

वितरण
भोतीलाल बनारसीदास,
नेमली करण,
पोस्ट बक्स नं० ७५,
वायणको,
(भारत)

Nālandā-Devanāgarī-Pāli-Series

THE
AṄGUTTARA NIKĀYA
CHAKKANIPĀTA, SATTAKANIPĀTA
&
AṬṬHAKANIPĀTA

General Editor
BHIKKHU J. KASHYAP

PĀLI PUBLICATION BOARD
(BIHAR GOVERNMENT)

B. E. 2504

V. E. 2017

1960

Sole Agents:
MOTI LAL BANARASI DAS,
Nepali Khasara,
Post Box No. 75,
Varanasi,
(India)

GENERAL PREFACE

The teaching of the prophets is generally distorted by the beliefs of the world and the interpretations of the priests. If we wish to ascertain what the founders of great religions taught, we have to get back to the original sources.

Buddhism in all its forms goes back to the life and teaching of the Buddha. While the austerities practised by him till he attained enlightenment appeal to the Hīnayāna, the Pāli, or the Southern school, his life of service and compassion for 45 years after the attainment of enlightenment is the authority for the Mahāyāna, the Sanskrit or the Northern school.

The religious quest springs from the consciousness of the imperfection and suffering of the world. The questions which worried Tolstoy in the fiftieth year of his life disturb all thinking men. "What is life? Why should I live? Why should I do anything? Is there any meaning in life that can overcome inevitable death?" Nijinzky summed up the whole problem in his *Diary* when he wrote: "The whole life of my wife and of all mankind is death." How can we be saved from the body of this death? This is the problem of religion.

The Buddha traces suffering to selfish desire. Suffering is the result of tension between a living creature's essential impulse to try to make itself into the centre of the universe and its essential dependence on the rest of creation. Craving is that which binds the individual to the creative process. The individual with selfish desire becomes the slave of the universe. We can overcome suffering only if we get rid of *trṣṇā* or *taṇhā*. To attempt to get rid of suffering through the various devices of self-deception is not to cease to suffer but to suffer in a different way.

The Buddha formulates the eight-fold path of morality which helps us to eliminate selfish desire and overcome suffer-

ing. When the Upanisads declare, "That thou art", *tat tvam asi*, it is not a mere statement of fact. It is a call to action. Make thyself that which thou know thou canst be. Whereas the Hindu mind believes in a permanent element in the individual which can stand firm and unshaken in the midst of change, the Buddhist stresses the dynamic character of the self. No change is possible with an unchanging consciousness. We can achieve the possibilities in us by the exertion of the will rather than by the play of the intellect. Religion is not a creed, but a vital process. It is no use railing against God or destiny when we are ourselves the authors of our disgrace. If few are chosen, it is because few choose to be chosen. The Buddha laid stress on the creative freedom of man. The Buddha did not encourage dependence on the supernatural. He could not conceive of a being capable of creating a world for the express purpose of its creatures praising him. The ten veramaṇis or prohibitions or abstinences called *dasasīla* or *dasasīkṣāpada* which the novices in the path of Buddhism utter are given in these words: "I take upon myself the abstinence, (1) from destroying life, (2) from taking what is not given, (3) from leading an unchaste life, (4) from speaking untruth, (5) from giving myself to intoxicating drugs, (6) from eating at irregular hours, (7) from seeing musical and dancing performances and other shows and pageants, (8) from wearing garlands, perfumes, unguents and other bodily decorations, (9) from using high couches and seats, (10) from accepting gifts of gold and silver." The first five are the Buddhist *pañcaśīla*.

Pāṇātipātā veramaṇi sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Adinnādānā veramaṇi sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Kāmesu micchācārā veramaṇi sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Musāvādā veramaṇi sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Surā-merayamajja-pamādaṭṭhānā

veramaṇi sikkhāpadaṃ samādiyāmi

Conflicts in the world are conflicts in the human soul enlarged. If men were at peace within themselves, the outer conflicts between nations would inevitably cease. By practising the Buddha's *pañcaśīla* we will develop patience, courage, love

and unselfishness The Buddha teaches us that even in an age of anxiety and violence, it is possible to gain and maintain inner harmony, which is not at the mercy of outward circumstance.

Nirvāṇam paramam sukham : Nirvāṇa is the highest bliss. It is not a negative state of annihilation but a positive state of joy, consciousness grown from an unhappy to a beatific one. The Buddha does not tell us that man is but a bubble on the turbulent surface of nature and that he has no destiny save to undergo dissolution. The Hindu affirms that man can realise his identity with Brahman, the ground of all being; the Buddhist says that man can live in a transfigured world where *samsāra* and *nirvāṇa* are one. In *Mahā-saccaka Sutta*, the Buddha himself is reported to have described the supreme triumph of reaching the goal of his quest as follows :

“When this knowledge, this insight had arisen within me, my heart was set free from intoxication of lusts, set free from the intoxication of becomings, set free from the intoxication of ignorance. In me, thus emancipated, there arose the certainty of that emancipation. And I came to know : “Rebirth is at an end. The higher life has been fulfilled. What had to be done has been accomplished. After this present life there is no further for this or that. This last insight did I attain to in the last watch of the night. Ignorance was beaten down, insight arose, darkness was destroyed, the light came, inasmuch as I was there strenuous, earnest, master of myself.” Thus ended the struggle of six long years.

The Buddha is said to be a physician. Even as the physician strives to restore to health a sick man, the Buddha tries to restore us to our normal condition. If our leaders become normal, we may be able to replace the present social order in which division, falsehood and violence prevail, by a new one in which humanity, truth and brotherhood will reign.

On the occasion of the 2,500th anniversary of the Buddha's parinirvāṇa, the Government of India decided to publish

standard versions in Devanāgarī script of the complete Pāli and the Sanskrit texts of the two schools, Southern and Northern, in the hope that some of the readers of these books may be impelled to love the good, to practise altruism and hold their spirit aloof from the desires and ambitions of the world.

S. Radhakrishnan

General Editor's Preface

In this Volume we are publishing the *Chakka-nipāta*, *Sattaka-nipāta* and *Aṭṭhaka-nipāta* of the Aṅguttara Nikāya. As we have already given an introduction to it in the first Volume of the book, it is not necessary to write any thing more at this place.

The present edition has been prepared co-ordinating the following versions of the text:—Burmese—Chaṭṭha-Saṅgāyana publication, 1955; Siamese—Mahāmakūṭa Government publication, 1926; Sinhalese—edited by Siri Devamitta Mahānāyaka Thera, 1915; Roman edited by Prof. E. Hardy (P. T. S. 1896, 1899).

**

**

**

The press copy has been finally revised and seen through the press by our learned Editor, Shri Birbal Sharma, M. A. and his assistants.

Varanasi
25.6.60.

Bhikkhu J. Kashyap

सम्पादकीय

इस भाग में अष्टगुत्तरनिकाय के छक्क निपात, सत्तक निपात तथा अट्टक निपात प्रकाशित किये जा रहे हैं । क्योंकि इनका परिचय पहले भाग की भूमिका में ही आ गया है, उनके विषय में यहाँ कुछ लिखना आवश्यक नहीं समझा ।

यह संस्करण निम्नलिखित ग्रन्थों के आधार पर तैयार किया गया है :—बर्मी-संस्करण, छट्ट-सङ्गायन प्रकाशन (१९५५); स्यामी-संस्करण, महामकुट राजकीय प्रकाशन (१९२६); सिंहली-संस्करण, सिरि देवमित्त महानायक थेर द्वारा सम्पादित (१९१५); रोमन-संस्करण, प्रो० इ० हार्डी द्वारा सम्पादित (पालि टेक्स्ट सोसाइटी १८९६, १८९९) ।

**

**

**

हमारे विद्वान् सम्पादक, श्री वीरवल शर्मा, एम० ए० ने अपने योग्य सहयोगियों के साथ ग्रन्थ की पाण्डुलिपि का अन्तिम रूप तैयार कर मुद्रण का कार्य सम्पन्न किया ।

वारराणसी
२५-६-६०

भिक्षु जगदीश काश्यप

THE PĀLI ALPHABET IN
DEVANĀGARĪ AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

अ a   आ ā   इ i   ई ī   उ u   ऊ ū   ए e   ओ o

CONSONANTS WITH VOWEL "A"

क ka	ख kha	ग ga	घ gha	ङ ṅa
च ca	छ cha	ज ja	झ, ञ jha	ञ ña
ट ta	ठ ṭha	ड da	ढ ḍha	ण ṇa
त ta	थ tha	द da	ध dha	न na
प pa	फ pha	ब ba	भ bha	म ma
य ya	र ra	ल la	व va	स sa
		ह ha	ळ la	श् añ

VOWELS IN COMBINATION

क ka   का kā   कि ki   की kī   कु ku   कू kū   के ke   को ko
 ख kha   खा khā   खि khi   खी khī   खु khu   खू khū   खे khe   खो kho

CONJUNCT—CONSONANTS

क kka	ञ्च fīca	द dva	म्ब mba
कख kkha	ञ्च fīcha	ध dhya	म्ब mbha
क्य kya	ञ्ज fīja	ध्व dhva	म्म mma
कि kri	ञ्ज, ञ्ज fījha	न्त nta	म्य mya
कल kla	ट्ट, दृट्ट ṭṭa	न्त्व ntva	म्ह mha
कव kva	ट्ट, दृट्ट ṭṭha	न्व ntha	य्य yya
क्य khya	ड्ड, दृड्ड ḍḍa	न्द nda	य्ह yha
ख khva	ड्ड, दृड्ड ḍḍha	न्द्र ndra	ल्ल lla
ग gga	ण्ट ṇṭa	न्व ndha	ल्य lya
गघ ggha	ण्ट ṇṭha	न्न, ण nna	ल्ल्हा lha
ग्य gya	ण्ड ṇḍa	न्य nya	व्ह vha
ग्र gra	ण्ण ṇṇa	न्ह nha	स्त sta
ङ्क ṅka	ण्ह ṅha	प्प ppa	स्त्र stra
ङ्क ṅkha	त्त tta	प्फ ppha	स्र sna
ङ्ग, ङ्ग ṅga	त्थ ttha	प्य pya	स्य sya
ङ्ग, ङ्ग ṅgha	त्व tva	प्ल pla	स्स ssa
ञ्च cca	त्य tya	ब्ब bba	स्म sma
ञ्च ccha	त्र tra	ब्ब bbha	स्व sva
ञ्ज jja	द्द, दृद्द dda	ब्य bya	ह्य hma
ञ्ज, ञ्ज jjha	द्ध ddha	ब्र bra	ह्व hva
ञ्ज fījha	द्य dya	म्य mpa	व्ह्हा lha
ञ्ह ṅha	द्र dra	म्भ mpha	

१=ā;   २=i;   ३=ī;   ४=u;   ५=ū;   ६=e;   ७=ō

१   २   ३   ४   ५   ६   ७   ८   ९   ०
 1   2   3   4   5   6   7   8   9   0

अङ्गुत्तरनिकायपालि

(छक्क-सत्तक-अट्ठकनिपाता)

सूची

	पिट्ठक्या		पिट्ठक्या
६. छक्कनिपातो		१०. दुत्तियमरणस्सत्तिसुत्तं	२६
१. आहुनेय्यवग्गो	३	तस्सुद्धानं	२८
१. पठमआहुनेय्यसुत्तं	३	३. अनुत्तरियवग्गो	२८
२. दुत्तियआहुनेय्यसुत्तं	३	१. सामकसुत्तं	२८
३. इन्द्रियसुत्तं	५	२. अपरिहानियसुत्तं	३०
४. बलसुत्तं	५	३. भयसुत्तं	३०
५. पठमआजानीयसुत्तं	५	४. हिमवन्तसुत्तं	३१
६. दुत्तियआजानीयसुत्तं	६	५. अनुस्सत्तिट्ठानसुत्तं	३१
७. तत्तियआजानीयसुत्तं	६	६. महाकच्चानसुत्तं	३३
८. अनुत्तरियसुत्तं	७	७. पठमसमयसुत्तं	३६
९. अनुस्सत्तिट्ठानसुत्तं	७	८. दुत्तियसमयसुत्तं	३८
१०. महानामसुत्तं	७	९. उदायीसुत्तं	४०
तस्सुद्धानं	११	१०. अनुत्तरियसुत्तं	४२
२. सारणीयवग्गो	११	तस्सुद्धानं	४६
१. पठमसारणीयसुत्तं	११	४. देवतावग्गो	४६
२. दुत्तियसारणीयसुत्तं	१२	१. सेखसुत्तं	४६
३. निस्सारणीयसुत्तं	१३	२. पठमअपरिहानसुत्तं	४६
४. भद्दकसुत्तं	१५	३. दुत्तियअपरिहानसुत्तं	४७
५. अनुत्तप्पियसुत्तं	१६	४. महाभोग्गलानसुत्तं	४७
६. नकुलपित्तुसुत्तं	१७	५. विज्जाभागियसुत्तं	५०
७. सीप्पसुत्तं	२०	६. विवादमूलसुत्तं	५०
८. मच्छबन्धसुत्तं	२२	७. दानसुत्तं	५१
९. पठममरणस्सत्तिसुत्तं	२४	८. अत्तकारीसुत्तं	५३

६. निदानसुत्तं	५४
१०. किमिलसुत्तं	५५
११. दारुक्खन्धसुत्तं	५५
१२. नागितसुत्तं	५६
तस्सुद्धानं	५६
५. धम्मिकवग्गो	५६
१. नागसुत्तं	५६
२. मिगसालासुत्तं	६२
३. इणसुत्तं	६५
४. महाचुन्दसुत्तं	६८
५. पठमसन्दिट्टिकसुत्तं	७०
६. दुतियसन्दिट्टिकसुत्तं	७१
७. खेमसुत्तं	७२
८. इन्द्रियसंवरसुत्तं	७३
९. आनन्दसुत्तं	७४
१०. खत्तियसुत्तं	७५
११. अप्पमादसुत्तं	७७
१२. धम्मिकसुत्तं	७८
तस्सुद्धानं	८५
६. महावग्गो	८५
१. सोणसुत्तं	८५
२. फग्गुनसुत्तं	९०
३. छळभिजातिसुत्तं	९३
४. आसवसुत्तं	९६
५. दारुक्खम्मिकसुत्तं	९९
६. हत्थिसारिपुत्तसुत्तं	१०१
७. मज्झेसुत्तं	१०६
८. पुरिसिन्द्रियञ्जाणसुत्तं	१०८
९. निब्बेधिकसुत्तं	११५
१०. सीहनादसुत्तं	१२१
तस्सुद्धानं	१२४

पिट्ठक

७. वेवतावग्गो

१. अनागामिफलसुत्तं	१२५
२. अरहत्तसुत्तं	१२५
३. मित्तसुत्तं	१२५
४. सङ्गणिकारामसुत्तं	१२६
५. देवतासुत्तं	१२७
६. समाधिसुत्तं	१२८
७. सक्खिभब्बसुत्तं	१२९
८. बलसुत्तं	१३०
९. पठमतज्ज्ञानसुत्तं	१३०
१०. दुतियतज्ज्ञानसुत्तं	१३१
तस्सुद्धानं	१३१
८. अरहत्तवग्गो	१३१
१. दुक्खसुत्तं	१३१
२. अरहत्तसुत्तं	१३२
३. उत्तरिमनुस्सधम्मसुत्तं	१३२
४. सुखसोमनस्ससुत्तं	१३३
५. अधिगमसुत्तं	१३३
६. महन्तत्तसुत्तं	१३४
७. पठमनिरयसुत्तं	१३४
८. दुतियनिरयसुत्तं	१३४
९. अग्गधम्मसुत्तं	१३५
१०. रत्तिदिवससुत्तं	१३५
तस्सुद्धानं	१३६
९. सीतिवग्गो	१३६
१. सीतिभावसुत्तं	१३६
२. आवरणसुत्तं	१३७
३. बोरोपितसुत्तं	१३७
४. सुस्सूसत्तिसुत्तं	१३८
५. अप्पहायसुत्तं	१३८

पिट्ठक

	विद्वङ्गा		विद्वङ्गा
६. पंहीनसुत्तं	१३६	१०. उद्धच्चसुत्तं	१४७
७. अभब्बसुत्तं	१३६	तस्सुद्धानं	१४७
८. पठमअभब्बट्टानसुत्तं	१३६	१२. सामञ्जावग्गो	१४८
९. दुत्तियअभब्बट्टानसुत्तं	१३६	१. कायानुपस्सीसुत्तं	१४८
१०. तत्तियअभब्बट्टानसुत्तं	१४०	२. धम्मानुपस्सीसुत्तं	१४८
११. चतुत्थअभब्बट्टानसुत्तं	१४०	३. तपुस्ससुत्तं	१४८
तस्सुद्धानं	१४०	४-२३. भल्लिकादिसुत्तानि	१४९
१०. आनिसंसवग्गो	१४१	१३. रागपेय्यालं	१४९
१. पातुभावसुत्तं	१४१	७. सत्तकनिपातो	
२. आनिसंससुत्तं	१४१	१. धनवग्गो	१५१
३. अनिच्चसुत्तं	१४१	१. पठमपियसुत्तं	१५१
४. दुक्खसुत्तं	१४२	२. दुत्तियपियसुत्तं	१५१
५. अनत्तसुत्तं	१४२	३. सङ्घित्तबलसुत्तं	१५२
६. निब्बानसुत्तं	१४२	४. वित्थतबलसुत्तं	१५२
७. अनवत्थितसुत्तं	१४२	५. सङ्घित्तधनसुत्तं	१५३
८. उक्खित्तासिकसुत्तं	१४३	६. वित्थतधनसुत्तं	१५४
९. अतम्मयसुत्तं	१४३	७. उग्गसुत्तं	१५५
१०. भवसुत्तं	१४३	८. संयोजनसुत्तं	१५६
११. तण्हासुत्तं	१४४	९. पहानसुत्तं	१५६
तस्सुद्धानं	१४४	१०. मच्छरियसुत्तं	१५७
११. तिकवग्गो	१४४	तस्सुद्धानं	१५७
१. रागसुत्तं	१४४	२. अनुसयवग्गो	१५७
२. दुच्चरितसुत्तं	१४५	१. पठमअनुसयसुत्तं	१५७
३. वितक्कसुत्तं	१४५	२. दुत्तियअनुसयसुत्तं	१५७
४. सञ्जासुत्तं	१४५	३. कुलसुत्तं	१५८
५. धातुसुत्तं	१४६	४. पुग्गलसुत्तं	१५८
६. अस्सादसुत्तं	१४६	५. उदकूपमासुत्तं	१५९
७. अरतिसुत्तं	१४६	६. अनिच्चानुपस्सीसुत्तं	१६१
८. सन्तुट्ठितासुत्तं	१४६	७. दुक्खानुपस्सीसुत्तं	१६१
९. दोवचस्सतासुत्तं	१४७		

८. अनतानुपस्सीसुत्तं	पिट्ठक्या १६२		
९. निम्बानसुत्तं	१६२		
१०. निहंसवत्थुसुत्तं	१६२		
तस्सुद्धानं	१६३		
३. बज्जिसत्तकवग्गो	१६३		
१. सारन्ददसुत्तं	१६३		
२. वस्सकारसुत्तं	१६४		
३. पठमसत्तकसुत्तं	१६८		
४. दुत्तियसत्तकसुत्तं	१६९		
५. तत्तियसत्तकसुत्तं	१६९		
६. बोज्जाङ्गसुत्तं	१७०		
७. सञ्जासुत्तं	१७०		
८. पठमपरिहानिसुत्तं	१७१		
९. दुत्तियपरिहानिसुत्तं	१७१		
१०. विपत्तिसुत्तं	१७३		
११. पराभवसुत्तं	१७३		
तस्सुद्धानं	१७४		
६. वेवतावग्गो	१७४		
१. अप्पमादगारवसुत्तं	१७४		
२. हिरीगारवसुत्तं	१७५		
३. पठमसोवचस्सतासुत्तं	१७५		
४. दुत्तियसोवचस्सतासुत्तं	१७६		
५. पठममित्तसुत्तं	१७७		
६. दुत्तियमित्तसुत्तं	१७७		
७. पठमपटिसम्भिदासुत्तं	१७८		
८. दुत्तियपटिसम्भिदासुत्तं	१७८		
९. पठमवससुत्तं	१७९		
१०. दुत्तियवससुत्तं	१७९		
११. पठमनिहंससुत्तं	१७९		
१२. दुत्तियनिहंससुत्तं	१८१		
तस्सुद्धानं	१८३		
		५. महायञ्जावग्गो	पिट्ठक्या १८३
		१. सत्तविञ्जाणट्टित्तिसुत्तं	१८३
		२. समाधिपरिक्खारसुत्तं	१८४
		३. पठमअग्गिसुत्तं	१८४
		४. दुत्तियअग्गिसुत्तं	१८४
		५. पठमसञ्जासुत्तं	१८८
		६. दुत्तियसञ्जासुत्तं	१८८
		७. मेथूनसुत्तं	१९४
		८. संयोगसुत्तं	१९६
		९. दानमहप्फलसुत्तं	१९७
		१०. नन्दमातासुत्तं	२००
		तस्सुद्धानं	२०४
		६. अब्ब्याकतवग्गो	२०४
		१. अब्ब्याकतसुत्तं	२०४
		२. पुरिसगत्तिसुत्तं	२०६
		३. तिस्सब्रह्मासुत्तं	२०९
		४. सीहसेनापत्तिसुत्तं	२१३
		५. अरक्खेत्थ्यसुत्तं	२१६
		६. किमिलसुत्तं	२१७
		७. सत्तधम्मसुत्तं	२१८
		८. पचलायमानसुत्तं	२१८
		९. भेत्तसुत्तं	२२१
		१०. भरियासुत्तं	२२३
		११. कोधनसुत्तं	२२५
		तस्सुद्धानं	२२९
		७. महावग्गो	२२९
		१. हिरीओत्तप्पसुत्तं	२२९
		२. सत्तसुरियसुत्तं	२३०
		३. नगरोपमसुत्तं	२३४
		४. धम्मञ्जूसुत्तं	२३९

५. पारिच्छत्तकसुत्तं	२४२	१०. आहुनेय्यवग्गो तस्सुद्धानं	२६६
६. सक्कच्चसुत्तं	२४५	११. रागपेय्यालं	२६८
७. भावनासुत्तं	२४६		
८. अग्गिक्खन्धोपमसुत्तं	२५१		
९. सुनेत्तसुत्तं	२५६		
१०. अरकसुत्तं तस्सुद्धानं	२५७ २६०		
द. विनयवग्गो	२६०		
१. पठमविनयधरसुत्तं	२६०		
२. दुतियविनयधरसुत्तं	२६१		
३. ततियविनयधरसुत्तं	२६१		
४. चतुत्थविनयधरसुत्तं	२६१		
५. पठमविनयधरसोभनसुत्तं	२६२		
६. दुतियविनयधरसोभनसुत्तं	२६२		
७. ततियविनयधरसोभनसुत्तं	२६२		
८. चतुत्थविनयधरसोभनसुत्तं	२६२		
९. सत्थुसासनसुत्तं	२६३		
१०. अधिकरणसमथसुत्तं तस्सुद्धानं	२६३ २६४		
६. समणवग्गो	२६४		
१. भिक्खुसुत्तं	२६४		
२. समणसुत्तं	२६४		
३. ब्राह्मणसुत्तं	२६४		
४. सोत्तियसुत्तं	२६४		
५. न्हातकसुत्तं	२६४		
६. वेदगूसुत्तं	२६५		
७. अरियसुत्तं	२६५		
८. अरहासुत्तं	२६५		
९. असद्धम्मसुत्तं	२६५		
१०. सद्धम्मसुत्तं तस्सुद्धानं	२६५ २६५		
		पिट्ठका	
		१०. आहुनेय्यवग्गो	२६६
		तस्सुद्धानं	२६८
		११. रागपेय्यालं	२६८
		द. अट्ठकनिपातो	
		१. मेत्तावग्गो	२७०
		१. मेत्तासुत्तं	२७०
		२. पञ्जासुत्तं	२७१
		३. पठमअप्पियसुत्तं	२७४
		४. दुतियअप्पियसुत्तं	२७५
		५. पठमलोकधम्मसुत्तं	२७५
		६. दुतियलोकधम्मसुत्तं	२७६
		७. देवदत्तविपत्तिसुत्तं	२७८
		८. उत्तरविपत्तिसुत्तं	२७९
		९. नन्दसुत्तं	२८३
		१०. कारण्डवसुत्तं तस्सुद्धानं	२८४ २८७
		२. महावग्गो	२८७
		१. वेरञ्जसुत्तं	२८७
		२. सीहसुत्तं	२९३
		३. अस्सांजानीयसुत्तं	३००
		४. अस्साखळुङ्कसुत्तं	३०१
		५. मलसुत्तं	३०५
		६. दूतेय्यसुत्तं	३०५
		७. पठमबन्धनसुत्तं	३०६
		८. दुतियबन्धनसुत्तं	३०६
		९. पहारादसुत्तं	३०६
		१०. उपोसथसुत्तं तस्सुद्धानं	३१२ ३१५
		३. गहपतिवग्गो	३१५
		१. पठमउग्गसुत्तं	३१५

२. द्रुतियउगसुत्तं	३१८	८. नकुलमातासुत्तं	३६२
३. पठमहृत्थकसुत्तं	३२१	९. पठमइधलोकिकसुत्तं	३६४
४. द्रुतियहृत्थकसुत्तं	३२३	१०. द्रुतियइधलोकिकसुत्तं	३६६
५. महानामसुत्तं	३२४	तस्सुद्धानं	३६८
६. जीवकसुत्तं	३२५	६. गीतमीवगो	३६८
७. पठमबलसुत्तं	३२६	१. गीतमीसुत्तं	३६८
८. द्रुतियबलसुत्तं	३२६	२. ओवादसुत्तं	३७३
९. अक्खणसुत्तं	३२८	३. सङ्घित्तसुत्तं	३७४
१०. अनुरुद्धमहावितक्कसुत्तं	३३०	४. दीघजाणुसुत्तं	३७५
तस्सुद्धानं	३३६	५. उज्जयसुत्तं	३७८
४. दानवगो	३३६	६. भयसुत्तं	३८१
१. पठमदानसुत्तं	३३६	७. पठमआहुनेय्यसुत्तं	३८२
२. द्रुतियदानसुत्तं	३३७	८. द्रुतियआहुनेय्यसुत्तं	३८२
३. दानवत्थुसुत्तं	३३७	९. पठमपुग्गलसुत्तं	३८३
४. खेत्तसुत्तं	३३७	१०. द्रुतियपुग्गलसुत्तं	३८३
५. दानूपपत्तिसुत्तं	३३९	तस्सुद्धानं	३८४
६. पुञ्जकिरियवत्थुसुत्तं	३४०	७. भूमिचालवगो	३८४
७. सप्पुरिसदानसुत्तं	३४२	१. इच्छासुत्तं	३८४
८. सप्पुरिससुत्तं	३४३	२. अलंसुत्तं	३८६
९. अभिसन्दसुत्तं	३४४	३. सङ्घित्तसुत्तं	३८८
१०. दुच्चरितविपाकसुत्तं	३४५	४. गयासीससुत्तं	३९१
तस्सुद्धानं	३४६	५. अभिभायतनसुत्तं	३९३
५. उपोसथवगो	३४७	६. विमोक्खसुत्तं	३९४
१. सङ्घित्तूपोसथसुत्तं	३४७	७. अनरियवोहारसुत्तं	३९५
२. वित्थतूपोसथसुत्तं	३४९	८. अरियवोहारसुत्तं	३९५
३. विसाखासुत्तं	३५२	९. परिसासुत्तं	३९५
४. वासेट्टसुत्तं	३५५	१०. भूमिचालसुत्तं	३९६
५. बोज्झसुत्तं	३५६	तस्सुद्धानं	४०१
६. अनुरुद्धसुत्तं	३५८	८. यमकवगो	४०१
७. द्रुतियविसाखासुत्तं	३६२	१. पठमसद्धासुत्तं	४०१

२. दुतियसद्धासुत्तं	४०२	२. पुण्णियसुत्तं	४१६
३. पठममरणस्सतिसुत्तं	४०३	३. मूलकसुत्तं	४२०
४. दुतियमरणस्सतिसुत्तं	४०६	४. चोरसुत्तं	४२१
५. पठमसम्पदासुत्तं	४०८	५. समणसुत्तं	४२२
६. दुतियसम्पदासुत्तं	४०९	६. यससुत्तं	४२२
७. इच्छासुत्तं	४११	७. पत्तनिकुञ्जनसुत्तं	४२६
८. अलंसुत्तं	४१३	८. अप्पसादपवेदनीयसुत्तं	४२६
९. परिहानसुत्तं	४१५	९. पटिसारणीयसुत्तं	४२७
१०. कुसीता रम्भवत्थुसुत्तं	४१५	१०. सम्मावत्तनसुत्तं	४२८
तस्सुद्धानं	४१८	तस्सुद्धानं	४२८
९. सतिवग्गो	४१८	१०. सामञ्जावग्गो	४२८
१. सतिसम्पजञ्जासुत्तं	४१८	११. रागपेढ्यालं	४२९

सुत्तपिटके
अङ्गुत्तरनिकायो
(छक्क-सत्तक-अट्ठकनिपाता)

अङ्गुत्तरनिकायपालि

६. छक्कनिपातो

१. आहुनेय्यवग्गो

१. पठमआहुनेय्यसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

B. vol II, 247
R. vol. III, 279

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो” 5
होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा नेव सुमनो होति न दुम्मनो, उपेक्खको विहरति सतो सम्पजानो । सोतेन सद्दं सुत्वा ... धानेन गन्वं धायित्वा ... जिह्वाय रसं सायित्वा ... कायेन फोट्टुब्बं फुसित्वा ... मनसा धम्मं विञ्जाय नेव सुमनो 10
होति न दुम्मनो, उपेक्खको विहरति सतो सम्पजानो । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्सा” ति ।

३. इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं अभिनन्दुं ति ।

15

२. दुतियआहुनेय्यसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध,

B. 249,
R. 280

१. आहुणेय्यो — सी० । २. उपेक्खको — सी० ।

भिक्षुवे, भिक्षु अनेकविहिलं इद्विद्विधं पञ्चनुभोति — एको पि हुत्वा बहुधा होति, बहुधा पि हुत्वा एको होति; आविभावं तिरोभावं; तिरोकुट्टं^१ तिरोपाकारं तिरोपव्वत असज्जमानो गच्छति, सेय्यथापि आकासे, पथविया पि उम्मुज्जनिमुज्जं करोति, सेय्यथापि उदके; उदके पि अभिज्जमाने^२ गच्छति, सेय्यथापि पथवियं^३, आकासे पि पल्लङ्गेन कमति, सेय्यथापि पक्खी सकुणो, इमे पि चन्दिमसुरिये एवं-महिद्विके एवमहानुभावे पाणिना परिमसति^४ परिमज्जति; याव ब्रह्म-लोका पि कायेन वसं वत्तेति ।

२. “दिब्बाय, सोतधानुया विसुद्धाय अतिक्कन्तमानुसिकाय उभो सद्दे सुणाति — दिब्बे च मानुसे च, ये दूरे सन्तिके च ।

३. “परसत्तानं परपुग्गलानं चेतसा चेतो परिच्च पजानाति । सरागं वा चित्तं सरागं चित्तं ति पजानाति, वीतरागं वा चित्तं ... सदोसं वा चित्तं ... वीतदोसं वा चित्तं ... समोहं वा चित्तं ... वीतमोहं वा चित्तं ... सङ्खित्तं वा चित्तं . विक्खित्तं वा चित्तं ... महग्गतं वा चित्तं ... अमहग्गतं वा चित्तं ... सउत्तरं वा चित्तं ... अनुत्तर वा चित्तं ... समा-हित वा चित्तं ... असमाहितं वा चित्तं ... विमुत्तं वा चित्तं ... अविमुत्त वा चित्तं अविमुत्तं चित्तं ति पजानाति ।

४. “अनेकविहितं पुब्बेनिवास अनुस्सरति, सेय्यथीदं^५ — एकं पि जाति द्वे पि जातियो ... पे०... । इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति ।

५. “दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथा-कम्मूपगे सत्ते पजानाति — इमे वत भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्ना-गता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनोदुच्चरितेन समन्नागता अरियानं उपवादका मिच्छादिद्विका मिच्छादिद्विकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपाय दुग्गति विनिपातं निरयं उपपन्ना । इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुच्चरितेन समन्नागता वचीसुच्चरितेन समन्नागता मनोसुच्चरितेन समन्नागता अरियान अनुपवादका सम्मादिद्विका सम्मा-दिद्विकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगति सग्ग लोकं

१ तिरोकुट्टं - म० । २. अभिज्जमानो - सी० । ३ पथविय - सी०, स्या०, रो० ।

४. परामसति - स्या०, रो० । ५. सेय्यथिदं - म० ।

उपपन्ना' ति । इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति ।

६. "आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, 5 भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जवखेत्तं लोकस्सा" ति ।

३. इन्द्रियसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जवखेत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ? सद्धिन्द्रियेन, विरियिन्द्रियेन, सतिन्द्रियेन, समाधिन्द्रियेन, पञ्चिन्द्रियेन, आसवानं^१ खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिण्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तर पुञ्जवखेत्तं लोकस्सा" ति । 10 R 282

४. बलसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जवखेत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ? सद्भावलेन, विरियबलेन, सतिबलेन, समाधिबलेन, पञ्जाबलेन, आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जवखेत्तं 20 लोकस्सा" ति ।

५. पठमप्राजानीयसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रञ्जो भद्रो अस्सा- 3 B 25 जानीर्यो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्जो अङ्गं त्वेव सङ्गं गच्छति ।"

१ आसवान च - स्या० । २. अस्साजानियो - स्या०, रो० ।

कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, रञ्जो भद्रो अस्साजानीयो खमो होति रूपानं, खमो सदानं, खमो गन्धानं, खमो रसानं, खमो फोट्टब्बानं, वण्णसम्पन्नो च होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि अङ्गेहि समन्नागतो रञ्जो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्जो

5 अङ्गं त्वेव सङ्गं गच्छति ।

२- “एवमेव खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति रूपानं, खमो सदानं, खमो गन्धानं, खमो रसानं, खमो फोट्टब्बानं, खमो धम्मानं । इमेहि खो, 10 भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्सा” ति ।

८ 283

६. दुत्तियप्राजानीयसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रञ्जो भद्रो अस्सा-
जानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्जो अङ्गं त्वेव सङ्गं गच्छति ।
कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, रञ्जो भद्रो अस्साजानीयो खमो
15 होति रूपानं, खमो सदानं, खमो गन्धानं, खमो रसानं, खमो फोट्टब्बानं,
त्रलसम्पन्नो च होति । इमेहि, खो भिक्खवे, छहि अङ्गेहि समन्नागतो
रञ्जो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्जो अङ्गं
त्वेव सङ्गं गच्छति ।

२. “एवमेव खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु
20 आहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति रूपानं ... पे० .. खमो धम्मानं । इमेहि
खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०...
अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्सा” ति ।

७ तत्तियप्राजानीयसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रञ्जो भद्रो अस्सा-
जानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्जो अङ्गं त्वेव सङ्गं गच्छति ।
25

३ 251

कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, रञ्जो भद्रो अस्साजानीयो खमो होति रूपानं, खमो सद्धानं, खमो गन्धानं, खमो रसानं, खमो फोट्टब्बानं, जवसम्पन्नो च होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि अङ्गेहि समन्नागतो रञ्जो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्जो अङ्गं त्वेव सङ्गं गच्छति ।

R 284

5

२. “एवमेव खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि . समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जाक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति रूपानं ... पे० .. खमो धम्मानं । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जाक्खेत्तं लोकस्सा” ति ।

10

द. अनुत्तरियसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अनुत्तरियानि । कतमानि छ ? दस्सनानुत्तरियं, सवनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं, सिक्खानुत्तरियं, पारिचरियानुत्तरियं, अनुस्सत्तानुत्तरियं - इमानि खो, भिक्खवे, छ अनुत्तरियानी” ति ।

६. अनुस्सतिट्ठानसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अनुस्सतिट्ठानानि । कतमानि छ ? 15 बुद्धानुस्सति, धम्मानुस्सति, सङ्खानुस्सति, सीलानुस्सति, चागानुस्सति, देवतानुस्सति - इमानि खो, भिक्खवे, छ अनुस्सतिट्ठानानी” ति

१०. महानामसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मि निग्रोधा-
रामे । अथ खो महानामो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो, 20
खो महानामो सक्को भगवन्तं एतदवोच -

२. “थो सो, भन्ते, अरियसावको आगतफलो विञ्जातसासो,
सो कतमेन विहारेण बहुलं विहरती” ति ?

52,
85

३. “यो सो, महानाम, अरियसावको आगतफलो विञ्जात-
सासनो, सो इमिना विहारेन बहुलं विहरति । इध, महानाम, अरिय-
सावको तथागत अनुस्सरति — ‘इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो
विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था
5 देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ ति । यस्मि, महानाम, समये अरियसावको
तथागतं अनुस्सरति नेवस्स तस्मि समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न
दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति, उज्जुगत-
मेवस्स तस्मि समये चित्तं होति तथागतं आरब्भ । उज्जुगतचित्तो खो
पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति
10 धम्मूपसहितं पामोज्जं^१ । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो
पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति^२, सुखिनो चित्तं समाधियति ।
अयं वुच्चति, महानाम — ‘अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो^३
विहरति, सब्यापज्झाय पजाय अब्यापज्झो विहरति, धम्मसोतं समापन्नो
बुद्धानुस्सति भावेति’ ।

15 ४. “पुन च परं, महानाम, अरियसावको धम्मं अनुस्सरति —
‘स्वाक्खातो भगवता धम्मो सन्दिट्टिको अकालिको एहिपस्सिको ओप-
नेय्यिको पच्चत्तं वेदितब्बो विञ्जूही’ ति । यस्मि, महानाम, समये
अरियसावको धम्मं अनुस्सरति नेवस्स तस्मि समये रागपरियुद्धितं चित्तं
होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति;
20 उज्जुगतमेवस्स तस्मि समये चित्तं होति धम्मं आरब्भ । उज्जुगतचित्तो
खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति
धम्मूपसहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो
पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति ।
अयं वुच्चति, महानाम — ‘अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो
86 25 विहरति, सब्यापज्झाय पजाय अब्यापज्झो विहरति, धम्मसोतं समा-
पन्नो धम्मानुस्सति भावेति’ ।

५. “पुन च परं, महानाम, अरियसावको सच्चं अनुस्सरति —
‘सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसच्चो, उज्जुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसच्चो,
आयप्पटिपन्नो भगवतो सावकसच्चो, सामीचिप्पटिपन्नो भगवतो सावक-
253 30 सच्चो, यदिदं चत्तारि पुरिसयुगानि अट्ट पुरिसपुग्गला एस भगवतो

१ पामोज्जं — सी०, स्या०, रो० । २ वेदियति — स्या० । ३ सम्पन्नो — रो० ।

सावकसङ्घो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिण्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जवखेतं लोकस्सा' ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको सङ्घं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति सङ्घं आरब्भ । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । अयं वुच्चति, महानाम - 'अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो विहरति, सब्यापज्झाय पजाय अब्यापज्झो विहरति, धम्मसोतं समापन्नो सङ्घानुस्सति भावेति' ।

६. "पुन च परं, महानाम, अरियसावको अत्तनो सीलानि अनुस्सरति अखण्डानि अच्छिद्धानि असबलानि अकम्मासानि भुजिस्सानि विञ्जुपसत्थानि' अपरामद्धानि समाधिसंवत्तनिकानि । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको सीलं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति, उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति सील आरब्भ । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । अयं वुच्चति, महानाम - 'अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो विहरति, सब्यापज्झाय पजाय अब्यापज्झो विहरति, धम्मसोतं समापन्नो सीलानुस्सति भावेति' ।

७. "पुन च परं, महानाम, अरियसावको अत्तनो चागं अनुस्सरति - 'लाभा वत्त मे, सुलद्धं वत्त मे ! योहं मच्छेरमलपरियुद्धिताय पजाय विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगारं अज्जावसामि मुत्तचागो पयतपाणि वोस्सग्गतो याचयोगो दानसंविभागरतो' ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको चागं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति

१ विञ्जुपसत्थानि - स्या०, रो० । २. अत्तनो सीलानि - स्या०, अत्तनो सील - रो० ।

- होति, उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति चागं आरब्भ । उज्जुगत-
चित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं,
लभति धम्मूपसंहितं पामोज्ज । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स
कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्त समाधियति ।
5 अयं वुच्चति, महानाम – ‘अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो
विहरति, सब्यापज्झाय पजाय अब्यापज्झो विहरति, धम्मसोतं समापन्नो
चागानुस्सति भावेति’ ।

८. “पुन च परं, महानाम, अरियसावको देवतानुस्सति भावेति –
‘सन्ति देवा चालुमहाराजिका’, सन्ति देवा तावतिसा, सन्ति देवा यामा,
10 सन्ति देवा तुसिता, सन्ति देवा निम्मानरतिनो, सन्ति देवा परनिमित्त-
वसवत्तिनो, सन्ति देवा ब्रह्मकायिका, सन्ति देवा तदुत्तरि” । यथारूपाय
सद्धाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना, मय्ह पि तथारूपा
सद्धा संविज्जति । यथारूपेन सीलेन समन्नागता ता देवता इतो चुता
तत्थ उपपन्ना, मय्ह पि तथारूपं सीलं सविज्जति । यथारूपेण सुतेन
15 समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना, मय्ह पि तथारूप सुत
संविज्जति । यथारूपेण चागेण समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ
उपपन्ना, मय्हं पि तथारूपो चागो संविज्जति । यथारूपाय पञ्जाय
समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना, मय्ह पि तथारूपा पञ्जा
संविज्जती ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको अत्तनो च
R 288
20 तास च देवतान सद्धं च सीलं च सुत च चाग च पञ्ज च अनुस्सरति
नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धित चित्तं होति, न दोसपरियुद्धित चित्तं
होति, न मोहपरियुद्धित चित्तं होति, उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं
होति ता देवता आरब्भ । उज्जुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरिय-
सावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं ।
25 पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो
सुखं वेदियति, सुखिनो चित्त समाधियति । अयं वुच्चति, महानाम –
‘अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो विहरति, सब्यापज्झाय
पजाय अब्यापज्झो विहरति, धम्मसोतं समापन्नो देवतानुस्सति भावेति’ ।
D 255

१ चालुमहाराजिका – सी०, स्था० रो० । २ तदुत्तरि – सी० । ३ इतो –
स्था०, रो० ।

१. “यो सो, महानाम, अरियसावको आगतफलो विञ्जात-
सासनो सो इमिना विहारेन बहुलं विहरती” ति ।

आहुनेय्यवग्गो पठमो ।

तस्सुद्धानं

द्वे आहुनेय्या इन्द्रिय, बलानि तयो आजानीया^१ ।

अनुत्तरिय^१ अनुस्सती^१, महानामेन ते दसा ति ॥

२. सारणीयवग्गो

१. पठमसारणीयसुत्तं

१. “छयिमे, भिक्खवे, धम्मा सारणीया^३ । कतमे छ ? इध, 5
भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं कायकम्मं पच्चुपट्टितं होति सब्रह्मचारीसु आवि
चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो ।

२. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं वचीकम्मं पच्चुपट्टितं
होति सब्रह्मचारीसु आवि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं मनोकम्मं पच्चुपट्टितं 10
होति सब्रह्मचारीसु आवि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु ये ते लाभा धम्मिका धम्म- R. 289
लद्धा अन्तमसो पत्तपरियापन्नमत्तं पि तथारूपेहि लाभेहि अप्पटिविभत्त-
भोगी होति सीलवन्तेहि सब्रह्मचारीहि साधारणभोगी, अयं पि धम्मो
सारणीयो ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यानि तानि सीलानि 15
अखण्डानि अच्चिद्धानि असवलानि अकम्मासानि भुजिस्सानि विञ्जु-
प्पसत्थानि^४ अपरामद्धानि समाधिसवत्तनिकानि तथारूपेहि सीलेहि
सीलसामञ्जगतो विहरति सब्रह्मचारीहि^५ आवि चेव रहो च, अयं पि
धम्मो सारणीयो । B. 256

६. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यायं दिट्ठि अरिया निय्यानिका^६ 20
निय्याति तक्करस्स सम्मा दुक्खवखयाय तथारूपाय दिट्ठिया दिट्ठि-

१. आजानीया - स्या०, रो० । २-२. अनुत्तरिय अनुस्सता - सी०, अनुत्तरिय अनु-
स्सता - स्या०, रो० । ३. सारणीया - सी०, स्या०, रो० । ४. विञ्जुप्पसद्धानि - स्या०,
रो० । ५. सब्रह्मचारीसु - सी० । ६. नीयानिका - रो० ।

सामञ्जगतो विहरति सन्नह्याचारीहि आवि चैव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो । इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा सारणीया” ति ।

२. दुतियसारणीयसुत्तं

१. “छयिमे, भिक्खवे, धम्मा सारणीया पियकरणे गरुकरणा सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तन्ति । कतमे छ ?
 5 इध, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं कायकम्मं पच्चुपट्ठितं होति सन्नह्याचारीसु आवि चैव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणे गरुकरणे सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तन्ति ।

२. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं वचीकम्मं पच्चुपट्ठितं होति .. पे०... मेत्तं मनोकम्मं पच्चुपट्ठितं होति सन्नह्याचारीसु आवि
 10 चैव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणे गरुकरणे सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तन्ति ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु ये ते लाभो धम्मिका धम्मलद्धा अन्तमसो पत्तपरियापन्नमत्तं पि तथारूपेहि लाभेहि अप्पटिविभत्तभोगी होति सीलवन्तेहि सन्नह्याचारीहि साधारणभोगी, अयं पि धम्मो
 15 सारणीयो पियकरणे गरुकरणे सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तन्ति ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यानि तानि सीलानि अखण्डानि अच्छिद्धानि असवलानि अकम्मासानि भुजिस्सानि विञ्जुप्पसत्थानि अपरामट्ठानि समाधिसवत्तनिकानि तथारूपेहि सीलेहि सीलसामञ्जगतो
 20 विहरति सन्नह्याचारीहि आवि चैव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणे गरुकरणे सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तन्ति ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यायं दिट्ठि अरिया निव्यानिका^१ निव्याति तक्करस्स सम्मा दुक्खक्खयाय तथारूपाय दिट्ठिया
 25 दिट्ठिसामञ्जगतो विहरति सन्नह्याचारीहि आवि चैव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणे गरुकरणे सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया

१. नीयानिका - सी०; नीयानिका - रो० ।

एकीभावाय संवत्तति । इमे खो, भिक्खवे, छ घम्मा सारणीया पिय-
करणा गरकरणा सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय
संवत्तन्ती” ति ।

३. निस्सारणीयसुत्तं

१. “छयिमा^१, भिक्खवे, निस्सारणीया धातुयो । कतमा छ ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य — ‘मेत्ता हि खो मे चेतोविमुत्ति भाविता 5
बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा; अथ
च पन मे व्यापादो चित्तं परियादाय तिट्ठती’ ति । सो ‘मा हेवं,’ तिस्स
वचनीयो — ‘मायस्मा, एवं अवच; मा भगवन्तं अब्भाच्चिक्खि, न हि
साधु भगवतो अब्भक्खानं, न हि भगवा एवं वदेय्य । अट्टानमेतं, आवुसो,
अनवकासो यं मेत्ताय चेतोविमुत्तिया भाविताय बहुलीकताय यानी- 10
कताय वत्थुकताय अनुट्ठिताय परिचिताय सुसमारद्धाय, अथ च पनस्स
व्यापादो चित्तं परियादाय ठस्सति^२, नेतं ठानं विज्जति । निस्सरणं
हेतं, आवुसो, व्यापादस्स यदिदं मेत्ताचेतोविमुत्ती’ ति ।

R 291

२. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य — ‘करुणा हि खो
मे चेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता 15
परिचिता सुसमारद्धा; अथ च पन मे विहेसा चित्तं परियादाय तिट्ठती’
ति । सो ‘मा हेवं,’ तिस्स वचनीयो — ‘मायस्मा, एवं अवच; मा भगवन्तं
अब्भाच्चिक्खि, न हि साधु भगवतो अब्भक्खानं, न हि भगवा एवं वदेय्य ।
अट्टानमेतं, आवुसो, अनवकासो यं करुणाय चेतोविमुत्तिया भाविताय
बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुट्ठिताय परिचिताय सुसमारद्धाय; 20
अथ च पनस्स विहेसा चित्तं परियादाय ठस्सति, नेतं ठानं विज्जति ।
निस्सरणं हेतं, आवुसो, विहेसाय यदिदं करुणाचेतोविमुत्ती’ ति ।

३. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य — ‘मुदिता हि खो
मे चेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परि-
चिता सुसमारद्धा; अथ च पन मे अरति चित्तं परियादाय तिट्ठती’ ति । 25
सो ‘मा हेवं,’ तिस्स वचनीयो — ‘मायस्मा, एवं अवच; मा भगवन्तं
अब्भाच्चिक्खि, न हि साधु भगवतो अब्भक्खानं, न हि भगवा एवं वदेय्य ।
अट्टानमेतं, आवुसो, अनवकासो यं मुदिताय चेतोविमुत्तिया भाविताय

B 258

बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुद्धिताय परिचिताय सुसमारद्धाय, अथ च पनस्स अरति चित्त परियादाय ठस्सति, नेतं ठानं विज्जति । निस्सरणं हेतं, आवुसो, अरतिया यदिदं मुदिताचेतोविमुत्ती' ति ।

४. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य - 'उपेक्खा हि खो मे चेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुद्धिता परिचिता सुसमारद्धा; अथ च पन मे रागी चित्तं परियादाय तिद्धती' ति । सो 'मा हेवं,' तिस्स वचनीयो - 'मायस्सा, एवं अवच; मा भगवन्तं अब्भाचिक्खि, न हि साधु भगवतो अब्भक्खानं, न हि भगवा एवं वदेय्य । अट्टानमेतं, आवुसो, अनवकासो यं उपेक्खाय चेतोविमुत्तिया भाविताय बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुद्धिताय परिचिताय सुसमारद्धाय; अथ च पनस्स रागो चित्तं परियादाय ठस्सति, नेतं ठानं विज्जति । निस्सरणं हेतं, आवुसो, रागस्स यदिदं उपेक्खाचेतोविमुत्ती' ति ।

५. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य - 'अनिमित्ता हि खो मे चेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुद्धिता परिचिता सुसमारद्धा, अथ च पन मे निमित्तानुसारि विञ्जाणं होती' ति । सो 'मा हेवं,' तिस्स वचनीयो - 'मायस्सा, एवं अवच, मा भगवन्तं अब्भाचिक्खि, न हि साधु भगवतो अब्भक्खानं, न हि भगवा एवं वदेय्य । अट्टानमेतं, आवुसो, अनवकासो यं अनिमित्ताय चेतोविमुत्तिया भाविताय बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुद्धिताय परिचिताय सुसमारद्धाय, अथ च पनस्स निमित्तानुसारि विञ्जाणं भविस्सति, नेतं ठानं विज्जति । निस्सरणं हेतं, आवुसो, सब्बनिमित्तानं यदिदं अनिमित्ताचेतोविमुत्ती' ति ।

६. "इध पन भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य - 'अस्मी' ति खो मे विगतं, अयमहमस्मी ति च न समनुपस्सामि, अथ च पन मे विचिकिच्छाकथकथासल्लं चित्तं परियादाय तिद्धती' ति । सो 'मा हेवं,' तिस्स वचनीयो - 'मायस्सा, एवं अवच; मा भगवन्तं अब्भाचिक्खि, न हि साधु भगवतो अब्भक्खानं, न हि भगवा एवं वदेय्य । अट्टानमेतं, आवुसो, अनवकासो य अस्मी ति विगते अयमहमस्मी ति च न समनुपस्सतो; अथ च पनस्स विचिकिच्छाकथकथासल्लं चित्तं परियादाय

ठस्सति, नेतं ठानं विज्जति । निस्सरणं हेतं, आवुसो, विचिकिच्छाकथं-
कथासल्लस्स यदिदं अस्मी ति मानसमुग्घातो' ति । इमा खो,
भिक्षवे, छ निस्सारणीया धातुयो" ति ।

४. भद्रकसुत्तं

१. तत्र खो आयस्सा सारिपुत्तो भिक्षू आमन्तेसि - "आवुसो,
भिक्षवो" ति । "आवुसो" ति खो ते भिक्षू आयस्मतो सारिपुत्तस्स 5 R 2
पच्चस्सोसुं । आयस्सा सारिपुत्तो एतदवोच -

२ "तथा तथा, आवुसो, भिक्षु विहारं कप्पेति यथा यथास्स
विहारं कप्पयतो न भद्रकं मरणं होति न भद्रिका कालङ्किरिया' ।
कथञ्चावुसो, भिक्षु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं
कप्पयतो न भद्रकं मरणं होति न भद्रिका कालङ्किरिया ? 10

३. "इधावुसो, भिक्षु कम्मरामो होति कम्मरतो कम्मरामतं
अनुयुत्तो, भस्सारामो होति भस्सरतो भस्सारामतं अनुयुत्तो, निहारामो
होति निहारतो निहारामतं अनुयुत्तो, सङ्गणिकारामो होति सङ्गणिक-
रतो' सङ्गणिकारामतं अनुयुत्तो, ससग्गारामो होति संसग्गरतो ससग्गा-
रामतं अनुयुत्तो, पपञ्चारामो होति पपञ्चरतो पपञ्चारामतं 15
अनुयुत्तो । एवं खो, आवुसो, भिक्षु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा
यथास्स विहारं कप्पयतो न भद्रकं मरणं होति न भद्रिका कालङ्किरिया ।
अयं वुच्चतावुसो - 'भिक्षु सक्कायाभिरतो नप्पजहासि^३ सक्कायं सम्मा
दुक्खस्स अन्तकिरियाय' ।

४. "तथा तथावुसो, भिक्षु विहारं कप्पेति यथा यथास्स 20 B
विहारं कप्पयतो भद्रकं मरणं होति भद्रिका कालङ्किरिया । कथञ्चावुसो,
भिक्षु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो भद्रकं
मरणं होति भद्रिका कालङ्किरिया ?

५. "इधावुसो, भिक्षु न कम्मरामो होति न कम्मरतो न
कम्मरामतं अनुयुत्तो, न भस्सारामो होति न भस्सरतो न भस्सारामतं 25
अनुयुत्तो, न निहारामो होति न निहारतो न निहारामतं अनुयुत्तो, न

१. कालकिरिया - सी०, स्या०, रो० । २ सङ्गणिकारतो - स्या०, रो० । ३. न
पहासि - सी०, स्या०, रो० ।

R. 294

सङ्गणिकारामो होति न सङ्गणिकरतो न सङ्गणिकारामत अनुयुक्तो, न संसंगारामो होति न संसंगरतो न संसंगारामत अनुयुक्तो, न पपञ्चारा-
 रामो होति न पपञ्चरतो न पपञ्चारामत अनुयुक्तो । एवं खो, आवुसो,
 भिक्खु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो भद्दकं
 5 मरणं होति भद्दिका कालङ्कुरिया । अयं वुच्चतावुसो — 'भिक्खु
 निब्बानाभिरतो पजहासि सक्कायं सम्मा दुक्खस्स अन्तकिरियाया' ति ।

“यो पपञ्चमनुयुक्तो, पपञ्चाभिरतो मगो ।

विराघयी सो निब्बान, योगक्खेमं अनुत्तरं ॥

“यो च पपञ्चं हित्वान, निप्पपञ्चपदे रतो ।

10

आराघयी सो निब्बान, योगक्खेमं अनुत्तर” ति ॥

५. अनुतप्पियसुत्तं

१. तत्र खो आयस्सा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि — “तथा
 तथावुसो, भिक्खु विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो काल-
 ङ्कुरिया अनुतप्पा होति । कथञ्चावुसो, भिक्खु तथा तथा विहार
 कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो कालङ्कुरिया अनुतप्पा होति ?

15

२. “इध्वावुसो, भिक्खु कम्मरामो होति कम्मरतो कम्मरामत
 अनुयुक्तो, भस्सारामो होति .. निहारामो होति सङ्गणिकारामो
 होति .. समगारामो होति ... पपञ्चारामो होति पपञ्चरतो पपञ्चा-
 रामतं अनुयुक्तो । एवं खो, आवुसो, भिक्खु तथा तथा विहारं कप्पेति
 यथा यथास्स विहारं कप्पयतो कालङ्कुरिया अनुतप्पा होति । अय
 20 वुच्चतावुसो — ‘भिक्खु सक्कायाभिरतो नपजहासि सक्काय सम्मा
 दुक्खस्स अन्तकिरियाय’ ।

B. 261

20

३ “तथा तथावुसो, भिक्खु विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहार
 कप्पयतो कालङ्कुरिया अननुतप्पा होति । कथञ्चावुसो, भिक्खु तथा
 तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो कालङ्कुरिया अननु-
 25 तप्पा होति ?

४. “इध्वावुसो, भिक्खु न कम्मरामो होति न कम्मरतो न
 कम्मरामतं अनुयुक्तो, न भस्सारामो होति ... न निहारामो होति ...
 न सङ्गणिकारामो होति ... न संसंगारामो होति .. न पपञ्चारामो

R. 295

होति न पपञ्चरतो न पपञ्चारामतं अनुयुक्तो । एवं खो, आवुसो, भिक्खु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो कालङ्किरिया अननुत्पप्पा होति । अयं वुच्चतावुसो - 'भिक्खु निब्बानाभिरतो पजहासि सक्कायं सम्मा दुक्खस्स अन्तकिरियाया' ति ।

“यो पपञ्चमनुयुक्तो, पपञ्चाभिरतो मगो ।

विराघयी सो निब्बानं, योगक्खेमं अनुत्तरं ॥

“यो च पपञ्चं हित्वान, निप्पपञ्चपदे रतो ।

आराघयी सो निब्बानं, योगक्खेमं अनुत्तरं” ति ॥

६. नकुलपितुसुत्तं

१. एकं समयं भगवा भग्गेसु विहरति सुंसुमारगिरे^१ भेसकळावने^२ मिगदाये । तेन खो पन समयेन नकुलपिता गहपति आबाधिको होति 10
दुक्खितो बाब्हगिलानो । अथ खो नकुलमाता गहपतानी नकुलपितरं गहपति एतदवोच -

२. “मा खो त्वं, गहपति, सापेक्खो^३ कालमकासि । दुक्खा, गहपति, सापेक्खस्स कालङ्किरिया; गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्किरिया । सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स - ‘न नकुलमाता 15
गहपतानी ममच्चयेन सक्खिस्सति^४ दारके पोसेतुं, घरावासं सन्धरितुं^५’ ति । न खो पनेतं, गहपति, एवं दट्टब्बं । कुसलाहं, गहपति, कप्पासं कन्तित्तुं वेणिं ओलिखित्तुं । सक्कोमहं, गहपति, तवच्चयेन दारके पोसेतुं, घरावासं सन्धरितुं । तस्मातिह त्वं, गहपति, मा सापेक्खो कालम- 20
कासि । दुक्खा, गहपति, सापेक्खस्स कालङ्किरिया; गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्किरिया ।

३. “सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स - ‘नकुलमाता गह- पतानी ममच्चयेन अञ्जं घर^६ गमिस्सती’ ति । न खो पनेतं, गहपति, एवं दट्टब्बं । त्वं चेव खो, गहपति, जानासि अहं च, यं^७ नो^८ सोळस- वस्सानि गहट्टकं^९ ब्रह्मचरियं^{१०} समाचिण्णं^{११} । तस्मातिह त्वं, गहपति, मा 25

१. सुंसुमारगिरे - म० । २. भेसकळावने - सी० । ३. सापेक्खो - रो० ।
४. सक्कोति - रो० । ५. सन्धरितुं - सी०, रो०, सण्ठरितुं - स्या० । ६. भत्तारं - स्या०, वीरं - सी० । ७-७ यथा ते - सी०; यथा - स्या०; यथा नो - रो० ।
८-८. गहट्टकं ब्रह्मचरियं - स्या० । ९. समाचिण्णं - सी० ।

सापेक्खो कालमकासि । दुक्खा, गहपति, सापेक्खस्स कालङ्कुरिया; गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्कुरिया ।

४. "सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स - 'नकुलमाता गहपतानी ममच्चयेन न दस्सनकामा भविस्सति भगवतो न दस्सनकामा भिक्खुसङ्घस्सा' ति । न खो पनेतं, गहपति, एवं दट्ठब्बं । अहं हि, गहपति, तवच्चयेन^१ दस्सनकामतरा चेव^२ भविस्सामि भगवतो दस्सनकामतरा च भिक्खुसङ्घस्स । तस्मातिह त्वं, गहपति, मा सापेक्खो कालमकासि । दुक्खा, गहपति, सापेक्खस्स कालङ्कुरिया, गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्कुरिया ।

५. "सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स - 'न नकुलमाता गहपतानी ममच्चयेन सीलेसु परिपूरकारिणी' ति । न खो पनेतं, गहपति, एवं दट्ठब्बं । यावता खो, गहपति, तस्स भगवतो साविका गिही ओदातवसना सीलेसु परिपूरकारिनियो, अह तासं अञ्जतरा । यस्स खो पनस्स कङ्खा वा विमति वा - अयं सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो भग्गेषु विहरति सुसुमारगिरे भेसकळावने भिगदाये - तं भगवन्तं उपसङ्कमित्वा पुच्छतु । तस्मातिह त्वं, गहपति, मा सापेक्खो कालमकासि । दुक्खा गहपति सापेक्खस्स कालङ्कुरिया, गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्कुरिया ।

६. "सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स - 'न नकुलमाता गहपतानी लाभिनी अज्झत्तं चेतोसमथस्सा' ति । न खो पनेतं, गहपति, एवं दट्ठब्बं । यावता खो, गहपति, तस्स भगवतो साविका गिही ओदातवसना लाभिनियो अज्झत्तं चेतोसमथस्स, अह तासं अञ्जतरा । यस्स खो पनस्स कङ्खा वा विमति वा - अयं सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो भग्गेषु विहरति सुसुमारगिरे भेसकळावने भिगदाये - तं भगवन्तं उपसङ्कमित्वा पुच्छतु । तस्मातिह त्वं, गहपति, मा सापेक्खो कालमकासि । दुक्खा, गहपति, सापेक्खस्स कालङ्कुरिया; गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्कुरिया ।

७. "सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स - 'न नकुलमाता गहपतानी इमस्मि धम्मविनये ओगाधप्पत्ता पतिगाधप्पत्ता अस्सासप्पत्ता तिण्णविचिकिच्छा विगतकथङ्कथा वेसारज्जप्पत्ता अपरप्पच्चया सत्थु-

१. स्या० पोत्यके नखि । २. च - स्या० ।

सासने विहरती' ति । न खो पनेतं, गहपति, एवं ददृब्बं । यावता खो, गहंपति, तस्स भगवतो साविका गिही ओदातवसना इमस्मिं धम्मविनये ओगाधप्पत्ता पतिगाधप्पत्ता अस्सासप्पत्ता तिण्णविचिकिच्छा विगतकथङ्कथा वेसारज्जप्पत्ता अपरप्पच्चया सत्थुसासने विहरन्ति, अहं तासं अञ्जतरा । यस्स खो पनस्स कङ्का वा विमति वा — अयं सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो भग्गेषु विहरति सुंसुमारगिरे भेसकळावने सिगदाये — तं भगवन्तं उपसङ्कमित्वा पुच्छतु । तस्मात्तिह त्वं, गहपति, मा सापेक्खो कालमकासि । दुक्खा गहपति सापेक्खस्स कालङ्किरिया; गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्किरिया" ति ।

८. अथ खो नकुलपितुनो गहपतिस्स नकुलमातरा^१ गहपतानिया इमिना ओवादेन ओवदियमानस्स सो आबाधो ठानसो पटिप्पस्सम्भि । वुट्ट हि च नकुलपिता गहपति तम्हा आबाधा; तथा पहीनो च पन नकुलपितुनो गहपतिस्स सो आबाधो अहोसि । अथ खो नकुलपिता गहपति गिलाना वुट्टितो^२ अचिरवुट्टितो गेलञ्जा दण्डमोलुब्भ येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चं खो नकुलपितरं गहपति भगवा एतदवोच —

९. "लाभा ते, गहपति, सुलद्धं ते, गहपति ! यस्स ते नकुलमाता गहपतानी अनुकम्पिका अत्थकामा ओवादिका अनुसासिका । यावता खो, गहपति, मम साविका गिही ओदातवसना सीलेसु परिपूरकारिनियो, नकुलमाता गहपतानी तासं अञ्जतरा । यावता खो, गहपति, मम साविका गिही ओदातवसना लाभिनियो अञ्जत्तं चेतोसमथस्स, नकुलमाता गहपतानी तासं अञ्जतरा । यावता खो, गहपति, मम साविका गिही ओदातवसना इमस्मिं धम्मविनये ओगाधप्पत्ता पतिगाधप्पत्ता अस्सासप्पत्ता तिण्णविचिकिच्छा विगतकथङ्कथा वेसारज्जप्पत्ता अपरप्पच्चया सत्थुसासने विहरन्ति, नकुलमाता गहपतानी तासं अञ्जतरा । लाभा ते, गहपति, सुलद्धं ते, गहपति ! यस्स ते नकुलमाता गहपतानी अनुकम्पिका अत्थकामा ओवादिका अनुसासिका" ति ।

१. विहरन्तियो — स्या०, रो० । २. नकुलमाताय — सी०, स्या० । ३. वुट्टितोव — स्या० ।

७. सोप्यसुत्तं

१. एक समय भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
 पिण्डकस्स आरामे । अथ खो भगवा सायन्हसमय पटिसल्लाना वुट्ठितो
 येनुपट्टानसाला तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि ।
 आयस्मा पि खो सारिपुत्तो सायन्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो येनुपट्टान-
 299 5 साला तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं
 निसीदि । आयस्मा पि खो महामोगल्लानो ... आयस्मा पि खो महा-
 कस्सपो .. आयस्मा पि खो महाकच्चायनो' ... आयस्मा पि खो महा-
 कोट्टिको' . आयस्मा पि खो महाबुन्दो ... आयस्मा पि खो महाकप्पिनो
 ... आयस्मा पि खो अनुरुद्धो . आयस्मा पि खो रेवतो ... आयस्मा पि
 10 खो आनन्दो सायन्हसमय' पटिसल्लाना वुट्ठितो येनुपट्टानसाला
 तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
 अथ खो भगवा बहुदेव रत्ति निसज्जाय वीत्तिनामेत्वा उट्टयासना विहारं
 265 पाविसि । ते पि खो आयस्मन्तो अचिरपक्कन्तस्स भगवतो उट्टयासना
 यथाविहारं अगमंसु । ये पन तत्थ भिक्खू नवा अचिरपब्बजिता अधुना-
 15 गता इमं धम्मविनय ते याव सुरियुग्गमना' काकच्छमाना सुप्पिसु ।
 अद्दसा खो भगवा दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन ते
 भिक्खू याव सुरियुग्गमना काकच्छमाने सुपन्ते । दिस्वा येनुपट्टानसाला
 तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो
 भगवा भिक्खू' आमन्तेसि -

20 २. "कहं नु खो, भिक्खवे, सारिपुत्तो ? कहं महामोगल्लानो ?
 कह महाकस्सपो ? कह महाकच्चायनो ? कहं महाकोट्टिको ? कह
 महाबुन्दो ? कहं महाकप्पिनो ? कहं अनुरुद्धो ? कह रेवतो ? कह
 आनन्दो ? कह नु खो ते, भिक्खवे, थेरा सावका गता" ति ?

"ते पि खो, भन्ते, आयस्मन्तो अचिरपक्कन्तस्स भगवतो उट्टा-
 25 यासना यथाविहारं अगमंसु" ति ।

३. "केन' नो तुम्हे, भिक्खवे, थेरा भिक्खू नागता' ति' याव
 सुरियुग्गमना काकच्छमाना सुपथ ? त कि मज्जथ, भिक्खवे, अपि नु
 300 तुम्हेहि दिट्ठ वा सुत्तं वा - 'राजा खत्तियो मुद्धाभिसित्तो' यावदत्थं सेव्य-

१ महाकच्चानो - स्या०, रो० । २ महाकोट्टितो - सी०, रो० । ३ सायन्हसमय
 - स्या०, रो० । ४ सुरियुग्गमना - स्या०, रो० । ५ ते भिक्खू - रो० । ६ तेन - सी०,
 स्या०, रो० । ७-७ नवा - सी०, स्या०, रो० । ८. मुद्धावसित्तो - सी०, स्या०, रो० ।

सुखं पस्ससुखं मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरन्तो यावजीवं रज्जं कारेन्तो जनपदस्स वा पियो मनापो” ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न सुतं — ‘राजा खत्तियो मुद्धाभिसित्तो यावदत्थं सेय्यसुखं पस्ससुखं मिद्ध- 5 सुखं अनुयुत्तो विहरन्तो यावजीवं रज्जं कारेन्तो जनपदस्स वा पियो मनापो’ ति ।

४. “तं किं मञ्जथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं वा — ‘रट्टिको ... पे०... पेतणिको’ ... सेनापतिको’ ... गामगामणिको’ ... 10 पूगगामणिको यावदत्थं सेय्यसुखं पस्ससुखं* मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरन्तो यावजीवं पूगगामणिकत्तं कारेन्तो पूगस्स वा पियो मनापो” ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न सुतं — ‘पूगगामणिको यावदत्थं सेय्यसुखं पस्ससुखं मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरन्तो 15 यावजीवं पूगगामणिकत्तं वा कारेन्तो पूगस्स वा पियो मनापो’ ति ।

५. “तं किं मञ्जथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं वा — 20 ‘समणो वा ब्राह्मणो वा यावदत्थं सेय्यसुखं पस्ससुखं मिद्धसुखं अनुयुत्तो इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारो भोजने अमत्तञ्जू जागरियं’ अननुयुत्तो अविपस्सको कुसलानं धम्मानं पुब्बरत्तापररत्तं बोधिपक्खियानं” धम्मानं भावनानुयोगं अननुयुत्तो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्जा- 25 विमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्तो” ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न सुतं — ‘समणो वा ब्राह्मणो वा यावदत्थं सेय्यसुखं पस्ससुखं 25 मिद्धसुखं अनुयुत्तो इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारो भोजने अमत्तञ्जू जागरियं अननुयुत्तो अविपस्सको कुसलानं धम्मानं पुब्बरत्तापररत्तं बोधिपक्खियानं धम्मानं भावनानुयोगं अननुयुत्तो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं 30 पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे समयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्तो’ ति ।

१ पेतनिको — स्या०, रो० । २. सेनाय सेना० — रो० । ३. गामगामिको — सी०, रो० । ४ फस्ससुखं — सी० । ५ बोधपक्खियान — सी०, बोधपक्खिकानं — रो० ।

६. "तस्मात्तिह, भिक्खवे, एवं सिक्खित्तब्बं - 'इन्द्रियेषु गुत्त-
द्वारा भविस्साम, भोजने मत्तञ्जुनो, जागरियं अनुयुत्ता, विपस्सका
कुसलानं धम्मानं, पुब्बरत्तापररत्तं बोधिपक्खियानं धम्मानं, भावनानु-
योगमनुयुत्ता विहरिस्सामा' ति । एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खि-
5 तब्बं" ति ।

८. मच्छब्बन्धसुत्तं

१. एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरति महता भिक्खु-
सङ्घेन सद्धि । अद्दसा खो भगवा अद्धानमग्गप्पटिपत्तो^१ अञ्जतरस्मि
पदेसे मच्छिकं मच्छब्बन्धं मच्छे वधित्वा वधित्वा विक्किणमानं । दिस्वा
मग्गा ओक्कम्म अञ्जतरस्मि रक्खमूले पञ्जत्ते आसने निसीदि ।
10 निसज्ज खो भगवा भिक्खु आमन्तेसि -

२. "पस्सथ नो तुम्हे, भिक्खवे, अमु^२ मच्छिकं मच्छब्बन्धं मच्छे
वधित्वा वधित्वा विक्किणमानं" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

३. "तं किं मञ्जथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं
902 15 वा - 'मच्छिको मच्छब्बन्धो मच्छे वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन
कम्मेन तेन आजीवेन हत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी
वा भोगभोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्ध अज्जावसन्तो"^३ ति ?

267 "नो हेतं, भन्ते" ।

"साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न सुतं -
20 'मच्छिको मच्छब्बन्धो मच्छे वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन
कम्मेन तेन आजीवेन हत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यान-
यायी वा भोगभोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्धं अज्जावसन्तो' ति ।
तं किस्स हेतु ? ते हि सो, भिक्खवे, मच्छे वज्जे वघायुपनीते^३ पापकेन
मनसानुपेक्खति, तस्मा सो नेव हत्थियायी होति न अस्सयायी न रथयायी
25 न यानयायी न भोगभोगी, न महन्तं भोगक्खन्धं अज्जावसति ।

४. "तं किं मञ्जथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं
वा - 'गोघातको गावो वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन कम्मेन तेन

१. अद्धानमग्ग पटिपत्तो - स्या० । २. अमु - स्या० । ३. वघायानीते - स्या० ।

आजीवेन हृत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी वा भोग-
भोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्धं अज्झावसन्तो” ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न
सुतं — ‘गोघातको गावो वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन कम्मेन 5
तेन आजीवेन हृत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी वा
भोगभोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्धं अज्झावसन्तो’ ति । तं किस्स हेतु ?
तेहि सो, भिक्खवे, गावो वज्जे वधायुपनीते पापकेन मनसानुपेक्खति,
तस्मा सो नेव हृत्थियायी होति न अस्सयायी न रथयायी न यानयायी
न भोगभोगी, न महन्तं भोगक्खन्धं अज्झावसति । 10

५. “तं किं मञ्जथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं
वा — ‘ओरब्भिको ... पे०... सूकरिको’ ... पे०... साकुणिको ... पे०...
मागविको मगे’ वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन कम्मेन तेन
आजीवेन हृत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी वा भोग-
भोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्धं अज्झावसन्तो” ति ? 15

“नो हेतं, भन्ते” ।

“साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं
न सुतं — ‘मागविको मगे वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन कम्मेन
तेन आजीवेन हृत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी
वा भोगभोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्धं अज्झावसन्तो’ ति । तं किस्स 20
हेतु ? ते हि सो, भिक्खवे, मगे वज्जे वधायुपनीते पापकेन मनसानु-
पेक्खति, तस्मा सो नेव हृत्थियायी होति न अस्सयायी न रथयायी न
यानयायी न भोगभोगी, न महन्तं भोगक्खन्धं अज्झावसति । ते हि
नाम’ सो, भिक्खवे, तिरच्छानगते पाणे वज्जे वधायुपनीते पापकेन
मनसानुपेक्खमानो’ नेव हृत्थियायी भविस्सति^१ न अस्सयायी न रथयायी 25
न यानयायी न भोगभोगी, न महन्तं भोगक्खन्धं अज्झावसिस्सति^२ ।
को पन वादो थं मनुस्सभूतं वज्जं वधायुपनीतं पापकेन मनसानुपेक्खति !
तं हि तस्स^३, भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय । कायस्स भेदा
परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जती” ति ।

१ सोकरिको — स्या० । २ मिगे — स्या०, रो० । ३ सी०, स्या०, रो० पोरयकेसु
नत्थि । ४. मनसानुपेक्खति तस्मा सो — स्या० । ५ होति — स्या० । ६. अज्झावसति —
स्या० । ७-७. त हिस्स — रो० ।

६. पठममरणस्सतिसुत्तं

R. 304

१. एकं समयं भगवा नातिके^१ विहरति गिञ्जकावसथे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि - “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच -

२. “मरणस्सति, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति 5 महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना । भावेथ नो तुम्हे, भिक्खवे, मरणस्सति” ति ?

३. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु भगवन्त एतदवोच - “अहं^२ खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

10 “इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - ‘अहो वताहं रत्तिन्दिवं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कत्तं अस्सा’ ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

४. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

15 “यथा कथं पन त्व, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - ‘अहो वताहं दिवस जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्य, बहु^३ वत मे कत्तं अस्सा’ ति । एव खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

20 ५. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

यदन्तरं एकपिण्डपातं भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कत्तं अस्सा’ ति । एव खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

25 ६. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

१ नातिके - सी० स्या०, रो० । २ अह पि - स्या० । ३ बहु - सी० । ४ एक पिण्डपात - स्या०, रो० ।

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं चत्तारो पञ्च’ आलोपे सङ्खादित्वा अज्झोहरामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

R १०३

७. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोचे — “अहं पि 5 खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकं आलोपं सङ्खादित्वा अज्झोहरामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरण- 10 स्सति” ति ।

८. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच — “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं 15 यदन्तरं अस्ससित्वा वा पस्ससामि पस्ससित्वा वा अस्ससामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

९. एवं वुत्ते भगवा ते भिक्खू एतदवोच — “यो चायं”, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताहं रत्तिन्दिवं जीवेय्यं, भगवतो 20 सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति ।

“यो चायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताहं दिवसं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति ।

“यो चायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो 25 वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकपिण्डपातं भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति ।

“यो चायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं चत्तारो पञ्च आलोपे सङ्खादित्वा अज्झोहरामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ 30

I. 306

ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, भिक्खू पमत्ता विहरन्ति दन्धं मरणस्सति भावेन्ति आसवानं खयाय ।

“यो च' ख्वाय', भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति - 'अहो वताह तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तर एकं आलोप सङ्घादित्वा अज्झो-
हरामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे क्त अस्सा' ति ।

“यो चायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति - 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं अस्ससित्वा वा पस्ससामि पस्ससित्वा वा अस्ससामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे क्त अस्सा' ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, भिक्खू अप्पमत्ता विहरन्ति तिक्ख
मरणस्सति भावेन्ति आसवानं खयाय ।

१०. “तस्मात्तिह, भिक्खवे, एव सिक्खित्तव्व - 'अप्पमत्ता विहरिस्साम, तिक्खं मरणस्सति भावेस्साम आसवानं खयाया' ति । एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खित्तव्व” ति ।

१०. दुत्तियमरणस्सतिसुत्तं

१. एकं समय भगवा नातिके विहरति गिञ्जकावसथे । तत्र
खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि -

२. “मरणस्सति, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमततोघा अमतपरियोसाना । कथ भाविता च, भिक्खवे, मरणस्सति कथ बहुलीकता महप्फला होति महानिससा अमततोघा अमतपरियोसाना ?

३. “इध, भिक्खवे, भिक्खु दिवसे निक्खन्ते रत्तिया पतिगताय” इति पटिसञ्चिक्खति - ‘बहुका खो मे पच्चया मरणस्स - अहि वा म डसेय्य, विच्छिको वा मं डसेय्य, सतपवी वा म डसेय्य, तेन मे अस्स कालङ्कुरिया सो ममस्स अन्तरायो । उपक्खलित्वा वा पपतेय्यं, मत्त वा मे भुत्तं व्यापज्जेय्य, पित्त वा मे कुप्पेय्य, सेम्ह वा मे कुप्पेय्य, सत्थका वा मे वाता कुप्पेय्यु; तेन मे अस्स कालङ्कुरिया सो ममस्स अन्तरायो’ ति । तेन, भिक्खवे, भिक्खुना इति पटिसञ्चिक्खित्तव्व - ‘अत्थि नु खो मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति काल करोन्तस्स अन्तरायाया’ ति ।

B 271

R 307

४. “सचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति —
 ‘अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति कालं करो-
 न्तस्स अन्तरायाया’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव पापकानं
 अकुसलानं धम्मानं पहाणाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो
 च उस्सोब्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं^१ । 5
 सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा तस्सेव चेलस्स
 वा सीसस्स वा निब्बापणाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च
 उस्सोब्हि च अप्पटिवानि च सति च सम्पजञ्जं च करेय्य;
 एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं
 पहाणाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्ही च 10
 अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं ।

५. “सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति —
 ‘नत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति कालं
 करोन्तस्स अन्तरायाया’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेनेव पीत्ति-
 पामोज्जेन विहातब्बं अहोरत्तानुसिक्खिना कुसलेसु धम्मेसु । 15

६. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु रत्तिया निक्खन्ताय दिवसे
 पत्तिगते^२ इति पटिसञ्चिक्खति — ‘बहुका खो मे पच्चया मरणस्स — अहि
 वा मं डंसेय्य, विच्छिको वा मं डंसेय्य, सतपदी वा मं डंसेय्य; तेन मे अस्स
 कालङ्किरिया सो ममस्स अन्तरायो । उपक्खलित्वा वा पपतेय्यं, भत्तं
 वा मे भुत्तं व्यापज्जेय्य, पित्तं वा मे कुप्पेय्य, सेम्हं वा मे कुप्पेय्य, सत्थका 20
 वा मे वाता^३ कुप्पेय्युं; तेन मे अस्स कालङ्किरिया सो ममस्स अन्तरायो’
 ति । तेन, भिक्खवे, भिक्खुना इति पटिसञ्चिक्खित्तब्बं — ‘अत्थि नु
 खो मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा कालं करोन्तस्स
 अन्तरायाया’ ति । R. 308

७. “सचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति — 25 B 272
 ‘अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु^४ दिवा कालं
 करोन्तस्स अन्तरायाया’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव^५ पापकानं
 अकुसलानं धम्मानं पहाणाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो
 च उस्सोब्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं ।

१. करणीया — सी० । २ पतिहिते — सी०; पटिहिते — स्या०, रो० । ३. स्या०,
 रो०, पोत्यकेसु नत्थि । ४ अस्सं — स्या० । ५ तेषुयेव — स्या० ।

सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निब्बापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोब्धिं च अप्पाटिवानिं च सति च सम्पजञ्चं च करेय्य, एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मान 5 पहानाय ग्रधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च अप्पाटिवानी च सति च सम्पजञ्चं च करणीय ।

८. “सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एव जानाति – ‘नत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा कालं करोन्तस्स अन्तरायाया’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेनेव पीतिपामोज्जेन 10 विहातव्वं अहोरत्तानुसिक्खिना कुसलेसु धम्मेसु । एवं भाविता खो’, भिक्खवे, मरणस्सति एवं बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतो-गघा अमतपरियोसाना” ति ।

सारणीयवग्गो^२ द्दुत्तियो ।

तस्सुद्धानं

द्वे सारणी^१ निसारणीय^१, भद्दकं अनुत्तप्पिय^४ ।
नकुलं^५ सोप्पमच्छा च^६, द्वे^६ होन्ति मरणस्सती ति^६ ।

—०—

३. अनुत्तरियवग्गो

१. सामकसुत्तं

R. 309 15 १. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति सामगामके पोक्ख-
रणिगययं । अथ खो अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्त-
वण्णा केवलकप्पं पोक्खरणिगयं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
B. 273 उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्तं ठिता
खो सा देवता भगवन्तं एतदवोच –

१ च खो – स्या० । २. साराणियादिवग्गो – स्या०, सारणीयवग्गो – रो० ।
३-३. सारणीया मेत्तं – सी०, स्या०, रो० । ४ अनुत्तप्पिय – रो० । ५-५ नकुल कुसला
मच्छ – सी०, स्या०, नकुल मच्छ द्वे च – रो० । ६-६. मरणस्सतिना वसति – सी०, स्या०,
होन्ति मरणस्सतिना चा ति – रो० ।

२. “तयोमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति । कतमे तयो ? कम्मरामता, भस्सारामता, निहारामता — इमे खो, भन्ते, तयो धम्मा भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ती” ति ।

३. इदमवोच सा देवता । समनुञ्जो सत्था अहोसि । अथ खो सा देवता “समनुञ्जो मे सत्था” ति भगवन्त अभिवादेत्वा पदक्खिणं 5 कत्वा तत्थेवन्तरघायि ।

४. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि — “इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं पोक्खरणियं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्टासि । एकमन्तं ठिता खो, 10 भिक्खवे, सा देवता मं एतदवोच — ‘तयोमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति । कतमे तयो ? कम्मरामता, भस्सारामता, निहारामता — इमे खो, भन्ते, तयो धम्मा भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ती” ति । इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरघायि । तेसं वो, भिक्खवे, अलाभा तेसं दुल्लद्धं, 15 ये वो देवता पि जानन्ति कुसलेहि धम्मेहि परिहायमाने” ।

५. “अपरे पि, भिक्खवे, तयो परिहानिये धम्मे देसेस्सामि । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

६. “कतमे च, भिक्खवे, तयो परिहानिया धम्मा ? सङ्गणिका- 20 R 310 रामता, दोवच्चस्सता, पापमित्ताता — इमे खो, भिक्खवे, तयो परिहानिया धम्मा ।

७. “ये हि केचि, भिक्खवे, अतीतमद्धानं परिहायिसु कुसलेहि धम्मेहि, सब्बेते इमेहेव छहि धम्मेहि परिहायिसु कुसलेहि धम्मेहि । ये पि हि केचि, भिक्खवे, अनागतमद्धानं परिहायिस्सन्ति कुसलेहि 25 धम्मेहि, सब्बेते इमेहेव छहि धम्मेहि परिहायिस्सन्ति कुसलेहि धम्मेहि । ये पि हि केचि, भिक्खवे, एतरहि परिहायन्ति कुसलेहि धम्मेहि, सब्बेते इमेहेव छहि धम्मेहि परिहायन्ति कुसलेहि धम्मेहि” ति । B 274

२ अपरिहानियसुत्तं

१. “छयिमे, भिक्खवे, अपरिहानिये वम्मो देसेस्सामि, तं सुणाथ ... पे०... कतमे च, भिक्खवे, छ अपरिहानिया धम्मा ? न कम्म-
रामता, न भस्सारामता, न निहारामता, न सङ्गणिकारामता, सोवच-
स्सता, कल्याणमित्तता - इमे खो, भिक्खवे, छ अपरिहानिया धम्मा ।
- 5 २. “ये हि केचि, भिक्खवे, अतीतमद्धानं न परिहायिसु कुसलेहि धम्मोहि, सव्वेते इमेहेव छहि धम्मोहि न परिहायिसु कुसलेहि धम्मोहि । ये पि हि केचि, भिक्खवे, अनानतमद्धानं न परिहायिस्सन्ति कुसलेहि धम्मोहि, सव्वेते इमेहेव छहि धम्मोहि न परिहायिस्सन्ति कुसलेहि धम्मोहि । ये पि हि केचि, भिक्खवे, एतरहि न परिहायन्ति कुसलेहि
10 धम्मोहि, सव्वेते इमेहेव छहि धम्मोहि न परिहायन्ति कुसलेहि धम्मोही” ति ।

३. भयसुत्तं

R. 311

- १ “भयं” ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं, ‘दुक्ख’ ति, भिक्खवे, कामानमेत अधिवचनं; ‘रोगो’ ति, भिक्खवे, कामानमेत अधिवचनं, ‘गण्डो’ ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं, ‘सङ्गो’ ति,
15 भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं, ‘पङ्को’ ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं ।

- २ “कस्मा च, भिक्खवे, ‘भयं’ ति कामानमेतं अधिवचन ? कामरागरत्तायं, भिक्खवे, छन्दरागविनिबद्धो दिट्ठधम्मिका पि भया न परिमुच्चति, सम्परायिका पि भया न परिमुच्चति, तस्मा ‘भयं’ ति
20 कामानमेतं अधिवचनं । कस्मा च, भिक्खवे, दुक्ख ति . पे० .. रोगो ति . गण्डो ति सङ्गो ति ... पङ्को पि कामानमेत अधिवचन ? कामरागरत्तायं, भिक्खवे, छन्दरागविनिबद्धो दिट्ठधम्मिका पि पङ्का न परिमुच्चति, सम्परायिका पि पङ्का न परिमुच्चति, तस्मा ‘पङ्को’ ति कामानमेतं अधिवचनं ति ।

- 25 “भयं दुक्खं^१ रोगो गण्डो^१, सङ्गो पङ्को च उभय । एते कामा पवुच्चन्ति, यत्थ सत्तो पुथुज्जानो ॥

१-१ ० गण्डो - सी०, दुक्खं च रोगो च - स्या०, ० गण्ड - रो० ।

“उपादाने भयं दिस्वा, जातिमरणसम्भवे ।
अनुपादा विमुच्चन्ति, जातिमरणसङ्घये ॥
“ते खेमप्पत्ता सुखिनो, दिट्ठधम्माभिनिब्बुता ।
सब्बवेरभयातीता’, सब्बदुक्खं उपच्चगु” ति ॥

B. 27

४. हिमवन्तसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु हिमवन्तं 5
पब्बतराजं पदालेय्य, को पन वादो छ्वाय अविज्जाय ! कतमेहि छहि ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, समाधिस्स
ठित्तिकुसलो होति, समाधिस्स वुट्टानकुसलो होति, समाधिस्स कल्लित-
कुसलो’ होति, समाधिस्स गोचरकुसलो होति, समाधिस्स अभिनीहार-
कुसलो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु 10 R 312
हिमवन्तं पब्बतराजं पदालेय्य, को पन वादो छ्वाय अविज्जाया” ति !

५. अनुससतिद्वानसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अनुससतिद्वानानि । कतमानि छ ?
इध, भिक्खवे, अरियसावको तथागतं अनुस्सरति — ‘इति पि सो भगवा
... पे० . सत्था देवमनुस्सान बुद्धो भगवा’ ति । यस्मि, भिक्खवे, समये
अरियसावको तथागतं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मि समये रागपरियुट्ठित्तं 15
चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठित्तं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठित्तं चित्तं होति;
उजुगतमेवस्स तस्मि समये चित्तं होति, निक्खन्तं मुत्तं वुट्ठित्तं गेधम्हा ।
‘गेधो’ ति खो, भिक्खवे, पच्चन्नेतं कामगुणानं अधिवचनं । इद पि
खो, भिक्खवे, आरम्मण करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्जन्ति ।

२. “पुन च पर, भिक्खवे, अरियसावको धम्मं अनुस्सरति — 20
‘स्वाक्खातो भगवता धम्मो ... पे०... पच्चत्तं वेदित्त्वो विञ्जूही’ ति ।
यस्मि, भिक्खवे, समये अरियसावको धम्मं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मि
समये रागपरियुट्ठित्तं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठित्तं चित्तं होति, न मोह-
परियुट्ठित्तं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मि समये चित्तं होति,

B 276

१ सब्बे वेरभयातीता - स्या० । २ कल्लिताकुसलो - स्या०, कल्लिताकुसलो -
रो० ।

निकखन्तं मुत्तं वुट्ठित गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, भिक्खवे, पञ्चत्तेत कामगुणान अधिवचनं । इदं पि खो, भिक्खवे, आरम्मणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्झन्ति ।

३. "पुन च पर, भिक्खवे, अरियसावको सङ्घं अनुस्सरति -
 5 'सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो . पे० . अनुत्तर पुञ्जाक्खेत लोकस्सा' ति । यस्मि, भिक्खवे, समये अरियसावको सङ्घं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मि समये रागपरियुट्ठित चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठित चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठित चित्तं होति, उजुगतभेवस्स तस्मि समये चित्तं होति, निकखन्तं मुत्तं वुट्ठित गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, भिक्खवे, पञ्चत्तेत
 10 कामगुणानं अधिवचनं । इदं पि खो, भिक्खवे, आरम्मणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्झन्ति ।

४. "पुन च पर, भिक्खवे, अरियसावको अत्तनो सीलानि अनुस्सरति अखण्डानि अच्छिद्धानि ...पे०... समाधिसवत्तनिकानि । यस्मि, भिक्खवे, समये अरियसावको सीलं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मि समये
 15 रागपरियुट्ठित चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति, उजुगतभेवस्स तस्मि समये चित्तं होति, निकखन्तं मुत्तं वुट्ठितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, भिक्खवे, पञ्चत्तेत कामगुणानं अधिवचनं । इदं पि खो, भिक्खवे, आरम्मणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्झन्ति ।

- ५ "पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको अत्तनो चागं अनुस्सरति - 'लाभा वत्तं मे ! सुलद्धं वत्तं मे ..पे०.. याचयोगो दान-
 20 सविभागरतो' ति । यस्मि ...पे०.. एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्झन्ति ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको देवतां अनुस्सरति -
 'सन्ति देवा चातुमहाराजिका, सन्ति देवा तार्वत्तिसा, सन्ति देवा यामा,
 25 सन्ति देवा तुसिता, सन्ति देवा निम्मानरतिनो, सन्ति देवा परनिम्मित्त-
 वसवत्तिनो, सन्ति देवा ब्रह्मकायिका, सन्ति देवा तत्तुत्तरि । यथारूपाय सद्भाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना, मय्हं पि तथारूपा सद्भा सविज्जति । यथारूपेण सीलेन .. सुतेन .. चागेन ... पञ्जाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना; मय्हं पि तथारूपा पञ्जा
 30 संविज्जती' ति ।

७. “यस्मि, भिक्खवे, समये अरियसावको अत्तनो च तासं च देवतानं सद्धं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्चं च अनुस्सरति नेवस्स तस्मि समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति; उज्जगतमेवस्स तस्मि समये चित्तं होति, निक्खन्तं मुत्तं बुट्ठितं गेघम्हा । ‘गेघो’ ति खो. भिक्खवे, पञ्चत्तेतं काम- 5 गुणानं अधिवचनं । इदं पि खो, भिक्खवे, आरम्मणं करित्वा एवमिधे- कच्चे सत्ता विसुज्झन्ति । इमानि खो, भिक्खवे’, छ अनुस्सत्तिट्ठानानी” ति ।

B. 277

६. महाकच्चानसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा महाकच्चानो भिक्खू आमन्तेसि — “आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो महा- 10 कच्चानस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा महाकच्चानो एतदवोच —

२. “अच्छरियं, आवुसो; अब्भुतं, आवुसो ! थावञ्चिदं तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सम्बाधे ओकासाधिगमो अनुबुद्धो सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, यदिदं 15 छ अनुस्सत्तिट्ठानानि । कतमानि छ ? इधावुसो, अरियसावको तथागतं अनुस्सरति — इति पि सो भगवा ... पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ ति । यस्मि, आवुसो, समये अरियसावको तथागतं अनुस्सरति नेवस्स तस्मि समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति; उज्जगतमेवस्स तस्मि समये चित्तं 20 होति, निक्खन्तं मुत्तं बुट्ठितं गेघम्हा । ‘गेघो’ ति खो, आवुसो, पञ्चत्तेतं कामगुणानं अधिवचनं । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सब्बसो आकाससमेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेण अब्ब्यापज्जेण । इदं पि खो, आवुसो, आरम्मणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुद्धिधम्मा भवन्ति । 25

R. 311

३. “पुन च परं, आवुसो, अरियसावको धम्मं अनुस्सरति — ‘स्वाक्खातो भगवता धम्मो ... पे०... पच्चत्तं वेदित्तब्बो विञ्जूही’ ति ।

१ स्या० पोत्यके नत्थि ।

B 278

यस्मिं, आवुसो, समये अरियसावको धम्मं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं
समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति,
न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति, उज्जगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति,
निकखन्तं मुत्तं वुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, आवुसो, पञ्चत्तेतं काम-
5 गुणानं अधिवचन । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सब्बसो आकास-
समेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्या-
पज्जेन । इदं पि खो, आवुसो, आरम्मणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता
विसुद्धिधम्मा भवन्ति ।

४. "पुन च परं, आवुसो, अरियसावको सङ्घं अनुस्सरति -
10 'सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो ... पे० .. अनुत्तरं पुञ्जाक्खेत लोकस्सा'
ति । यस्मिं, आवुसो, समये अरियसावको सङ्घं अनुस्सरति नेवस्स
तस्मिं समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति,
न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; उज्जगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति,
निकखन्तं मुत्तं वुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, आवुसो, पञ्चत्तेतं काम-
15 गुणानं अधिवचनं । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सब्बसो आकास-
समेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्या-
पज्जेन । इदं पि खो, आवुसो, आरम्मणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता
विसुद्धिधम्मा भवन्ति ।

R. 316

५. "पुन च परं, आवुसो, अरियसावको अत्तनो सीलानि अनु-
20 स्सरति अखण्डानि ... पे०... समाधिसवत्तनिकानि । यस्मिं, आवुसो,
समये अरियसावको अत्तनो सीलं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये राग-
परियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं
चित्तं होति; उज्जगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति, निकखन्तं मुत्तं
वुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, आवुसो, पञ्चत्तेतं कामगुणानं अधि-
25 वचनं । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सब्बसो आकाससमेन चेतसा
विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यापज्जेन । इदं पि
खो, आवुसो, आरम्मणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुद्धिधम्मा
भवन्ति ।

६. "पुन च परं, आवुसो, अरियसावको अत्तनो चायं अनुस्स-
30 रति - 'लाभा वत्त मे, सुलद्धं वत्त मे ... पे०. याचयोगो दानसंविभागरतो'

ति । यस्मिं, आवुसो, समये अरियसावको अत्तनो^१ चागं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति; न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति, निक्खन्तं मुत्तं वुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो आवुसो पञ्चत्तेतं कामगुणानं अधिवचनं । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सब्बसो आकाससमेन चेतमा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेण अब्यापञ्जेण । इदं पि खो, आवुसो, आरम्मणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुद्धिधम्मा भवन्ति ।

B. 279

७. "पुन च परं, आवुसो, अरियसावको देवता अनुस्सरति — 'सन्ति देवा चातुमहाराजिका, सन्ति देवा ... पे०... तत्तुत्तरि'^२ । यथारूपाय सद्धाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना; मय्हं पि तथारूपा सद्धा संविज्जति । यथारूपेण सीलेन ... सुतेन ... चागेण ... पञ्जाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना; मय्हं पि तथारूपा पञ्जा संविज्जती' ति । यस्मिं, आवुसो, समये अरियसावको अत्तनो च तासं च देवतानं सद्धं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्जं च अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति, निक्खन्तं मुत्तं वुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, आवुसो, पञ्चत्तेतं कामगुणानं अधिवचनं । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सब्बसो आकाससमेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेण अब्यापञ्जेण^३ । इदं पि खो, आवुसो, आरम्मणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुद्धिधम्मा भवन्ति ।

R. 317

८. "अच्छरियं, आवुसो; अब्भुत्तं, आवुसो ! यावञ्चिदं तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेण सम्बाधे ओकासाधिगमो अनुबुद्धो सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिक्किरियाय, यदिदं छ^४ अनुस्सतिट्ठानानी" ति ।

१. स्या०, रो० पोत्यकेसु न दिस्सति । २. तत्तुत्तरि - सी०; तत्तुत्तरि - स्या० ।
३. अब्यापञ्जेण - रो० । ४. इमानि छ - सी०, स्या०, रो० ।

७. पठमसमयसुत्तं

१. अथ खो अञ्जतरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच -

“कति नु खो, भन्ते. समया मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय
उपसङ्कमित्तुं” ति ?

२. “छयिमे, भिक्खु, समया मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय
उपसङ्कमित्तुं । कतमे छ ? इध, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु कामराग-
परियुद्धितेन चेतसा विहरति कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स
निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु
उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो - ‘अहं खो, आवुसो, कामरागपरि-
युद्धितेन चेतसा विहरामि कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स
निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानामि । साधु वत्त मे आयस्सा कामरागस्स
पहानाय धम्मं देसेतू’ ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु कामरागस्स
पहानाय धम्मं देसेति । अयं, भिक्खु, पठमो समयो मनोभावनीयस्स
भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमित्तुं ।

३. “पुन च परं, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु व्यापादपरियुद्धितेन
चेतसा विहरति व्यापादपरेतेन, उप्पन्नस्स च व्यापादस्स निस्सरणं
यथाभूतं नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्कमित्वा
एवमस्स वचनीयो - ‘अहं खो, आवुसो, व्यापादपरियुद्धितेन चेतसा
विहरामि व्यापादपरेतेन, उप्पन्नस्स च व्यापादस्स निस्सरणं यथाभूतं
नप्पजानामि । साधु वत्त मे आयस्सा व्यापादस्स पहानाय धम्मं देसेतू’
ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु व्यापादस्स पहानाय धम्मं देसेति ।
अयं, भिक्खु, दुतियो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय
उपसङ्कमित्तुं ।

४. “पुन च परं, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु थीनमिद्धपरि-
युद्धितेन चेतसा विहरति थीनमिद्धपरेतेन, उप्पन्नस्स च थीनमिद्धस्स
निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु
उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो - ‘अहं खो, आवुसो, थीनमिद्धपरि-
युद्धितेन चेतसा विहरामि थीनमिद्धपरेतेन, उप्पन्नस्स च थीनमिद्धस्स
निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानामि । साधु वत्त मे आयस्सा थीनमिद्धस्स

पहानाय धम्मं देसेतू' ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु शीनमिद्धस्स पहानाय धम्मं देसेति । अयं, भिक्खु, तत्तियो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमित्तुं ।

B 281

५. "पुन च परं, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु उद्धच्चकुक्कुच्च-परियुट्ठितेन चेतसा विहरति उद्धच्चकुक्कुच्चपरतेन, उप्पन्नस्स च उद्धच्च-कुक्कुच्चस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो - 'अहं खो, आवुसो, उद्धच्च-कुक्कुच्चपरियुट्ठितेन चेतसा विहरामि उद्धच्चकुक्कुच्चपरतेन, उप्पन्नस्स च उद्धच्चकुक्कुच्चस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्सा उद्धच्चकुक्कुच्चस्स पहानाय धम्मं देसेतू' ति । तस्स मनो-भावनीयो भिक्खु उद्धच्चकुक्कुच्चस्स पहानाय धम्मं देसेति । अयं, भिक्खु, चतुत्थो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमित्तुं ।

R 319

६. "पुन च परं, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु विचिकिच्छापारियुट्ठितेन चेतसा विहरति विचिकिच्छापरतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो - 'अहं', आवुसो, विचिकिच्छापारियुट्ठितेन चेतसा विहरामि विचिकिच्छापरतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्सा विचिकिच्छाय पहानाय धम्मं देसेतू' ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु विचिकिच्छाय पहानाय धम्मं देसेति । अयं, भिक्खु, पञ्चमो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमित्तुं ।

७. "पुन च परं, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु यं निमित्तं आगम्मं यं निमित्तं मनसिकरोतो अनन्तरा आसवानं खयो होति तं निमित्तं नप्पजानाति^१ तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो - 'अहं खो, आवुसो, यं निमित्तं आगम्मं यं निमित्तं मनसिकरोतो अनन्तरा आसवानं खयो होति, तं निमित्तं नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्सा आसवानं खयाय धम्मं देसेतू' ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु आसवानं खयाय धम्मं देसेति । अयं, भिक्खु, छट्ठो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमित्तुं । इमे खो, भिक्खु, छे समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमित्तुं" ति ।

30

१ अहं खो - सी०, स्या०, रो० । २. न जानाति न पस्सति - सी०, स्या०, रो० ।

८. दुतियसमयसुत्तं

१. एकं समयं सम्बहुला थेरा भिक्खु वाराणसियं विहरन्ति, इसिपत्तने भिगदाये । अथ खो तेसं थेरानं भिक्खूनं पच्छाभत्तं पिण्डपात-पटिककन्तानं मण्डलमाळे^१ सन्निसिन्नानं सन्नपत्तितान अयमन्तराकथा उदपादि - “को नु खो, आवुसो, समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो
5 दस्सनाय उपसङ्कमित्तु” ति ?

२. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच - “यस्मिं, आवुसो, समये मनोभावनीयो भिक्खु पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिककन्तो पादे पक्खालेत्वा निसिन्नो होति पल्लङ्कं आभुजित्वा उज्जुं कायं पणिघाय परिमुखं सति उपट्टपेत्वा, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय
10 उपसङ्कमित्तु” ति ।

३. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु तं भिक्खुं एतदवोच - “न खो, आवुसो, सो समयो^२ मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्क-मित्तु । यस्मिं, आवुसो, समये मनोभावनीयो भिक्खु पच्छाभत्तं पिण्ड-पातपटिककन्तो पादे पक्खालेत्वा निसिन्नो होति पल्लङ्कं आभुजित्वा
15 उज्जुं कायं पणिघाय परिमुखं सति उपट्टपेत्वा, चारित्तकिलमथो पिस्स तस्मिं समये अप्पटिप्पस्सद्धो होति, भत्तकिलमथो पिस्स तस्मिं समये अप्पटिप्पस्सद्धो होति । तस्मा सो असमयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमित्तु । यस्मिं, आवुसो, समये मनोभावनीयो भिक्खु सायन्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो विहारपच्छायाय^३ निसिन्नो होति
20 पल्लङ्कं आभुजित्वा उज्जुं कायं पणिघाय परिमुखं सति उपट्टपेत्वा, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमित्तु” ति ।

४. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु तं भिक्खुं एतदवोच - “न खो, आवुसो, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमित्तु । यस्मिं, आवुसो, समये मनोभावनीयो भिक्खु सायन्हसमयं पटिसल्लाना
R. 321 वुट्ठितो विहारपच्छायायं निसिन्नो होति पल्लङ्कं आभुजित्वा उज्जु
25 कायं पणिघाय परिमुखं सति उपट्टपेत्वा, यदेवस्स दिवा समाधिनिमित्तं मनसिकत्तं होति तदेवस्स तस्मिं समये समुदाचरति । तस्मा सो असमयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमित्तु । यस्मिं, आवुसो,
B. 283

१. मण्डलमाले - सी०, रो० । २-२ समाया - सी०, स्या० । ३ विहारपच्छा
झायाय - सी० ।

समये मनोभावनीयो भिक्खु रत्तिया पच्चूससमयं पच्चुद्वाय निसिन्नो होति पल्लङ्कं आभुजित्वा उजु कायं पणिधाय परिमुखं सति उपट्टपेत्वा, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमित्तुं” ति ।

५. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु तं भिक्खुं एतदवोच — “न खो, 5
आवुसो, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमित्तु ।
यस्मि, आवुसो, समये मनोभावनीयो भिक्खु रत्तिया पच्चूससमयं
पच्चुद्वाय निसिन्नो होति पल्लङ्कं आभुजित्वा उजु कायं पणिधाय
परिमुखं सति उपट्टपेत्वा, ओजट्टायिस्स तस्मि समये कायो होति फासुस्स’
होति बुद्धानं सासनं मनसि कातुं । तस्मा सो असमयो^१ मनोभावनीयस्स 10
भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमित्तुं” ति ।

६. एवं वुत्ते आयस्मा महाकच्चानो थेरे भिक्खू एतदवोच —
“सम्मूखा मेतं, आवुसो, भगवतो सुतं सम्मूखा पटिग्गहितं — ‘छयिमे,
भिक्खु, समया मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमित्तुं ।
कतमे छ ? इध, भिक्खु, यस्मि समये भिक्खु कामरागपरियुट्टितेन 15
चेतसा विहरति कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरणं
यथाभूतं नप्पजानाति, तस्मि समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्कमित्वा
एवमस्स वचनीयो — अहं खो, आवुसो, कामरागपरियुट्टितेन चेतसा
विहरामि कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरणं यथाभूतं
नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्मा कामरागस्स पहानाय धम्मं 20 R. 322
देसेतू’ ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु कामरागस्स पहानाय धम्मं
देसेति । अयं भिक्खु पठमो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय
उपसङ्कमित्तुं ।

७. ‘पुन च परं, भिक्खु, यस्मि समये भिक्खु व्यापादपरि-
युट्टितेन चेतसा विहरति .. पे०... थीनमिद्धपरियुट्टितेन चेतसा विहरति 25
... उद्धच्चकुक्कुच्चपरियुट्टितेन चेतसा विहरति .. विचिकिच्छपरि-
युट्टितेन चेतसा विहरति ... यं निमित्तं आगम्म यं निमित्तं मनसिकरोतो
अनन्तरा आसवानं खयो होति, तं निमित्तं न जानाति न पस्सति, तस्मि
समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो — अहं
खो, आवुसो, यं निमित्तं आगम्म यं निमित्तं मनसिकरोतो अनन्तरा 30 B. 284

आसवानं खयो ह्योति तं निमित्तं न जानामि न पस्सामि । साधु वत मे आयस्मा आसवानं खयाय धम्मं देसेतू ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु आसवानं खयाय धम्मं देसेति । अयं, भिक्खु, छट्ठो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितु' ।

- 5 द. “सम्मुखा मेतं, आवुसो, भगवतो सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं – ‘इमे खो, भिक्खु, छ समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितु’” ति ।

६. उदायीसुत्तं

१. अथ खो भगवा आयस्मन्त उदायि आमन्तेसि – “कति नु खो, उदायि, अनुस्सतिट्ठानानी” ति ? एवं वुत्ते आयस्मा उदायी' तुण्ही
10 अहोसि । दुतियं पि खो भगवा आयस्मन्त उदायि आमन्तेसि – “कति नु खो, उदायि, अनुस्सतिट्ठानानी” ति ? 'दुतियं' पि खो आयस्मा उदायी तुण्ही अहोसि । ततियं पि खो भगवा आयस्मन्त उदायि आमन्तेसि – “कति नु खो, उदायि, अनुस्सतिट्ठानानी” ति ? ततिय पि खो आयस्मा उदायी तुण्ही अहोसि ।

- 15 २. अथ खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्तं उदायि एतदवोच – “सत्था तं, आवुसो उदायि, आमन्तेसी” ति ?

R 323

- “सुणोमह^१, आवुसो आनन्द, भगवतो । इध, भन्ते, भिक्खु अनेकविहितं पुब्बेनिवास अनुस्सरति – सेय्यथीद एक पि जाति द्वे पि जातियो ... पे० । इति साकार सउद्देस अनेकविहितं पुब्बेनिवास
20 अनुस्सरति । इदं, भन्ते, अनुस्सतिट्ठानानी” ति ।

३. अथ खो भगवा आयस्मन्त आनन्दं आमन्तेसि – “अञ्जासि खो अहं, आनन्द – ‘नेवाय उदायी मोघपुरिसो ग्रथिचित्तं अनुयुत्तो विहरती’ ति । कति नु खो, आनन्द, अनुस्सतिट्ठानानी” ति ?

४. “पञ्च, भन्ते, अनुस्सतिट्ठानानि । कतमानि पञ्च ? इध,
25 भन्ते, भिक्खु विविच्चेव कामेहि . पे०. ततियं ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । इदं, भन्ते, अनुस्सतिट्ठानं एव भावित एवं बहुलीघतं दिट्ठ-धम्मसुखविहाराय संबत्तति ।

१ उदायि – म्या०, रो० । २-२ एव वुत्ते – स्या० । ३ आमन्तेती – सी०, स्या०, रो० । ४ सुणामह – सी०, म्या०, रो० । ५ अनुस्सतिट्ठाना – सी० ।

५. “पुन च परं, भन्ते, भिक्खु आलोकसञ्जं मनसि करोति, दिवा सञ्जं अधिद्वारि, यथा दिवा तथा रत्तिं, यथा रत्तिं तथा दिवा; इति विवटेन चेतसा अपरियोनद्धेन सप्पभासं^१ चित्तं भावेति । इदं, भन्ते, अनुस्सतिट्ठानं एवं भावितं एवं बहुलीकतं आणदस्सनप्पटि-
लाभाय संवत्तति ।

B. 285

5

६. “पुन च परं, भन्ते, भिक्खु इममेव कायं उद्धं पादतला अधो केसमत्थका तच्चपरियन्तं पूरं नानप्पकारस्स असुचिनो पच्चवेक्खति — ‘अत्थि इमस्मि काये केसा लोमा नखा दन्ता तच्चो मंसं न्हारं’ अट्ठि अट्ठिमिञ्जं वक्कं हृदयं यकनं किलोमकं पिहकं पप्फासं अन्तं अन्तगुणं उदरियं करीसं पित्तं सेम्हं पुब्बो लोहितं सेवो मेदो अस्सु वसा खेळो^२ सिञ्चानिका^३ लसिका मुत्तं^४ ति । इदं, भन्ते, अनुस्सतिट्ठानं एवं भावितं एवं बहुलीकतं कामरागप्पहानाय^५ संवत्तति ।

10

७. “पुन च परं, भन्ते, भिक्खु सेय्यथापि पस्सेय्य सरीरं सीव-
थिकाय छट्ठितं^६ एकाहमतं वा द्वीहमतं वा तीहमतं वा उद्धुमातकं विनी-
लकं विपुब्बकजातं, सो इममेव कायं एवं उपसंहरति — ‘अयं पि खो कायो एवधम्मो एवंभावी एवंअनतीतो’^७ ति ।

R. 324

15

८. “सेय्यथापि^८ वा पन पस्सेय्य सरीरं सीवथिकाय छट्ठितं
काकेहि वा खज्जमानं कुललेहि वा खज्जमानं गिज्जेहि वा खज्जमान
सुनखेहि^९ वा खज्जमानं सिङ्गालेहि^{१०} वा खज्जमानं विविधेहि वा पाणक-
जातेहि खज्जमानं, सो इममेव कायं एवं उपसंहरति — ‘अयं पि खो कायो
एवंधम्मो एवंभावी एवंअनतीतो’ ति ।

20

९. “सेय्यथापि वा पन पस्सेय्य सरीरं सीवथिकाय छट्ठितं
अट्ठिकसङ्खलिकं समंसलोहितं न्हारुसम्बन्धं ... पे०... अट्ठिकसङ्खलिकं
निम्मसलोहितमक्खितं न्हारुसम्बन्धं ... अट्ठिकसङ्खलिकं अपगतमसलोहितं
न्हारुसम्बन्धं । अट्ठिकानि अपगतसम्बन्धानि दिसाविदिसाविक्खित्तानि^{११},
अञ्जेन हत्थट्ठिकं अञ्जेन पादट्ठिकं अञ्जेन जङ्घट्ठिकं अञ्जेन

25

१ सम्पभास - स्या० । २ न्हारु - सी०, न्हारु - स्या०, रो० । ३ खेळो -
सी०, स्या०, रो० । ४ सिञ्चानिका - सी० । ५ कामरागस्स पहानाय - स्या०, रो०, काम-
रागस्स पहानाय - सी० । ६ छट्ठित - म० । ७ एत अनतीतो - सी० । ८ सेय्यथा -
स्या० । ९ सुवानेहि - सी०, सुवानेहि - स्या०, सुवानेहि - र० । १०. सिंगालेहि - सी०.
रो० । ११. दिसाविदिसासु विक्खित्तानि - सी० ।

B 286

ऊरुद्विकं अञ्जेन कटिद्विकं^१ अञ्जेन फासुकद्विकं^२ अञ्जेन पिद्वि-
कण्टकद्विकं अञ्जेन खन्धद्विकं अञ्जेन गीवद्विकं अञ्जेन हनुकद्विकं
अञ्जेन दन्तकद्विकं अञ्जेन सीसकटाहं^३, अद्विकानि सेतानि सङ्घ-
वण्णप्पटिभागानि^४ अद्विकानि पुञ्जकितानि^५ तेरोवस्सिकानि अद्विकानि
R. 325 5 पूतीनि चुण्णकजातानि, सो इममेव काय एवं उपसंहरति - 'अयं पि
खो कायो एवधम्मो एवभावी एवंअनतीतो' ति । इद, भन्ते, अनुस्सतिद्वानं
एव भावितं एवं बहुलीकतं अस्मिमानसमुग्घाताय सवत्तति ।

१०. "पुन च परं, भन्ते, भिक्खु सुखस्स च पहाना .. पे०.
चनुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । इद, भन्ते, अनुस्सतिद्वान एवं
10 भावितं एवं बहुलीकतं अनेकघातुपटिवेधाय सवत्तति । इमानि खो,
भन्ते, पञ्च अनुस्सतिद्वानानी" ति ।

११. "साधु, साधु, आनन्द ! तेन हि त्वं, आनन्द, इद पि
छट्ट अनुस्सतिद्वान धारोहि । इधानन्द, भिक्खु सतो व अभिक्कमति
सतो व पटिक्कमति सतो व तिद्वति सतो व निसीदति सतो व सेय्य
15 कपेति सतो व कम्मं अघिट्ठाति । इद, आनन्द, अनुस्सतिद्वान एव
भावित एव बहुलीकतं सतिसम्पज्जञ्जाय सवत्तती" ति ।

१०. अनुत्तरियसुत्तं

१. "छयिमानि, भिक्खवे, अनुत्तरियानि । कतमानि छ ?
दस्सनानुत्तरियं, सवनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं, सिक्खानुत्तरियं, पारि-
चरियानुत्तरियं, अनुस्सतानुत्तरियं ति ।

20 २. "कतमं च, भिक्खवे, दस्सनानुत्तरिय ? इध, भिक्खवे,
एकच्चो हत्थिरतन पि दस्सनाय गच्छति, अस्सरतन पि दस्सनाय गच्छति,
मणिरतन पि दस्सनाय गच्छति, उच्चावच वा पन दस्सनाय गच्छति,
समण वा^१ ब्राह्मण वा मिच्छादिद्विकं मिच्छापटिपन्नं^२ दस्सनाय गच्छति ।
अत्येतं, भिक्खवे, दस्सन, नेत नत्थी ति वदामि । त च खो एत, भिक्खवे,
25 दस्सन हीन गम्म पोथुञ्जनिक अनरिय ग्रनत्थसंहित्त, न न्निद्विदाय न

१ कटद्विक - सी० । २-२ पिद्विकण्टक अञ्जेन सीसकटाह - सी०, रो०, पिद्वि-
कण्टकद्विक अञ्जेन सीसकटाह - स्या० । ३ मङ्घवण्णपनिमानि - स्या०, रो०, सङ्घवण्णु-
पतिमानि - सी० । ४ पुञ्जकितानि - रो० । ५ वा पन - सी० । ६ मिच्छापटिपन्न -
स्या० ।

विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति । यो च खो, भिक्खवे, तथागतं वा तथागतसावक वा दस्सनाय गच्छति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे, दस्सनानं सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं^१ समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय^२ ज्ञायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, यदिदं तथागतं वा तथागतसावकं वा दस्सनाय गच्छति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, दस्सनानुत्तरियं । इति दस्सनानुत्तरियं ।

R. 326

B. 287

३. “सवनानुत्तरियं च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो भेरिसद्दं पि सवनाय गच्छति, वीणासद्दं पि सवनाय गच्छति, गीतसद्दं^३ पि सवनाय गच्छति, उच्चावचं वा पन सवनाय गच्छति, समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा मिच्छादिट्टिकस्स मिच्छापटिपन्नस्स धम्मस्सवनाय गच्छति । अत्थेतं, भिक्खवे, सवनं; नेतं नत्थी ति वदामि । तं च खो एतं, भिक्खवे, सवनं हीनं गम्मं पोथुज्जनिकं अनरियं अनत्थसंहितं, न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति । यो च खो, भिक्खवे, तथागतस्स वा तथागतसावकस्स वा धम्मस्सवनाय गच्छति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे, सवनानं सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय ज्ञायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, यदिदं तथागतस्स वा तथागतसावकस्स वा धम्मस्सवनाय गच्छति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सवनानुत्तरियं । इति दस्सनानुत्तरियं, सवनानुत्तरियं ।

5

10

15

20

४. “लाभानुत्तरियं च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुत्तलाभं पि लभति, दारलाभं पि लभति, धनलाभं पि लभति, उच्चावचं वा पन लाभं लभति, समणे वा ब्राह्मणे वा मिच्छादिट्टिके मिच्छापटिपन्ने सद्दं पटिलभति । अत्थेसो, भिक्खवे, लाभो; नेसो नत्थी ति वदामि । सो च खो एसो, भिक्खवे, लाभो हीनो गम्मो पोथुज्जनिको अनरियो अनत्थसंहितो, न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न

25

R. 92

B 288

अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय सवत्तत्ति । यो च खो, भिक्खवे,
 तथागते वा तथागतस्रावके वा सद्धं पटिलभति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो
 एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे, लाभानं सत्तानं
 विसुद्धिया सोकपरिदेवान समत्तिकमाय दुक्खदोमनस्सान अत्थङ्गमाय
 5 ज्ञायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, यदिदं तथागते वा
 तथागतसावके वा सद्धं पटिलभति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो
 अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, लाभानुत्तरियं । इति दस्सना-
 नुत्तरियं, सवनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं ।

५ “सिक्खानुत्तरियं च कथं होति ? इच्च, भिक्खवे, एकच्चो
 10 हत्थिस्म पि सिक्खति, अस्सस्मि पि सिक्खति, रथस्मि पि सिक्खति,
 घनुस्मि पि सिक्खति, थरुस्मि पि सिक्खति, उच्चावचं वा पन सिक्खति,
 समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा मिच्छादिट्ठिकस्स मिच्छापटिपन्नस्स सिक्खति ।
 अत्थेसा, भिक्खवे, सिक्खा, नेसा नत्थी ति वदामि । सा च खो एसा,
 भिक्खवे, सिक्खा हीना गम्मा पोथुज्जनिका अनरिया अनत्थसंहिता, न
 15 निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न
 सम्बोधाय न निब्बानाय सवत्तत्ति । यो च खो, भिक्खवे, तथागतप्पवेदिते
 धम्मविनये अधिसीलं पि सिक्खति, अधिचित्तं पि सिक्खति, अधिपञ्चं पि
 सिक्खति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं,
 भिक्खवे, सिक्खानं सत्तान विसुद्धिया सोकपरिदेवान समत्तिकमाय
 20 दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय ज्ञायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छि-
 किरियाय, यदिदं तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अधिसीलं पि सिक्खति,
 अधिचित्तं पि सिक्खति, अधिपञ्चं पि सिक्खति, निविट्टसद्धो निविट्टपेमो
 एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सिक्खानुत्तरियं । इति
 दस्सनानुत्तरियं, सवनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं, सिक्खानुत्तरियं ।

R 328

६. “पारिचरियानुत्तरियं च कथं होति ? इच्च, भिक्खव,
 25 एकच्चो खत्तियं पि परिचरति, ब्राह्मणं पि परिचरति, गहपति पि परि-
 चरति, उच्चावचं वा पन परिचरति, समण वा ब्राह्मणं वा मिच्छादिट्ठिकं
 मिच्छापटिपन्नं परिचरति । अत्थेसा, भिक्खवे, पारिचरिया, नेसा नत्थी ति
 वदामि । सा च खो एसा, भिक्खवे, पारिचरिया हीना गम्मा पोथुज्जनिका
 30 अनरिया अनत्थसंहिता, न निब्बिदाय ... पे०... न निब्बानाय संवत्तत्ति ।

यो च खो, भिक्खवे, तथागतं वा तथागतसावकं वा परिचरति निविट्टु-
सद्धो निविट्टुपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे,
पारिचरियानं सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्ख-
दोमनस्सानं अत्थङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरि-
याय, यदिदं तथागतं वा तथागतसावकं वा परिचरति निविट्टुसद्धो 5
निविट्टुपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, पारि-
चरियानुत्तरियं^१ । इति दस्सनानुत्तरियं, सवनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं,
सिक्खानुत्तरियं, पारिचरियानुत्तरियं ।

७. “अनुस्सतानुत्तरियं च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो
पुत्तलाभं पि अनुस्सरति, दारलाभं पि अनुस्सरति, धनलाभं पि अनुस्स- 10
रति, उच्चावच्चं वा पन लाभं अनुस्सरति, समणं वा ब्राह्मणं वा मिच्छा-
दिट्ठिकं मिच्छापटिपन्नं अनुस्सरति । अत्थेसा, भिक्खवे, अनुस्सति; नेसा
नत्थी ति वदामि । सा च खो एसा, भिक्खवे, अनुस्सति हीना गम्मा
पोथुज्जनिका अनरिया अनत्थसंहिता, न निब्बिदाय न विरागाय न निरो-
धाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति । 15
यो च खो, भिक्खवे, तथागतं वा तथागतसावकं वा अनुस्सरति निविट्टु-
सद्धो निविट्टुपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे,
अनुस्सतीनं सत्तानं विसुद्धिया^२ सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोम-
नस्सानं अत्थङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय,
यदिदं तथागतं वा तथागतसावकं वा अनुस्सरति निविट्टुसद्धो निविट्टुपेमो 20
एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, अनुस्सतानुत्तरियं ।
इमानि खो, भिक्खवे, छ अनुत्तरियानी ति ।

“ये दस्सनानुत्तरं^३ लद्धा, सवनं च अनुत्तरं ।

लाभानुत्तरियं लद्धा, सिक्खानुत्तरिये रता ॥

“उपट्ठिता पारिचरिया^४, भावयन्ति अनुस्सति ।

विवेकप्पटिसंयुत्तं, खेमं अमतगामिनिं ॥

“अप्पमादे पमुदिता, लिपका सीलसंवृता ।

ते वे कालेन पच्चेन्ति^५, यत्थ दुक्खं निरुज्झती” ति :

अनुत्तरियवग्गो तत्तियो ।

१. पारिचरियानुत्तरिय - स्या० । २. विसुद्धया - स्या० । ३. दस्सनवर - सी०,
रो०, दस्सनानुत्तरिय - स्या० । ४. पारिचरिये - सी०, स्या०, रो० । ५. पच्चेन्ति - सी०,
स्या० ।

तत्सुदानं

B 290

सामको अपरिहानियो^१, भय हिमवानुत्सति^२ ।
कच्चानो द्वे^३ च समया, उदायी^४ अनुत्तरियेना ति ॥

४. देवतावग्गो

१. सेखसुत्तं

१. "छयिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स" भिक्खुनो परिहानाय
R 330 संवत्तन्ति । कतमे छ ? कम्मारामता, भस्सारामता, निहारामता,
५ सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेषु अगुत्तद्वारता, भोजने अमत्तञ्जुता - इमे
खो, भिक्खवे, छ धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय^५ संवत्तन्ति ।

२. "छयिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय
संवत्तन्ति । कतमे छ ? न कम्मारामता, न भस्सारामता, न निहा-
रामता, न सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेषु गुत्तद्वारता, भोजने मत्तञ्जुता
10 - इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय
संवत्तन्ती" ति ।

२. पठमअपरिहानसुत्तं

१. अथ खो अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्त-
वण्णा केवलकप्प जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्क-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो सा
15 देवता भगवन्त एतदवोच -

२. "छयिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति ।
कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्गुगारवता, सिक्खागारवता,
अप्पमादगारवता, पटिसन्थारगारवता - इमे खो, भन्ते, छ धम्मा
भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती" ति ।

३. इदमवोच सा देवता । समनुञ्जो सत्था अहोसि । अथ
20 खो सा देवता "समनुञ्जो मे सत्था" ति भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं
कत्वा तत्थेवन्तरधायि ।

१ अपरिहानीयो - सी० । २ हिमव सुष्कति - स्या० । ३ देव - स्या० ।
४ उदायि - स्या०, रो० । ५ सेखस्स - स्या० । ६ अपरिहानाय - स्या०, रो० ।

४. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि
 — “इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभि-
 क्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
 मित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्टासि । एकमन्तं ठिता खो, भिक्खवे,
 सा देवता मं एतदवोच — ‘छयिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय 5
 संवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता,
 सिक्खागारवता, अप्पमाद्गारवता, पटिसन्थारगारवता — इमे खो,
 भन्ते, छ धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती’ ति । इदमवोच,
 भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थे-
 वन्तरघायी ति । 10

D 291

R. 391

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिब्बगारवो ।
 अप्पमाद्गरु भिक्खु, पटिसन्थारगारवो ।
 अभब्बो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके” ति ॥

३. दुतियअपरिहानसुत्तं

१. “इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय
 रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुप- 15
 सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्टासि । एकमन्तं
 ठिता खो, भिक्खवे, सा देवता मं एतदवोच — ‘छयिमे, भन्ते, धम्मा
 भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्म-
 गारवता, सङ्खगारवता, सिक्खागारवता, हिरिगारवता, ओत्तप्पगारवता —
 इमे खो, भन्ते, छ धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती’ ति । इदम- 20
 वोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा
 तत्थेवन्तरघायी ति ।

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिब्बगारवो ।
 हिरिओत्तप्पसम्पन्नो, सप्पत्तिस्सो सगारवो ।
 अभब्बो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके” ति ॥ 25

४. महामोगल्लानसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
 पिण्डिकस्स आरामे । अथ खो आयस्मतो महामोगल्लानस्स रहो-

B 292

R 332

गतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि - "कतमेसानं देवानं एवं आणं होति - 'सोतापन्ना' नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा" ति ?

२. तेन खो पन त्तमयेन त्तिस्सो नाम भिवखु अघुनाकालङ्कतो
5 मञ्जतर ब्रह्मलोक उपपन्नो होति । तत्र पि नं एवं जानन्ति - "त्तिस्सो ब्रह्मा महिद्धिको महानुभावो" ति ।

३. अथ खो आयस्सा महामोगल्लानो - सेय्यथापि नाम वलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहं पसारेय्य पसारित वा बाह सम्मि-
ञ्जेय्य, एवमेव - जेतवने अन्तरहितो तस्मि ब्रह्मलोके पातुरहोसि ।
10 अद्दत्ता खो त्तिस्सो ब्रह्मा आयस्सन्त महामोगल्लानं दूरतो व आगच्छन्त ।
दिस्वानं आयस्सन्त महामोगल्लान एतदवोच - "एहि खो, मारिस
मोगल्लान; स्वागनं", मारिस मोगल्लान; चिरस्स खो, मारिस
मोगल्लान, इमं परिआयमकासि, यदिदं इघागमनाय । निसीदि, मारिस
मोगल्लान, इदमासनं पञ्चत्त" ति । निसीदि खो आयस्सा महामोग-
15 ल्लानो पञ्चत्ते ग्रासने । त्तिस्सो पि खो ब्रह्मा आयस्सन्तं महामोग-
ल्लान अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निस्सिन्नं खो त्तिस्स
ब्रह्मानं आयस्सा महामोगल्लानो एतदवोच -

४. "कतमेसानं खो, त्तिस्स, देवानं एवं आणं होति - 'सोतापन्ना
नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा" ति ?

20 "चातुमहाराजिकानं खो, मारिस मोगल्लान, देवानं एव आणं
होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा" ति ।

५. "सब्बेसञ्जेव नु खो, त्तिस्स, चातुमहाराजिकानं देवानं
एवं आणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधि-
परायणा" ति ?

25 "न खो, मारिस मोगल्लान, सब्बेसं चातुमहाराजिकानं देवानं
एवं आणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधि-
परायणा' ति । ये खो ते, मारिस मोगल्लान, चातुमहाराजिका देवा
बुद्धे प्रवेच्चप्पसादेन असमन्नागता धम्मे अवेच्चप्पसादेन असमन्नागता
सङ्घे अवेच्चप्पसादेन असमन्नागता अरियकन्तोहि सीलोहि असमन्नागता

B 293

१-१. सोतापन्नम्हा - सी०, सोतापन्नाम्ह - स्या०, रो० । २ सम्बोधिपरायणा -
स्या०, रो० । ३ नमिञ्जितं - म०, सम्मिञ्जितं - सी० । ४ दिस्वा - सी०, रो० ।
५. सागत - सी० ।

न तेसं देवानं^१ एवं आणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा' ति । ये च खो ते, मारिस भोगल्लान, चातु-
महाराजिका देवा बुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागता धम्मे अवेच्चप्प-
सादेन समन्नागता सङ्घे अवेच्चप्पसादेन समन्नागता अरियकन्तेहि सीलेहि
समन्नागता तेसं एवं आणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा 5
नियता सम्बोधिपरायणा' ति ।

६. "चातुमहाराजिकानञ्जेव नु खो, तिस्स, देवानं एवं आणं
होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा'
ति उग्गहु तावतिसानं पि देवानं ... पे०... यामानं पि देवानं ...
तुसितानं पि देवानं ... निम्मानरत्तीनं पि देवानं ... परनिम्मिमतवसवत्तीनं 10
पि देवानं एवं आणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता
सम्बोधिपरायणा' ति ?

"परनिम्मिमतवसवत्तीनं पि खो, मारिस भोगल्लान, देवानं एवं
आणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधि-
परायणा' ति । 15

७. "सब्बेसञ्जेव नु खो, तिस्म, परनिम्मिमतवसवत्तीनं देवानं
एवं आणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधि-
परायणा' ति ?

"न खो, मारिस भोगल्लान, सब्बेसं^३ परनिम्मिमतवसवत्तीनं
देवानं^३ एवं आणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता 20
सम्बोधिपरायणा' ति । ये खो ते, मारिस भोगल्लान, परनिम्मिमत-
वसवत्ती देवा बुद्धे अवेच्चप्पसादेन असमन्नागता धम्मे अवेच्चप्पसादेन
असमन्नागता सङ्घे अवेच्चप्पसादेन असमन्नागता अरियकन्तेहि सीलेहि
असमन्नागता न तेसं देवानं एवं आणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनि-
पातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा' ति । ये च खो ते, मारिस भोग- 25
ल्लान, परनिम्मिमतवसवत्ती^४ देवा बुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागता धम्मे
अवेच्चप्पसादेन समन्नागता सङ्घे अवेच्चप्पसादेन समन्नागता अरिय-
कन्तेहि सीलेहि समन्नागता तेसं एवं आणं होति - 'सोतापन्ना नाम
अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा' ति ।

१. सी०, स्या०, रो० पाल्यकेषु नत्थि । २. सब्बेसञ्जेव - सी० । ३. सब्बेसञ्जेव-
परनिम्मिमतवसवत्तीन - स्या० । ४. ० वत्तिनो - स्या० ।

L. 394

८. अथ खो आयस्मा महामोगल्लानो तिससस्स ब्रह्मानो भासितं
अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा - रोय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मि-
ञ्जितं वा बाहं पसारय्य, पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव -
ब्रह्मलोके अन्तरहितो जेतवने पालुरहोसी ति ।

५ विज्जाभागियसुत्तं

I. 294 5

१. "छयिमे, भिक्खवे, धम्मा विज्जाभागिया । कतमे छ ?
अनिच्चसञ्जा, अनिच्चे दुक्खसञ्जा, दुक्खे अनत्तसञ्जा, पहानसञ्जा,
विरागसञ्जा, निरोधसञ्जा - इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा विज्जा-
भागिया" ति ।

६. विवादमूलसुत्तं

R 335

१. "छयिमानि, भिक्खवे, विवादमूलानि । कतमानि छ ?
१० इध, भिक्खवे, भिक्खु कोधनो होति उपनाही । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु
कोधनो होति उपनाही सो सत्थरि पि अगारवो विहरति अप्पत्तिस्सो,
धम्मे पि अगारवो विहरति अप्पत्तिस्सो, सङ्घे पि अगारवो विहरति
अप्पत्तिस्सो, सिक्खाय पि न परिपूरकारी होति । यो सो, भिक्खवे,
भिक्खु सत्थरि अगारवो विहरति अप्पत्तिस्सो, धम्मे अगारवो विहरति
१५ अप्पत्तिस्सो, सङ्घे अगारवो विहरति अप्पत्तिस्सो, सिक्खाय न परिपूरकारी
सो सङ्घे विवादं जनेति, यो होति विवादो बहुजनाहिताय बहुजना-
सुखाय बहुनो जनस्स अनत्थाय अहिताय दुक्खाय देवमनुस्सानं । एव-
रूपं चे तुम्हे, भिक्खवे, विवादमूलं अज्जत्त वा बहिद्धा वा समनुपस्सेय्याथ,
तत्र तुम्हे, भिक्खवे, तस्सेव पापकस्स विवादमूलस्स पहानाय वाय-
२० मेय्याथ । एवरूपं चे तुम्हे, भिक्खवे, विवादमूलं अज्जत्तं वा बहिद्धा वा
न समनुपस्सेय्याथ, तत्र तुम्हे, भिक्खवे, तस्सेव पापकस्स विवादमूलस्स
आर्यति अनवस्सवाय^१ पटिपज्जेय्याथ । एवमेतस्स पापकस्स विवाद-
मूलस्स पहान होति । एवमेतस्स पापकस्स विवादमूलस्स आर्यति
अनवस्सवो होति ।

25

२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु मक्खी होति पलासी^२ .. पे०.
इस्सुकी होति मच्छरी ... सठो होति मायावी ... पापिच्छो होति मिच्छा-

१. सो - रो० । २. अवास्सवाय - स्था० । ३. पळासी - स्था०, रो० ।

दिट्ठि ... सन्दिट्ठिपरामासी होति आधानग्गाही^१ दुप्पटिनिस्सग्गी । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सन्दिट्ठिपरामासी होति आधानग्गाही दुप्पटिनिस्सग्गी सो सत्थरि पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, धम्मे पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सङ्घे पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सिक्खाय पि न परिपूरकारी होति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, धम्मे ... सङ्घे अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सिक्खाय न परिपूरकारी सो सङ्घे विवादं जनति, यो होति विवादो बहुजनाहिताय बहुजनासुखाय बहुनो जनस्स अनत्थाय अहिताय दुक्खाय देवमनुस्सानं । एवरूपं चे तुम्हे, भिक्खवे, विवादमूलं अञ्जत्तं वा बहिद्धा वा समनुपस्सेय्याथ, तत्र तुम्हे, भिक्खवे, तस्सेव पापकस्स विवादमूलस्स पहानाय वायमेय्याथ । एवरूपं चे तुम्हे, भिक्खवे, विवादमूलं अञ्जत्तं वा बहिद्धा वा न समनुपस्सेय्याथ, तत्र तुम्हे, भिक्खवे, तस्सेव पापकस्स विवादमूलस्स आर्याति अनवस्सवाय पटिपज्जेय्याथ । एवमेतस्स पापकस्स विवादमूलस्स पहानं होति । एवमेतस्स पापकस्स विवादमूलस्स आर्याति अनवस्सवो होति । इमानि खो, भिक्खवे, छ विवादमूलानी^२ ति ।

B. 295

७. दानसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन वेळुकण्डकी नन्दमाता उपासिका सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुखे भिक्खुसङ्घे छळङ्गसमन्नागतं दक्खिणं पतिट्ठापेति । अहसा खो भगवा दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन वेळुकण्डकी नन्दमातरं उपासिकं सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुखे भिक्खुसङ्घे छळङ्गसमन्नागतं दक्खिणं पतिट्ठापेन्ति । दिस्वा भिक्खु आमन्तेसि - “एसा, भिक्खवे, वेळुकण्डकी नन्दमाता उपासिका सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुखे भिक्खुसङ्घे छळङ्गसमन्नागतं दक्खिणं पतिट्ठापेति ।

२. “कथं च, भिक्खवे, छळङ्गसमन्नागता दक्खिणा होति ? इय, भिक्खवे, दायकस्स तीणङ्गानि होन्ति पटिग्गाहकानं तीणङ्गानि । कतमानि दायकस्स तीणङ्गानि ? इय, भिक्खवे, दायको पुब्बेव दाना

R. 396

25

१. आधानगाही^१ - सी०, आधानगाही - स्या०, रो० ।

मुमनो होति, ददं चित्तं पसादेति, दत्त्वा अत्तमनो होति । इमानि दाय-
कस्स तीणङ्गानि ।

३. “कतमानि पटिग्गाहकानं तीणङ्गानि ? इध, भिवखवे,
पटिग्गाहका वीतरागा वा होन्ति रागविनयाय वा पटिपत्ता, वीतदोसा
5 वा होन्ति दोसविनयाय वा पटिपत्ता, वीतमोहा वा होन्ति मोहविनयाय
वा पटिपत्ता । इमानि पटिग्गाहकानं तीणङ्गानि । इति दायकस्स
तीणङ्गानि, पटिग्गाहकानं तीणङ्गानि । एवं खो, भिवखवे, छळङ्ग-
समन्नागता दक्खिणा होति ।

296

४. “एवं छळङ्गसमन्नागताय, भिवखवे, दक्खिणाय न सुकरं
10 पुञ्जस्स पमाणं गहेतुं — ‘एत्तको पुञ्जाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुख-
स्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय
हिताय सुखाय संवत्तती’ ति । अथ खो असह्णचेय्यो^१ अप्पमेय्यो महा-
पुञ्जक्खन्धो त्वेव सह्णं गच्छति ।

। 337

५. “सेय्यथापि, भिवखवे, महासमुद्दे न सुकरं उदकस्स पमाणं
15 गहेतुं — ‘एत्तकानि उदकाब्हकानी ति वा एत्तकानि उदकाब्हकसतानी
ति वा एत्तकानि उदकाब्हकसहस्सानी ति वा एत्तकानि उदकाब्हक-
सतमहस्सानी’ ति वा । अथ खो असह्णचेय्यो अप्पमेय्यो महाउदकक्खन्धो
त्वेव सह्णं गच्छति । एवमेव खो, भिवखवे, एवं छळङ्गसमन्नागताय
दक्खिणाय न सुकरं पुञ्जस्स पमाणं गहेतुं — ‘एत्तको पुञ्जाभिसन्दो
20 कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको
इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तती’ ति । अथ खो
असह्णचेय्यो अप्पमेय्यो महापुञ्जक्खन्धो त्वेव सह्णं गच्छती ति ।

“पुब्बेव दाना सुमनो, ददं चित्तं पसादये ।

दत्त्वा अत्तमनो होति, एसा यञ्जस्स सम्पदा ॥

25 “वीतरागा^२ वीतदोसा, वीतमोहा अनासवा^३ ।

खेतं यञ्जस्स सम्पद्दं, सञ्जता ब्रह्मचारयो^४ ॥

“सयं आचमयित्वान^५, दत्त्वा सकेहि पाणिभि ।

अत्तनो परतो चेतो, यञ्जो होति महप्फलो ॥

१ असह्णचेय्यो — सी०, स्या०, रो० । २-२ वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो
अनासवो — स्या० । ३ ब्रह्मचारिनो — सी०, स्या० । ४ आचरयित्वान — स्या० ।

“एवं यजित्वा मेधावी, सद्धो मुत्तेन चेतसा ।
अव्यापज्जं^१ सुखं लोकं, पण्डितो उपपज्जती” ति ।

८. अत्तकारीसुत्तं

१. अथ खो अञ्जतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं^२
वीत्तिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो 5
भगवन्तं एतदवोच — “अहं हि, भो गोतम, एवंवादी एवंदिट्ठि — ‘नत्थि 8
अत्तकारो नत्थि परकारो” ति । B 297

“माहं, ब्राह्मण, एवंवादि^३ एवंदिट्ठि^४ अइसं वा अस्सोसि वा ।
कथं हि नाम सयं अभिक्कमन्तो सयं पटिक्कमन्तो एवं वक्खति — ‘नत्थि 8
अत्तकारो नत्थि परकारो’ ति ! R. 338

२. “तं कि मञ्जसि, ब्राह्मण, अत्थि आरब्भघातू” ति ?

“एवं, भो” ।

“आरब्भघातुया सति आरब्भवन्तो सत्ता पञ्जायन्ती” ति ?

“एवं भो” ।

“यं खो, ब्राह्मण, आरब्भघातुया सति आरब्भवन्तो सत्ता पञ्जा- 15
यन्ति, अयं सत्तानं अत्तकारो अयं परकारो ।

३. “तं कि मञ्जसि, ब्राह्मण, अत्थि निक्कमघातु” ... पे०...
अत्थि परक्कमघातु ... अत्थि थामघातु ... अत्थि ठितिघातु^५ ... अत्थि
उपक्कमघातु” ति ?

“एवं भो” ।

20

“उपक्कमघातुया सति उपक्कमवन्तो सत्ता पञ्जायन्ती” ति ?

“एवं भो” ।

“यं खो, ब्राह्मण, उपक्कमघातुया सति उपक्कमवन्तो सत्ता
पञ्जायन्ति, अयं सत्तानं अत्तकारो अयं परकारो ।

१. अव्यापज्जं — सी०, स्या०, रो० । २. सारणीयं — सी०, स्या०, रो० ।
३-३. एवंवादी एवंदिट्ठि — स्या० । ४. आरब्भघातु — सी० । ५. निक्कमघातु — सी० ।
६. ठितिघातु — स्या० ।

४. “भाहं, ब्राह्मण”, एवंवादि एवदिद्वि अहंसं वा अस्सोसि वा । कयं हि नाम सयं अभिक्कमन्तो सय पटिक्कमन्तो एवं ववखति - ‘नत्थि अत्तकारो नत्थि परकारो’” ति ।

५. “अभिवकन्तं, भो गोतम . पे० .. अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं” ति !

६. निदानसुत्तं

१. “तीणिमानि, भिक्खवे, निदानानि कम्मानं समुदयाय । कत्तमानि तीणि ? लोभो निदानं कम्मानं समुदयाय, दोसो निदानं कम्मानं समुदयाय, मोहो निदानं कम्मानं समुदयाय । न, भिक्खवे, लोभा अलोभो समुदेति; अथ खो, भिक्खवे, लोभा लोभो व समुदेति । न, 10 भिक्खवे, दोसा अदोसो समुदेति, अथ खो, भिक्खवे, दोसा दोसो व समुदेति । न, भिक्खवे, मोहा अमोहो समुदेति; अथ खो, भिक्खवे, मोहा मोहो व समुदेति । न, भिक्खवे, लोभजेन कम्मेन दोसजेन कम्मेन मोहजेन कम्मेन देवा पञ्जायन्ति, मनुस्सा पञ्जायन्ति, या वा पनञ्जा 15 पि काचि सुगतियो^१ । अथ खो, भिक्खवे, लोभजेन कम्मेन दोसजेन कम्मेन मोहजेन कम्मेन निरयो पञ्जायति तिरच्छानयोनि पञ्जायति 20 पेत्तिविसयो^२ पञ्जायति, या वा पनञ्जा पि काचि दुग्गतियो । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि निदानानि कम्मानं समुदयाय ।

२. “तीणिमानि, भिक्खवे, निदानानि कम्मानं समुदयाय । कत्तमानि तीणि ? अलोभो निदानं कम्मानं समुदयाय, अदोसो निदानं 20 कम्मानं समुदयाय, अमोहो निदानं कम्मानं समुदयाय । न, भिक्खवे, अलोभा लोभो समुदेति, अथ खो, भिक्खवे, अलोभा अलोभो व समुदेति । न, भिक्खवे, अदोसा दोसो समुदेति, अथ खो, भिक्खवे, अदोसा अदोसो व समुदेति । न, भिक्खवे, अमोहा मोहो समुदेति, अथ खो, भिक्खवे, अमोहा अमोहो व समुदेति । न, भिक्खवे, अलोभजेन कम्मेन 25 अदोसजेन कम्मेन अमोहजेन कम्मेन निरयो पञ्जायति तिरच्छानयोनि पञ्जायति पेत्तिविसयो पञ्जायति, या वा पनञ्जा पि काचि दुग्गतियो । अथ खो, भिक्खवे, अलोभजेन कम्मेन अदोसजेन

कम्मेन अमोहजेन कम्मेन देवा पञ्जायन्ति, मनुस्सा पञ्जायन्ति, या वा पनञ्जा पि काचि सुगतियो । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि निदानानि कम्मानं समुदयाया” ति ।

१०. किमिलसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा किमिलायं विहरति वेळुवने^१ । अथ खो आयस्मा किमिलो^१ येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा किमिलो भगवन्तं एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो न चिरट्टितिको होती” ति ?

“इध, किमिल, तथागते परिनिब्बुते भिक्खू भिक्खुनियो उपासका उपासिकायो सत्थरि अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, धम्मे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, सङ्घे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, सिक्खाय अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, अप्पमादे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, पटिसन्थारे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा । अयं खो, किमिल, हेतु अयं पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो न चिरट्टितिको होती” ।

२. “को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो चिरट्टितिको होती” ति ?

“इध, किमिल, तथागते परिनिब्बुते भिक्खू भिक्खुनियो उपासका उपासिकायो सत्थरि सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, धम्मे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, सङ्घे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, सिक्खाय सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, अप्पमादे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा । अयं खो, किमिल, हेतु अयं पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो चिरट्टितिको होती” ति ।

११. दारुणखण्डसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं आयस्मा सारिपुत्तो राजगहे विहरति गिञ्जाकूटे पब्बते । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सम्बह्लेहि भिक्खूहि सद्धि गिञ्जाकूट

१. निचुलवने — सी० । २. किमिलो — स्या० ।

पव्वता ओरोहन्तो अद्दस अञ्जतरस्मि पदेसे महन्त दाख्खन्ध ।
दिस्वा भिक्खू आमन्तोसि - "पस्सथ नो, आवुसो, तुम्हे अमु महन्तं
दाख्खन्ध" ति ?

"एवमावुसो" ति ।

- 5 २. "आकह्णमानो, आवुसो, भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो
R 341 अमुं दाख्खन्धं पथवी त्वेव अधिमुच्चेय्य । तं किस्स हेतु ? अत्थि,
आवुसो, अमुम्हिं दाख्खन्धे पथवीघातु, यं निस्साय भिक्खु इद्धिमा
चेतोवसिप्पत्तो अमुं दाख्खन्धं पथवी त्वेव अधिमुच्चेय्य । आकह्णमानो,
आवुसो, भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो अमुं दाख्खन्धं आपो त्वेव
10 अधिमुच्चेय्य ... पे० . तेजो त्वेव अधिमुच्चेय्य . वायो त्वेव अधिमुच्चेय्य
... सुभं त्वेव अधिमुच्चेय्य ... असुभं त्वेव अधिमुच्चेय्य । तं किस्स
हेतु ? अत्थि, आवुसो, अमुम्हिं दाख्खन्धे असुभघातु, यं निस्साय
भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो अमुं दाख्खन्धं असुभं त्वेव अधिमुच्चेय्या"
ति ।

१२. नागितसुत्तं

- 15 १. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरमानो
महता भिक्खुसङ्घेन सीद्धि येन इच्छानङ्गलं नाम कोसलानं ब्राह्मणगामो
L 300 तदवसरि । तत्र सुदं भगवा इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवन-
सण्डे । असोसु खो इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका - "समणो
खलु, भो, गोतमो सकयपुत्तो सकयकुला पव्वजितो इच्छानङ्गलं अनुप्पत्तो
20 इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवनसण्डे । तं खो पन भवन्तं गोतमं
एवं कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गतो - 'इति पि सो भगवा अरहं सम्मा-
सम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो ... पे०... बुद्धो भगवा' ति । सो इमं लोकं
सदेवकं ... पे० . अरहतं दस्सनं होती" ति । अथ खो इच्छानङ्गलका
ब्राह्मणगहपतिका तस्सा रत्तिया अच्चयेन पहूत खादनीयं भोजनीयं
25 आदाय येन इच्छानङ्गलवनसण्डो तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा बहि-
द्वारकोट्टके अट्ठंसु उच्चासद्दा महासद्दा ।

२. तेन खो पन समयेन आयस्मा नागितो भगवतो उपट्टाको होति । अथ खो भगवा आयस्मन्तं नागितं आमन्तेसि — “के पन ते, नागित, उच्चासद्दा महासद्दा केवट्टा मञ्जे मच्छविलोपे” ति ?

R. 342

“एते, भन्ते, इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका पट्टतं खादनीयं^१ भोजनीयं^२ आदाय बहिद्वारकोट्टके ठिता भगवन्तयेव उद्दिस्स भिक्खुसङ्घं^३ चा” ति ।

“माहं, नागित, यसेन समागमं, मा च मया यसो । यो खो, नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोध-सुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी, अकसिरलाभी, यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकाम-लाभी^३ अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो तं मीब्हुसुखं मिद्धसुखं लाभ-सक्कारसिलोकसुखं सादियेय्या” ति ।

३. “अधिवासेतु दानि, भन्ते, भगवा, अधिवासेतु, सुगतो; अधिवासनकालो दानि, भन्ते, भगवतो । येन येनेव दानि, भन्ते, भगवा गमिस्सति, तन्नित्ता व भविस्सन्ति ब्राह्मणगहपतिका नेगमा चैव जानपदा च । सेय्यथापि, भन्ते, थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते यथानिन्नं उदकानि पवत्तन्ति; एवमेव खो, भन्ते, येन येनेव दानि भगवा गमिस्सति, तन्नित्ता व भविस्सन्ति ब्राह्मणगहपतिका नेगमा चैव जानपदा च । तं किस्स हेतु ? तथा हि, भन्ते, भगवतो सीलपञ्जाणं” ति ।

४. “माहं, नागित, यसेन समागमं, मा च मया यसो । यो खो, नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोध-सुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकाम-लाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो तं मीब्हुसुखं मिद्धसुखं लाभ-सक्कारसिलोकसुखं सादियेय्यं^४ ।

B. 301

५. “इधाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि गामन्तविहारि” समा-हितं निसिन्नं । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति — ‘इदानिमं आयस्मन्तं

R. 343

१. मच्छे विलोपेन्ती — स्या०, रो० । २-२ खादनिय भोजनियं — रो० । ३. निकामलाभी अस्सं — सी०, स्या०, रो० । ४ सादियेय्या ति — सी०, रो० । ५ गामन्त-विहारं — स्या०, रो० ।

आरामिको वा^१ समणुद्देशो वा सहघम्मिको^२ वा तम्हा^३ समाधिम्हा चावे-
स्सती” ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि गामन्त-
विहारेन^४ । इध पनाहं, नागित, भिक्खु पस्सामि आरञ्जक अरञ्जे
पचलायमानं निसिन्नं । तस्स मय्ह, नागित, एव होति - ‘इदानि अयमा-

5 यस्मा इमं निद्दाकिलमथं पटिविनोदेत्वा अरञ्जसञ्जायेव मनसि
करिस्सति एकत्तं^५” ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो
होमि अरञ्जविहारेन ।

६. “इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरञ्जक अरञ्जे
असमाहितं निसिन्नं । तस्स मय्ह, नागित, एवं होति - ‘इदानि अयमा-

10 यस्मा असमाहितं वा चित्तं समादहिस्सति, समाहितं वा चित्तं अनुरक्खि-
स्सती’ ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरञ्ज-
विहारेन ।

७. “इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरञ्जक^६ अरञ्जे
समाहितं निसिन्नं । तस्सं मय्हं, नागित, एवं होति - ‘इदानि अयमा-

15 यस्मा अविमुत्तं वा चित्तं विमोचेस्सति, विमुत्तं वा चित्तं अनुरक्खिस्सती^७
” ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरञ्जविहारेन ।

८. “इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि गामन्तविहारिं^८ लाभि
चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसञ्जपरिक्खारानं । सो त लाभ-
सक्कारसिलोकं निकामयमानो रिञ्चति पटिसल्लानं रिञ्चति अरञ्ज-
R 344 वनपत्थानि^९ पन्तानि सेनासनानि, गामनिगमराजधानि ओसरित्वा
20 वा सङ्कप्पेति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि
गामन्तविहारेन ।

B 302

९. “इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरञ्जक लाभि
चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसञ्जपरिक्खारानं । सो तं लाभ-
सक्कारसिलोकं पटिपणामेत्वा^{१०} न रिञ्चति पटिसल्लानं न रिञ्चति
25 अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो

१ त कि घटेस्सति - सी०, स्या०, वा घट्टेस्सति - रो० । २ सी०, स्या०,
रो० पोत्यकेसु नत्थि । ३ त तम्हा - सी०, रो० । ४ त चावेस्सती - स्या० ।
५ अरञ्जविहारेन - सी० । ६ एकत्तं - स्या० । ७ आरञ्जक - स्या०,
अरञ्जकं - रो० । ८ अनुरक्खती - सी० । ९ अरञ्जे वनपत्थानि - सी० ।
१० पटिप्पणामेत्वा - स्या० ।

अत्तमनो होमि अरञ्जविहारेण । यस्माहं^१, नागित, समये अद्धान-
मग्गप्पटिपन्नो न कञ्चि^२ पस्सामि पुरतो वा पच्छतो वा, फासु मे,
नागित, तस्मि समये होति अन्तमसो उच्चारपस्सावकम्माया^३” ति ।
देवतावग्गो^४ चतुत्थो ।

तस्सुद्धानं

सेखा द्वे अपरिह्वानि, मोगल्लान विज्जाभागिया ।
विवाद्दानत्तकारी निदानं, किमिलदारुखन्धेन नागितो ति ॥ ५

— ० —

५. धम्मिकवग्गो

१. नागसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डकस्स आरामे । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्त-
चीवरमादाय सावत्थियं पिण्डाय पाविसि । सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा
पच्छाभत्तं पिण्डपातटिक्कन्तो आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि — “आया-
मानन्द, येन पुब्बारामो मिगारमातुपासादो तेनुपसङ्कमिस्साम दिवा-
विहाराया” ति । “एवं, भन्ते” ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो
पच्चस्सोसि ।

२. अथ खो भगवा आयस्मता आनन्देन सद्धिं येन पुब्बारामो
मिगारमातुपासादो तेनुपसङ्कमि । अथ खो भगवा सायण्हसमयं^५ पटि-
सल्लाना वुद्धितो आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि — “आयामानन्द, येन
पुब्बकोट्टको तेनुपसङ्कमिस्साम गत्तानि परिसिञ्चितुं” ति । “एवं,
भन्ते” ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पच्चस्सोसि । अथ खो
भगवा आयस्मता आनन्देन सद्धिं येन पुब्बकोट्टको तेनुपसङ्कमि गत्तानि
परिसिञ्चितुं । पुब्बकोट्टके गत्तानि परिसिञ्चित्वा पच्चुत्तरित्वा एक-
चीवरो अट्ठासि गत्तानि पुब्बापयमानो^६ ।

३. तेन खो पण समयेन रञ्जो पसेनदिस्स^७ कोसलस्स^८ सेतो
नाम नागो महात्तूरियताळितवादितेन^९ पुब्बकोट्टका पच्चुत्तरति ।

१. यस्मि पनाहं — सी०, स्या० । २. किञ्चि — सी०, रो० । ३. सेम्वपरिह्वान-
नियवग्गो — स्या० । ४. सायण्हसमय — स्या०, रो० । ५. पुब्बसदिसानि कुस्मानो — स्या० ।
६-६. पस्सेनदिस्स ० — स्या०, पसेनदिकोसलस्स — रो० । ७. महात्तूरिय ० — सी०, स्या०, रो० ।

अपिस्सु तं जनो दिस्वा एवमाह - "अभिरूपो वत, भो, रञ्जो नागो;
दस्सनीयो वत, भो, रञ्जो नागो, पासादिको वत, भो, रञ्जो नागो;
कायुपपन्नो वत, भो, रञ्जो नागो" ति ! एवं वुत्ते आयस्सा उदायी
भगवन्तं एतदवोच - "हत्थिमेव नु खो, भन्ते, महन्तं ब्रहन्तं^१ कायुपपन्नं
5 जनो दिस्वा एवमाह - 'नागो वत, भो, नागो' ति, उदाहु अञ्जं पि कञ्चि
महन्तं ब्रहन्तं कायुपपन्नं जनो दिस्वा एवमाह - 'नागो वत, भो,
नागो'" ति ?

३
"हत्थि पि खो, उदायि, महन्तं ब्रहन्तं कायुपपन्नं जनो दिस्वा
एवमाह - 'नागो वत, भो, नागो' ति ! अस्सं पि खो, उदायि, महन्तं
10 ब्रहन्तं . . पे०... गोणं पि खो, उदायि, महन्तं ब्रहन्तं ... पे०... उरग पि
R 346 खो, उदायि, महन्तं ब्रहन्तं ... पे०... ख्खं पि खो, उदायि, महन्तं ब्रहन्तं
... पे०... मनुस्सं पि खो, उदायि, महन्तं ब्रहन्तं कायुपपन्नं जनो दिस्वा
एवमाह - 'नागो वत, भो, नागो' ति ! अपि^२ च, उदायि^३, यो सदेवके
लोके समारके सन्नह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय आगुं
15 न करोति कायेन वाचाय मनसा, तमहं 'नागो' ति ब्रूमी" ति ।

४. "अच्छरियं, भन्ते, अभुत्तं, भन्ते ! याव सुभासितं चिदं,
भन्ते, भगवता - 'अपि च, उदायि, यो सदेवके लोके समारके सन्नह्मके
सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय आगु न करोति कायेन
वाचाय मनसा, तमहं नागो ति ब्रूमी' ति ।

20 "इदं च पनाहं, भन्ते, भगवता सुभासित इमाहि गाथाहि
अनुमोदामि -

"मनुस्सभूतं सम्बुद्धं, अत्तदन्तं समाहितं ।
इरियमानं ब्रह्मपथे, चित्तस्सुपसमे रतं ॥

"यं मनुस्सा नमस्सन्ति, सब्बधम्मन पारगुं ।
देवा पि तं नमस्सन्ति, इति मे अरहत्तो सुतं ॥

"सब्बसंयोजनातीतं^४, वना निब्बनमागतं" ।
कामेहि नेक्खम्मरतं, मुत्तं सेला व कञ्चनं ॥

१ ब्रहन्त - सी० । २-२ अपि उदायि - स्या० । ३. न - सी०, रो० । ४. सब्ब-
सञ्जोवनातीत - स्या०, रो० । ५. निब्बान० - सी०, स्या०, रो० ।

- “सब्बे अच्चरुची नागो, हिमवाञ्जे^१ सिलुच्चये^२ ।
सब्बेसं नागनामानं, सच्चनामो अनुत्तरो ॥
- “नागं वो कित्तयिस्सामि, न हि आगुं करोति सो ।
सोरच्चं अविहिंसा च, पादा नागस्स ते दुवे ॥
- “तपो च ब्रह्मचरियं, चरणा नागस्स त्यापरे ।
सद्धाहत्यो महानागो, उपेक्खासेतदन्तवा ॥ 5
- “सति गीवा सिरो पञ्जा, वीमंसा धम्मचिन्तना ।
धम्मकुच्छिसमातपो^३, विवेको तस्स वालधि ॥
- “सो ज्ञायी अस्सासरतो, अज्जत्तं^४ सुसमाहितो^५ ।
गच्छं समाहितो नागो, ठितो नागो समाहितो ॥ 10
- “सेय्यं^६ समाहितो नागो, निसिन्नो पि समाहितो ।
सब्बत्थ संवृतो नागो, एसा नागस्स सम्पदा ॥ R. 347
- “भुञ्जति अनवज्जानि, सावज्जानि न भुञ्जति ।
घासमच्छादनं लद्धं, सन्निधि परिवज्जयं^७ ॥
- “संयोजनं अणुं थूलं, सब्बं छेतवान बन्धनं ।
येन येनेव गच्छति, अनपेक्खो व गच्छति ॥ 15
- “यथा पि उदके जातं, पुण्डरीकं पवहुति^८ ।
नुपलिप्पति^९ तोयेन, सुचिगन्धं मनोरमं ॥
- “तथेव लोके सुजातो, बुद्धो लोके विहरति^{१०} ।
नुपलिप्पति लोकेन, तोयेन पदुमं यथा ॥ 20
- “महागिनी” व जलितो^{११}, अनाहारूपसम्मति ।
सह्वारेसूपसन्तेसु, निब्बुतो ति पवुच्चति ॥ B. 305
- “अत्थस्सायं विञ्जापनी, उपमा विञ्जूहि देसिता ।
विञ्जास्सन्ति^{१२} महानागा, नागं नागेन देसितं ॥

१. हिमवामञ्जे - सी० । २. सिलुच्चयो - स्या० । ३. धम्मकुच्छिसमावापो - सी० । ४-४ अज्जत्तूपसमाहितो - स्या० । ५. सय - रो० । ६. परिवज्जये - सी०, स्या० । ७. च बह्वति - स्या० । ८. न उपलिप्पति - स्या०, रो० । ९. विरज्जति - सी०, रो० । १०-१०. महगिनि पञ्जलितो - सी०; महागिनि पञ्जलितो - स्या०, रो० । ११. विञ्जा-यन्ति - स्या०, विञ्जिस्सन्ति - रो० ।

“वीतरागो वीतदोसो, वीतमोहो अनासवो ।
सरीरं विजहं नागो, परिनिब्बिस्सति^१ अनासवो” ति ॥

२. मिगसालासुत्तं

१. अथ खो आयस्सा आनन्दो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्त-
चीवरमादाय येन मिगसालाय उपासिकाय निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उप-
सङ्कमित्वा पञ्चत्ते आसने निसीदि । अथ खो मिगसाला उपासिका
येनायस्सा आनन्दो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्सन्त आनन्द
अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चा खो मिगसाला
उपासिका आयस्सन्तं आनन्दं एतदवोच -

२. “कथं कथं नामाय, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो
अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका
भविस्सन्ति अभिसम्परायं ? पिता मे, भन्ते, पुराणो ब्रह्मचारी अहोसि
आराचारी विरतो मेथुना गामधम्मा । सो कालङ्कतो^१ भगवता व्याकतो
सकदागामिपत्तो^२ तुसितं कायं उपपन्नो ति । पेत्तेय्यो^३ पि^४ मे, भन्ते,
इसिदत्तो अब्रह्मचारी अहोसि सदारसन्तुट्ठो । सो पि कालङ्कतो भगवता
व्याकतो सकदागामिपत्तो तुसितं कायं उपपन्नो ति । कथं कथं नामाय,
भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी
च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका भविस्सन्ति अभिसम्परायं” ति ?
“एवं खो पनेतं, भग्निं, भगवता व्याकतं” ति ।

३. अथ खो आयस्सा आनन्दो मिगसालाय उपासिकाय
निवेसने पिण्डपात गहेत्वा उट्ठायीसना पक्कामि । अथ खो आयस्सा
आनन्दो पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिञ्चो खो आयस्सा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच -

४. “इघाहं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय
येन मिगसालाय उपासिकाय निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा
पञ्चत्ते आसने निसीदि । अथ खो, भन्ते, मिगसाला उपासिका येनाह
तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।

१ परिनिब्बति - रो० । २. कालकतो - सी०, स्या०, रो० । ३ सकदागामी
सत्तो - सी०, स्या०, रो० । ४-४. पेत्तेय्यो पिओ - सी०, रो०, पितुपिओ - स्या० ।

एकमन्तं निसिन्ना खो, भन्ते, मिगसाला उपासिका मं एतदवोच — 'कथं कथं नामायं, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका भविस्सन्ति अभिसम्परायं । पिता मे, भन्ते, पुराणो ब्रह्मचारी अहोसि आराचारी विरतो मेथुना गामधम्मा । सो कालङ्कतो भगवता ब्याकतो सकदागामिपत्तो 5 तुसितं कायं उपपन्नो ति । पेत्तेय्यो पि मे, भन्ते, इसिदत्तो अब्रह्मचारी अहोसि सदारसन्तुट्ठो । सो पि कालङ्कतो भगवता ब्याकतो सकदागामिपत्तो तुसितं कायं उपपन्नो ति । कथं कथं नामायं, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका भविस्सन्ति अभिसम्परायं' ति ? एवं वुत्ते 10 अहं, भन्ते, मिगसाल उपासिकं एतदवोचं — 'एवं खो पनेतं, भगिनि, भगवता ब्याकतं' ति ।

R. 349

५. "का चानन्द, मिगसाला उपासिका बाला अब्यत्ता अम्मका^१ अम्मकसञ्जा^१, के च पुरिसपुग्गलपरोपरियञ्जाणे ? छयिमे, आनन्द, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि । कतमे छ ? 15

६. "इधानन्द, एकच्चो पुग्गलो सोरतो होति सुखसंवासो, अभिनन्दन्ति सब्रह्मचारी एकत्तवासेन । तस्स सवनेन पि अकत्तं होति, बाहुसच्चेन पि अकत्तं होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं न लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति नो विसेसाय, हानगामीयेव होति नो विसेसगामी । 20

B. 307

७. "इध पनानन्द, एकच्चो पुग्गलो सोरतो होति सुखसंवासो, अभिनन्दन्ति सब्रह्मचारी एकत्तवासेन । तस्स सवनेन पि कत्तं होति, बाहुसच्चेन पि कत्तं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा विसेसाय परेति नो हानाय, विसेसगामीयेव होति नो हानगामी । 25

८. "तन्नानन्द, पमाणिका पमिणन्ति — 'इमस्स पि तेव धम्मा अपरस्स पि तेव धम्मा, कस्मा तेसं एको हीनो एको पणीतो' ति ! तं हि तेसं, आनन्द, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय ।

१-१. अम्मका अम्मकसञ्जा - स्या०, रो०, ० पञ्जा - सी० । २. सुखसंनिवासो - सी० । ३. सुप्पटिविद्ध - सी० ।

२. ३५० ६. "तत्रानन्द, ज्यायं पुगलो सोरतो' होति सुखसंवासो, अभिनन्दन्ति सन्नह्याचारी एकत्तवासेन, तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कत होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्ति लभति । अयं, आनन्द, पुगलो अमुना पुरिमेन पुगलेन
- ५ अभिवकन्ततरो च पणीत्ततरो च । तं किस्स हेतु ? इम हानन्द, पुगलं धम्मसोतो निब्बहति, तदन्तरं^१ को जानेय्य अञ्चन्न तथागतेन! तस्मात्तिहानन्द, मा पुगलेसु पमाणिका अहुवत्थ; मा पुगलेसु पमाणं गण्हित्थ । खञ्जति हानन्द, पुगलेसु पमाणं गण्हन्तो । अहं वा, आनन्द, पुगलेसु पमाणं गण्हेय्यं यो वा पनस्स मादिसो ।
- १० १०. "इध पनानन्द, एकच्चस्स पुगलस्स कोधमानो अधिगतो होति, समयेन समय चस्स लोभधम्मा उप्पज्जन्ति । तस्स सवनेन पि अकतं होति, बाहुसच्चेन पि अकतं होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्ति न लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति नो विसेसाय, हानगामीयेव होति नो विसेसगामी ।
- १५ ११. "इध पनानन्द, एकच्चस्स पुगलस्स कोधमानो अधिगतो होति, समयेन समय चस्स लोभधम्मा उप्पज्जन्ति । तस्स सवनेन पि कतं होति ... पे०... नो हानगामी ।
- ३ ३०८ १२. "तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति .. पे०... यो वा पनस्स मादिसो ।
- २० १३. "इध, पनानन्द, एकच्चस्स पुगलस्स कोधमानो अधिगतो होति, समयेन समयं चस्स वचीसङ्खारा उप्पज्जन्ति । तस्स सवनेन पि अकतं होति ... पे० .. सामायिकं पि विमुत्ति न लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति नो विसेसाय, हानगामीयेव होति नो विसेसगामी ।
- २५ १४. "इध पनानन्द, एकच्चस्स पुगलस्स कोधमानो अधिगतो होति, समयेन समयं चस्स वचीसङ्खारा उप्पज्जन्ति । तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्ति लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा विसेसाय परेति नो हानाय, विसेसगामीयेव होति नो हानगामी ।
- ३ ३५१

१ सुरतो - सी० । २ तदन्तर - सी०, त्या०, रो० ।

१५. “तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति — ‘इमस्स पि तेव धम्मा, अपरस्स पि तेव धम्मा । कस्मा तेसं एको हीनो, एको पणीतो’ ति ? तं हि तेसं, आनन्द, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय ।

१६. “तत्रानन्द, यस्स पुग्गलस्स कोधमानो अधिगतो होति, समयेन समयं चस्स वचीसङ्गारा उप्पज्जन्ति, तस्स सवनेन पि कत्तं 5 होति, बाहुसच्चेन पि कत्तं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं लभति । अयं, आनन्द, पुग्गलो अमुना पुरिमेन पुग्गलेन अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च । तं किस्स हेतु ? इमं हानन्द, पुग्गलं धम्मसोतो निब्बहति । तदन्तरं को जानेय्य अञ्चत्र तथागतेन ! तस्मा- तिहानन्द, मा पुग्गलेसु पमाणिका अहुवत्थ ; मा पुग्गलेसु पमाणं गण्हित्थ । 10 खञ्जति हानन्द, पुग्गलेसु पमाणं गण्हन्तो । अहं वा, आनन्द, पुग्गलेसु पमाणं गण्हेय्यं, यो वा पनस्स मादिसो ।

१७. “का चानन्द, मिगसाला उपासिका बाला अब्यत्ता अम्मका अम्मकसञ्जा, के च पुरिसपुग्गलपरोपरियञ्जाणे ! इमे खो, आनन्द, छ पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि । 15

१८. “यथारूपेण, आनन्द, सीलेन पुराणो समन्नागतो अहोसि, तथारूपेण सीलेन इसिदत्तो समन्नागतो अभविस्स । नयिघ पुराणो इसि- दत्तस्स गति पि अञ्जस्स । यथारूपाय च, आनन्द, पञ्जाय इसिदत्तो समन्नागतो अहोसि, तथारूपाय पञ्जाय पुराणो समन्नागतो अभविस्स । 20 नयिघ इसिदत्तो पुराणस्स गति पि अञ्जस्स । इति खो, आनन्द, इमे पुग्गला उभो एकङ्गहीना” ति ।

B. 309

20

३. इणसुत्तं

१. “दालिहियं, भिक्खवे, दुक्खं लोकस्मि कामभोगिनो” ति ।

“एवं, भन्ते” ।

“यं पि, भिक्खवे, दलिहो अस्सको अनाब्धिको^२ इणं आदियति, इणादानं पि, भिक्खवे, दुक्खं लोकस्मि कामभोगिनो” ति ।

R. 352

25

“एवं, भन्ते” ।

१. दालिहियं - सी०; दलिहियं - स्या० । २. अनाब्धिको - सी०, रो०; अन^२ द्विको - स्या० ।

“यं पि, भिक्खवे, दलिहो अस्सको अनाब्बिहो इणं आदियित्वा
वड्ढि पटिस्सुणाति, वड्ढि पि, भिक्खवे, दुक्खा लोकास्मि कामभोगिनो” ति ।

“एवं, भन्ते” ।

5 “यं पि, भिक्खवे, दलिहो अस्सको अनाब्बिहो वड्ढि पटि-
स्सुणित्वा कालाभतं वड्ढि न देति, चोदेन्ति पि नं । चोदना पि, भिक्खवे,
दुक्खा लोकास्मि कामभोगिनो” ति ।

“एवं, भन्ते” ।

10 “यं पि, भिक्खवे, दलिहो अस्सको अनाब्बिहो चोदियमानो
न देति, अनुचरन्ति पि नं । अनुचरिया पि, भिक्खवे, दुक्खा लोकास्मि
कामभोगिनो” ति ।

“एवं, भन्ते” ।

15 “यं पि, भिक्खवे, दलिहो अस्सको अनाब्बिहो अनुचरियमानो
न देति, वन्धन्ति पि नं । वन्धनं पि, भिक्खवे, दुक्खं लोकास्मि काम-
भोगिनो” ति ।

“एवं, भन्ते” ।

20 २. “इति खो”, भिक्खवे, दालिहियं पि दुक्खं लोकास्मि काम-
भोगिनो, इणादानं पि दुक्खं लोकास्मि कामभोगिनो, वड्ढि पि दुक्खा
लोकास्मि कामभोगिनो, चोदना पि दुक्खा लोकास्मि कामभोगिनो, अनु-
चरिया पि दुक्खा लोकास्मि कामभोगिनो, वन्धनं पि दुक्खं लोकास्मि
कामभोगिनो; एवमेव खो, भिक्खवे, यस्स कस्सचि सद्धा नत्थि कुसलेसु
धम्मेषु, हिरी नत्थि कुसलेसु धम्मेषु, ओत्तप्यं नत्थि कुसलेसु धम्मेषु,
विरियं नत्थि कुसलेसु धम्मेषु, पञ्जा नत्थि कुसलेसु धम्मेषु — अयं
वुच्चति, भिक्खवे, अरियस्स वितये दलिहो अस्सको अनाब्बिहो ।

25 ३. “स खो सो, भिक्खवे, दलिहो अस्सको अनाब्बिहो सद्धाय
असति कुसलेसु धम्मेषु, हिरिया असति कुसलेसु धम्मेषु, ओत्तप्ये असति
कुसलेसु धम्मेषु, विरिये असति कुसलेसु धम्मेषु, पञ्जाय असति
कुसलेसु धम्मेषु, कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति,
मनसा दुच्चरितं चरति । इदमस्स इणादानस्मिं वदामि ।

30 ४. “सो तस्स कायदुच्चरितस्स पटिच्छादानहेतु पापिकं इच्छ
पणिदहति । ‘मा मं जञ्जू’ ति इच्छति, ‘मा मं जञ्जू’ ति सङ्क-

प्यति', 'मा मं जञ्जू' ति वाचं भासति, 'मा मं जञ्जू' ति कायेन परक्कमति । सो तस्स वचीदुच्चरितस्स पटिच्छादनहेतु ... पे०... सो तस्स मनोदुच्चरितस्स पटिच्छादनहेतु ... पे०... 'मा मं जञ्जू' ति कायेन परक्कमति । इदमस्स वड्डिया वदामि ।

५. "तमेनं पेसला सब्रह्मचारी एवमाहंसु - 'अयं च सो आयस्मा 5
एवंकारी एवंसमाचारो' ति । इदमस्स चोदनाय वदामि ।

६. "तमेनं अरञ्जगतं वा रुक्खमूलगतं वा सुञ्जागारगतं वा विप्यटिसारसहगता पापका अकुसलवितक्का समुदाचरन्ति । इदमस्स अनुचरियाय वदामि ।

७. "स खो सो, भिक्खवे, दलिहो अस्सको अनाब्धिहो कायेन 10
दुच्चरितं चरित्वा वाचाय दुच्चरितं चरित्वा मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा निरयबन्धने वा बज्जति तिरच्छानयोनिबन्धने वा । नाहं, भिक्खवे, अञ्जं एकबन्धनं^१ पि^२ समनुपस्सामि एवंदारुणं एवंकटुकं^३ एवंअन्तरायकरं अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स अधिगमाय, यथयिदं, भिक्खवे, निरयबन्धनं वा तिरच्छानयोनिबन्धनं वा ति । 15

"दालिदियं दुक्खं लोके, इणादानं च वुच्चति ।

दलिहो इणमादाय, भुञ्जमानो विहञ्जति ॥

"ततो अनुचरन्ति नं, बन्धनं पि निगच्छति ।

एतं हि बन्धनं दुक्खं, कामलाभाभिजप्पिनं ॥

"तथेव अरियविनये, सद्धा यस्स न विज्जति । 20

अहिरीको^४ अनोत्तप्पी, पापकम्मविनिब्बयो" ॥

R. 354

"कायदुच्चरितं कत्वा, वचीदुच्चरितानि च ।

मनोदुच्चरितं कत्वा, 'मा मं जञ्जू' ति इच्छति ॥

"सो संसप्यति कायेन, वाचाय उद चेतसा ।

पापकम्मं पवड्ढेत्तो, तत्थ तत्थ पुनप्पुनं ॥ 25

B. 311

"सो पापकम्मो दुम्मेधो, जानं दुक्कटमत्तनो ।

दलिहो इणमादाय, भुञ्जमानो विहञ्जति ॥

१ सङ्कप्पेति - सी०, स्या०, रो० । २-२. एक बन्धनं - स्या०, एकवम्म पि - सी० । ३ एवदुक्ख - स्या० । ४. अहिरीको - सी०, स्या०, रो० । ५. पापकम्म-विनिच्छयो - सी०, रो०; पापकम्मं विनिब्बयो - स्या० ।

- “ततो अनुचरन्ति नं, सङ्कप्त्वा मानसा दुखा” ।
 गामे वा यदि वारञ्जे, यस्स विष्पटिसारजा ॥
 “सो पापकम्मो दुग्मेधो, जानं दुक्कटमत्तनो ।
 योनिमञ्जतरं गन्त्वा, निरये वा पि बज्जति ॥
- 5 “एतं हि बन्धनं दुक्खं, यम्हा धीरो पमुच्चति ।
 धम्मलद्धेहि भोगेहि, ददं चित्तं पसादयं ॥
- “उभयत्थ कटग्गाहो, सद्धस्स घरभेसिनो ।
 दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च ।
 एवमेतं गहट्टानं, चागो पुञ्चं पवड्ढति ॥
- 10 “तथेव अरियविनये, सद्धा यस्स पतिट्ठिता ।
 हिरीमनो च ओत्तप्पी”, पञ्चवा सीलसंवृतो ॥
 “एसो खो अरियविनये, ‘सुखजीवी’ ति वुच्चति ।
 निरामिस सुखं लद्धा, उपेक्खं अघित्तिट्ठति ॥
- “पञ्च नीवरणे हित्वा, निच्चं आरद्धविरियो ।
 15 क्षानानि उपसम्पज्ज, एकोदि निपको सतो ।
 “एवं” ज्ञत्वा यथाभूतं, सब्बसंयोजनक्खये ।
 सब्बसो अनुपादाय, सम्मा चित्तं विमुच्चति ॥
- “तस्स सम्माविमुत्तस्स, ज्ञाणं चे होति तादिनो ।
 ‘अकुप्पा मे, विमुत्ती’ ति, भवसंयोजनक्खये ॥
- 20 “एतं खो परमं ज्ञाणं, एतं सुखमनुत्तरं ।
 असोकं विरजं खेमं, एतं प्राणप्यमुत्तम” ति ॥

४. महाचुन्दसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं आयस्मा महाचुन्दो चेतीसु विहरति
 सयजातियं” । तत्र खो आयस्मा महाचुन्दो भिक्खू आमन्तेसि -
 “आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो
 25 महाचुन्दस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा महाचुन्दो एतदवोच -

१ दुक्खा - स्या०, रो० । २ ओत्तापि - रो० । ३ सुखजीवी - सी०, स्या० ।
 ४ एत - स्या० । ५ प्राणप्यामुत्तम - स्या० । ६ सहजातिय - सी०, रो०, सम्जातिय
 - स्या० । ७. भिक्खवो - सी०, स्या०, रो० ।

२. “इध्वावुसो, धम्मयोगा भिक्खू ज्ञायी भिक्खू अपसादेन्ति — ‘इमे पन ज्ञायिनोम्हा, ज्ञायिनोम्हा ति ज्ञायन्ति पञ्जायन्ति निञ्जायन्ति’ अवज्जायन्ति^१ । किमिमे^२ ज्ञायन्ति^३, किन्तिमे ज्ञायन्ति, कथं इमे^३ ज्ञायन्ती’ ति ? तत्थ धम्मयोगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, ज्ञायी च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं ।

३. “इध् पनावुसो, ज्ञायी भिक्खू धम्मयोगे भिक्खू अपसादेन्ति — ‘इमे पन धम्मयोगम्हा, धम्मयोगम्हा ति उद्धता उञ्छता चपला मुखरा विकिण्णवाचा मुट्टस्सती^४ असम्पजाना असमाहिता विबभन्तचित्ता पाकतिन्द्रिया^५ । किमिमे धम्मयोगा, किन्तिमे धम्मयोगा, कथं इमे धम्मयोगा’ ति ? तत्थ ज्ञायी च भिक्खू नप्पसीदन्ति, धम्मयोगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं ।

४. “इध् पनावुसो, धम्मयोगा भिक्खू धम्मयोगानञ्जेव भिक्खूनं वण्णं भासन्ति, नो ज्ञायीनं भिक्खूनं वण्णं भासन्ति । तत्थ धम्मयोगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, ज्ञायी च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं ।

५. “इध् पनावुसो, ज्ञायी भिक्खू ज्ञायीनञ्जेव भिक्खूनं वण्णं भासन्ति, नो धम्मयोगानं भिक्खूनं वण्णं भासन्ति । तत्थ ज्ञायी च भिक्खू नप्पसीदन्ति, धम्मयोगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं ।

६. “तस्मातिहावुसो, एवं सिक्खितब्बं — ‘धम्मयोगा समाना ज्ञायीनं भिक्खूनं वण्णं भासिस्सामा’ ति । एवं हि वो, आवुसो, सिक्खितब्बं । तं किस्स हेतु ? अच्छरिया हेते, आवुसो, पुग्गला दुल्लभा लोकस्मि, ये अमत्तं धातुं कायेन फुसित्वा विहरन्ति । तस्मातिहावुसो, एवं सिक्खितब्बं — ‘ज्ञायी समाना धम्मयोगानं भिक्खूनं वण्णं भासिस्सामा’

१-२. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २-२ किं हिमे ज्ञायन्ति — सी०, स्या०, रो० । ३ हिमे — सी०, स्या०, रो० । ४. मट्टस्सतिनो — सी०, स्या० । ५. पाकटिन्द्रिया — स्या०, रो० ।

ति । एवं हि वो, आबुसो, सिक्खितव्वं । तं किस्स हेतु ? अच्चरिया हेतै, आबुसो, पुग्गला दुल्लभा लोकस्मि ये गम्भीरं अत्थपदं पञ्जाय अतिविज्झ पस्सन्ती” ति ।

५. पठमसन्दिट्टिकसुत्तं

१. अथ खो मोल्लियसीवको’ परिव्वाजको येन भगवा तेनुप-
 5 सङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथ
 सारणीय वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो मोल्लिय-
 सीवको परिव्वाजको भगवन्तं एतदवोच - “सन्दिट्टिको धम्मो,
 सन्दिट्टिको धम्मो’ ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भन्ते, सन्दि-
 ट्टिको धम्मो होति अकालिको एहिपस्सिको आपनेय्यिको पच्चत्तं वेदि-
 10 तव्वो विञ्जूही” ति ?

R. 957

२ “तेन हि, सीवक, तञ्जेवेत्थ पटिपुच्छामि । यथा ते
 खमेय्य तथा नं व्याकरेय्यासि । तं किं मञ्जसि, सीवक, सन्तं वा
 अज्झत्तं लोभं ‘अत्थि मे अज्झत्तं लोभो’ ति पजानासि, असन्तं वा अज्झत्तं
 लोभं ‘नत्थि मे अज्झत्तं लोभो’ ति पजानासी” ति ?

15 “एवं, भन्ते” ।

“यं खो त्वं, सीवक, सन्तं वा अज्झत्तं लोभं ‘अत्थि मे अज्झत्तं
 लोभो’ ति पजानासि, असन्तं वा अज्झत्तं लोभं ‘नत्थि मे अज्झत्तं लोभो’
 ति पजानासि - एवं पि खो, सीवक, सन्दिट्टिको धम्मो होति ... पे० . ।

३. “तं किं मञ्जसि, सीवक, सन्तं वा अज्झत्तं दोसं ... पे० .

20 सन्तं वा अज्झत्तं मोहं . पे०... सन्तं वा अज्झत्तं लोभधम्मं ... पे०...
 सन्तं वा अज्झत्तं दोसधम्मं ... पे०... सन्तं वा अज्झत्तं मोहधम्मं ‘अत्थि
 मे अज्झत्तं मोहधम्मो’ ति पजानासि, असन्तं वा अज्झत्तं मोहधम्मं ‘नत्थि
 मे अज्झत्तं मोहधम्मो’ ति पजानासी” ति ?

B. 314

“एवं, भन्ते” ।

25 “यं खो त्वं, सीवक, सन्तं वा अज्झत्तं मोहधम्मं ‘अत्थि मे
 अज्झत्तं मोहधम्मो’ ति पजानासि, असन्तं वा अज्झत्तं मोहधम्मं ‘नत्थि मे
 अज्झत्तं मोहधम्मो’ ति पजानासि - एवं खो, सीवक, सन्दिट्टिको धम्मो

होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्तं वेदितब्बो विञ्जूही” ति ।

४. “अभिवकन्तं, भन्ते, अभिवकन्तं, भन्ते ... पे०... उपासकं मं, भन्ते, भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

६. द्वितीयसन्दिष्टिकसुत्तं

१. अथ खो अञ्जातरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; 5
उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो
भगवन्तं एतदवोच — “सन्दिष्टिको धम्मो, सन्दिष्टिको धम्मो” ति, भो
गोतम, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भो गोतम, सन्दिष्टिको धम्मो
होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्तं वेदितब्बो 10
विञ्जूही” ति ?

R. 358

२. “तेन हि, ब्राह्मण, तञ्जेवेत्थ पटिपुच्छिस्सामि । यथा
ते खमेय्य तथा नं व्याकरेय्यासि । तं कि मञ्जसि, ब्राह्मण, सन्तं वा
अज्जत्तं रागं अत्थि मे अज्जत्तं रागो” ति पजानासि, असन्तं वा अज्जत्तं
रागं नत्थि मे अज्जत्तं रागो” ति पजानासी” ति ? 15

“एवं, भो” ।

“यं खो त्वं, ब्राह्मण, सन्तं वा अज्जत्तं रागं अत्थि मे अज्जत्तं
रागो” ति पजानासि, असन्तं वा अज्जत्तं रागं नत्थि मे अज्जत्तं रागो” ति
पजानासि — एवं पि खो ब्राह्मण सन्दिष्टिको धम्मो होति ... पे०... ।

३. “तं कि मञ्जसि, ब्राह्मण, सन्तं वा अज्जत्तं दोसं ... पे०... 20
सन्तं वा अज्जत्तं मोहं ... पे०... सन्तं वा अज्जत्तं कायसन्दोसं ... पे०...
सन्तं वा अज्जत्तं वचीसन्दोसं ... पे०... सन्तं वा अज्जत्तं मनोसन्दोसं
अत्थि मे अज्जत्तं मनोसन्दोसो” ति पजानासि, असन्तं वा अज्जत्तं मनो-
सन्दोसं नत्थि मे अज्जत्तं मनोसन्दोसो” ति पजानासी” ति ?

“एवं, भो” ।

25

“यं खो त्वं, ब्राह्मण, सन्तं वा अज्जत्तं मनोसन्दोसं अत्थि मे
अज्जत्तं मनोसन्दोसो” ति पजानासि, असन्तं वा अज्जत्तं मनोसन्दोसं

B 315

‘नत्थि मे अज्झत्तं मनोसन्दोसो’ ति पजानासि – एवं खो, ब्राह्मण, सन्दिट्ठिको धम्मो होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको’ पच्चत्तं वेदितब्बो विञ्जूही’ ति ।

४. “अभिवकन्तां, भो गोतम, अभिवकन्तां, भो गोतम ... पे०... 5

उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गत” ति ।

७. खेमसुत्तं

R. 350

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयस्सा च खेमो आयस्सा च सुमनो सावत्थियं विहरन्ति अन्धवर्नस्मि । अथ खो आयस्सा च खेमो आयस्सा च सुमनो येन भगवा तेनुपसङ्गमिसु, उपसङ्गमित्वा भगवन्त 10 अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिञ्चो खो आयस्सा खेमो भगवन्तं एतदवोच –

२. “थो सो, भन्ते, भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कत- करणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिकखीणभवसंयोजनो सम्म- दञ्जा विमुत्तो तस्स न एव होति – ‘अत्थि मे सेय्यो ति वा अत्थि मे 15 सदिसो ति वा अत्थि मे हीनो ति वा”” ति । इदमवोचायस्सा खेमो । समनुञ्चो सत्था अहोसि । अथ खो आयस्सा खेमो “समनुञ्चो मे सत्था” ति उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदविल्लणं कत्वा पवकामि ।

३. अथ खो आयस्सा सुमनो अचिरपवकन्ते आयस्मन्ते खेमे भगवन्तं एतदवोच – “थो सो, भन्ते, भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा 20 कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिकखीणभवसंयोजनो सम्म- दञ्जा विमुत्तो तस्स न एवं होति – ‘नत्थि मे सेय्यो ति वा नत्थि मे सदिसो ति वा नत्थि मे हीनो ति वा”” ति । इदमवोचायस्सा सुमनो । समनुञ्चो सत्था अहोसि । अथ खो आयस्सा सुमनो “समनुञ्चो मे सत्था” ति उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदविल्लणं कत्वा पवकामि ।

४. अथ खो भगवा अचिरपवकन्ते^३ आयस्मन्ते च खेमे आयस्मन्ते 25 च सुमने भिक्खू आमन्तेसि – “एवं खो, भिक्खवे, कुलपुत्ता अञ्ज ब्याकरोन्ति । अत्थो च वुत्तो अत्ता च अनुपनीतो । अथ च पन इधेकच्चे

B. 316

१ ओपनयिको – सी०, स्या०, रो० । २ अचिरपवकन्तेषु – स्या० ।

मोघपुरिसा हसमानका मञ्चे अञ्जं व्याकरोन्ति । ते पच्छा विघातं
आपज्जन्ती ति ।

“न उस्सेसु न ओमेसु^१, समत्ते नोपनीयरे^२ ।

खीणा जाति^३ वुसितं ब्रह्मचरियं, चरन्ति संयोजनविप्पमुत्ता” ति ।

८. इन्द्रियसंवरसुत्तं

१. “इन्द्रियसंवरे, भिक्खवे, असति इन्द्रियसंवरविपन्नस्स हतूप- 5 R 360
निसं^४ होति सीलं; सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति
सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं
होति यथाभूतज्जाणदस्सनं, यथाभूतज्जाणदस्सने असति यथाभूतज्जाण-
दस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे असति
निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं । सेय्यथापि, 10
भिक्खवे, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका” पि न पारिपूरि
गच्छति, तच्चो पि न पारिपूरि गच्छति, फेग्गु पि न पारिपूरि गच्छति,
सारो पि न पारिपूरि गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, इन्द्रियसवरे
असति इन्द्रियसंवरविपन्नस्स हतूपनिसं होति सीलं ... पे०... विमुत्तिज्जाण-
दस्सनं । 15

२. “इन्द्रियसंवरे, भिक्खवे, सति इन्द्रियसंवरसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं^५ होति सीलं; सीले सति सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं होति यथाभूतज्जाणदस्सनं; यथाभूतज्जाणदस्सने सति यथाभूत-
ज्जाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदा- 20
विरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति विमुत्ति-
ज्जाणदस्सनं । सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स
पपटिका पि पारिपूरि गच्छति, तच्चो पि पारिपूरि गच्छति, फेग्गु पि
पारिपूरि गच्छति, सारो पि पारिपूरि गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे,
इन्द्रियसंवरे सति इन्द्रियसंवरसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सीलं 25
.. पे०... विमुत्तिज्जाणदस्सनं” ति ।

१ ओमेसु - स्या० । २ नोपनीयरे - स्या० । ३ सजाति - सी०, स्या०, रो० ।
४ हतूपनिस - सी०, स्या०, रो० । ५ पपटिका - स्या० । ६ उपनिससम्पन्न - स्या० ।
अ०३ - १०

६. आनन्दसुत्तं

R 361

१ अथ खो आयस्मा आनन्दो येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुप-
सङ्गमि, उपसङ्गमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धि सम्मोदि । सम्मोद-
नीयं कथं सारणीय वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो
खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच -

5 २. “कितावता नु खो, आवुसो सारिपुत्त, भिक्खु अस्सुतं चव
धम्म सुणाति, सुता चस्स धम्मा न सम्मोसं गच्छन्ति, ये चस्स धम्मा
पुब्बे चेतसा सम्फुट्टपुब्बा ते च समुदाचरन्ति, अविञ्जात च विजानाती”
ति ?

10 “आयस्मा खो आनन्दो बहुस्सुतो । पटिभानु आयस्मन्तयेव
आनन्द” ति ।

“तेनहावुसो सारिपुत्त, सुणाहि”, साधुक मनसि करोहि, भासि-
स्सामी” ति ।

“एवमावुसो” ति खो आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मतो आनन्दस्स
पच्चस्सोसि । आयस्मा आनन्दो एतदवोच -

15 ३. “इधावुसो सारिपुत्त, भिक्खु धम्म परियापुणाति - सुत्तं
गेय्य वेय्याकरणं गाथं उदानं इतिवुत्तकं जातक अब्भुतधम्म वेदल्लं । सो
यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेण परेसं देसेति, यथासुतं यथापरियत्त
धम्मं वित्थारेण परेसं वाचेति, यथासुतं यथापरियत्तं धम्म वित्थारेण
सज्झाय करोति, यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्केति
20 अनुविचारेति मनसानुपेक्खति । यस्मि आवासे थेरा भिक्खू विहरन्ति
बहुस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा मातिकाधरा तस्मि आवासे
वस्स उपेति । ते कालेन काल उपसङ्गमित्वा परिपुच्छति परिपञ्चति

R. 362 25 - ‘इद, भन्ते, कथं, इमस्स ववत्थो’ ति ? ते तस्स आयस्मतो’ अविवट
चेव विवरन्ति, अनुत्तानीकत च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेषु च
कङ्काठानियेषु धम्मेषु कङ्कं पटिविनोदेन्ति । एत्तावता खो, आवुसो
सारिपुत्त, भिक्खु अस्सुतं चव धम्म सुणाति, सुता चस्स धम्मा न सम्मोसं
गच्छन्ति, ये चस्स धम्मा पुब्बे चेतसा सम्फुट्टपुब्बा ते च समुदाचरन्ति,
अविञ्जातं च विजानाती” ति ।

१ धम्म सुणाहि - स्या० । २ सी०, स्या०, रो० पोत्यकेषु नत्थि । ३ आय-
स्मन्तो - सी०, रो०, स्या० पोत्यके न विस्सति । ४ कङ्काठानियेषु - स्या०, रो० ।

४. “अच्छरियं, आवुसो, अब्भुतं, आवुसो, याव सुभासितं^१ च्चिदं^२ आयस्मता आनन्देन । इमेहि च मयं छहि धम्मोहि समन्नागतं आयस्मन्तं आनन्दं धारेम । आयस्मा हि आनन्दो धम्मं परियापुणाति — सुत्तं गेय्यं वेय्याकरणं गाथं उदानं इतिवुत्तकं जातकं अब्भुतधम्मं वेदल्लं । आयस्मा आनन्दो यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेण परेसं देसेति, 5 आयस्मा आनन्दो यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेण परेसं वाचेति, आयस्मा आनन्दो यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेण सज्झायं करोति, आयस्मा आनन्दो यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवित्थकेति अनुविचारेति मनसानुपेक्खति । आयस्मा आनन्दो यस्मि आवासे थेरा भिक्खू विहरन्ति बहुस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा मातिका- 10 धरा तस्मि आवासे वस्सं उपेति । ते आयस्मा आनन्दो कालेन कालं उपसङ्कमित्वा परिपुच्छति परिपञ्चति — ‘इदं, भन्ते, कथं; इमस्स वत्थो’ ति ? ते आयस्मतो आनन्दस्स अब्बटं चेव विवरन्ति, अनुत्तानी- कतं च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेषु च कल्लाठानियेषु धम्मेषु कल्लं पटिविनोदेन्ती” ति । 15

१०. खत्तियसुत्तं

१. अथ खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच —

२. “खत्तिया, भो गोतम, किअधिप्पाया, किउपविचारा, 20 R. 363 किअधिट्ठाना, किअभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

“खत्तिया खो, ब्राह्मण, भोगाधिप्पाया पञ्चूपविचारा बला- धिट्ठाना पथवीभिनिवेसा” इस्सरियपरियोसाना” ति ।

३. “ब्राह्मणा पन, भो गोतम, किअधिप्पाया, किउपविचारा, किअधिट्ठाना, किअभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ? 25

१-१. सुभासितमिदं - सी० । २. पठवीभिनिवेसा - सी०, रो०; पठवी अभिनिवेसा - स्था० ।

“ब्राह्मणा खो, ब्राह्मण, भोगाधिप्याया पञ्चूपविचारा मन्ता-
धिद्वाना यञ्जाभिनिवेसा ब्रह्मलोकपरियोसाना” ति ।

.B. 319

४. “गृहपतिका पन, भो गोतम, किञ्चिप्याया, किञ्चपविचारा,
किञ्चधिद्वाना, किञ्चभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

5 “गृहपतिका खो, ब्राह्मण, भोगाधिप्याया पञ्चूपविचारा
सिप्याधिद्वाना कम्मन्ताभिनिवेसा निद्वित्तकम्मन्तपरियोसाना” ति ।

५. “इत्थि पन, भो गोतम, किञ्चिप्याया, किञ्चपविचारा,
किञ्चधिद्वाना, किञ्चभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

“इत्थि खो, ब्राह्मण, पुरिसाधिप्याया अलङ्कारूपविचारा पुत्ता-
10 धिद्वाना असपतीभिनिवेसा इस्सरियपरियोसाना” ति ।

६. “चोरा पन, भो गोतम, किञ्चिप्याया, किञ्चपविचारा,
किञ्चधिद्वाना, किञ्चभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

“चोरा खो, ब्राह्मण, आदानाधिप्याया गृहणूपविचारा सत्था-
धिद्वाना अन्धकाराभिनिवेसा अदस्सनपरियोसाना” ति ।

15 ७. “समणा पन, भो गोतम, किञ्चिप्याया, किञ्चपविचारा,
किञ्चधिद्वाना, किञ्चभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

“समणा खो, ब्राह्मण, खन्तिसोरच्चाधिप्याया पञ्चूपविचारा
सीलाधिद्वाना आकिञ्चञ्जाभिनिवेसा^१ निब्बानपरियोसाना” ति ।

८. “अच्छरियं, भो गोतम, अब्भुतं, भो गोतम ! खत्तियानं पि
20 भवं गोतमो जानाति अधिप्यायं च उपविचारं च अधिद्वानं च अभिनिवेसं
च परियोसानं च । ब्राह्मणानं पि भवं गोतमो जानाति ... पे०... गृह-
पतीनं पि भवं गोतमो जानाति . इत्थीनं पि भवं गोतमो जानाति ...

R. 364

चोरानं पि भवं गोतमो जानाति ... समणानं पि भवं गोतमो जानाति
अधिप्यायं च उपविचारं च अधिद्वानं च अभिनिवेसं च परियोसानं च ।
25 अभिवकन्तं, भो गोतम ... पे०... उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतणो
पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

११. अप्पमादसुत्तं

१. अथ खो अञ्जतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो
भगवन्तं एतदवोच -

B 320

२. “अत्थि नु खो, भो गोतम, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो 5
यो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो
सम्परायिको” ति ?

“अत्थि खो, ब्राह्मण, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो यो उभो
अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो सम्प-
रायिको” ति ।

10

३. “कतमो पन, भो गोतम, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो
यो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो
सम्परायिको” ति ?

“अप्पमादो खो, ब्राह्मण, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो
उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो 15
सम्परायिको ।

४. “सेय्यथापि, ब्राह्मण, यानि कानिचि जङ्गलानं” पाणानं
पदजातानि, सब्बानि तानि हत्थिपदे समोधानं गच्छन्ति; हत्थिपदं तेसं
अग्गमक्खायति, यदिदं महत्तत्तेन । एवमेव खो, ब्राह्मण, अप्पमादो
एको धम्मो भावितो बहुलीकतो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - 20
दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो सम्परायिको ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, कूटागारस्स या काचि गोपानसियो सब्बा
ता कूटङ्गमा कूटनिन्ना कूटसमोसरणा, कूटं तासं अग्गमक्खायति; एवमेव
खो, ब्राह्मण ... पे०... ।

R. 365

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, पब्बजलायको^१ पब्बजं^२ लायित्वा अस्से 25
गहेत्वा ओधुनाति निधुनाति निच्छादेति^३; एवमेव खो, ब्राह्मण ... पे०... ।

१. जङ्गमानं - सी०, रो० । २-२. पब्बजलायको पब्बजं - सी०, रो० । ३. निच्छेदेति
- सी०, रो० ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, अम्बपिण्डिया वण्टच्छिन्नाय यानि कानिचि
अम्बानि वण्टूपनिबन्धनानि सब्बानि तानि तदन्वयानि भवन्ति;
एवमेव खो, ब्राह्मण ... पे०... ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, ये केचि खुट्टराजानो^१ सव्वेते रज्जो
5 चक्कवत्तिस्स अनुयन्ता^२ भवन्ति, राजा तेसं चक्कवत्ती^३ अगमक्खायति,
एवमेव खो, ब्राह्मण ... पे०.. ।

B 321

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, या काचि तारकरूपानं पभा सब्बा ता
चन्दस्स पभाय कलं^४ नाग्घन्ति सोळ्ळिसि, चन्दप्पभा तासं अगमक्खायति ।
एवमेव खो, ब्राह्मण, अप्पमादो एको घम्मो भावितो बहुलीकतो उभो
10 अत्थे समधिग्गह्हे तिट्ठति – दिट्ठघम्मिकं चैव अत्थं यो च अत्थो सम्प-
रायिको ।

“अयं खो, ब्राह्मण, एको घम्मो भावितो बहुलीकतो उभो अत्थे
समधिग्गह्हे तिट्ठति – दिट्ठघम्मिकं चैव अत्थं, यो च अत्थो सम्प-
रायिको” ति ।

15 ५ “अभिककन्तं, भो गोतम, अभिककन्तं, भो गोतम .. पे०..
उपासकं मं भवं गोतमो धारेत्तु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

१२. धम्मिकसुत्तं

L. 366

१ एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पव्वते ।
तेन खो पन समयेन आयस्सा धम्मिको जातिभूमियं आवासिको होति
सव्वसो जातिभूमियं सत्तसु आवासेसु । तत्र सुदं आयस्सा धम्मिको
20 आगान्तुके भिक्खू अक्कोसति परिभासति विहिसति वितुदति रोसेति
वाचाय । ते च आगान्तुका भिक्खू आयस्मता धम्मिकेन अक्कोसियमाना
परिभासियमाना विहिसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय
पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति^५, रिञ्चन्ति आवासं ।

२. अथ खो जातिभूमिकानं^६ उपासकानं एतदहोसि – “मयं खो
25 भिक्खुसङ्घं पच्चुपट्ठिता चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्ज-

१ खुट्टराजानो – सी०, खुट्टराजानो – स्या० । २. अनुयन्ता – सी०, स्या०, रो० ।
३. चक्कवत्ति – स्या०, रो० । ४. कलं – स्या० । ५. सण्ठन्ति – सी० । ६ जाति-
भूमिकानं – स्या०, रो० ।

परिक्खारेन । अथ च पन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं । को नु खो हेतु को पच्चयो येन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं” ति ? अथ खो जातिभूमकानं उपासकानं एतदहोसि – “अयं खो आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अक्कोसति परिभासति विहिसति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मता धम्मिकेन अक्कोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं । यन्न मयं आयस्मन्तं धम्मिकं पब्बाजेय्यामा” ति ।

B. 322

३. अथ खो जातिभूमका उपासका येन आयस्मा धम्मिको तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं धम्मिकं एतदवोचु – “पक्कमतु, भन्ते, आयस्मा धम्मिको इमम्हा आवासा, अलं ते इध वासेना” ति । अथ खो आयस्मा धम्मिको तम्हा आवासा अञ्जं आवासं अगमासि । तत्र पि सुदं आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अक्कोसति परिभासति विहिसति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मता धम्मिकेन अक्कोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं ।

R 367

४. अथ खो जातिभूमकानं उपासकान एतदहोसि – “मयं खो भिक्खुसङ्घं पच्चुपट्टिता चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन । अथ च पन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास । को नु खो हेतु को पच्चयो येन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं” ति ? अथ खो जातिभूमकानं उपासकानं एतदहोसि – “अयं खो आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अक्कोसति परिभासति विहिसति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मता धम्मिकेन अक्कोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं । यन्न मयं आयस्मन्तं धम्मिकं पब्बाजेय्यामा” ति ।

५. अथ खो जातिभूमका उपासका येनायस्मा धम्मिको तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं धम्मिकं एतदवोचु – “पक्कमतु, भन्ते, आयस्मा धम्मिको इमम्हा पि आवासा, अलं ते इध वासेना” ति ।

30

अथ खो आयस्मा धम्मिको तम्हा पि आवासा अञ्चं आवासं अगमासि । तत्र पि सुदं आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अक्कोसति परिभासति विहिससति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मता धम्मिकेन अक्कोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं ।

। 323

६. अथ खो जातिभूमकानं उपासकानं एतदहोसि - “मयं खो भिक्खुसङ्घं पच्चुपट्टिता चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयमेसज्जपरिक्खारेण । अथ च पन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं । को नु खो हेतु को पच्चयो येन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं” ति ? अथ खो जातिभूमकान उपासकानं एतदहोसि - “अयं खो आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अक्कोसति . पे०. । यन्नून मयं आयस्मन्तं धम्मिकं पब्बाजेय्याम सब्बसो जातिभूमियं सत्तहि आवासेही” ति । अथ खो जातिभूमका उपासका येनायस्मा धम्मिको तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त धम्मिकं एतदवोचुं - “पक्कमतु, भन्ते, आयस्मा धम्मिको सब्बसो जातिभूमियं सत्तहि आवासेही” ति । अथ खो आयस्मतो धम्मिकस्स एतदहोसि - “पब्बाजितो खोमिह जातिभूमकेहि उपासकेहि सब्बसो जातिभूमिय सत्तहि आवासेहि । कहं नु खो दानि गच्छामी” ति ? अथ खो आयस्मतो धम्मिकस्स एतदहोसि - “यन्नूनाहं येन भगवा तेनुपसङ्कमेय्यं” ति ।

। 368

७. अथ खो आयस्मा धम्मिको पत्तचीवरमादाय येन राजगह तेन पक्कामि । अनुपुब्बेन येन राजगहं गिज्झकूटो पब्बतो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नं खो आयस्मन्तं धम्मिक भगवा एतदवोच - “हन्द कुतो नु त्वं, ब्राह्मण धम्मिक, आगच्छसी” ति ?

25

“पब्बाजितो अह, भन्ते, जातिभूमकेहि उपासकेहि सब्बसो जातिभूमिय सत्तहि आवासेही” ति ।

“अहं, ब्राह्मण धम्मिक, कि ते इमिना, यं त ततो ततो पब्बाजेन्ति, सो त्वं ततो ततो पब्बाजितो ममेव सन्तिके आगच्छसि ।

८. “भूतपुब्बं, ब्राह्मण धम्मिक, सामुद्दिका वाणिजा तीरदस्सि सकुणं गहेत्वा नावाय समुहं अण्जोगाहन्ति । ते अतीरदक्खिणिया^१ नावाय तीरदस्सि सकुणं मुञ्चन्ति । सो गच्छतेव पुरत्थिमं दिसं, गच्छति पच्छिमं दिसं, गच्छति उत्तरं दिसं, गच्छति दक्खिणं दिसं, गच्छति उद्धं, गच्छति अनुदिसं । सचे सो समन्ता तीरं पस्सति, तथागतको व होत्ति । सचे पन सो समन्ता तीरं न पस्सति तमेव नावं पच्चा- गच्छति । एवमेव खो, ब्राह्मण धम्मिक, यं तं ततो ततो पब्बाजेन्ति सो त्वं ततो ततो पब्बाजितो ममेव सन्तिके^२ आगच्छसि ।

९. “भूतपुब्बं, ब्राह्मण धम्मिक, रञ्जो कोरब्बस्स सुप्पतिट्ठो नाम निग्गोधराजा अहोसि पञ्चसाखो सीतच्छायो मनोरमो । सुप्प- तिट्ठस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, निग्गोधराजस्स द्वादसयोजनानि अभिनिवेशो अहोसि, पञ्च योजनानि मूलसन्तानकानं^३ । सुप्पतिट्ठस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, निग्गोधराजस्स तावं महन्तानि^४ फलानि अहेसुं; सेय्यथापि नाम आब्ब्हकथालिका । एवमस्स सादूनि फलानि अहेसु; सेय्यथापि नाम खुद्धं मधुं अनेळकं^५ । सुप्पतिट्ठस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, निग्गोधराजस्स एकं खन्धं राजा परिभुञ्जति सद्धि इत्थागारेन, एकं खन्धं बलकायो परिभुञ्जति, एकं खन्धं नेगमजानपदा परिभुञ्जन्ति, एकं खन्धं समणब्राह्मणा परिभुञ्जन्ति, एकं खन्धं मिगा^६ परिभुञ्जन्ति । सुप्पतिट्ठस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, निग्गोधराजस्स न कोचि फलानि रक्खति, न च सुदं अञ्जमञ्जस्स फलानि हिसन्ति ।

१०. “अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, अञ्जतरो पुरिसो सुप्पतिट्ठस्स निग्गोधराजस्स यावदत्थं फलानि भक्खित्वा साखं भञ्जित्वा पक्कामि । अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सुप्पतिट्ठे निग्गोधगजे अघिवत्थाय देवताय एतदहोसि — ‘अच्छरियं वत, भो, अब्भुतं वत, भो ! याव पापो^७ मनुस्सो^८, यत्र हि नाम सुप्पतिट्ठस्स निग्गोधराजस्स यावदत्थं फलानि भक्खित्वा साखं भञ्जित्वा पक्कमिस्सति, यन्नून सुप्पतिट्ठो निग्गोधराजा आयाति फलं न ददेय्या^९ ति । अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सुप्पतिट्ठो निग्गोधराजा आयाति फलं न अदासि ।

१ अतीरदस्सिनिया — स्या० । २ त्वं — सी० । ३ सन्तिकं — सी० । ४ मूलक- सन्तानकानं — सी० । ५-६ महान्तानि — स्या० । ६-६ खुद्धमधु — सी०, स्या० । ७ अनीलक — सी०, रो० । ८ मिगपक्खिणो — सी०, मिगपक्खिणो — स्या०; मिगपक्खिणो — रो० । ९-९ पापमनुस्सो — स्या० ।

R. 370

११. “अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, राजा कोरब्बो येन सक्को देवानमिन्दो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा सक्क देवानमिन्दं एतदवोच - ‘यग्घे, मारिस, जानेय्यासि सुप्पतिट्ठो निग्गोधराजा फलं न देती’ ति ?

B. 325

अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सक्को देवानमिन्दो तथारूपं इद्धाभिसङ्खारं
5 अभिसङ्खासि^१, यथा भुसा^२ वातवुट्ठि आगन्त्वा सुप्पतिट्ठ निग्गोधराज
पवत्तेसि^३ उम्मूलमकासि । अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सुप्पतिट्ठे निग्गोध-
राजे अधिवत्था देवता दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना एकमन्तं
अट्ठासि ।

१२. “अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सक्को देवानमिन्दो येन सुप्पतिट्ठे
10 निग्गोधराजे अधिवत्था देवता तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा सुप्पतिट्ठे
निग्गोधराजे अधिवत्थं देवतं एतदवोच - ‘किं नु त्व, देवते, दुक्खी दुम्मना
अस्सुमुखी रुदमाना एकमन्तं ठिता’ ति ?

‘तथा हि पन मे, मारिस, भुसा वातवुट्ठि आगन्त्वा भवनं
पवत्तेसि उम्मूलमकासी’ ति ।

15 ‘अपि नु त्वं, देवते, रुक्खधम्मे ठिताय भुसा वातवुट्ठि आगन्त्वा
भवनं पवत्तेसि उम्मूलमकासी’ ति ?

‘कथं पन, मारिस, रुक्खो रुक्खधम्मे ठितो होती’ ति ?

‘इधं^४, देवते, रुक्खस्स मूलं मूलत्थिका हरन्ति, तत्तं तत्तत्थिका
हरन्ति, पत्त पत्तत्थिका हरन्ति, पुप्फं पुप्फत्थिका हरन्ति, फलं फलत्थिका
20 हरन्ति । न च तेन देवताय अनत्तमनता वा अनभिनन्दि^५ वा करणीया ।
एवं खो, देवते, रुक्खो रुक्खधम्मे ठितो होती’ ति ।

‘अट्ठितायेव खो मे, मारिस, रुक्खधम्मे भुसा वातवुट्ठि आगन्त्वा
भवनं पवत्तेसि उम्मूलमकासी’ ति ।

25 ‘सच्चे खो त्व, देवते, रुक्खधम्मे तिट्ठेय्यासि, सिया^६ ते भवनं
यथापुरे’ ति ?

R 371

‘ठस्सामहं, मारिस, रुक्खधम्मे, होतु मे भवनं यथापुरे’ ति ।

१३. “अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सक्को देवानमिन्दो तथारूपं
इद्धाभिसङ्खारं अभिसङ्खासि, यथा भुसा वातवुट्ठि आगन्त्वा सुप्पतिट्ठ

१ अभिसङ्खारेसि - स्या० । २ भुसा - स्या० । ३ पातेसि - सी०, रो० ।
४ इधेव - रो० । ५ अनभिरदि - सी० । ६ सियापि - रो० । ७ तिट्ठेय्यामह - स्या० ।

निग्रोधराजं उस्सापेसि, सच्छवीनि मूलानि अहेसुं । एवमेव खो, ब्राह्मण धम्मिक, अपि नु तं समणधम्मे ठितं जातिभूमका उपासका पब्बाजेसुं^१ सब्बसो जातिभूमियं सत्तहि आवासेही” ति ?

“कथं पन, भन्ते, समणो समणधम्मे ठितो होती” ति ?

“इध, ब्राह्मण धम्मिक, समणो अवकोसन्तं न पच्चवकोसति, 5
रोसन्तं न पटिरोसति, भण्डन्तं न पटिभण्डति । एवं खो, ब्राह्मण धम्मिक, समणो समणधम्मे ठितो होती” ति ।

“अद्वित्तयेव मं, भन्ते, समणधम्मे जातिभूमका उपासका पब्बा-
जेसुं सब्बसो जातिभूमियं सत्तहि आवासेही” ति ।

१४. “भूतपुब्बं, ब्राह्मण धम्मिक, सुनेत्तो नाम सत्था अहोसि 10 B. 326
तित्थकरो कामेसु वीतरागो । सुनेत्तस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक,
सत्थुनो अनेकानि सावकसतानि अहेसुं । सुनेत्तो सत्था सावकानं ब्रह्मलोक-
सहव्यताय धम्मं देसेसि । ये खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, सुनेत्तस्स सत्थुनो
ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि न पसादेसुं ते कायस्स भेदा
परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जिसु । ये खो पन, 15
ब्राह्मण धम्मिक, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स
चित्तानि पसादेसुं ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उप-
पज्जिसु ।

१५. “भूतपुब्बं, ब्राह्मण धम्मिक, मूगपक्खो नाम सत्था अहोसि
... पे०... अरनेमि नाम सत्था अहोसि ... कुद्दालको नाम सत्था अहोसि 20
... हत्थिपालो नाम सत्था अहोसि ... जोतिपालो नाम सत्था अहोसि R. 372
तित्थकरो कामेसु वीतरागो । जोतिपालस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक,
सत्थुनो अनेकानि सावकसतानि अहेसुं । जोतिपालो सत्था सावकानं
ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेसि । ये खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, जोति-
पालस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि न पसादेसुं 25
ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जिसु ।
ये खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, जोतिपालस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय
धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि पसादेसुं ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगति
सगं लोकं उपपज्जिसु ।

१६. "तं किं मञ्जसि, ब्राह्मण धम्मिक, यो इमे छ सत्थारो^१
तित्थकरे कामेसु वीतरागे, अनेकसत्परिवारे ससावकसङ्घे पदुट्टचित्तो^२
अक्कोसेय्य परिभासेय्य, बहुं सो अपुञ्जं पसवेय्या^३ ति ?

"एवं, भन्ते" ।

- 5 "यो खो, ब्राह्मण धम्मिक, इमे छ सत्थारे तित्थकरे कामेसु
वीतरागे अनेकसत्परिवारे ससावकसङ्घे पदुट्टचित्तो अक्कोसेय्य परि-
भासेय्य, बहुं सो अपुञ्जं पसवेय्य । यो एक दिट्ठिसम्पन्नं पुग्गल पदुट्ट-
चित्तो अक्कोसति परिभासति, अय ततो बहुतरं अपुञ्जं पसवति । तं
किस्स हेतु ? नाहं, ब्राह्मण धम्मिक, इतो वहिद्धा एवरूपि^३ खन्ति^३
B. ३२७ 10 वदामि, यथा मं सन्नह्यचारीसु । तस्मात्तिह, ब्राह्मण धम्मिक, एवं
सिक्खित्तव्वं - 'न नो समसन्नह्यचारीसु^४ चित्तानि पदुट्टानि भविस्सन्ती^५
ति । एवं हि ते, ब्राह्मण धम्मिक, सिक्खित्तव्वं ति ।

- R. ३७३ "सुनेत्तो भूगपक्खो च, अरनेमि च ब्राह्मणो ।
कुद्दालको अहं सत्था, हत्थिपालो च माणवो ॥
15 "जोतिपालो च गोविन्दो, अहं सत्थपुरोहितो ।
अहिंसका^६ अतीतंसे, छ सत्थारो असस्सिनो ॥
"निरामगन्धा करणेधिमुत्ता^६, कामसंयोजनातिगा^७ ।
कामरागं विराजेत्वा, ब्रह्मलोकूपगा अहं^८ ॥
"अहेसुं सावका तेसं, अनेकानि सत्तानि पि ।
20 निरामगन्धा करणेधिमुत्ता, कामसंयोजनातिगा ।
कामरागं विराजेत्वा, ब्रह्मलोकूपगा अहं ॥
"येते^९ इसी बाहिरके, वीतरागे समाहिते ।
पदुट्टमनसङ्कप्पो, यो नरो परिभासति ।
बहुं च सो पसवति, अपुञ्ज तादिसो नरो ॥
25 "थो चेकं दिट्ठिसम्पन्नं, भिक्खु बुद्धस्स सावकं ।
पदुट्टमनसङ्कप्पो, यो नरो परिभासति ।
अयं ततो बहुतरं, अपुञ्जं पसवे नरो ॥

१. सत्थारो - स्या० । २. इट्टचित्तो - सी० । ३-३ एवरूप खन्त - स्या० ।

४. सन्नह्यचारीसु - सी०, रो०; आमसन्नह्यचारीसु - स्या० । ५. अहिंसका - स्या० ।
६. करणाविमुत्ता - सी०, करणेविमुत्ता - स्या०, रो० । ७. तिता - स्या० । ८. अहं -
सी०, स्या०, रो० । ९. योते - स्या० ।

“न साधुरूपं आसीदे, दिट्ठिट्ठानप्पहायिनं ।
 सत्तमो पुग्गलो एसो, अरियसङ्खस्स वुच्चति ॥
 “अवीतरागो कामेसु, यस्स पञ्चिन्द्रिया मुद्द ।
 सद्धा सति च विरियं, समथो च विपस्सना ॥
 “तादिसं भिक्खुमासज्ज, पुब्बेव उपहञ्जति ।
 अत्तानं उपहत्त्वान, पच्छा अञ्ज विहिसति ॥
 “यो च रक्खति अत्तानं, रक्खितो तस्स बाहिरो ।
 तस्मा रक्खेय्य अत्तानं, अक्खतो पण्डितो सदा” ति ॥
 धम्मिकवग्गो पञ्चमो ।

5

B 328

तस्सुद्धानं

नागभिगसाला इणं, चुन्द^१ द्वे^२ सन्दिट्ठिका दुवे^३ ।
 खेमइन्द्रिय^४ आनन्द, खत्तिया^५ अप्पमादेन धम्मिको ति ॥
 पठमो पण्णासको समत्तो ।

R. 374

10

— ० —

६. महावग्गो

१. सोणसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झ-
 कूटे पब्बते । तेन खो पन समयेन आयस्सा सोणो राजगहे विहरति
 सीतवन्स्मि । अथ खो आयस्मतो सोणस्स रहोगत्तस्स पटिसल्लीनस्स^१
 एवं चेतसो परिवित्तको-उदपादि — “ये खो केचि भगवतो सावका
 आरद्धविरिया विहरन्ति, अहं तेसं अञ्जतरो । अथ च पन मे न अनु-
 पादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति, संविज्जन्ति खो पन मे कुले भोगा,
 सक्का भोगा^२ च भुञ्जितुं पुञ्जानि च कातुं । यन्नूनाहं सिक्खं पच्च-
 क्खाय हीनायावत्तित्वा भोगे च भुञ्जेय्यं पुञ्जानि च करेय्यं” ति ।

B 329

15

२. अथ खो भगवा आयस्मतो सोणस्स चेतसा चेतोपरिवित्तक-
 मञ्जाय^३—सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जित^४ वा वाहं पसारेय्य,^५

20

१. चुन्द - रो० । २-२ द्वेव सन्दिट्ठिकं - सी०, रो०, द्वेव सदिट्ठिक - स्या० ।
 ३ खेम इन्द्रिया - सी०, स्या० । ४ खत्तिय - सी०, रो० । ५ पटिसल्लीनस्स - सी० ।
 ६. भोगे - सी०, स्या० । ७ चेतोपरिवित्तकमञ्जाय - स्या० । ८. सम्मिञ्जितं - म० ।

पसारितं वा बाहू सम्मिञ्जेय्य, एवमेव खो - गिञ्जकूटे पब्बते अन्त-
रहितो सीतवने आयस्मतो सोणस्स सम्मुखे^१ पातुरहोसि । निसीदि भगवा
पञ्चत्ते आसने । आयस्मा पि खो सोणो भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्त
निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं सोणं भगवा एतदवोच -

R 375 5

“ननु ते, सोण, रहोगत्तस्स पटिसल्लीनस्स एव चेतसो परि-
वित्तको उदपादि - ‘ये खो केचि भगवतो सावका आरद्धविरिया विह-
रन्ति, अहं तेसं अञ्जतरो । अथ च पन मे न अनुपादाय आसवेहि चित्तं
विमुच्चति, संविञ्जन्ति खो पन मे कुले भोगा, सक्का भोगे च भुञ्जितु
पुञ्जानि च कातुं । यन्नूनाहं-सिक्खं पच्चवखाय हीनायावत्तित्वा भोगे
10 ज्ञ भुञ्जेय्यं पुञ्जानि च करेय्यं” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

B 390

“तं कि मञ्जसि, सोण, कुसलो त्वं पुब्बे अगारियभूतो^२ वीणाय
तन्तिस्सरे” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

15

“तं कि मञ्जसि, सोण, यदा^३ ते वीणाय तन्तियो अच्चायता
होन्ति, अपि नु ते वीणा तस्मि समये सरवती वा होति कम्मञ्जा वा”
ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“तं कि मञ्जसि, सोण, यदा ते वीणाय तन्तियो अतिसिथिला
20 होन्ति, अपि नु ते वीणा तस्मि समये सरवती वा होति कम्मञ्जा वा”
ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“यदा पन ते, सोण, वीणाय तन्तियो न अच्चायता होन्ति
नातिसिथिला समे गुणे पतिट्ठिता, अपि नु ते वीणा तस्मि समये सरवती
25 वा होति कम्मञ्जा वा” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“एवमेव खो, सोण, अच्चारद्धविरियं^४ उद्धच्चाय संवत्तति,
अतिसिथिलविरियं^५ कोसज्जाय संवत्तति । तस्मातिह त्वं, सोण, विरिय-

१ पमुद्धे - सी० । २. अगारिकभूतो - सी०, आगारिकभूतो - स्वा०, रो० ।
३. यदा च - स्वा० । ४ अच्चारद्धविरिय - म० । ५ अतिलीनविरिय - सी०, रो०,
अतिलीन विरिय - स्वा० ।

सन्तं अघिट्टहं, इन्द्रियानं च समतं पटिविज्जं, तत्थ च निमित्तं गम्हाही” ति ।

“एवं, भन्ते” ति खो आयस्मा सोणो भगवतो पच्चस्सोसि । अथ खो भगवा आयस्मन्तं सोणं इमिना ओवादेन ओवदित्वा -सेय्यथापि नाम वलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा 5 बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव खो - सीतवने अन्तरहितो गिज्जाकूटे पव्वते पावुरहोसि ।

३. अथ खो आयस्मा सोणो अपरेण समयेण विरियसमतं अविट्ठासि^१, इन्द्रियानं च समतं पटिविज्जं, तत्थ च निमित्तं अगहोसि । अथ खो आयस्मा सोणो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो 10 विहरत्तो नचिरस्सेव - यस्सत्याय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनागारियं पव्वजन्ति तदनुत्तरं - ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहासि । “खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया” ति अब्भञ्जासि । अञ्ज- 15 तरो च पनायस्मा सोणो अरहतं अहोसि ।

R. 376

४. अथ खो आयस्मतो सोणस्स अरहत्तप्पत्तस्स एतदहोसि - “यन्नानाहं येण भगवा तेनुपसङ्कमेय्यं; उपसङ्कमित्वा भगवतो सन्तिके अञ्जं व्याकरेय्य” ति । अथ खो आयस्मा सोणो येण भगवा तेनुप- 20 सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा सोणो भगवन्तं एतदवोच -

B 331

“धो सो, भन्ते, भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा क्तकरणीयो ओहितमारो अनुप्पत्तसदत्थो परिवखीणभवसंयोजनो सम्मदञ्जा विमुत्तो, सो छ^१ ठानानि^२ अघिमुत्तो होति - नेक्खम्माघिमुत्तो होति, पवित्रेकाघिमुत्तो होति, अब्यापज्जाघिमुत्तो होति, तप्प्हाक्खयाघिमुत्तो होति. उपादानक्खयाघिमुत्तो होति, असम्मोहाघिमुत्तो होति । 25

५. “सिया खो पन, भन्ते, इधेकच्चस्स आयस्मतो एवमस्स - केवलं चडामत्तकं नून अयमायस्मा निस्साय नेक्खम्माघिमुत्तो’ ति । न खो पनेतं, भन्ते, एवं दट्ठव्वं । खीणासवो, भन्ते, भिक्खु वुसितवा

१. अघिट्ठाहि - स्या० । २. अघिट्ठाहि - रो० । ३-३. छट्ठानानि - सी०, स्या०, रो० ।

कतकरणीयो करणीयं अत्तनो असमनुपस्सन्तो कतस्स वा पटिच्चयं^१
खया रागस्स वीतरागत्ता नेक्खम्माधिमुत्तो होति, खया दोसस्स वीत-
दोसत्ता नेक्खम्माधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता नेक्खम्माधि-
मुत्तो होति ।

R 377 5 ६. "सिया खो पन, भन्ते, इधेकच्चस्स आयस्मतो एवमस्स -
'लाभसक्कारसिलोकं नून अयमायस्सा निकामयमानो' पविक्केकाधिमुत्तो'
ति । न खो पनेतं, भन्ते, एवं दट्टब्बं । खीणासवो, भन्ते, भिक्खु वुसित्त्वा
कतकरणीयो करणीयं अत्तनो असमनुपस्सन्तो कतस्स वा पटिच्चयं खया
रागस्स वीतरागत्ता पविक्केकाधिमुत्तो होति, खया दोसस्स वीतदोसत्ता
10 पविक्केकाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता पविक्केकाधिमुत्तो
होति ।

७. "सिया खो पन, भन्ते, इधेकच्चस्स आयस्मतो एवमस्स -
'सीलव्वतपरामासं नून अयमायस्सा सारतो पच्चागच्छन्तो अब्यापज्झा-
धिमुत्तो' ति । न खो पनेतं, भन्ते, एवं दट्टब्बं । खीणासवो, भन्ते,
15 भिक्खु वुसित्त्वा कतकरणीयो करणीयं अत्तनो असमनुपस्सन्तो कतस्स
वा पटिच्चयं खया रागस्स वीतरागत्ता अब्यापज्झाधिमुत्तो होति, खया
दोसस्स वीतदोसत्ता अब्यापज्झाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता
अब्यापज्झाधिमुत्तो होति ।

B 332 ८. "खया रागस्स वीतरागत्ता तण्हाक्खयाधिमुत्तो' होति,
20 खया दोसस्स वीतदोसत्ता तण्हाक्खयाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीत-
मोहत्ता तण्हाक्खयाधिमुत्तो होति ।

९ "खया रागस्स वीतरागत्ता उपादानक्खयाधिमुत्तो होति,
खया दोसस्स वीतदोसत्ता उपादानक्खयाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स
वीतमोहत्ता उपादानक्खयाधिमुत्तो होति ।

25 १०. "खया रागस्स वीतरागत्ता असम्मोहाधिमुत्तो होति, खया
दोसस्स वीतदोसत्ता असम्मोहाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता
असम्मोहाधिमुत्तो होति ।

१ पटिच्चय - सी०, स्या०, रो०। २ निकामयमानो - स्या०। ३ तण्हाक्खया-
धिमुत्तो - सी०, स्या०, रो० ।

११. “एवं सम्मा विमुत्तचित्तस्स, भन्ते, भिक्खुनो भुसा चे पि चक्खुविञ्जेय्या रूपा चक्खुस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादियन्ति । अमिस्सीकतमेवस्स^१ चित्तं होति ठितं आनेञ्जप्पत्तं वयं चस्सानुपस्सति । भुसा चे पि सोतविञ्जेय्या सद्दा ... घान-
 विञ्जेय्या गन्धा ... जिब्हाविञ्जेय्या रसां ... कायविञ्जेय्या 5
 फोट्टब्बा ... मनोविञ्जेय्या धम्मा मनस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादियन्ति । अमिस्सीकतमेवस्स चित्तं होति ठितं आनेञ्ज-
 प्पत्तं वयं चस्सानुपस्सति । सेय्यथापि, भन्ते, सेलो पब्बतो अच्छिद्दो असुसिरो एकगघनो । अथ पुरत्थिमाय चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा
 वातवुट्ठि नेव नं सङ्कम्पेय्य न सम्पकम्पेय्य न सम्पवेधेय्य, अथ पच्छिमाय 10
 चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि ... अथ उत्तराय चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि ... अथ दक्खिणाय चे पि दिसाय आगच्छेय्य
 भुसा वातवुट्ठि नेव नं सङ्कम्पेय्य न सम्पकम्पेय्य न सम्पवेधेय्य; एवमेव खो, भन्ते, एवं सम्माविमुत्तचित्तस्स भिक्खुनो भुसा चे पि चक्खुविञ्जेय्या
 रूपा चक्खुस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादियन्ति । 15
 अमिस्सीकतमेवस्स चित्तं होति ठितं आनेञ्जप्पत्तं वयं चस्सानुपस्सति । भुसा चे पि सोतविञ्जेय्या सद्दा ... घानविञ्जेय्या गन्धा ... जिब्हा-
 विञ्जेय्या रसा ... कायविञ्जेय्या फोट्टब्बा ... मनोविञ्जेय्या धम्मा मनस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादियन्ति । अमिस्सीकत-
 मेवस्स चित्तं होति ठितं आनेञ्जप्पत्तं वयं चस्सानुपस्सती ति । 20

R. 378

B 333

“नक्खम्मं अधिमुत्तस्स, पविवेकं च चेतसो ।

अव्यापज्झाधिमुत्तस्स, उपादानक्खयस्स च ॥

“तण्हाक्खयाधिमुत्तस्स, असम्मोहं च चेतसो ।

दिस्वा आयतनुप्पादं, सम्मा चित्तं विमुच्चति ॥

“तस्स सम्मा विमुत्तस्स, सन्तचित्तस्स भिक्खुनो ।

कतस्स पटिचयो नत्थि, करणीयं न विज्जति ॥ 25

“सेलो यथा एकगघनो^२, वातेन न समीरति ।

एव रूपा रसा सद्दा, गन्धा फस्सा च केवला ॥

R. 379

१ अमिस्सकतमेवस्स - स्या० । २ एकघनो - सी० स्या०, रो० ।
 अ०३-१२

“इद्वा धम्मा अनिद्वा च, नप्पवेधेन्ति तादिनो ।
ठितं चित्तं विप्पमुत्तं, वयं चस्सानुपस्सती” ति ॥

२. फग्गुनसुत्तं

१. तेन खो पनं समयेन आयस्सा फग्गुनो^१ आबाधिको होति दुक्खितो बाब्हगिलानो । अथ खो आयस्सा आनन्दो येन भगवा तेनुप-
सङ्कमि^२; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्सा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — “आयस्सा, भन्ते, फग्गुनो आबाधिको दुक्खितो बाब्हगिलानो । साधु, भन्ते, भगवा येनायस्सा फग्गुनो तेनुपसङ्कमतु अनुकम्पं उपादाया” ति । अधिवासेसि भगवा तुण्हीभावेन ।

१० २. अथ खो भगवा सायन्हसमय पटिसल्लाना वुट्ठितो येनायस्सा फग्गुनो तेनुपसङ्कमि । अहसा खो आयस्सा फग्गुनो भगवन्तं दूरतो व आगच्छन्तं । दिस्वान मञ्चके समघोसि^३ । अथ खो भगवा आयस्मन्तं फग्गुनं एतदवोच — “अलं, फग्गुन, मा त्वं मञ्चके समघोसि । सन्ति-मानि आसनानि परेहि^४ पञ्जात्तानि, तत्थाहं निसीदिस्सामी” ति ।
१५ निसीदि भगवा पञ्जात्ते आसने । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं फग्गुनं एतदवोच — “कच्चि ते, फग्गुन, खमनीयं कच्चि यापनीयं ? कच्चि ते^५ दुक्खा वेदना पटिक्कमन्ति, नो अभिक्कमन्ति; पटिक्कमोसानं पञ्जायति, नो अभिक्कमो” ति ?

B. ३९४

२० “न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीयं । बाब्हा मे दुक्खा वेदना अभिक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति; अभिक्कमोसानं पञ्जायति, नो पटिक्कमो ।

R. ३९०

“सेय्यथापि, भन्ते, बलवा पुरिसो तिण्हेन सिखरेण मुद्धनि^६ अभिमत्थेय्य^७, एवमेव खो मे, भन्ते, अभिमत्ता वाता मुद्धनि ऊहनन्ति^८ । न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीयं । बाब्हा मे दुक्खा वेदना
२५ अभिक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति, अभिक्कमोसानं पञ्जायति, नो पटिक्कमो ।

१ फग्गुनो - सी०, स्या० । २ समञ्चो पि - सी०, स्या०, रो० । ३ पुरे - सी०, रो० । ४ सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ५ मुद्धान - सी०, रो० । ६ अभिमत्थेय्य - सी०, अभिमत्थेय्य - स्या० । ७ श्रीहनन्ति - स्या०, ह्वन्ति - सी०, रो० ।

“सेय्यथापि, भन्ते, बलवा पुरिसो दब्हेन वरत्तक्खण्डेन^१ सीस-
वेठनं^१ ददेय्य; एवमेव खो^२ मे, भन्ते^३, अधिमत्ता सीसे सीसवेदना ।
न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीयं । बाब्हा मे दुक्खा वेदना अभिवक्क-
मन्ति, नो पटिक्कमन्ति; अभिवक्कमोसानं पञ्जायति, नो पटिक्कमो ।

“सेय्यथापि, भन्ते, दक्खो गोघातको वा गोघातकन्तेवासी वा 5
तिप्हेन गोविकन्तनेन कुच्छि परिक्कन्तेय्य; एवमेव खो मे, भन्ते, अधिमत्ता^३
वाता कुच्छि परिक्कन्तन्ति । न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीयं । बाब्हा
मे दुक्खा वेदना अभिवक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति, अभिवक्कमोसानं पञ्जा-
यति, नो पटिक्कमो ।

“सेय्यथापि, भन्ते, द्वे बलवन्तो पुरिसा दुब्बलतरं पुरिसं नाना- 10
बाहासु गहेत्वा अङ्गारकासुया सन्तापेय्युं सम्परितापेय्युं^४; एवमेव खो
मे, भन्ते, अधिमन्तो कायस्मि डाहो । न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीयं ।
बाब्हा मे दुक्खा वेदना अभिवक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति; अभिवक्कमोसानं
पञ्जायति, नो पटिक्कमो” ति । अथ खो भगवा आयस्मन्तं फग्गुनं
धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा उट्ठा- 15
यासना पक्कामि ।

३. अथ खो आयस्मा फग्गुनो अचिरपक्कन्तस्सं भगवतो काल-
मकांसि । तस्मिं चस्स समये मरणकाले इन्द्रियाणि विप्पसीदिसु । अथ
खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं
अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो 20
भगवन्तं एतदवोच — “आयस्मा, भन्ते, फग्गुनो अचिरपक्कन्तस्स
भगवतो कालमकांसि । तस्मिं चस्स समये मरणकाले इन्द्रियाणि
विप्पसीदिसू” ति ।

“किं, हानन्द, फग्गुनस्स भिक्खुनो इन्द्रियाणि न विप्प-
सीदिस्सन्ति ! फग्गुनस्स, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि श्रोरम्भागियेहि 25
संयोजनेहि चित्तं अविमुत्तं अहोसि । तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा पञ्चहि
श्रोरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्तं विमुत्तं ।

४. “छयिमे, आनन्द, आनिसंसा कालेन धम्मस्सवणे^५ कालेन
अत्थुपपरिक्खाय । कत्तमे छ ? इघानन्द, भिक्खुनो पञ्चहि श्रोरम्भा-

१-१ वरत्तक्खेन ० - सी०, वरत्तक्खन्वेन सीसे सीसवेठनं - स्थ.० । २-२. खो भन्ते -
स्या० । ३ अभिमत्ता - स्या० । ४. परितापेय्यु - सी०, रो० । ५. धम्मसवणे - सी० ।

गियेहि संयोजनेहि चित्तं अविमुत्तं होति । सो तम्हिं समये मरणकाले लभति तथागतं दस्सनाय । तस्स तथागतो धम्मं देसेति आदिकल्याण मज्झेकल्याण परियोसानकल्याणं सात्थ सव्यञ्जनं, केवलपरिपुष्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरिय पकासेति । तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा पञ्चहिं 5 ओरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्तं विमुच्चति । अयं, आनन्द, पठमो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने ।

५. "पुन च परं, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहिं ओरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्तं अविमुत्तं होति । सो तम्हिं समये मरणकाले न हेव खो लभति तथागतं दस्सनाय, अपि च खो तथागतसावकं लभति दस्स- 10 नाय । तस्स तथागतसावको धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थ सव्यञ्जनं, केवलपरिपुष्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरिय पकासेति । तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा पञ्चहिं ओरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्तं विमुच्चति । अयं, आनन्द, दुतियो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने ।

६. "पुन च परं, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहिं ओरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्तं अविमुत्तं होति । सो तम्हिं समये मरणकाले न हेव खो लभति तथागतं दस्सनाय, न पि तथागतसावकं लभति दस्सनाय; 15 अपि च खो यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्केति अनु- विचारेति मनसानुपेक्खति । तस्स यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्कयतो अनुविचारयतो मनसानुपेक्खतो पञ्चहिं ओरम्भागियेहि 336 संयोजनेहि चित्तं विमुच्चति । अयं, आनन्द, ततियो आनिसंसो कालेन अत्थुपपरिक्खाय ।

७. "इधानन्द, भिक्खुनो पञ्चहिं ओरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्तं विमुत्तं होति, अनुत्तरे च खो उपधिसङ्खये चित्तं अविमुत्तं होति । सो तम्हिं समये मरणकाले लभति तथागतं दस्सनाय । तस्स तथागतो 25 धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं ... पे०... ब्रह्मचरिय पकासेति । तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा अनुत्तरे उपधिसङ्खये चित्तं विमुच्चति । अयं, आनन्द, चतुत्थो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने ।

८. "पुन च परं, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहिं ओरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्तं विमुत्तं होति, अनुत्तरे च खो उपधिसङ्खये चित्तं अवि- 30 मुत्तं होति । सो तम्हिं समये मरणकाले न हेव खो लभति तथागतं

दस्सनाय, अपि च खो तथागतसावकं लभति दस्सनाय । तस्स तथागत-
सावको धम्मं देसेति आदिकल्याणं ... पे०... परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पका-
सेति । तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा अनुत्तरे उपधिसङ्ख्ये चित्तं विमुच्चति ।
अयं, आनन्द, पञ्चमो आनिससो कालेन धम्मस्सवने ।

६. “पुन च परं, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि 5
संयोजनेहि चित्तं विमुत्तं होति, अनुत्तरे च खो उपधिसङ्ख्ये चित्तं
अविमुत्तं होति । सो तस्मिं समये मरणकाले न हेव खो लभति तथागत
दस्सनाय, न पि तथागतसावकं लभति दस्सनाय; अपि च खो यथासुतं
यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्केति अनुविचारेति मनसानुपेक्खति ।
तस्स यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्कयतो अनुविचारयतो 10
मनसानुपेक्खतो अनुत्तरे उपधिसङ्ख्ये चित्तं विमुच्चति । अयं, आनन्द,
छट्ठो आनिससो कालेन अत्युपपरिक्खाय । इमे खो, आनन्द, छ आनि-
ससा कालेन धम्मस्सवने कालेन अत्युपपरिक्खाया” ति ।

R 369

10

३. छलभिजातिसुतं

१. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिञ्जकूटे पब्बते ।
अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा 15
भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो
आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — “पूरणेन, भन्ते, कस्सपेन
छलभिजातियो^१ पञ्जत्ता — त्णह्माभिजाति पञ्जत्ता, नीलाभिजाति २/
पञ्जत्ता, लोहिताभिजाति पञ्जत्ता, हलिहाभिजाति पञ्जत्ता, सुक्का-
भिजाति पञ्जत्ता, परमसुक्काभिजाति पञ्जत्ता । 20

२. “तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन त्णह्माभिजाति पञ्जत्ता, ३/
ओरम्भिका सूकरिका^२ साकुणिका मागविका लुद्दा मच्छघातका चोरा
चोरघातका बन्धनागारिका ये वा पनञ्जे पि केचि कुरुरकम्मन्ता ।

३. “तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन नीलाभिजाति पञ्जत्ता,
भिक्खू कण्टकवुत्तिका^३ ये वा पनञ्जे पि केचि कम्मवादा किरियवादा^४ । 25

४. “तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन लोहिताभिजाति पञ्जत्ता,
निगण्ठा एकसाटका ।

R. 304

१. छलभिजातियो — सी०, स्या०, रो० । २. सूकरिका — स्या० । ३. कण्ठाधि-
मुत्तिका — स्या०; कण्ठकवुत्तिका — रो० । ४. क्रियवादा — म० ।

५. "तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन इतिद्वःभिजाति पञ्जात्ता. गिही ओदातवसना अचेलकत्तावका ।

६. "तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन मुक्काभिजाति पञ्जात्ता. आजीवका आजीवकिनियो ।

7 ७. "तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन परममुक्काभिजाति पञ्जात्ता, नन्दो वच्छो किंसो^१ सङ्खिच्चो मक्खलि गोसालो । पूरणेन, भन्ते, कस्सपेन इमा छळभिजातियो पञ्जात्ता" ति ।

८. "कि पनानन्द, पूरणस्स कस्सपस्स नव्वो लोको एतदवभन्-
जानाति इमा छळभिजातियो पञ्जापेतु" ति ?

10 "नो हेतं, भन्ते" ।

"सेव्यथापि, आनन्द, पुरिसो दलिहो अस्सकां अनाहिंको^१, तस्स अकामकस्स विलं ओलमेव्युं^१ - 'इदं ते, अम्मो पुरिस, मंसं च खादितव्व, मूलं च अनुप्पदातव्वं' ति । एवमेव खो, आनन्द, पूरणेन वरन-
पेन अप्पटिञ्जाय एतेसं समणब्राह्मणानं इमा छळभिजातियो पञ्जात्ता,
15 यथा तं बालेन अव्यत्तेन अखेत्तञ्जुना अकुसलेन ।

९. "अहं खो पनानन्द, छळभिजातियो पञ्जापेभि । तं मुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो आयस्सा आनन्दो भगवतो पच्चस्सोत्ति । भगवा एतदवोच - "कतमा चानन्द, छळभिजातियो ? इवानन्द, एकच्चो कण्हाभिजातियो
10 समानो कण्हं धम्मं अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो कण्हाभि-
जातियो समानो मुक्कं धम्मं अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो
कण्हाभिजातियो समानो अकण्हं असुवकं निव्वानं अभिजायति ।
R 585 १०. इध पनानन्द, एकच्चो सुक्काभिजातियो समानो कण्हं धम्मं अभि-
जायति । इध पनानन्द, एकच्चो सुक्काभिजातियो समानो मुक्कं
15 धम्मं अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो सुक्काभिजातियो समानो
अकण्हं अनुक्कं निव्वानं अभिजायति ।

१०. "कथं चानन्द, कण्हाभिजातियो समानो कण्हं धम्मं
अभिजायति ? इवानन्द, एकच्चो नीचे कुले पच्चाजातां ह्योति - नत्तज्ज-
कुले वा नेगाटकुले वा वेनकुले^१ वा रथवगरकुले वा पुत्तुमपुत्ते वा, र्गिण्हे

१. कण्हा - ग्गा० । २. कण्हायो - ग्गा० । ३. धोक्केनु - ग्गा० । ४. पुत्तुमपुत्ते -
गी०, ग्गा०, दी० ।

अप्यन्नपानभोजने कसिरवृत्तिके, यत्थ कसिरेन घासच्छादो लब्धमिति ।
सो च होति दुब्बण्णो दुहसिको ओकोटिमको बन्हाबाधो काणो वा कुणी
वा खञ्जो वा पक्खहतो वा, न लाभी अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स
मालागन्धविलेपनस्स सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन दुच्चरितं
चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन
दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा
कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।
एवं खो, आनन्द, कण्ठाभिजातियो समानो कण्हं धम्मं अभिजायति ।

११. “कथं चानन्द, कण्ठाभिजातियो समानो सुक्कं धम्मं अभि-
जायति ? इधानन्द, एकच्चो नीचे कुले पच्चाजातो होति - चण्डालकुले
वा ... पे०... सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन सुचरितं चरति, वाचाय
सुचरितं चरति, मनसा सुचरितं चरति । सो कायेन सुचरितं चरित्वा,
वाचाय सुचरितं चरित्वा, मनसा सुचरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं
मरणा सुगतिं सम्गं लोकं उपपज्जति । एवं खो, आनन्द, कण्ठाभि-
जातियो समानो सुक्कं धम्मं अभिजायति ।

१२. “कथं, चानन्द, कण्ठाभिजातियो समानो अकण्हं असुक्कं
निब्बानं अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो नीचे कुले पच्चाजातो होति
- चण्डालकुले वा ... पे०... । सो च होति दुब्बण्णो दुहसिको ओको-
टिमको । सो केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगा-
रस्सा अनगारियं पब्बजति । सो एवं पब्बजितो समानो पच्च नीवरणे
पहाय चेतसो उपविकलेसे पच्चाय दुब्बलीकरणे, चतूसु सतिपट्टानेसु
सुप्पतिट्ठितचित्तो, सत्त बोज्जङ्गे यथाभूतं भावेत्वा अकण्हं असुक्कं
निब्बानं अभिजायति । एवं खो, आनन्द, कण्ठाभिजातियो समानो
अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायेति ।

१३. “कथं, चानन्द, सुक्काभिजातियो समानो कण्हं धम्मं अभि-
जायति ? इधानन्द, एकच्चो उच्चे कुले पच्चाजातो होति - खत्तिय-
महासालकुले वा ब्राह्मणमहासालकुले वा गहपतिमहासालकुले वा, अट्ठे
महद्धने महाभोगे पहतजातरूपरजते पहतवित्तूपकरणे पहतधनधञ्जे ।
सो च होति अमिरूपो दस्सनीयो पासादिको परमाय वण्णपोक्खरताय

समन्नागतो, लाभी अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स मालागन्धविलेपनस्स सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा पर मरणा

3 अपाय दुग्गतिं विनिपातं निरथ उपपज्जति । एव खो, आनन्द, सुक्काभिजातियो समानो कण्हं धम्मं अभिजायति ।

१४. "कथं चानन्द, सुक्काभिजातियो समानो सुक्कं धम्मं अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो उच्चै कुले पच्चाजातो होति - खत्तियमहासालकुले वा ... पे०... सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन

10 सुचरितं चरति, वाचाय सुचरितं चरति, मनसा सुचरितं चरति । सो कायेन सुचरितं चरित्वा, वाचाय सुचरितं चरित्वा, मनसा सुचरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जति । एवं खो, आनन्द, सुक्काभिजातियो समानो सुक्कं धम्मं अभिजायति ।

१५. "कथं, चानन्द, सुक्काभिजातियो समानो अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो उच्चै कुले पच्चाजातो

R 387 15 होति - खत्तियमहासालकुले वा ब्राह्मणमहासालकुले वा गहपतिमहासालकुले वा, अद्धे^१ महद्धने महाभोगे प्हूतजातरूपरजते प्हूतवित्तूपकरणे प्हूतधनघञ्जे । सो च होति अभिरूपो दस्सनीयो पासादिको परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागतो, लाभी अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स

B 310 20 नालागन्धविलेपनस्स सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो केसमस्सु ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्सा अनगारिय पब्बजति । सो एवं पब्बजितो समानो पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उपक्किलेसे पञ्जाय दुव्वलीकरणे, चतूसु सतिपट्टानेसु सुप्पतिट्ठितचित्तो, सत्त बोज्जङ्गे यथाभूतं भावेत्वा अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायति । एवं खो, आनन्द,

25 सुक्काभिजातियो समानो अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायति । इमा^१ खो, आनन्द, अल्लभिजातियो^१ ति ।

४. आसवसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दविखणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तर पुञ्जक्खेत

१. अद्धे - स्या० । २ इमे - सी० ।

लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो ये आसवा संवरा पहातब्बा ते संवरेण पहीना होन्ति, ये आसवा पटिसेवना पहातब्बा ते पटिसेवनाय पहीना होन्ति, ये आसवा अधिवासना पहातब्बा ते अधिवासनाय पहीना होन्ति, ये आसवा परिवज्जना पहातब्बा ते परिवज्जनाय पहीना होन्ति, ये आसवा विनोदना पहातब्बा ते विनोदनाय पहीना होन्ति, ये आसवा भावना पहातब्बा ते भावनाय पहीना होन्ति । 5

२. “कतमे च, भिक्खवे, आसवा संवरा पहातब्बा ये संवरेण पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्घा योनिसो चक्खुन्द्रिय-संवरासंबुतो विहरति । यं हिस्स, भिक्खवे, चक्खुन्द्रियसवरं असंबुतस्स विहरतो उप्पज्जेय्यु आसवा विघातपरिळाहा, चक्खुन्द्रियसवरं संबुतस्स विहरतो एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । पटिसङ्घा योनिसो सोत्तिन्द्रिय ... पे०... धानिन्द्रिय ... जिब्हिन्द्रिय .. कायिन्द्रिय .. मनिन्द्रियसवरसंबुतो विहरति । यं हिस्स, भिक्खवे, मनिन्द्रियसवरं असंबुतस्स विहरतो उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, मनिन्द्रिय-सवरं संबुतस्स विहरतो एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा संवरा पहातब्बा ये संवरेण पहीना होन्ति । 10 R 388 B 341 15

३. “कतमे च, भिक्खवे, आसवा पटिसेवना पहातब्बा ये पटिसेवनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्घा योनिसो चीवरं पटिसेवति — ‘यावदेव सीतस्स पटिघाताय, उण्हस्स पटिघाताय, डंसमकसवातातपसिरिसपसम्फस्सानं’ पटिघाताय, यावदेव हिरिकोपीन-पटिच्छादनत्थं’ । पटिसङ्घा योनिसो पिण्डपातं पटिसेवति — ‘नेव दवाय न मदाय न मण्डनाय न विभूसनाय, यावदेव इमस्स कायस्स ठितिया यापनाय, विहिसूपरतिया ब्रह्मचरियानुग्गहाय, इति पुराणं च वेदनं पटिहह्वामि, नवं च वेदनं न उप्पादेस्सामि, यात्रा च मे भविससति अनवज्जता च फासुविहारो च’ । पटिसङ्घा योनिसो सेनासनं पटिसेवति — ‘यावदेव सीतस्स पटिघाताय, उण्हस्स पटिघाताय, डंसमकसवातातपसिरिसपसम्फस्सानं पटिघाताय, यावदेव उत्तुपरिस्सयविनोदनपटिसल्लानारामत्थं’ । पटिसङ्घा योनिसो गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिवखारं पटिसेवति — ‘यावदेव उप्पन्नानं वेय्यावाधिकानं वेदनानं पटिघाताय, अब्ब्या-

१. ० सरीसप ० - म० । २. चाति - सी०, स्या०, रो० ।

R 389

पञ्चपरमताया' ति । यं हिस्स, भिक्खवे, अप्पटिसेवतो उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, पटिसेवतो एवस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा पटिसेवना पहातब्बा ये पटिसेवनाय पहीना होन्ति ।

5

४. "कतमे च, भिक्खवे, आसवा अधिवासना पहातब्बा ये अधिवासनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्घा योनिंसो खमो होति सीतस्स उण्हस्स, जिघच्छाय पिपासाय । ङंसमकसवातातपसिरिसपसम्फस्सानं, दुरुत्तानं दुरागतान वचनपथानं, उप्पन्नान सारीरिक्कानं वेदनानं दुक्खानं तिब्बान खरान कटुकानं असातानं अमनापानं

B 342

10

पाणहरानं अधिवासकजातिको होति । यं हिस्स, भिक्खवे, अधिवासको उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, अधिवासतो' एवस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा अधिवासना पहातब्बा ये अधिवासनाय पहीना होन्ति ।

15

५. "कतमे च, भिक्खवे, आसवा परिवज्जना पहातब्बा ये परिवज्जनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्घा योनिंसो चण्डं हत्थि परिवज्जेति, चण्डं अस्सं परिवज्जेति, चण्डं गोणं परिवज्जेति, चण्डं कुक्कुर परिवज्जेति, अहिं खाणुं कण्टकट्टानं सोभं पपात चन्दनिकं ओळिगल्लं यथारूपे अनासने' निसिञ्जं यथारूपे अगोचरे चरन्त यथारूपे पापके मित्ते भजन्तं विञ्जू सन्नह्यचारी पापकेसु ठानेसु ओकप्पेय्यु, सो

20

तं च^३ अनासन त च अगोचर ते च पापके मित्ते पटिसङ्घा योनिंसो परिवज्जेति । य हिस्स, भिक्खवे, अपरिवज्जयतो उप्पज्जेय्यु आसवा विघातपरिळाहा, परिवज्जयतो एवस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा परिवज्जना पहातब्बा ये परिवज्जनाय पहीना होन्ति ।

R 390

25

६. "कतमे च, भिक्खवे, आसवा विनोदना पहातब्बा ये विनोदनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्घा योनिंसो उप्पन्नं कामवितक्कं नाधिवासेति पजहति विनोदेति व्यन्तीकरोति अनभावं गमेति, पटिसङ्घा योनिंसो उप्पन्नं ब्यापादवितक्कं ... पे०... उप्पन्नं विहिंसावितक्कं ... उप्पन्नोप्पन्ने पापके अकूसले धम्मे नाधिवासेति पजहति

१ अधिवासयतो - सी०, स्या०, रो० । २ अनेसने - सी० । ३ केव - सी०, स्या०, रो० ।

विनोदेति व्यन्तीकरोति अनभावं गमेति । यं हिस्स, भिक्खवे, अविनो-
दयतो उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, विनोदयतो एवंस ते आसवा
विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा विनोदना
पहातब्बा ये विनोदनाय पहीना होन्ति ।

७. “कतमे च, भिक्खवे, आसवा भावना पहातब्बा ये भावनाय 5
पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्घा योनिसो सत्तिसम्बो-
ज्झङ्गं भावेति विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं निरोधनिस्सितं वोस्सग्ग-
परिणामिं, पटिसङ्घा योनिसो धम्मविचयसम्बोज्झङ्गं भावेति ...
विरियसम्बोज्झङ्गं भावेति ... पीतिसम्बोज्झङ्गं भावेति ... पस्सद्धि-
सम्बोज्झङ्गं भावेति ... समाधिसम्बोज्झङ्गं भावेति . उपेक्खासम्बोज्झङ्गं 10
भावेति विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं निरोधनिस्सितं वोस्सग्ग-
परिणामि । यं हिस्स, भिक्खवे, अभावयतो उप्पज्जेय्यु आसवा विघात-
परिळाहा, भावयतो एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे
वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा भावना पहातब्बा ये भावनाय पहीना
होन्ति । 15

B. 343

“इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहु-
नेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ज-
क्खत्तं लोकस्सा’ ति ।

६

५. दारुकम्मिकसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा नातिके' विहरति गिञ्जका-
वसथे । अथ खो दारुकम्मिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; 20
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्तं
खो दारुकम्मिकं गहर्पात्तं भगवा एतदवोच — “अपि नु ते, गहपति, कुले
दानं दीयती” ति ?

R. 391

“दीयति मे, भन्ते, कुले दानं ।” तं च खो ये ते भिक्खू आरञ्जिका'
पिण्डपातिका पंसुकूलिका अरहन्तो' वा अरहत्तमग्गं वा समापन्ना, तथा- 25
रूपेसु मे, भन्ते, भिक्खूसु दानं दीयती” ति ।

१. नातिके - सी०, स्या०, रो० । २. आरञ्जिका - सी०, स्या०, रो० ।
३. अरहन्ता - स्या० । -

२. “दुग्जानं खो एतं, गहपति, तया गिहिना कामभोगिना पुत्तसम्वाधसयनं अज्जावसन्तेन, कासिकचन्दनं पच्चनुभोन्तेन, माला-गन्धविलोपनं धारयन्तेन, जातरूपरजतं सादियन्तेन इमे वा अरहन्तो इमे वा अरहत्तमग्ग समापन्ना ति ।

5 ३. “आरञ्जिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो उन्नळो चपलो मुखरो विकिण्णवाचो मुट्टस्सति असम्पजानो असमाहितो विव्वन्त-चित्तो पाकत्तिन्द्रियो । एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । आरञ्जिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो अनुन्नळो अचपलो अमुखरो अवि-किण्णवाचो उपट्ठितस्सति सम्पजानो समाहितो एकग्गचित्तो सवुत्तिन्द्रियो ।
10 एवं सो तेनङ्गेन पाससो ।

४. “गामन्तविहारी चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो ... पे०... एव सो तेनङ्गेन गारय्हो । गामन्तविहारी चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो .. पे०... एव सो तेनङ्गेन पाससो ।

344

५. “पिण्डपातिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो
15 ... पे०... एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । पिण्डपातिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो ... पे०... एवं सो तेनङ्गेन पाससो ।
392

६. “नेमन्तनिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो ... पे०... एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । नेमन्तनिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो ... पे०... एवं सो तेनङ्गेन पाससो ।

20 ७. “पंसुकूलिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो ... पे०... एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । पंसुकूलिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो .. पे०.. एवं सो तेनङ्गेन पाससो ।

८. “गहपतिचीवरधरो चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो उन्नळो चपलो मुखरो विकिण्णवाचो मुट्टस्सति असम्पजानो असमाहितो
25 विव्वन्तचित्तो पाकत्तिन्द्रियो । एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । गहपति-चीवरधरो चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो अनुन्नळो अचपलो अमुखरो अविक्किण्णवाचो उपट्ठितस्सति सम्पजानो समाहितो एकग्गचित्तो सवुत्तिन्द्रियो । एवं सो तेनङ्गेन पाससो ।

“इच्छ त्वं, गहपति, सञ्जे दानं देहि । सञ्जे ते दानं ददतो चित्तं

पसीदिस्सति । सो त्वं पसन्नचित्तो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जिस्ससी” ति ।

“एसाहं, भन्ते, अज्जतग्गे सङ्खे दानं दस्सामी” ति ।

६. हृत्थिसारिपुत्तसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा बाराणसियं विहरति इसिपतने भिगदाये । तेन खो पन समयेन सम्बहुला थेरा भिक्खू पच्छा- 5
भत्तं पिण्डपातपटिककन्ता मण्डलमाळे सन्निसिन्ना सन्नपतिता अभिघम्म-
कथं कथेन्ति । तत्र सुदं आयस्मा चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो थेरानं भिक्खूनं
अभिघम्मकथं कथेन्तानं अन्तरन्तरा कथं ओपातेति । अथ खो आयस्मा
महाकोट्टिको आयस्मन्तं चित्तं हृत्थिसारिपुत्तं एतदवोच — “मायस्मा
चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो थेरानं भिक्खूनं अभिघम्मकथं कथेन्तानं अन्त- 10 B 945
रन्तरा कथं ओपातेसि”, याव कथापरियोसानं आयस्मा चित्तो आगमेतू”
R 393
ति । एवं वुत्ते आयस्मतो चित्तस्स हृत्थिसारिपुत्तस्स सहायका भिक्खू
आयस्मन्तं महाकोट्टिकं एतदवोचुं — “मायस्मा महाकोट्टिको आयस्मन्तं
चित्तं हृत्थिसारिपुत्तं अपसादेसि, पण्डितो आयस्मा चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो ।
पहोति चायस्मा चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो थेरानं भिक्खूनं अभिघम्मकथं 15
कथेतुं” ति ।

२. “दुज्जानं खो एतं, आवुसो, परस्स चेतोपरियायं अजानन्तेहि ।
इधावुसो, एकच्चो पुग्गलो तावदेव सोरतसोरतो होति, निवातनिवातो
होति, उपसन्नुपसन्तो होति, याव सत्थारं उपनिस्साय विहरति अञ्जातरं
वा गरुडानियं सन्नह्वाचारि । यतो च खो सो वपकस्सतेव सत्थारा, 20
वपकस्सति गरुडानियेहि सन्नह्वाचारीहि, सो संसट्ठो विहरति भिक्खूहि
भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्जा^१ राजमहामत्तेहि तित्थियेहि
तित्थियसावकेहि । तस्स संसट्ठस्स विस्सट्ठस्स पाकतस्स भस्सभनुयुत्तस्स
विहरतो रागो चित्तं अनुद्धंसेति । सो रागानुद्धसितेन^२ चित्तेन सिक्खं
पच्चक्खाय हीनायावत्तति । 25

३. “सेय्यथापि, आवुसो, गोणो किट्ठादो दामेन वा बद्धो वजे
वा ओरुद्धो । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य — ‘न दानायं गोणो किट्ठादो

१. महाकोट्टिको - सी०, रो० । २. ओपातेति - स्या० । ३. राजूहि - सी० ।

४. रागानुवसेन - सी०, रो० ।

पुनदेव किट्ठ ओतरिस्सती' ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या' ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

- “ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, यं सो गोणो किट्ठादो दामं वा
 5 छेत्वा वजं वा भिन्दित्वा, अथ पुनदेव किट्ठं ओतरेय्या ति । एवमेव
 R. 394 खो, आवुसो, इधेकच्चो पुग्गलो तावदेव सोरतसोरतो होति, निवात-
 निवातो होति, उपसन्तुपसन्तो होति याव सत्थारं उपनिस्साय विहरति
 अञ्जातरं वा गरुट्टानिय सन्नह्यचारि । यतो च खो सो वपकस्सतेव
 सत्थारा, वपकस्सति गरुट्टानियेहि सन्नह्यचारीहि, सो ससट्ठो विहरति
 10 भिक्खूहि भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्जा राजमहाभत्तेहि
 तित्थियेहि तित्थियसावकेहि । तस्स ससट्ठस्स विस्सट्ठस्स पाकतस्स
 B. 346 भस्समनुयुत्तस्स विहरतो रागो चित्तं अनुद्धसेति । सो रागानुद्धसितेन
 चित्तेन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

४. “इध पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो विविच्चेव कामेहि .. पे०...

- 15 पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिमिह् पठमस्स ज्ञानस्सा' ति
 संसट्ठो विहरति भिक्खूहि ... पे०... सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।
 सेय्यथापि, आवुसो, चातुम्महापथे थुल्लफुसितको देवो वस्सन्तो रजं
 अन्तरघापेय्य, चिक्खल्लं पातुकरेय्य । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य --
 'न दानि अमुस्मि चातुम्महापथे पुनदेव रजो पातुभविस्सती' ति, सम्मा
 20 नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या' ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

- “ठानं हेत, आवुसो, विज्जति, यं अमुस्मि चातुम्महापथे मनुस्सा
 वा अतिक्कमेय्युं, गोपसू वा अतिक्कमेय्यु, वातातपो वा स्नेहगतं परिया-
 दियेय्य', अथ पुनदेव रजो पातुभवेय्या ति । एवमेव खो, आवुसो,
 25 इधेकच्चो पुग्गलो विविच्चेव कामेहि . पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज
 विहरति । सो 'लाभिमिह् पठमस्स ज्ञानस्सा' ति संसट्ठो विहरति
 भिक्खूहि ... पे० . सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।
 R. 395 ५. “इध पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो वितक्कविचारानं वूपसमा
 ... पे०... दुत्तियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिमिह् दुत्तियस्स

ज्ञानस्सा' ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि ... पे०... सिक्खं पच्चक्खाय
हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आवुसो, गामस्स वा निगमस्स वा अविदूरे
महन्तं तळाकं, तत्थ थुल्लफुसितको देवो वुट्ठो सिप्पिसम्बुकं पि सक्खर-
कठलं पि अन्तरधापेय्य । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य — 'न दानि
अमुस्मि तळाके पुनदेव सिप्पिसम्बुका वा सक्खरकठला वा पातुभविस्सती' 5
ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या' ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

“ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, यं अमुस्मि तळाके मनुस्सा वा
पिवेय्युं, गोपसू वा पिवेय्यु, वातातपो वा स्नेहगतं परियादियेय्य, अथ
पुनदेव सिप्पिसम्बुका पि सक्खरकठला पि पातुभवेय्यु ति । एवमेव 10
खो, आवुसो, इधेक्कचो पुग्गलो वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०...
दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि दुतियस्स ज्ञानस्सा'
ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि ... पे०... सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

६. “इध पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो पीतिया च विरागा B. 347
... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि ततियस्स 15
ज्ञानस्सा' ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि ... पे०... सिक्ख पच्चक्खाय
हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आवुसो, पुरिसं पणीतभोजनं भुत्तावि
आभिमोसिकं भोजनं नच्छादेय्य । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य —
'न दानि अमु पुरिसं पुनदेव भोजनं छादेस्सती' ति, सम्मा नु खो सो,
आवुसो, वदमानो वदेय्या' ति ? R. 396

“नो हिदं, आवुसो” ।

“ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, अमु पुरिसं पणीतभोजनं भुत्तावि
यावस्स सा ओजा काये ठस्सति ताव न अज्जं भोजनं छादेस्सति ।
यतो च ख्वस्स सा ओजा अन्तरधायिस्सति, अथ पुनदेव तं भोजनं छादेय्या
ति । एवमेव खो, आवुसो, इधेक्कचो पुग्गलो पीतिया च विरागा 25
... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि ततियस्स
ज्ञानस्सा' ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि ... पे०... सिक्ख पच्चक्खाय
हीनायावत्तति ।

१ अभिमोसिकं — स्या०, रो० । २ अमुहावुसो — सी०, रो०; अमुहावुसो —
स्या० ।

७. “इध, पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना .. पे० चतुत्थं ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि चतुत्थस्स ज्ञानस्सा’ ति ससट्ठो विहरति भिक्खूहि ... पे० . सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आवुसो, पव्वतसङ्घे उदकरहदो निवातो विगतऊमिको । यो नु खो, आवुसो, एव वदेय्य — ‘न दानि अमुस्मि उदकरहदे पुनदेव ऊमि पातुभविस्सती’ ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या” ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

R 397 10 “ठानं हेत, आवुसो, विज्जति, या पुरत्थिमाय दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि । सा तस्मि उदकरहदे ऊमि जनेय्य । या पच्छिमाय दिसाय आगच्छेय्य .. पे० .. या उत्तराय दिसाय आगच्छेय्य ... या दक्खिणाय दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि । सा तस्मि उदकरहदे ऊमि जनेय्या ति । एवमेव खो, आवुसो, इधेकच्चो पुग्गलो सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना ... पे० . चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज 15 विहरति । सो ‘लाभिम्हि चतुत्थस्स ज्ञानस्सा’ ति ससट्ठो विहरति भिक्खूहि ... पे० .. सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

८. “इध, पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो सब्बनिमित्तानं अमनसिकारा अनिमित्तं चेतोसमाधि उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि अनिमित्तस्स चेतोसमाधिस्सा’ ति ससट्ठो विहरति भिक्खूहि भिक्खुनीहि 20 उपासकेहि उपासिकाहि रञ्जा राजमहामत्तेहि तित्थियेहि तित्थियसावकेहि । तस्स ससट्ठस्स विस्सट्ठस्स पाकतस्स भस्समनुयुत्तस्स विहरतो रागो चित्तं अनुद्धंसति । सो रागानुद्धंसितेन चित्तेन सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आवुसो, राजा वा राजमहामत्तो वा चतुरङ्गिनिद्या सेनाय अद्धानमग्गप्पटिपन्नो अञ्चतरस्मि वनसण्डे 3 348 एकरत्ति वासं उपगच्छेय्य । तत्र हत्थिसद्देन अस्ससद्देन रथसद्देन पत्तिसद्देन भेरिपणवसङ्घत्तिणवनिन्नादसद्देन चीरिक्सद्दो अन्तरधायेय्य^३ । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य — ‘न दानि अमुस्मि वनसण्डे पुनदेव 25 चीरिक्सद्दो पातुभविस्सती’ ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या” ति ?

L 398

१. तत्थ - सी०, रो० । २ चीरिक्खिसद्दो - सी०, त्या०, रो० । ३ अन्तरधायेय्य - त्या०, रो०

“नो हिदं, आवुसो” ।

“ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, यं सो राजा वा राजमहामत्तो वा तम्हा वनसण्डा पक्कमेय्य, अथ पुनदेव चीरिक्सद्दो पानुभवेय्या ति । एवमेव खो, आवुसो, इधेकच्चो पुग्गलो सब्बनिमित्तानं मनसिकारा अनिमित्तं चेतोसमाधि उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिमिह् अनिमित्तस्स चेतोसमाधिस्सा’ ति संसद्दो विहरति भिक्खूहि भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्जा राजमहामत्तेहि तित्थियेहि तित्थियसावकेहि । तस्स संसद्दस्स विस्सद्दस्स पाकतस्स भस्समनुयुत्तस्स विहरतो रागो चित्तं अनुद्धंसेति । सो रागानुद्धंसितेन चित्तेन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तती” ति ।

६. अथ खो आयस्मा चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो अपरेण समयेण सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति । अथ खो चित्तस्स हृत्थिसारिपुत्तस्स सहायका भिक्खू येनायस्मा महाकोट्टिको तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं महाकोट्टिकं एतदवोचुं — “किं नु खो आयस्मता महाकोट्टिकेण चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो चेतसा चेतो परिच्च विदितो — इमासं च इमासं च विहारसमापत्तीं चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो लाभो, अथ च पन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती’ ति; उदाहु देवता एतमत्थं आरोचेसुं — ‘चित्तो, भन्ते, हृत्थिसारिपुत्तो इमासं च इमासं च विहारसमापत्तीं लाभो, अथ च पन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती” ति ?

“चेतसा’ चेतो परिच्च विदितो मे, आवुसो — ‘चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो इमासं च इमासं च विहारसमापत्तीं लाभो, अथ च पन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती’ ति । देवता पि मे एतमत्थं आरोचेसुं — ‘चित्तो, भन्ते, हृत्थिसारिपुत्तो इमासं च इमासं च विहारसमापत्तीं लाभो, अथ च पन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती” ति ।

१०. अथ खो चित्तस्स हृत्थिसारिपुत्तस्स सहायका भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्तं एतदवोचुं — “चित्तो, भन्ते, हृत्थिसारिपुत्तो इमासं च इमासं च विहारसमापत्तीं लाभो, अथ च पन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तती” ति ।

१. चेतसो — स्या०, रो० । २. हीनायावत्तो — सी०, स्या०, रो० ।

“न, भिक्खवे, चित्तो चिरं सरिस्सति नेक्खम्मस्सा” ति ।

११. अथ खो चित्तो हत्थिसारिपुत्तो नचिरस्सेव केसमस्सु
 अ्रोहारेत्वा कासायानि वत्थानि अञ्छादेत्वा अगारस्सा अनगारियं
 पब्बज्जि । अथ खो आयस्सा चित्तो हत्थिसारिपुत्तो एको वूपकट्ठो
 5 अप्पमत्तो आत्तापी पहित्तो विहरन्तो नचिरस्सेव - यस्सत्थाय कुलपुत्ता
 सम्मदेव अगारस्सा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं - ब्रह्मचरियपरियो-
 सानं दिट्ठेव धम्मं सयं अभिञ्जा सञ्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहासि ।
 “खीणा जाति, वुसिनं ब्रह्मचरियं, कतं करणीय, नापरं इत्थत्ताया” ति
 अभिञ्जासि । अञ्जातरो च पनायस्सा चित्तो हत्थिसारिपुत्तो अरहत्
 10 अहोसी ति ।

७. मज्झेसुत्तं

१. एव मे सुत्तं । एकं समयं भगवा बाराणसियं विहरति
 इसिपतने मिगदाये । तेन खो पन समयेन सम्बहुलान थेरानं भिक्खून
 पञ्छामत्तं पिण्डपातपटिककन्तानं मण्डलमाळे सन्निसिन्नान सन्निपतितान
 अयमन्तराकथा उदपादि - “वुत्तमिदं, आवुसो, भगवता पारायने
 15 मेत्तेय्यपच्चे -

‘यो उभोन्ते विदित्वान, मज्झे मन्ता न लिप्पति’ ।

तं ब्रूमि महापुरिसो ति, सोध सिब्बिनिमच्चगा” ति ॥

२. “कतमो नु खो, आवुसो, एको अन्तो, कतमो दुत्तियो अन्तो,
 B 350 कि मज्झे, का सिब्बिनी” ति ? एव वुत्ते अञ्जातरो भिक्खु थेरे भिक्खु
 20 एतदवोच - “फस्सो खो, आवुसो, एको अन्तो, फस्ससमुदयो दुत्तियो
 R. 400 अन्तो, फस्सनिरोधो मज्झे, तण्हा सिब्बिनी; तण्हा हि न सिब्बति
 तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिब्बत्तिथा । एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु
 अभिञ्जेय्यं अभिजानाति, परिञ्जेय्य परिजानाति, अभिञ्जेय्यं
 अभिजानन्तो परिञ्जेय्य परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मं दुक्खस्सन्तकरो
 25 होती” ति ।

३. एव वुत्ते अञ्जातरो भिक्खु थेरे भिक्खु एतदवोच - “अतीत
 खो, आवुसो, एको अन्तो, अनागतं दुत्तियो अन्तो, पच्चुप्पत्तं मज्झे, तण्हा

१ लिप्पति - स्या० रो० । २. सिब्बिनि० - सी०, स्या०, रो० ।

सिम्बिनी; तण्हा हि नं सिम्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिम्बत्तिया ।
एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्यं अभिजानाति, परिञ्जेय्यं
परिजानाति, अभिञ्जेय्यं अभिजानन्तो परिञ्जेय्यं परिजानन्तो दिट्ठेव
धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होती” ति ।

४. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “सुखा, 5
आवुसो, वेदना एको अन्तो, दुक्खा वेदना दुतियो अन्तो, अदुक्खमसुखा
वेदना मज्झे, तण्हा सिम्बिनी; तण्हा हि नं सिम्बति तस्स तस्सेव भवस्स
अभिनिम्बत्तिया । एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्यं अभि-
जानाति, परिञ्जेय्यं परिजानाति, अभिञ्जेय्यं अभिजानन्तो परि-
ञ्जेय्यं परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होती” ति । 10

५. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “नामं
खो, आवुसो, एको अन्तो, रूपं दुतियो अन्तो, विञ्जाणं मज्झे, तण्हा
सिम्बिनी; तण्हा हि नं सिम्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिम्बत्तिया ।
एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्यं अभिजानाति, परिञ्जेय्यं
परिजानाति, अभिञ्जेय्यं अभिजानन्तो परिञ्जेय्यं परिजानन्तो दिट्ठेव 15
धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होती” ति ।

६. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “छ
खो, आवुसो, अञ्जत्तिकानि आयत्तानि एको अन्तो, छ बाहिरानि
आयत्तानि दुतियो अन्तो, विञ्जाणं मज्झे, तण्हा सिम्बिनी; तण्हा हि
नं सिम्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिम्बत्तिया । एत्तावता खी 20
आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्यं अभिजानाति, परिञ्जेय्यं परिजानाति,
अभिञ्जेय्यं अभिजानन्तो परिञ्जेय्यं परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मे
दुक्खस्सन्तकरो होती” ति । B 351

७. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “सक्कायो
खो, आवुसो, एको अन्तो, सक्कायसमुदयो दुतियो अन्तो, सक्कायनिरोधो 25
मज्झे, तण्हा सिम्बिनी; तण्हा हि नं सिम्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभि-
निम्बत्तिया । एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्यं अभिजानाति,
परिञ्जेय्यं परिजानाति, अभिञ्जेय्यं अभिजानन्तो परिञ्जेय्यं परि-
जानन्तो दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होती” ति । R 401

८. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “व्याक्तं 30
खो, आवुसो, अम्हेहि सम्भेहेव यथासकं पटिभानं । आयामावुसो, येन

भगवा तेनुपसङ्कमिस्साम; उपसङ्कमित्वा भगवतो एतमत्थं आरो-
चेस्साम । यथा नो भगवा व्याकरिस्सति तथा नं धारेस्सामा” ति ।
“एवमावुसो” ति खो थेरा भिक्खू तस्स भिक्खुनो पच्चस्सोसु ।

६. अथ खो थेरा भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्क-
5 मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । एकमन्तं निसिन्ना खो
थेरा भिक्खू यावतको अहोसि सब्बेहेव सद्धि कथासल्लापो, तं सब्बं भगवतो
आरोचेसुं । “कस्स नु खो, भन्ते, सुभासितं” ति ?

“सब्बेसं वो, भिक्खवे, सुभासितं परियायेन, अपि च यं मया
सन्धाय भासितं पारायने मेत्तेय्यपञ्हे -

- 10 ‘थो उभोन्ते’^२ विदित्वान, मज्झे मन्ता न लिप्पति ।
तं ब्रूमि महापुरिसो ति, सोध सिब्बिनिमच्चगा’ ति ।
“तं सुणाय, साधुक मनसि कशेथ; भासिस्सामी” ति । “एव,
भन्ते” ति खो थेरा^३ भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच -

R. 402

१०. “फस्सो खो, भिक्खवे, एको अन्तो, फस्ससमुदयो दुत्तियो

B. 352

- 15 अन्तो, फस्सनिरोधो मज्झे, तण्हा सिब्बिनी; तण्हा हि नं सिब्बति
तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिब्बत्तिया । एत्तावता खो, भिक्खवे,
भिक्खु अभिञ्जेय्यं अभिजानाति, परिञ्जेय्य परिजानाति, अभिञ्जेय्यं
अभिजानन्तो परिञ्जेय्य परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो
होती’ ति ।

८. पुरिसिन्द्रियजाणसुत्तं

- 20 १. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरमानो
महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं येन दण्डकप्पकं नाम कोसलानं निगमो
तदवसरि । अथ खो भगवा भग्गा ओक्कम्म अञ्जतरस्मि ख्खमूले
पञ्चत्ते आसने निसीदि । ते च भिक्खू दण्डकप्पकं पविसिसु आवसथं
परियेसितुं ।
- 25 २. अथ खो आयस्सा आनन्दो सम्बहुलोहि भिक्खूहि सद्धिं येन
अचिरवती नदी तेनुपसङ्कमि गत्तानिं परिसिञ्चितुं । अचिरवत्तिया

१. धारेय्यामा - स्या० । २. उभन्ते - स्या०, रो० । ३. स्या० पीत्येके
नत्थि ।

नदिया गत्तानि परिसिञ्चित्वा पञ्चुत्तरित्वा एकचीवरो अट्टासि गत्तानि पुब्बापयमानो^१ । अथ खो अञ्जतरो भिक्खु येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच — “किं नु खो, आवुसो आनन्द, सब्बं चेतसो समन्नाहरित्वा नु खो देवदत्तो भगवता व्याकतो — ‘आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्टो अतेकिच्छो’ ति, उदाहु केनचिदेव परियायेना’ ति ?

“एवं खो पनेतं, आवुसो, भगवता व्याकतं” ति ।

३. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — “इधाहं, भन्ते, सम्बहुलेहि भिक्खूहि सड्ढि येन^२ अचिरवती नदी तेनुपसङ्गमि गत्तानि परिसिञ्चितुं । अचिरवतिया नदिया गत्तानि परिसिञ्चित्वा पञ्चुत्तरित्वा एकचीवरो अट्टासि^३ गत्तानि पुब्बापयमानो । अथ खो, भन्ते, अञ्जतरो भिक्खु येनाहं तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा मं एतदवोच — ‘किं नु खो, आवुसो, आनन्द सब्बं चेतसो समन्नाहरित्वा नु खो देवदत्तो भगवता व्याकतो — आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्टो अतेकिच्छो ति, उदाहु केनचिदेव परियायेना’ ति ? एवं वुत्ते अहं, भन्ते, तं भिक्खुं एतदवोचं — ‘एवं खो पनेतं, आवुसो, भगवता व्याकतं’ ति ।

४. “सो वा^४ खो, आनन्द, भिक्खु नवो भविस्सति अचिरपब्बजितो, धेरो वा पन बालो अब्यत्तो^५” । कथं हि नाम यं मया एकंसेन पि समनुपस्सामि, यो एवं मया सब्बं चेतसो समन्नाहरित्वा व्याकतो, यथयिदं देवदत्तो । यावकीवञ्चाहं, आनन्द, देवदत्तस्स वालग्गकोटि-नित्तुदनमत्तं पि सुक्कधम्मं^६ अद्दसं; नेव तावाहं देवदत्तं व्याकासि — ‘आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्टो अतेकिच्छो’ ति । यतो च खो अहं, आनन्द, देवदत्तस्स वालग्गकोटिनित्तुदनमत्तं पि सुक्कधम्मं न अद्दसं; अथाहं देवदत्तं व्याकासि — ‘आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्टो अतेकिच्छो’ ति ।

१. पुब्बसदिसानि कुप्मानो — स्या० । २ स्या० पीत्यके नत्थि । ३. अट्टासि — स्या०, रो० । ४. व — स्या० । ५. अब्यत्तो — रो० । ६. सुक्कं धम्मं — स्या०, रो० ।

५. "सेय्यथापि, आनन्द, गूथकूपो साधिकपोरिसो पुरो गूथस्स समतित्तिको । तत्र पुरिसो ससीसको निमुग्गो अस्स । तस्स कोचिदेव पुरिसो उप्पज्जेय्य^१ अत्थकामो हितकामो योगक्खेमकामो तम्हा गूथकूपा उद्धरित्तुकामो । सो तं गूथकूपं समन्तानुपरिगच्छन्तो नेव^२ पस्सेय्य तस्स
- R. 404 5 पुरिसस्स बालग्गकोटिनित्तुदनमत्तं पि गूथेन अमविक्षतं, यत्थ तं गहेत्वा उद्धरेय्य । एवमेव खो अहं, आनन्द, यतो देवदत्तस्स बालग्गकोटिनित्तु-
दनमत्तं पि सुक्कधम्मं न अइसं, अथाहं देवदत्तं व्याकासिं - 'आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो' ति । सचे तुम्हे, आनन्द, सुणेय्याथ तथागतस्स पुरिसिन्द्रियञ्जाणानि विभजिस्सामी"^३ ति ?
- 10 ६. "एतस्स, भगवा, कालो; एतस्स, सुगत, कालो यं भगवा पुरिसिन्द्रियञ्जाणानि विभजेय्य । भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती" ति ।

"तेनहानन्द, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि, भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो आर्यस्मा आनन्दो भगवतो पच्चस्सोसि ।

15 भगवा एतदवोच -

७. "इधाहं, आनन्द, एकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि - 'इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा' ति । तमेनं अपरेण समयेण एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि - 'इमस्स खो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता, अकुसला धम्मा
- B 354 20 सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स कुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तम्हा तस्स कुसला कुसलं पातुभविस्सति । एवमयं पुग्गलो आर्याति अपरिहानधम्मो भविस्सती" ति । सेय्यथापि, आनन्द, वीजानि अखण्डानि अपूतीनि अवातातपहतानि सारदानि सुखसयितानि सुखेत्ते सुपरिकम्मकताय भूमिया निक्खित्तानि । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, इमानि वीजानि वुद्धिं^४ विरू-
- 25 जिहं वेपुल्लं आपज्जिस्सन्ती" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

- R 405 "एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि - 'इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा' ति । तमेनं अपरेण समयेण एवं चेतसा चेतो

१. उप्पज्जेय्य - स्या० । २. न - स्या०, रो० । ३. विभजन्तस्सा - वी०, स्या०, रो० । ४. वुद्धि - स्या० ।

परिच्च पजानामि — 'इमस्स खो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता, अकुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स^१ कुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तम्हा तस्स कुसला कुसलं पातुभविस्सति । एवमयं पुग्गलो आयति अपरिहानधम्मो भविस्सती' ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एवं पि खो, आनन्द, 5 तथागतस्स पुरिसिन्द्रियज्ञानं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स आयति धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति ।

८. "इध पनाहं, आनन्द, एकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — 'इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा' ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — 'इमस्स खो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स अकुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तम्हा तस्स अकुसला अकुसलं पातुभविस्सति । एवमयं पुग्गलो आयति परिहानधम्मो भविस्सती' ति । सेय्यथापि, आनन्द, बीजानि अखण्डानि 15 अप्रतीनि अवातातपहतानि सारदानि^२ सुखसयितानि पुथुसिलाय निक्खित्तानि । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, नयिमानि बीजानि वुद्धि विरूब्धि वेपुल्लं आपज्जिस्सन्ती' ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — 'इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा' ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — 'इमस्स खो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स अकुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तम्हा तस्स अकुसला अकुसलं पातुभविस्सति । एवमयं पुग्गलो आयति 20 परिहानधम्मो भविस्सती' ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसिन्द्रियज्ञानं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स आयति धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । 25 B. 355, R. 406

६. “इध पनाहं, आनन्द, एकच्चं पुग्गलं एवं^१ चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेनं अपरेन समयेन एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘नत्थि इमस्स पुग्गलस्स वालग्गकोटिनित्तुदनमत्तो पि सुक्को धम्मो, समन्नागतोयं^२ पुग्गलो एकन्तकाळकेहि अकुसलोहि धम्मोहि, कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गति विनिपातं निरयं उपपज्जिस्सती’ ति । सेय्यथापि, आनन्द, बीजानि खण्डानि पूतीनि वातातपहृतानि सुखेत्ते सुपरिकम्मकताय भूमिया निक्खित्तानि । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, नयिमानि बीजानि वुद्धि विरुद्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सन्ती” ति ?

१० “एवं, भन्ते” ।

“एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेनं अपरेन समयेन एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘नत्थि इमस्स पुग्गलस्स वालग्गकोटिनित्तुदनमत्तो पि सुक्को धम्मो, समन्नागतोयं पुग्गलो एकन्तकाळकेहि अकुसलोहि धम्मोहि, कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गति विनिपातं निरयं उपपज्जिस्सती’ ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसिन्द्रियञ्जाणं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स आयतं धम्म-समुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होती” ति ।

R. 407

१०. एवं वुत्ते आयस्सा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — “सक्का नु खो, भन्ते, इमेसं तिण्णं पुग्गलानं अपरे पि तयो पुग्गला सप्पटिभागा पञ्जापेतुं” ति ?

“सक्का, आनन्दा,” ति भगवा अवोच^३ — “इधाह, आनन्द, एकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता, अकुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च

१. स्या० पोट्यके नत्थि । २. समन्नागतोयं — स्या० । ३. एतदवोच —

रुवस्स कुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तं पि सब्बेन सब्बं समुग्घातं गच्छति ।
एवमयं पुग्गलो आरयति परिहानधम्मो भविस्सती' ति । सेय्यथापि,
आनन्द, अङ्गारानि आदित्तानि सम्पज्जलितानि सज्जोतिभूतानि^१ पुथु-
सिलाय निक्खित्तानि । 'जानेय्यासि त्वं, आनन्द, नयिमानि अङ्गारानि
वुद्धिं विरुह्णिं वेपुल्लं आपज्जिस्सन्ती" ति ?

5

"एवं, भन्ते" ।

"सेय्यथापि वा पन, आनन्द, सायन्हसमयं^२ सुरिये ओगच्छन्ते ।
जानेय्यासि त्वं, आनन्द, आलोको अन्तरघायिस्सति अन्धकारो पातु-
भविस्सती" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

10

"सेय्यथापि वा, पनानन्द, अभिदो^३ अद्धरत्तं^३ भत्तकालसमये ।
जानेय्यासि त्वं, आनन्द, आलोको अन्तरहितो अन्धकारो पातुभूतो" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेकच्चं पुग्गलं एव चेतसा चेतो
परिच्च पजानामि - 'इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा
अकुसला पि धम्मा' ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च
पजानामि - 'इमस्स खो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता, अकुसला
धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च रुवस्स कुसलमूलं असमुच्छिन्नं^४, तं पि
सब्बेन सब्बं समुग्घातं गच्छति । एवमयं पुग्गलो आरयति परिहानधम्मो
भविस्सती' ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा
चेतो परिच्च विदितो होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरि-
सिन्द्रियव्याणं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति । एवं पि खो, आनन्द,
तथागतस्स आरयति धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति ।

15

20

R. 408

११. "इध पनाहं, आनन्द, एकच्च पुग्गलं एवं चेतसा चेतो
परिच्च पजानामि - 'इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा
प्रकुसला पि धम्मा' ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च
पजानामि - 'इमस्स खो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला
धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च रुवस्स अकुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तं पि

25

१. सज्जोतिभूतानि - स्या० । २. सायन्हसमये - स्या०, सायन्हसमयं - रो० ।
-३. अभिदोसधद्धरत्तं - स्या०, अभिदोसे धद्धरत्तं - रो० । ४. असमुच्छिन्नं - स्या० ।
अ०२-१५

सव्वेन सव्वं समुग्घातं गच्छति । एवमयं पुग्गलो आर्यातिं अपरिहान-
धम्मो भविस्सती' ति । सेय्यथापि, आनन्द, अङ्गारानि आचित्तानि
सम्पज्जलिनानि सजोतिभूतानि सुक्खे तिणपुञ्जे वा कट्टपुञ्जे वा निक्खि-
त्तानि । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, इमानि अङ्गारानि वुड्ढिं विरुद्धिं
5 वेपुल्लं आपज्जिस्सन्ती' ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“सेय्यथापि वा पनानन्द, रत्तिया पच्चूससमयं मुरिये’ उग्ग-
च्छन्ते । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, अन्धकारो अन्तरवायिस्सति, आलोको
पातुभविस्सती’ ति ?

10 “एवं, भन्ते” ।

“सेय्यथापि वा पनानन्द, अभिदो मज्झन्धिके’ भत्तकालसमये ।
जानेय्यासि त्वं, आनन्द, अन्धकारो अन्तरहितो आलोको पातुभूतो’ ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेकच्चं पुग्गल एवं चेतसा चेतो
15 परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा
अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च
पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला
धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स अकुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तं पि
सव्वेन सव्वं समुग्घातं गच्छति । एवमयं पुग्गलो आर्यातिं अपरिहान-
20 धम्मो भविस्सती’ ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो
चेतसा चेतो परिच्च विदित्तो होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स
पुरिसिन्द्रियज्जाणं चेतसा चेतो परिच्च विदित्तं होति । एवं पि खो,
3 आनन्द, तथागतस्स आर्यातिं धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदित्तो
होति ।

25 १२. “इध पनाह, आनन्द, एकच्चं पुग्गलं चेतसा चेतो परिच्च
पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला
पि धम्मा’ ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजा-
नामि — ‘नत्थि इमस्स पुग्गलस्स बालग्गकोटित्तिदुदनमत्तो पि अकुसलो
धम्मो, समन्नागतोयं पुग्गलो एकन्तसुक्केहि अनवज्जेहि धम्मोहि, दिट्ठेव

धम्मो परिनिब्बायिस्सती' ति । सेय्यथापि, आनन्द, अङ्गारानि सीतानि निब्बुत्तानि सुखे तिणपुञ्जे वा कट्टपुञ्जे वा निक्खित्तानि । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, नयिमानि अङ्गारानि वुद्धि विरुब्धि वेपुल्लं आपज्जिस्सन्ती' ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा-चेतो परिच्च पजानामि — ‘नत्थि इमस्स पुग्गलस्स बालग्गकोटिनित्तुदनमत्तो पि अकुसलो धम्मो, समन्नागतोय’ पुग्गलो एकन्तसुक्केहि अनवज्जेहि धम्मोहि, दिट्ठेव धम्मो परिनिब्बायिस्सती’ ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसिन्द्रियञ्चाणं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स आर्याति धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति ।

“तत्रानन्द, ये ते पुरिमा तयो पुग्गला तेसं तिण्णं पुग्गलानं एको अपरिहानधम्मो, एको परिहानधम्मो, एको आपायिको नेरयिको । तत्रानन्द, येमे पच्छिमा तयो पुग्गला इमेसं तिण्णं पुग्गलानं एको परिहानधम्मो, एको अपरिहानधम्मो, एको परिनिब्बानधम्मो” ति ।

६. निब्बेधिकसुत्तं

१. “निब्बेधिकपरियायं वो, भिक्खवे, धम्मपरियायं देसेस्सामि । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

२. “कतमो च सो, भिक्खवे, निब्बेधिकपरियायो धम्मपरियायो ? कामा, भिक्खवे, वेदितब्बा, कामानं निदानसम्भवो वेदितब्बो, कामानं वेमत्तता वेदितब्बा, कामानं विपाको वेदितब्बो, कामनिरोधो वेदितब्बो, कामनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ।

३. “वेदना, भिक्खवे, वेदितब्बा, वेदनानं निदानसम्भवो वेदितब्बो, वेदनानं वेमत्तता वेदितब्बा, वेदनानं विपाको वेदितब्बो, वेदना-निरोधो वेदितब्बो, वेदनानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ।

४. "सञ्ज्ञा, भिक्खवे, वेदितव्वा, सञ्ज्ञानं निदानसम्भवो वेदितव्वो, सञ्ज्ञानं वेमत्तता वेदितव्वा, सञ्ज्ञानं विपाको वेदितव्वो, सञ्ज्ञानिरोधो वेदितव्वो, सञ्ज्ञानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ।

५. "आसवा, भिक्खवे, वेदितव्वा, आसवान निदानसम्भवो वेदितव्वो, आसवान वेमत्तता वेदितव्वा, आसवान विपाको वेदितव्वो, आसवनिरोधो वेदितव्वो, आसवनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ।

B 359

६. "कम्मं, भिक्खवे, वेदितव्व, कम्मान निदानसम्भवो वेदितव्वो, कम्मानं वेमत्तता वेदितव्वा, कम्मानं विपाको वेदितव्वो, कम्मनिरोधो वेदितव्वो, कम्मनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ।

७. "दुक्खं, भिक्खवे, वेदितव्वं, दुक्खस्स निदानसम्भवो वेदितव्वो, दुक्खस्स वेमत्तता वेदितव्वा, दुक्खस्स विपाको वेदितव्वो, दुक्खनिरोधो वेदितव्वो, दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ।

R. 411

८. "कामा, भिक्खवे, वेदितव्वा, कामानं निदानसम्भवो वेदितव्वो, कामानं वेमत्तता वेदितव्वा, कामानं विपाको वेदितव्वो, कामनिरोधो वेदितव्वो, कामनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा' ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेतं पटिच्च वुत्तं ? पञ्चमे, भिक्खवे, कामगुणा - चक्खुविञ्जेय्या रूपा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया, सोत्तविञ्जेय्या सहा .. धानविञ्जेय्या गन्धा ... जिह्वाविञ्जेय्या रसा .. कायविञ्जेय्या फोट्ठव्वा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया' । अपि च खो, भिक्खवे, नेते कामा कामगुणा नामेते अरियस्स विनये वुच्चन्ति -

सङ्कप्परागो पुरिसस्स कामो,
नेते^१ कामा यानि चित्रानि लोके ।
सङ्कप्परागो पुरिसस्स कामो,
तिट्ठन्ति चित्रानि तथेव लोके ।
अथेत्थ धीरा विनयन्ति छन्द' ति ॥

25

९. "कतमो च, भिक्खवे, कामानं निदानसम्भवो ? फत्सो, भिक्खवे, कामानं निदानसम्भवो ।

“कतमा च, भिक्खवे, कामानं वेमत्तता ? अञ्जो, भिक्खवे, कामो रूपेसु, अञ्जो कामो सद्देसु, अञ्जो कामो गन्धेसु, अञ्जो कामो रसेसु, अञ्जो कामो फोट्टब्बेसु । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कामानं वेमत्तता ।

“कतमो च, भिक्खवे, कामानं विपाको ? यं खो, भिक्खवे, 5 B 360
कामयमानो तज्जं तज्जं अत्तभावं अभिनिब्वत्तेति पुञ्जभागियं वा अपुञ्जभागियं वा, अयं वुच्चति, भिक्खवे, कामानं विपाको ।

“कतमो च, भिक्खवे, कामनिरोधो ? फस्सनरोधो^१, भिक्खवे, कामनिरोधो । अयमेव अरियो अट्टङ्गिको मग्गो कामनिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीदं - सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्मा- 10 R 412
कम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि ।

“यतो^२ खो, भिक्खवे, अरियसावको एवं कामे पजानाति, एवं कामानं निदानसम्भवं पजानाति, एवं कामानं वेमत्तं पजानाति, एवं कामानं विपाकं पजानाति, एवं कामनिरोधं पजानाति, एवं काम-
निरोधगामिनि^३ पटिपदं पजानाति, सो इमं निब्वेधिकं ब्रह्मचरियं पजा- 15
नाति कामनिरोधं । कामा, भिक्खवे, वेदितब्बा ... पे०... कामनिरोध-
गामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति यं तं वुत्तं इदमेत पटिच्च वुत्तं ।

१०. “वेदना, भिक्खवे, वेदितब्बा ... पे०... वेदनानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेतं पटिच्च वुत्तं ? तिस्सो इमा, भिक्खवे, वेदना - सुखा वेदना, दुक्खा वेदना, अदुक्खमसुखा 20
वेदना ।

“कतमो च, भिक्खवे, वेदनानं निदानसम्भवो ? फस्सो, भिक्खवे, वेदनानं निदानसम्भवो ।

“कतमा च, भिक्खवे, वेदनानं वेमत्तता ? अत्थि, भिक्खवे, सामिसा सुखा वेदना, अत्थि निरामिसा सुखा वेदना, अत्थि सामिसा 25
दुक्खा वेदना, अत्थि निरामिसा दुक्खा वेदना, अत्थि सामिसा
अदुक्खमसुखा वेदना, अत्थि निरामिसा अदुक्खमसुखा वेदना । अयं वुच्चति, भिक्खवे, वेदनानं वेमत्तता ।

१ फस्सनरोधा - स्या० । २. यतो च - सी०, स्या०, रो० । ३. कामनिरोध-
गामिनी - स्या०; ० गामिनि - रो० ।

“कतमो च, भिक्खवे, वेदनानं विपाको ? यं खो, भिक्खवे, वदियमानो^१ तज्जं तज्जं अत्तभावं अभिनिब्बत्तेति पुञ्जभागियं वा अपुञ्जभागियं वा, अयं वुच्चति, भिक्खवे, वेदनानं विपाको ।

361

“कतमो च, भिक्खवे, वेदनानिरोधो ? फस्सनरोधो^२, भिक्खवे, वेदनानिरोधो । अयमेव अरियो अट्टङ्गिको मग्गो वेदनानिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीदं – सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मासमाधि ।

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एव वेदनं पजानाति, एवं वेदनानं निदानसम्भवं पजानाति, एव वेदनानं वेमत्तं पजानाति, एव वेदनानं विपाकं पजानाति, एवं वेदनानिरोधं पजानाति, एवं वेदनानिरोध-गामिनि पटिपदा पजानाति । सो इमं निब्बेधिकं ब्रह्मचरियं पजानाति वेदनानिरोधं । वेदना, भिक्खवे, वेदितव्वा ... पे०.. वेदनानिरोध-गामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

११. “सञ्जा, भिक्खवे, वेदितव्वा . पे० . सञ्जानिरोध-गामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति खो पनेत वुत्तं, किं चेतं पटिच्च वुत्तं ? छयिमा, भिक्खवे, सञ्जा – रूपसञ्जा, सद्दसञ्जा, गन्ध-सञ्जा, रससञ्जा, फोट्टव्वसञ्जा, धम्मसञ्जा ।

“कतमो च, भिक्खवे, सञ्जानं निदानसम्भवो ? फस्सो, भिक्खवे, सञ्जानं निदानसम्भवो ।

“कतमा च, भिक्खवे, सञ्जानं वेमत्तता ? अञ्जा, भिक्खवे, सञ्जा रूपेसु, अञ्जा सञ्जा सद्देषु, अञ्जा सञ्जा गन्धेषु, अञ्जा सञ्जा रसेसु, अञ्जा सञ्जा फोट्टव्वेषु, अञ्जा सञ्जा धम्मेसु । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सञ्जानं वेमत्तता ।

“कतमो च, भिक्खवे, सञ्जानं विपाको ? बोहारवेपका^३, भिक्खवे, सञ्जा^४ वदामि । यथा यथा नं सञ्जानाति तथा तथा बोहरति, एवं सञ्जी अहोसि ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सञ्जानं विपाको ।

“कतमो च, भिक्खवे, सञ्जानिरोधो ? फस्सनरोधो, भिक्खवे, सञ्जानिरोधो । अयमेव अरियो अट्टङ्गिको मग्गो सञ्जानिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीदं – सम्मादिट्ठि .. पे०... सम्मासमाधि ।

. 362

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एवं सञ्जं पजानाति, एव सञ्जानं निदानसम्भवं पजानाति, एवं सञ्जानं वेमत्तं पजानाति,

. 414

१ वेदयमानो – स्या० । २. फस्सनरोधा – स्या० । ३ बोहारपक्काहं – ती०; बोहारवेपक्काहं – स्या०, रो० । ४. सञ्जा – स्या०, रो० ।

एवं सञ्ज्ञानं विपाकं पजानाति, एवं सञ्ज्ञानिरोधं पजानाति, एवं सञ्ज्ञानिरोधगामिनिं पटिपदं पजानाति, सो इमं निम्बेधिकं ब्रह्मचरियं पजानाति सञ्ज्ञानिरोधं । सञ्ज्ञा, भिक्खवे, वेदितब्बा ... पे०... सञ्ज्ञानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१२. “आसवा, भिक्खवे, वेदितब्बा ... पे०... आसवनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेतं पटिच्च वुत्तं ? तयोमे, भिक्खवे, आसवा — कामासवो, भवासवो, अविज्जासवो ।

“कतमो च, भिक्खवे, आसवानं निदानसम्भवो ? अविज्जा, भिक्खवे, आसवानं निदानसम्भवो ।

“कतमा च, भिक्खवे, आसवानं वेमत्तता ? अत्थि, भिक्खवे, आसवा निरयगमनीया^१, अत्थि आसवा तिरच्छानयोनिगमनीया, अत्थि आसवा पेटित्विसयगमनीया^२, अत्थि आसवा मनुस्सलोकगमनीया, अत्थि आसवा देवलोकगमनीया । अयं वुच्चति, भिक्खवे, आसवानं वेमत्तता ।

“कतमो च, भिक्खवे, आसवानं विपाको ? य खो, भिक्खवे, अविज्जागतो तज्जं तज्जं अत्तभावं अभिनिब्बत्तेति पुञ्जभागियं वा अपुञ्जभागियं वा, अयं वुच्चति, भिक्खवे, आसवानं विपाको ।

“कतमो च, भिक्खवे, आसवनिरोधो ? अविज्जानिरोधो, भिक्खवे, आसवनिरोधो । अयमेव अरियो अट्टङ्गिको मग्गो आसवनिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीदं^३ — सम्मादिट्ठि... पे०... सम्मासमाधि ।

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एवं आसवे पजानाति, एवं आसवानं निदानसम्भवं पजानाति, एवं आसवानं वेमत्ततं पजानाति, एवं आसवानं विपाकं पजानाति, एवं आसवानं^x निरोधं^y पजानाति, एवं आसवानं निरोधगामिनिं पटिपदं पजानाति, सो इमं निम्बेधिकं ब्रह्मचरियं पजानाति आसवनिरोधं । आसवा, भिक्खवे, वेदितब्बा ... पे०... आसवनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१३. “कम्मं, भिक्खवे, वेदितब्बं ... पे०... कम्मनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेतं पटिच्च वुत्तं ?

१ निरयगामिनिया — सी०; निरयगमिनिया — स्या०, रो० । २. पित्ति ० — रो० । ३. सेय्यथीदं — म० । ४-४ आसवनिरोधं — सी०, रो० ।

चेत्तनाहं, भिक्षवे, कन्मं ददामि । चेत्थित्वा कन्मं करोति - कायेन
दात्ताय ननत्ता ।

“कततो च, भिक्षवे, कम्मानं निदानसम्भवो ? फस्तो,
भिक्षवे, कम्मानं निदानसम्भवो ।

5 “कतमा च, भिक्षवे, कम्मानं वेमत्तता ? अत्थिय, भिक्षवे,
कन्मं निरयवेदनीयं, अत्थिय कन्मं तिरच्छानयोनिवेदनीयं, अत्थिय कन्मं
पेत्तिविसयवेदनीयं, अत्थिय कन्मं मनुस्सलोकवेदनीयं, अत्थिय कन्मं देवलोका-
वेदनीयं । अयं वुच्चति, भिक्षवे, कम्मानं वेमत्तता ।

“कततो च, भिक्षवे, कम्मानं विपाको ? तिविवाहं, भिक्षवे,
10 कम्मानं विपाकं वदामि - दिट्ठेव^१ धम्मे उपपज्जे वा अपरे वा परियाये ।
अयं वुच्चति, भिक्षवे, कम्मानं विपाको ।

“कततो च, भिक्षवे, कम्मानिरोधो ? फत्तनिरोधो, भिक्षवे,
कम्मानिरोधो । अयमेव अत्थियो अट्ठङ्गिको नग्गो कम्मानिरोधगामिनी
पट्ठिपदा, सेव्ययीदं - सन्नादिट्ठि ... पे०... सन्मासत्तावि ।

15 “यतो खो, भिक्षवे, अत्थियसावको एवं कन्मं पजानाति, एवं
कम्मानं निदानसम्भवं पजानाति, एवं कम्मानं वेमत्ततं पजानाति, एवं
कम्मानं विपाकं पजानाति, एवं कम्मानिरोधं पजानाति, एवं कम्मानिरोध-
गान्निं पट्ठिपदं पजानाति, सो इत्तं निव्वेधिकं ब्रह्मचरियं पजानाति
R. 416 कम्मानिरोधं । कन्मं, भिक्षवे, वेदितव्वं ... पे०... कम्मानिरोध-
गान्निनी पट्ठिपदा वेदितव्व्या ति, इति यं तं वुत्तं इत्थनेतं पट्ठिच्च वुत्तं ।

20 “दुक्खं, भिक्षवे, वेदितव्वं, दुक्खस्स निदानसम्भवो वेदि-
तव्वो, दुक्खस्स वेमत्तता वेदितव्व्या, दुक्खस्स विपाको वेदितव्वो, दुक्ख-
निरोधो वेदितव्वो, दुक्खनिरोधगान्निनी पट्ठिपदा वेदितव्व्या ति, इति
खो पनेतं वुत्तं, किं चेत्तं पट्ठिच्च वुत्तं ? जति पि दुक्खा, जरा पि

B. 594 “दुक्खा, व्याधि पि दुक्खो^१, नरणं पि दुक्खं, सोकपरिदेवदुक्खदोनवत्तु-
25 पायासा पि दुक्खा, यं पिच्छं न लभति तं पि दुक्खं, सङ्घित्तो पच्चुपादा-
नक्खन्वा दुक्खा ।

“कततो च, भिक्षवे, दुक्खस्स निदानसम्भवो ? तप्हा,
भिक्षवे, दुक्खस्स निदानसम्भवो ।

“कतमा च, भिक्खवे, दुक्खस्स वेमत्तता ? अत्थि, भिक्खवे, दुक्खं अधिमत्तं, अत्थि परित्तं, अत्थि दन्धविरागि, अत्थि खिप्पविरागि । अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खस्स वेमत्तता ।

“कतमो च, भिक्खवे, दुक्खस्स विपाको ? इध, भिक्खवे, एकच्चो येन दुक्खेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो सोचति किलमति परि- 5 देवति, उरत्ताळि' कन्दति, सम्मोहं आपज्जति, येन वा पन दुक्खेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो बहिद्धा परियेद्वि आपज्जति - 'को एकपदं द्विपदं जानाति' इमस्स दुक्खस्स निरोधाया' ति ? सम्मोहवेपक्कं वाहं, भिक्खवे, दुक्खं वदामि परियेद्विपक्कं वा । अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खस्स विपाको । 10

“कतमो च, भिक्खवे, दुक्खनिरोधो ? तप्हानिरोधो, भिक्खवे, दुक्खनिरोधो । अयमेव अरियो अट्टङ्गिको मग्गो दुक्खस्स निरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीदं - सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मासमाधि ।

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एवं दुक्खं पजानाति, एवं दुक्खस्स निदानसम्भवं पजानाति, एवं दुक्खस्स वेमत्तत्तं पजानाति, एवं दुक्खस्स विपाकं पजानाति, एवं दुक्खनिरोधं पजानाति, एवं दुक्खनिरोध- 15 गामिनि पटिपदं पजानाति, सो इमं निब्बेधिकं ब्रह्मचरियं पजानाति दुक्खनिरोधं । दुक्खं, भिक्खवे, वेदितब्बं, दुक्खस्स निदानसम्भवो वेदितब्बो, दुक्खस्स वेमत्तता वेदितब्बा, दुक्खस्स विपाको वेदितब्बो, दुक्खनिरोधो वेदितब्बो, दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति 20 यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

“अयं खो सो, भिक्खवे, निब्बेधिकपरियायो धम्मपरियायो' ति ।

१०. सीहनाबसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलानि, येहि बलेहि समन्नागतो तथागतो आसभं ठानं पटिज्जानाति, परिसासु सीहनादं 25 नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति । कतमानि छ ? इध, भिक्खवे, तथागतो

१. उरत्ताळि - सी०; उरत्ताळि - स्या०, रो० । २. पजानाति - सी०, स्या० ।
अ०३-१६

ठानं च ठानतो अट्टानं च अट्टानतो यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो ठानं च ठानतो अट्टानं च अट्टानतो यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्मं तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

- 5 २. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं पजानाति । य पि, भिक्खवे, तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्मं तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

R 418

3. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो ज्ञानविमोक्खसमाधि-समापत्तीनं सङ्ख्लेसं वोदानं वुट्टानं यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो ... पे०... इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्मं तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

- 15 ४. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो .. पे०.. इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे०.. इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्मं तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

- 25 ५. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन .. पे०.. यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति । य पि, भिक्खवे, तथागतो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन .. पे०.. यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्मं तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

B 366

६. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो आसवानं खया ... पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो आसवानं खया ... पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होत्ति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिज्जानात्ति, परिसासु सीहनादं नदत्ति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेत्ति । इमानि खो, भिक्खवे, छ तथागतस्स तथागतबलानि, येहि बलेहि समन्नागतो तथागतो आसभं ठानं पटिज्जानात्ति, परिसासु सीहनादं नदत्ति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेत्ति ।

७. “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागतं ठानं च ठानतो अट्टानं च अट्टानतो यथाभूतं आणेन उपसङ्कमित्वा पञ्चं पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स ठानं च ठानतो अट्टानं च अट्टानतो यथाभूतं आणं विदितं तथा तथा तेसं तथागतो ठानं च ठानतो अट्टानं च अट्टानतो यथाभूतं आणेन पञ्चं पुट्ठो व्याकरोत्ति ।

८. “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागतं अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं आणेन उपसङ्कमित्वा पञ्चं पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं आणं विदितं तथा तथा तेसं तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं आणेन पञ्चं पुट्ठो व्याकरोत्ति ।

९. “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागतं ज्ञानविमोक्खसमाधिसमापत्तीनं सङ्किलेसं बोदानं बुट्टानं यथाभूतं आणेन उपसङ्कमित्वा पञ्चं पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स ज्ञानविमोक्खसमाधिसमापत्तीनं सङ्किलेसं बोदानं बुट्टानं यथाभूतं आणं विदितं तथा तथा तेसं तथागतो ज्ञानविमोक्खसमाधिसमापत्तीनं सङ्किलेसं बोदानं बुट्टानं यथाभूतं आणेन पञ्चं पुट्ठो व्याकरोत्ति ।

१०. “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागतं पुब्बेनिवासानुस्सत्ति यथाभूतं आणेन उपसङ्कमित्वा पञ्चं पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स पुब्बेनिवासानुस्सत्ति यथाभूतं आणं विदितं तथा तथा तेसं तथागतो पुब्बेनिवासानुस्सत्ति यथाभूतं आणेन पञ्चं पुट्ठो व्याकरोत्ति ।

5 R. 419

10

15

20

25

B. 367

R. 420

११. "तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागतं सत्तानं चुतूपपातं यथाभूतं
आणेन उपसङ्कमित्वा पञ्चं पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स
सत्तानं चुतूपपातं यथाभूतं आणं विदितं तथा तथा तेसं तथागतो सत्तानं
चुतूपपातं यथाभूतं आणेन पञ्चं पुट्ठो व्याकरोति ।

5 १२. "तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागतं आसवानं खया'... पे० ..
यथाभूतं आणेन उपसङ्कमित्वा पञ्चं पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे,
तथागतस्स आसवानं खया ... पे०... यथाभूतं आणं विदितं तथा तथा
तेसं तथागतो आसवानं खया .. पे०... यथाभूतं आणेन पञ्चं पुट्ठो
व्याकरोति ।

10 १३. "तत्र, भिक्खवे, यम्पिदं^१ ठानं च ठानतो अट्ठानं च अट्ठानतो
यथाभूतं आणं तं पि समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स । यम्पिदं
अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथा-
भूतं आणं तं पि समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स । यम्पिदं
15 ज्ञानविमोक्खसमाधिसमापत्तीनं सङ्किलेसं वोदानं वुट्ठानं यथाभूतं आणं
तं पि समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स । यम्पिदं पुब्बेनिवासानु-
स्सति यथाभूतं आणं तं पि समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स ।
यम्पिदं सत्तानं चुतूपपातं यथाभूतं आणं तं पि समाहितस्स वदामि नो
असमाहितस्स । यम्पिदं आसवानं खया ... पे०... यथाभूतं आणं तं पि
समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स । इति खो, भिक्खवे, समाधि
20 मग्गो असमाधि कुम्मग्गो' ति ।

महावग्गो छट्ठो ।

तस्सुट्ठानं

सोणो फग्गुनो^२ भिजाति^३, आसवा दारुहत्थि^४ च^५ ।
मज्झे^६ आणं निब्बेधिकं^७, सीहनादो^८ ति ते वसा ति^९ ॥

68,
21

१. खयं - स्या० । २. यमिदं - सी०, रो० । ३. पठयो - स्या० । ४. फग्गुण -
सी०, फग्गुणो - स्या०, रो० । ५. छट्ठाभिजातियो - सी०, स्या०, रो० ।
६-६. दारुक्कम्महत्थि मज्जे - सी०, रो०; दारुक्कम्मेन - स्या० । ७-७. पत्तचित्तपरायण -
सी०, रो०, पञ्चपत्से चित्तपरायण - स्या० । ८-८. उदकं निब्बेधिकं-सीहनादेनवग्गो
ति - सी०, रो०; उदकं निब्बेधि छट्ठसा बलेन वग्गो ति - स्या० ।

७. देवतावग्गो

१. अनागामिफलसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो अनागामिफलं सच्छिकात्तु । कतमे छ ? अस्सद्वियं, अहिरिकं, अनोत्तप्पं, कोसज्जं, मुट्टस्सच्चं, दुप्पञ्जतं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय अभब्बो अनागामिफलं सच्छिकात्तु ।

२. “छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो अनागामिफलं सच्छिकात्तु । कतमे छ ? अस्सद्वियं, अहिरिकं, अनोत्तप्पं, कोसज्जं, मुट्टस्सच्चं, दुप्पञ्जतं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भब्बो अनागामिफलं सच्छिकात्तु” ति ।

२. अरहत्तसुत्तं

१. “छ भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो अरहत्तं सच्छिकात्तु । कतमे छ ? धीनं^१, मिद्धं, उद्धच्चं, कुक्कुच्चं, अस्सद्वियं, पमादं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय अभब्बो अरहत्तं सच्छिकात्तु ।

२. “छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो अरहत्तं सच्छिकात्तु । कतमे छ ? धीनं, मिद्धं, उद्धच्चं, कुक्कुच्चं, अस्सद्वियं, पमादं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भब्बो अरहत्तं सच्छिकात्तु” ति ।

३. मित्तसुत्तं

१. “सो वत्त, भिक्खवे, भिक्खु पापमित्तो पापसहायो पाप-सम्पवद्धो, पापमित्ते सेवमानो भजमानो पयिरुपासमानो, तेसं च दिट्ठानुगति आपज्जमानो आभिसमाचारिकं धम्मं परिपूरेस्सती^१ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘आभिसमाचारिकं^२ धम्मं अपरिपूरेत्वा सेखं^३ धम्मं^३ परिपूरेस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘सेखं धम्मं अपरिपूरेत्वा सीलानि परिपूरेस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘सीलानि अपरिपूरेत्वा कामरागं वा रूपरागं वा अरूपरागं वा पजहिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

१. धिन - म० । २. अभिसमाचारिकं - स्या०, रो० । ३-३. सेख० - स्या० ।

२. “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु कल्याणमित्तो कल्याणसहायो कल्याणसम्पवद्धो, कल्याणमित्ते सेवमानो भजमानो पयिरूपासमानो, तेसं च दिट्ठानुगतिं आपज्जमानो आभिसमाचारिकं धम्मं परिपूरेस्सती’ त्ति ठानमेतं विज्जति । ‘आभिसमाचारिकं धम्मं परिपूरेत्वा सेखं धम्मं परिपूरेस्सती’ त्ति ठानमेतं विज्जति । ‘सेखं धम्मं परिपूरेत्वा सीलानि परिपूरेस्सती’ त्ति ठानमेतं विज्जति । ‘सीलानि परिपूरेत्वा कामराग वा रूपरागं वा अरूपरागं वा पजहिस्सती’ त्ति ठानमेतं विज्जती” त्ति ।

४. सङ्गणिकारामसुत्तं

१. “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु सङ्गणिकारामो सङ्गणिकरतो’ सङ्गणिकारामतं अनुयुत्तो, गणारामो गणरतो गणारामतं अनुयुत्तो, एको पविवेके अभिरमिस्सती’ त्ति नेतं ठानं विज्जति । ‘एको पविवेके अनभिरमन्तो चित्तस्स निमित्तं गहेस्सती’ त्ति नेतं ठानं विज्जति । ‘चित्तस्स निमित्तं अगणहन्तो सम्मादिट्ठि परिपूरेस्सती’ त्ति नेतं ठानं विज्जति । ‘सम्मादिट्ठि अपरिपूरेत्वा सम्मासमाधि परिपूरेस्सती’ त्ति नेतं ठानं विज्जति । ‘सम्मासमाधि अपरिपूरेत्वा संयोजनानि पजहिस्सती’ त्ति नेतं ठानं विज्जति । ‘संयोजनानि अप्पहाय निब्बानं सच्छिकरिस्सती’ त्ति नेतं ठानं विज्जति ।

२. “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु न सङ्गणिकारामो न सङ्गणिकारतो न सङ्गणिकारामतं अनुयुत्तो, न गणारामो न गणरतो न गणारामतं अनुयुत्तो, एको पविवेके अभिरमिस्सती’ त्ति ठानमेतं विज्जति । ‘एको पविवेके अनभिरमन्तो चित्तस्स निमित्तं गहेस्सती’ त्ति ठानमेतं विज्जति । ‘चित्तस्स निमित्तं अगणहन्तो सम्मादिट्ठि परिपूरेस्सती’ त्ति ठानमेतं विज्जति । ‘सम्मादिट्ठि परिपूरेत्वा सम्मासमाधि परिपूरेस्सती’ त्ति ठानमेतं विज्जति । ‘सम्मासमाधि परिपूरेत्वा संयोजनानि पजहिस्सती’ त्ति ठानमेतं विज्जति । ‘संयोजनानि पहाय निब्बानं सच्छिकरिस्सती’ त्ति ठानमेतं विज्जती” त्ति ।

५. देवतासुक्तं

१. अथ खो अञ्जतरा देवता अभिवकन्ताय रत्तिया अभिवकन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्टासि । एकमन्तं ठिता खो सा देवता भगवन्तं एतदवोच - “छयिमे, भन्ते, धम्मा भिवखुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता, सिक्खागारवता, सोवचस्सता, कल्याणमित्ता - इमे खो, भन्ते, छ धम्मा भिवखुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती” ति । इदमवोच सा देवता । समनुञ्चो सत्था अहोसि । अथ खो सा देवता “समनुञ्चो मे सत्था” ति भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा तत्थेवन्तरघायि ।

B. 370

२. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिवखू आमन्तेसि - “इमं, भिवखवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिवकन्ताय रत्तिया अभिवकन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्टासि । एकमन्तं ठिता खो, भिवखवे, सा देवता मं एतदवोच - ‘छयिमे, भन्ते, धम्मा भिवखुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता, सिक्खागारवता, सोवचस्सता, कल्याणमित्ता - इमे खो, भन्ते, छ धम्मा भिवखुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती’ ति । इदमवोच, भिवखवे, सा देवता । इद वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरघायी” ति ।

10 R. 424

३. एवं वुत्ते आयस्सा सारिपुत्तो भगवन्तं अभिवादेत्वा एतदवोच - “इमस्स खो अहं, भन्ते, भगवता सङ्घित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेण अत्थं आजानामि । इध, भन्ते, भिवखू अत्तना च सत्थुगारवो होति सत्थुगारवताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिवखू न सत्थुगारवा ते च सत्थुगारवताय समादपेति । ये चञ्जे भिवखू सत्थुगारवा तेसं च वण्णं भणति भूतं तच्छं कालेन । अत्तना च धम्मगारवो होति ... सङ्खगारवो होति ... सिक्खागारवो होति ... सुवचो होति ... कल्याणमित्तो होति कल्याणमित्ताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिवखू न कल्याणमित्ता ते च कल्याणमित्ताय समादपेति । ये चञ्जे भिवखू कल्याणमित्ता

25

B. 371

तेसं च वण्णं भणति भूतं तच्छं कालेन । इमस्स खो अहं, भन्ते, भगवता सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थ आजानामी” ति ।

R. 425

४. “साधु साधु, सारिपुत्त ! साधु खो त्व, सारिपुत्त, इमस्स मया सङ्घित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थ आजानासि । इध, सारिपुत्त, 5 भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति सत्थुगारवताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च सत्थुगारवताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू सत्थुगारवा तेसं च वण्णं भणति भूतं तच्छं कालेन । अत्तना च धम्मगारवो होति ... सङ्घगारवो होति . सिक्खगारवो होति .. सुवचो होति ... कल्याणमित्तो होति कल्याणमित्तताय च वण्णवादी । 10 ये चञ्जे भिक्खू न कल्याणमित्ता ते च कल्याणमित्तताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू कल्याणमित्ता तेसं च वण्णं भणति भूतं तच्छं कालेन । इमस्स खो, सारिपुत्त, मया सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो” ति ।

६. समाधिसुत्तं

१. “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु न सन्तेन समाधिना न पणीतेन 15 न पटिप्पस्सद्विलद्धेन’ न एकोदिभावाधिगतेन अनेकविहितं इद्विविध पच्चनुभविस्सति — एको पि हुत्वा बहुधा भविस्सति, बहुधा पि हुत्वा एको भविस्सति ... पे०... याव ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेस्सती” ति नेतं ठानं विज्जति । ‘दिब्बाय सोतधातुया विसुद्धाय अतिक्कन्तमानु-सिकाय उभो सद्दे सुणिस्सति — दिब्बे च मानुसे’ च ये दूरे सन्तिके चा’ 20 ति नेतं ठानं विज्जति । ‘परसत्तानं परपुग्गलानं चेतसा चेतो परिच्च पजानिस्सति — सरागं वा चित्तं सरागं चित्तं ति पजानिस्सति .. पे०.. विमुत्तं वा चित्तं विमुत्तं चित्तं ति पजानिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरिस्सति, सेय्यथीदं — एकं पि जाति 25 द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सिस्सति ... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते

R. 426

१. पटिप्पस्सद्विलद्धेन — सी० । २. वत्तिस्सती — सी०, स्था०, रो० । ३. मानुसे — स्था० ।

पजानिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । आसवानं खया ... पे०... सच्छि-
कत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।

२. "सो वत, भिक्खवे, भिक्खु सन्तेन समाधिना पणीतेन
पटिप्पस्सद्धिलद्धेन एकोदिभावाधिगतेन अनेकविहितं इद्धिविधं पच्चनु-
भविस्सति ... पे०... याव ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेस्सती' ति ठान- 5
मेतं विज्जति । 'दिब्बाय सोत्तघातुया विसुद्धाय अतिक्कन्तमानुसिकाय
उभो सद्दे सुणिस्सति - दिब्बे च मानुसे च ये दूरे सन्तिके चा' ति ठानमेतं
विज्जति । 'परसत्तानं परपुग्गलानं चेतसा चेतो परिच्च पजानिस्सति -
सराणं वा चित्तं सराणं चित्तं ति पजानिस्सति ... पे०... विमुत्तं वा चित्तं
विमुत्तं चित्तं ति पजानानिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 'अनेकविहितं 10
पुब्बेनिवासं अनुस्सरिस्सति, सेव्यथीदं - एकं पि जातिं द्वे पि जातियो
... पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरिस्सती'
ति ठानमेतं विज्जति । 'दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन
सत्ते पस्सिस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे,
सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 15
'आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति ... पे०... सच्छिक्कत्वा उपसम्पज्ज
विहरिस्सती' ति ठानमेतं विज्जती' ति ।

B. 372

७. सखिखभब्बसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो तत्र
तत्रेव सखिखभब्बतं पापुणितुं सति सत्तिआयतने । कतमेहि छहि ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु 'इमे हानभागिया धम्मा' ति यथाभूतं नप्पजानाति, 20 R. 427
'इमे ठितिभागिया धम्मा' ति यथाभूतं नप्पजानाति, 'इमे विसेसभागिया
धम्मा' ति यथाभूतं नप्पजानाति, 'इमे निब्बेधभागिया धम्मा' ति यथाभूतं
नप्पजानाति, असक्कच्चकारी च होति, असप्पायकारी च । इमेहि
खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो तत्र तत्रेव सखि-
भब्बतं पापुणितुं सति सत्तिआयतने ।

25

२. "छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो तत्र
तत्रेव सखिखभब्बतं पापुणितुं सति सत्तिआयतने । कतमेहि छहि ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु 'इमे हानभागिया धम्मा' ति यथाभूतं पजानाति,

B 373

‘इमे ठित्तिभागिया धम्मा’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘इमे विसेसभागिया धम्मा’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘इमे निब्बेधभागिया धम्मा’ ति यथाभूतं पजानाति, सक्कच्चकारी च होति, सप्पायकारी च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो तत्र तत्रेव सक्खिभव्वतं
5 पापुणित्तुं सत्ति सत्तिआयतने” ति ।

द. बलसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो समाधिस्मि बलतं पापुणित्तु । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, न समाधिस्स ठित्तिकुसलो होति, न समाधिस्स वुट्टानकुसलो होति, असक्कच्चकारी च होति, असातच्चकारी
10 च, असप्पायकारी च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो समाधिस्मि बलतं पापुणित्तुं ।

I 428

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो समाधिस्मि बलतं पापुणित्तुं । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, समाधिस्स ठित्तिकुसलो होति, समाधिस्स वुट्टानकुसलो होति, सक्कच्चकारी च होति, सातच्चकारी च,
15 सप्पायकारी च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो समाधिस्मि बलतं पापुणित्तुं” ति ।

६. पठमतज्ज्ञानसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरित्तुं । कतमे छ ? कामच्छन्दं, ब्यापादं, थीनमिद्धं, उद्धच्चकुक्कुच्चं,
20 विचिकिच्छं, कामेसु खो पनस्स आदीनवो न यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय सुदिट्ठो होति । इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय अभब्बो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरित्तुं ।

२. “छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरित्तुं । कतमे छ ? कामच्छन्दं, ब्यापादं, थीनमिद्धं, उद्धच्चकुक्कुच्चं,
25 विचिकिच्छं, कामेसु खो पनस्स आदीनवो न यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय

१. सी०, स्वा०, रो० पोत्यकेसु नत्थि ।

सुदिट्ठो होति । इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मं पहाय भब्बो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं” ति ।

१०. दुतियतज्ज्ञानसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मं अप्पहाय अभब्बो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमे छ ? कामवित्तकं, ब्यापादवित्तकं, विहिंसावित्तकं, कामसञ्जं, ब्यापादसञ्जं, विहिंसासञ्जं - इमे खो, 5
भिक्खवे, छ धम्मं अप्पहाय अभब्बो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं ।

B. 374

२. “छ, भिक्खवे, धम्मं पहाय भब्बो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमे छ ? कामवित्तकं, ब्यापादवित्तकं, विहिंसावित्तकं, कामसञ्जं, ब्यापादसञ्जं, विहिंसासञ्जं - इमे खो, भिक्खवे, छ 10
धम्मं पहाय भब्बो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं” ति ।

R 429

देवतावग्गो सत्तमो^१

तत्सुद्धानं

अनागामि अरहं^३ मित्ता, सङ्गणिकारामदेवता^४ ।
समाधि^५ सक्खिभब्ब बलं^६, तज्ज्ञाना^७ अपरे दुवे ति^८ ॥

८. अरहत्तवग्गो^१

१. दुक्खसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मं दुक्खं विहरति सविघातं सउपायासं सपरिळाहं^२, कायस्स भेदा परं मरणा दुग्गति पाटिकङ्खा । कतमेहि छहि ? कामवित्तककेन, ब्यापादवित्तककेन, विहिंसावित्तककेन, कामसञ्जाय, ब्यापादसञ्जाय, विहिंसासञ्जाय - इमेहि, खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मं दुक्खं विहरति सविघातं सउपायासं सपरिळाहं, कायस्स भेदा परं मरणा दुग्गति पाटिकङ्खा । 15

१. स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २. दुतियो - स्या० । ३. अरहं च - सी०, रो० । ४. मित्तदेवता सोवत - सी०, देवतासति सक्खिवलं - स्या०, मित्ता देवता सो वत - रो० । ५-५. सक्खि बलत्तं ज्ञानं च - सी०, रो० । ६-६. अपरे दुवे पि चाति - सी०, रो०; तं ज्ञानं० - स्या० । ७. अरहत्तवग्गो - स्या० । ८. सपरिळाहं - सी० ।

B. 375

२. “छहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मे सुखं विहरति अविघातं अनुपायासं अपरिच्छाहं, कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं पाटिकङ्खा । कतमेहि छहि ? नेक्खम्मवित्तक्केन, अब्ब्यापाद-
वित्तक्केन, अविहिंसावित्तक्केन, नेक्खम्मसञ्जाय, अब्ब्यापादसञ्जाय,
5 अविहिंसासञ्जाय - इमेहि, खो, भिक्खवे, छहि धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मे सुखं विहरति अविघातं अनुपायासं अपरिच्छाहं, कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं पाटिकङ्खा” ति ।

२. अरहत्तसुत्तं

R 430

१. “छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो अरहत्तं सच्छि-
कातुं । कतमे छ ? मानं, ओमानं, अतिमानं, अधिमानं, थम्भं, अति-
10 निपातं - इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय अभब्बो अरहत्तं सच्छि-
कातुं ।

२. “छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो अरहत्तं सच्छिकातुं । कतमे छ ? मानं, ओमानं, अतिमानं, अधिमानं, थम्भं, अतिनिपातं - इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भब्बो अरहत्तं सच्छिकातुं” ति ।

३. उत्तरिमनुस्सधम्मसुत्तं

- 15 १. “छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो उत्तरिमनुस्सधम्मं अलमरियञ्जाणदस्सनविसेसं सच्छिकातुं । कतमे छ ? मुट्ठस्सच्चं, असम्पजञ्जं, इन्द्रियेषु अगुत्तद्वारतं, भोजने अमत्तञ्चुत्तं, कुहनं, लपनं - इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय अभब्बो उत्तरिमनुस्सधम्मं अल-
मरियञ्जाणदस्सनविसेसं सच्छिकातुं ।

- 20 २. “छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो उत्तरिमनुस्सधम्मं अल-
मरियञ्जाणदस्सनविसेसं सच्छिकातुं । कतमे छ ? मुट्ठस्सच्चं, असम्प-
जञ्जं, इन्द्रियेषु अगुत्तद्वारतं, भोजने अमत्तञ्चुत्तं, कुहनं, लपनं - इमे
खो, भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भब्बो उत्तरिमनुस्सधम्मं अलमरियञ्जाण-
दस्सनविसेसं सच्छिकातुं” ति ।

४. सुखसोमनस्ससुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मो सुखसोमनस्सबहुलो विहरति, योनि चस्स आरद्धा^१ होति आसवानं खयाय । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु धम्मारागो होति, भावनागमो होति, पहानारामो होति, पविनेकारामो होति, अब्ब्या-पञ्जारामो होति, निप्पपञ्चारामो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि^२ धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मो सुखसोमनस्सबहुलो विहरति, योनि चस्स आरद्धा होति आसवानं खयाया” ति ।

R. 431

B. 376

५. अधिगमसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो अनधिगतं वा कुसलं धम्मं अधिगन्तुं, अधिगतं वा कुसलं धम्मं फाति^३ कातुं^३ । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न आयकुसलो च होति, न अपायकुसलो च होति, न उपायकुसलो च होति, अनधिगतानं कुसलानं धम्मानं अधिगमाय न छन्दं जनेति, अधिगते कुसले धम्मो न आरक्खति^३, सातच्चकिरियाय न सम्पादेति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो अनधिगतं वा कुसलं धम्मं अधिगन्तुं, अधिगतं वा कुसलं धम्मं फाति कातुं ।

15

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो अनधिगतं वा कुसलं धम्मं अधिगन्तुं, अधिगतं वा कुसलं धम्मं फाति कातुं । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आयकुसलो च होति, अपायकुसलो च होति, उपायकुसलो च होति, अनधिगतानं कुसलानं धम्मानं अधिगमाय छन्दं जनेति, अधिगते कुसले धम्मो आरक्खति, सातच्चकिरियाय सम्पादेति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो अनधिगतं वा कुसलं धम्मं अधिगन्तुं, अधिगतं वा कुसलं धम्मं फाति कातुं” ति ।

R. 432

20

१. आरद्धो - स्या० । २-२. फातिकत्तु - सी०, फाति कातु - स्या०, रो० ।
३. आरक्खति - सी०, स्या०, रो० ।

६. महन्तत्तसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव महन्तत्तं^१ वेपुल्लत्तं पापुणाति धम्मोसु । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आलोकबहुलो च होति योगबहुलो च वेदबहुलो च असन्तुट्ठिबहुलो च अनिक्खित्तधुरो च कुसलेसु धम्मोसु उत्तरि^२ च पतारेति । इमेहि खो,
५ भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव महन्तत्तं वेपुल्लत्तं पापुणाति धम्मोसू” ति ।

७. पठमनिरयसुत्तं

377

१ “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि छहि ? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, पापिच्छो च, मिच्छादिट्ठि च ।
१० इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एव निरये ।

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एव सग्गे । कतमेहि छहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्ना-
दाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा
१५ पटिविरतो होति, अप्पिच्छो च, सम्मादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे” ति ।

८. दुत्तियनिरयसुत्तं

493

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एव निरये । कतमेहि छहि ? पाणातिपाती^३ होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति^३, लुद्धो च, पगब्भो च ।
२० इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एव निरये ।

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि छहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्ना-

१. महत्त - स्य० । २. उत्तरि - सी०, स्या०, रो० । ३-३. मुसावादी होति पिसुणवाचो होति फरुसवाचो होति सम्फप्लपापी होति - सी०, स्या०, रो० ।

दाना पटिविरतो होति, कामेसुभिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, अलुद्धो च, अप्पगम्भो च । इमेहि खो भिक्खवे छहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे” ति ।

६. अग्गधम्मसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो अग्गं धम्मं अरहत्तं सच्छिकात्तुं । कत्तमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु 5
अस्सद्धो होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी’ होति, कुसीतो’ होति’,
दुप्पञ्चो होति, काये च जीविते च सापेक्खो होति । इमेहि खो,
भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो अग्गं धम्मं अरहत्तं
सच्छिकात्तुं ।

B. 378

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो अग्गं 10
धम्मं अरहत्तं सच्छिकात्तुं । कत्तमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु
सद्धो होति, हिरिमा होति, ओत्तप्पी होति, आरद्धविरियो होति, पञ्चवा
होति, काये च जीविते च अनपेक्खो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि
धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो अग्गं धम्मं अरहत्तं सच्छिकात्तुं” ति ।

R. 494

१०. रत्तिविवससुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतस्स भिक्खुनो या रत्ति 15
वा दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मोसु, नो वुद्धि ।
कत्तमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु महिच्छो होति विघातवा
असत्तुद्धो इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरि-
क्खारेण, अस्सद्धो होति, दुस्सीलो होति, कुसीतो होति, मुद्धस्सति होति,
दुप्पञ्चो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतस्स 20
भिक्खुनो या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु
धम्मोसु, नो वुद्धि ।

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतस्स भिक्खुनो या रत्ति
वा दिवसो वा आगच्छति वुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मोसु, नो
परिहानि । कत्तमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न महिच्छो होति 25

अविघातवा सन्तुष्टो इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय-
भेसज्जपरिक्खारेन, सद्धो होति, सीलवा होति, आरद्धविरियो होति,
सतिमा होति, पञ्जवा होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि
समन्नागतस्स भिक्खुनो या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति वुद्धियेव
5 पाटिकह्णा, कुसलेसु धम्मेषु नो परिहानी” ति ।

अरहत्तवग्गो अद्भुतो^१ ।

तस्सुद्धानं

दुक्खं अरहत्तं उत्तरि^२ च, सुखं अधिगमेन च ।
महन्तत्तं^३ द्वयं निरये^४, अग्गधम्मं च रत्तियो^५ ति ॥

B. 379,
R. 435

६. सीतिवग्गो

१. सीतिभावसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो अनुत्तरं
सीतिभावं सच्छिकातुं । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु यस्मि
10 समये चित्तं निग्गहेतब्बं तस्मि समये चित्तं न निग्गण्हाति, यस्मि समये
चित्तं पग्गहेतब्बं तस्मि समये चित्तं न पग्गण्हाति, यस्मि समये चित्तं
सम्पहंसितब्बं तस्मि समये चित्तं न सम्पहंसेति, यस्मि समये चित्तं अज्झु-
पेक्खित्तब्बं तस्मि समये चित्तं न अज्झुपेक्खति, हीनाधिमुत्तिको च होति,
सक्कायाभिरतो च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो
15 भिक्खु अभब्बो अनुत्तरं सीतिभावं सच्छिकातु ।

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो अनुत्तरं
सीतिभावं सच्छिकातुं । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु यस्मि
समये चित्तं निग्गहेतब्बं तस्मि समये चित्तं निग्गण्हाति, यस्मि समये
चित्तं पग्गहेतब्बं तस्मि समये चित्तं पग्गण्हाति, यस्मि समये चित्तं सम्प-
20 हंसितब्बं तस्मि समये चित्तं सम्पहंसेति, यस्मि समये चित्तं अज्झुपेक्खि-
तब्बं, तस्मि समये चित्तं अज्झुपेक्खति, पणीताधिमुत्तिको च होति,

१. तत्तियो - स्या० । २ उत्तरि - सी०, रो० । ३-३. ० द्वयनिरये - सी०, रो०,
महत्तद्वयनिरये - स्या० । ४ रत्तिया - स्या० ।

निब्बानाभिरतो च । इमेहि, खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो अनुत्तरं सीतिभावं सञ्चिकातुं” ति ।

२. आवरणसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियामं ओक्कमित्तुं कुसलेसु धम्मोसु सम्मत्तं । कतमेहि छहि ? कम्मावरणताय समन्नागतो होति, किलेसावरणताय समन्नागतो होति, विपाकावरणताय समन्नागतो होति, अस्सदो च होति, अञ्छन्दिको च, दुप्पञ्चो च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियामं ओक्कमित्तुं कुसलेसु धम्मोसु सम्मत्तं ।

B. 380

5 R. 436

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियामं ओक्कमित्तुं कुसलेसु धम्मोसु सम्मत्तं । कतमेहि छहि ? न कम्मावरणताय समन्नागतो होति, न किलेसावरणताय समन्नागतो होति, न विपाकावरणताय समन्नागतो होति, सद्धो च होति, छन्दिको च, पञ्चवा च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियामं ओक्कमित्तुं कुसलेसु धम्मोसु सम्मत्तं” ति ।

10

३. बोरोपितसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियामं ओक्कमित्तुं कुसलेसु धम्मोसु सम्मत्तं । कतमेहि छहि ? माता जीविता बोरोपिता होति, पिता जीविता बोरोपितो होति, अरहं जीविता बोरोपितो होति, तथागतस्स दुट्ठेन चित्तेन लोहितं उप्पादितं होति, सङ्को भिक्खो होति, दुप्पञ्चो होति जळो एळमूगो । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियामं ओक्कमित्तुं कुसलेसु धम्मोसु सम्मत्तं ।

15

20

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियामं ओक्कमित्तुं कुसलेसु धम्मोसु सम्मत्तं । कतमेहि छहि ? न माता जीविता बोरोपिता होति, न पिता जीविता बोरोपितो होति, न अरहं जीविता बोरोपितो होति, न तथागतस्स दुट्ठेन चित्तेन लोहितं

R. 437

25

उत्पादितं होति, न सञ्चो भिन्नो होति, पञ्चवा होति अजलो अनेलमूगो ।
इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो
नियामं ओक्कमित्तुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्त” ति ।

४. सुस्सूसतिसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं
5 अभब्बो नियामं ओक्कमित्तुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं । कतमेहि छहि ?
तथागतप्पवेदिते धम्मविनये देसियमाने न सुस्सूसति, न सोत्तं ओदहति,
न अञ्जा चित्त उपट्ठापेति^१, अनत्थं गण्हाति, अत्थं रिञ्चति, अननु-
लोमिकाय खन्तिया समन्नागतो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि
धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियाम ओक्कमित्तुं
10 कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं ।

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो
नियामं ओक्कमित्तुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्त । कतमेहि छहि ? तथा-
गतप्पवेदिते धम्मविनये देसियमाने सुस्सूसति, सोत्तं ओदहति, अञ्जा
चित्तं उपट्ठापेति, अत्थं गण्हाति, अनत्थं रिञ्चति, अनुलोमिकाय खन्तिया
15 समन्नागतो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो
सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियामं ओक्कमित्तुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्त” ति ।

५. अप्पहायसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो दिट्ठिसम्पदं सच्छि-
कात्तुं । कतमे छ ? सक्कायदिट्ठिं, विचिकिच्छं, सीलव्वतपरामासं,
अपायगमनीयं^२ रागं, अपायगमनीयं दोसं, अपायगमनीयं मोहं — इमे
20 खो, भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय अभब्बो दिट्ठिसम्पदं सच्छिकात्तुं ।

२. “छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो दिट्ठिसम्पदं सच्छिकात्तुं ।
कतमे छ ? सक्कायदिट्ठिं, विचिकिच्छं, सीलव्वतपरामासं, अपाय-
गमनीयं रागं, अपायगमनीयं दोसं, अपायगमनीयं मोहं — इमे खो,
भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भब्बो दिट्ठिसम्पदं सच्छिकात्तुं” ति ।

१. उपट्ठपेति — सी०, स्या०, रो० । २. अपायगमणिय — सी०, अपायगमणिय —
स्या०, रो० ।

६. पहीनसुत्तं

१. “छयिमे, भिक्खवे, धम्मा दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स पहीना । कतमे छ ? सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छा, सीलब्वत्तपरामासो, अपायगमनीयो रागो, अपायगमनीयो दोसो, अपायगमनीयो मोहो — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स पहीना” ति ।

B. 382

७. अभब्वसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मे अभब्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो उप्पा- 5
देतुं । कतमे छ ? सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छं, सीलब्वत्तपरामासं, अपाय-
गमनीयं रागं, अपायगमनीयं दोसं, अपायगमनीयं मोहं — इमे खो,
भिक्खवे, छ धम्मे अभब्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो उप्पादेतुं” ति ।

८. पठमअभब्वट्टानसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अभब्वट्टानानि । कतमानि छ ?
अभब्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सत्थरि अगारवो विहरितुं अप्पत्तिस्सो, 10 R 439
अभब्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो धम्मे अगारवो विहरितुं अप्पत्तिस्सो,
अभब्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सद्धे अगारवो विहरितुं अप्पत्तिस्सो,
अभब्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सिक्खाय अगारवो विहरितुं अप्पत्तिस्सो,
अभब्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो अनागमनीयं वत्थुं पच्चागन्तुं, अभब्वो
दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो अट्ठमं भवं निब्वत्तेतुं । इमानि खो, भिक्खवे, छ 15
अभब्वट्टानानी” ति ।

९. द्वितीयअभब्वट्टानसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अभब्वट्टानानि । कतमानि छ ?
अभब्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो कच्चि सङ्खारं निच्चतो उपगन्तुं, अभब्वो
दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो कच्चि सङ्खारं सुखतो उपगन्तुं, अभब्वो दिट्ठि-
सम्पन्नो पुग्गलो कच्चि धम्मं अत्ततो उपगन्तुं, अभब्वो दिट्ठिसम्पन्नो 20
पुग्गलो अनन्तरियं कम्मं कातुं, अभब्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो कोतूहल-

१. स्या०, रो० पीत्यकेसु नत्थि । २-२. अनन्तरियकम्मं — सी०; अनन्तरियकम्मं —
स्या०, रो० ।

B. 383

मङ्गलेन सुद्धि पच्चागन्तु, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो इतो बहिद्धा दक्खिणोत्थं गवेसितु । इमानि खो, भिक्खवे, छ अभब्बट्टानानी” ति ।

१०. ततियअभब्बट्टानसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अभब्बट्टानानि । कतमानि छ ? अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो मातरं जीविता वोरोपेतु, अभब्बो दिट्ठि-
5 सम्पन्नो पुग्गलो पितरं जीविता वोरोपेतु, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो अरहन्तं जीविता वोरोपेतु, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो तथागतस्स दुट्ठेन चित्तेन लोहितं उप्पादेतुं, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सच्च भिन्दितुं, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो अञ्ज-सत्थारं उद्दिंसितु । इमानि खो, भिक्खवे, छ अभब्बट्टानानी” ति ।

११. चतुत्थअभब्बट्टानसुत्तं

R. 440 10

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अभब्बट्टानानि । कतमानि छ ? अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सयङ्कतं सुखदुक्ख पच्चागन्तु, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो परङ्कतं^१ सुखदुक्खं पच्चागन्तुं, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सयङ्कतं च परङ्कतं च सुखदुक्खं पच्चागन्तु, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो असयङ्कारं^२ अधिच्चसमुप्पन्नं सुखदुक्ख पच्चागन्तुं, अभब्बो दिट्ठि-
15 सम्पन्नो पुग्गलो अपरङ्कारं^३ अधिच्चसमुप्पन्नं सुखदुक्ख पच्चागन्तु, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो असयङ्कारं च अपरङ्कारं च अधिच्चसमुप्पन्नं सुखदुक्खं पच्चागन्तुं । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, दिट्ठि-सम्पन्नस्स पुग्गलस्स हेतु च सुदिट्ठो हेतुसमुप्पन्ना च धम्मा । इमानि खो, भिक्खवे, छ अभब्बट्टानानी” ति ।

सीतिवग्गो नवमो^४ ।

तस्सुद्धानं

20

सीतिभाव^५ आवरणं, वोरोपिता सुसूसति ।
अप्पहाय पहीनाभब्बो, तट्टाना चतुरो पि चा ति^६ ॥

१. परकत - स्या० । २. अपरकारं - स्या० । ३. चतुत्थो - स्या०
४-५. सीति भब्बो आवरणता सुसूसा पवुच्चति ।
पहातब्बं पहीना मे उप्पादेतब्बं सत्थारि ।
कच्चि सङ्खर मातरि सयङ्कत्तेन वग्गो ति ॥ - सी०, स्या०, रो० ।

१०. आनिसंसवग्गो

१. पातुभावसुत्तं

१. "छन्नं, भिक्खवे, पातुभावो दुल्लभो लोकस्मि । कतमेसं
छन्नं ? तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पातुभावो दुल्लभो लोकस्मि,
तथागतप्पवेदितस्स धम्मविनयस्स देसेता पुगल्लो दुल्लभो लोकस्मि,
अरियायतने पच्चाजातिं दुल्लभा लोकस्मि, इन्द्रियाणं अवेकल्लता
दुल्लभा लोकस्मि, अजळता अनेळमूगता दुल्लभा लोकस्मि, कुसल्ले^१ 5
धम्मे छद्धो दुल्लभो लोकस्मि । इमेसं खो, भिक्खवे, छन्नं पातुभावो
दुल्लभो लोकस्मि" ति ।

B. 384,
R. 441

२. आनिसंससुत्तं

१. "छयिमे, भिक्खवे, आनिसंसा सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय ।
कतमे छ ? सद्धम्मनियतो होति, अपरिहानधम्मो होति, परियत्त-
कत्तस्स दुक्खं होति, असाधारणेन भाणेन समन्नागतो होति, हेतु चत्स 10
सुदिट्ठो, हेतुसमुप्पन्ना च धम्मा । इमे खो, भिक्खवे, छ आनिसंसा
सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाया" ति ।

३. अनिच्छसुत्तं

१. "सो वत, भिक्खवे, भिक्खु कच्चि सङ्खार निच्चतो समनु-
पस्सन्तो अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो भविस्सती" ति नेतं ठानं
विज्जति । 'अनुलोमिकाय खन्तिया असमन्नागतो सम्मत्तनियामं ओक्क- 15
मिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । 'सम्मत्तनियामं अनोक्कममानो
सोतापत्तिफलं वा सकदागामिफलं वा अनागामिफलं वा अरहत्तं वा
सच्छिकरिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।

२. "सो वत, भिक्खवे, भिक्खु सब्बसङ्खारे^२ अनिच्चतो समनु-
पस्सन्तो अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो भविस्सती" ति ठाननेतं 20
विज्जति । 'अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो सम्मत्तनियामं ओक्क-
मिस्सती' ति ठाननेतं विज्जति । 'सम्मत्तनियामं ओक्कममानो सोता-

R. 442

१-१. पच्चाजातो दुल्लभो - स्या० । २-२ कुसलधम्मच्छद्धो - सी०, स्या० रो०
३ व होति - सी०, स्या०, १० । ४. सब्बसङ्खारं - सी०, रो० ।

पत्तिफलं वा सकदागामिफलं वा अनागामिफलं वा अरहत्तं वा सच्छि-
करिस्सती' ति ठानमेतं विज्जती' ति ।

४. दुक्खसुत्तं

“सो वत, भिक्खवे, भिक्खु कञ्चि सङ्खारं सुखतो समनुपस्सन्तो
... पे०... सब्बसङ्खारे दुक्खतो समनुपस्सन्तो ... पे०... ठानमेतं विज्जति” ।

५. अनत्तसुत्तं

5 “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु कञ्चि धम्मं अत्ततो समनुपस्सन्तो
... पे०... सब्बधम्मे' अनत्ततो समनुपस्सन्तो ... पे०... ठानमेतं विज्जति” ।

६. निब्बानसुत्तं

१. “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु निब्बानं दुक्खतो समनुपस्सन्तो
अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो भविस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।
‘अनुलोमिकाय खन्तिया असमन्नागतो सम्मत्तनियामं ओक्कमिस्सती’
10 ति नेतं ठानं विज्जति । ‘सम्मत्तनियामं अनोक्कममानो सोतापत्तिफल
वा सकदागामिफलं वा अनागामिफलं वा अरहत्तं वा सच्छिक्करिस्सती’
ति नेतं ठानं विज्जति ।

२. “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु निब्बानं सुखतो समनुपस्सन्तो
443 अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो भविस्सती' ति ठानमेतं विज्जति ।
15 ‘अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो सम्मत्तनियामं ओक्कमिस्सती’ ति
ठानमेतं विज्जति । ‘सम्मत्तनियामं ओक्कममानो सोतापत्तिफलं वा
सकदागामिफलं वा अनागामिफलं वा अरहत्तं वा सच्छिक्करिस्सती’ ति
ठानमेतं विज्जती’ ति ।

७. अनवत्थितसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, आनिस्संसे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुन।
20 सब्बसङ्खारेसु अनोधि करित्वा अनिच्चसञ्जं उपट्ठापेत्तु । कतमे छ ?
‘सब्बसङ्खारा च मे अनवत्थिता’ खाधिस्सन्ति, सब्बलोके च मे मनो

१ सब्बधम्म - सी०, रो० । २ अनवद्विततो - सी०, स्या०, रो० ।

नाभिरमिस्सति, सब्बलोका च मे मनो वुट्ठहिस्सति, निब्बानपोणं च मे मानसं भविस्सति, संयोजना च मे पहानं गच्छिस्सन्ति^१, परमेन च सामञ्जेन समन्नागतो भविस्सामी^२ ति । इमे खो, भिक्खवे, छ आनि-संसे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बसङ्खारेसु अनोधि करित्वा अनिच्चमुञ्जं उपट्ठापेतुं^३ ति ।

B. 386

5

द. उक्खित्तासिकसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, आनिंससे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बसङ्खारेसु अनोधि करित्वा दुक्खसञ्जं उपट्ठापेतुं । कतमे छ ? ‘सब्बसङ्खारेसु च मे निब्बिदसञ्जा^१ पच्चुपट्ठिता भविस्सति, सेय्यथापि उक्खित्तासिके वधके । सब्बलोका च मे मनो वुट्ठहिस्सति, निब्बाने च सन्तदस्सावी भविस्सामि, अनुसया च मे समुग्घातं गच्छिस्सन्ति, 10 किच्चकारी च भविस्सामि, सत्या च मे परिचिण्णो भविस्सति मेत्तावताया’ ति । इमे खो, भिक्खवे, छ आनिंससे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बसङ्खारेसु अनोधि करित्वा दुक्खसञ्जं उपट्ठापेतुं^२ ति ।

R. 444

६. अतम्मयसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, आनिंससे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बधम्मसेसु अनोधि करित्वा अनत्तसञ्जं उपट्ठापेतुं । कतमे छ ? 15 सब्बलोके च अतम्मयो भविस्सामि, अहङ्कारा च मे उपरुज्झिस्सन्ति, ममङ्कारा च मे उपरुज्झिस्सन्ति, असाधारणेन च जाणेन समन्नागतो भविस्सामि, हेतु च मे सुदिट्ठो भविस्सति, हेतुसमुप्यन्ना च धम्मा । इमे खो, भिक्खवे, छ आनिंससे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बधम्मसेसु अनोधि करित्वा अनत्तसञ्जं उपट्ठापेतुं^३ ति । 20

१०. भवसुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, भवा पहातब्बा, तीसु सिक्खासु सिक्खित्तब्बं । कतमे तयो भवा पहातब्बा ? कामभवो, रूपभवो, अरूपभवो — इमे तयो भवा पहातब्बा । कतमासु तीसु सिक्खासु सिक्खित्तब्बं ?

B. 387

१. गच्छन्ति — सी०, स्या०, रो० । २. निब्बानसञ्जा — सी०; निब्बानसञ्जा — स्या०, रो० ।

अधिशीलसिक्खाय, अधिचित्तसिक्खाय, अधिपञ्जासिक्खाय - इमासु तीसु सिक्खासु सिक्खतब्बं । यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो इमे तयो भवा पहीना होन्ति, इमासु च तीसु सिक्खासु सिक्खतसिक्खो होति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु अच्छेच्छि तण्हं, विवत्तयि संयोजनं, सम्मा 5 मानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा" ति ।

११. तण्हासुत्तं

R. 445

१. "तिस्सो इमा, भिक्खवे, तण्हा पहातब्बा तयो च माना । कतमा तिस्सो तण्हा पहातब्बा ? कामतण्हा, भवतण्हा, विभवतण्हा - इमा तिस्सो तण्हा पहातब्बा । कतमे तयो माना पहातब्बा ? मानो, ओमानो, अत्तिमानो - इमे तयो माना पहातब्बा । यतो खो, भिक्खवे, 10 भिक्खुनो इमा तिस्सो तण्हा पहीना होन्ति इमे च तयो माना । अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु अच्छेच्छि तण्हं, विवत्तयि संयोजनं, सम्मा मानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा" ति ।

आनिसंसवग्गो दसमो^१ ।

तस्सुद्धानं

पातुभावो आनिसंसो, अनिच्चदुक्खअनत्ततो^२ ।
निब्बानं अनवत्थि^३, उक्खित्तासि^४ अतम्मयो ।
भवाहतण्हायेका दसा ति^५ ॥
द्वितियो पण्णासको समत्तो ।

15

११. तिकवग्गो

१. रागसुत्तं

B 388

R. 446

१. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? रागो, दोसो, मोहो - इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? रागस्स

१ पञ्चमो - स्या० । २ अनिच्चं दुक्खमनत्ततो - सी०, स्या०, रो० । ३ तयो-
अनोधि सवुत्ता - सी०, रो०, तयो अनोधि - स्या० । ४-५ उक्खितासि तेषाति -
स्या०; भवतण्हाय ते दसाति - सी०, रो० ।

पहानाय असुभा भावेतब्बा, दोसस्स पहानाय मेत्ता भावेतब्बा, मोहस्स पहानाय पञ्जा भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

२. दुच्चरितसुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? कायदुच्चरितं, वचीदुच्चरितं, मनोदुच्चरितं – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? कायदुच्चरितस्स पहानाय कायसुचरितं भावेतब्बं, वचीदुच्चरितस्स पहानाय वचीसुचरितं भावेतब्बं, मनोदुच्चरितस्स पहानाय मनोसुचरितं भावेतब्बं । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

10

३. वितक्कसुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? कामवितक्को, ब्यापादवितक्को, विहिंसावितक्को – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? कामवितक्कस्स पहानाय नेक्खम्मवितक्को भावेतब्बो, ब्यापादवितक्कस्स पहानाय अब्यापादवितक्को भावेतब्बो, विहिंसावितक्कस्स पहानाय अविहिंसावितक्को भावेतब्बो । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

15

४. सञ्ज्ञासुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? कामसञ्ज्ञा, ब्यापादसञ्ज्ञा, विहिंसासञ्ज्ञा – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? कामसञ्ज्ञाय पहानाय नेक्खम्मसञ्ज्ञा भावेतब्बा, ब्यापादसञ्ज्ञाय पहानाय अब्यापादसञ्ज्ञा भावेतब्बा, विहिंसासञ्ज्ञाय पहानाय अविहिंसासञ्ज्ञा भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

B. 389

R. 447

20

५. धातुसुत्तं

१. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? कामधातु, व्यापादधातु, विहिंसाधातु - इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहाणाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? कामधातुया पहाणाय नेक्खम्मधातु भावेतब्बा, व्यापादधातुया
- 5 पहाणाय अब्यापादधातु भावेतब्बा, विहिंसाधातुया पहाणाय अविहिंसा-
धातु भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहाणाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा" ति ।

६. अस्सादसुत्तं

१. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? अस्साददिट्ठि, अत्तानुदिट्ठि, मिच्छादिट्ठि - इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहाणाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ?
- 10 अस्साददिट्ठिया पहाणाय अनिच्चसञ्जा भावेतब्बा, अत्तानुदिट्ठिया पहाणाय अनत्तसञ्जा भावेतब्बा, मिच्छादिट्ठिया पहाणाय सम्मादिट्ठि भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहाणाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा" ति ।

७. अरतिसुत्तं

- R. 448 15 १. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? अरति, विहिंसा, अधम्मचरिया - इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहाणाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे
- B. 390 तयो ? अरतिया पहाणाय मुदिता भावेतब्बा, विहेसाय^१ पहाणाय अवि-
हिंसा भावेतब्बा, अधम्मचरियाय पहाणाय धम्मचरिया भावेतब्बा ।
- 20 इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहाणाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा" ति ।

८. सन्तुट्ठितासुत्तं

१. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? असन्तुट्ठिता, असम्पजञ्जं, महिच्छता - इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं

१ विहेसाय - स्या०, रो० ।

खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहाणाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? असन्तुद्धिताय पहाणाय सन्तुद्धिता भावेतब्बा, असम्पजञ्जस्स पहाणाय सम्पजञ्जं भावेतब्बं, महिच्छताय पहाणाय अप्पिच्छता भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहाणाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

5

६. दोवचस्सतासुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? दोवचस्सता, पापमित्तता, चेतसो विक्खेपो – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहाणाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? दोवचस्सताय पहाणाय सोवचस्सता भावेतब्बा, पापमित्तताय पहाणाय कल्याणमित्तता भावेतब्बा, चेतसो विक्खेपस्स पहाणाय आना-
पानस्सति भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहाणाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

10

R 449

१०. उद्धच्वसुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? उद्धच्चं, असंवरो, पमादो – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहाणाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? उद्ध-
च्चस्स पहाणाय समथो भावेतब्बो, असंवरस्स पहाणाय संवरो भावेतब्बो, पमादस्स पहाणाय अप्पमादो भावेतब्बो । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहाणाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

15

B 391

तिकवग्गो एकादसमो^१ ।

तस्सुद्दानं

रागदुच्चरितचित्तक, सञ्जा धातू ति वुच्चति^२ ।
अस्सादअरतितुद्धि, दुवे^३ च उद्धच्चेन^४ वग्गो ति ।।

20

१२. सामञ्जसवग्गो

१. कायानुपस्सीसुत्तं

१. "छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो काये कायानुपस्सी विहरित्तुं । कतमे छ ? कम्मारामतं, भस्सारामतं, निद्दारामतं, सङ्गणिकारामतं, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारतं, भोजने अमत्तञ्चुतं - इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय अभब्बो काये कायानुपस्सी विहरित्तुं ।

R 450 5

२. "छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो काये कायानुपस्सी विहरित्तुं । कतमे छ ? कम्मारामत, भस्सारामत, निद्दारामतं, सङ्गणिकारामतं, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारतं, भोजने अमत्तञ्चुतं - इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भब्बो काये कायानुपस्सी विहरित्तुं" ति ।

२. धम्मानुपस्सीसुत्तं

१. "छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो अज्झत्तं काये ... पे०...
 10 बहिद्धा काये . . पे०... अज्झत्तबहिद्धा काये ... पे०... अज्झत्त वेदनासु
 ... पे०... बहिद्धा वेदनासु ... पे०... अज्झत्तबहिद्धा वेदनासु ... पे०...
 अज्झत्तं चित्ते ... पे०... बहिद्धा चित्ते ... पे०... अज्झत्तबहिद्धा चित्ते
 ... पे०... अज्झत्तं धम्मेसु ... पे०... बहिद्धा धम्मेसु ... पे०... अज्झत्त-
 बहिद्धा धम्मेसु धम्मामुपस्सी विहरित्तुं । कतमे छ ? कम्मारामतं,
 B 392 15 भस्सारामतं, निद्दारामतं, सङ्गणिकारामत, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारत,
 भोजने अमत्तञ्चुत - इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भब्बो अज्झत्त-
 बहिद्धा धम्मेसु धम्मामुपस्सी विहरित्तुं" ति ।

३ तपुस्ससुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो तपुस्सो गहपति तथा-
 गते निट्ठङ्गतो अमतद्दसो अमतं सच्छिक्त्वा इरियति । कतमेहि छहि ?
 R. 451 20 वुद्धे अवेच्चप्पसादेन, धम्मे अवेच्चप्पसादेन, सङ्घे अवेच्चप्पसादेन,
 अरियेन सीलेन, अरियेन ज्ञाणेन, अरियाय विमुत्तिया - इमेहि खो,
 भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो तपुस्सो गहपति तथागते निट्ठङ्गतो
 अमतद्दसो अमतं सच्छिक्त्वा इरियती" ति ।

४-२३ भल्लिकादिसुत्तानि

१-२०. “छ्हि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भल्लिको गहपति ... पे०... सुदत्तो गहपति अनाथपिण्डिको ... चित्तो गहपति मच्छिका-सण्डिको ... हत्थको आळवको ... महानामो सक्को ... उग्गो गहपति वेसालिको ... उग्गतो गहपति ... सूरु अम्बट्ठो ... जीवको कोमार-भच्चो .. नकुलपिता गहपति ... तवकण्णिको गहपति ... पूरणो गहपति 5 .. इसिदत्तो गहपति .. तन्धानो गहपति ... विच्चयो^१ गहपति ... विजय-माहिको^२ गहपति .. मेण्डको गहपति .. वासेट्ठो उपासको ... अरिट्ठो उपासको .. सारग्गो^३ उपासको तथागते निट्ठुङ्गतो अमतद्दसो अमतं सच्छिकत्वा इरियति । कतमेहि छ्हि ? बुद्धे अव्वेच्चप्पसादेन, धम्मे अव्वेच्चप्पसादेन, सद्धे अव्वेच्चप्पसादेन, अरियेन सीलेन, अरियेन ज्ञाणेन, 10 अरियाय विमत्तिया - इमेहि खो, भिक्खवे, छ्हि धम्मेहि समन्नागतो सारग्गो उपासको तथागते निट्ठुङ्गतो अमतद्दसो अमतं सच्छिकत्वा इरियती” ति ।

सामञ्जवग्गो द्वादसमो ।

१३. रागपेय्यालं

१. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय छ्धम्म भावेतब्बा । कतमे छ्ध ? दस्सनानुत्तरियं, सवनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं, सिक्खानुत्तरियं, पारिचरियानुत्तरियं, अनुस्सतानुत्तरियं - रागस्स, भिक्खवे, 15 R 452 अभिञ्जाय इमे छ्ध धम्मा भावेतब्बा” ति ।

२. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय छ्ध धम्मा भावेतब्बा । कतमे छ्ध ? बुद्धानुस्सति, धम्मनुस्सति, सङ्खानुस्सति, सीलानुस्सति, चागानुस्सति, देवतानुस्सति - रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे छ्ध 20 धम्मा भावेतब्बा” ति ।

३. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय छ्ध धम्मा भावेतब्बा । कतमे छ्ध ? अनिच्चसञ्जा, अनिच्चे दुक्खसञ्जा, दुक्खे अनत्तसञ्जा, पहानसञ्जा, विरागसञ्जा, निरोधसञ्जा - रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे छ्ध धम्मा भावेतब्बा” ति । 25

१ विजयो - सी०, स्या०, रो० । २ वज्जियमहिती - स्त्री०, स्या०, रो० । ३ सादत्तो - स्या० ।

४-३०. “रागस्स, भिक्खवे, परिञ्जाय .. पे०... परिक्खयाय ...
पह्नाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय .. चागाय ...
पटिनिस्सग्गाय छ^१ धम्मा भावेतब्बा” ।

३१-५१०. “दोसस्स ... पे०... मोहस्स ... कोधस्स .. उपनाहस्स
5 ... मक्खस्स ... पळासस्स^२ ... इस्साय ... मच्छरियस्स ... मायाय ... साठे-
व्यस्स^३ ... थम्भस्स ... सारम्भस्स ... मानस्स ... अत्तिमानस्स ... मदस्स ...
पमादस्स अभिञ्जाय ... पे०.... परिञ्जाय ... परिक्खयाय . पह्नाय ...
खयाय वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ... पटिनिस्सग्गाय
... पे०... इमे छ धम्मा भावेतब्बा” ति ।

10 इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं अभि-
नन्दुं ति ।

रागपेय्यालं निद्धित ।

छक्कनिपातो निद्धितो ।

— . ० : —

७. सत्तकनिपातो

१. धनवग्गो

१. पठमपियसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो” ति । “भवन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

B. 395,
R. vol IV;1.

२. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं 5
अप्पियो च होति अमनापो च अग्ररु च अभावनीयो च । कत्तमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु लाभकामो च होति, सक्कारकामो च होति, अनवञ्जत्तिकामो च होति, अहिरिको च होति, अनोत्तप्पी च, पापिच्छो च, मिच्छादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अग्ररु 10
च अभावनीयो च ।

३. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं पियो च होति, मनापो च गरु च भावनीयो च । कत्तमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न लाभकामो च होति, न सक्कारकामो च होति, न अनवञ्जत्तिकामो च होति, हिरीमा च होति, ओत्तप्पी च, अप्पि- 15
च्छो च, सम्मादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा” ति ।

R 2

B. 396

२. दुतियपियसुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अग्ररु च अभावनीयो च । कत्तमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु लाभकामो च होति, सक्कारकामो च 20
होति, अनवञ्जत्तिकामो च होति, अहिरिको च होति, अनोत्तप्पी च, इस्सुकी च, मच्छरी च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो

१. स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २. हिरिमा — रो० ।

भिक्षु सन्नह्याचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अग्ररु च अभावनीयो च ।

२. "सत्तहि, भिक्षवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्षु सन्नह्याचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि सत्तहि ?
 5 इध, भिक्षवे, भिक्षु न लाभकामो च होति, न सक्कारकामो च होति, न अनवञ्चत्तिकामो च होति, हिरीमा च होति, ओत्तप्पी च, अनिस्सुकी च, अमच्छरी च । इमेहि खो, भिक्षवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्षु सन्नह्याचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा" ति।

३. सङ्घित्तबलसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
 R 3 10 अनाथपिण्डकस्स आरामे ... पे०... सत्तिमानि, भिक्षवे, बलानि । कतमानि सत्त ? सद्धाबलं, विरियबलं, हिरीबल, ओत्तप्पबलं, सतिबलं, समाधिबलं, पञ्जाबलं - इमानि खो, भिक्षवे, सत्त बलानी ति ।

"सद्धाबलं विरियं^१ च^२, हिरी^३ ओत्तप्पियं बल ।

सतिबलं समाधि^४ च^५, पञ्जा वे सत्तमं बलं ॥

- 15 "एतेहि बलवा भिक्षु, सुखं जीवति पण्डितो ।

B. 397

योनिस्सो विचिने धम्मं, पञ्जायत्थं विपस्सति ।

पज्जोतस्सेव^६ निब्बानं, विमोक्खो^७ होति चेतसो" ति ॥

४. वित्थतबलसुत्तं

१. "सत्तिमानि, भिक्षवे, बलानि । कतमानि सत्त ? सद्धा-
 बल, विरियबलं, हिरीबलं, ओत्तप्पबलं, सतिबलं, समाधिबलं, पञ्जाबलं ।
 20 २. "कतमं च, भिक्षवे, सद्धाबलं ? इध, भिक्षवे, अरिय-
 सावको सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधिं - 'इति पि सो भगवा
 अरहं सम्मासम्बुद्धो ... पे० .. सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति ।
 इदं बुच्चति, भिक्षवे, सद्धाबलं ।
 ३. "कतमं च, भिक्षवे, विरियबलं ? इध, भिक्षवे, अरिय-
 25 सावको आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय कुसलानं

१-१ विरियवर्ल - स्या०; वीरियं च - म० । २ हिरी - री० । ३-३ समाधिबल - स्या०; समाधि च - री० । ४. पज्जोतस्सेव - स्या० । ५. विमोक्खो - री० ।

धम्मानं उपसम्पदाय, धामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु
धम्मेसु । इदं वुच्चति, भिक्खवे, विरियबलं ।

४. "कतमं च, भिक्खवे, हिरीवलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको हिरीमा होति, हिरीयति^१ कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनो-
दुच्चरितेन, हिरीयति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । 5 R. 4
इदं वुच्चति, भिक्खवे, हिरीवलं ।

५. "कतमं च, भिक्खवे, ओत्तप्पबलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको ओत्तप्पी होति, ओत्तप्पति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन
मनोदुच्चरितेन, ओत्तप्पति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया ।
इदं वुच्चति, भिक्खवे, ओत्तप्पबलं । 10

६. "कतमं च, भिक्खवे, सतिबलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको सतिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो चिरकतं पि
चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता । इदं, वुच्चति, भिक्खवे, सतिबलं ।

७. "कतमं च, भिक्खवे, समाधिबलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको विविच्चेव कामेहि ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । 15
इदं वुच्चति, भिक्खवे, समाधिबलं ।

८. "कतमं च, भिक्खवे, पञ्जाबलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको पञ्जावा होति उदयत्थगामिनिया पञ्जाय समन्नागतो अरियाय
निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । इदं वुच्चति, भिक्खवे,
पञ्जाबलं । इमानि खो, भिक्खवे, सत्त वलानी ति । 20

"सद्दाबलं विरियं च, हिरी ओत्तप्पियं बलं ।

सतिबलं समाधि च, पञ्जा वे सत्तमं बलं ॥

"एतेहि वलवा भिक्खु, सुखं जीवति पण्डितो ।

योनिंसो विचिने धम्मं, पञ्जायत्थं विपस्सति ।

पज्जोतस्सेव निब्बानं, विमोक्खो होति चेतसो" ति ॥ 25

५. सङ्घित्तघनसुत्तं

३. "सत्तिमानि, भिक्खवे, धनानि । कत्तमानि सत्त ? सद्दा-
धनं, सीलघनं, हिरीघनं, ओत्तप्पघनं, सुतघनं, चागघनं, पञ्जाघनं -

१ हिरीयति - स्या०, रो० ।

R 5

इमानि खो, भिक्खवे, सत्त धनानी ति ।

“सद्धाघनं सीलघनं, हिरी ओत्तप्पियं धनं ।

सुतधन च चागो च, पञ्जा वे सत्तमं धनं ॥

“यस्स एते^१ घना अत्थि, इत्थिया पुरिसस्स वा ।

5

अदलिद्दो^२ ति तं आहु, अमोधं तस्स जीवितं ॥

“तस्मा सद्धं च सीलं च, पसादं धम्मदस्सनं ।

अनुयुञ्जेथ मेधावी, सरं बुद्धान सासनं” ति ॥

६. वित्थतधनमुत्तं

१. “सत्तिमानि, भिक्खवे, धनानि । कतमानि सत्त ? सद्धा-
घनं, सीलघनं, हिरीघनं, ओत्तप्पघनं, सुतधनं, चागघनं, पञ्जाघनं ।

10

२. “कतमं च, भिक्खवे, सद्धाघनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको सद्धो होति, सद्दहति तथागतस्स बोधि — ‘इति पि सो भगवा
अरहं सम्मासम्बुद्धो ... पे०... बुद्धो भगवा’ ति । इदं वुच्चति, भिक्खवे,
सद्धाघनं ।

B 399

३. “कतमं च, भिक्खवे, सीलघनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको पाणात्तिपाता पटिविरतो होति ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादद्धाना
पटिविरतो होति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सीलघनं ।

४. “कतमं च, भिक्खवे, हिरीघनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको हिरीमा होति, हिरीयति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनो-
दुच्चरितेन, हिरीयति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । इदं
वुच्चति, भिक्खवे, हिरीघनं ।

५. “कतमं च, भिक्खवे, ओत्तप्पघनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको ओत्तप्पी होति, ओत्तप्पति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन
मनोदुच्चरितेन, ओत्तप्पति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया ।
इदं वुच्चति, भिक्खवे, ओत्तप्पघनं ।

R 6 25

६. “कतमं च, भिक्खवे, सुतधनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो । ये ते धम्मा आदि-
कल्याणां मज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सब्यञ्जनं, केवल-

१. एता - स्या० । २. अदलिद्दो - स्या० ।

परिपुष्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स घम्मा बहुस्सुता
होन्ति धाता^१ वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा ।
इदं वुच्चति, भिक्खवे, सुतधनं ।

७. “कतमं च, भिक्खवे, चागधनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति मुत्तचागो पयत्- 5
पाणि वोस्सग्गतो याचयोगो दानसंविभागरतो । इदं वुच्चति, भिक्खवे,
चागधनं ।

८. “कतमं च, भिक्खवे, पञ्जाधनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको पञ्जावा होति ... पे०... सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । इदं
वुच्चति, भिक्खवे, पञ्जाधनं । इमानि खो, भिक्खवे, सत्त धनानी ति । 10

“सद्धाधनं सीलधनं, हिरी ओत्तप्पियं धनं ।

सुतधनं च चागो च, पञ्जा वे सत्तमं धनं ॥

“यस्स एते धना अत्थि, इत्थिया पुरिसस्स वा ।

अदलिहो ति तं आहु, अमोधं तस्स जीवितं ॥

“तस्मा सद्धं च सीलं च, पसादं घम्मदस्सनं । 15

अनुयुञ्जेथ भेधावी, सरं बुद्धान सासनं” ति ।

७. उग्रासुतं

१. अथ खो उग्गो राजमहामत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिद्धो खो उग्गो राजमहामत्तो भगवन्तं एतदवोच -

B. 400

२. “अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं, भन्ते ! याव अद्धो चायं,^२ 20
भन्ते, मिगारो रोहणेय्यो याव महद्धनो याव महाभोगो” ति ।

“कीव^३ अद्धो पनुग्ग, मिगारो रोहणेय्यो, कीव महद्धनो, कीव
महाभोगो” ति ?

R. 7

“सतं, भन्ते, सतसहस्सानं” हिरञ्जस्स, को पन वादो रूपि-
यस्सा” ति !

25

“अत्थि खो एतं, उग्ग, धनं नेतं ‘नत्थी’ ति वदामी ति । तं
च खो एतं, उग्ग, धनं साधारणं अग्गिना उदकेन राजूहि चोरेहि अप्पियेहि

१ धता - स्या०, रो० । २. वाय - रो० । ३ किञ्च - स्या० । ४. सहस्सानं -
सी०; सहस्सानि - स्या० ।

दायादेहि । सत्त खो इमानि, उग्ग, धनानि असाधारणानि अग्गिणा उदकेण राजूहि चोरेहि अप्पियेहि दायादेहि । कतमानि सत्त ? सद्धा-
धनं, सीलधनं, हिरीधनं, ओत्तप्पधनं, सुतधनं, चाग्गधनं, पञ्जाधनं -
इमानि खो, उग्ग, सत्त धनानि असाधारणानि अग्गिणा उदकेण राजूहि
5 चोरेहि अप्पियेहि दायादेही ति ।

“सद्धाधनं सीलधनं, हिरी ओत्तप्पियं धनं ।
सुतधनं च चाग्गो च, पञ्जा वे सत्तमं धनं ॥

“यस्स एते धना अत्थि, इत्थिया पुरिसस्स वा ।
स वे महद्धनो लोके, अजेय्यो देवमानुसे ॥

10 “तस्मा सद्धं च सीलं च, पसादं धम्मदस्सनं ।
अनुयुञ्जेथ मेधावी, सरं बुद्धानं सासनं” ति ॥

८. संयोजनसुत्तं

१. “सत्तिमानि, भिक्खवे, संयोजनानि । कतमानि सत्त ? अनु-
नयसंयोजनं, पटिघसंयोजनं, दिट्ठिसंयोजनं, विचिकिच्छासंयोजनं, मान-
संयोजनं, भवरागसंयोजनं, अविज्जासंयोजनं - इमानि खो, भिक्खवे,
15 सत्त संयोजनानी” ति ।

९. पहानसुत्तं

B. 401

R 8

१. “सत्तन्नं, भिक्खवे, संयोजनानं पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्म-
चरियं वुस्सति । कतमेसं सत्तन्नं ? अनुनयसंयोजनस्स पहानाय समुच्छेदाय
ब्रह्मचरियं वुस्सति, पटिघसंयोजनस्स ... पे०.. दिट्ठिसंयोजनस्स
विचिकिच्छासंयोजनस्स .. मानसंयोजनस्स ... भवरागसंयोजनस्स ..
20 अविज्जासंयोजनस्स पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सति । इमेस
खो, भिक्खवे, सत्तन्नं संयोजनानं पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सति ।
यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खुनो अनुनयसंयोजनं पहीनं होति उच्छिन्नमूल
तालावत्थुकत्तं अनभावङ्कत्तं आयति अनुप्पादधम्मं । पटिघसंयोजनं
... पे० .. दिट्ठिसंयोजनं ... विचिकिच्छासंयोजनं ... मानसंयोजनं ..
25 भवरागसंयोजनं .. अविज्जासंयोजनं पहीनं होति उच्छिन्नमूलं ताला-
वत्थुकत्तं अनभावङ्कत्तं आयति अनुप्पादधम्मं । अयं बुच्चति, भिक्खवे,

भिव्वु अच्चेच्छ तण्हं, विवत्तयि संयोजनं, सम्मा भानाभिसमया अन्तम-
कासि दुक्खस्सा” ति ।

१०. मच्छरियसुत्तं

१. “सत्तिमानि, भिव्ववे, संयोजनानि । कतमानि सत्त ? अनु-
नयसंयोजनं, पटिघसंयोजनं, दिट्ठिसंयोजनं, विचिकिच्छासंयोजनं, मान-
संयोजनं, इस्सासंयोजनं, मच्छरियसंयोजनं — इमानि खो, भिव्ववे, 5
सत्त संयोजनानी” ति ।

घनवग्गो पठमो ।

तस्सुद्धानं

द्वे^१ पियानि बलं घनं^२, सङ्घित्तं^३ चेव वित्थत^४ ।

R. 9

उग्गं संयोजनं चेव, पहानं^५ मच्छरियेन^६ चा” ति ॥

२. अनुसयवग्गो

१. पठमअनुसयसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिव्ववे, अनुसया । कतमे सत्त ? कामरागा-
नुसयो, पटिघानुसयो, दिट्ठानुसयो, विचिकिच्छानुसयो, मानानुसयो, 10
भवरागानुसयो, अविज्जानुसयो — इमे खो, भिव्ववे, सत्त अनुसया”
ति ।

B. 402

२. दुत्तियअनुसयसुत्तं

१. “सत्तन्नं, भिव्ववे, अनुसयानं पहानाय” समुच्छेदाय ब्रह्मा-
चरियं वुस्सति । कतमेसं सत्तन्नं ? कामरागानुसयस्स पहानाय समुच्छेदाय
ब्रह्माचरिय वुस्सति, पटिघानुसयस्स ... पे०... दिट्ठानुसयस्स ... विचि- 15
किच्छानुसयस्स .. मानानुसयस्स ... भवरागानुसयस्स ... अविज्जानु-

१-१ द्वेपियञ्च बलघन - सी०, द्वे पियञ्च ० - स्या०, द्वे पिय द्वे बल घन -
रो० । २-२ असञ्जमेसखित्त - सी० । ३ पहान - सी०, स्या०, रो० । ४-४. मच्छरियेन
- रो० । ५ पहानाय समुच्चायाय - सी० ।

धम्मानुसारी, सद्धानुसारी — इमे खो, भिक्खवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्जक्खेतं लोकस्सा” ति ।

R. 11

५. उदकूपमासुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, उदकूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सकि निमुग्गो 5
निमुग्गो व होति; इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा निमुज्जति; इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति; इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा विपस्सति विलोकेति; इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पत्तरति; 10
इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पत्तिगाधप्पत्तो होति; इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति पारङ्गतो^१ थले तिट्ठति ब्राह्मणो ।

२. “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो सकि निमुग्गो निमुग्गो व होति ? इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो समन्नागतो होति एकन्तकाळकेहि अकुसलेहि धम्मेहि । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो सकि निमुग्गो निमुग्गो 15
व होति ।

३. “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा निमुज्जति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेसु, साधु हिरी ... पे०... साधु ओत्तप्पं ... साधु विरियं ... साधु पञ्जा कुस- 20
लेसु धम्मेसु ति । तस्स सा सद्धा नेव तिट्ठति नो वड्ढति हायतियेव, तस्स सा हिरी ... पे०... तस्स तं ओत्तप्पं ... तस्स तं विरियं ... तस्स सा पञ्जा नेव तिट्ठति नो वड्ढति हायतियेव । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मु-
ज्जित्वा निमुज्जति ।

४. “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेसु, 25
साधु हिरी ... पे०... साधु ओत्तप्पं ... साधु विरियं ... साधु पञ्जा कुसलेसु धम्मेसु ति । तस्स सा सद्धा नेव हायति नो वड्ढति ठिता^१ होति, तस्स सा हिरी ... पे०... तस्स तं ओत्तप्पं ... तस्स तं विरियं ... तस्स सा

B 404

R. 12

१. पारगतो — सी०, स्या०, रो० । २. ठितो — स्या० ।

पञ्चा नेव हायति नो वड्ढति ठिता होति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति ।

५. “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा विपस्सति विलोकेति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु

5 धम्मेषु, साधु हिरी ... पे०. साधु ओत्तप्पं ... साधु विरियं .. साधु पञ्चा कुसलेसु धम्मेषु ति । सो तिण्णं संयोजनानं परिकखया सोतापन्नो होति अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा विपस्सति विलोकेति ।

६. “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतरति ? इध, 10 भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी .. पे०... साधु ओत्तप्पं ... साधु विरियं .. साधु पञ्चा कुसलेसु धम्मेषु ति । सो तिण्णं संयोजनानं परिकखया रागदोसमोहान तनुत्ता सकदागामी होति, सकिदेव इमं लोकं आगन्त्वा दुक्खस्सन्तकरो’ ति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतरति ।

15 ७. “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतिगाधप्पत्तो होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी ... पे०... साधु ओत्तप्पं ... साधु विरियं ... साधु पञ्चा कुसलेसु धम्मेषु ति । सो पञ्चन्नं ओरम्भागियान संयोजनानं परिकखया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा 20 लोका । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतिगाधप्पत्तो होति ।

८. “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति 13 पारङ्गतो थले तिट्ठति ब्राह्मणो । इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी .. पे०... साधु 405 ओत्तप्पं ... साधु विरियं ... साधु पञ्चा कुसलेसु धम्मेषु ति । सो 25 आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्चाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति पारङ्गतो थले तिट्ठति ब्राह्मणो ।

“इमे खो, भिक्खवे, सत्त उदकूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि” ति ।

६. अनिच्चानुपस्सीसुत्तं

१. "सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्जाक्खेत्तं लोकस्स । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्जी अनिच्चपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो आसवानं खया ... पे०... 5 सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । अयं, भिक्खवे, पठमो पुग्गलो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जाक्खेत्तं लोकस्स ।

२ "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्जी अनिच्चपटिसंवेदी सततं 10 समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । तस्स अपुब्बं अचरिमं आसवपरियादानं च होत्ति जीवितपरियादानं च । अयं, भिक्खवे, दुतियो पुग्गलो आहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जाक्खेत्तं लोकस्स ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्खारेसु 15 अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्जी अनिच्चपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया अन्तरापपरिनिब्बायी होत्ति ... पे०... उपहच्चपरिनिब्बायी होत्ति ... पे०... असङ्खारपरि- 20 निब्बायी होत्ति ... पे० ... ससङ्खारपरिनिब्बायी होत्ति ... पे०... उद्धंसोतो होत्ति अकनिट्टगामी । अयं, भिक्खवे, सत्तमो पुग्गलो आहुनेय्यो पाहु- नेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जाक्खेत्तं लोकस्स । इमे खो, भिक्खवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्जाक्खेत्तं लोकस्सा" ति ।

R. 14

७. दुक्खानुपस्सीसुत्तं

१ सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या ... पे०... अनुत्तरं 25 B. 406 पुञ्जाक्खेत्तं लोकस्स । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्खारेसु दुक्खानुपस्सी विहरति ... पे०... ।

८. अनत्तानुपत्सीसुत्तं

१. सब्बेसु धम्मेषु अनत्तानुपत्सी विहरति ... पे०... ।

९. निब्बानसुत्तं

१. “निब्बाने सुखानुपत्सी विहरति सुखसञ्जी सुखपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति ।
 5 अयं भिक्खवे, पठमो पुग्गलो आहुनेय्यो ... पे०... पुञ्जाकखेतं लोकस्स ।

२. “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो निब्बाने सुखानुपत्सी विहरति सुखसञ्जी सुखपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । तस्स अपुब्बं अचरिमं आसवपरियादानं च होति जीवित्तपरियादानं च । अयं, भिक्खवे, दुतियो
 10 पुग्गलो आहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जाकखेतं लोकस्स ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो निब्बाने सुखानुपत्सी विहरति सुखसञ्जी सुखपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो पञ्चअं अरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया अन्तरापरिनिब्बायी होति ... पे०... उप-
 R. 15 हच्चपरिनिब्बायी होति ... पे०... असङ्खारपरिनिब्बायी होति .. पे० .. ससङ्खारपरिनिब्बायी होति ... पे० .. उद्धंसोतो होति अकनिट्टगामी ।
 15 अयं, भिक्खवे, सत्तमो पुग्गलो आहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जाकखेतं लोकस्स । इमे खो, भिक्खवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या... पे०... अनुत्तरं पुञ्जाकखेतं लोकस्सा” ति ।

१०. निद्दसवत्थुसुत्तं

B 407 20 १. “सत्तिमानि, भिक्खवे, निद्दसवत्थूनि । कत्तमानि सत्त ? इधं, भिक्खवे, भिक्खु सिक्खासमादाने तिब्बच्छन्दो होति आर्याति च सिक्खासमादाने अविगतपेमो, धम्मनिसन्तिथा तिब्बच्छन्दो होति आर्याति च धम्मनिसन्तिथा अविगतपेमो, इच्छाविनये तिब्बच्छन्दो होति आर्याति च इच्छाविनये अविगतपेमो, पटिसल्लाने तिब्बच्छन्दो होति आर्याति च

१. अविगतपेमो - स्या० ।

पटिसल्लाने अविगतपेमो, विरियारम्भे तिब्बच्छन्दो होति आर्याति च
विरियारम्भे अविगतपेमो, सतिनेपक्के तिब्बच्छन्दो होति आर्याति च
सतिनेपक्के अविगतपेमो, दिट्ठिपटिवेधे तिब्बच्छन्दो होति आर्याति च
दिट्ठिपटिवेधे अविगतपेमो । इमानि खो, भिक्खवे, सत्त निहसवत्थूनी”
ति ।

अनुसयवग्गो दुत्तियो ।

तस्सुद्धानं

दुवे^१ अनुसया कुलं^२, पुग्गलं^३ उदकूपमं^४ ।

अनिच्चं^५ दुक्खं^६ अनत्ता च, निब्बानं^७ निहसवत्थु चा ति^८ ॥

३. वज्जिसत्तकवग्गो

१. सारन्दवसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति सार-
न्दवे चेतिये । अथ खो सम्बहुला लिच्छवी येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं
निसिन्ने खो ते लिच्छवी भगवा एतदवोच — “सत्त वो, लिच्छवी, अपरि-
हानिये धम्मे देसेस्सामि । तं सुणाय, साधुकं मनसि करोथ; भासि-
स्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते लिच्छवी भगवतो पच्चस्सोसुं ।
भगवा एतदवोच —

२. “कतमे च, लिच्छवी, सत्त अपरिहानिया धम्मा ? याव-
कीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी अभिण्हं^९ सन्निपाता भविस्सन्ति सन्निपात-
वहुला; बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

३. “यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी समग्गा सन्निपत्तिस्सन्ति,
समग्गा बुद्धिस्सन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करिस्सन्ति; बुद्धियेव,
लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

४. “यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी अपञ्जत्तं न पञ्जा-
पेस्सन्ति, पञ्जत्तं न समुच्छिन्दिस्सन्ति, यथापञ्जत्ते पोरणे वज्जिधम्मो

१ द्वे - सी०, स्या०, रो० । २ कुसलं - सी०, रो० । ३-३. उदकूपमञ्च पञ्चम -
सी० । ४-४ अनिच्चा दुक्खा - स्या०, रो० । ५-५ सुखनिहसवत्थुहि ते वसाति -
सी०; ० निहसवत्थूनीति - स्या०, रो० । ६. अभिण्ह - स्या० ।

समादाय वत्तिस्सन्ति; बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्गा, नो परिहानि ।

५. “यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी ये ते वज्जीनं वज्जि-
महल्लका ते सक्करिस्सन्ति गरं^१ करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेसं
च सोतब्बं मञ्चिस्सन्ति, बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्गा,
नो परिहानि ।

६. “यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी या ता कुलित्थियो कुल-
कुमारियो ता न ओकस्स^२ पसह् वासेस्सन्ति; बुद्धियेव, लिच्छवी,
वज्जीनं पाटिकङ्गा, नो परिहानि ।

10 ७. “यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी यानि तानि वज्जीनं
वज्जिचेत्तियानि अब्भन्तरानि चेव बाहिरानि च तानि सक्करिस्सन्ति
R 17 गरं करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेसं च दिन्नपुब्बं कत्तपुब्बं
धम्मिकं बालिं नो परिहापेस्सन्ति, बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटि-
कङ्गा, नो परिहानि ।

15 ८. “यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जीनं अरहन्तेसु धम्मिका
रक्खावरणगुत्ति सुसंविहिता भविस्सति - ‘किन्ति अनागता च अरहन्तो
विजितं आगच्छेय्युं, आगता च अरहन्तो विजिते फासुं विहरेय्युं’ ति;
बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्गा, नो परिहानि ।

20 ९. “यावकीवञ्च, लिच्छवी, इमे सत्त अपरिहानिन्या धम्मा
वज्जीसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु वज्जी सन्दिस्सि-
स्सन्ति^३; बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्गा, नो परिहानी” ति ।

२. वस्सकारसुत्तं

B. 409

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिञ्ज-
कूटे पब्बते । तेन खो पन समयेन राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो
वज्जी अभियातुकामो होति । सो एवमाह - “अहं हिमे^१ वज्जी एवं-
25 महिद्धिके एवमहानुभावे उच्छेच्छामि”, वज्जी विनासेस्सामि, वज्जी
अनयब्बसनं आपादेस्सामी” ति ।

१. श्व - सी०, स्या०, रो० । २ ओकस्स - सी०, स्या०, रो० । ३ सन्दिस्सन्ति -
सी० । ४ इमे - सी०, स्या०, रो० । ५ उच्छेस्सामि - सी०, उच्छेज्जिस्सामि - स्या०, रो० ।

२. अथ खो राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वस्सकारं ब्राह्मणं मागधमहामत्तं^१ आमन्तेसि - “एहि त्वं, ब्राह्मण, येन भगवा तेनुपसङ्कम^२; उपसङ्कमित्वा मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दाहि^३, अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्टानं बलं फासुविहारं पुच्छ - ‘राजा, भन्ते, मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो भगवतो पादे सिरसा वन्दति, अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्टानं बलं फासुविहारं पुच्छती’ ति । एवं च वदेहि - ‘राजा, भन्ते, मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वज्जी अभियातुकामो । सो एवमाह - ‘अहं हिमे वज्जी एवंमहिद्धिके एवंमहानुभावे उच्छेच्छामि, वज्जी विनासेस्सामि, वज्जी अनयव्यसनं आपादेस्सामी’” ति । यथा ते भगवा व्याकरोति, तं साधुकं उगहेत्वा मम आरोचेय्यासि । न हि तथागता वितथं मणन्ती” ति ।

३. “एवं, भो” ति खो वस्सकारो ब्राह्मणो मागधमहामत्तो रञ्जो मागधस्स अजातसत्तुस्स वेदेहिपुत्तस्स पटिस्सुत्वा^४ येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चो खो वस्सकारो ब्राह्मणो मागधमहामत्तो भगवन्तं एतदवोच - “राजा, भो गोतम, मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो भोतो गोतमस्स पादे सिरसा वन्दति, अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्टानं बलं फासुविहारं पुच्छति । राजा, भो गोतम, मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वज्जी अभियातुकामो । सो एवमाह - ‘अहं हिमे वज्जी एवंमहिद्धिके एवंमहानुभावे उच्छेच्छामि, वज्जी विनासेस्सामि, वज्जी अनयव्यसनं आपादेस्सामी’” ति ।

४. तेन खो पन समयेन आयस्सा आनन्दो भगवतो पिट्ठितो ठितो होति भगवन्तं बीजयमानो^५ । अथ खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि - “किन्ति ते, आनन्द, सुतं - ‘वज्जी अभिण्हं सन्निपाता सन्निपातबहुला’” ति ?

“सुतं मेतं, भन्ते - ‘वज्जी अभिण्हं सन्निपाता सन्निपातबहुला’” ति ।

“यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी अभिण्हं सन्निपाता भविस्सन्ति सन्निपातबहुला; वुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकह्वा, नो परिहानि ।

१. मगधमहामत्त - सी०, स्या०, रो० । २. तेनुपसङ्कमि - स्या०, रो० । ३. वन्द - सी०, स्या०, रो० । ४. आपादिस्सामी वज्जी - रो० । ५. पटिसुगित्वा - स्या०, रो० । ६. एवञ्च वदेति राजा - सी०, रो० । ७. बीजमानो - सी०, स्या०, रो० ।

५. “किन्ति ते, आनन्द, सुतं — ‘वज्जी समग्गा सन्निपतन्ति, समग्गा वुट्ठहन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करोन्ती’” ति ?

“सुतं मेतं, भन्ते — ‘वज्जी समग्गा सन्निपतन्ति, समग्गा वुट्ठहन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करोन्ती’” ति ।

R. 19

5 “यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी समग्गा सन्निपतिस्सन्ति, समग्गा वुट्ठहिस्सन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करिस्सन्ति, वुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकङ्गा, नो परिहानि ।

६. “किन्ति ते, आनन्द, सुतं — ‘वज्जी अपञ्चत्तं न पञ्चापेन्ति, पञ्चत्तं न समुच्छिन्दन्ति, यथापञ्चत्ते पोरारणे वज्जिधम्मे 10 समादाय वत्तन्ती’” ति ?

“सुतं मेतं, भन्ते — ‘वज्जी अपञ्चत्तं न पञ्चापेन्ति, पञ्चत्तं न समुच्छिन्दन्ति, यथापञ्चत्ते पोरारणे वज्जिधम्मे समादाय वत्तन्ती’” ति ।

“यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी अपञ्चत्तं न पञ्चापेस्सन्ति, पञ्चत्तं न समुच्छिन्दिस्सन्ति, यथापञ्चत्ते पोरारणे वज्जिधम्मे समा- 15 दाय वत्तिस्सन्ति, वुद्धियेव, आनन्द, वज्जीन पाटिकङ्गा, नो परिहानि ।

७. “किन्ति ते, आनन्द, सुतं — ‘वज्जी ये ते वज्जीन वज्जिमहल्लका ते सक्करोन्ति गरं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेसं च सोतब्बं मञ्चन्ती’” ति ?

“सुतं मेतं, भन्ते — ‘वज्जी ये ते वज्जीनं वज्जिमहल्लका ते 20 सक्करोन्ति गरं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेसं च सोतब्बं मञ्चन्ती’” ति ।

“यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी ये ते वज्जीनं वज्जिमहल्लका ते सक्करिस्सन्ति गरं करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेसं च सोतब्बं मञ्चिस्सन्ति; वुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकङ्गा, नो परिहानि ।

25 द. “किन्ति ते, आनन्द, सुतं — ‘वज्जी या ता कुलित्थियो कुलकुमारियो ता न ओकस्स पसय्ह वासेन्ती’” ति ?

B 411

“सुतं मेतं, भन्ते — ‘वज्जी या ता कुलित्थियो कुलकुमारियो ता न ओकस्स पसय्ह वासेन्ती’” ति ।

“यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी या ता कुलित्थियो कुलकुमारियो 30 ता न ओकस्स पसय्ह वासेस्सन्ति, वुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकङ्गा, नो परिहानि ।

९. “किन्ति ते, आनन्द, सुतं — वज्जी यानि तानि वज्जीनं वज्जिचेतियानि अब्भन्तरानि चैव बाहिरानि च तानि सक्करोन्ति गरुं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेसं च दिन्नपुब्बं कतपुब्बं धम्मिकं बलिं नो परिहापेन्ती” ति ?

“सुतं मेतं, भन्ते — ‘वज्जी यानि तानि वज्जीनं वज्जिचेतियानि अब्भन्तरानि चैव बाहिरानि च तानि सक्करोन्ति गरुं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेसं च दिन्नपुब्बं कतपुब्बं धम्मिकं बलिं नो परिहापेन्ती” ति ।

“यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी यानि तानि वज्जीनं वज्जिचेतियानि अब्भन्तरानि चैव बाहिरानि च तानि सक्करिस्सन्ति गरुं करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेसं च दिन्नपुब्बं कतपुब्बं धम्मिकं बलिं नो परिहापेस्सन्ति; बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकह्णा, नो परिहानि ।

१०. “किन्ति ते, आनन्द, सुतं — ‘वज्जीनं अरहन्तेसु धम्मिका रक्खावरणगुत्ति सुसंविहिता — किन्ति अनागता च अरहन्तो विजितं आगच्छेय्युं, आगता च अरहन्तो विजिते फासुं विहरेय्युं” ति ?

“सुतं मेतं, भन्ते — ‘वज्जीनं अरहन्तेसु धम्मिका रक्खावरणगुत्ति सुसंविहिता भविस्सति’ — किन्ति अनागता च अरहन्तो विजितं आगच्छेय्युं, आगता च अरहन्तो विजिते फासुं विहरेय्युं” ति ।

“यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जीनं अरहन्तेसु धम्मिका रक्खावरणगुत्ति सुसंविहिता भविस्सति — ‘किन्ति अनागता च अरहन्तो विजितं आगच्छेय्युं, आगता च अरहन्तो विजिते फासुं विहरेय्युं’ ति; बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकह्णा, नो परिहानी” ति ।

११. अथ खो भगवा वस्सकारं ब्राह्मणं मागधमहामत्तं आमन्तेसि — “एकमिदाहं, ब्राह्मण, समयं वेसालियं विहरामि सारन्द्वे चेतिये । तत्राहं, ब्राह्मण, वज्जीनं इमे सत्त अपरिहानिये धम्मे देसेसि । यावकीवञ्च, ब्राह्मण, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा वज्जीसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु वज्जी सन्दिस्सिस्सन्ति; बुद्धियेव, ब्राह्मण, वज्जीनं पाटिकह्णा, नो परिहानी” ति ।

१२. “एकमेकेन पि भो, गोतम, अपरिहानियेन धम्मेन समघागतानं वज्जीनं बुद्धियेव पाटिकह्णा, नो परिहानि; को पन वादो सत्तहि अपरिहानियेहि धम्मेहि ! अकरणीया च, भो गोतम, वज्जी रञ्जा

R. 21

मागधेन अजातसत्तुना वेदेहिपुत्तेन यदिदं युद्धस्स, अञ्जात्र उपलापनाय',
अञ्जात्र मिथुभेदा । हन्द च दानि मयं, भो गोतम, गच्छाम, बहुकिञ्चा
मयं बहुकरणीया" ति ।

"यस्सदानि त्वं, ब्राह्मण, कालं मञ्जसी" ति ।

- 5 १३. अथ खो वस्सकारो ब्राह्मणो मागधमहामत्तो भगवतो
भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना पक्कामी ति ।

३. पठमसत्तकसुत्तं

- १ एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिञ्जकूटे
पव्वते । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि - "सत्त वो, भिक्खवे, अपरि-
हानिये धम्मे देसेस्सामि । तं सुणाय, साधुकं मनसि करोथ, भासिस्सामी"
10 ति । "एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा
एतदवोच -

२. "कतमे च, भिक्खवे, सत्त अपरिहानिया धम्मा ? यावकी-
वञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अभिण्हं सन्निपाता भविस्सन्ति सन्निपातबहुला,
वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

- 15 ३. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू समग्गा सन्निपतिस्सन्ति,
समग्गा बुट्ठहिस्सन्ति, समग्गा सञ्चकरणीयानि करिस्सन्ति, बुद्धियेव,
भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

४. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अपञ्जात्तं न पञ्जा-
पेस्सन्ति, पञ्जात्त न समुच्छिन्दिस्सन्ति, यथापञ्जात्तेसु सिक्खापदेसु
20 समादाय वत्तिस्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो
परिहानि ।

५. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्च
चिरपव्वजिता सञ्चपितरो सञ्चपरिणायका ते सक्करिस्सन्ति गह करि-
स्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेस च सोतव्व मञ्जिस्सन्ति; बुद्धियेव,
25 भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

६. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू उप्पन्नाय तण्हाय पो-
न्भविकाय न वसं गच्छिस्सन्ति"; बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्खा,
नो परिहानि ।

B 413

७. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू आरञ्जकेसु सेनासनेसु सापेक्खा भविस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

R 22

८. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू पच्चत्तञ्चेव सति उपट्ठा-
पेस्सन्ति — ‘किन्ति अनागता च पेसला सब्बहाचारी आगच्छेय्युं, आगता 5
च पेसला सब्बहाचारी फासुं विहरेय्युं’ ति, वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं
पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

९. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा
भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेषु भिक्खू
सन्दिस्सिस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्का, नो 10
परिहानी” ति ।

४. कुतियसत्तकसुत्तं

१. “सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि । तं
सुणाय, साधुकं मनसि करोथ ... पे०... कतमे च, भिक्खवे, सत्त
अपरिहानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू न कम्माराया
भविस्सन्ति न कम्मरता न कम्मारामतं अनुयुत्ता; वुद्धियेव, भिक्खवे, 15
भिक्खूनं पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

२. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू न भस्साराया भविस्सन्ति
... पे०... न निहारया भविस्सन्ति ... न सङ्गणिकारया भविस्सन्ति ...
न पापिच्छा भविस्सन्ति न पापिकानं इच्छानं वसं गता ... न पापमित्ता
भविस्सन्ति न पापसहाया न पापसम्पवद्धा ... न ओरमतकेन 20
विसेसाधिगमेन अन्तरावोसानं आपज्जिस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे,
भिक्खूनं पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

३. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा
भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेषु भिक्खू सन्दिस्सि-
स्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्का, नो परिहानी” ति । 25

५. ततियसत्तकसुत्तं

१. “सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि । तं
सुणाय, साधुकं मनसि करोथ ... पे०... कतमे च, भिक्खवे, सत्त अपरि-

B. 414

R 23

हानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू सद्धा भविस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्गा, नो परिहानि ।

२. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू हिरिमन्तो^१ भविस्सन्ति ... पे०... ओत्ताप्पिनो^२ भविस्सन्ति .. बहुस्सुता भविस्सन्ति . आरद्ध-
5 विरिया भविस्सन्ति ... सतिमन्तो भविस्सन्ति .. पञ्चवन्तो भवि-
स्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्गा, नो परिहानि ।

३. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु भिक्खू सन्दिस्सि-
स्सन्ति, वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्गा, नो परिहानी” ति ।

६. बोज्जाङ्गसुत्तं

10 १. “सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये^१ धम्मे^२ देसेस्सामि । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ . पे०... कतमे च, भिक्खवे, सत्त अपरिहानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू सतिसम्बोज्जाङ्गं भावेस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्गा, नो परिहानि ।

२. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू धम्मविचयसम्बोज्जाङ्गं
15 भावेस्सन्ति ... पे०... विरियसम्बोज्जाङ्गं भावेस्सन्ति ... पीतिसम्बोज्जाङ्गं
भावेस्सन्ति .. पस्सद्विसम्बोज्जाङ्गं भावेस्सन्ति ... समाधिसम्बोज्जाङ्गं
भावेस्सन्ति ... उपेक्खासम्बोज्जाङ्गं भावेस्सन्ति, वुद्धियेव, भिक्खवे,
भिक्खूनं पाटिकङ्गा, नो परिहानि ।

३. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा
20 भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु भिक्खू सन्दिस्सि-
स्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्गा, नो परिहानी” ति ।

७. सञ्जासुत्तं

R. 24 १ “सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि । त
सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ ... पे०... कतमे च, भिक्खवे, सत्त
B. 415 अपरिहानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अनिच्चसञ्च
25 भावेस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्गा, नो परिहानि ।

१. हिरिमा - सी० । २. ओत्तापिनो - सी० । ३-३. अपरिहानिया धम्मा - सी० ।

२. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अनत्तसञ्चं भावेस्सन्ति ... पे०... असुभसञ्चं भावेस्सन्ति ... आदीनवसञ्चं भावेस्सन्ति ... पहानसञ्चं भावेस्सन्ति ... विरागसञ्चं भावेस्सन्ति ... निरोधसञ्चं भावेस्सन्ति; बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

३. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा. 5 भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मोसु, भिक्खू सन्दिस्सिस्सन्ति; बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानी” ति ।

घ. पठमपरिहानिसुत्तं

१. एवं मे सुत । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति । 10 कतमे सत्त ? कम्मरामता, भस्सारामता, निहारामता, सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारता, भोजने अमत्तञ्जुता, सन्ति खो पन सङ्घे सङ्घकरणीयानि; तत्र सेखो भिक्खु इति पटिसञ्चिक्खति — ‘सन्ति खो पन सङ्घे थेरा रत्तञ्जू चिरपब्बजिता भारवाहिनो, न ते तेन पञ्जायिस्सन्ती’ ति अत्तना तेसु योगं आपज्जति । 15 इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति ।

२. “सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? न कम्मरामता, न भस्सारामता, न 20 निहारामता, न सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु गुत्तद्वारता, भोजने मत्तञ्जुता, सन्ति खो पन सङ्घे सङ्घकरणीयानि; तत्र सेखो भिक्खु इति पटिसञ्चिक्खति — ‘सन्ति खो पन सङ्घे थेरा रत्तञ्जू चिरपब्बजिता भारवाहिनो, ते तेन पञ्जायिस्सन्ती’ ति अत्तना न तेसु योगं आपज्जति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती” ति ।

R. 25

20

ङ. दुतियपरिहानिसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा उपासकस्स परिहानाय संवत्तन्ति । 25 B 416 कतमे सत्त ? भिक्खुदस्सनं हापेति, सद्धम्मस्सवनं पमज्जति, अधिसीले

१-१ भिक्खु - स्या० । २ नो - सी०, स्या०, रो० ।

न सिक्खति, अप्पसादबहुलो होति, भिक्खूसु थरेसु च वनेसु च मज्झिमेसु च उपारम्भचित्तो धम्मं सुणाति रन्धगवेसी, इतो^१ बहिद्धा दक्खिणेय्यं गवेसति, तत्थ च पुब्बकारं करोति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा उपासकस्स परिहानाय संवत्तन्ति ।

- 5 २. “सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा उपासकस्स अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? भिक्खुदस्सनं न हापेति, सद्धम्मस्सवनं नप्पमज्जति, अधिसीले सिक्खति, पसादबहुलो होति, भिक्खूसु थरेसु च वनेसु च मज्झिमेसु च अनुपारम्भचित्तो धम्मं सुणाति न रन्धगवेसी, न इतो बहिद्धा दक्खिणेय्यं गवेसति, इध च पुब्बकार करोति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा उपासकस्स अपरिहानाय संवत्तन्ती” ति ।

३. इदमवोच^३ भगवा । इदं वत्वान सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था^४ —

R 26

“दस्सनं भावित्तानं, यो हापेति उपासको ।
सवनं च अरियधम्मान, अधिसीले न सिक्खति ॥

15

“अप्पसादो च भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवङ्कति ।
उपारम्भकचित्तो च, सद्धम्मं सोतुमिच्छति ॥

“इतो च बहिद्धा अञ्जं, दक्खिणेय्यं गवेसति ।
तत्थेव च पुब्बकारं, यो करोति उपासको ॥

20

“एते खो परिहानिये”, सत्त धम्मे सुदेसिते ।
उपासको सेवमानो, सद्धम्मा परिहायति ॥

“दस्सनं भावित्तानं, यो न हापेति उपासको ।
सवनं च अरियधम्मानं, अधिसीले च सिक्खति ॥

“पसादो चस्स भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवङ्कति ।
अनुपारम्भचित्तो च, सद्धम्मं सोतुमिच्छति ॥

25

“न इतो बहिद्धा अञ्जं, दक्खिणेय्यं गवेसति ।
इधेव च पुब्बकारं, यो करोति उपासको ॥

“एते खो अपरिहानिये”, सत्त धम्मे सुदेसिते ।
उपासको सेवमानो, सद्धम्मा न परिहायती” ति ॥

B. 417

१ इतो च - सी० । २-२. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेषु नस्ति । ३ परिहानिये - स्या०, रो० । ४. अपरिहानिये - स्या०, रो० । ५ च हायती - स्या० ।

१०. विपत्तिमुत्तं

१. सत्तिमा, भिक्खवे, उपासकस्स विपत्तियो ... पे०... ।
सत्तिमा, भिक्खवे, उपासकस्स सम्पदा' ... पे०... ।

११. पराभवसुत्तं

१. "सत्तिमे, भिक्खवे उपासकस्स पराभवा ... पे०... ।
सत्तिमे, भिक्खवे, उपासकस्स सम्भवा । कतमे सत्त ? भिक्खुदस्सनं
न हापेति, सद्धम्मस्सवनं नप्पमज्जति, अधिसीले सिक्खति, पसादबहुलो 5
होति, भिक्खूसु थेरेसु चैव नवेसु च मज्झिमेसु च अनुपारम्भचित्तो घम्म
सुणाति न रत्थगवेसी, न इतो बहिद्धा दक्खिण्येयं गवेसति, इध च पुब्बकारं
करोति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त उपासकस्स सम्भवा ति ।

"दस्सनं भावित्तानं, यो हापेति उपासको ।

R. 27

सवनं च अरियघम्मानं, अधिसीले न सिक्खति ॥

10

"अप्पसादो च भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवड्ढति ।
उपारम्भकचित्तो च, सद्धम्मं सोतुमिच्छति ॥

"इतो च बहिद्धा अञ्जं, दक्खिण्येयं गवेसति ।
तत्थेव च पुब्बकारं, यो करोति उपासको ॥

"एते खो परिह्वानिये, सत्त घम्मे सुदेसिते ।
उपासको सेवमानो, सद्धम्मा परिह्वायति ॥

15

"दस्सनं भावित्तानं, यो न हापेति उपासको ।
सवनं च अरियघम्मानं, अधिसीले च सिक्खति ॥

"पसादो चस्स भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवड्ढति ।
अनुपारम्भचित्तो च, सद्धम्मं सोतुमिच्छति ॥

20

"न इतो बहिद्धा अञ्जं, दक्खिण्येयं गवेसति ।
इधेव च पुब्बकारं, यो करोति उपासको ॥

B. 418

"एते खो अपरिह्वानिये, सत्त घम्मे सुदेसिते ।
उपासको सेवमानो, सद्धम्मा न परिह्वायती" ति ॥

वज्जिसत्तकवग्गो^२ ततियो ।

तस्युद्दानं

सारन्दवस्सकारो^१ च, तिसत्तकानि भिक्खुका^१ ।
 बोधिसञ्जा^२ द्वे च हानि^३, विपत्ति^३ च पराभवो ति^३ ॥

— ० —

४. देवतावग्गो

१ अर्पमादगारवसुत्तं

१. अथ खो अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्त-
 वण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
 मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो
 सा देवता भगवन्तं एतदवोच —

२. “सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति ।
 कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता, सिक्खा-
 गारवता, समाधिगारवता, अर्पमादगारवता, पटिसन्थारगारवता —
 इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती” ति ।
 इदमवोच सा देवता । समनुञ्जो सत्था अहोसि । अथ खो सा देवता
 “समनुञ्जो मे सत्था” ति भगवन्तं अभिवादेत्वा पदविक्षण कत्वा तत्थे-
 वन्तरधायि ।

३. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि —
 “इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्त-
 वण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाह तेनुपसङ्कमि, उपसङ्क-
 मित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो, भिक्खवे,
 सा देवता मं एतदवोच — ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय
 संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता,
 सिक्खागारवता, समाधिगारवता, अर्पमादगारवता, पटिसन्थारगारवता
 — इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती” ति ।
 इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदविक्षण
 कत्वा तत्थेवन्तरधायी ति ।

१-१. सारन्दवो वस्सकारो भिक्खुकम्म च सद्धिय — सी०, स्या०, रो० ।
 २-२. बोधिसञ्ज सेखो च — सी०, स्या०, रो० । ३-३ परिहानि विपत्ति पराभवो चा ति —
 सी०, हानि विपत्तय भवो ति — स्या० ।

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिब्बगारवो ।
समाधिगरु आतापी, सिक्खाय तिब्बगारवो ॥
“अप्पमादगरु भिक्खु, पटिसन्थारगारवो ।
अभब्बो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके” ति ॥

२. हिरीगारवसुत्तं

१. “इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय 5
रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुप- R. 29
सङ्कमि, उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्टासि । एकमन्तं
ठिता खो, भिक्खवे, सा देवता मं एतदवोच — ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा
भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्म-
गारवता, सङ्खगारवता, सिक्खागारवता, समाधिगारवता, हिरिगार- 10
वता, ओत्तप्पगारवता — इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरि-
हानाय संवत्तन्ती’ ति । इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा
मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायी ति ।

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिब्बगारवो ।

समाधिगरु आतापी, सिक्खाय तिब्बगारवो ॥

15

“हिरि ओत्तप्पसम्पन्नो, सप्पतिस्सो सगारवो ।

अभब्बो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके” ति ॥

३. पठमसोवचस्सतासुत्तं

१. “इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता ...पे०... मं B. 420
एतदवोच — ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति ।
कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता, सिक्खा- 20
गारवता, समाधिगारवता, सोवचस्सता, कल्याणमित्तता — इमे खो,
भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती’ ति । इदमवोच,
भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थे-
वन्तरधायी ति ।

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिब्बगारवो ।

25

समाधिगरु आतापी, सिक्खाय तिब्बगारवो ॥

१. हिरीगारवता — स्या० ।

“कल्याणमित्तो सुवचो, सप्पत्तिस्सो सगारवो ।
अभब्बो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके”ति ॥

४. दुत्तियसोवचस्सतासुत्तं

R 30

१. “इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय
रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा ..पे०... ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो
5 अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? सत्थुगारवत्ता, धम्मगारवत्ता,
सङ्खगारवत्ता, सिक्खागारवत्ता, समाधिगारवत्ता, सोवचस्सता, कल्याण-
मित्तता — इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती’
ति । इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा
पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरघायी” ति ।

10

२. एवं वुत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच — “इमस्स
खो’ अहं, भन्ते, भगवता’ सङ्घित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेण अत्थं
आजानामि । इध, भन्ते, भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति, सत्थुगार-
वत्ताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च सत्थुगार-
वत्ताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू सत्थुगारवा तेसं च वण्णं भणति
15 भूतं तच्छ कालेन । अत्तना च धम्मगारवो होति ... पे०... सङ्खगारवो
होति ... सिक्खागारवो होति .. समाधिगारवो होति ... सुवचो होति .
कल्याणमित्तो होति, कल्याणमित्तताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू
न कल्याणमित्ता ते च कल्याणमित्तताय समादपेति । ये चञ्जे
भिक्खू कल्याणमित्ता तेसं च वण्णं भणति भूतं तच्छ कालेना ति । इमस्स’
20 खो अहं, भन्ते, भगवता सङ्घित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेण अत्थं
आजानामी” ति ।

B 421

20

३. “साधु साधु, सारिपुत्त ! साधु खो त्वं, सारिपुत्त, इमस्स
मया सङ्घित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेण अत्थं आजानासि । इध,
सारिपुत्त, भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति, सत्थुगारवत्ताय च वण्ण-
वादी । ये चञ्जे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च सत्थुगारवत्ताय समाद-
पेति । ये चञ्जे भिक्खू सत्थुगारवा तेसं च वण्णं भणति भूतं तच्छ
R 31 25 कालेन ! अत्तना च धम्मगारवो होति ... पे०... सङ्खगारवो होति ...

सिक्खागारवो ह्येति ... समाधिगारवो ह्येति ... सुवचो ह्येति ... कल्याण-
मित्तो ह्येति, कल्याणमित्तताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू न
कल्याणमित्ता ते च कल्याणमित्तताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू
कल्याणमित्ता तेसं च वण्णं भणति भूतं तच्छं कालेना ति । इमस्स खो,
सारिपुत्त, मया सङ्घत्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो” ति । 5

५. पठममित्तसुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो मित्तो^१ सेवितब्बो ।
कतमेहि सत्तहि ? दुद्दं ददाति, दुक्करं करोति, दुक्खमं खमति, गुह्मस्स
आवि करोति, गुह्मस्स^२ परिगूहति^३, आपदासु न जहाति, खीणेन नाति-
मञ्जति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि अङ्गेहि समन्नागतो मित्तो
सेवितब्बो ति । 10

“दुद्दं दंदाति^४ मित्तो^५, दुक्करं चा पि कुब्बति ।
अथोपिस्स दुरुत्तानि, खमति दुक्खमानि च” ॥

“गुह्मं^६ च तस्स^७ अक्खाति, गुह्मस्स परिगूहति ।
आपदासु न जहाति, खीणेन नातिमञ्जति ॥

“यस्मिं^८ एतानि ठानानि, संविज्जन्तीध पुग्गले ।
सो मित्तो मित्तकामेन, भजितब्बो तथाविधो” ति ॥ 15

६. द्वितीयमित्तसुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु मित्तो
सेवितब्बो भजितब्बो पयिरुपासितब्बो अपि पनुज्जमानेन^१ पि । कतमेहि
सत्तहि ? पियो च ह्येति मनापो च गरु च भावनीयो च वत्ता च वच-
नक्खमो च गम्भीरं च कथं कत्ता ह्येति नो च अट्टाने नियोजेति । इमेहि
खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु मित्तो सेवितब्बो भजि-
तब्बो पयिरुपासितब्बो अपि पनुज्जमानेन पी ति । 20

“पियो गरु^२ भावनीयो, वत्ता च वचनक्खमो ।

गम्भीरं च कथं कत्ता, नो चट्टाने नियोजको” ॥

१. भिक्खुमित्तो - रो० । २. गुह्मस्स - सी०, स्या०, रो० । ३. परिगूहति -
म०, रो० । ४-५. ददति चित्त - सी०, स्या० । ६. पि - सी०, स्या०, रो० ।
६-६. गुह्मस्स - सी०, स्या० । ७. यस्मिं - सी०, स्या०, रो० । ८. पनुज्जमानेन - सी० ।
९. च गरु - सी०, स्या०, रो० । १०. नियोजये - सी०, स्या०, रो० ।

“यम्हि एतानि ठानानि, संविज्जन्तीध पुग्गले ।
सो मित्तो मित्तकामेन, अत्थकामानुकम्पतो’ ।
अपि नासियमानेन, भजितब्बो तथाविधो” ति ॥

७. पठमपटिसम्भिदासुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव
5 चतस्सो पटिसम्भिदा सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्य ।
कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ‘इदं मे चेतसो लीनत्तं’ ति
यथाभूतं पजानाति; अज्झत्तं सङ्घित्तं वा चित्तं ‘अज्झत्तं मे सङ्घित्तं चित्तं’
ति यथाभूतं पजानाति; बहिद्धा विक्खित्तं वा चित्तं ‘बहिद्धा मे विक्खित्तं
चित्तं’ ति यथाभूतं पजानाति; तस्स विदिता वेदना उप्पज्जन्ति, विदिता
10 उपट्टहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति; विदिता सञ्जा उप्पज्जन्ति,
विदिता उपट्टहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति; विदिता वितक्का
R. 33 उप्पज्जन्ति, विदिता उपट्टहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति; सप्पाया-
सप्पायेसु खो पनस्स धम्मोसु हीनप्पणीतेसु कण्हसुक्कसप्पतिभागोसु निमित्तं
सुग्गहितं होति सुमनसिकत्तं सूपघारितं सुप्पटिविद्धं पञ्जाय । इमेहि
15 खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव चतस्सो
पटिसम्भिदा सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या” ति ।

८. दुतियपटिसम्भिदासुत्तं

- B. 423 १. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो सारिपुत्तो चतस्सो
पटिसम्भिदा सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । कतमेहि
सत्तहि ? इध, भिक्खवे, सारिपुत्तो ‘इदं मे चेतसो लीनत्तं’ ति यथाभूतं
20 पजानाति; अज्झत्तं सङ्घित्तं वा चित्तं ‘अज्झत्तं मे सङ्घित्तं चित्तं’ ति
यथाभूतं पजानाति; बहिद्धा विक्खित्तं वा चित्तं ‘बहिद्धा मे विक्खित्तं
चित्तं’ ति यथाभूतं पजानाति; तस्स विदिता वेदना उप्पज्जन्ति, विदिता
उपट्टहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति; विदिता सञ्जा . पे०... वितक्का
उप्पज्जन्ति, विदिता उपट्टहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति; सप्पाया-
25 सप्पायेसु खो पनस्स धम्मोसु हीनप्पणीतेसु कण्हसुक्कसप्पतिभागोसु निमित्तं

१. अत्थकामानुकम्पको - सी०, स्या०, रो० । २. लीलत्त - सी० । ३. चित्त -
स्या० ।

सुगहितं^१ सुमनसिकतं सूषधारितं सुप्पटिविद्धं पञ्जाय । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो सारिपुत्तो चतस्सो पटिसम्भिदा सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरती” ति ।

६. पठमवससुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु चित्तं वसे वत्तेति, नो च भिक्खु चित्तस्स वसेन वत्तति । कतमेहि सत्तहि ? इध,^५ भिक्खवे, भिक्खु समाधिकुसलो होति, समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, समाधिस्स ठित्तिकुसलो होति, समाधिस्स वुट्टानकुसलो होति, समाधिस्स कल्याणकुसलो^१ होति, समाधिस्स गोचरकुसलो होति, समाधिस्स अभिनीहारकुसलो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु चित्तं वसे वत्तेति, नो च भिक्खु चित्तस्स वसेन वत्तती” ति ।^{१०}

R. 34

१०. दुत्तियवससुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो सारिपुत्तो चित्तं वसे वत्तेति, नो च सारिपुत्तो चित्तस्स वसेन वत्तति । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, सारिपुत्तो समाधिकुसलो होति, समाधिस्स समापत्तिकुसलो, समाधिस्स ठित्तिकुसलो, समाधिस्स वुट्टानकुसलो, समाधिस्स कल्याणकुसलो, समाधिस्स गोचरकुसलो, समाधिस्स अभिनीहारकुसलो^{१५} होति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो सारिपुत्तो चित्तं वसे वत्तेति, नो च सारिपुत्तो चित्तस्स वसेन वत्तती” ति ।

B. 424

११. पठमनिहससुत्तं

१. अथ खो आयस्सा सारिपुत्तो पुब्बण्हसमयं निवासत्वा पत्त-चीवरमादाय सावत्थि^३ पिण्डाय पाविसि । अथ खो आयस्मतो सारि-पुत्तस्स एतदहोसि - “अतिप्पयो खो ताव सावत्थियं पिण्डाय चरित्तुं ।^{२०} यन्नूनाहं येन अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कुमेय्य” ति । अथ खो आयस्सा सारिपुत्तो येन अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं

R. 35

१. सुगहितं होति - सी०, रो० । २. कलित्तकुसलो - सी०, स्या०, रो० ।
३. सावत्थियं - सी०, रो० ।

आरामो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्जतिस्थियेहि परिब्बाज-
केहि सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं
निसीदि । तेन खो पन समयेन तेसं अञ्जतिस्थियानं परिब्बाजकानं
सन्निसिन्नानं सन्नपतितानं अयमन्तराकथा उदपादि - “यो हि कोचि,
5 आवुसो, द्वादसवस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, निहसो
भिवखू’ ति अलं वचनाया’ ति ।

२. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो तेसं अञ्जतिस्थियानं परिब्बा-
जकानं भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि । अनभिनन्दित्वा अप्प-
टिक्कोसित्वा उट्टयासना पक्कामि - “भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स
10 अत्थं आजानिस्सामी’ ति ।

३. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा
पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा
भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो खो
आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच -

15 “इधाहं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थि
पिण्डाय पाविसि । तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि - ‘अतिप्पगो खो ताव
सावत्थियं पिण्डाय चरितु । यन्नूनाहं येन अञ्जतिस्थियानं परिब्बाज-
कानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्यं’ ति । अथ ख्वाहं, भन्ते, येन अञ्जतिस्थि-
यानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्ज-
20 त्तिस्थियेहि परिब्बाजकेहि सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । तेन खो पन, भन्ते, समयेन तेसं अञ्ज-
तिस्थियानं परिब्बाजकानं सन्निसिन्नानं सन्नपतितानं अयमन्तराकथा
उदपादि - ‘यो हि कोचि, आवुसो, द्वादसवस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं
ब्रह्मचरियं चरति, निहसो भिवखू ति अलं वचनाया’ ति । अथ ख्वाहं,
25 भन्ते, तेसं अञ्जतिस्थियानं परिब्बाजकानं भासितं नेव अभिनन्दि
नप्पटिक्कोसि । अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उट्टयासना पक्कामि
- ‘भगवतो सन्तिके एतस्स अत्थं आजानिस्सामी’ ति । सक्का नु खो,
भन्ते, इमस्मिं घम्मविनये केवलं वस्सगणनमत्तेन निहसो भिवखु पञ्जा-
पेतुं’ ति ?

R. 36

B. 425

१ ४. “न खो, सारिपुत्त, सक्का इमस्मि धम्मविनये केवलं वस्स-
 गणनमत्तेन निहसो भिक्खु पञ्चापेतुं । सत्त खो इमानि, सारिपुत्त,
 निहसवत्थूनि मया सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा पवेदितानि । कतमानि
 सत्त ? इध, सारिपुत्त, भिक्खु सिक्खासमादाने तिब्बच्छन्दो होति
 आर्याति च सिक्खासमादाने अविगतपेमो^१, धम्मनिसन्तिया^२ तिब्बच्छन्दो 5
 होति आर्याति च धम्मनिसन्तिया अविगतपेमो, इच्छाविनये तिब्बच्छन्दो
 होति आर्याति च इच्छाविनये अविगतपेमो, पटिसल्लाने तिब्बच्छन्दो
 होति आर्याति च पटिसल्लाने अविगतपेमो, विरियारम्भे तिब्बच्छन्दो
 होति आर्याति च विरियारम्भे अविगतपेमो, सतिनेपक्के तिब्बच्छन्दो होति
 आर्याति च सतिनेपक्के अविगतपेमो, दिट्ठिपटिवेधे तिब्बच्छन्दो होति 10
 आर्याति च दिट्ठिपटिवेधे अविगतपेमो । इमानि खो, सारिपुत्त, सत्त
 निहसवत्थूनि मया सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा पवेदितानि । इमेहि
 खो, सारिपुत्त, सत्तहि निहसवत्थूहि समन्नागतो भिक्खु द्वादस
 चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, ‘निहसो भिक्खू’ ति
 अलं वचनाय; चतुब्बीसति चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं 15
 चरति, ‘निहसो भिक्खू’ ति अलं वचनाय; छत्तिसति चे पि वस्सानि
 परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, ‘निहसो भिक्खू’ ति अलं वचनाय,
 अट्ठचत्तारीसं चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति,
 ‘निहसो भिक्खू’ ति अलं वचनाया” ति ।

R 37

१२. द्वुतियनिहससुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा कोसम्बियं विहरति घोसितारामे । 20
 अथ खो आयस्मा आनन्दो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवर-
 मादाय कोसम्बि पिण्डाय पाविसि । अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स
 एतद्वहोसि — “अतिप्पगो खो ताव कोसम्बियं पिण्डाय चरित्तुं । यन्नूनाहं
 येन अञ्जातित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्यं” ति ।
 अथ खो आयस्मा आनन्दो येन अञ्जातित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो 25
 तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्जातित्थियेहि परिब्बाजकेहि सद्धि
 सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि ।

B 426

१. अविगतपेमो — स्या० । २. धम्मनिकन्तिया — सी० ।

२. तेन खो पन समयेन तेसं अञ्जतिथियानं परिब्बाजकानं सन्निसिन्नानं सन्नपतितानं अयमन्तराकथा उदपादि - "यो हि कोचि, आवुसो, द्वादस वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, 'निहसो भिक्खू' ति अलं वचनाया' ति ।

- 5 ३. अथ खो आयस्मा आनन्दो तेसं अञ्जतिथियानं परिब्बाजकानं भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिकोसि । अनभिनन्दित्वा अप्पटिकोसित्वा उट्टायासना पक्कामि - "भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स अत्थं आजानिस्सामी" ति । अथ खो आयस्मा आनन्दो कोसम्बिय पिण्डाय चरित्वा पञ्चाभत्तं पिण्डपातपटिकन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; 10 उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच -

R. 38

"इघाहं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय कोसम्बि पिण्डाय पाविसि । तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि - 'अतिप्पयो खो ताव कोसम्बियं पिण्डाय चरित्तुं । यन्नूनाहं येन अञ्जतिथियानं 15 परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्यं' ति ...पे०... तेहि सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । तेन खो पन, भन्ते, समयेन तेसं अञ्जतिथियानं परिब्बाजकानं सन्निसिन्नानं सन्नपतितानं अयमन्तराकथा उदपादि - 'यो हि कोचि, आवुसो, द्वादसवस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, निहसो 20 भिक्खू ति अलं वचनाया' ति । अथ ख्वाहं, भन्ते, तेसं अञ्जतिथियानं परिब्बाजकानं भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिकोसि । अनभिनन्दित्वा, अप्पटिकोसित्वा उट्टायासना पक्कामि - 'भगवतो सन्तिके एतस्स भासि- 3. 427 तस्स अत्थं आजानिस्सामी' ति । सक्का नु खो, भन्ते, इमस्सिं धम्मविनये केवलं वस्सगणनमत्तेन निहसो भिक्खु पञ्जापेतुं" ति ?

- 25 ४. "न खो, आनन्द, सक्का इमस्सिं धम्मविनये केवलं वस्सगणनमत्तेन निहसो भिक्खु पञ्जापेतुं । सत्त खो इमानि, आनन्द, निहसवत्थूनि मया सयं अभिञ्जा सञ्चिकत्वा पवेदितानि । कतमानि सत्त ? इघानन्द, भिक्खु, सद्धो होति, हिरीमा होति, ओत्तप्पी होति, बहुस्सुतो होति, आरद्धविरियो होति, सत्तिमा 30 होति, पञ्जावा होति । इमानि खो, आनन्द, सत्त निहसवत्थूनि मया सयं अभिञ्जा सञ्चिकत्वा पवेदितानि । इमेहि खो, आनन्द, सत्तहि

L. 39

निद्वसवत्थूहि समन्नागतो भिक्खु द्वादस चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं
 ब्रह्मचरियं चरति, 'निद्वसो भिक्खू' ति अलं वचनाय; चतुब्बीसति चे पि
 वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, 'निद्वसो भिक्खू' ति अलं
 वचनाय; छत्तिसति चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति,
 'निद्वसो भिक्खू' ति अलं वचनाय, अट्टचत्तारीसं चे पि वस्सानि परिपुण्णं
 परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, 'निद्वसो भिक्खू' ति अलं वचनाया' ति ।
 देवतावन्नो चतुत्थो ।

तत्सुद्धानं

अप्पमादो हिरी^१ चेव^१, द्वे^२ सुवचा दुवे भित्ता^३ ।

द्वे^४ पटिसम्भिदा^५ द्वे वसा, दुवे^६ निद्वसवत्थुना ति^७ ॥

—०—

५. महायज्जवग्गो

१. सत्तविज्ञानद्वितिसुतं

१. "सत्तिमा, भिक्खवे, विज्ञानद्वितियो । क्तमा सत्ता ?
 सन्ति, भिक्खवे, सत्ता नानत्तकाया नानत्तसञ्चिनो, सेय्यथापि मनुस्सा
 एकच्चे च देवा एकच्चे च विनिपातिका । अयं पठमा विज्ञानद्विति" ।

२. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता नानत्तकाया एकत्तसञ्चिनो,
 सेय्यथापि देवा ब्रह्माकायिका पठमाभिनिब्बत्ता । अयं दुतिया विज्ञान-
 द्विति ।

३. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता एकत्तकाया नानत्तसञ्चिनो,
 सेय्यथापि देवा आमस्सरा । अयं ततिया विज्ञानद्विति ।

४. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता एकत्तकाया एकत्तसञ्चिनो, सेय्य-
 थापि देवा सुमकिण्हा । अयं चतुत्था विज्ञानद्विति ।

५. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो रूपसञ्चानं समतिक्कमा
 पटिघसञ्चानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्चानं अमनसिकारा अनन्तो
 आकासो' ति आकासानञ्चायतनूपगा^१ । अयं पञ्चमा विज्ञानद्विति ।

१-१. हिरीमा च - सी०, रो०; हिरीमा च - स्या० । २-२. द्वे सुवचा दुवे वल - सी०;
 ० दुवे सखा - स्या०, रो० । ३-३. दुवे पटिसम्भिदा च - सी० । ४-४. निद्वसवत्थु परे द्वे
 ति - स्या०, रो० । ५. विज्ञानद्विति - सी० । ६. ० चायतनूपगा - स्या० ।

६. “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो आकासानञ्चायतनं समति-
वकम्म ‘अनन्तं विञ्जाणं’ ति विञ्जाणञ्चायतनूपगा । अयं छट्ठा
विञ्जाणट्टिति ।

७. “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो विञ्जाणञ्चायतन समति-
वकम्म ‘नत्थि किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्जायतनूपगा । अयं सत्तमा
विञ्जाणट्टिति । इमा खो, भिक्खवे, सत्त विञ्जाणट्टितियो” ति ।

२. समाधिपरिक्खारसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, समाधिपरिक्खारा । कतमे सत्त ?
सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो,
सम्मावायामो, सम्मासति । या खो, भिक्खवे, इमेहि सत्तहङ्गेहि चित्त-
स्सेकग्गता परिक्खता, अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियो सम्मासमाधि’
सउपनिसो इति पि सपरिक्खारो इति पी” ति ।

३. पठमअग्गिसुत्तं

R. 41

१ “सत्तिमे, भिक्खवे, अग्गी । कतमे सत्त ? राग्गि,
दोसग्गि, मोहग्गि, आहुनेय्यग्गि, गहपतग्गि, दक्खिण्यग्गि, कट्टग्गि -
इमे खो, भिक्खवे, सत्त अग्गी” ति ।

४. दुतियअग्गिसुत्तं

B. 429

१. तेन खो पन समयेन उग्गतसरीरस्स ब्राह्मणस्स महायञ्जो
उपक्खटो होति । पञ्च उसभसतानि थूणुपनीतानि होन्ति यञ्जत्थाय,
पञ्च वच्छतरसतानि थूणुपनीतानि होन्ति यञ्जत्थाय, पञ्च वच्छ-
तरिसतानि थूणुपनीतानि होन्ति यञ्जत्थाय, पञ्च अजसतानि थूणुपनी-
तानि होन्ति यञ्जत्थाय, पञ्च उरब्भसतानि थूणुपनीतानि होन्ति
यञ्जत्थाय । अथ खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथ सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो उग्गतसरीरो
ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच -

१. समाधि - स्या० ।

२. “सुतं मेतं, भो गोतम, अग्निस्स आदानं^१ यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं” ति ।

“मया पि खो एतं, ब्राह्मण, सुतं अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं” ति । द्वितीयं पि खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो ... पे०... ततियं पि खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच — “सुतं मेतं, भो गोतम, अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं” ति ।

“मया पि खो एतं, ब्राह्मण, सुतं अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं” ति ।

“तयिदं, भो गोतम, समेति भोतो चैव गोतमस्स अम्हाकं च, यदिदं सब्बेन सब्बं” ।

३. एवं वुत्ते आयस्सा आनन्दो उग्गतसरीरं ब्राह्मणं एतदवोच — “न खो, ब्राह्मण, तथागता एवं पुच्छित्तब्बा — ‘सुतं मेतं, भो गोतम, अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं’ ति । एवं खो, ब्राह्मण, तथागता पुच्छित्तब्बा — ‘अहं हि, भन्ते, अग्नि आदातु- कामो^३ यूपं उस्सापेतुकामो । ओवदतु मं, भन्ते, भगवा । अनुसासतु मं, भन्ते, भगवा यं मम अस्स दीघरत्तं हिताय सुखाया^४” ति ।

४. अथ खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच — “अहं हि, भो गोतम, अग्नि आदातुकामो यूपं उस्सापेतुकामो । ओवदतु मं भवं गोतमो । अनुसासतु मं भवं गोतमो यं मम अस्स दीघरत्तं हिताय सुखाया^५” ति ।

५. “अग्निं, ब्राह्मण, आदेन्तो^६ यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा^७ तीणि^८ सत्यानि उस्सापेति अकुसलानि दुक्खुद्दयानि^९ दुक्खविपाकानि । कतमानि तीणि ? कायसत्थं, वचीसत्थं, मनोसत्थं । अग्निं, ब्राह्मण, आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा एवं चित्तं उप्पादेसि^{१०} — ‘एत्तका उसभा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एत्तका वच्छतरा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एत्तका वच्छतरियो हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एत्तका अजा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एत्तका उरब्भा हञ्जन्तु यञ्जत्थाया’ ति । सो ‘पुञ्जं करोमी’

१. आदानं - स्या०, रो० । २. एव च - सी०, स्या०, रो० । ३. आदातुकामो - स्या०, रो० । ४. आवेन्तो - स्या०, रो० । ५. यञ्जे - स्या० । ६. तीनि - सी० । ७. दुक्खुद्दयानि - सी० । ८. उप्पादेति - सी०, स्या०, रो० ।

R. 43 ति अपुञ्जं करोति, 'कुसलं करोमी' ति अकुसलं करोति, 'सुगतिया' मगं' परियेसामी' ति दुग्गतिया' मगं' परियेसति । अग्गि, ब्राह्मण, आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा इदं पठमं मनोसत्थं उस्सापेति अकुसलं दुक्खुद्रयं दुक्खविपाकं ।

5 ६. "पुन च परं, ब्राह्मण, अग्गि आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा एवं वाचं भासति - 'एत्तका उसभा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एत्तका वच्छतरा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एत्तका वच्छतरियो हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एत्तका अजा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एत्तका उरब्भा हञ्जन्तु यञ्जत्थाया' ति । सो 'पुञ्जं करोमी' ति अपुञ्जं करोति, 'कुसलं 10 करोमी' ति अकुसलं करोति, 'सुगतिया मगं परियेसामी' ति दुग्गतिया मगं परियेसति । अग्गि, ब्राह्मण, आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा इदं दुतियं वचीसत्थं उस्सापेति अकुसलं दुक्खुद्रयं दुक्खविपाकं ।

7. "पुन च परं, ब्राह्मण, अग्गि आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा सयं पठमं समारम्भति' उसभा हन्तुं यञ्जत्थाय, सयं पठमं 15 समारम्भति वच्छतरा हन्तुं यञ्जत्थाय, सयं पठमं समारम्भति वच्छतरियो हन्तुं यञ्जत्थाय, सयं पठमं समारम्भति अजा हन्तुं यञ्जत्थाय, सयं पठमं समारम्भति उरब्भा हन्तुं यञ्जत्थाय" । सो 'पुञ्जं करोमी' ति अपुञ्जं करोति, 'कुसलं करोमी' ति अकुसलं करोति, 'सुगतिया मग 20 परियेसामी' ति दुग्गतिया मगं परियेसति । अग्गि, ब्राह्मण, आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा इदं ततियं कायसत्थं उस्सापेति अकुसलं दुक्खुद्रयं दुक्खविपाकं । अग्गि, ब्राह्मण, आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा इमानि तीणि सत्थानि उस्सापेति अकुसलानि दुक्खुद्रयानि दुक्खविपाकानि ।

B. 431

R. 44 25 ८. "तयोमे, ब्राह्मण, अग्गी पहातब्बा परिवज्जेतब्बा, न सेवितब्बा । कतमे तयो ? राग्गि, दोसग्गि, मोहग्गि ।

९. "कस्मा चायं, ब्राह्मण, राग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न सेवितब्बो ? रत्तो खो, ब्राह्मण, रागेन अभिमूतो परियादिन्नचित्तो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं

१-१. सुगतिमगं - सी० । २-२. दुग्गतिमगं - सी० । ३. समारम्भति - सी०, रो०; समारम्भति - स्या० । ४. हञ्जन्तु - सी०, स्या०, रो० । ५. यञ्जत्थाया ति - सी०, स्या०, रो० ।

चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । तस्मायं^१ रागिणि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न सेवितब्बो ।

१०. “कस्मा चायं, ब्राह्मण, दोसग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न 5
सेवितब्बो ? दुट्ठो खो, ब्राह्मण, दोसेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । तस्मायं दोसग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न 10
सेवितब्बो ।

११. “कस्मा चायं, ब्राह्मण, मोहग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न सेवितब्बो ? मूब्धो खो, ब्राह्मण, मोहेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, 15
मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । तस्मायं मोहग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न सेवितब्बो । इमे खो तयो, ब्राह्मण, अग्गी पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न सेवितब्बो ।

१२. “तयो खो, ब्राह्मण, अग्गी सक्त्वा गरं कत्वा मानेत्वा 20
पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातब्बो । कतमे तयो ? आहुनेय्यग्गि, गह-
पत्तग्गि, दक्खिणेय्यग्गि । R. 45

१३. “कतमो च, ब्राह्मण, आहुनेय्यग्गि ? इध, ब्राह्मण, यस्स ते होन्ति माता ति वा पिता ति वा, अयं वुच्चति, ब्राह्मण, आहुनेय्यग्गि । तं किस्स हेतु ? अतोहयं, ब्राह्मण, आहुतो सम्भूतो, तस्मायं आहु- 25
नेय्यग्गि सक्त्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातब्बो । B. 492

१४. “कतमो च, ब्राह्मण, गहपत्तग्गि ? इध, ब्राह्मण, यस्स ते होन्ति पुत्ता ति वा दारा ति वा दासा ति वा पेस्सा ति वा कम्मकरा ति वा, अयं वुच्चति, ब्राह्मण, गहपत्तग्गि । तस्मायं गहपत्तग्गि सक्त्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातब्बो । 30

१. तस्मा चायं - स्या० । २. खो मे - सी०, रो०, मे - स्या० । ३. अतोयं - सी०, रो०; अतोहयं - स्या० । ४. गरं - सी०, स्या०, रो० । ५-५. स्या० पोत्यके नखि ।

१५. “कतमो च, ब्राह्मण, दक्खिणोय्यग्गि ? इध, ब्राह्मण, ये ते समणब्राह्मणा परप्पवादा^१ पटिविरता खन्तिसोरच्चे निविट्ठा एकमत्तान दमोन्ति, एकमत्तानं समेन्ति, एकमत्तानं परिनिव्वापेन्ति, अयं बुच्चति, ब्राह्मण, दक्खिणोय्यग्गि । तस्मायं दक्खिणोय्यग्गि सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातव्वो । इमे खो, ब्राह्मण, तयो अग्गी सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातव्वा ।

१६. “अयं खो पन, ब्राह्मण, कट्ठग्गि कालेन कालं उज्जलेतव्वो, कालेन कालं अज्झुपेक्खितव्वो, कालेन कालं निव्वापेतव्वो, कालेन कालं निक्खिपितव्वो” ति ।

१७. “एवं वुत्ते उग्गतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच - “अभिवकन्तं, भो गोतम; अभिवकन्त, भो गोतम .. पे० . उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जत्तग्गे पाणुपेतं सरणं गतं ति । एसाह, भो गोतम, पञ्च उसभसत्तानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च वच्छत्तरसत्तानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च वच्छत्तरिसत्तानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च अजसत्तानि मुञ्चामि जीवितं देमि; पञ्च उरब्भसत्तानि मुञ्चामि जीवितं देमि । हरितानि च्चे त्तिणानि खादन्तु, सीतानि च पानीयानि पिबन्तु, सीतो च नेसं वातो^२ उपवायतं” ति ।

५. पठमसञ्जासुत्तं

१. “सत्तिमा, भिक्खवे, सञ्जा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना । कतमा सत्त ? असुभसञ्जा, मरणसञ्जा, आहारे पटिकूलसञ्जा^१, सव्वलोके अनभिरत्तसञ्जा, अनिच्चसञ्जा, अनिच्चे दुक्खसञ्जा, दुक्खे अनत्तसञ्जा - इमा खो, भिक्खवे, सत्त सञ्जां भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना” ति ।

६. दुत्तियसञ्जासुत्तं

१. “सत्तिमा, भिक्खवे, सञ्जा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना । कतमा सत्त ?

१. मवप्पमादा - सी०, स्या०, रो० । २-२. वायो वायत्त - सी०; ० उपवायत्त - स्या०, रो० । ३. पटिकूलसञ्जा - सी०, स्या०, रो० ।

असुभसञ्ज्ञा, मरणसञ्ज्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, सब्बलोके अनभिरत-
सञ्ज्ञा, अनिच्चसञ्ज्ञा, अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा, दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञा —
इमा' खो, भिक्खवे, सत्त सञ्ज्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति
महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति ।

२. “असुभसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला 5
होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति । इति खो पनेतं वुत्तं,
किं चेतं पटिच्च वुत्तं ? असुभसञ्ज्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो
चेतसा बहुलं विहरतो मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्तं पतिलीयति^३ पति-
कुटति^४ पतिवत्तति,^५ न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा
सण्ठाति । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्तं वा न्हास्वददुलं^६ वा अग्गिम्ह 10
पक्खत्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति । एवमेव
खो, भिक्खवे, भिक्खुनो असुभसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो
मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न
सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो असुभसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं 15
विहरतो मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्तं अनुसन्दहति^७ अप्पटिकुल्यता^८
सण्ठाति; वेदित्त्वमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे असुभसञ्ज्ञा,
नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनावलं' ति । इति ह तत्थ
सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो असुभसञ्ज्ञापरिचितेन
चेतसा बहुलं विहरतो मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्तं पतिलीयति पति-
कुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति; 20
वेदित्त्वमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता' मे असुभसञ्ज्ञा, अत्थि
मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनावलं' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो
होति । 'असुभसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति
महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं 25
पटिच्च वुत्तं ।

३. “मरणसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला
होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति खो पनेतं वुत्तं

१-१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. पतिलीयति — स्या०, रो० ।
३. पटिकुल्यति — स्या० । ४. पतिवदुत्ति — सी०; पतिवदुत्ति — रो० । ५. न्हास्वददुलं —
सी० । ६. अनुसण्ठाति — सी०, अनुसन्दति — स्या०, रो० । ७. ० वा — सी०; अप्पटि-
कुल्यता वा — स्या०, रो० । ८. भाविता — सी०, स्या० ।

कि चेतं पटिञ्च वृत्तं ? मरणसञ्ज्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्तं वा न्हासददुलं वा अग्निग्हि पक्खत्तं

5 पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो मरणसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो मरणसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल

10 विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्तं अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता सण्ठाति; वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘अभावित्ता मे मरणसञ्ज्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनाबलं’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो मरणसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पति-

15 वत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति; वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘सुभावित्ता मे मरणसञ्ज्ञा, अत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनाबलं’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । ‘मरणसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना’ ति, इति यं तं वृत्त इदमेतं

20 पटिञ्च वृत्तं ।

R. 49

B. 495

४. “आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना’ ति, इति खो पनेतं वृत्तं, कि चेतं पटिञ्च वृत्तं ? आहारे पटिकूलसञ्ज्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो रसतण्हाय चित्तं पतिलीयति

25 ... पे०... उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्तं वा न्हासददुलं वा अग्निग्हि पक्खत्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो आहारे पटिकूलसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो रसतण्हाय चित्तं पतिलीयति ... पे०... उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

30

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो आहारे पटिकूलसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो रसतण्हाय चित्तं अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता

सण्ठाति; वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे आहारे पटि-
कूलसञ्ज्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनाबल' ति ।
इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो आहारे
पटिकूलसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो रसतण्हाय चित्तं पति-
लीयति ... पे०... उपेक्खा' वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति; वेदितब्बमेतं, 5
भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता मे आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, अत्थि मे
पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनाबल' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो
होति । 'आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला
होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति थं तं वुत्तं
इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

५. "सब्बलोके अनभिरतसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता
महप्फला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति खो
पनेतं वुत्तं, किं चेतं पटिच्च वुत्तं ? सब्बलोके अनभिरतसञ्ज्ञापरि-
चितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो लोकचित्रेसु^१ चित्तं
पतिलीयति ... पे०... सेय्यथापि भिक्खवे ... पे०... पतिलीयति पतिक्रुटति 15
पतिवत्तति, न सम्पसारियति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो सब्ब-
लोके अनभिरतसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लोकचित्रेसु
चित्तं पतिलीयति पतिक्रुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा
पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

"सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो सब्बलोके अनभिरतसञ्ज्ञापरिचितेन 20
चेतसा बहुलं विहरतो लोकचित्रेसु चित्तं अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता
सण्ठाति; वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे सब्बलोके
अनभिरतसञ्ज्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनाबल'
ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो सब्ब-
लोके अनभिरतसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लोकचित्रेसु चित्तं 25
पतिलीयति ... पे०... उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति, वेदितब्ब-
मेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता मे सब्बलोके अनभिरतसञ्ज्ञा, अत्थि
मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनाबल' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो
होति । 'सब्बलोके अनभिरतसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता

१. उपेक्खा - सी०, रो० । २. भावनाबल - स्या०, रो० । ३. लोकचित्रेसु -
सी०, स्या०, रो० ।

महृफला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति यं तं वृत्तं इदमेतं पटिच्च वृत्तं ।

६. "अनिच्चसञ्जा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महृफला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति खो पनेतं वृत्तं, 5 किं चेतं पटिच्च वृत्तं ? अनिच्चसञ्जापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्तं पतिलीयति ... पे०... उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्तं वा न्हारुददुलं वा अग्गिम्मिह पक्खित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति न सम्पसारियति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चसञ्जा- 10 परिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्तं पतिलीयति ... पे०... उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

- "सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चसञ्जापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्तं अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता सण्ठाति; वेदितव्वमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे अनिच्चसञ्जा, 15 नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनाबलं' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पत्त, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चसञ्जापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति; वेदित- 20 तव्वमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता मे अनिच्चसञ्जा, अत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनाबलं' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । 'अनिच्चसञ्जा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महृफला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति यं तं वृत्तं इदमेतं पटिच्च वृत्तं ।

R. 52

B. 457

७. "अनिच्चे दुक्खसञ्जा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता 25 महृफला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति खो पनेतं वृत्तं, किं चेतं पटिच्च वृत्तं ? अनिच्चे दुक्खसञ्जापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो आलस्से' कोसज्जे विस्सट्ठिये पमादे अननुयोगे अपच्चवेक्खणाय तिब्बा भयसञ्जा पच्चुपट्ठिता होति, सेय्यथापि, भिक्खवे, उक्खित्तासिके वधके ।

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो आलस्ये कोसज्जे विस्सट्ठिये पमादे अननुयोगे अपचचवेक्खणाय तिब्बा भयसञ्ज्ञा, न-पच्चुपट्टिता होति, सेय्यथापि, भिक्खवे^१, उक्खित्तासिके वधके । वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘अभाविता मे अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनाबलं’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो आलस्ये कोसज्जे विस्सट्ठिये पमादे अननुयोगे अपचचवेक्खणाय तिब्बा भयसञ्ज्ञा पच्चुपट्टिता होति, सेय्यथापि, भिक्खवे, उक्खित्तासिके वधके । वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘सुभाविता मे अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा, अत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनाबलं’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । ‘अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना’ ति, इति थं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

८. “दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेतं पटिच्च वुत्तं ? दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो इमास्मिं च सविञ्जाणके काये बहिद्धा च सब्बनिमित्तेसु अहङ्कारमङ्कारमानापगतं मानसं होति विधासमतिक्कन्तं सन्तं सुविमुत्तं ।

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो इमास्मिं च सविञ्जाणके काये बहिद्धा च सब्बनिमित्तेसु न अहङ्कारमङ्कारमानापगतं मानसं होति विधासमतिक्कन्तं सन्तं सुविमुत्तं; वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘अभाविता मे दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनाबलं’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो इमास्मिं च सविञ्जाणके काये बहिद्धा च सब्बनिमित्तेसु अहङ्कारमङ्कारमानापगतं मानसं होति विधासमतिक्कन्तं सन्तं सुविमुत्तं; वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘सुभाविता मे दुक्खे अनत्त-

१. सी०, स्या०, रो० पौलकेषु नत्थि । २. अहिङ्कारमभिङ्कार ० - सी० ।

सञ्ज्ञा, अर्थात् मे पुञ्जनापर विसेसो, पत्तं मे भावनाबलं' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । 'दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

5 ६. "इमा खो, भिक्खवे, सत्त सञ्ज्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना" ति ।

७. मेथुनसुत्तं

R. 54

१. अथ खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो जाणुस्सोणि
10 ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच - "भवं पि नो गोतमो ब्रह्मचारी पटिजानाती" ति ?

"यं हि तं, ब्राह्मण, सम्मा वदमानो वदेय्य - 'अखण्डं अच्छिद्दं असबलं अकम्मासं परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरती' ति, ममेव तं, ब्राह्मण, सम्मा वदमानो वदेय्य - 'अहं हि, ब्राह्मण, अखण्डं अच्छिद्दं
15 असबलं अकम्मासं परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरामी" ति ।

२. "किं पन, भो गोतम, ब्रह्मचरियस्स खण्डं पि छिद्दं पि सबलं पि कम्मासं पी" ति ?

"इध, ब्राह्मण, एकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा सम्मा ब्रह्मचारी पटिजानमानो न हेव खो मातुगामेन सद्धि द्वयंद्वयसमापत्तिं समा-
20 पज्जति; अपि च खो मातुगामेन उच्छादन-परिमद्दन-न्हापन-सम्बाहनं सादियति । सो तं' अस्सादेति', तं निकामेति, तेन च वित्ति आपज्जति । इदं पि खो, ब्राह्मण, ब्रह्मचरियस्स खण्डं पि छिद्दं पि सबलं पि कम्मासं पि । अयं वुच्चति, ब्राह्मण, अपरिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, संयुत्तो मेथु-
B. 439 नेन संयोगेन न परिमुच्चति जात्तिया जराय' मरणेन' सोकेहि परिदेवेहि
25 दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि ।

R. 55

३. "पुन च परं, ब्राह्मण, इधेकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा सम्मा ब्रह्मचारी पटिजानमानो न हेव खो मातुगामेन सद्धि द्वयंद्वय-

समापर्ति समापज्जति, न पि मातुगामस्स उच्छादन-परिमहन-न्हापन-
सम्बाहनं सादियति; अपि च खो मातुगामेन सद्धि सञ्जग्घति
सङ्कीळति सङ्केलायति^१ ... पे०... । न पि मातुगामेन सद्धि सञ्जग्घति
सङ्कीळति सङ्केलायति; अपि च खो मातुगामस्स चक्खुना चक्खुं उपनिज्झा-
यति पेक्खति ... पे०... । न पि मातुगामस्स चक्खुना चक्खुं उपनिज्झा- 5
यति पेक्खति; अपि च खो मातुगामस्स सहं सुणाति तिरोकुट्ठं वा तिरो-
पाकारं वा हसन्तिया वा भणन्तिया वा गायन्तिया वा रोदन्तिया वा
... पे०... । न पि मातुगामस्स सहं सुणाति तिरोकुट्ठं वा तिरोपाकारं
वा हसन्तिया वा भणन्तिया वा गायन्तिया वा रोदन्तिया वा; अपि
च खो यानिस्स तानि पुब्बे मातुगामेन सद्धि हसितलपितकीळितानि तानि 10
अनुस्सरति ... पे०... । न पि यानिस्स तानि पुब्बे मातुगामेन सद्धि
हसितलपितकीळितानि तानि अनुस्सरति; अपि च खो पस्सति गहपतिं
वा गहपतिपुत्तं वा पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितं समङ्गीभूतं परिचारय-
मानं^२ ... पे०... । न पि पस्सति गहपतिं वा गहपतिपुत्तं वा पञ्चहि
कामगुणेहि समप्पितं समङ्गीभूतं परिचारयमानं; अपि च खो अञ्जतरं 15
देवनिकाय पणिघाय ब्रह्मचरियं चरति इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा
तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवञ्जतरो वा ति ।
सो तं अस्सादेति, तं निकामेति, तेन च वित्ति आपज्जति । इदं पि खो,
ब्राह्मण, ब्रह्मचरियस्स खण्डं पि छिहं पि सबलं पि कम्मासं पि । अयं
वुच्चति, ब्राह्मण, अपरिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति संयुत्तो मेथुनेन संयोगेन, 20
न परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोम-
नस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि ।

४. “यावकीवञ्चाहं, ब्राह्मण, इमेसं सत्तन्नं मेथुनसंयोगान्
अञ्जतरञ्जतरमेथुनसंयोगं” अत्तनि अप्पहीनं समनुपस्सि, नेव तावाह,
ब्राह्मण, सदेवके लोके समारके सन्नह्माके सस्समणब्राह्मणिया पजाय 25
सदेवमनुस्साय अनुत्तरं सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धो ति^३ पञ्चञ्जासि ।

५. “यतो च खोहं, ब्राह्मण, इमेसं सत्तन्नं मेथुनसंयोगानं
अञ्जतरञ्जतरमेथुनसंयोगं अत्तनि अप्पहीनं न समनुपस्सि, अथाहं, 30
R. 440

१. सकेलायति - सी०, स्या०, रो० । २. परिचारियमानं - सी०, रो० । ३. अञ्जतर
मेथुनसंयोग - सी०, ० सञ्योग - स्या०, अञ्जतरञ्जतर मेथुनसंयोग - रो० । ४. सी०,
स्या०, रो० पौलक्रेनु नत्थि ।

ब्राह्मण, सदेवके लोके समारके सन्नहाके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तरं सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धो ति पच्चञ्जासि । 'जाणं च पन मे दस्सनं उदपादि, अकुप्पा मे विमुत्ति', अयमत्तिमा जाति, नत्थि दानि पुनब्भवो" ति ।

- 5 ६. एवं वुत्ते जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच - "अभिककन्तं, भो गोतम; अभिककन्तं, भो गोतम ... पे०... उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेत सरणं गतं" ति ।

८. संयोगसुत्तं

R. 57

१. "संयोगविसंयोगं वो, भिक्खवे, धम्मपरियाय देसेस्सामि । तं सुणाय ... पे०... कतमो च सो, भिक्खवे, संयोगो' त्रिसंयोगो' धम्म-
10 परियायो ?

२. "इत्थी, भिक्खवे, अज्जत्तं इत्थिन्द्रियं मनसि करोति इत्थि-
कुत्तं इत्थाकप्यं इत्थिविधं इत्थिच्छन्दं इत्थिस्सरं इत्थालङ्कारं । सा
तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सा तत्थ रत्ता तत्राभिरता वहिद्धा पुरि-
सिन्द्रियं मनसि करोति पुरिसकुत्तं पुरिसाकप्यं पुरिसविधं पुरिसच्छन्दं
15 पुरिसस्सरं पुरिसालङ्कारं । सा तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सा तत्थ
रत्ता तत्राभिरता^१ वहिद्धा संयोगं आकङ्कति । यं चस्सा संयोगपच्चया
उप्पज्जति सुखं सोमनस्सं तं च आकङ्कति । इत्थत्ते, भिक्खवे, अभिरता
सत्ता पुरिसेसु संयोगं गता । एवं खो, भिक्खवे, इत्थी इत्थत्तं नातिवत्तति ।

३. "पुरिसो, भिक्खवे, अज्जत्तं पुरिसिन्द्रियं मनसि करोति
20 पुरिसकुत्तं पुरिसाकप्यं पुरिसविधं पुरिसच्छन्दं पुरिसस्सरं पुरिसालङ्कारं ।
सो तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सो तत्थ रत्तो तत्राभिरतो वहिद्धा
इत्थिन्द्रियं मनसि करोति इत्थिकुत्तं इत्थाकप्यं इत्थिविधं इत्थिच्छन्दं
इत्थिस्सरं इत्थालङ्कारं । सो तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सो तत्थ
रत्तो तत्राभिरतो वहिद्धा संयोगं आकङ्कति । यं चस्स संयोगपच्चया
25 उप्पज्जति सुखं सोमनस्सं तं च आकङ्कति । पुरिसत्ते, भिक्खवे, अभिरता^२

१. चेतोविमुत्ति - सी०, रो० । २-२ संयोगविसंयोगो - सी०, स्या०, रो० ।

३. तत्रभिरता - सी०, स्या०, रो० । ४. अभिरतो - रो० ।

सत्ता' इत्थीसु संयोगं गता' । एवं खो, भिक्खवे, पुरिसो पुरिसत्तं नातिवत्तति । एवं खो, भिक्खवे, संयोगो होति ।

४. "कथं च, भिक्खवे, विसंयोगो होति ? इत्थी, भिक्खवे, अज्झत्तं इत्थिन्द्रियं न मनसि करोति इत्थिकुत्तं इत्थाकप्पं इत्थिविधं इत्थिच्छन्दं इत्थिस्सरं इत्थालङ्कारं । सा तत्थ न रज्जति, सा^१ तत्र^२ नाभिरमति । सा तत्थ अरत्ता तत्र अनभिरता बहिद्धा पुरिसिन्द्रियं न मनसि करोति पुरिसकुत्तं पुरिसाकप्पं पुरिसविधं पुरिसच्छन्दं पुरिसस्सरं पुरिसालङ्कारं । सा तत्थ न रज्जति, तत्र नाभिरमति । सा तत्थ अरत्ता तत्र अनभिरता बहिद्धा संयोगं नाकह्वति । यं चस्सा संयोगपच्चया उप्पज्जति सुखं सोमनस्सं तं च नाकह्वति । इत्थत्ते^३, भिक्खवे, अनभिरता सत्ता^४ पुरिसेसु विसंयोगं गता । एवं खो, भिक्खवे, इत्थी इत्थत्तं अतिवत्तति ।

५. "पुरिसो, भिक्खवे, अज्झत्तं पुरिसिन्द्रियं न मनसि करोति पुरिसकुत्तं पुरिसाकप्पं पुरिसविधं पुरिसच्छन्दं पुरिसस्सरं पुरिसालङ्कारं । सो तत्थ न रज्जति, सो तत्र नाभिरमति । सो तत्थ अरत्तो तत्र अनभिरतो बहिद्धा इत्थिन्द्रियं न मनसि करोति इत्थिकुत्तं इत्थाकप्पं इत्थिविधं इत्थिच्छन्दं इत्थिस्सरं इत्थालङ्कारं । सो तत्थ न रज्जति, तत्र नाभिरमति । सो तत्थ अरत्तो तत्र अनभिरतो बहिद्धा संयोगं नाकह्वति । यं चस्स संयोगपच्चया उप्पज्जति सुखं सोमनस्सं तं च नाकह्वति । पुरिसत्ते, भिक्खवे, अनभिरता सत्ता इत्थीसु विसंयोगं गता । एवं खो, भिक्खवे, पुरिसो पुरिसत्तं अतिवत्तति । एवं खो, भिक्खवे, विसंयोगो होति । अयं खो, भिक्खवे, संयोगो विसंयोगो वम्मपरियायो" ति ।

६. दानमहूपफलसुत्तं

१. एकं समयं भगवा चम्पायं विहरति गम्गराय पोवखरणिया तीरे । अथ खो सम्बहुला चम्पेय्यका उपासका येन आयस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं सारिपुत्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो^१ चम्पेय्यका उपासका आय-

१. सत्तो - रो० । २. गतो - रो० । ३-३. तत्थ - सी०, रो० । ४. इत्थत्ये खो - सी०, इत्थत्ते खो - स्या०, रो० । ५. अरत्ता - सी०, असत्ता - रो० । ६. खो ते - रो० ।

3 442

स्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोचुं - "चिरस्तुता नो, भन्ते^१, भगवतो सम्मुखा धम्मीकथा । सावु मयं, भन्ते, लभेय्याम भगवतो सम्मुखा^२ धम्मि कथं सवनाया" ति । "तेनहावुसो, तदह्वपोसथे आगच्छेय्याथ, अप्पेव नाम लभेय्याथ भगवतो सम्मुखा^३ धम्मि कथं सवनाया" ति । "एवं, भन्ते"^४ ति खो चम्पेय्यका उपासका आयस्मतो सारिपुत्तस्स पटिस्सुत्वा^५ उट्ठायासना आयस्मन्तं सारिपुत्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामिसु ।

२. अथ खो चम्पेय्यका उपासका तदह्वपोसथे येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं सारिपुत्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठंसु । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो तेहि चम्पेय्यकेहि उपासकेहि सट्ठि येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच -

R 60

३. "सिया नु खो, भन्ते, इधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसंसं; सिया पन, भन्ते, इधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं महप्फलं होति^१ महानिसंसं" ति ?

"सिया, सारिपुत्त, इधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसंसं; सिया पन, सारिपुत्त, इधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं महप्फलं होति महानिसंसं" ति ।

४. "को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसंसं; को नु^२ खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं महप्फलं होति महानिसंसं" ति ?

"इधं, सारिपुत्त, एकच्चो^३ सापेखो दानं देति, पतिवद्धित्तो दानं देति, सध्मिधिपेखो दानं देति, इमं पेच्च परिभुञ्जिस्सामी^४ ति दानं देति । सो तं दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थ यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं । तं किं मञ्जसि, सारिपुत्त, ददेय्य इधेकच्चो एवरूपं दानं" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

१. भन्ते सारिपुत्त - सी० । २. सत्तिवा - सी०, स्या० पोत्यके नत्थि । ३. सत्तिने - स्या० । ४. पटिस्सुगित्वा - स्या० । ५. सी०, म्या०, रो० पोत्यकेनु नत्थि । ६-६ पन - सी०, रो० । ७-७ इधेकच्चो - सी० ।

५. "तत्र, सारिपुत्र, ज्यायं सापेखो दानं देति, पतिबद्धचित्तो दानं देति, सन्निधिपेखो दानं देति, 'इमं पेच्च परिभुञ्जिस्सामी' ति दानं देति । सो तं दानं दत्त्वा कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं देवानं सहब्बतं उपपज्जति । सो तं कम्मं खेपेत्त्वा तं इद्धि तं यसं तं आधिपच्चं^१ आगामी होति आगन्ता इत्थत्तं ।

B. 443

R. 61

5

६. "इध पन, सारिपुत्र, एकच्चो न हेव खो सापेखो दानं देति, न पतिबद्धचित्तो दानं देति, न सन्निधिपेखो दानं देति, न 'इमं पेच्च परिभुञ्जिस्सामी' ति दानं देति; अपि च खो 'साहु दानं' ति दानं देति ... पे०... । न पि 'साहु दानं' ति दानं देति; अपि च खो 'दिन्नपुब्बं कतपुब्बं पितुपितामहेहि' न अरहामि पोराणं कुलवंसं हापेतुं' ति दानं देति ... पे०... । न पि 'दिन्नपुब्बं कतपुब्बं पितुपितामहेहि न अरहामि पोराणं' कुलवंसं हापेतुं' ति दानं देति; अपि च खो 'अहं पचामि, इमे न पचन्ति, नारहामि पचन्तो अपचन्तानं दानं अदातुं' ति दानं देति ... पे०... । न पि 'अहं पचामि, इमे न पचन्ति, नारहामि पचन्तो अपचन्तानं दानं अदातुं' ति दानं देति; अपि च खो 'यथा तेसं पुब्बकानं इसीनं तानि महायञ्जानि अहेसुं, सेय्यथीदं - अट्टकस्स वामकस्स वामदेवस्स वेस्सामित्तस्स यमदग्गिनो' अङ्गीरसस्स भारद्वाजस्स वासेट्टस्स कस्सपस्स भगुनो, एवं मे अयं दानसंविभागे भविस्सती' ति दानं देति ... पे०... । न पि 'यथा तेसं पुब्बकानं इसीनं तानि महायञ्जानि अहेसुं, सेय्यथीदं - अट्टकस्स वामकस्स वामदेवस्स वेस्सामित्तस्स यमदग्गिनो अङ्गीरसस्स भारद्वाजस्स वासेट्टस्स कस्सपस्स भगुनो, एवं मे अयं दानसंविभागे भविस्सती' ति दानं देति; अपि च खो 'इमं मे दानं ददतो चित्तं पसीदति, अत्तमनता सोमनस्सं उपजायती' ति दानं देति ... पे०... । न पि 'इमं मे दानं ददतो चित्तं पसीदति, अत्तमनता सोमनस्सं उपजायती' ति दानं देति; अपि च खो चित्तालङ्कारचित्तपरिक्खारं दानं देति । सो तं दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं । तं किं मञ्जसि, सारिपुत्र, ददेय्य इधेकच्चो एवरूपं दानं' ति ?

10

15

20

R. 62

25

"एवं, भन्ते" ।

१. आधिपतेय्य - सी०, स्या०, रो० । २. पितृहि पितामहेहि - सी० । ३. सी० पोत्यके नत्थि । ४. यमदग्गिनो - सी०, रो० । ५. उप्पादियती - सी० ।

७. "तत्र, सारिपुत्त, ध्वार्यं न हेव^१ सापेखो दानं देति; न पति-
वद्धचित्तो दानं देति; न सन्निधिपेखो दानं देति; न 'इमं पेच्च परि-
भुञ्जिस्सामी' ति दानं देति, न पि 'साहु दानं' ति दानं देति; न पि
B. 444 'दिन्नपुब्बं कत्तपुब्बं पितुपितामहेहि न अरहामि पोराणं कुलवंसं हापेतुं'
5 ति दानं देति; न पि 'अहं पचामि, इमे न पचन्ति, नारहामि पचन्तो
अपचन्तानं दानं अदातुं' ति दानं देति; न पि 'यथा तेसं पुब्बकानं इसीनं
तानि महायञ्जानि अहेसुं, सेय्यथीदं - अट्टकस्स वामकस्स वामदेवस्स
वेस्सामित्तस्स यमदग्गिनो अङ्गीरसस्स भारद्वाजस्स वासेट्टस्स कस्सपस्स
भंगुनो, एवं मे अयं दानसंविभागो भविस्सती' ति दानं देति; न पि 'इमं
10 मे दानं ददतो चित्तं पसीदति, अत्तमनता सोमनस्सं उपजायती' ति दानं
देति; अपि च खो चित्तालङ्कारचित्तपरिक्खारं दानं देति । सो तं दानं
दत्त्वा कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्माकायिकानं देवानं सहब्बतं उपपज्जति ।
R. 63 सो तं कम्मं खेपेत्त्वा तं इद्धि तं यसं तं आधिपच्चं अनागामी होति
अनागन्ता इत्थत्तं । अयं खो, सारिपुत्त, हेतु अयं पच्चयो येन मिधे-
15 कच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसंसं । अयं
पन, सारिपुत्त, हेतु अयं पच्चयो येन मिधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं
महप्फलं होति महानिसंसं' ति ।

१०. नन्दमातासुत्तं

१. एवं मे सुनं । एकं समयं आयस्सा च सारिपुत्तो आयस्सा
च महामोग्गल्लानो दक्खिणागिरिस्मि चारिकं चरन्ति महता भिक्खु-
20 सङ्घेन सद्धि । तेन खो पन समयेन वेळुकण्डकी^१ नन्दमाता उपासिका
रत्तिया पच्चूससमयं पच्चुट्ठाय पारायनं सरेन भासति ।
२. तेन खो पन समयेन वेस्सवणो^२ महाराजा उत्तराय^३ दिसाय^४
दक्खिणं दिसं गच्छति केनचिदेव करणीयेन । अस्सोसि खो वेस्सवणो
महाराजा नन्दमाताय उपासिकाय पारायनं सरेन भासन्तिया, सुत्वा^५
25 कथापरियोसानं आगमयमानो अट्ठासि ।
३. अथ खो नन्दमाता उपासिका पारायनं सरेन भासित्वा
तुण्ही अहोसि । अथ खो वेस्सवणो महाराजा नन्दमाताय उपासिकाय

१ हेव खो - सी०, स्या०, रो० । २ वेळुकण्डकी - सी०, स्या०, रो० । ३ वेस्स-
वणो - स्या० । ४-५. उत्तरदिसाय - सी० ।

कथापरियोसानं विदित्वा अब्मानुमोदि - "साधु भगिनि, साधु भगिनी" ति !

"को पनेसो भद्रमुखा" ति ?

"अहं ते, भगिनि, माता वेस्सवणो महाराजा" ति ।

"साधु, भद्रमुख, तेन हि यो मे अयं धम्मपरियायो भणितो 5 B. 445
इदं ते होतु आतिथेय्यं" ति ।

"साधु, भगिनि, एतं चेव मे होतु आतिथेय्यं । स्वेव^१ सारि- R. 64
पुत्तमोग्गल्लानप्पमुखो भिक्खुसङ्घो अकतपातरासो वेळुकण्डकं आग-
मिस्सति, तं च भिक्खुसङ्घं परिवसित्वा मम^२ दविखणं आदिसेय्यासि ।
एतं^३ चेव^३ मे भविस्सति आतिथेय्यं" ति । 10

४. अथ खो नन्दमाता उपासिका तस्सा रत्तिया अच्चयेन सके
निवेसने पणीतं खादनीयं भोजनीयं पटियादापेसि । अथ खो सारिपुत्त-
मोग्गल्लानप्पमुखो भिक्खुसङ्घो अकतपातरासो येन वेळुकण्डको^१ तद-
वसरि । अथ खो नन्दमाता उपासिका अञ्जातरं पुरिसं आमन्तेसि -
"एहि त्वं, अम्मो पुरिस, आरामं गन्त्वा भिक्खुसङ्घस्स कालं आरोचेहि - 15
'कालो, भन्ते, अय्याय नन्दमातुया निवेसने निट्ठितं भत्तं'" ति । "एवं,
अय्ये" ति खो सो पुरिसो नन्दमाताय उपासिकाय पटिस्सुत्वा आरामं
गन्त्वा भिक्खुसङ्घस्स कालं आरोचेसि - "कालो, भन्ते, अय्याय नन्द-
मातुया निवेसने निट्ठितं भत्तं" ति । अथ खो सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुखो
भिक्खुसङ्घो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन नन्दमाताय 20
उपासिकाय निवेसनं तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा पञ्जात्ते आसने
निसीदि । अथ खो नन्दमाता उपासिका सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुखं
भिक्खुसङ्घं पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तप्पेसि
सम्पवारोसि ।

५. अथ खो नन्दमाता उपासिका आयस्मन्तं सारिपुत्तं भुत्तावि 25
ओनीतपत्तपारिणं एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चं खो नन्दमातरं
उपासिकं आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच - "को पन ते, नन्दमाते, भिक्खु-
सङ्घस्स अब्भागमलं आरोचेसी" ति ?

६. "इधाहं, भन्ते, रत्तिया पच्चूससमयं पच्चुट्टाय पारायनं सरेन
भासित्वा तुण्ही अहोसि । अथ खो, भन्ते, वेस्सवणो महाराजा मम 30 R. 65

१. स्वे च - सी०, रो० । २. मम - रो० । ३-३ एवं च - सी०, स्या०; एतं च -
रो० । ४. ० कण्टको - सी०, रो०, वेळुकण्टक - स्या० ।

B. 446

कथापरियोसानं विदित्वा अब्मानुमोदि - 'साधु, भगिनि, साधु भगिनी' ति ! 'को पनेसो, भद्रमुखा' ति ? 'ग्रहं ते, भगिनि, भाता वेस्सवणो महाराजा' ति । 'साधु, भद्रमुख, तेन हि यो मे अयं धम्मपरियायो भणितो इदं ते होतु आतिथेय्यं' ति । 'साधु, भगिनि, एतं च मे होतु

5 आतिथेय्यं । स्वेव सारिपुत्तमोगल्लानप्पमुखो भिक्खुसङ्घो अकतपातरासो वेळुकण्डकं आगमिस्सति, तं च भिक्खुसङ्घं परिवसित्वा मम दक्खिणं आदिसेय्यासि । एतं च मे भविस्सति आतिथेय्यं' ति । यदिदं, भन्ते, दाने पुञ्जं च पुञ्जमही च तं वेस्सवणस्स महाराजस्स सुखाय होतू' ति ।

10 ७. "अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते । यत्र हि नाम वेस्सवणेन महाराजेन एवंमहिद्धिकेन एवंमहेसक्खेन देवपुत्तेन सम्मुखा सल्लपिस्ससी" ति ।

८. "न खो मे, भन्ते, एसेव' अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अञ्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । इध मे, भन्ते, नन्दो नाम

15 एकपुत्तको पियो मनापो । तं राजानो किस्मिञ्चिदेव पकरणं ओकस्स पसग्घं जीविता बोरोपेसुं । तस्मि खो पनाहं, भन्ते, दारके गहिते वा गग्घमाने वा वधे वा वज्झमाने वा हते वा हञ्जमाने वा नाभिजानामि चित्तस्स अञ्जथत्तं" ति ।

"अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं नन्दमाते ! यत्र हि नाम चित्तु-

20 प्पादं पि परिसोधेस्ससी" ति ।

R 66

९. "न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अञ्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । इध मे, भन्ते, सामिको कालङ्कतो अञ्जातरं यक्खयोनि उपपन्नो । सो मे तेनेव पुरियेन अत्तभावेन उद्दसेसि । न खो पनाहं, भन्ते, अभिजानामि ततोनिदानं

25 चित्तस्स अञ्जथत्तं" ति ।

"अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते । यत्र हि नाम चित्तु-
प्पादं पि परिसोधेस्ससी" ति ।

१-१ पुञ्ज हि तं - सी०, रो०, पुञ्ज पुञ्जमहित - स्या० । २. सल्लपिस्सती - सी० । ३. एसेव - सी० । ४. नन्दको - सी० । ५. एको पुत्तको - सी० । ६. कारणे - स्या०, रो० । ७. पग्घ - सी० । ८. चित्तुप्पादमत्तं - स्या० । ९. कालकतो - सी०, स्या०, रो० ।

१०. “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अञ्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । यतोहं, भन्ते, सामिकस्स दहरस्सेव दहरा आनीता नाभिजानामि सामिकं मनसा पि अत्तिचरिता, कुतो पन कायेना” ति !

“अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते ! यत्र हि नाम 5 चित्तुप्पादं पि परिसोधेस्ससी” ति ।

११. “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अञ्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । यदाहं, भन्ते, उपासिका पटिदेसिता नाभिजानामि किञ्चि सक्खापदं सञ्चिच्च वीतिक्कमिता” ति ।

B 447

10

“अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते” ति !

१२. “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अञ्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । इषाहं, भन्ते, यावदे^१ आकङ्खामि विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि । वितक्क- 15 विचारानं वूपसमा अञ्जत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं विवेकजं पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि । पीतिया च विरागा उपेक्खका^२ च विहरामि सता^३ च सम्पजाना सुखं च कायेन पटिसंवेदेमि, यं तं अरिया आचिक्खन्ति ‘उपेक्खको सतिमा सुखविहारी’ ति ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि । सुखस्स च पहाना 20 दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामी” ति ।

R. 67

20

“अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते” ति !

१३. “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अञ्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । यानिमानि, भन्ते, 25 भगवता देसितानि पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि नाहं तेसं किञ्चि अत्तनि अप्पहीनं समनुपस्सामी” ति ।

“अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते” ति !

१ अत्तिचरित्तुं - स्या० । २. यावदेव - सी०, स्या०, रो० । ३. उपेक्खको - सी०; उपेक्खा - रो० । ४. सता - सी० ।

१४. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो नन्दमातरं उपासिक वस्मिथा कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा उद्धायासना पक्वामी ति ।

महायञ्जवगो पञ्चमो ।

तस्सुद्धानं

ठित्तिं च परिकखारं द्वे, अग्गी सञ्जा च द्वे परा ।

5

मेथुना संयोगो दानं, नन्दमातेन ते दसा ति ॥

पणासको समत्तो ।

६. अब्याकतवगो

१. अब्याकतसुत्तं

B. 448

R. 68

१. अथ खो अञ्जतरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
मित्त्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो
खो सो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो
येन सुत्तवतो अरियसावकस्स विचिकिच्छा नुप्पज्जति अब्याकतवत्थूसु”
10 ति ?

२. “दिट्ठिनिरोधा खो, भिक्खु, सुत्तवतो अरियसावकस्स विचि-
किच्छा नुप्पज्जति अब्याकतवत्थूसु । ‘होति तथागतो परं मरणा’ ति
खो, भिक्खु, दिट्ठिगतमेतं; ‘न होति तथागतो परं मरणा’ ति खो, भिक्खु,
दिट्ठिगतमेतं, ‘होति च न च होति तथागतो परं मरणा’ ति खो, भिक्खु,
15 दिट्ठिगतमेतं; ‘नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा’ ति खो, भिक्खु,
दिट्ठिगतमेतं । अस्सुत्तवा, भिक्खु, पुयुज्जनो दिट्ठि नप्पजानाति, दिट्ठि-
समुदयं नप्पजानाति, दिट्ठिनिरोधं नप्पजानाति, दिट्ठिनिरोधगामिणिं
पटिपदं नप्पजानाति । तस्स सा दिट्ठि पवड्ढति, सो न परिमुच्चति
जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि,
20 न परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि ।

१-१. चित्तपरिक्खार द्वे अग्गिसञ्ज अपरा दुवे ।

मेथुना च संयोगो अत्तनन्दमातेन ते दसा ति ॥ - सी० ।

चित्तपरिक्खार द्वे अग्गि सञ्जा अपरा दुवे ।

मेथुना च संयोगो धान यासाय ते दसा ति ॥ - स्या० ।

३. "सुतवा च खो, भिक्खु, अरियसावको दिट्ठि पजानाति, दिट्ठिसमुदयं पजानाति, दिट्ठिनिरोधं पजानाति, दिट्ठिनिरोधगामिनि पटिपदं पजानाति । तस्स सा दिट्ठि निरुज्झति, सो परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि । एवं जानं खो, भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं 'होति तथागतो परं मरणा' ति पि न ब्याकरोति; 'न होति तथागतो परं मरणा' ति पि न ब्याकरोति; 'होति च न च होति तथागतो परं मरणा' ति पि न ब्याकरोति, 'नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा' ति पि न ब्याकरोति । एवं जानं खो, भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं एवं अब्याकरणधम्मो होति अब्याकतवत्थूसु । एवं जानं खो भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं न' छम्भति', न कम्पति, न वेधति, न सन्तासं आपज्जति अब्याकतवत्थूसु ।

४. "होति तथागतो परं मरणा' ति खो, भिक्खु, तण्हागतमेतं ... पे०... सञ्जागतमेतं ... पे०... मञ्जितमेतं ... पे०... पपञ्चितमेतं ... पे०... उपादानगतमेतं ... पे०... । 'होति तथागतो परं मरणा' ति खो भिक्खु विप्पटिसारो एसो; 'न होति तथागतो परं मरणा' ति खो, भिक्खु, विप्पटिसारो एसो; 'होति च न च होति तथागतो परं मरणा' ति खो, भिक्खु, विप्पटिसारो एसो; 'नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा' ति खो, भिक्खु, विप्पटिसारो एसो । अस्सुतवा, भिक्खु, पुथुज्जनो विप्पटिसारं नप्पजानाति, विप्पटिसारसमुदयं नप्पजानाति, विप्पटिसारनिरोधं नप्पजानाति, विप्पटिसारनिरोधगामिनि पटिपदं नप्पजानाति । तस्स सो विप्पटिसारो पवड्ढति, सो न परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि ।

५. "सुतवा च खो, भिक्खु, अरियसावको विप्पटिसारं पजानाति, विप्पटिसारसमुदयं पजानाति, विप्पटिसारनिरोधं पजानाति, विप्पटिसारनिरोधगामिनि पटिपदं पजानाति । तस्स सो विप्पटिसारो निरुज्झति, सो परिमुच्चति जातिया ... पे०... दुक्खस्मा ति वदामि । एवं जानं खो, भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं 'होति तथागतो परं मरणा' ति पि न ब्याकरोति . पे०... 'नेव होति न न होति तथागतो परं

मरणा' ति पि न व्याकरोति । एवं जानं खो, भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं एवं अव्याकरणधम्मो होति अव्याकतवत्थूसु । एव जानं खो, भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं न छम्भति, न कम्पति, न वेधति, न सन्तासं आपज्जति अव्याकतवत्थूसु । अयं खो, भिक्खु, हेतु अयं पच्चथो येन सुतवतो अरियसावकस्स विचिकिच्छा नुपज्जति अव्याकतवत्थूसु" ति ।

२. पुरिसगतिसुत्तं

१. "सत्त' च', भिक्खवे, पुरिसगतियो देसेस्सामि' अनुपादा च परिनिब्बानं । तं सुणाय, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खु भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच -

B 450

10 "कतमा च, भिक्खवे, सत्त पुरिसगतियो ?

२. "इध, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति - 'नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं त पजहामी' ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति', अत्थुत्तरि पदं सन्तं सम्मप्पञ्जाय पस्सति । तं च ख्वस्स पदं न सब्बेन सब्बं सच्चिकतं होति, तस्स न सब्बेन सब्बं मानानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं भवरगानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो पच्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया अन्तरापरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते' अयोकपाले हञ्जमाने पपटिका^१ निब्बत्तित्वा निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु

15 एवं पटिपन्नो होति - 'नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी' ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्थुत्तरि पदं सन्तं सम्मप्पञ्जाय पस्सति । तं च ख्वस्स पदं न सब्बेन सब्बं सच्चिकतं होति, तस्स न सब्बेन सब्बं मानानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं भवरगानुसयो पहीनो होति,

20 न सब्बेन सब्बं अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो पच्चन्नं ओरम्भागियान संयोजनान परिकखया अन्तरापरिनिब्बायी होति ।

R. 71

१-२. सत्त - सी०, रो० । २. देसिस्सामि - रो० । ३. परिनिब्बाण - सी० । ४. सज्जति - स्या० । ५. दिवससन्तत्ते - सी०, स्या०, रो० । ६. पपटिका - स्या० ।

३. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — ‘नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी’ ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्थुत्तरि पदं सन्तं सम्मप्यञ्जाय पस्सति । तं च ख्वस्स पदं न सब्बेन सब्बं सच्छि-
कत्तं होति, तस्स न सब्बेन सब्बं मानानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं 5
भवरागानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया अन्तरापरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते अयोक्पाले हञ्जमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पत्तित्वा निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया ... पे०.. सो पञ्चन्नं 10
ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया अन्तरापरिनिब्बायी होति ।

४. “इध पन भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया ... पे०... सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परि-
कखया अन्तरापरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते 15
अयोक्पाले हञ्जमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पत्तित्वा अनुपहृच्च तलं निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया ... पे०... सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं 20
परिकखया अन्तरापरिनिब्बायी होति ।

B. 451

R. 72

५. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया .. पे०.. सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिवखया 20
उपहृच्चपरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते अयो-
कपाले हञ्जमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पत्तित्वा उपहृच्च तलं निब्बा-
येय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया ... पे०.. सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया 25
उपहृच्चपरिनिब्बायी होति ।

25

६. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया ... पे०... सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया
असङ्कारपरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते अयो-
कपाले हञ्जमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पत्तित्वा परित्ते तिणपुञ्जे
वा कट्टपुञ्जे वा निपतेय्य । सा तत्थ अग्निं पि जनेय्य, धूमं पि जनेय्य, 30
अग्निं पि जनेत्वा धूमं पि जनेत्वा तमेव परित्तं तिणपुञ्जं वा कट्टपुञ्जं

वा परियादियित्वा अनाहारा निव्वायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति - नो चस्स नो च मे सिया . पे०. सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ससह्कारपरिनिव्वायी होति ।

R. 73

७. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति - नो चस्स नो च मे सिया .. पे०... सो पञ्चन्नं ओरम्भागियान संयोजनानं परिक्खया ससह्कारपरिनिव्वायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसं-सन्तत्ते अयोकपाले हञ्जमाने पपटिका निव्वत्तित्वा उप्पत्तित्वा विपुले तिणपुञ्जे वा कट्टपुञ्जे वा निपतेय्य । सा तत्थ अग्गि पि जनेय्य, धूमं पि जनेय्य, अग्गि पि जनेत्वा धूमं पि जनेत्वा तमेव विपुलं तिणपुञ्जं

R. 152

१० वा कट्टपुञ्जं वा परियादियित्वा अनाहारा निव्वायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति - नो चस्स नो च मे सिया पे०. सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ससह्कारपरिनिव्वायी होति ।

८. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति - ‘नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी’ ति उपेक्कं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्थुत्तरि पदं सन्तं सम्मप्यञ्जाय पस्सति । तं च ख्वस्स पदं न सव्वेन सव्वं सच्छि-कत्तं होति, तस्स न सव्वेन सव्वं मानानुसयो पहीनो होति, न सव्वेन सव्वं भवरागानुसयो पहीनो होति, न सव्वेन सव्वं अविज्जानुसयो पहीनो

R. 74

२० होति । सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया उद्वसोतो होति अकनिट्ठगामी । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवससन्तत्ते अयोकपाले हञ्जमाने पपटिका निव्वत्तित्वा उप्पत्तित्वा महन्ते तिणपुञ्जे वा कट्टपुञ्जे वा निपतेय्य । सा तत्थ अग्गि पि जनेय्य, धूमं पि जनेय्य, अग्गि पि जनेत्वा धूमं पि जनेत्वा तिणपुञ्जं वा कट्टपुञ्जं वा परियादियित्वा

२५ गच्छं^१ पि दहेय्य, दायं पि दहेय्य, गच्छं पि दहित्वा दायं पि दहित्वा हरित्तन्तं वा पथन्तं^२ वा सेलन्तं वा उदकन्तं वा रमणीयं वा भूमिभागं आगम्म अनाहारा निव्वायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटि-पन्नो होति - नो चस्स नो च मे सिया . पे०... सो पञ्चन्नं ओरम्भागि-यानं संयोजनानं परिक्खया उद्वसोतो होति अकनिट्ठगामी । इमा खो,

३० भिक्खवे, सत्त पुरिसगतियो ।

१ गच्छं - रो० । २ पथन्त - सी०, रो०, स्या० पोत्वके नत्थि ।

६. “कतमं च, भिक्खवे, अनुपादापरिनिब्बानं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति —‘नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी’ ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्थुत्तरि पदं सन्तं सम्मप्यञ्जाय पस्सति । तं च ख्वस्स पदं सब्बेन सब्बं सच्छिकत्तं होति, तस्स सब्बेन सब्बं मानानुसयो पहीनो होति, सब्बेन सब्बं भवरागानुसयो पहीनो होति, सब्बेन सब्बं अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो आसवानं खया ... पे०... सच्छिकत्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, अनुपादापरिनिब्बानं । इमा खो, भिक्खवे, सत्त पुरिसगतियो अनुपादा च परिनिब्बानं” ति ।

३. तिस्सब्रह्मासुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते । अथ खो द्वे देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्यं गिज्झकूटं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठंसु । एकमन्तं ठिता खो एका देवता भगवन्तं एतदवोच — “एता, भन्ते, भिक्खुनियो विमुत्ता” ति । अपरा देवता भगवन्तं एतदवोच — “एता, भन्ते, भिक्खुनियो अनुपादिसेसा सुविमुत्ता” ति । इदमवोचुं ता देवता । समनुञ्चो सत्था अहोसि । अथ खो ता देवता “समनुञ्चो सत्था” ति भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधारिसु ।

२. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि — “इमं, भिक्खवे, रत्तिं द्वे देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्यं गिज्झकूटं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठंसु । एकमन्तं ठिता खो, भिक्खवे, एका देवता मं एतदवोच — ‘एता, भन्ते, भिक्खुनियो विमुत्ता’ ति । अपरा देवता मं एतदवोच — ‘एता, भन्ते, भिक्खुनियो’ अनुपादिसेसा सुविमुत्ता’ ति । इदमवोचुं, भिक्खवे, ता देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधारिसू” ति ।

३. तेन खो पन समयेन आयस्मा महामोग्गल्लानो भगवतो
अविदूरे निसिञ्चो होति । अथ खो आयस्मतो' महामोग्गल्लानस्स एतद-
होसि - "कतमेसानं खो देवानं एवं आणं होति - 'सउपादिसेसे वा
सउपादिसेसे ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो'" ति ? तेन खो पन
5 समयेन तिस्सो नाम भिक्खु अघुनाकालद्धतो अञ्जतर ब्रह्मलोकं उपपन्नो
होति । तत्रा पि नं एवं जानन्ति - "तिस्सो ब्रह्मा महिद्धिको महानु-
भावो" ति ।

४. अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो - सेव्यथापि नाम बलवा
पुरिसो सम्मिञ्जितं वा वाहं पसारेव्य, पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेव्य,
10 एवमेव - गिञ्जकूटे पव्वते अन्तरहितो तस्मि ब्रह्मलोकं पातुरहोसि ।
B. 454 अद्सा खो तिस्सो ब्रह्मा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं दूरतो व आगच्छत्तं ।
R 76 दिस्वा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं एतदवोच - "एहि खो, मारिस
मोग्गल्लान; स्वागतं, मारिस मोग्गल्लान ! चिरस्सं खो, मारिस
मोग्गल्लान, इमं परियायमकासि, यदिवं इघागमनाय । निसीद,
15 मारिस मोग्गल्लान, इदमासनं पञ्चत्तं" ति । निसीदि खो आयस्मा
महामोग्गल्लानो पञ्चत्ते आसने । तिस्सो पि खो ब्रह्मा आयस्मन्तं
महामोग्गल्लानं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चं खो
तिस्सं ब्रह्मानं आयस्मा महामोग्गल्लानो एतदवोच - "कतमेसानं खो,
तिस्स, देवानं एवं आणं होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसे ति,
20 अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो'" ति ?

"ब्रह्मकायिकानं खो, मारिस मोग्गल्लान, देवान एवं आणं
होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसे ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादि-
सेसो'" ति ।

५. "सब्बेसञ्जेव खो, तिस्स, ब्रह्मकायिकानं देवान एव आणं
25 होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसे ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादि-
सेसो'" ति ?

"न खो, मारिस मोग्गल्लान, सब्बेसं ब्रह्मकायिकानं देवान एव
आणं होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसे ति, अनुपादिसेसे वा अनु-
पादिसेसे ति ।

30 ६. "थे खो ते, मारिस मोग्गल्लान, ब्रह्मकायिका देवा ब्रह्मेन
आयुना सन्तुद्धा ब्रह्मेण वण्णेण ब्रह्मेण सुखेण ब्रह्मेण यसेण ब्रह्मेण अधि-

पतेय्येन सन्तुष्टा, ते' उत्तरि' निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानन्ति । तेसं न एवं
 ज्ञाणं होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनु-
 पादिसेसो' ति । ये च खो ते, मारिस मोग्गल्लान, ब्रह्मकायिका देवा
 ब्रह्मेण आयुना असन्तुष्टा, ब्रह्मेण वण्णेन ब्रह्मेण सुखेन ब्रह्मेण यसेन ब्रह्मेण
 आधिपतेय्येन असन्तुष्टा ते च उत्तरि निस्सरणं यथाभूतं पजानन्ति । 5 R. 77
 तेसं एवं ज्ञाणं होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे
 वा अनुपादिसेसो' ति ।

७. "इध, मारिस मोग्गल्लान, भिक्खु उभतोभागविमुत्तो होति ।
 तमेनं ते देवा एवं जानन्ति - 'अयं खो आयस्सा उभतोभागविमुत्तो ।
 यावस्स कायो ठस्सति ताव नं दक्खन्ति देवमनुस्सा । कायस्स भेदा 10
 न नं दक्खन्ति देवमनुस्सा' ति । एवं पि खो, मारिस' मोग्गल्लान, B. 455
 तेसं देवानं ज्ञाणं होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे
 वा अनुपादिसेसो' ति ।

८. "इध पन, मारिस मोग्गल्लान, भिक्खु पञ्चाविमुत्तो
 होति । तमेनं ते देवा एवं जानन्ति - 'अयं खो आयस्सा पञ्चाविमुत्तो । 15
 यावस्स कायो ठस्सति ताव नं दक्खन्ति देवमनुस्सा । कायस्स भेदा
 न नं दक्खन्ति देवमनुस्सा' ति । एवं पि खो, मारिस मोग्गल्लान, तेसं
 देवानं ज्ञाणं होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे
 वा अनुपादिसेसो' ति ।

९. "इध पन, मारिस मोग्गल्लान, भिक्खु कायसक्खि होति । 20
 तमेनं देवा' एवं जानन्ति - 'अयं खो आयस्सा कायसक्खि । अप्पेव नाम
 अयमायस्सा अनुलोमिकानि सेनासनानि पटिसेवमानो कल्याणमित्ते
 भजमानो इन्द्रियानि समन्नानयमानो - यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्भदेव
 अगारस्सा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं - ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव
 धम्मं सयं अभिञ्जा सच्चिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या' ति । एवं पि 25
 खो, मारिस मोग्गल्लान, तेसं देवानं ज्ञाणं होति - 'सउपादिसेसे वा
 सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो' ति ।

१०. "इध पन, मारिस मोग्गल्लान, भिक्खु दिट्ठिप्पत्तो होति
 ... पे०... सद्धाविमुत्तो होति ... पे०... धम्मामुसारी होति । तमेनं ते

१-१. उत्स च उत्तरि - सी०, त्या०, रो० । २. दक्खन्ति - सी०, रो० । ३. मारिस्स
 - त्या० । ४. ते देवा - सी०, त्या०, रो० ।

R. 78

देवा एवं जानन्ति - 'अयं खो आयस्मा धम्मानुसारी । अप्येव नाम
अयमायस्मा अनुलोमिकानि सेनासनानि पट्टिसेवमानो कल्याणमित्ते
भजमानो इन्द्रियाणि समन्तानयमानो - यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव
अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं - ब्रह्मचरियपरियोसानं
5 दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या' ति ।
एवं पि खो, मारिस. भोग्गल्लान, तेसं देवानं ज्ञाणं होति - 'सउपादिसे
वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो" ति ।

B. 456

११. अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो तिस्सस्स ब्रह्मणो
भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा - सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो
10 सम्मिञ्जितं वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव -
ब्रह्मलोके अन्तरहितो गिञ्जाकूटे पब्बते पातुरहोसि । अथ खो आयस्मा
महामोग्गल्लानो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं
अभिवोदेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चो खो आयस्मा
महामोग्गल्लानो यावत्तको अहोसि तिस्सेन ब्रह्मणा सद्धि कथासल्लापो
15 तं सब्बं भगवतो आरोचेसि ।

१२. "न हि पन ते, भोग्गल्लान, तिस्सो ब्रह्मा सत्तमं अनिमित्त-
विहारि पुग्गलं देसेति" ।

"एतस्स, भगवा, कालो; एतस्स, सुगत, कालो ! यं भगवा
सत्तमं अनिमित्तविहारि पुग्गलं देसेय्य । भगवतो सुत्वा भिक्खु धारे-
20 स्सन्ती" ति ।

"तेन हि, भोग्गल्लान, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि, भासि-
स्सामी" ति । "एवं, सन्ते" ति खो आयस्मा महामोग्गल्लानो भगवतो
पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच -

१३. "इध, भोग्गल्लान, भिक्खु सब्बनिमित्तानं अमनसिकारा
25 अनिमित्तं चेतोसमाधिं उपसम्पज्ज विहरति । तमेनं ते देवा एवं जानन्ति -
'अयं खो आयस्मा सब्बनिमित्तानं अमनसिकारा अनिमित्तं चेतोसमाधिं
उपसम्पज्ज विहरति । अप्येव नाम अयमायस्मा अनुलोमिकानि सेना-
सनानि पट्टिसेवमानो कल्याणमित्ते भजमानो इन्द्रियाणि समन्तानयमानो
- यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति
30 तदनुत्तरं - ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा

सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या' ति । एवं खो, मोग्गल्लान, तेसं देवानं ज्ञाणं होति — 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो' ति ।

४. सीहसेनापतिसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागारसालायं । अथ खो सीहो सेनापति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; 5 उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सीहो सेनापति भगवन्तं एतदवोच — "सक्का नु खो, भन्ते, सन्दिट्टिकं दानफलं पञ्जापेतु" ति ?

२. "तेन हि, सीह, तञ्जेवेत्थ पटिपुच्छिस्सामि, यथा ते खमेय्य तथा नं ब्याकरेय्यासि । तं किं मञ्जसि, सीह, इध' द्वे पुरिसा — एको 10 पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, एको पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो । तं किं मञ्जसि, सीह, कं नु खो अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता अनुकम्पेय्युं — 'यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो' ति ?

B. 457

"यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, 15 किं तं अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता अनुकम्पिस्सन्ति ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तयेव अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता अनुकम्पेय्युं" ।

३. "तं किं मञ्जसि, सीह, कं नु खो अरहन्तो पठमं उपसङ्कमन्ता उपसङ्कमेय्युं — 'यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो' ति ? 20

R. 80

"यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं तं अरहन्तो पठमं उपसङ्कमन्ता उपसङ्कमिस्सन्ति ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तयेव अरहन्तो पठमं उपसङ्कमन्ता उपसङ्कमेय्युं" । 25

४. "तं किं मञ्जसि, सीह, कस्स नु खो अरहन्तो पठमं पटिगण्हन्ता^३ पटिगण्हेय्युं" — 'यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो' ति ?

१. इधस्स — सी०, स्या०, रो० । २. अनुकम्पेस्सन्ति — सी० । ३-३. पटिगण्हन्ता पटिगण्हेय्युं — सी०; पटिगण्हन्ता पटिगण्हेय्युं — रो० ।

“यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं तं तस्स अरहन्तो पठमं पटिग्गण्हन्ता पटिग्गण्हिस्सन्ति ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तस्सेव^१ अरहन्तो पठमं पटिग्गण्हन्ता पटिग्गण्ह्युं” ।

5 ५. “तं किं मञ्जसि, सीह, कस्स नु खो अरहन्तो पठमं धम्मं देसेन्ता^२ देसेय्युं — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो’” ति ?

“यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं तं तस्स अरहन्तो पठमं धम्मं देसेन्ता देसेस्सन्ति ! यो च खो सो, 10 भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तस्सेव अरहन्तो पठमं धम्मं देसेन्ता देसेय्युं” ।

B. 45B

६. “तं किं मञ्जसि, सीह, कस्स नु खो कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छेय्य — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो’” ति ?

15 “यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं तं तस्स कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छिस्सन्ति ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तस्सेव कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छेय्य” ।

R. B1

७. “तं किं मञ्जसि, सीह, को नु खो यंयदेव^३ परिसं उपसङ्क- 20 मेय्य, यदि खत्तियपरिसं यदि ब्राह्मणपरिसं यदि गहपतिपरिसं यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्कमेय्य अमङ्कुभूतो — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो’” ति ?

“यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, 25 किं सो यंयदेव परिसं उपसङ्कमिस्सन्ति, यदि खत्तियपरिसं यदि ब्राह्मणपरिसं यदि गहपतिपरिसं यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्कमिस्सन्ति अमङ्कुभूतो ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो सो यंयदेव परिसं उपसङ्कमेय्य, यदि खत्तियपरिसं यदि ब्राह्मण-

१. सी०, त्या०, रो० पोत्थकेणु नखि । २. तस्सेव — त्या० । ३. देसेन्तो — सी०, त्या० । ४. यञ्जदेव — सी०, त्या०, रो० ।

परिसं यदि गृहपतिपरिसं यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्कमेय्य
अमङ्कुभूतो” ।

८. “तं किं मञ्जसि, सीह, को नु खो कायस्स भेदा परं मरणा
सुगतिं सगं लोकं उपपज्जेय्य — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी
कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो” 5
ति ?

“यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको,
किं सो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जिस्सति !
यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो सो कायस्स
भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जेय्य ।

९. “यानिमानि, भन्ते, भगवता सन्दिट्टिकानि दानफलानि
अक्खातानि, नाहं एत्थ भगवतो सद्दाय गच्छामि । अहं पि एतानि
जानामि । अहं, भन्ते, दायको दानपति, नं अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता
अनुकम्पन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मं अरहन्तो पठमं उपसङ्क-
नन्ता उपसङ्कमन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मय्हं अरहन्तो पठमं 15
पटिम्मण्हन्ता पटिम्मण्हन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मय्हं
अरहन्तो पठमं वम्मं देसेन्ता देसेन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति,
मय्हं कल्याणो कित्तिसद्धो अब्भुगगतो — ‘सीहो सेनापति दायको कारको
सङ्खुपट्टाको’ ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति यंयदेव परिसं उपसङ्क-
मामि, यदि वत्तियपरिसं ... पे०... यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्क-
मामि अमङ्कुभूतो । यानिमानि, भन्ते, भगवता सन्दिट्टिकानि^१ दान-
फलानि अक्खातानि, नाहं एत्थ भगवतो सद्दाय गच्छामि । अहं पि
एतानि जानामि । यं च खो मं, भन्ते, भगवा एवमाह — ‘दायको, सीह^२,
दानपति कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जती’ ति ।
एताहं न जानामि, एत्थ च पंनाहं, भगवतो सद्दाय गच्छामी” ति । 20

B. 459

R. 82

१०. “एवमेतं, सीह; एवमेतं, सीह ! दायको, सीह, दानपति
कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जती” ति । 25

१. यानिमानि — ता०, रो० । २. छ सन्दिट्टिकानि — स्टा०, रो० । ३. सीहो —
रो० ।

५. अरकखेय्यसुत्तं

१. “चत्तारिमानि”, भिक्खवे, तथागतस्स अरकखेय्यानि, तीहि च अनुपवज्जो । कतमानि चत्तारि तथागतस्स अरकखेय्यानि ? परिसुद्धकायसमाचारो, भिक्खवे, तथागतो; नत्थि तथागतस्स कायदुच्चरितं यं तथागतो रकखेय्य – ‘मा मे इदं परो अञ्जासी’ ति । परिसुद्धवची-
 5 समाचारो, भिक्खवे, तथागतो; नत्थि तथागतस्स वचीदुच्चरितं यं तथागतो रकखेय्य – ‘मा मे इदं परो अञ्जासी’ ति । परिसुद्धमनो-
 समाचारो, भिक्खवे, तथागतो; नत्थि तथागतस्स मनोदुच्चरितं यं तथागतो रकखेय्य – ‘मा मे इदं परो अञ्जासी’ ति । परिसुद्धाजीवो,
 भिक्खवे, तथागतो; नत्थि तथागतस्स मिच्छाआजीवो यं तथागतो
 10 रकखेय्य – ‘मा मे इदं परो अञ्जासी’ ति । इमानि चत्तारि तथागतस्स अरकखेय्यानि ।

R. 83

२. “कनमेहि तीहि अनुपवज्जो ? स्वाक्खातधम्मो, भिक्खवे, तथागतो । तत्र वत मं समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मि सहधम्मेन पटिचोदेस्सति – ‘इति पि त्वं न’
 15 स्वाक्खातधम्मो’ ति । निमित्तमेतं, भिक्खवे, न समनुपस्साभि ।
 एतमहं, भिक्खवे, निमित्तं असमनुपस्सन्तो खेमप्पत्तो अभयप्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि ।

. 460

३. “सुपञ्जत्ता खो पन, मे भिक्खवे, सावकानं निब्बानगामिनी पटिपदा । यथापटिपत्ता मम सावका आसवानं खया अनासवं चेतो-
 20 विमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उप-
 सम्पज्ज विहरन्ति । तत्र वत मं समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मि सहधम्मेन पटिचोदेस्सति – ‘इति पि ते न सुपञ्जत्ता’ सावकानं निब्बानगामिनी पटिपदा । यथापटिपत्ता तव
 25 सावका आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती’ ति ।
 निमित्तमेतं, भिक्खवे, न समनुपस्साभि । एतमहं, भिक्खवे, निमित्तं असमनुपस्सन्तो खेमप्पत्तो अभयप्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि ।

४. “अनेकसता खो पन मे, भिक्खवे, सावकपरिसा आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ति । तत्र वत मं समणो वा

१. चत्तारीमानि – स्या०, रो० । २. तेन – रो० । ३. एतं पदं – सी०, स्या०, रो० । ४. सपञ्जत्ता – स्या० ।

ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकिस्मि सहधम्मने पटिचोदेस्सति — 'इति पि ते न अनेकसता सावकपरिसा आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मं सयं अभिञ्जा सच्छि-
कत्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती' ति । निमित्तमेतं, भिक्खवे, न समनु-
पस्सामि । एतमहं, भिक्खवे, निमित्तं असमनुपस्सन्तो खेमप्पत्तो अभय- 5 R. 84
प्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि । इमेहि तीहि अनुपवज्जो ।

५. "इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि तथागतस्स अरक्खेय्यानि,
इमेहि च तीहि अनुपवज्जो" ति ।

६. किमिलसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा किमिलायं^१ विहरति निचुल-
वने^२ । अथ खो आयस्मा किमिलो येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा 10
भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा
किमिलो भगवन्तं एतदवोच — "को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन
तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो न चिरट्ठित्तिको होती" ति ?

"इध, किमिल, तथागते परिनिब्बुते भिक्खू भिक्खुनियो उपासका
उपासिकायो सत्थरि अगारवा विहरन्ति अप्पत्तिस्सा, धम्मं अगारवा 15
विहरन्ति अप्पत्तिस्सा, सङ्घे अगारवा विहरन्ति अप्पत्तिस्सा, सिक्खाय
अगारवा विहरन्ति अप्पत्तिस्सा, समाधिस्मि अगारवा विहरन्ति अप्प-
त्तिस्सा, अप्पमादे अगारवा विहरन्ति अप्पत्तिस्सा, पटिसन्थारे अगारवा
विहरन्ति अप्पत्तिस्सा । अयं खो, किमिल, हेतु अयं पच्चयो येन तथागते
परिनिब्बुते सद्धम्मो न चिरट्ठित्तिको होती" ति । 20

२. "को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते
सद्धम्मो चिरट्ठित्तिको होती" ति ?

"इध, किमिल, तथागते परिनिब्बुते भिक्खू भिक्खुनियो उपासका
उपासिकायो सत्थरि सगारवा विहरन्ति सप्पत्तिस्सा, धम्मं सगारवा 25
विहरन्ति सप्पत्तिस्सा, सङ्घे सगारवा विहरन्ति सप्पत्तिस्सा, सिक्खाय
सगारवा विहरन्ति सप्पत्तिस्सा, समाधिस्मि सगारवा विहरन्ति सप्प-
त्तिस्सा, अप्पमादे सगारवा विहरन्ति सप्पत्तिस्सा, पटिसन्थारे सगारवा

१. किमिलायं — सी०, रो० । २. वेढ्वने — सी०, स्या०, रो० ।
अ०३-२८

विहरन्ति सप्पतिस्सा । अयं खो, किमिल, हेतु अयं पच्चयो येन तथागतो परिनिब्बुते सद्धम्मो चिरट्टित्तिको होती” ति ।

७. सत्तधम्मसुत्तं

R. 85

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव आसवानं खया ... पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्य । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो होति, सीलवा होति, बहुस्सुतो होति, पटिसल्लीनो होति, आरद्धविरियो होति, सत्तिमा होति, पञ्चवा होति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव आसवानं खया ... पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या” ति ।

८. पचलायमानसुत्तं

B. 462

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा भग्गोसु विहरति सुसुमारगिरे^१ भेसकळावने^२ मिगदाये । तेन खो पन समयेन आयस्सा महामोग्गल्लानो मगधेसु कल्लवाळपुत्तगामे^३ पचलायमानो^४ निसिन्नो होति । अद्दसा खो भगवा दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन आयस्मन्त महामोग्गल्लानं मगधेसु कल्लवाळपुत्तगामे पचलायमानं निसिन्न । दिस्वा-सेव्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव — भग्गोसु सुसुमारगिरे भेसकळावने मिगदाये अन्तरहितो मगधेसु कल्लवाळपुत्तगामे आयस्मतो महामोग्गल्लानस्स सम्मुखे^५ पातुरहोसि । निसीदि भगवा पञ्चत्ते आसने । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं एतदवोच —

२. “पचलायसि नो त्वं, मोग्गल्लान, पचलायसि नो त्वं, मोग्गल्लाना” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“तस्मात्तिह, मोग्गल्लान^१, यथासञ्जिस्स ते विहरतो तं मिद्धं

१. सुसुमारगिरे — म० । २. भेसकळावने — सी०, स्वा० । ३. कल्लवालमुत्तगामे — सी०, स्वा०; कल्लवाळमुत्तगामे — रो० । ४. पचलायमानो — स्वा० । ५. पमुखे — सी०, स्वा०, रो० । ६. त्वं मोग्गल्लान — सी०, रो० ।

श्रोत्रकमति, तं सञ्चं मा^१ मनसाकासि^१, तं सञ्चं मा^१ बहुलमकासि^१ ।
ठानं खो पनेतं, भोग्गल्लान, विज्जति यं ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ ।

R. 86

३. “नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, भोग्ग-
ल्लान, यथासुतं यथापरियत्तं घम्मं चेतसा अनुवित्तवकेय्यासि अनुविचा-
रेय्यासि, मनसा अनुपेक्खेय्यासि । ठानं खो पनेतं विज्जति यं ते एवं^५
विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ ।

४. “नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, भोग्ग-
ल्लान, यथासुतं यथापरियत्तं घम्मं वित्त्यारेण सञ्जायं करेय्यासि । ठानं
खो पनेतं विज्जति यं ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ ।

५. “नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, भोग्ग-
ल्लान, उभो कण्णसोतानि आविञ्छेय्यासि^१, पाणिना गत्तानि अनुमज्जे-
य्यासि । ठानं खो पनेतं विज्जति यं ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ ।

10

६. “नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, भोग्ग-
ल्लान, उट्ठायासना उदकेन अक्खीनि अनुमज्जित्वा दिसा अनुविलोके-
य्यासि, नक्खत्तानि तारकरूपानि उल्लोकेय्यासि । ठानं खो पनेतं^{१५}
विज्जति यं ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ ।

B. 463

७. “नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, भोग्ग-
ल्लान, आलोकसञ्चं मनसि करेय्यासि, दिवासञ्चं अधिट्ठहेय्यासि —
यथा दिवा तथा रत्तिं यथा रत्तिं तथा दिवा । इति विवट्ठेन^१ चेतसा
अपरियोनद्धेन सप्पभासं चित्तं भावेय्यासि । ठानं खो पनेतं विज्जति^{२०}
यं ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ ।

८. “नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं,
भोग्गल्लान, पच्छापुरेसञ्ची चङ्कमं अधिट्ठहेय्यासि अन्तोगतं हि इन्द्रियेहि
अवह्गितेन मानसेन । ठानं खो पनेतं विज्जति यं ते एवं विहरतो तं
मिद्धं पहीयेथ ।

R. 87

९. “नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, भोग्ग-
ल्लान, दक्खिणेण पस्सेण सीहसेय्यं कप्पेय्यासि पावे पावं अच्चाधाय सतो
सम्पजानो उट्ठानसञ्चं मनसि करित्वा । पटिवुद्धेन^१ च^१ ते, भोग्गल्लान,
^{२५}

25

१-१ मनसिकासि - सी०; मनसिकरेय्यासि - स्वा०, मनसाकासि - रो० ।
२-२ बहुलं करेय्यासि - स्वा०; बहुलमकासि - रो० । ३ आविञ्छेय्यासि - सी०; आवि-
जेय्यासि - स्वा०, रो० । ४. विवट्ठेन - स्वा० । ५-५. पटिवुद्धेनेव - सी०, स्वा० ।

खिप्पञ्जेव पच्चुट्ठातब्बं - 'न सेय्यसुखं न पस्ससुखं' न भिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरिस्सामी' ति । एवं हि ते, भोग्गल्लान, सिक्खित्तब्बं ।

१०. "तस्मात्तिह, भोग्गल्लान, एवं सिक्खित्तब्बं - 'न उच्चा-
सोण्डं पग्गहेत्वा कुलानि उपसङ्कमिस्सामी' ति । एवं हि ते, भोग्गल्लान,
5 सिक्खित्तब्बं । सचे, भोग्गल्लान, भिक्खु उच्चासोण्डं पग्गहेत्वा कुलानि
उपसङ्कमति, सन्ति हि, भोग्गल्लान, कुलेसु किच्चकरणीयानि । येहि'
मनुस्सा आगतं भिक्खुं न मनसि करोन्ति, तत्र भिक्खुस्स एवं होति -
'कोसु नाम इदानि मं इमास्मि कुले परिभिन्दि, विरत्तरूपा दानिमे मयि
मनुस्सा' ति । इतिस्स अलाभेन मङ्कुभावो, मङ्कुभूतस्स उद्धच्चं,
10 उद्धतस्स असंवरो, असंवृतस्स आरा चित्तं समाधिम्हा ।

११. "तस्मात्तिह, भोग्गल्लान, एवं सिक्खित्तब्बं - 'न विग्गा-
हिककथं कथेस्सामी' ति । एवं हि ते, भोग्गल्लान, सिक्खित्तब्बं ।
B 464 विग्गाहिकाय, भोग्गल्लान, कथाय सति कथाबाहुल्ल पाटिकह्णं, कथा-
बाहुल्ले सति उद्धच्चं, उद्धतस्स असंवरो, असंवृतस्स आरा चित्तं
R 88 15 समाधिम्हा । नाह, भोग्गल्लान, सब्बेहेव संसग्गं वण्णयामि । न पनाहं,
भोग्गल्लान, सब्बेहेव संसग्गं न वण्णयामि । सगहट्टपब्बजितेहि खो
अहं, भोग्गल्लान, संसग्गं न वण्णयामि । यानि च खो तानि सेनासनानि
अप्पसद्दानि अप्पनिग्घोसानि विजनवातानि मनुस्सराहस्सेय्यकानि" पटि-
सल्लानसारूपानि तथारूपेहि सेनासनेहि संसग्ग वण्णयामी" ति ।

- 20 १२. एवं वुत्ते आयस्सा महामोग्गल्लानो भगवन्त एतदवोच -
"कित्तावता नु खो, भन्ते, भिक्खु सङ्घित्तेन तप्फासङ्खयविमुत्तो होति
अच्चन्तनिट्ठो अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो
सेट्ठो देवमनुस्सान" ति ?

- "इध, भोग्गल्लान, भिक्खुनो सुतं होति - 'सब्बे धम्मा नाल
25 अभिनिवेसाया' ति; एवं चेतं, भोग्गल्लान, भिक्खुनो सुत होति - 'सब्बे
धम्मा नालं अभिनिवेसाया' ति । सो सब्बं धम्मं अभिजानानि, सब्ब
धम्मं अभिञ्जाय सब्बं धम्मं परिजानाति । सब्बं धम्मं परिञ्जाय य
किञ्च वेदं वेदियति सुखं वा दुक्खं वा अदुक्खमसुखं वा । सो तासु

१ फस्ससुख - सी० । २ येन - सी०, रो० । ३. पाटिकह्ण - जी० ।

४. मनुस्सराहसेय्यकानि - सी०, स्था०, रो० ।

वेदनासु अनिच्चानुपस्सी विहरति, विरागानुपस्सी^१ विहरति^१, निरोधानु-
पस्सी विहरति, पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरति । सो तासु वेदनासु
अनिच्चानुपस्सी विहरन्तो विरागानुपस्सी विहरन्तो निरोधानुपस्सी
विहरन्तो पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरन्तो न^१ किञ्चि लोके उपादियति,
अनुपादियं न परितस्सति, अपरितस्सं पच्चत्तंयेव परिनिब्बायति । 5
'खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया' ति
पजानाति । एत्तावता खो, भोगल्लान, भिक्खु सङ्घित्तेन तण्हासङ्खय-
विमुत्तो होति अच्चन्तनिट्ठो अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्त-
परियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं^१ ति ।

६. मेतसुतं

१. "मा, भिक्खवे, पुञ्ञानं भायित्थ^१ । सुखस्सेतं, भिक्खवे, 10 B 465,
अधिवचनं यद्विदं पुञ्ञानं^२ ति । अभिजानामि खो पनाहं, भिक्खवे, R. 89
दीघरतं कतानं^३ पुञ्ञानं दीघरतं^३ इट्ठं कन्तं मनापं विपाकं पच्चनुभूतं ।
सत्तवस्सानि मेत्तं^४ चित्तं भावेसि । सत्तवस्सानि मेत्तं चित्तं भावेत्वा
सत्तसंवट्टविवट्टकप्पे नयिमं लोकं पुनागमासि^५ । संवट्टमाने सुदाहं, भिक्खवे,
लोके आभस्सरूपगो होमि, विवट्टमाने लोके सुञ्ञं ब्रह्मविमानं उप- 15
पज्जामि ।

२. "तत्र सुदं, भिक्खवे, ब्रह्मा होमि महाब्रह्मा अभिभू अनभि-
भूतो अञ्ञवदत्थुदसो वसवत्ती । छत्तिसक्खत्तुं खो पनाहं, भिक्खवे,
सक्को अहोसि देवानमिन्दो, अनेकसतक्खत्तुं राजा अहोसि चक्कवत्ती
धम्मिको धम्मराजा चातुरन्तो विजितावी जनपदत्थावरियप्पत्तो सत्त- 20
रतनसमन्नागतो । तस्स मय्हं, भिक्खवे, इमानि सत्त रतनानि अहेसुं,
सेय्यथीदं - चक्करतनं, हत्थिरतनं, अस्सरतनं, मणिरतनं, इत्थिरतनं,
गहपत्तिरतनं, परिणायकरतनमेव^६ सत्तमं । परोसहस्सं खो पन मे,
भिक्खवे, पुत्ता अहेसुं सूरा वीरङ्गरूपा परसेनप्पमद्दना । सो इमं पथवि
सागरपरियन्तं अदण्ढेन असत्थेन धम्मेन अभिविजिय अञ्ञावासि^७ ति^१ । 25

१-१ म० पोत्वके न विस्सति । २ न च - सी०, स्या०, रो० । ३. भायित्थ -
स्या० । ४. पुञ्ञं - सी० । ५-५. स्या० पोत्वके नत्थि । ६-६. मेत्तचित्तं - स्या०,
रो० । ७. पुनरागमासि - सी० । ८. परिणायकरतनमेव - सी०, स्या०, रो० । ९-९. अञ्ञा-
वसति - सी०; अञ्ञावसन्ति - स्या०, रो० ।

- R. 90 "पस्स पुञ्जानं विपाकं, कुसलानं सुखेसिनो^१ ।
मेत्तं चित्तं विभावेत्वा, सत्तवस्सानि भिक्खवे^२ ।
सत्तसंवट्टविवट्टकप्पे, नयिमं लोकं पुनागमि^३ ॥
- 5 "संवट्टमाने लोकमिह, होमि आभस्सरूपगो ।
विवट्टमाने लोकस्मि^४, सुञ्जन्नह्मापगो^५ अहं ॥
- B. 466 "सत्तक्खत्तुं महाब्रह्मा, वसवत्ती तदा अहं ।
छत्तिसक्खत्तुं देविन्दो, देवरज्जमकारयि ॥
- 10 "चक्कवत्ती अहं राजा, जम्बुमण्डस्स^६ इस्सरो ।
मुद्धाभिसित्तो^७ खत्तियो, मनुस्साधिपती अहं ॥
- "अदण्डेन असत्थेन, विजेय्य पथविं इमं ।
असाहसेन कम्मेन^८, समेन मनुसासि^९ तं ॥
- "धम्मेन रज्जं कारेत्वा, अस्मि पथविमण्डले ।
महद्धने महाभोगो, अद्धे अजायिह^{१०} कुले ॥
- 15 "सब्बकामेहि सम्पत्ते^{११}, रतनेहि च सत्तहि ।
बुद्धा सङ्गाहका लोके, तेहि एतं सुदेसितं ॥
- "एसो^{१२} हेतु महन्तस्स, पथब्बो^{१३} मे न विपज्जति^{१४} ।
पहूतवित्तूपकरणो, राजा होति^{१५} पतापवा ॥
- "इद्धिमा यसवा होति, जम्बुमण्डस्स इस्सरो ।
को सुत्वा नप्पसीदेय्य, अपि कण्हाभिजातियो ॥
- R. 91 20 "तस्मा हि अत्तकामेन^{१६}, महत्तमभिकङ्खता^{१७} ।
सद्धम्मो गरुकातब्बो, सरं बुद्धानसासनं^{१८} ति ॥

१ सुखेसिन - सी०, स्या०, रो० । २ भिक्खवो - स्या० । ३ पुनागम - सी०,
स्या०, रो० । ४ लोकमिह - सी०, स्या०, रो० । ५ सुञ्जं ब्रह्मापगो - सी०, रो० ।
६ जम्बुदीपस्स - सी०, जम्बुसण्डस्स - स्या०, रो० । ७ मुद्धाभिसित्तो - सी० । ८ धम्मेन -
सी०, स्या०, रो० । ९-९ मनुसासिया - रो० । १० अजायिस - सी०, स्या०, रो० ।
११ सम्पत्तो - सी० । १२ एस - सी०, स्या०, रो० । १३-१३ पुथब्बो येन वुच्चति -
सी०; पुथब्बो येन वुच्चति - स्या० । १४ होमि - सी०, स्या०, रो० । १५ अत्तकामेन -
स्या० । १६ महत्तमभिकङ्खता - सी० ।

१०. भरियासुत्तं

१. अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन अनाथपिण्डकस्स गहपतिस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्जात्ते आसने निसीदि । तेन खो पन समयेन अनाथपिण्डकस्स गहपतिस्स निवेसने मनुस्सा उच्चासद्दा महासद्दा होन्ति । अथ खो अनाथपिण्डको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्जं खो अनाथपिण्डकं गहपति भगवा एतदवोच -

२. “किं नु ते, गहपति, निवेसने मनुस्सा उच्चासद्दा महासद्दा केवट्टा^१ मञ्जे मच्छविलोपे^२” ति ?

B. 467

“अयं, भन्ते, सुजाता घरसुण्हा अड्डकुला^३ आनीता । सा नेव सस्सुं आदियति, न ससुरं^४ आदियति, न सामिकं आदियति, भगवन्तं पि न सक्करोति न गहं^५ करोति न मानेति न पूजेती” ति ।

३. अथ खो भगवा सुजातं घरसुण्हां आमन्तेसि - “एहि, सुजाते” ति ! “एवं, भन्ते” ति खो सुजाता घरसुण्हा भगवतो पटिस्सुत्वा^६ येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्जं खो सुजातं घरसुण्हां भगवा एतदवोच -

R. 92

४. “सत्त खो इमा, सुजाते, पुरिसस्स भरियायो^७। कत्तमा सत्त ? वधकसमा^८, चोरीसमा, अय्यसमा, मातासमा^९, भगिनीसमा^{१०}, सखीसमा, दासीसमा - इमा^{११} खो, सुजाते, सत्त पुरिसस्स भरियायो । तासं त्वं^{१२} कत्तमा” ति ?

20

“न^{१३} खो अहं^{१३}, भन्ते, इमस्स भगवता सङ्घित्तेन भासितस्स वित्त्यारेन^{१४} अत्थं आजानामि । साधु मे, भन्ते, भगवा तथा धम्मं देसेतु यथाहं इमस्स भगवता सङ्घित्तेन भासितस्स वित्त्यारेन अत्थं जानेय्यं^{१५}” ति ।

“तेन हि, सुजाते, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासिस्सामी” ति ।

25

१. केवट्टो - स्या० । २. मञ्जे विलोपेती - स्या० । ३. अड्डा अड्डकुला - सी०; अड्डा कुला - स्या०, रो० । ४. ससुर - सी०, स्या० । ५. गह - सी०, स्या०, रो० । ६. पटिस्सुणित्वा - स्या० । ७. भरिया - स्या०, रो० । ८. वधकसमा - स्या० । ९. मातुसमा - सी०, स्या०, रो० । १०. भगिनीसमा - सी०, स्या०, रो० । ११. इमे - सी० । १२. त्वं नु - रो० । १३-१३. नाहं - स्या० । १४. एवं वित्त्यारेन - सी०, रो० । १५. आजानेय्यं - सी०, स्या०, रो० ।

“एवं, भन्ते” ति खो सुजाता घरसुण्हा भगवतो पच्चस्सोसि ।
भगवा एतदवोच -

५. “पद्दुच्चित्ता अहितानुकम्पिनी,
अञ्जेसु रत्ता अतिमञ्जते पति ।
घनेन कीतस्स त्रघाय उस्सुका,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
'वघा' च भरिया' ति च सा पवुच्चति ॥
६. “यं इत्थिया विन्दति सामिको घनं,
सिप्यं वणिज्जं च कसिं अधिदुहं ।
अप्यं पि तस्स अपहानुमिच्छति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
'चोरी' च भरिया' ति च सा पवुच्चति ॥
- B. 468 ७. “अकम्मकामा अलसा महग्घसा,
फरसा च चण्डी दुरुत्तवादिनी ।
उट्ठायकानं अभिभुय्य वत्तति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
'अय्या च भरिया' ति च सा पवुच्चति ॥
- R. 93 ८. “या सब्बदा होति हितानुकम्पिनी,
माता व पुत्तं अनुरक्खते पति ।
ततो घनं सम्भतमस्स रक्खति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
'माता च भरिया' ति च सा पवुच्चति ॥
९. “यथा पि जेट्ठा भगिनी कनिट्ठका,
सगारवा होति सकम्हि सामिके ।
हिरीमना भत्तुवसानुवत्तिनी,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
'भगिनी च भरिया' ति च सा पवुच्चति ॥

१. वघका - सी०, स्या०, रो० । २-२ कसिमधिदुहि - स्या० । ३ तस्सा - स्या०,
रो० । ४. चोरा - स्या० । ५. उट्ठायकाम - सी० । ६. कणिट्ठा - सी०; कनिट्ठा -
स्या० ।

१०. “या चीध दिस्वान पति पमोदति,
सखी सखारं व चिरस्समागतं ।
कोलेय्यका सीलवती पतिब्बता,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘सखी च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ॥ 5
११. “अवकुद्धसन्ता वधदण्डतज्जिता,
अदुट्टुच्चिता पतिनो तित्तिक्खति ।
अवकोषना भत्तुवसानुवत्तिनी,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘दासी च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ॥ 10
१२. “या चीध भरिया वधका’ ति वुच्चति,
‘चोरी च अय्या’ ति च या’ पवुच्चति ।
दुस्सीलरूपा फरसा अनादरा,
कायस्स भेदा निरयं वजन्ति ता ॥
१३. “या चीध माता भगिनी सखी’ ति च,
‘दासी च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ।
सीले ठितत्ता चिररत्तसंबुत्ता,
कायस्स भेदा सुगति वजन्ति ता ति ॥ 15 B 469
१४. इमा खो, सुजाते, सत्त पुरिसस्स भरियायो । तासं त्वं
कतमा’ ति ? 20
- “अज्जतग्गे मं, भन्ते, भगवा दासीसमं सामिकस्स भरियं
घारेत्तु’ ति । R. 94

११. कोषनसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा सपत्तकन्ता सपत्तकरणा’ कोषनं
आगच्छन्ति इत्थि वा पुरिसं वा । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, सपत्तो
सपत्तस्स एवं इच्छति — ‘अहो वतायं दुब्बण्णो अस्सा’ ति ! तं किस्स 25
हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स वण्णवताय नन्दति । कोषनोयं,
भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो कोषाभिभूतो कोषपरेतो, किञ्चा पि सो होति

१. सा - स्या०, रो० । २. सपत्तकारणा - स्या० ।

सुहृतातो सुविलित्तो कम्पितकेसमस्तु ओदातवत्यवसनो; अथ खो सो दुष्प्रवृणो व होति कोधाभिभूतो । अयं, भिक्खवे, पठमो धम्मो सपत्त-
कन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थि वा पुरिस वा ।

२. “पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एव इच्छति - ‘अहो
वतायं दुक्खं सयेय्या’ ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स
सुखसेय्याय नन्दति । कोधनोयं, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो
कोधपरेतो, किञ्चा पि सो पल्लङ्के सेति गोनकत्थते पटलिकत्थते’ कदलि-
मिपगवरपच्चत्थरणे’ सउत्तरच्छदे’ उभतोलीहितकूपधाने; अथ खो सो
दुक्खञ्जेव सेति कोधाभिभूतो । अयं, भिक्खवे, दुतियो धम्मो सपत्त-
कन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एव इच्छति - ‘अहो
वतायं न पचुरत्थो अस्सा’ ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो
सपत्तस्स पचुरत्थताय नन्दति । कोधनोयं, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो
कोधाभिभूतो कोधपरेतो, अनत्थं पि गहेत्वा ‘अत्थो मे गहिंती’ ति मञ्जति,
अत्थं पि गहेत्वा ‘अनत्थो मे गहिंती’ ति मञ्जति । तस्सिमे धम्मा अञ्ज-
मञ्जं विपच्चनीका गहिंता दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय संबत्तन्ति
कोधाभिभूतस्स । अयं, भिक्खवे, ततियो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्त-
करणो कोधनं आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एव इच्छति - ‘अहो
वतायं न भोगवा अस्सा’ ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो
सपत्तस्स भोगवताय नन्दति । कोधनस्स, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलस्स
कोधाभिभूतस्स कोधपरेतस्स, ये पिस्स ते होन्ति भोगा उद्दानविरियाधि-
गता वाहावलपरिचिता सेदावक्खित्ता धम्मिका धम्मलद्धा, ते पि राजानो
राजकोसं पवेसेन्ति कोधाभिभूतस्स । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो धम्मो
सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थि वा पुरिस वा ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एव इच्छति - ‘अहो
वतायं न यसवा अस्सा’ ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो
सपत्तस्स यसवताय नन्दति । कोधनोयं, भिक्खवे, पुग्गिपुग्गलो
कोधाभिभूतो कोधपरेतो, यो पिस्स सो होति यसो प्रापमाश्रयिगतो,

१. एत्थ ‘पटलिकत्थते’ ति गी०, म्या०, दो० यो-नन्नु गपिथो मत्थं निम्मा ।
२ कादनि ० - गी०, म्या० । ३. सउत्तरच्छदे - रया० । ४. कोपताय - म० ।

तम्हा पि धंसति कोधाभिभूतो । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो धम्मो सपत्त-
कन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

६. “पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति — ‘अहो
वतायं न मित्तवा अस्सा’ ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो
सपत्तस्स मित्तवताय नन्दति । कोधनं, भिक्खवे, पुग्गलं कोधाभिभूतं 5
कोधपरेतं, ये पिस्स ते होन्ति मित्तामच्चा आतिसालोहिता, ते पि आरका
परिवज्जन्ति’ कोधाभिभूतं । अयं, भिक्खवे, छट्ठो धम्मो सपत्तकन्तो
सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

७. “पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति — ‘अहो
वतायं कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उप-
पज्जेय्या’ ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स सुगति-
गमने’ नन्दति । कोधनोयं, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो कोध-
परेतो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं
चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा वाचाय ... पे०... कायस्स भेदा
परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति कोधाभिभूतो । 15
अयं, भिक्खवे, सत्तमो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति
इत्थि वा पुरिसं वा । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा सपत्तकन्ता सपत्त-
करणा कोधनं आगच्छन्ति इत्थि वा पुरिसं वा ति ।

R. 96

10

B. 471

15

“कोधनो दुब्बण्णो होति, अथो दुक्खं पि सेति सो ।

अथो अत्थं गहेत्वान, अनत्थं अधिपज्जति’ ॥

20

“ततो कायेन वाचाय, वधं कत्वान कोधनो ।

कोधाभिभूतो पुरिसो, धनजानि निगच्छति ॥

“कोधसम्मदसम्मतो, आयसक्खं” निगच्छति ।

आतिमित्ता सुहज्जा च, परिवज्जन्ति कोधनं ॥

“अनत्थज्जननो कोधो, कोधो चित्तप्पकोपनो ।

25

भयमन्तरतो जातं, तं जनो ! नावबुज्जति ॥

“कुद्धो अत्थं न जानाति, कुद्धो धम्मं न पस्सति ।

अन्धतमं तदा होति, यं कोधो सहते नरं ॥

१. तं परिवज्जन्ति — सी०, स्या०, रो० । २ सुगतिगमनेन — सी०, स्या०, रो० ।

३. अधिगच्छति — सी०; पटिपज्जति — स्या० । ४ कोधसम्मादसम्मतो — स्या० ।

५. आयसक्खं — स्या० ।

३. ९७

“यं क्रुद्धो उपरोषेति, सुकरं विय दुक्करं ।
पच्छा सो विगते कोषे, अग्निदङ्घो व तप्पति ॥

“दुम्मङ्गुयं पदस्सेति^१, धूमं धूमीव^२ पावको ।
यतो पत्तायति^३ कोषो, येन कुञ्जन्ति मानवा ॥

5

“नास्स हिरी न श्रोत्तप्पं, न वाचो^४ होति गारवो ।
कोषेन अभिभूतस्स, न दीपं होति किञ्चन^५ ॥

“तपनीयानि कम्मानि, यानि धम्मोहि आरका ।
तानि आरोचयिस्सामि, तं सुणाय यथा तथं^६ ॥

10

“क्रुद्धो हि पितरं हन्ति, हन्ति क्रुद्धो समातरं ।
क्रुद्धो हि ब्राह्मणं हन्ति, हन्ति क्रुद्धो पुथुज्जनं ॥

३. ४७२

“याय मातु भतो पोसो, इमं लोकं अवेक्खति ।
तं पि पाणर्दि^७ सन्ति^८, हन्ति क्रुद्धो पुथुज्जनो ॥

“अत्तूपमा^९ हिं ते सत्ता, अत्ता हि परमो^{१०} पियो ।
हन्ति क्रुद्धो पुथुत्तानं, नानारूपेषु मुच्छित्तो^{११} ॥

15

“असिना हन्ति अत्तानं, विसं खादन्ति मुच्छिता ।
रज्जुया^{१२} वज्ज^{१३} मीयन्ति^{१४}, पब्बतामपि कन्दरे ॥

१. ९८

“भूनह्चचानि^{१५} कम्मानि, अत्तमारणियानि च ।
करोन्ता नावबुज्जन्ति, कोषजातो पराभवो ॥

20

“इत्तायं कोषरूपेण, मच्चुपासो गुहासयो ।
तं दमेण समुच्छिन्दे, पञ्चाधिरियेण दिट्ठिया ॥

“यथा^{१६} मेत्तं^{१७} अकुसलं, समुच्छिन्देथ पण्डितो ।
तथेव धम्मो सिक्खेथ, मा नो दुम्मङ्गुयं अहु ॥

“वीतकोषा अनायासा, वीतलोभा अनुस्सुका^{१८} ।
दन्ता कोषं पहन्त्वान, परिनिब्बन्ति^{१९} अनासवा^{२०} ति^{२१} ॥

अध्याकतवगो छट्ठो ।

१. सदस्सेति - सी०; पठम वस्सेति - स्या० । २. धूमगिविय - सी०; धूमगिविय - स्या०, रो० । ३. पत्तायती - सी०, स्या० । ४. वासो - सी०, स्या०; वाचा - रो० । ५. किञ्चन - स्या० । ६. कथ - सी०, स्या०, रो० । ७-७ पाणमि हन्ति - सी० । ८-८. अत्तूपमाय - सी० । ९. परम - सी०, स्या०, रो० । १०. मिच्छित्तो - सी० । ११-११. रज्जुबद्धा - सी०, रज्जुया बद्धा - स्या०, रो० । १२. मियन्ति - स्या० । १३. भूत-ह्चचानि - सी०, स्या० । १४-१४ एकमेत - सी०, एकमेक - स्या०, रो० । १५. अनिस्सुका - सी०, स्या०, रो० । १६-१६. परिनिब्बसयनासवा ति - स्या० ।

तस्युद्दानं

अभ्याकतो पुरिसगति, तिस्स सीह अरक्खियं^१ ।
किमिलं^२ सत्त पचला^३, मेत्ता^४ भरिया कोधेकादसा^५ ति ॥

— ० —

७. महावग्गो

१. हिरीश्रोतप्यसुतं

१. “हिरोत्तप्पे, भिक्खवे, असति हिरोत्तप्पविपन्नस्स हतूप-
निसो होति इन्द्रियसंवरो; इन्द्रियसंवरे असति इन्द्रियसंवरविपन्नस्स
हतूपनिसं^६ होति सीलं; सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति 5 B. 473
सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूप-
निसं होति यथाभूतञ्जाणदस्सनं; यथाभूतञ्जाणदस्सने असति यथाभूत-
ञ्जाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे
असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिञ्जाणदस्सनं ।
सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका^६ पि न 10
पारिपूर्रि गच्छति, तच्चो पि फेग्गु पि सारो पि न पारिपूर्रि गच्छति ।
एवमेव खो, भिक्खवे, हिरोत्तप्पे असति हिरोत्तप्पविपन्नस्स हतूपनिसो
होति इन्द्रियसंवरो; इन्द्रियसंवरे असति इन्द्रियसंवरविपन्नस्स हतूपनिसं
होति सीलं; सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि;
सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति यथा- 15
भूतञ्जाणदस्सनं; यथाभूतञ्जाणदस्सने असति यथाभूतञ्जाणदस्सन-
विपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे असति
निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिञ्जाणदस्सनं ।

२. “हिरोत्तप्पे, भिक्खवे, सति हिरोत्तप्पसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नो होति इन्द्रियसंवरो; इन्द्रियसंवरे सति इन्द्रियसंवरसम्पन्नस्स उप- 20
निससम्पन्नं होति सीलं; सीले सति सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि^१ सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं होति यथाभूतञ्जाणदस्सनं; यथाभूतञ्जाणदस्सने सति यथाभूत-

१ रक्खितपञ्चम - सी०, स्या०, रो० । २-२. तत्रवत्तमकिम्बिदो - सी०; तत्रवत्तमं
किम्मिलो - स्या०, किम्मिलो - रो० । ३-३. सत्त भरियाव कोधना - सी०, स्या०, रो० ।
४. हतूपनिसं - स्या०, रो० । ५. पपटिका - स्या० । ६. सम्मासमाधिस्मि - स्या० ।

आणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदा-
विरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति विमुत्ति-
आणदस्सनं । सेय्यथापि, भिक्खवे, रक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स
पपटिका पि पारिपूर्रि गच्छति, तत्रो पि फेणु पि सारो पि पारिपूर्रि
5 गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, हिरोत्तप्ये सति हिरोत्तप्यसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नो होति ... पे०... विमुत्तिआणदस्सन” ति ।

२. सत्तसुरियसुत्तं

R. 100 १. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति अम्ब-
पालिवने^१ । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि - “भिक्खवो” ति ।
“भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच -

B. 474 10 २. “अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्गारा, अधुवा, भिक्खवे, सङ्गारा;
अनस्सासिका, भिक्खवे, सङ्गारा । यावच्चिदं, भिक्खवे, अलमेव सब्ब-
सङ्गारेसु निब्बिन्दित्तुं अलं विरज्जित्तुं अलं विमुच्चित्तुं ।

३. “सिनेह, भिक्खवे, पब्बतराजा चतुरासीतियोजनसहस्सानि
आयामेन, चतुरासीतियोजनसहस्सानि वित्थारेन, चतुरासीतियोजनसह-
15 स्सानि महासमुद्दे अञ्जोगाब्भो, चतुरासीतियोजनसहस्सानि महासमुद्दा
अच्चुम्गतो । होति खो सो, भिक्खवे, समयोयं^२ कदाचि करहचि दीधस्स
अद्दुनो अच्चयेन^३ बहूनि वस्सानि बहूनि वस्ससतानि बहूनि वस्स-
सहस्सानि बहूनि वस्ससतसहस्सानि देवो न वस्सति । देवे खो पन,
भिक्खवे, अवस्सन्ते ये केचिमे बीजगामभूतगामा^४ ओसधित्तिणवनप्पतयो^५
20 ते उस्सुस्सन्ति विसुस्सन्ति, न भवन्ति । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्गारा;
एवं अधुवा, भिक्खवे, सङ्गारा .. पे०... अलं विमुच्चित्तुं ।

४. “होति खो सो, भिक्खवे, समयोयं कदाचि करहचि दीधस्स
अद्दुनो अच्चयेन दुत्तियो सुरियो पातुभवति । दुत्तियस्स, भिक्खवे,
सुरियस्स पातुभावा या काचि कुन्नदियो कुसोब्भा^६ ता^७ उस्सुस्सन्ति
R. 101 25 विसुस्सन्ति, न भवन्ति । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्गारा ... पे०...
अलं विमुच्चित्तुं ।

१ अम्बपालीवने - स्वा० । २-२. सी०, स्वा०, रो० पौल्लकेयु न विसति ।

३. बीजगामभूतगाम - सी०, स्वा०, रो० । ४ ओसधित्तिणवनप्पतयो - स्वा० । ५ कुन्नुमा
- सी०, रो०; कुस्सोब्भा - स्वा० । ६. सब्बा ता - स्वा० ।

५. "होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स अद्दुनो अच्चयेन ततियो सुरियो पातुभवति । ततियस्स, भिक्खवे, सुरियस्स पातुभावा या काचि महानदियो, सेव्यथीदं^१ - गङ्गा, यमुना, अचिरवती, सरभू, मही, ता उस्सुस्सन्ति विसुस्सन्ति, न भवन्ति । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा ... पे०... अलं विमुच्चित्तुं ।

5

६ "होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स अद्दुनो अच्चयेन चतुत्थो सुरियो पातुभवति । चतुत्थस्स, भिक्खवे, सुरियस्स पातुभावा ये ते महासरा यतो इमा महानदियो पवत्तन्ति^२, सेव्यथीदं - अनोत्ता, सीहपपाता, रथकारा, कण्णमुण्डा, कुणाला, छद्दन्ता, मन्दाकिनिया^३, ता उस्सुस्सन्ति विसुस्सन्ति, न भवन्ति । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा ... पे०... अलं विमुच्चित्तुं ।

10

७. "होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स अद्दुनो अच्चयेन पञ्चमो सुरियो पातुभवति । पञ्चमस्स, भिक्खवे, सुरियस्स पातुभावा योजनसत्तिकानि पि महासमुद्दे उदकानि ओगच्छन्ति, द्वियोजनसत्तिकानि पि महासमुद्दे उदकानि ओगच्छन्ति, त्रियोजनसत्तिकानि पि, चतुयोजनसत्तिकानि पि, पञ्चयोजनसत्तिकानि पि, छयोजनसत्तिकानि पि, सत्तयोजनसत्तिकानि पि महासमुद्दे उदकानि ओगच्छन्ति; सत्ततालं पि महासमुद्दे उदकं सण्ठाति, छतालं पि, पञ्चनालं पि, चतुतालं पि, तितालं पि, द्वितालं पि, तालमत्तं पि महासमुद्दे उदकं सण्ठाति; सत्तपोरिसं पि महासमुद्दे उदकं सण्ठाति, छपोरिसं पि, पञ्चपोरिसं पि, चतुपोरिसं पि, त्रिपोरिसं पि, द्विपोरिसं पि, पोरिसं^४ पि, अद्दुपोरिसं^५ पि, कटिमत्तं पि, जण्णुकमत्तं^६ पि, गोप्फकमत्तं^७ पि महासमुद्दे उदकं सण्ठाति । सेव्यथापि, भिक्खवे, सरदसमये थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते तत्थ तत्थ गोपदेसु उदकानि ठितानि होन्ति; एवमेव खो, भिक्खवे, तत्थ तत्थ गोप्फकमत्तार्नि महासमुद्दे उदकानि ठितानि होन्ति । पञ्चमस्स, भिक्खवे, सुरियस्स पातुभावा अद्दुग्गुणपव्वमत्तं^८ पि महासमुद्दे उदकं न होति । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा ... पे०... अलं विमुच्चित्तुं ।

B. 475

15

R. 102

20

25

१. सेव्यथिद - म० । २. सम्भवन्ति - सी०, स्या०, रो० । ३. मन्दाकिनी - सी०, स्या०; मन्दाकिनि - रो० । ४. पोरिसमत्तं - स्या०, रो० । ५. अद्दुपोरिसमत्तं - सी० । ६. जण्णुकमत्तं - सी०, जण्णुकमत्तं स्या०; जानुकमत्तं - रो० । ७. गोप्फकमत्तं - स्या० । ८. गोपदमतानि - सी०, स्या०, रो० । ९. अद्दुग्गुणपव्वमेवमत्तं - सी० ।

८. "होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करह्विच दीघस्स
 अद्दुनो अच्चयेन छट्ठो सुरियो पातुभवति । छट्ठस्स, भिक्खवे, सुरियस्स
 पातुभावा अयं च महापथवी सिनेरु च पब्बतराजा धूमायन्ति^१ सधूमायन्ति
 सम्पधूमायन्ति^२ । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुम्भकारपाको अालोपितो^३ पठम^४
 5 धूमेति संधूमेति सम्पधूमेति; एवमेव खो, भिक्खवे, छट्ठस्स सुरियस्स
 पातुभावा अयं च महापथवी सिनेरु च पब्बतराजा धूमायन्ति संधूमायन्ति
 सम्पधूमायन्ति । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्कारा ...पे० अल
 विमुच्चित्तं ।

९. "होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करह्विच दीघस्स
 R. 103 10 अद्दुनो अच्चयेन सत्तमो सुरियो पातुभवति । सत्तमस्स, भिक्खवे,
 सुरियस्स पातुभावा अयं च महापथवी सिनेरु च पब्बतराजा आदिप्पन्ति
 पञ्जलन्ति एकजाला भवन्ति । इमिस्सा च, भिक्खवे, महापथविया
 B. 476 सिनेरुस्स च पब्बतराजस्स ज्ञायमानानं दग्घमानानं अच्चि^५ वातेन
 खित्ता याव ब्रह्मलोका पि गच्छति । सिनेरुस्स^६, भिक्खवे, पब्बतराजस्स
 15 ज्ञायमानस्स दग्घमानस्स विनस्समानस्स महता तेजोखन्वेन अभिभूतस्स
 योजनसत्तिकानि^७ पि कूटानि पलुज्जन्ति द्वियोजनसत्तिकानि पि, तिथोजन-
 सत्तिकानि पि, चतुयोजनसत्तिकानि पि, पञ्चयोजनसत्तिकानि पि कूटानि
 पलुज्जन्ति । इमिस्सा^८ च^९, भिक्खवे, महापथविया सिनेरुस्स च पब्बत-
 राजस्स ज्ञायमानानं दग्घमानानं नेव छारिका पञ्जायति^{१०} न मसि ।
 20 सेय्यथापि, भिक्खवे, सप्पिस्स वा तेलस्स वा ज्ञायमानस्स दग्घमानस्स
 नेव छारिका पञ्जायति न मसि, एवमेव खो, भिक्खवे, इमिस्सा च
 महापथविया सिनेरुस्स च पब्बतराजस्स ज्ञायमानानं दग्घमानानं नेव
 छारिका पञ्जायति न मसि । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्कारा; एवं
 अधुवा, भिक्खवे, सङ्कारा; एवं अनस्सासिका, भिक्खवे, सङ्कारा ।
 25 यावच्चिदं, भिक्खवे, अलमेव सब्बसङ्कारेसु निब्बिन्दितु अल विरज्जितु
 अलं विमुच्चित्तं ।

१-१ धूमायन्ति संधूमायन्ति सम्पधूमायन्ति - सी०, त्या०, रो० । २. आतिम्पिको
 सी०, त्या०, रो० । ३. पठमपठम - सी०, त्या० पोत्थके न विस्सति । ४. अग्गि - सी० ।
 ५. सिनेरुस्स च - सी०, रो० । ६. योजनसत्तिकानि - त्या० । ७-७ इयस्सा - त्या०,
 इमिस्सा पि - सी० । ८. पञ्जायन्ति - सी० ।

१०. "तत्र, भिक्खवे, को मन्ता को सद्धाता - 'अयं च पथवी' सिनेह च पव्वतराजा दग्धिस्सन्ति विनस्सिस्सन्ति, न भविस्सन्ती' ति अञ्जत्र दिट्ठपदेहि ?

"भूतपुब्बं, भिक्खवे, सुनेत्तो नाम सत्था अहोसि तित्थकरो कामेसु वीतरागो । सुनेत्तस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि सावकसत्तानि अहेसुं । सुनेत्तो, भिक्खवे, सत्था सावकानं ब्रह्मलोक-सहव्यताय धम्मं देसेसि^१ । ये^२ खो पन, भिक्खवे, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्म-लोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स सब्बेन सब्बं सासनं आजानिसु ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं ब्रह्मलोकं उपपज्जिसु । ये न सब्बेन सब्बं सासनं आजानिसु ते कायस्स भेदा परं मरणा अप्पेकच्चे परनिम्मितवसवतीं देवानं सहव्यतं उपपज्जिसु, अप्पेकच्चे निम्मानरतीं देवानं सहव्यतं उपपज्जिसु, अप्पेकच्चे तुसितानं देवानं सहव्यतं उपपज्जिसु, अप्पेकच्चे यामानं देवानं सहव्यतं उपपज्जिसु, अप्पेकच्चे तार्वतिसानं देवानं सहव्यतं उपपज्जिसु, अप्पेकच्चे चातुमहाराजिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जिसु, अप्पेकच्चे खत्तियमहासालानं सहव्यतं उपपज्जिसु, अप्पेकच्चे ब्राह्मण-महासालानं सहव्यतं उपपज्जिसु, अप्पेकच्चे गहपत्तिमहासालानं सहव्यतं उपपज्जिसु ।

5 R 104

10

15

११. "अथ खो, भिक्खवे, सुनेत्तस्स सत्थुनो एतदहोसि - 'न खो मेतं पतिरूपं' योहं सावकानं समसमगतियो अस्सं अभिसम्परायं, यन्नूनाहं उत्तरिं मेतं भावेय्यं' ति ।

B 477

20

१२. "अथ खो, भिक्खवे, सुनेत्तो सत्था सत्त वस्सानि मेतं चित्तं भावेसि । सत्तवस्सानि मेत्त चित्तं भावेत्वा सत्तसंवट्टविवट्टकप्पे नयिमं लोकं पुनरागमासि^३ । संवट्टमाने सुदं, भिक्खवे, लोके आभस्स-रूपगो होति । विवट्टमाने लोके सुञ्जं बह्माविमानं उपपज्जति । तत्र सुदं, भिक्खवे, ब्रह्मा होति महाब्रह्मा अभिभू अनभिभूतो अञ्जदत्थुदसो^४ वसवती । छत्तिस्सक्खत्तुं खो पन, भिक्खवे, सक्को अहोसि देवानमिन्दो । अनेकसतक्खत्तुं राजा अहोसि चक्कवत्ती धम्मिको धम्मराजा चातुरन्तो विजितावी जनपदत्थावरियप्पत्तो सत्तरतनसमन्नागतो । परोसहस्सं खो पनस्स पुत्ता अहेसुं सूरा वीरङ्गरूपा परसेनप्पमहना । सो इमं पथवि

R 105

25

१. महापठवि - सी० । २. देसेति - सी०, स्या० । ३. यो - सी० । ४. पनेतं - सी०, रो० । ५. पतिरूपं - स्या०, रो० । ६. उत्तरि - सी०, स्या०, रो० । ७-७ मेत्तचित्तं - सी०, स्या०, रो० । ८. पुनागमासि - स्या० । ९. अञ्जदत्थुदसो - सी० ।

सागरपरियन्तं अदण्डेन असत्येन धम्मेन अभिविजिय अज्जावसि । सो हि नाम, भिक्खवे, मुनेत्तो सत्था एवं दीघायुको समानो एवं चिरद्वित्तिको अपरिमुत्तो अहोसि - 'जातिया जराय' मरणेन' सोकेहि परिवेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, अपरिमुत्तो दुक्खस्मा' ति ववामि ।

- 5 १३. "त किस्स हेतु ? चतुष्मं धम्मानं अननुबोधा अप्पटिवेधा । कतमेस चतुष्मं ? अरियस्स, भिक्खवे, सीलस्स अननुबोधा अप्पटिवेधा, अरियस्स समाधिस्स अननुबोधा अप्पटिवेधा, अरियाय पञ्जाय अननुबोधा अप्पटिवेधा, अरियाय विमुत्तिया अननुबोधा अप्पटिवेधा । तथिद, भिक्खवे, अरियं सील अनुवुद्ध पटिविद्धं, अरियो समाधि अनुबोधा' पटिविद्धो, अरिया पञ्जा अनुबोधा पटिविद्धा, अरिया विमुत्ति अनुबोधा पटिविद्धा, उच्छिन्ना भवतण्हा, खीणा भवनेत्ति, नत्थि दानि पुनञ्चवो" ति ।

R. 106

१४. इदमवोच भगवा । इद वत्वान सुगतो अथापर एतत्त्वोच सत्था -

15

"सीलं समाधि पञ्जा च, विमुत्ति च अनुत्तरा ।
अनुवुद्धा इमे धम्मा, गोतमेन यस्सिना ॥
"इति बुद्धो अभिञ्जाय, धम्ममक्खासि भिक्खुनं ।
दुक्खस्सन्तकरो सत्था, चक्खुमा परिनिब्बुतो" ति ॥

३. नगरोपमसुत्तं

B. 478

- १ "यतो खो, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिम नगर सत्तहि
20 नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खतं' होति, चतुष्मं च आहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । इदं वुच्चति, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिम नगरं अकरणीयं बाहिरेहि पच्चत्थिकेहि पच्चामित्तेहि ।
२. "कतमेहि सत्तहि नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खतं होति ?
इध, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे एसिका होति गम्भीरनेभा
25 सुनिखाता अचला असम्पवेधी' । इमिना पठमेन नगरपरिक्खारेण सुपरिक्खतं होति रञ्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरान पटिघाताय ।

१-२. जरामरणेन - सी० । २ अनुवुद्धो - सी०, स्या०, रो० । ३ सुपरिक्ख - सी०; सुपरिक्खत - रो० । ४ असम्पवेधि - सी०, स्या०, रो० ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे परिक्खा
होति गम्भीरा चेव वित्थता च । इमिना दुतियेन नगरपरिक्खारेन
सुपरिक्खतं होति रञ्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं
पटिघाताय ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे अनुपरि- 5 R 107
यायपथो होति उच्चो चेव वित्थतो च । इमिना ततियेन नगरपरिक्खारेन
सुपरिक्खतं होति रञ्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं
पटिघाताय ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं आवुधं
सन्नित्तं होति सलाकं चेव जेवनिकं^१ च । इमिना चतुत्थेन नगर- 10
परिक्खारेन सुपरिक्खतं होति रञ्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं
गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय ।

६. “पुन च परं, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुबलकायो
पटिवसति, सेय्यथीदं - इत्थारोहा अस्सारोहा रथिका धनुग्गहा चेलका
चलका पिण्डदायका^२ उग्गा राजपुत्ता पक्खन्दिनो महानागा सूरा चम्म- 15
योधिनो दासकपुत्ता । इमिना पच्चमेन नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खतं
होति रञ्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटि-
घाताय ।

७. “पुन च परं, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे दीवारिको
होति पण्डितो व्यत्तो मेघावी अञ्जातानं निवारेता ज्ञातानं पवेसेता । 20
इमिना छट्ठेन नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खतं होति रञ्जो पच्चन्तिमं
नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय । B 479

८. “पुन च परं, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे पाकारो
होति उच्चो चेव वित्थतो च वासनलेपनसम्पन्नो च । इमिना सत्तमेन
नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खतं होति रञ्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं 25
गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय । इमेहि सत्तहि नगरपरिक्खारेहि
सुपरिक्खतं होति । R. 108

९. “कतमेसं चतुष्मं आहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी
अकसिरलाभी ? इध, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं तिण-

१ जेवनिय - रो० । २. पिण्डदायिका - सी०, रो० ।

कट्टोदकं सन्नित्तं होति अब्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय
वाहिरानं पटिघाताय ।

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहु सालि-
यवकं सन्नित्तं होति अब्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाय
५ वाहिरानं पटिघाताय ।

११. "पुन च परं, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहु
तिलमुग्गमासापरण्णं सन्नित्तं होति अब्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय
फासुविहाराय वाहिरानं पटिघाताय ।

१२. "पुन च परं, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहु भेसज्जं
१० सन्नित्तं होति, सेय्यथीदं - सप्पि नवनीतं तेलं मधु फणितं लोणं
अब्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय वाहिरानं पटिघाताय ।
इमेसं खो, भिक्खवे, चतुञ्जं आहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी
अकसिरलाभी ।

१३. "यतो खो, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमं नगरं इमेहि
१५ सत्तहि नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खतं होति, इमेसं च चतुञ्जं आहारानं
निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । इदं वुच्चति, भिक्खवे,
रञ्जो पच्चन्तिमं नगरं अकरणीयं वाहारेहि पच्चत्थिकेहि पच्चा-
मित्तेहि । एवमेव खो, भिक्खवे, यतो अरियसावको सत्तहि सद्धम्मोहि
समन्नागतो होति, चतुञ्जं च ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुख-
R. 109
B. 480 २० विहाराणं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । अयं
वुच्चति, भिक्खवे, अरियसावको अकरणीयो मारस्स अकरणीयो पापि-
मतो । कतमेहि सत्तहि सद्धम्मोहि समन्नागतो होति ?

१४. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे एसिका
होति गम्भीरनेमा सुनिखाता अचला असम्पवेघी अब्भन्तरानं गुत्तिया
२५ वाहिरानं पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको सद्धो होति,
सद्धहति तथागतस्स बोधि 'इति पि सो .. पे०... बुद्धो भगवा' ति ।
सद्धेसिको, भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसल भावेति;
सावज्जं पजहति, अनवज्जं भावेति; सुद्ध अत्तानं परिहरति । इमिना
पठमेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

१५. “सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे परिवक्खा
होति गम्भीरा चेव वित्थता च अब्भन्तरान गुत्तिया बाहिरानं पट्टि-
घाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको हिरीमा^१ होति, हिरी-
यति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, हिरीयति पापकानं
अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । हिरीपरिवक्खो खो, भिक्खवे, अरिय- 5
सावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं^२ पजहति, अनवज्जं
भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना द्रुतियेन सद्धम्मेन समन्नागतो
होति ।

१६. “सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे अनुपरि-
यायपथो होति उच्चो चेव वित्थतो च अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं 10
पट्टिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको ओत्तप्पी होति,
ओत्तप्पति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, ओत्तप्पति
पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । ओत्तप्पपरियायपथो,
भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं
पजहति, अतवज्जं भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना तत्तियेन 15
सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

१७. “सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं आवुधं
सन्नचित्तं होति सलाकं चेव जेवनिकं च अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं
पट्टिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको बहुस्सुतो होति
.. पे०.. दिट्ठिया सुप्पट्टिविद्धा । सुतावुधो, भिक्खवे, अरियसावको 20
अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति, सावज्जं पजहति, अनवज्जं भावेति;
सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना चतुत्थेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

१८. “सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुबल-
कायो पटिवसति, सेय्यथीदं – हत्थारोहा अस्सारोहा रथिका धनुग्गहा
चेलका चलका पिण्डदायका उग्गा राजपुत्ता पक्खन्दिनो महानागा सूरा^३ 25
चम्मयोधिनी दासकपुत्ता अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पट्टिघाताय ।
एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं
धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दब्धपरक्कमो
अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । विरियबलकायो, भिक्खवे, अरिय-
सावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं पजहति, अनवज्जं 30

१. हिर्पिमा - सी०, रो० । २. वज्ज - सी० । ३. सूरा पफ्फालिका - सी०, त्या० ।

भावेति, सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना पञ्चमेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

१९. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे दोवारिको होति पण्डितो व्यत्तो मेघावी अञ्जातानं निवारेता आतानं पवेसेता
- R 111 5 अञ्जन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको सत्तिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो चिरकत पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता । सतिदोवारिको, भिक्खवे, अरियसावको अकुसल पजहति, कुसलं भावेति; सावज्ज पजहति, अनवज्जं भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना छट्ठेन सद्धम्मेन
- 10 समन्नागतो होति ।

२०. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे पाकारो होति उच्चो चैव वित्थतो च वासनलेपनसम्पन्नो च अञ्जन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको पञ्जावा होति उदयत्थगामिनिया पञ्जाय समन्नागतो अरियाय निब्बधिकाय

15 सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । पञ्जावासनलेपनसम्पन्नो, भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं पजहति, अनवज्जं भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना सत्तमेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति । इमेहि सत्तहि सद्धम्मेहि समन्नागतो होति ।

- B 482 २१. "कतमेसं चतुप्पं ज्ञानान आभिचेतसिकानं^१ दिट्ठधम्मसुख-
- 20 विहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ? सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं तिणकट्टोदकं सन्नित्तं होति अञ्जन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरानं पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको विविच्चेव कामेहि ... पे०.. पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो रतिया अपरितस्साय
- 25 फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

- R. 112 २२. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहु सालियवकं सन्नित्तं होति अञ्जन्तरान रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरानं पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको वित्तक्कविचारान वूपसमा .. पे०... दुत्तियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति
- 30 अत्तनो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

२३. “सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं तिल-
मुग्गमासापरणं सन्निचितं होति अब्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासु-
विहाराय बाहिरानं पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको
पीतिया च विरागा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो
रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

२४. “सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं
भेसज्जं सन्निचितं होति, सेय्यथीदं – सप्पि नवनीतं तेलं मधु फाणितं
लोणं अब्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरानं पटि-
घाताय । एवमेव खो भिक्खवे, अरियसावको सुखस्स च पहाना दुक्खस्स
च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थज्जमा अदुक्खमसुखं उपेक्खा-
सतिपारिसुद्धिं चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो रतिया अपरि-
तस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स । इमेसं चतुत्थं ज्ञानानं
आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छ-
लाभी अकसिरलाभी ।

२५. “यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको इमेहि सत्तहि सद्धम्मेहि
समन्नागतो होति, इमेसं च चतुत्थं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठ-
धम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ।
अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियसावको अकरणीयो मारस्स अकरणीयो
पापिमतो” ति ।

४. धम्मञ्जूसुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो
होति .. पे०... अनुत्तरं पुञ्जकखेतं लोकस्स । कतमेहि सत्तहि ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु धम्मञ्जू च होति अत्थञ्जू च अत्तञ्जू च मत्तञ्जू
च कालञ्जू च परिसञ्जू च पुग्गलपरोपरञ्जू च ।

२. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु धम्मञ्जू होति ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु धम्मं जानाति – सुत्तं गेय्यं वेय्याकरणं गाथं उदानं इतिवुत्तकं
जातकं अब्भुतधम्मं वेदल्लं । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु धम्मं जानेय्य –
सुत्तं गेय्यं ... पे०... अब्भुतधम्मं वेदल्लं, नयिध ‘धम्मञ्जू’ ति वुच्चेय्य ।
यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु धम्मं जानाति – सुत्तं गेय्यं ... पे०...
अब्भुतधम्मं वेदल्लं, तस्मा ‘धम्मञ्जू’ ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू ।

३. "अथञ्चू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु तस्स तस्सेव भासितस्स अत्थं जानाति - 'अयं इमस्स भासितस्स अत्थो, अयं इमस्स भासितस्स अत्थो' ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु तस्स तस्सेव भासितस्स अत्थं जानेय्य - 'अयं इमस्स भासितस्स अत्थो, अयं इमस्स भासितस्स अत्थो' ति, नयिध 'अथञ्चू' ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु तस्स तस्सेव भासितस्स अत्थं जानाति - 'अयं इमस्स भासितस्स अत्थो, अयं इमस्स भासितस्स अत्थो' ति, तस्मा 'अथञ्चू' ति वुच्चति । इति धम्मञ्चू अथञ्चू ।

R. 114

४. "अत्तञ्चू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अत्तानं जानाति - 'एत्तकोमिह सद्दाय सीलेन सुत्तेन चागेन पञ्जाय पटिभानेना' ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु अत्तानं जानेय्य - 'एत्तकोमिह सद्दाय सीलेन सुत्तेन चागेन पञ्जाय पटिभानेना' ति, नयिध 'अत्तञ्चू' ति वुच्चेय्य । यस्मा च, भिक्खवे, भिक्खु अत्तानं जानाति - 'एत्तकोमिह सद्दाय सीलेन सुत्तेन चागेन पञ्जाय पटिभानेना' ति, तस्मा 'अत्तञ्चू' ति वुच्चति । इति धम्मञ्चू अथञ्चू अत्तञ्चू ।

B. 494

५. "मत्तञ्चू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु मत्तं जानाति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्यच्चयभेसज्जपरिक्खारानं पटिग्गहणाय । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु मत्तं जानेय्य चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्यच्चयभेसज्जपरिक्खारानं पटिग्गहणाय, नयिध 'मत्तञ्चू' ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु मत्तं जानाति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्यच्चयभेसज्जपरिक्खारानं पटिग्गहणाय, तस्मा 'मत्तञ्चू' ति वुच्चति । इति धम्मञ्चू अथञ्चू अत्तञ्चू मत्तञ्चू ।

६. "कालञ्चू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु कालं जानाति - 'अयं कालो उद्देसस्स, अयं कालो परिपुच्छाय, अयं कालो योगस्स, अयं कालो पटिसत्त्वानस्सा' ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु कालं जानेय्य - 'अयं कालो उद्देसस्स, अयं कालो परिपुच्छाय, अयं कालो योगस्स, अयं कालो पटिसत्त्वानस्सा' ति, नयिध 'कालञ्चू' ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु कालं जानाति - 'अयं कालो उद्देसस्स, अयं कालो परिपुच्छाय, अयं कालो योगस्स, अयं कालो पटिसत्त्वानस्सा'

१ नयिध - सी० । २. पटिसत्त्वानाया - सी०, स्वा०, रो० ।

ति, तस्मा 'कालञ्जू' ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू अत्यञ्जू अत्तञ्जू मत्तञ्जू कालञ्जू ।

७. "परिसञ्जू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु परिसं जानाति - 'अयं खत्तियपरिसा, अयं ब्राह्मणपरिसा, अयं गृहपतिपरिसा, अयं समणपरिसा । तत्थ एवं उपसङ्कमितब्बं, एवं ठातब्बं, एवं कत्तब्बं', 5 R. 115 एवं निसीदितब्बं, एवं भासितब्बं, एवं तुण्हीभवितब्बं' ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु परिसं जानेय्य - 'अयं खत्तियपरिसा ... पे०... एवं तुण्हीभवितब्बं' ति, नयिध 'परिसञ्जू' ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु परिसं जानाति - 'अयं खत्तियपरिसा, अयं ब्राह्मणपरिसा, अयं गृहपतिपरिसा, अयं समणपरिसा । तत्थ एवं उपसङ्कमितब्बं, 10 एवं ठातब्बं, एवं कत्तब्बं, एवं निसीदितब्बं, एवं भासितब्बं, एवं तुण्ही, भवितब्बं' ति, तस्मा 'परिसञ्जू' ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू अत्यञ्जू अत्तञ्जू मत्तञ्जू कालञ्जू परिसञ्जू ।

८. "पुग्गलपरोपरञ्जू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो द्वयेन पुग्गला विदिता होन्ति । द्वे पुग्गला एको अरियानं दस्सनकामो, 15 एको अरियानं न दस्सनकामो । ध्वायं पुग्गलो अरियानं न दस्सनकामो, एवं सो तेन ज्जेन गारय्हो । ध्वायं पुग्गलो अरियानं दस्सनकामो, एवं सो तेन ज्जेन पासंसो । B 485

९. "द्वे पुग्गला अरियानं दस्सनकामा, एको सद्वम्मं सोतुकामो, एको सद्वम्मं न सोतुकामो । ध्वायं पुग्गलो सद्वम्मं न सोतुकामो, एवं 20 सो तेन ज्जेन गारय्हो । ध्वायं पुग्गलो सद्वम्मं सोतुकामो, एवं सो तेन ज्जेन पासंसो ।

१०. "द्वे पुग्गला सद्वम्मं सोतुकामा, एको ओहितसोतो धम्मं सुणाति, एको अनोहितसोतो धम्मं सुणाति । ध्वायं पुग्गलो अनोहितसोतो धम्मं सुणाति, एवं सो तेन ज्जेन गारय्हो । ध्वायं पुग्गलो ओहितसोतो धम्मं सुणाति, एवं सो तेन ज्जेन पासंसो । 25 R 116

११. "द्वे पुग्गला ओहितसोता धम्मं सुणन्ति, एको सुत्वा धम्मं धारेति, एको सुत्वा धम्मं न धारेति । ध्वायं पुग्गलो सुत्वा न धम्मं धारेति, एवं सो तेन ज्जेन गारय्हो । ध्वायं पुग्गलो सुत्वा धम्मं धारेति, एवं सो तेन ज्जेन पासंसो ।

१-१. सो० पोत्वके न विस्सति । २. पुग्गलपरोवरञ्जू - सी० । ३. तेन तेन - सी०, स्या० । ४. सुणाति - सी० ।

१२. “द्वे पुग्गला सुत्वा धम्मं धारेन्ति, एको धातानं^१ धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति, एको धातानं धम्मानं अत्थं न उपपरिक्खति । ध्वाय पुग्गलो धातानं धम्मानं अत्थं न उपपरिक्खति, एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । ध्वायं पुग्गलो धातानं धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

१३. “द्वे पुग्गला धातानं धम्मानं अत्थं उपपरिक्खन्ति, एको अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो, एको अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय न धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो । ध्वायं पुग्गलो अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय न धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो, एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो ।
10 ध्वायं पुग्गलो अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

१४. “द्वे पुग्गला अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना, एको अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, एको अत्तहिताय च पटिपन्नो परहिताय च । ध्वायं पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । ध्वायं पुग्गलो अत्थहिताय च पटिपन्नो परहिताय च, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खुनो^२ द्वयेन पुग्गला विदिता होन्ति । एवं, भिक्खवे, भिक्खु पुग्गलपरोपरञ्जू होति ।

१५. “इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो
20 भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तर पुञ्जक्खेत्तं लोकस्सा” ति ।

५. पारिच्छत्तकसुत्तं

१. “यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तावतिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो^३ पण्डुपलासो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिसा तस्मिं समये होन्ति — पण्डुपलासो दानि पारिच्छत्तको कोविळारो नचिरस्सेव
25 दानि पन्नपलासो^४ भविस्सती” ति ।

२. “यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तावतिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो पन्नपलासो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिसा तस्मिं

१. धतान — सी०, स्या०, रो० । २. भिक्खुना — सी०, स्या० । ३. कोविळारो — सी०, स्या० । ४. सत्तपलासो — सी०, स्या०, रो० ।

समये होन्ति - 'पन्नपलासो दानि पारिद्धत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि जालकजातो भविस्सती' ति ।

३. "यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तावतिसानं पारिद्धत्तको कोविळारो जालकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिसा तस्मिं समये होन्ति - 'जालकजातो दानि पारिद्धत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि खारकजातो भविस्सती' ति ।

४. "यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तावतिसानं पारिद्धत्तको कोविळारो खारकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिसा तस्मिं समये होन्ति - 'खारकजातो दानि पारिद्धत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि कुट्टमलकजातो' भविस्सती' ति ।

५. "यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तावतिसानं पारिद्धत्तको कोविळारो कुट्टमलकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिसा तस्मिं समये होन्ति - 'कुट्टमलकजातो दानि पारिद्धत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि कोरकजातो' भविस्सती' ति ।

६. "यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तावतिसानं पारिद्धत्तको कोविळारो कोरकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिसा तस्मिं समये होन्ति - 'कोरकजातो दानि पारिद्धत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि सब्वफालिफुल्लो भविस्सती' ति ।

७. "यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तावतिसानं पारिद्धत्तको कोविळारो सब्वफालिफुल्लो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिसा पारिद्धत्तकस्स कोविळारस्स मूले दिब्बे चत्तारो मासे पञ्चहि कामगुणेहि समप्पिता समङ्गीभूता परिचारेन्ति ।

८. "सब्वफालिफुल्लस्स खो पन, भिक्खवे, पारिद्धत्तकस्स कोविळारस्स समन्ता पञ्जासथोजनानि आभाय फुटं होति, अनुवातं योजनसतं गन्धो गच्छति, अयमानुभावो पारिद्धत्तकस्स कोविळारस्स ।

९. "एवमेव खो, भिक्खवे, यस्मिं समये अरियसावको अगारस्सा अनगारियं पव्वज्जाय चेतेंति, पण्डुपलासो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावतिसानं पारिद्धत्तको कोविळारो ।

१०. "यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्सा अनगारियं पव्वजितो होति,

१. कुट्टमलकजातो - सी०, स्या०, रो० । २. कोकासकजातो - सी०, स्या०, रो० ।

पन्नपलासो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावर्तिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

११. “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको विविच्चेव कावेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, जालकजातो भिक्खवे, अरिय-
5 सावको तस्मिं समये होति देवानं व तावर्तिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

B. 488

१२. “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... दुत्तियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, खारकजातो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावर्तिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

R. 119 10

१३. “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको पीतिया च विरागा ... पे०... तत्तियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, कुटुमलकजातो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावर्तिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

१४. “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको सुखस्स च पहाना
15 दुक्खस्स च पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, कोरक-
जातो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावर्तिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

१५. “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको आसवानं खया
... पे०... सच्चिक्कत्वा उपसम्पज्ज विहरति, सब्बफालिफुल्लो, भिक्खवे,
20 अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावर्तिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

१६. “तस्मिं, भिक्खवे, समये भुम्मा देवा सद्दमनुस्सावेन्ति -
‘एसो इत्थन्नामो आयस्सा इत्थन्नामस्स आयस्मतो सद्धिविहारिको अमु-
कम्हा गामा वा निगमा वा अगारस्सा अनगारियं पब्बजितो आसवानं
25 खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं विट्ठेव धम्मो सयं अभिञ्जा
सच्चिक्कत्वा उपसम्पज्ज विहरती’ ति । भुम्मानं देवानं सद्दं सुत्वा
चातुमहाराजिका देवा ... पे०... तावर्तिसा देवा .. यामा देवा .. तुसिता
देवा ... निम्मानरती देवा ... परनिम्मितवसवती देवा ... ब्रह्मकायिका
देवा सद्दमनुस्सावेन्ति - ‘एसो इत्थन्नामो आयस्सा इत्थन्नामस्स आयस्मतो
30 सद्धिविहारिको अमुकम्हा गामा वा निगमा वा अगारस्सा अनगारिय
पब्बजितो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं विट्ठेव

धम्मं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरती' ति । इति ह तेन खणेन तेन मुहुत्तेन याव ब्रह्मलोका सद्दो अब्भुग्गच्छति, अयमानुभावो खीणासवस्स भिक्खुनो" ति ।

R. 120

६. सकच्चसुत्तं

१. अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परिवित्तको उदपादि — “किं नु खो भिक्खु सकक्त्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्या” ति ? अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि — “सत्थारं खो भिक्खु सकक्त्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्य । धम्मं खो भिक्खु ... पे०... सङ्गं खो भिक्खु ... पे०... सिक्खं खो भिक्खु ... पे०... समाधिं खो भिक्खु ... पे०... अप्पमादं खो भिक्खु ... पे०... पटिसन्थारं खो भिक्खु सकक्त्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्या” ति ।

B 489

२. अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि — “इमे खो मे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, यन्नूनाहं इमे धम्मं गन्त्वा भगवतो आरोचेय्यं । एवं मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घात-तरा च । सेय्यथापि नाम पुरिसो सुवण्णनिकखं अधिगच्छेय्य परिसुद्धं परियोदातं । तस्स एवमस्स — ‘अयं खो मे सुवण्णनिकखो परिसुद्धो परियोदातो, यन्नूनाहं इमं सुवण्णनिकखं गन्त्वा कम्मरानं दस्सेय्यं । एवं मे अयं सुवण्णनिकखो सकम्मरगतो’ परिसुद्धो चेव भविस्सति परिसुद्धसङ्घाततरो च । एवमेव^१ मे इमे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, यन्नूनाहं इमे धम्मं गन्त्वा भगवतो आरोचेय्यं । एवं मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घाततरा चा” ति ।

15

20

३. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो सायन्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच —

R 121

25

“इध मय्हं, भन्ते, रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स^२ एवं चेतसो परिवित्तको उदपादि — “किं नु खो भिक्खु सकक्त्वा गरं कत्वा उपनिस्साय

१. गरं - सी०, स्या०, रो० । २. कम्मरगतो - रो० । ३. एव - सी०, स्या० । ४. पटिसल्लीनस्स - सी० ।

B. 490

विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्या' ति ? अथ 'खो' तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि -- 'सत्थारं खो भिक्खु सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्य । धम्मं खो भिक्खु ... पे०... पटिसन्धारं खो भिक्खु सक्कत्वा ... पे०... कुसलं भावेय्या' ति । अथ

5 खो तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि -- 'इमे खो मे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, यन्नूनाहं इमे धम्मे गत्त्वा भगवतो आरोचेय्यं । एवं मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घाततरा च । सेय्यथापि नाम पुरिसो सुवण्णनिकखं अधिगच्छेय्य परिसुद्धं परियोदातं । तस्स एवमस्स -- अयं खो मे सुवण्णनिकखो परिसुद्धो परियोदातो, यन्नूनाहं इमं सुवण्णनिकख

10 गत्त्वा कम्माराणं दस्सेय्यं । एवं मे अयं सुवण्णनिकखो सक्कमारगतो परिसुद्धो चेव भविस्सति परिसुद्धसङ्घाततरो च । एवमेव मे इमे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, यन्नूनाहं इमे धम्मे गत्त्वा भगवतो आरोचेय्य । एवं मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घाततरा चा" ति ।

R 122

15 ४. "साधु साधु, सारिपुत्त ! सत्थारं खो, सारिपुत्त, भिक्खु सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्य । धम्मं खो, सारिपुत्त, भिक्खु सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्य । सङ्घं खो . पे० . सिक्खं खो ... समाधि खो ... अप्पमादं खो ... पटिसन्धारं खो, सारिपुत्त, भिक्खु

20 सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्या" ति ।

५. एवं वुत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच -- "इमस्स खो अहं, भन्ते, भगवता सङ्घित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेण अत्थ आजा-
नामि । सो वत्त, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे सगारवो भविस्सती

25 ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे पि सो अगारवो ।

"सो वत्त, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे सगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे पि सो अगारवो ।

30 "सो वत्त, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे अगारवो सिक्खाय सगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो

सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मो अगारवो सङ्खे अगारवो सिक्खाय
पि सो अगारवो ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मो अगारवो सङ्खे
अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि सगारवो भविस्सती ति नेतं
ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मो अगारवो 5
सङ्खे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि पि सो अगारवो ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मो अगारवो सङ्खे
अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे सगारवो
भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो
धम्मो अगारवो सङ्खे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो 10 R 123
अप्पमादे पि सो अगारवो ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मो अगारवो सङ्खे
अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे अगारवो
पटिसन्थारे सगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते,
भिक्खु सत्थरि अगारवो ... पे०... अप्पमादे अगारवो पटिसन्थारे पि सो 15
अगारवो ।

६. “सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मो अगारवो
भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो
धम्मो पि सो सगारवो ... पे०... ।

“सो वत, भन्ते भिक्खु सत्थरि सगारवो ... पे०... अप्पमादे 20
सगारवो पटिसन्थारे अगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो
सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो ... पे०... अप्पमादे सगारवो पटि-
सन्थारे पि सो सगारवो ।

७. “सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मो पि सगारवो
भविस्सती ति ठानमेतं विज्जति । यो सो, भन्ते भिक्खु सत्थरि सगारवो 25
धम्मो पि सो सगारवो .. पे०... ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो ... पे०... अप्पमादे
सगारवो पटिसन्थारे पि सगारवो भविस्सती ति ठानमेतं विज्जति ।
यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मो सगारवो सङ्खे सगारवो
सिक्खाय सगारवो समाधिस्मि सगारवो अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारे 30
पि सो सगारवो ति ।

B. 491

R 123

15

20

25

R. 124

30

B 492

८. “इमस्स खो अहं, भन्ते, भगवता सङ्घित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेण अत्थ आज्ञानामी” ति ।

९. “साधु साधु, सारिपुत्त ! साधु खो त्वं, सारिपुत्त, इमस्स मया सङ्घित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेण अत्थं आज्ञानासि । सो वत्त,
5 सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मं सगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति ... पे०... यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मं अगारवो सङ्घे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे पि सो अगारवो ।

10 “सो वत्त, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मं अगारवो सङ्घे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे अगारवो पटिसन्थारे सगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मं अगारवो सङ्घे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे अगारवो पटिसन्थारे पि सो अगारवो ।

15 १०. “सो वत्त, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मं अगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति ... पे०... यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मं पि सो सगारवो ... पे०... ।

R 125

20 “सो वत्त, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मं सगारवो ... पे० . अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारे अगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो ... पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारे पि सो सगारवो ।

११. “सो वत्त, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मं पि सगारवो भविस्सती ति ठानमेतं विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मं पि सो सगारवो ... पे०... ।

25 “सो वत्त, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो ... पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारे पि सो सगारवो भविस्सती ति ठानमेतं विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो ... पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारे पि सो सगारवो ति ।

B 493

30 १२. “इमस्स खो, सारिपुत्त, मया सङ्घित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेण अत्थो दट्ठव्वो” ति ।

७. भावनासुत्तं

१. “भावनं अननुयुत्तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो विहरतो किञ्चा पि एवं इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चेय्या’ ति, अथ ख्वास्स^१ नेव अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति । तं किस्स हेतु ? ‘अभावितत्ता’ तिसस वचनीय । किस्स अभावितत्ता ? चतुस्रं सत्तिपट्टानानं, चतुस्रं सम्मप्पधानानं, चतुस्रं इद्धिपादानं, पञ्चस्रं^२ इन्द्रियानं, पञ्चस्रं बलानं, सत्तस्रं बोज्झङ्गानं, अरियस्स अट्टङ्गिकस्स मग्गस्स ।

२. “सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ट वा दस वा द्वादस वा । तानस्सु कुक्कुटिया न सम्मा अधिसयित्तानि, न सम्मा परिसेदित्तानि, न सम्मा परिभावितानि । किञ्चा पि तस्सा कुक्कुटिया एवं इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत मे कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिब्भिज्जेय्यु^३” ति, अथ खो अभब्बा व ते कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिब्भिज्जित्तुं । तं किस्स हेतु ? तथा^४ हि^३, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि न सम्मा अधिसयित्तानि, न सम्मा परिसेदित्तानि, न सम्मा परिभावितानि । एवमेव खो, भिक्खवे, भावनं अननुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो किञ्चा पि एवं इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चेय्या’ ति, अथ ख्वास्स नेव अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति । तं किस्स हेतु ? ‘अभावितत्ता’ तिसस वचनीयं । किस्स अभावितत्ता ? चतुस्रं सत्तिपट्टानानं, चतुस्रं सम्मप्पधानानं, चतुस्रं इद्धिपादानं, पञ्चस्रं इन्द्रियानं, पञ्चस्रं बलानं, सत्तस्रं बोज्झङ्गानं, अरियस्स अट्टङ्गिकस्स मग्गस्स ।

३. “भावनं अनुयुत्तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो विहरतो किञ्चा पि न एवं इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चेय्या’ ति, अथ ख्वास्स अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति । तं किस्स हेतु ? ‘भावितत्ता’ तिसस वचनीयं । किस्स भावितत्ता ? चतुस्रं सत्तिपट्टानानं, चतुस्रं सम्मप्पधानानं, चतुस्रं इद्धिपादानं, पञ्चस्रं इन्द्रियानं, पञ्चस्रं बलानं, सत्तस्रं बोज्झङ्गानं, अरियस्स अट्टङ्गिकस्स मग्गस्स ।

१. ख्वस्स — सी०, स्या० । २. अभिनिब्भिज्जेय्यु — स्या०, रो० । ३-३. तथा-
हयूनि — सी०, स्या०, रो० ।

B. 494

४. "सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ट वा दस वा द्वादस वा । तानस्सु कुक्कुटिया सम्मा अधिसयितानि, सम्मा परिसेदितानि, सम्मा परिभावितानि । किञ्चा पि तस्सा कुक्कुटिया न एवं इच्छा उप्पज्जेय्य - 'अहो वत मे कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिग्भिज्जेय्यु' ति, अथ खो भब्बा व ते कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिग्भिज्जित्तुं । तं किस्स हेतु ? तथा हि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि सम्मा अधिसयितानि, सम्मा परिसेदितानि, सम्मा परिभावितानि । एवमेव खो, भिक्खवे, भावन 10 अनुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो किञ्चा पि न एवं इच्छा उप्पज्जेय्य - 'अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चेय्या' ति, अथ खास्स अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति । तं किस्स हेतु ? 'भावितत्ता' तित्स्स वचनीयं । किस्स भावितत्ता ? चतुस्रं सतिपट्टानानं पे०.०. अरियस्स अट्टङ्गकस्स मग्गस्स ।

R 127

५. "सेय्यथापि, भिक्खवे, पलगण्डस्स^१ वा पलगण्डन्तेवासिकस्स वा दिस्सन्ते व वासिजटे^२ अङ्गुलिपदानि दिस्सति^३ अङ्गुट्टपदं^४ । नो च खास्स एवं आणं होति - 'एत्तकं^५ मे अज्ज^६ वासिजटस्स खीणं, एत्तकं^७ हिद्यो^८, एत्तकं परे' ति, अथ खास्स खीणे 'खीणं' तेव^९ आणं होति । एवमेव खो, भिक्खवे, भावनं अनुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो किञ्चा पि 20 न एवं आणं होति - 'एत्तकं मे अज्ज आसवानं खीणं, एत्तकं हिद्यो, एत्तकं परे' ति, अथ खास्स खीणे 'खीणं' तेव आणं होति ।

६. "सेय्यथापि, भिक्खवे, सामुद्दिकाय नावाय वेत्तबन्धनबद्धाय^{१०} छ^{११} मासानि^{१२} उदके परियादाय हेमन्तिकेन थले उक्खित्ताय वातातप-परेतानि बन्धनानि, तानि पावुस्सकेन मेघेन अभिप्पवट्टानि^{१३} अप्प- 25 कसिरेनेव परिहायन्ति^{१४}, पूत्तिकानि भवन्ति । एवमेव खो, भिक्खवे, भावनं अनुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो अप्पकसिरेनेव संयोजनानि पटिप्पस्सम्भन्ति, पूत्तिकानि^{१५} भवन्ती^{१६} ति ।

१ वलभण्डस्स - स्या०, फलगण्डस्स - म० । २. वासिजटो - सी० । ३-३. दिस्सन्ति अङ्गुलिपदानि - सी०, दिस्सन्ति ० - स्या०, रो० । ४-४. एत्तकं वा मे अज्ज - सी०, एत्तकं वा मे अज्जतस्स - स्या० । ५. एत्तकं वा - सी०, स्या० । ६. हीयो - सी०, हीयो - स्या० । ७. त्वेव - सी०, स्या० । ८. वेत्तबन्धनबद्धाय - स्या० । ९-९. छन्मासानि - सी०, स्या०, रो० । १०. अभिप्पवट्टानि - सी० । ११. पटिप्पस्सम्भन्ति - सी०, स्या०, रो० । १२-१२. स्या० पीत्यके नत्थि ।

८. अग्निवखन्धोपसमुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरति महता भिक्खुसङ्घेन सद्धि । अद्दसा खो भगवा अद्धानमग्गप्पटिपन्नो अञ्जतरस्मि पदेसे महन्तं अग्निवखन्धं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं । दिस्वानं मग्गा ओक्कम्म अञ्जतरस्मि खक्खमूले पञ्जत्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो भगवा भिक्खु आमन्तेसि - "पस्सथ नो तुम्हे, भिक्खवे, अमुं महन्तं अग्निवखन्धं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं" ति ?

B. 495,
R. 128

"एवं, भन्ते" ति ।

२. "तं किं मञ्जथ, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं - यं अमुं महन्तं अग्निवखन्धं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं आलिङ्गेत्वा^१ उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा, यं वा खत्तियकञ्जं वा ब्राह्मणकञ्जं वा गहपतिकञ्जं वा मुदुतलुनहत्थपादं^२ आलिङ्गेत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा" ति ?

10

"एतदेव, भन्ते, वरं - यं खत्तियकञ्जं वा ब्राह्मणकञ्जं वा गहपतिकञ्जं वा मुदुतलुनहत्थपादं आलिङ्गेत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा, दुक्ख हेतं, भन्ते, यं अमुं महन्तं अग्निवखन्धं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं आलिङ्गेत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा" ति ।

15

"आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स पापघम्मस्स असुचिसङ्कस्सरसमाचारस्स पटिच्छन्नकम्मन्तस्स अस्समणस्स समणपटिञ्जस्स अब्रह्मचारिस्स ब्रह्मचारिपटिञ्जस्स अन्तोपूतिकस्स" अबस्सुतस्स कसम्बुजातस्स यं अमुं महन्तं अग्निवखन्धं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं आलिङ्गेत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा । तं किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्खवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्ख, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य ।

20

R. 129

"यं च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो पापघम्मो असुचिसङ्कस्सरसमाचारो ... पे०... कसम्बुजातो खत्तियकञ्जं वा ब्राह्मणकञ्जं वा

25

१. सज्जोतिभूत - स्या० । २ दिस्वा - सी०, स्या०, रो० । ३ आलिङ्गेत्वा - सी०, स्या०, रो० । ४ मुदुतलुनहत्थपाद - सी०, मुदुतलुनहत्थपाद - स्या० । ५. अन्तोपूतिस्स - सी०, स्या०, रो० ।

गहपतिकञ्चं वा मुद्गतलुनहृत्थपादं आलिङ्गत्वा उपनिसीदति वा उप-
निपज्जति वा, तं हि तस्स^१, भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय
कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

B. 496

३ “तं किं मञ्जथ, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं — यं बलवा

5 पुरिसो दब्हाय बालरज्जुया उभो जङ्घा^२ वेठेत्वा धंसय्य — सा छवि
छिन्देय्य छवि छेत्वा चम्मं छिन्देय्य चम्मं छेत्वा मंसं छिन्देय्य मंसं छेत्वा
न्हारं छिन्देय्य न्हारं छेत्वा अट्ठि^३ छिन्देय्य अट्ठि^३ छेत्वा अट्ठिमिञ्जं आहच्च
तिट्ठेय्य, यं वा खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपति-
महासालानं वा अभिवादनं^३ सादियेय्या” ति ?

10 “एतदेव, भन्ते, वरं — यं खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहा-
सालानं वा गहपतिमहासालानं वा अभिवादनं सादियेय्य, दुक्खं हेत, भन्ते,
यं बलवा पुरिसो दब्हाय बालरज्जुया ... पे० .. अट्ठिमिञ्जं आहच्च
तिट्ठेय्या” ति ।

15 “आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा
एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स ... पे०... कसम्बुजातस्स यं बलवा पुरिसो
दब्हाय बालरज्जुया उभो जङ्घा वेठेत्वा .. पे०... अट्ठिमिञ्जं आहच्च
तिट्ठेय्य । तं किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्खवे, मरणं वा
निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्ख, न त्वेव तप्यच्चया कायस्स भेदा परं
मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य । यं च खो सो,

R. 190

20 भिक्खवे, दुस्सीलो .. पे० .. कसम्बुजातो खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मण-
महासालानं वा गहपतिमहासालानं वा अभिवादनं सादियति, तं हि
तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा
अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

४. “तं किं मञ्जथ, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं — यं बलवा
25 पुरिसो तिण्हाय सत्तिया तेलघोताय पच्चोरस्मि पहरेय्य, यं वा खत्तिय-
महासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा अञ्जलि-
कम्मं सादियेय्या” ति ?

“एतदेव, भन्ते, वरं — यं खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं
वा गहपतिमहासालानं वा अञ्जलिकम्मं सादियेय्य, दुक्खं हेतं, भन्ते,
30 यं बलवा पुरिसो तिण्हाय सत्तिया तेलघोताय पच्चोरस्मि पहरेय्या” ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स ... पे०... कसम्बुजातस्स यं बलवा पुरिसो तिण्हाय सत्तिया तेलघोताय पच्चोरस्मि पहरेय्य । तं किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्खवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं 5 B 497
निरयं उपपज्जेय्य । यं च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो पापधम्मो ... पे० . कसम्बुजातो खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहा-
सालानं वा अञ्जलिकम्मं सादियति, तं हि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्त
अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं
निरयं उपपज्जति । 10

५. “तं कि मञ्जथ, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं — य बलवा पुरिसो तत्तेन अयोपट्टेन आदित्तेन सम्पज्जलितेन सजोतिभूतेन कायं सम्पलिवेठेय्य, यं वा खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्दादेय्यं चीवरं परिभुञ्जेय्या” ति ? 15

“एतदेव, भन्ते, वरं — यं खत्तियमहासालानं वा .. पे० . सद्दादेय्यं चीवरं परिभुञ्जेय्य, दुक्खं हेतं, भन्ते, यं बलवा पुरिसो तत्तेन अयोपट्टेन आदित्तेन सम्पज्जलितेन सजोतिभूतेन कायं सम्पलिवेठेय्या” ति । 15

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स ... पे०... कसम्बुजातस्स यं बलवा पुरिसो तत्तेन अयोपट्टेन आदित्तेन सम्पज्जलितेन सजोतिभूतेन कायं सम्पलिवेठेय्य । तं किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्खवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य । यं च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो ... पे० . कसम्बुजातो खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहा-
सालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्दादेय्यं चीवरं परिभुञ्जति, तं हि 20
तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा
अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । 25

६. “तं कि मञ्जथ, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं — यं बलवा पुरिसो तत्तेन अयोसङ्कुना मुखं विवरित्वा तत्तं लोहगुळं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं मुखे पक्खिपेय्य — तं तस्स ओट्ठं पि दहेय्यं मुखं पि दहेय्यं जिह्वं पि दहेय्यं कण्ठं पि दहेय्यं उरं पि दहेय्यं अन्तं पि अन्तगुणं 30
R. 132

B. 498

पि आदाय अघोभागा निक्खमेय्य, यं वा खत्तियमहासालान वा ब्राह्मण-
महासालानं वा गहपतिमहासालान वा सद्दादेय्यं पिण्डपात परि-
भुञ्जेय्या” ति ?

“एतदेव, भन्ते, वर - यं खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहा-
5 सालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्दादेय्यं पिण्डपातं परिभुञ्जेय्य, दुक्खं
हेतं^१, भन्ते, यं बलवा पुरिसो तत्तेन अयोसद्धकुना मुखं विवरित्वा तत्तं
लोहगुळं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोत्तिभूतं मुखे पक्खिपेय्य - त तस्स
ओट्टुं पि दहेय्यं मुखं पि दहेय्यं जिह्वं पि दहेय्यं कण्ठं पि दहेय्यं उरं पि
दहेय्यं अन्तं पि अन्तगुणं पि आदाय अघोभागं^२ निक्खमेय्या” ति ।

10 “आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा
एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स ... पे०... कसम्बुजातस्स यं बलवा पुरिसो
तत्तेन अयोसद्धकुना मुखं विवरित्वा तत्तं लोहगुळं आदित्तं सम्पज्जलितं
सजोत्तिभूतं मुखे पक्खिपेय्य - तं तस्स ओट्टुं पि दहेय्यं मुखं पि दहेय्यं जिह्वं
15 पि दहेय्यं कण्ठं पि दहेय्यं उरं पि दहेय्यं अन्तं पि अन्तगुणं पि आदाय अघो-
भागं निक्खमेय्य । तं किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्खवे, मरणं
वा निगच्छेय्य मरणमतं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा पर
मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य । यं च खो सो,
भिक्खवे, दुस्सीलो पापघम्मो . पे०... कसम्बुजातो खत्तियमहासालानं
वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्दादेय्यं पिण्डपात
20 परिभुञ्जति, तं हि तस्स होत्ति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा
परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

R. 133 ७. “तं किं मञ्जथ, भिक्खवे, कत्तमं नु खो वर - यं बलवा
पुरिसो सीसे वा गहेत्वा खन्धे वा गहेत्वा तत्तं अयोमञ्चं वा अयोपीठं
वा अभिनिषीदापेय्य वा अभिनिपज्जापेय्य वा, यं वा खत्तियमहासालान
25 वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्दादेय्यं मञ्चपीठं
परिभुञ्जेय्या” ति ?

“एतदेव, भन्ते, वर - यं खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं
वा गहपतिमहासालानं वा सद्दादेय्यं मञ्चपीठं परिभुञ्जेय्य, दुक्खं हेतं,
भन्ते, यं बलवा पुरिसो सीसे वा गहेत्वा खन्धे वा गहेत्वा तत्तं अयोमञ्चं
30 वा अयोपीठं वा अभिनिषीदापेय्य वा अभिनिपज्जापेय्य वा” ति ।

१-२. दुक्खहेतं - सी० । २ अघोभागा - ती०, स्वा०, टी० ।

“आरोचयामि वो, भिक्षवे, पटिवेदयामि वो, भिक्षवे, यथा एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स ... पे०... कसम्बुजातस्स यं बलवा पुरिसो सीसे वा गहेत्वा खन्धे वा गहेत्वा तत्तं अयोमञ्चं वा अयोपीठं वा अभि-
निसीदापेय्य वा अभिनिपज्जापेय्य वा । तं किस्स हेतु ? ततोनिदानं
हि सो, भिक्षवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्प-
च्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उप-
पज्जेय्य । यं च खो सो, भिक्षवे, दुस्सीलो पापघम्मो ... पे०... कसम्बुजातो
खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा
सद्धादेय्यं मञ्चपीठं परिभुञ्जति । तं हि तस्स, भिक्षवे, होति दीघरत्तं
अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं
निरयं उपपज्जति ।

८. “तं किं मञ्जय, भिक्षवे, कतमं नु खो वरं — यं बलवा पुरिसो उद्धपादं^१ अधोसिरं गहेत्वा तत्ताय लोहकुम्भिया पक्खिपेय्य आदि-
त्ताय सम्पज्जलिताय सजोतिभूताय — सो तत्थ फेणुहेहकं^२ पच्चमानो सकि
पि उद्धं गच्छेय्य सकि पि अधो गच्छेय्य सकि पि तिरियं गच्छेय्य, यं वा
खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा
सद्धादेय्यं विहारं परिभुञ्जेय्या” ति ?

“एतदेव, भन्ते, वरं — यं खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं
वा गहपतिमहासालानं वा सद्धादेय्यं विहारं परिभुञ्जेय्य, दुक्खं हेतं,
भन्ते, यं बलवा पुरिसो उद्धपादं अधोसिरं गहेत्वा तत्ताय लोहकुम्भिया
पक्खिपेय्य आदिताय सम्पज्जलिताय सजोतिभूताय — सो तत्थ फेणुहेहकं
पच्चमानो सकि पि उद्धं गच्छेय्य सकि पि अधो गच्छेय्य सकि पि तिरियं
गच्छेय्या” ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्षवे, पटिवेदयामि वो, भिक्षवे, यथा एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स पापघम्मस्स ... पे०... कसम्बुजातस्स यं
बलवा पुरिसो उद्धपादं अधोसिरं गहेत्वा ... पे०... सकि पि तिरियं
गच्छेय्य । तं किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्षवे, मरणं वा
निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं
मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य^३ । यं च खो सो,
भिक्षवे, दुस्सीलो पापघम्मो ... पे०... कसम्बुजातो खत्तियमहासालानं

१. उद्धपाद — रो० । २. फेणुहेहकं — सी०, स्या०, रो० । ३. उपपज्जति — सी०, स्या० ।

B 571

वा ब्राह्मणमहासालानं वा गृहपतिमहासालानं वा सदादेव्यं विहारं परि-
भुञ्जति । तं हि तस्मिन् भिक्षवे, होति दीघरतं अहिताय बुद्ध्या
कायस्त भेदा परं नरणा अपायं दुर्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

६. "तस्मात्तिह, भिक्षवे, एवं सिद्धितत्त्वं - 'येसं च नयं परि-

- 5 भुञ्जाम श्रीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्यञ्चयनेसज्जपरिवहारं' तेषं ते
कारा महत्कला भविस्सन्ति नहागित्तंता, अन्हाकं चेदायं पञ्चज्जा अयञ्ज,
भविस्सति नफला सज्जया' ति । एवं हि वो, भिक्षवे, सिद्धितत्त्वं -
7 105 'अत्तयं' वा, भिक्षवे, सम्पत्तमानेन अलमेव अप्पमादेन सन्मादेतुं:
परत्थं वा, भिक्षवे, सम्पत्तमानेन अलमेव अप्पमादेन सन्मादेतुं:
10 उभयत्थं वा, भिक्षवे, सम्पत्तमानेन अलमेव अप्पमादेन सन्मादेतुं" ति ।

१०. इदमवोच भगवा । इन्दिस्स च पन वेव्याकरपास्सि भञ्ज-
नाने सट्ठिमत्तानं भिक्षूणं उप्पहं लोहितं मुखतो उग्गच्छि । सट्ठिमत्ता
भिक्षू सिक्खं पञ्चकत्ताय हीनायावत्तनु - "सुट्ठिकरं भगवा, सुट्ठिकरं
भगवा" ति । सट्ठिमत्तानं भिक्षूणं अनुपादाय आसवेहि चित्तानि
15 विर्युच्चिसू ति ।

६. सुनेत्तसुत्तं

१. "भूतपुब्बं, भिक्षवे, सुनेत्तो नाम सत्था अहोसि तित्थिकरो
कामेसु वीतरागो । सुनेत्तस्स खो पन, भिक्षवे, सत्थुनो अनेकानि
सावकसत्तानि अहेत्तुं । सुनेत्तो सत्था सावकानं ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं
देत्तेसि । ये खो पन, भिक्षवे, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय
20 धम्मं देत्तेन्तस्स चित्तानि नप्पसादेत्तुं ते कायस्स भेदा परं नरणा अपायं
दुर्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जिज्जु । ये खो पन, भिक्षवे, सुनेत्तस्स
सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देत्तेन्तस्स चित्तानि पत्तादेत्तुं ते कायस्स
भेदा परं नरणा सुर्गतिं सय्यं लोहं उपपज्जिज्जु ।

२. "भूतपुब्बं, भिक्षवे, सत्थुनो नान सत्था अहोसि ... पे०...
23 अरनेमि नाम सत्था अहोसि ... पे०... कुट्टालको नाम सत्था अहोसि
... पे०... हत्थिपालो नाम सत्था अहोसि ... पे०... जोतिपालो नाम सत्था

१. ० परित्थारणं - सी०, त्या०, रो० । २. सत्तं - सी० । ३. दुक्करं - जी०, त्या०,
रो० । ४. खो भिक्षवे - सी०, त्या० । ५. कुट्टालो - सी०, त्या०, रो० ।

अहोसि ... पे०... अरको नाम सत्या अहोसि तित्थकरो कामेसु वीतरागो । अरकस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि सावकसत्तानि अहेसुं । अरको नाम सत्या सावकानं ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेसि । ये खो पन, भिक्खवे, अरकस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसे-
न्तस्स चित्तानि नप्पसादेसुं, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं 5
विनिपातं निरयं उपपज्जिसु । ये खो पन, भिक्खवे, अरकस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि पसादेसुं, ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जिसु ।

B. 501

R. 136

३. “तं किं मञ्जय, भिक्खवे, यो इमे सत्त सत्थारे तित्थकरे कामेसु वीतरागे अनेकसतपरिवारे ससावकसङ्घे पबुट्टचित्तो^१ अक्कोसेय्य परिभासेय्य, बहुं सो अपुञ्जं पसवेय्या” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“यो, भिक्खवे, इमे सत्त सत्थारे तित्थकरे कामेसु वीतरागे अनेकसतपरिवारे ससावकसङ्घे पबुट्टचित्तो अक्कोसेय्य परिभासेय्य, बहुं सो अपुञ्जं पसवेय्य । यो एकं दिट्ठिसम्पन्नं पुग्गलं पबुट्टचित्तो 15
अक्कोसति परिभासति, अयं ततो बहुतरं अपुञ्जं पसवति । तं किस्स हेतु ? नाहं, भिक्खवे, इतो बहिद्धा एवरूपि खान्ति वदामि यथा मं सन्नहा-
चारीसु ।

“तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खित्तब्बं — ‘न नो’ सन्नहाचारीसु चित्तानि पबुट्टानि मविस्सन्ती’ ति । एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खित्त-
त्तब्बं” ति । 20

१०. अरकसुक्तं

१. “भूतपुब्बं, भिक्खवे, अरको नाम सत्या अहोसि तित्थकरो कामेसु वीतरागो । अरकस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि सावकसत्तानि अहेसुं । अरको सत्या सावकानं एवं धम्मं देसेति^३ — ‘अप्पकं, ब्राह्मण, जीवितं मनुस्सानं परित्तं लह्कं बहुदुक्खं बहुपायासं मन्तायं^४ वोद्धव्वं^५, कत्तब्बं कुसलं, चरित्तब्बं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं । 25

R. 137

१. दुट्टचित्तो - सी०, स्या०, रो० । २. अग्ध - सी०; त्वेव अग्ध - स्या० ।
३. देसेसि - रो० । ४. मन्ताय - सी०, स्या०, रो० । ५. फोद्धव्व - स्या० ।

B 502

‘सैय्यथापि, ब्राह्मण, तिणग्गे उस्सावबिन्दु सुरिये उग्गच्छन्ते खिप्पंयेव पटिविगच्छति, न चिरट्ठितिकं होति, एवमेव खो, ब्राह्मण, उस्सावबिन्दूपमं जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं मन्तायं बोद्धब्बं, कत्तब्बं कुसलं, चरित्तब्बं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स 5 अमरणं ।

‘सैय्यथापि, ब्राह्मण, थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते उदकबुब्बुळं^१ खिप्पंयेव पटिविगच्छति, न चिरट्ठितिकं होति, एवमेव खो, ब्राह्मण, उदकबुब्बुळूपमं^२ जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं मन्तायं बोद्धब्बं, कत्तब्बं कुसलं, चरित्तब्बं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स 10 अमरणं ।

‘सैय्यथापि, ब्राह्मण, उदके दण्डराजि खिप्पयेव पटिविगच्छति, न चिरट्ठितिका होति, एवमेव खो, ब्राह्मण, उदके दण्डराजूपमं^३ जीवितं मनुस्सानं परित्तं ... पे०... नत्थि जातस्स अमरणं ।

‘सैय्यथापि, ब्राह्मण, नदी पब्बतेय्या दूरङ्गमा सीधसोता हार- 15 हारिनी, नत्थि सो खणो वा लयो वा मुहुत्तो वा य सा आवत्तति^४, अथ खो सा गच्छतेव^५ वत्ततेव सन्दतेव^६; एवमेव खो, ब्राह्मण, नदीपब्बतेय्यूपमं जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं ... पे०... नत्थि जातस्स अमरणं ।

‘सैय्यथापि, ब्राह्मण, बलवा पुरिसो जिब्बुग्गे खेळपिण्डं^७ सयूहित्वा अकसिरेनेव^८ वमेय्य; एवमेव खो, ब्राह्मण, खेळपिण्डूपमं जीवितं मनुस्सानं 20 परित्तं ... पे०... नत्थि जातस्स अमरणं ।

R. 138

‘सैय्यथापि, ब्राह्मण, दिवसंसन्तत्ते अयोकटाहे मसपेसिं^९ पक्खित्ता खिप्पंयेव पटिविगच्छति, न चिरट्ठितिका होति, एवमेव खो, ब्राह्मण, मसपेसूपमं जीवितं मनुस्सानं परित्तं ... पे०... नत्थि जातस्स अमरणं ।

‘सैय्यथापि, ब्राह्मण, गावी वज्झा आघातन नीयमाना थं यदेव 25 पादं उद्धरति, सन्तिकेव होति^{१०} वधस्स सन्तिकेव मरणस्स, एवमेव खो, ब्राह्मण, गोवज्झूपमं^{११} जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं^{१२} 30

B 503

१. उदकबुब्बुळ - स्या०, उदके उदकबुब्बुळ - रो० । २. उदकबुब्बुळूपमं - स्या० ।
 ३. दण्डराजूपमं - स्या० । ४. थरति - सी०, धरति - स्या०; आरगति - रो० । ५-५. गच्छते
 च वत्तते च सन्दते च - स्या० । ६. खेळ पिण्ड - सी० । ७. अप्पकसिरेनेव - नी०, रो० ।
 ८. मसपेसी - सी०, स्या०, रो० । ९. स्या० पोत्यके नत्थि । १०. गावीवज्झूपमं - नी०,
 स्या० । ११. बहुपायासं - स्या०, रो० ।

मन्तायं बोद्धव्यं, कत्तव्यं कुसलं, चरितव्यं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अनरणं' ति ।

२. "तेन खो पन, भिक्खवे, समयेन मनुस्सानं सट्ठिवस्ससहस्सानि आयुप्पमाणं अहोसि, पञ्चवस्ससतिका कुमारिका अलंपतेय्या अहोसि । तेन खो पन, भिक्खवे, समयेन मनुस्सानं' छळेव^१ आवाधा अहेसुं - सीतं, 5 उप्पहं. जिघच्छा, पिपासा, उच्चारो, पस्सावो । सो हि नाम, भिक्खवे, अरको सत्या एवं दीघायुकेसु मनुस्सेसु एवं चिरट्ठित्तिकेसु एवं अप्पाबाघेसु सावकानं एवं धम्मं देसेस्सति - 'अप्पकं, ब्राह्मण, जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं मन्तायं बोद्धव्यं, कत्तव्यं कुसलं, चरितव्यं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं' ति । 10

३. "एतरहि तं, भिक्खवे, सम्मा वदमानो वदेय्य - 'अप्पकं जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं मन्तायं बोद्धव्यं, कत्तव्यं कुसलं, चरितव्यं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं' ति । एतरहि, भिक्खवे, यो चिरं जीवति सो वस्ससतं अप्पं वा भिय्यो । वस्ससतं खो पन, भिक्खवे, जीवन्तो तीणियेव उतुसतानि जीवति - उतुसतं 15 हेमन्तानं, उतुसतं गिम्हानं, उतुसतं वस्सानं । तीणि खो पन, भिक्खवे, उतुसतानि जीवन्तो द्वादसयेव माससतानि जीवति - चत्तारि माससतानि हेमन्तानं, चत्तारि माससतानि गिम्हानं, चत्तारि माससतानि वस्सानं । द्वादस खो पन, भिक्खवे, माससतानि जीवन्तो चतुवीसत्तियेव^२ अद्दमाससतानि^३ जीवति - अद्दमाससतानि हेमन्तानं, अद्दमाससतानि गिम्हानं, अद्दमाससतानि वस्सानं । चतुवीसति खो पन, भिक्खवे, अद्दमाससतानि जीवन्तो छत्तिसंयेव रत्तिसहस्सानि जीवति - द्वादस रत्तिसहस्सानि हेमन्तानं, द्वादस रत्तिसहस्सानि गिम्हानं, द्वादस रत्तिसहस्सानि वस्सानं । छत्तिसं खो पन, भिक्खवे, रत्तिसहस्सानि जीवन्तो द्वेसत्तियेव^४ भत्तसहस्सानि भुञ्जति - चतुवीसति भत्तसहस्सानि हेमन्तानं, चतुवीसति 25 भत्तसहस्सानि गिम्हानं, चतुवीसति भत्तसहस्सानि वस्सानं सट्ठि मातु-थञ्जाय सट्ठि भत्तन्तरायेन^५ ।

४. "तत्रिमे भत्तन्तराया कपिमिद्धो^६ पि भत्तं न भुञ्जति, दुक्खितो पि भत्तं न भुञ्जति, व्याधितो पि भत्तं न भुञ्जति, उपोसथिको

१. मनुस्सा - सी० । २. छळेव - सी०, स्या० । ३. चतुवीसति येव - सी०, स्या०, रो० । ४. अद्दमाससतानि - स्या० । ५. द्वेसत्तियेव - सी०, स्या०, रो० । ६. भत्तन्तरायेन - सी० । ७. कुन्ति - सी०, स्या०, रो० ।

B 504

पि भत्तं न भुञ्जति, अलाभकेन पि भत्तं न भुञ्जति । इति खो, भिक्खवे, मया वस्ससतायुक्त्स्स मनुस्सस्स आयु पि सङ्घातो, आयुप्पमाणं पि सङ्घातं, उत्तू पि सङ्घाता, संवच्छरा पि सङ्घाता, मासा पि सङ्घाता, अद्धमासा पि सङ्घाता, रत्ति पि सङ्घाता, दिवा पि सङ्घाता, भत्ता पि सङ्घाता, भत्तन्तराया पि सङ्घाता । यं, भिक्खवे, सत्थारा करणीय सावकानं हित्तिसिना अनुकम्पकेन अनुकम्पं उपादाय; कतं वो त मया एतानि, भिक्खवे, रुक्खमूलानि एतानि सुञ्जागारानि । ज्ञायथ, भिक्खवे, मा पमादत्थ; मा पच्छा विप्पटिसरिणो अहुवत्थ । अयं वो अम्हाकं अनुसासनी' ति ।

महावग्गो सत्तमो' ।

तत्सुद्धानं

R. 140 10

हिरीसुरियं^१ उपमा, धम्मञ्जू पारिच्छत्तकं ।
सक्कच्चं^२ भावना^३ अग्गि, सुनेत्तधरकेन^४ चा ति' ॥

८. विनयवग्गो

१. पठमविनयधरसुत्तं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्ति जानाति, अनापत्ति जानाति, लहुकं आपत्ति जानाति, गरुहकं आपत्ति जानाति, सीलवा होति पातिभोक्ख-
संवरसंबुतो विहरति आचारयोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु^१ वज्जेसु भयदस्सावी
समादाय सिकखति सिकखापदेसु, चतुस्रं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं विट्ठ-
धम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी,
आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्चाविमुत्ति विट्ठेव धम्मो सयं
अभिञ्ज्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे,
सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होती' ति ।

१ बुद्धिमी - सी०, त्या० । २. हिरीसुरिय नागरं - सी०, त्या०, रो० ।
३-३. सक्कच्चं भावन - सी०, त्या०; सक्कत्वा भावन - रो० । ४-४. सुनेत्त-धरकेन ते
दसा ति - सी०; सुनेत्त-धरकेनानुसासनी ति - त्या० । ५. अनुयत्तेषु - सी०, रो० ।

२. दुत्तियविनयधरसुत्तं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्ति जानाति, अनापत्ति जानाति, लहुकं आपत्ति जानाति, गरुक्कं आपत्ति जानाति, उभयानि खो पनस्स पात्ति-मोक्खानि वित्थारेण स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुवि-निच्छित्तानि सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो, चतुस्रं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिर-लाभी, आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होती" ति ।

B. 505

R. 141

३. त्तियविनयधरसुत्तं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्ति जानाति, अनापत्ति जानाति, लहुकं आपत्ति जानाति, गरुक्कं आपत्ति जानाति, विनये खो पन ठित्तो होति असंहीरो, चतुस्रं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकाम-लाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं खया अनासवं चेतो-विमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उप-सम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होती" ति ।

10

15

४. चतुर्थविनयधरसुत्तं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्ति जानाति, अनापत्ति जानाति, लहुकं आपत्ति जानाति, गरुक्कं आपत्ति जानाति, अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं - एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ...पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, दिव्वेण चक्खुना विसुद्धेण अतिककन्तमानुसकेण यथाकम्मूपगे सत्ते पज्जानाति, आसवानं खया अना-सवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होती" ति ।

20

25

B. 506

५. पठमविनयधरसोभनसुत्तं

R. 142

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो^१ विनयधरो सोभति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं आपत्तिं जानाति, गरुक्कं आपत्तिं जानाति, सीलवा होति ... पे०.. सभादाय सिक्खति सिक्खापदंसे, चतुल्लं ज्ञानानं आभिचेत्तसिकानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो विनयधरो सोभती" ति ।

६. दुतियविनयधरसोभनसुत्तं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो विनयधरो सोभति ! कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं आपत्तिं जानाति, गरुक्कं आपत्तिं जानाति, उभयानि खो पनस्स पात्तिमोक्खानि वित्थारेण स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छित्तानि सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो, चतुल्लं ज्ञानानं .. पे०.. अकसिरलाभी, आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो विनयधरो सोभती" ति ।

७. ततियविनयधरसोभनसुत्तं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्ना- तो विनयधरो सोभति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं आपत्तिं जानाति, गरुक्कं आपत्तिं जानाति, विनये खो पन ठितो होति असहीरो, चतुल्लं ज्ञानानं . पे०. . अकसिरलाभी, आसवानं खया . पे० सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो विनयधरो सोभती" ति ।

R. 143

20

८. चतुत्थविनयधरसोभनसुत्तं

B. 507

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो विनयधरो सोभति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं आपत्तिं जानाति, गरुक्कं आपत्तिं जानाति, अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति,

१ समन्नागतो भिक्खु - सी०, स्या०, रो० ।

सेय्यथीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं सउद्देसं
अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अति-
क्कन्तमानुसकेन ... पे०... आसवानं खया ... पे०... सच्छिकत्वा उप-
सम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो
विनयघरो सोभती” ति ।

5

६. सत्थुसासनसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा उपालि येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो
आयस्मा उपालि भगवन्तं एतदवोच —

२. “साधु मे, भन्ते, भगवा सङ्घित्तेन धम्मं देसेतु, यमहं भगवतो
धम्मं सुत्वा एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरेय्यं” ति । 10

“ये खो त्वं, उपालि, धम्मो जानेय्यासि — इमे धम्मा न एकन्त-
निब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बाना-
नाय संवत्तन्ती” ति; एकसेन, उपालि, धारेय्यासि — नेसो धम्मो नेसो
विनयो नेतं सत्थुसासनं” ति । ये च खो त्वं, उपालि, धम्मो जानेय्यासि
— ‘इमे धम्मा एकन्तनिब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय 15
सम्बोधायां निब्बानाय संवत्तन्ती’ ति; एकसेन, उपालि, धारेय्यासि —
‘एसो धम्मो एसो विनयो एतं सत्थुसासनं’” ति ।

१०. अधिकरणसमथसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, अधिकरणसमथा धम्मा उप्पन्नुप्पन्नानं
अधिकरणान समथाय वूपसमाय । कतमे सत्त ? सम्मुखविनयो
दातव्वो, सत्तिविनयो दातव्वो, अमूह्विनयो दातव्वो, पटिञ्जात- 20
करणं दातव्वं, येमुय्यसिका दातव्वा, तस्सपापियसिका दातव्वा, तिण-
वत्थारको दातव्वो । इमे खो, भिक्खवे, सत्त अधिकरणसमथा धम्मा
उप्पन्नुप्पन्नानं अधिकरणानं समथाय वूपसमाया” ति ।

R. 144

B. 508

विनयवग्गो अट्ठमो^१ ।

१-१. पटिञ्जातकरण येमुय्यसिका तस्स पापियसिका तिणवत्थारको — स्या० ।
२ ततियो — स्या० ।

तस्सुद्धानं

चतुरो विनयधरा, चतुरो^१ चैव सोभना^१ ।
सासनं^२ अधिकरण - समथेनट्टमे दसा ति^३ ॥

६. समणवग्गो

१. भिक्खुसुत्तं

“सत्तन्नं, भिक्खवे, धम्मानं भिन्नत्ता भिक्खु होति । कतमेसं सत्तन्नं ? सक्कायदिट्ठि भिन्ना होति, विचिकिच्छा भिन्ना होति, सील-
5 ब्बतपरामासो भिन्नो होति, रागो भिन्नो होति, दोसो भिन्नो होति, मोहो भिन्नो होति, मानो भिन्नो होति । इमेसं खो, भिक्खवे, सत्तन्न धम्मान भिन्नत्ता भिक्खु होती” ति ।

२. समणसुत्तं

१. सत्तन्नं, भिक्खवे, धम्मानं समितत्ता समणो होति .. पे०... ।

३. ब्राह्मणसुत्तं

१. बाहितत्ता ब्राह्मणो होति ... पे० . ।

४. सोत्तियसुत्तं

10 १. निस्सुत्ता^१ सोत्तियो^२ होति .. पे०... ।

५. न्हातकसुत्तं

१ न्हातत्ता^३ न्हातको^४ होति पे०... ।

१-१ चतुरो विनयधरसोभना होन्ति - सी०, रो० । २-२ सासन अट्टमवग्गे दस पालि अधिकरणसमथेना ति - सी०; सासन अट्टमवग्गे दस पालि अधिकरणसमथेना ति - रो० । ३ निस्सुत्ता - स्या०, रो० । ४ सोत्तिको - स्या०, सोत्तिको - रो० । ५-५ न्हातत्ता न्हातको - सी०, स्या०; निनन्हातत्ता न्हातको - रो० ।

६. वेदगूसुत्तं

१. विदितत्ता वेदगू होति ... पे०... ।

R. 145

७. अरियसुत्तं^१

१. आरकत्ता^२ अरियो होति ... पे०... ।

८. अरहामुत्तं

१. “आरकत्ता अरहा होति । कतमेसं सत्तन्नं ? सक्काय-दिट्ठि आरका होति, विचिकिच्छा आरका होति, सीलब्बतपरामासो आरको होति, रागो आरको होति, दोसो आरको होति, मोहो आरको होति, मानो आरको होति । इमेसं खो, भिक्खवे, सत्तन्नं धम्मानं आरकत्ता अरहा होती” ति ।

९. असद्धम्मसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, असद्धम्मा । कतमे सत्त ? अस्सद्धो होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी^३ होति, अप्पस्सुतो होति, कुसीतो होति, मुट्ठस्सति होति, दुप्पञ्चो होति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त असद्धम्मा” ति ।

१०. सद्धम्मसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, सद्धम्मा । कतमे सत्त ? सद्धो होति, हिरीमा होति, ओत्तप्पी होति, बहुस्सुतो होति, आरद्धविरियो होति, सतिमा होति, पञ्चवा होति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त सद्धम्मा” ति ।

समणवग्गो नवमो ।

तत्सुद्धानं

भिक्खुं समणो ब्राह्मणो, सोत्तियो चेव न्हातको ।

वेदगू अरियो अरहा, असद्धम्मा च सद्धम्मा ति ॥

15 B 510

१ स्या० पौष्यके द्वयं सुत्तं न विस्ससि । २. अरहत्ता - सी०; अरीहत्ता - रो० ।
३. अनोत्तप्पी - सी० ।

१०. आहुनेय्यवग्गो

१ "सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या ... पे०.. दक्खिण्येया अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्जकखेतं लोकस्स । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो चक्खुस्मि अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्ची अनिच्चपटिसवेदी सततं समितं अब्बोकिण्ण चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो आसवानं खया अनासवं चेतो-
विमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव घम्मे सयं अमिञ्जा सच्छिकत्वा उप-
सम्पज्ज विहरति । अयं खो, भिक्खवे, पठमो पुग्गलो आहुनेय्यो पाहु-
नेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जकखेतं लोकस्स ।

R 146

"पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो चक्खुस्मि अनिच्चा-
नुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्ची अनिच्चपटिसवेदी सततं समितं अब्बो-
किण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । तस्स अपुब्ब
अचरिमं आसवपरियादानं च होति जीवितपरियादानं च । अयं, भिक्खवे,
दुत्तियो पुग्गलो आहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जकखेतं लोकस्स ।

"पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो चक्खुस्मि अनिच्चा-
नुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्ची अनिच्चपटिसवेदी सततं समितं अब्बो-
किण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो पञ्चद्व-
ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया अन्तरापरिनिब्बायी होति ... पे० ..
उपहृच्चपरिनिब्बायी होति ... पे०... असङ्खारपरिनिब्बायी होति
... पे०... ससङ्खारपरिनिब्बायी होति ... पे० .. उद्धंसोतो होति अकनिट्ठ-
गामी । अयं, भिक्खवे, सत्तमो पुग्गलो आहुनेय्यो .. पे०... अनुत्तरं
पुञ्जकखेतं लोकस्स । इमे खो, भिक्खवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या पाहु-
नेय्या दक्खिण्येया अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्जकखेतं लोकस्सा"
ति ।

B 511

२-द. सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या . पे०...
अनुत्तरं पुञ्जकखेतं लोकस्स । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे,
एकच्चो पुग्गलो चक्खुस्मि दुक्खानुपस्सी विहरति .. पे० चक्खुस्मि
अनत्तानुपस्सी विहरति ... पे०. चक्खुस्मि खयानुपस्सी विहरति .. पे० .
चक्खुस्मि वयानुपस्सी विहरति ... पे०... चक्खुस्मि विरागानुपस्सी विह-
रति .. पे०... चक्खुस्मि निरोधानुपस्सी विहरति पे० चक्खुस्मि
पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरति ... पे०... ।

30

६-४८. सोतस्मि ... पे०... धानस्मि ... जिह्वाय ... कार्यस्मि ...
मनस्मि ... पे०... ।

४६-६६. रूपेसु ... पे०... सद्देसु ... गन्धेसु ... रसेसु ... फोटुब्बेसु
... धम्मसेसु ... पे०... । R. 147

६७-१४४. चक्खुविञ्जाणे ... पे०... सोतविञ्जाणे ... धान- 5
विञ्जाणे ... जिह्वाविञ्जाणे ... कायविञ्जाणे ... मनोविञ्जाणे ... पे०... ।

१४५-६२. चक्खुसम्फस्से ... पे०... सोतसम्फस्से ... धान-
सम्फस्से ... जिह्वासम्फस्से ... कायसम्फस्से ... मनोसम्फस्से ... पे०... ।

१६३-२४०. चक्खुसम्फस्सजाय वेदनाय ... पे०... सोत-
सम्फस्सजाय वेदनाय ... धानसम्फस्सजाय वेदनाय ... जिह्वासम्फस्सजाय 10
वेदनाय ... कायसम्फस्सजाय वेदनाय ... मनोसम्फस्सजाय वेदनाय
... पे०... ।

२४१-८८. रूपसञ्जाय ... पे०... सद्दसञ्जाय ... गन्ध-
सञ्जाय ... रससञ्जाय ... फोटुब्बसञ्जाय ... धम्मसञ्जाय ... पे०... ।

२८६-३३६. रूपसञ्चेतनाय ... पे०... सद्दसञ्चेतनाय ... गन्ध-
सञ्चेतनाय ... रससञ्चेतनाय ... फोटुब्बसञ्चेतनाय ... धम्मसञ्चेतनाय 15
... पे०... ।

३३७-८४. रूपतण्हाय ... पे०... सद्दतण्हाय ... गन्धतण्हाय ...
रसतण्हाय ... फोटुब्बतण्हाय ... धम्मतण्हाय ... पे०... ।

३८५-४३२. रूपवित्तके ... पे०... सद्दवित्तके ... गन्धवित्तके 20
... रसवित्तके ... फोटुब्बवित्तके ... धम्मवित्तके ... पे०... ।

४३३-८०. रूपविचारे ... पे०... सद्दविचारे ... गन्धविचारे ...
रसविचारे ... फोटुब्बविचारे ... धम्मविचारे ... पे०... ।

४८१-५२८. "पञ्चकखन्धे" ... पे०... रूपकखन्धे ... वेदनाकखन्धे
... सञ्जाकखन्धे ... सङ्खारकखन्धे ... विञ्जाणकखन्धे अनिच्चानुपस्सी 25
विहरति ... पे०... दुक्खानुपस्सी विहरति ... अनत्तानुपस्सी विहरति ...
खयानुपस्सी विहरति ... वयानुपस्सी विहरति ... विरागानुपस्सी विहरति
... निरोधानुपस्सी विहरति ... पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरति ... पे०...
लोकस्सा" ति ।

B. 512

आहुनेय्यवग्नो दसमो ।

१. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि ।

तत्सुद्धानं

5 छद्धारारम्मणस्वेत्थ, विञ्जाणेषु च फस्सेसु ।
 वेदनासु च द्वारस्स, सुत्ता होन्ति विसुं अट्ट ॥
 सञ्जा सञ्चेतना तण्हा, वितक्केसु विचारे च ।
 गोचरस्स विसुं अट्ट, पञ्चकखन्धे च पञ्चेके ॥
 सोळसस्वेत्थ मूलेसु, अनिच्चं दुक्खमनत्ता ।
 खया वया विरागा च, निरोधा पटिनिस्सग्गा ॥
 कंमं अट्टानुपस्सना, योजेत्वान विसुं विसुं ।
 सम्पिण्डितेषु सब्बेषु, होन्ति पञ्च सतानि च ।
 अट्टवीसति सुत्तानि, आहुनेय्ये च वग्गिके ॥

— ० —

११. रागपेय्यालं

R. 148 10 १. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय सत्त धम्मा भावेतब्बा ।
 कतमे सत्त ? सतिसम्बोज्झङ्गो .. पे०.. उपेक्खासम्बोज्झङ्गो - रागस्स,
 भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा” ति ।

२. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय सत्त धम्मा भावेतब्बा ।
 कतमे सत्त ? अनिच्चसञ्जा, अनत्तसञ्जा, असुभसञ्जा, आदीनव-
 15 सञ्जा, पहानसञ्जा, विरागसञ्जा, निरोधसञ्जा - रागस्स, भिक्खवे,
 अभिञ्जाय इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा” ति ।

B. 519 ३. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय सत्त धम्मा भावेतब्बा ।
 कतमे सत्त ? असुभसञ्जा, मरणसञ्जा, आहारे पटिकूलसञ्जा,
 सब्बलोके अनभिरतसञ्जा, अनिच्चसञ्जा, अनिच्चे दुक्खसञ्जा,
 20 दुक्खे अनत्तसञ्जा - रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे सत्त धम्मा
 भावेतब्बा” ति ।

४-३०. “रागस्स, भिक्खवे, परिञ्जाय ... पे०... परिकखयाय
 ... पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय
 ... पे०... पटिनिस्सग्गाय इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा” ति ।

25 ३१-५१०. “दोसस्स ... पे०... मोहस्स ... कोधस्स ... उपना-
 हस्स ... मक्खस्स ... पळासस्स” ... इत्साय ... मच्छरियस्स ... मायाय ..

१-१ इमा उद्धानगाथायो सी०, स्था०, रो० पोत्थकेषु न विस्तन्ति । २. पटिकूल-
 सञ्जा - सी०, स्था०, रो० । ३. पलासस्स - सी०, स्था० ।

साठेव्यस्स ... थम्भस्स ... सारम्भस्स ... मानस्स ... अतिमानस्स ...
 मदस्स ... पमादस्स ... अभिञ्जाय ... पे०... परिञ्जाय ... परिक्रयाय
 ... पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ...
 पटिनिस्सग्गाय ... पे० . इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा” ति ।

इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खु भगवतो भासितं अभि- 5 R. 149
 नन्दुं ति ।

रागपेय्यालं निद्धितं ।
 सत्तकनिपातो^१ निद्धितो^१ ।

—:०:—

८. अट्टकनिपातो

१. मेत्तावग्गो

१. मेत्तासुत्तं

B.vol III, 1,
R. 150

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
अनाथपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि -
“भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा
एतदवोच -

5 २. “मेत्ताय, भिक्खवे, चेतोविमुत्तिया आसेविताय भाविताय
बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुट्ठिताय परिचिताय सुसमारद्धाय
अट्टानिसंसा पाटिकङ्खा । कतमे अट्ट ? सुखं सुपत्ति, सुखं पटिबुज्जति,
न पापकं सुपिनं पस्सति, मनुस्सानं पियो होति, अमनुस्सान पियो होति,
देवता रक्खन्ति, नास्स अग्गि वा विसं वा सत्थं वा कमत्ति, उत्तरि अप्पटि-
10 विज्जन्तो ब्रह्मलोकूपगो होति । मेत्ताय, भिक्खवे, चेतोविमुत्तिया
आसेविताय भाविताय बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुट्ठिताय
परिचिताय सुसमारद्धाय इमे अट्टानिसंसा पाटिकङ्खा ति ।

B. 2

“यो च मेत्तं भावयति, अप्पमाणं पटिस्सतो” ।
तनू संयोजना होन्ति, पस्सतो उपधिक्खयं ॥

R 151 15

“एकं पि चे पाणमदुट्ठचित्तो,
मेत्तायति कुसली” तेन होति ।
सब्बे च पाणे मनसानुकम्पी,
पहूतमरियो पकरोति पुञ्जं ॥

20

“ये सत्तसण्हं पथवि” विजेत्वा,
राजिसयो^१ यजमाना अनुपरियगा^२ ।
सस्समेघं^३ पुरिसमेघं,
सम्मापासं वाजपेय्यं निरगळं^४ ॥

१. पतिस्सतो - सी० । २. कुसल - स्या० । ३. व - सी०, स्या०, रो० । ४. मनसानु-
कम्पि - स्या०, रो० । ५. पठवि - सी०, स्या०, रो० । ६. जिनित्वा - सी०, स्या० ।
७. राजिस्सयो - स्या०; राजीसयो - रो० । ८. अनुचारिणा - स्या०, नुपरियया - रो० ।
९. अस्समेघ - रो० । १०. निरगल - सी० ।

“मेतस्स चित्तस्स सुभावितस्स,
कलं पि ते नानुभवन्ति सोळ्ळसिं ।
चन्दध्पभा तारगणा व सब्बे,
यथा^१ न अग्घन्ति कलं पि सोळ्ळसिं^२ ॥

“थो न हून्ति^३ न घातेति, न जिनाति न जापये ।
मेत्तसो^४ सब्बभूतानं, वेरं तस्स न केनची” ति ॥

5

२. पञ्चासुतं

१. “अट्टिमे, भिक्खवे, हेतू अट्ट पच्चया आदिब्रह्मचारियिकाय पञ्चाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तन्ति । कतमे अट्टे? इध, भिक्खवे, भिक्खु सत्थारं उपनिस्साय विहरति अञ्जतरं वा गरुट्टानियं” सन्नह्मचारि,
यत्थस्स तिब्बं हिरोत्तप्पं पच्चुपट्टितं होति पेमं च गारवो च । अयं, भिक्खवे, पठमो हेतु पठमो पच्चयो आदिब्रह्मचारियिकाय पञ्चाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

10

२. “सो तं सत्थारं उपनिस्साय विहरन्तो^५ अञ्जतरं वा गरुट्टानियं सन्नह्मचारि, यत्थस्स तिब्बं हिरोत्तप्पं पच्चुपट्टितं होति पेमं च गारवो च, ते कालेन कालं उपसङ्कमित्वा परिपुच्छति परिपुच्छति — ‘इदं, भन्ते, कथं, इमस्स को अत्थो’ ति ? तस्स ते आयस्मन्तो अविवटं चैव विवरन्ति”, अनुत्तानीकतं च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेषु च कङ्काठानियेषु धम्मेषु कङ्कं पटिविनोदेन्ति । अयं, भिक्खवे, दुत्तियो हेतु दुत्तियो पच्चयो आदिब्रह्मचारियिकाय पञ्चाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

15 R. 152

B. 3

20

३. “सो तं धम्मं सुत्वा द्वयेन वूपकासेन सम्पादेति — कायवूपकासेन च चित्तवूपकासेन च । अयं, भिक्खवे, तत्तियो हेतु तत्तियो पच्चयो आदिब्रह्मचारियिकाय पञ्चाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

25

१. सोळ्ळसिं—सी० । २-२ सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ३. हून्ति—सी०, स्या० ।
४. मेत्तसो—स्या० । ५. गरुट्टानिकं—सी० । ६. विहरति—सी०, स्या० । ७. विवटन्ति—स्या० ।

४. "सीलवा होति, पातिभोक्खसंवरसंवृतो विहरति आचार-
 गोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खा-
 पदेसु । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो हेतु चतुत्थो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय
 पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय
 5 भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

५. "बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो । ये ते धम्मा आदि-
 कल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सब्यञ्जन^१ केवल-
 परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता
 होन्ति धाता^२ वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा ।
 10 अयं, भिक्खवे, पञ्चमो हेतु पञ्चमो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय
 पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय
 भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

R. 153

६. "आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय,
 कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दम्हपरक्कमो अनिक्खत्तघुरो
 15 कुसलेसु धम्मेसु । अयं, भिक्खवे, छट्ठो हेतु छट्ठो पच्चयो आदिब्रह्म-
 चरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्यो-
 भावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

B. 4

७. "सङ्गतो खो पन अनानाकथिको होति अतिरञ्छान-
 कथिको । सामं वा धम्मं भासति परं वा अञ्जेसति अरियं वा तुण्हीभाव
 20 नातिमञ्जति । अयं, भिक्खवे, सत्तमो हेतु सत्तमो पच्चयो आदिब्रह्म-
 चरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्यो-
 भावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

८. "पच्चसु खो पन उपादानक्खन्वेसु उदयब्बयानुपस्सी विह-
 रति — 'इति रूपं, इति रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स अत्थङ्गमो, इति
 25 वेदना, इति वेदनाय समुदयो, इति वेदनाय अत्थङ्गमो; इति सञ्जा
 ... पे०... इति सङ्खारा ... इति विञ्जाणं, इति विञ्जाणस्स समुदयो, इति
 विञ्जाणस्स अत्थङ्गमो' ति । अयं, भिक्खवे, अट्ठमो हेतु अट्ठमो पच्चयो
 आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय
 भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

१. सब्यञ्जन — सी०, रो० । २. धता — सी०, स्या०, रो० ।

६. “तमेनं सन्नह्याचारी एवं सम्भावेन्ति” — ‘अयं’ खो^१ आर्यस्मा सत्थारं उपनिस्साय विहरति अञ्जतरं वा गरुट्टानियं सन्नह्याचारिं, यत्थस्स तिब्बं हिरोत्तप्यं पच्चुपट्टितं होति पेमं च गारवो च । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती^२ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय^३ गरुत्ताय^३ भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संवत्तति ।

5

१०. “तं खो पनायमायस्मा सत्थारं उपनिस्साय विहरन्तो अञ्जतरं वा गरुट्टानियं सन्नह्याचारिं, यत्थस्स तिब्बं हिरोत्तप्यं पच्चुपट्टितं होति पेमं च गारवो च, ते^४ कालेन कालं उपसङ्कमित्वा परिपुच्छति परिपुच्छति — इदं, भन्ते, कथं; इमस्स को अत्थो ति ? तस्स ते आर्य-स्मन्तो अबिवटं चेव विवरन्ति, अनुत्तानीकतं च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेषु च कङ्खाठानियेषु धम्मेषु कङ्खं पटिविनोदेन्ति । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती^२ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संवत्तति ।

R. 154

10

११. “तं खो पनायमायस्मा धम्मं सुत्वा द्वयेन^५ वूपकासेन सम्पादेति — कायवूपकासेन च चित्तवूपकासेन च । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती^२ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संवत्तति ।

15

१२. “सीलवा खो पनायमायस्मा पात्तिमोक्खसंवरसंबुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती^२ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संवत्तति ।

B. 5

20

१३. “बहुस्सुतो खो पनायमायस्मा सुतधरो सुतसञ्जिचयो । ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सञ्जञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथा रूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति घाता वचसा परिचिता मनसानुपेविस्सता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती^२ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संवत्तति ।

25

१. सम्भावयन्ति — सी० । २-२. स्या० पोत्यके नत्थि । ३-३. पियत्ताय गरुत्ताय — स्या० । ४. सो — सी०, स्या० । ५. येन — सी० ।

१४. “आरद्धविरियो खो पनायमायस्मा विहरति अकुसलानं धम्मानं पहाणाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खत्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । अद्वा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय साम-

5 ज्ञाय एकीभावाय संवत्तति ।

R 155

१५. “सञ्चगतो खो पनायमायस्मा अनानाकथिको होति अतिरञ्छानकथिको । सामं वा धम्मं भासति परं वा अज्झेसति अरियं वा तुण्हीभावं नात्तिमञ्चति । अद्वा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय

10 एकीभावाय संवत्तति ।

१६. “पञ्चसु खो पनायमायस्मा उपादानक्खन्धेसु उदयब्ब-
यानुपस्सी विहरति — इति रूपं, इति रूपस्सं समुदयो, इति रूपस्स
अत्थङ्गमो; इति वेदना ... पे०... इति सञ्जा ... इति सञ्जारा ... इति
विञ्जाणं, इति विञ्जाणस्स समुदयो, इति विञ्जाणस्स अत्थङ्गमो
15 ति । अद्वा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि
धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संवत्तति ।

१७. “इमे खो, भिक्खवे, अट्ट हेतू अट्ट पञ्चया आदिब्रह्मचारि-
काय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय
वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तन्ती’ ति ।

३. पठमअप्पियसुत्तं

B 6 20

१. “अट्टहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह-
चारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अग्ररु च अभावनीयो च । कतमेहि
अट्टहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अप्पियपसंसी च होत्ति, पियगरही च,
लाभकामो च, संवकारकामो च, अहरिको’ च, अनोत्तप्पी च, पापिच्छो
च, भिञ्छादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्टहि धम्मेहि समन्नागतो
25 भिक्खु सन्नहचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अग्ररु च
अभावनीयो च ।

२. “अट्टहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नहचारीनं
पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि अट्टहि ?

इध, भिक्खवे, भिक्खु न अप्पियपसंसी च होति, न पियगरही च, न लाभकामो च, न सक्कारकामो च, हिरीमा च होति, ओत्तप्पी च, अप्पिच्छो च, सम्मादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा" ति ।

४. दुत्तियथप्पियसुत्तं

१. "अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं 5
अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनियो च । कतमेहि अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु लाभकामो च होति, सक्कारकामो च, अनवञ्जत्तिकामो च, अकालञ्जू च, अमत्तञ्जू च, असुचि च, बहुभाणी च, अनक्कोसकपरिभासको च सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं अप्पियो च होति अमनापो 10
च अगरु च अभावनीयो च ।

२. "अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न लाभकामो च होति, न सक्कारकामो च, न अनवञ्जत्तिकामो च, कालञ्जू च, मत्तञ्जू च, सुचि च, न बहुभाणी च, 15
अनक्कोसकपरिभासको च सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनियो चा" ति ।

५. पठमलोकधम्मसुत्तं

१. "अट्ठिमे, भिक्खवे, लोकधम्मा लोकं अनुपरिवत्तन्ति, लोको च अट्ठ लोकधम्मे अनुपरिवत्तति । कतमे अट्ठ ? लाभो च, अलाभो 20
च, यसो च, अयसो च, निन्दा च, पसंसा च, सुखं च, दुक्खं च — इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ लोकधम्मा लोकं अनुपरिवत्तन्ति, लोको च इमे अट्ठ लोकधम्मे अनुपरिवत्तती ति ।

B 7

R 157

"लाभो अलाभो च यसायसो च,
निन्दा पसंसा च सुखं दुक्खं च ।
एते अनिच्चा मनुजेषु धम्मा,
असस्सता विपरिणामधम्मा ॥

25

“एते च ज्ञत्वा सतिमा सुमेधो ,
अवेक्खति विपरिणामघम्मे ।
इदुस्स घम्मा न मथेन्ति चित्तं ,
अनिदुत्तो नो पटिघातमेति ॥

5

“तस्सानुरोधा अथवा विरोधा ,
विधूपिता अत्थङ्गता^१ न सन्ति ।
पदं च ज्ञत्वा विरजं असोकं ,
सम्मप्पजानाति भवस्स पारगू” ति ॥

६. दुतियलोकघम्मसुत्तं

१. “अट्टिमे, भिक्खवे, लोकघम्मा लोकं अनुपरिवत्तन्ति, लोको
10 च अट्ट लोकघम्मे अनुपरिवत्तति । कतमे अट्ट ? लाभो च, अलाभो
च, यसो च, अयसो च, निन्दा च, पसंसा च, सुखं च, दुक्खं च - इमे खो,
भिक्खवे, अट्ट लोकघम्मा लोकं अनुपरिवत्तन्ति, लोको च इमे अट्ट लोक-
घम्मे अनुपरिवत्तति ।

२. “अस्सुतवतो, भिक्खवे, पुथुज्जनस्स उप्पज्जति लाभो पि
15 अलाभो पि यसो पि अयसो पि निन्दा पि पसंसा पि सुखं पि दुक्खं पि;
सुतवतो पि, भिक्खवे, अरियसावकस्स उप्पज्जति लाभो पि अलाभो
पि यसो पि अयसो पि निन्दा पि पसंसा पि सुखं पि दुक्खं पि । तत्र,
R 158 भिक्खवे, को विससो को अधिप्पयासो^१ किं नानाकरणं^३ सुतवतो अरिय-
सावकस्स अस्सुतवता पुथुज्जनेना” ति ?

B. 8 20 “भगवम्मूलका नो, भन्ते, घम्मा भगवन्नेत्तिका भगवम्पटि-
सरणा । साधु वत, भन्ते, भगवन्तयेव पटिभातु एतस्स भासितस्स
अत्थो । भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति ।

३. “तेन हि, भिक्खवे, सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासि-
स्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं ।
25 भगवा एतदवोच - “अस्सुतवतो, भिक्खवे, पुथुज्जनस्स उप्पज्जति
लाभो । सो न इति पटिसञ्चिक्खति - ‘उप्पन्नो खो मे अयं लाभो;
सो च खो अनिच्चो दुक्खो विपरिणामघम्मो’ ति यथाभूतं नप्पजानाति ।

१ अत्तगता - सी०; अत्यगता - स्या०, रो० । २ अधिप्पायो - सी०; अधिप्पायो -
स्या०; अधिप्पायोसो - रो० । ३. नानाकरण - सी० ।

उपपज्जति अलाभो ... पे०... उपपज्जति यसो ... उपपज्जति अयसो ...
उपपज्जति निन्दा ... उपपज्जति पसंसा ... उपपज्जति सुखं ... उपपज्जति
दुक्खं । सो न इति पटिसञ्चिक्खति - 'उपपन्नं खो मे इदं दुक्खं; तं च
खो अनिच्चं दुक्खं विपरिणामधम्मं' ति यथाभूतं नपपजानाति ।

४. "तस्स लाभो पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, अलाभो पि 5
चित्तं परियादाय तिट्ठति, यसा पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, अयसो पि
चित्तं परियादाय तिट्ठति, निन्दा पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, पसंसा
पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, सुखं पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, दुक्खं पि
चित्तं परियादाय तिट्ठति । सो उपपन्नं लाभं अनुरुज्जति, अलाभे पटि-
विरुज्जति; उपपन्नं यसं अनुरुज्जति, अयसे पटिविरुज्जति; उपपन्नं 10
पसंसं अनुरुज्जति, निन्दाय पटिविरुज्जति; उपपन्नं सुखं अनुरुज्जति,
दुक्खे पटिविरुज्जति । सो एवं अनुरोधविरोधसमापन्नो न परिमुच्चति
जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपाया-
सेहि । 'न परिमुच्चति दुक्खस्मा' ति वदामि ।

५. "सुतवतो च खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स उपपज्जति 15
लाभो । सो इति पटिसञ्चिक्खति - 'उपपन्नो खो मे अयं लाभो; सो
च खो अनिच्चो दुक्खो विपरिणामधम्मो' ति यथाभूतं पजानाति ।
उपपज्जति अलाभो ... पे०... उपपज्जति यसो ... उपपज्जति अयसो ...
उपपज्जति निन्दा ... उपपज्जति पसंसा ... उपपज्जति सुखं ... उपपज्जति
दुक्खं । सो इति पटिसञ्चिक्खति - 'उपपन्नं खो मे इदं दुक्खं; तं च खो 20
अनिच्चं दुक्खं विपरिणामधम्मं' ति यथाभूतं पजानाति ।

६. "तस्स लाभो पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, अलाभो पि
चित्तं न परियादाय तिट्ठति, यसो पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, अयसो
पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, निन्दा पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति,
पसंसा पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, सुखं पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति,
दुक्खं पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति । सो उपपन्नं लाभं नानुरुज्जति,
अलाभे नपटिविरुज्जति; उपपन्नं यसं नानुरुज्जति, अयसे नपटि-
विरुज्जति; उपपन्नं पसंसं नानुरुज्जति, निन्दाय नपटिविरुज्जति;
उपपन्नं सुखं नानुरुज्जति, दुक्खे नपटिविरुज्जति । सो एवं अनुरोध-
विरोधविप्यहीनो परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि 30
दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि । 'परिमुच्चति दुक्खस्मा' ति वदामि ।

अयं खो, भिक्खवे, विसेसो अयं अघिप्पयासी इदं नानाकरणं सुतवतं
अरियसावकस्स अस्सुतवता पुथुज्जनेना ति ।

5 “लाभो अलाभो च यसायसो च,
निन्दा पसंसा च सुखं दुखं च ।
एते अनिच्चा मनुजेषु धम्मा,
असस्सता विपरिणामधम्मा ॥

10 “एते च ज्ञत्वा सतिमा सुमेधो,
अवेक्खति विपरिणामधम्मे ।
इट्ठस्स धम्मा न मथेन्ति चित्तं,
अनिट्ठतो नो पटिघातमेति ॥

R. 160

“तस्सानुरोधा अथ वा विरोधा,
विघ्नूयिता अत्थङ्गता न सन्ति ।
पदं च ज्ञत्वा विरजं असोकं,
सम्मप्पजानाति भवस्स पारगू” ति ॥

७. देवदत्तविपत्तिसुत्तं

15 १. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते अचिर-
पक्कन्ते देवदत्ते । तत्र भगवा देवदत्तं आरब्ध भिक्खू आमन्तेसि -
“साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं अत्तविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति ।
साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं परविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति ।
साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं अत्तसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होति ।
B 10 20 साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं परसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होति ।
अट्ठहि, भिक्खवे, असद्धम्मेहि अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो आपा-
यिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो ।

२. “कत्तमेहि अट्ठहि ? लाभेन हि^१, भिक्खवे, अभिभूतो परिया-
दिन्नचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो । अला-
25 भेन, भिक्खवे ... पे०... यसेन ... अयसेन ... सक्कारेण ... असक्कारेण ...
पापिच्छताय ... पापमित्ताय भिक्खवे, अभिभूतो परियादिन्नचित्तो
देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो । इमेहि खो,

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेषु नत्थि ।

भिक्षवे, अट्टुहि असद्धमेहि अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो
आपायिको नेरयिको कप्पट्टो अतेकिच्छो ।

३. “साधु, भिक्षवे, भिक्षु उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य अभिभुय्य
विहरेय्य, उप्पन्नं अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं ...
उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छतं ... उप्पन्नं 5 R. 161
पापमित्तं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ।

४. “किञ्च”, भिक्षवे, भिक्षु अत्यवसं पटिच्च उप्पन्नं लाभं
अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य, उप्पन्नं अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ...
उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छतं
... उप्पन्नं पापमित्तं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ? 10

५. “यं हिस्स, भिक्षवे, उप्पन्नं लाभं अनभिभुय्य विहरतो
उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य विहरतो
एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा^१ न होन्ति । यं हिस्स, भिक्षवे, उप्पन्नं
अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं
असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छतं ... उप्पन्नं पापमित्तं अनभिभुय्य विहरतो 15
उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्नं पापमित्तं अभिभुय्य विह-
रतो एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इदं खो, भिक्षवे,
भिक्षु अत्यवसं पटिच्च उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य,
उप्पन्नं अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ...
उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छतं ... उप्पन्नं पापमित्तं अभिभुय्य 20
अभिभुय्य विहरेय्य ।

६. “तस्मातिह, भिक्षवे, एवं सिक्खित्तब्बं — ‘उप्पन्नं लाभं
अभिभुय्य अभिभुय्य विहरिस्साम, उप्पन्नं अलाभं ... पे०... उप्पन्नं
यसं ... उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं
पापिच्छतं ... उप्पन्नं पापमित्तं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरिस्सामा’ 25
ति । एवं हि वो, भिक्षवे, सिक्खित्तब्बं” ति ।

८. उत्तरविपत्तिसुतं

१. एकं समयं आयस्मा उत्तरो महिसवत्थुस्मि विहरति सङ्खेय्यके
पन्वते वटजालिकाय^३ । तत्र खो आयस्मा उत्तरो भिक्षु आमन्तेसि — R. 162

१. कथञ्च — रो० । २. विघातपरिळाहा — सी० । ३. वटजालिकाय — सी०, रो०;
वटजालिकायं — स्या० ।

“साधवुसो, भिक्खु कालेन कालं अत्तविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति । साधवुसो, भिक्खु कालेन कालं परविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति । साधवुसो, भिक्खु कालेन कालं अत्तसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होति । साधवुसो, भिक्खु कालेन कालं परसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होती” ति ।

- 5 २. तेन खो पन समयेन वेस्सवणो महाराजा उत्तराय विसाय दक्खिणं दिसं गच्छति केनचिदेव करणीयेन । अस्सोसि खो वेस्सवणो महाराजा आयस्मतो उत्तरस्स महिसवत्थुस्मिं सङ्खेय्यके पब्बते वटजालिकायं भिक्खूनं एवं धम्मं देसेन्तस्स — “साधवुसो, भिक्खु कालेन कालं अत्तविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति । साधवुसो, भिक्खु कालेन कालं परविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति । साधवुसो, भिक्खु कालेन कालं अत्तसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होति । साधवुसो, भिक्खु कालेन कालं परसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होती” ति ।

३. अथ खो वेस्सवणो महाराजा — सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहं पसारयेय्य, पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव — महिसवत्थुस्मिं सङ्खेय्यके पब्बते वटजालिकायं अन्तरहितो देवेसु तावत्तिसेसु पातुरहोसि । अथ खो वेस्सवणो महाराजा येन सक्को देवानमिन्दो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा सक्कं देवानमिन्दं एतदवोच — “यग्घे मारिस, जानेय्यासि ! एसो आयस्मा उत्तरो महिसवत्थुस्मिं सङ्खेय्यके पब्बते वटजालिकायं भिक्खूनं एवं धम्मं देसेति — ‘साधवुसो, भिक्खु कालेन कालं अत्तविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति । साधवुसो, भिक्खु कालेन कालं परविपत्तिं ... पे०... अत्तसम्पत्तिं ... परसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होती’” ति ।

R. 163

B. 12

४. अथ खो सक्को देवानमिन्दो — सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहं पसारयेय्य, पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव — देवेसु तावत्तिसेसु अन्तरहितो महिसवत्थुस्मिं सङ्खेय्यके पब्बते वटजालिकायं आयस्मतो उत्तरस्स सम्मुखे पातुरहोसि । अथ खो सक्को देवानमिन्दो येनायस्मा उत्तरो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं उत्तरं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्टासि । एकमन्तं ठितो खो सक्को देवानमिन्दो आयस्मन्तं उत्तरं एतदवोच —

५. “सत्त्वं किर, भन्ते, आयस्मा उत्तरो भिक्खूनं एवं वम्मं देसेसि — साघावुसो, भिक्खु कालेन कालं अत्तविपत्ति पच्चवेक्खिता होति, साघावुसो, भिक्खु कालेन कालं परविपत्ति ... पे०... अत्तसम्पत्ति ... परसम्पत्ति पच्चवेक्खिता होती” ति ?

“एवं, देवानमिन्दा” ति ।

5

“किं पनिदं, भन्ते, आयस्मतो उत्तरस्स सकं पटिभानं, उदाहु तस्स भगवतो वचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्सा” ति ?

“तेन हि, देवानमिन्द, उपमं ते करिस्सामि । उपमाय मिबे- कच्चे^१ विञ्चू पुरिसा भासितस्स अत्थं आजानन्ति ।

६. “सेय्यथापि, देवानमिन्द, गामस्स वा निगमस्स वा अविदूरे 10 महाघञ्जरासि । ततो महाजनकायो घञ्जं आहरेय्य — काजेहि^२ पि पिट्केहि^३ पि उच्चङ्गेहि^४ पि अञ्जलीहि^५ पि । यो नु खो, देवानमिन्द, तं महाजनकायं उपसङ्कमित्वा एवं पुच्छेय्य — कुतो इमं घञ्जं आहरथा^६ ति, कथं व्याकरमानो नु खो, देवानमिन्द, सो महाजनकायो सम्मा व्याकरमानो व्याकरेय्या” ति ?

R. 164

15

“अमुम्हा महाघञ्जरासिम्हा आहरामा^७ ति खो, भन्ते, सो महाजनकायो सम्मा व्याकरमानो व्याकरेय्या” ति ।

“एवमेव खो, देवानमिन्द, यं किञ्चि सुभासितं सत्त्वं तं तस्स भगवतो वचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ततो उपादायुपादाय मयं चञ्जे^८ च भणामा^९ ति ।

20

“अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं भन्ते ! याव सुभासितं चिदं आय- स्मता उत्तरेन — यं किञ्चि सुभासितं सत्त्वं तं तस्स भगवतो वचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ततो उपादायुपादाय मयं चञ्जे च भणामा^९ ति । एकमिदं, भन्ते उत्तर, समयं^{१०} भगवा राजगहे विहरति गिञ्जाकूटे पव्वते अचिरपक्कन्ते देवदत्ते । तत्र खो भगवा देवदत्तं आरब्ध भिक्खु 25 आमन्तेसि —

B. 13

७. ‘साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं अत्तविपत्ति पच्च- वेक्खिता होति । साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं परविपत्ति ... पे०...

१. पन — स्या० । २. पिषेकच्चे — सी०, रो० । ३. कायेहि — सी०, स्या०; काचेहि — रो० । ४. सीसकेहि — स्या० । ५. उच्चङ्गेहि — स्या० । ६. अञ्जलीहि — सी० । ७. घञ्जं — स्या० । ८. एवमिदं — सी०, स्या० । ९. एकं समय — सी०, स्या० ।

अत्तसम्पत्तिं ... परसम्पत्तिं पञ्चवेक्खिता होत्ति । अट्टहि, भिक्खवे, असद्धम्मोहि अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो । कतमेहि अट्टहि ? लाभेन हि, भिक्खवे, अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो ;

5 अलाभेन .. पे०... यसेन ... अयसेन .. सक्कारेन ... असक्कारेन ...
R. 165 पापिच्छताय ... पापमित्तताय, भिक्खवे, अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्टहि असद्धम्मोहि अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो आपायिको, नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो ।

10 ८. 'साधु, भिक्खवे, भिक्खु उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य; उप्पन्नं अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छतं ... उप्पन्नं पापमित्ततं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ।

९. 'किञ्च, भिक्खवे, भिक्खु अत्थवसं पटिच्च उप्पन्नं लाभं
15 अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य; उप्पन्नं अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं .
उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छतं
... उप्पन्नं पापमित्ततं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ?

१०. 'यं हिस्स, भिक्खवे, उप्पन्नं लाभं अनभिभुय्य विहरतो उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य विहरतो
20 एवंस्ते ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । यं हिस्स, भिक्खवे, उप्पन्नं अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं असक्कारं . . उप्पन्नं पापिच्छतं ... उप्पन्नं पापमित्ततं अनभिभुय्य विहरतो उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्नं पापमित्ततं अभिभुय्य विह-
रतो एवंस्ते ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इदं खो, भिक्खवे,
B 14 25 भिक्खु अत्थवसं पटिच्च उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य,
उप्पन्नं अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं .. उप्पन्नं सक्कारं
... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छतं ... उप्पन्नं पापमित्ततं अभिभुय्य
अभिभुय्य विहरेय्य ।

R. 166 ११. 'तस्मात्तिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितव्वं - उप्पन्नं लाभं
30 अभिभुय्य अभिभुय्य विहरिस्साम, उप्पन्नं अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ..
उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं

पापिच्छतं... उप्पन्नं पापमित्ततं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरिस्सामा ति ।
एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं' ति ।

१२. "एत्तावता, भन्ते उत्तर, मनुस्सेसु चतस्सो परिसा —
भिक्खु, भिक्खुनियो, उपासका, उपासिकायो । नायं धम्मपरियायो
किस्मिञ्च उपट्ठितो' । उग्गण्हतु', भन्ते, आयस्सा उत्तरो इमं धम्म- 5
परियायं । परियापुणातु, भन्ते, आयस्सा उत्तरो इमं धम्मपरियायं ।
धारेतु, भन्ते, आयस्सा उत्तरो इमं धम्मपरियायं । अत्थसहितो अयं,
भन्ते, धम्मपरियायो आदिब्रह्मचरियको" ति ।

६. नन्दसुतं

१. "कुलपुत्तो' ति, भिक्खवे, नन्दं सम्मा वदमानो वदेय्य ।
'बलवा' ति, भिक्खवे, नन्दं सम्मा वदमानो वदेय्य । 'पासादिको' ति, 10
भिक्खवे, नन्दं सम्मा वदमानो वदेय्य । 'तिब्बरागो' ति, भिक्खवे, नन्दं
सम्मा वदमानो वदेय्य । किमञ्जत्र', भिक्खवे, नन्दो इन्द्रियेसु गुत्त-
द्वारो, भोजने मत्तञ्जू, जागरियं अनुयुत्तो, सतिसम्पजञ्जेन समन्ना-
गतो, येहि नन्दो सक्कोति परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरित्तुं ! तत्र
इदं, भिक्खवे, नन्दस्स इन्द्रियेसु गुत्तद्वारताय होति । सचे, भिक्खवे, 15 R 167
नन्दस्स पुरत्थिमा दिसा आलोकेतब्बा होति, सब्बं चेतसा" समन्नाहरित्वा
नन्दो पुरत्थिमं दिसं आलोकेति — 'एवं मे पुरत्थिमं दिसं आलोकयतो
नाभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सविस्सन्ती' ति ।
इति ह तत्थ सम्पजानो होति ।

२. "सचे, भिक्खवे, नन्दस्स पच्छिमा दिसा आलोकेतब्बा होति 20 B 15
... पे०... उत्तरा दिसा आलोकेतब्बा होति ... दक्खिणा दिसा आलोके-
तब्बा होति ... उद्धं उल्लोकेतब्बा' होति ... अधो ओलोकेतब्बा' होति ...
अनुदिसा अनुविलोकेतब्बा होति, सब्बं चेतसा समन्नाहरित्वा नन्दो
अनुदिसं अनुविलोकेति — 'एवं मे अनुदिसं अनुविलोकयतो नाभिज्झा-
दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सविस्सन्ती' ति । इति ह 25
तत्थ' सम्पजानो होति । इदं खो, भिक्खवे, नन्दस्स इन्द्रियेसु गुत्त-
द्वारताय होति ।

१. पतिट्ठितो — सी०, स्या०, रो० । २. उग्गण्हतु — सी०, स्या०, रो० । ३. आदिब्रह्म-
चरियिको — सी०, रो० । ४. त कि मञ्जत्र — सी०; किमञ्जत्र — स्या० । ५. चेतसो —
सी०, स्या०, रो० । ६. उल्लोकेतब्बं — रो० । ७. ओलोकेतब्बं — रो० । ८. तत्र — स्या० ।

३. "तत्र इदं, भिक्खवे, नन्दस्स भोजने मत्तञ्जुताय होति । इध, भिक्खवे, नन्दो पटिसङ्गा योनिसो आहारं आहारेति - 'नेव दवाय न मदाय न मण्डनाय न विभूसनाय, यावदेव इमस्स कायस्स ठितिया यापनाय विहिंसूपरतिया ब्रह्मचरियानुग्गाहाय इति पुराण च वेदनं 5 पटिहङ्गामि, नवं च वेदनं न उप्पादेस्सामि, यात्रा च मे भविस्सति अनवज्जता च फासुविहारो चा' ति । इदं खो, भिक्खवे, नन्दस्स भोजने मत्तञ्जुताय होति ।

R. 168 ४. "तत्रिदं, भिक्खवे, नन्दस्स जागरियानुयोगस्मि होति । इध, भिक्खवे, नन्दो दिवसं चङ्कमेन निसज्जाय आवरणीयेहि धम्मोहि 10 चित्तं परिसोचेति; रत्तिया पठमं यामं चङ्कमेन निसज्जाय आवरणीयेहि धम्मोहि चित्तं परिसोचेति; रत्तिया मज्झिमं यामं दक्खिणेन पस्सेन सीहसेय्यं कप्पेति पादे पादं अच्चाघाय सतो सम्पज्जानो उट्टानसञ्चं मनसि करित्वा; रत्तिया पच्छिमं यामं पच्चुट्टाय चङ्कमेन निसज्जाय आवरणीयेहि धम्मोहि चित्तं परिसोचेति । इदं खो, भिक्खवे, नन्दस्स 15 जागरियानुयोगस्मि होति ।

५. "तत्रिदं, भिक्खवे, नन्दस्स सतिसम्पज्जञ्जस्मि होति । इध, भिक्खवे, नन्दस्स विदिता वेदना उप्पज्जन्ति, विदिता उपट्टुहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति; विदिता सञ्जा ...पे०... विदिता वित्तक्का 20 ..पे०... अब्भत्थं गच्छन्ति । इदं खो, भिक्खवे, नन्दस्स सतिसम्पज्जञ्जस्मि होति ।

६. "किमञ्जत्र, भिक्खवे, नन्दो इन्द्रियेषु गुत्तद्वारो, भोजने मत्तञ्जू, जागरियं अनुयुत्तो, सतिसम्पज्जञ्जेन समन्नागतो, येहि नन्दो सककोति परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरित्तु" ति ।

१०. कारण्डवसुत्तं

B. 16 १. एकं समयं भगवा चम्पायं विहरति गगराय पोक्खरणिया 25 तीरे । तेन खो पन समयेन भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो अञ्जेनाञ्चं पटिचरति, बहिद्धा कथं अपनामेति, कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति ।

१ येन - सी०, रो० ।

२. अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “निद्धमथेत^१, भिक्खवे पुंगलः^२ निद्धमथेतं, भिक्खवे, पुंगलं । अपनेय्येसो^३, भिक्खवे, पुंगलो । किं^४ वो तेन परपुत्तेन विसोधितेन^५ ! इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुंगलस्स तादिसंयेव होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सञ्जाटिपत्तचीवरधारणं, सेय्यथापि अञ्जेसं भद्कानं^६ भिक्खूनं — यावस्स भिक्खू आपत्तिं न पस्सन्ति । यतो च ख्वास्स भिक्खू आपत्तिं पस्सन्ति, तमेनं एवं जानन्ति — ‘समणदूसीवायं समणपलापो समणकारण्डवो’^७ ति । तमेनं इति विदित्वा बहिद्धा नासेन्ति । तं किस्स हेतु ? मा अञ्जे भद्के भिक्खू दूसेसी ति !

३. “सेय्यथापि, भिक्खवे, सम्पन्ने यवकरणे यवदूसी जायेथ यवपलापो यवकारण्डवो ति । तस्स तादिसंयेव मूलं होति, सेय्यथापि अञ्जेसं भद्कानं यवानं; तादिसंयेव नाळं होति, सेय्यथापि अञ्जेसं भद्कानं यवानं; तादिसंयेव पत्तं^८ होति, सेय्यथापि अञ्जेसं भद्कानं यवानं — यावस्स सीसं न निब्बत्तति । यतो च ख्वास्स^९ सीसं निब्बत्तति, तमेनं एवं जानन्ति — ‘यवदूसीवायं यवपलापो यवकारण्डवो’ ति । तमेनं इति विदित्वा समूलं उप्पाटेत्वा बहिद्धा यवकरणस्स छड्ढेन्ति । तं किस्स हेतु ? मा अञ्जे भद्के यवे दूसेसी ति !

४. “एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चस्स पुंगलस्स तादिसंयेव होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सञ्जाटिपत्तचीवरधारणं, सेय्यथापि अञ्जेसं भद्कानं भिक्खूनं — यावस्स भिक्खू आपत्तिं न पस्सन्ति । यतो च ख्वास्स भिक्खू आपत्तिं पस्सन्ति, तमेनं एवं जानन्ति — ‘समणदूसीवायं समणपलापो समणकारण्डवो’ ति । तमेनं इति विदित्वा बहिद्धा नासेन्ति । तं किस्स हेतु ? मा अञ्जे भद्के भिक्खू दूसेसी ति !

५. “सेय्यथापि, भिक्खवे, महतो धञ्जारासिस्स फुणमानस्स^{१०} तत्थ यानि तानि धञ्जानि दब्भानि सारवन्तानि तानि एकमन्तं पुञ्जं^{११} होति, यानि पत्तं तानि धञ्जानि दुब्बलानि पलापानि तानि वातो एकमन्तं

१. निद्धमेय तं — सी०; धमथेतं — रो० । २. अपनेय्योसी — सी०, रो०, अपनेय्यो — स्या० । ३-३. किं वो परपुत्तो विहेट्ठियति — सी०; किं परपुत्तो विहेट्ठेति — स्या०; किं वो परपुत्ता विहेट्ठेति — रो० । ४. समणकारण्डवो — स्या० । ५. पलासं — स्या० । ६. यावस्स — सी० । ७. दुब्धमानस्स — सी०; फुत्तयमानस्स — स्या०; बुवहामानस्स — रो० । ८. पुञ्जो — रो० ।

अपवहति^१ । तमेनं सामिका सम्मज्जनि गहेत्वा भिय्योसोमत्ताय अप-
सम्मज्जन्ति । तं किस्स हेतु ? मा अञ्जे भद्दके धञ्जे दूसेसी ति !
एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चस्स पुग्गलस्स तादिसंयेव होति अभिक्कन्तं
पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सञ्जाटिपत्तचीवर-
५ धारणं, सेय्यथापि^२ अञ्जेसं भद्दकानं भिक्खूनं — यावस्स भिक्खू आपत्ति
२ 171 न पस्सन्ति । यतो च ख्वास्स भिक्खू आपत्ति पस्सन्ति, तमेनं एवं जानन्ति
— ‘समणदूसीवायं समणपलापो समणकारण्डवो’ ति । तमेनं इति विदित्वा बहिद्धा नासेन्ति । तं किस्स हेतु ? मा अञ्जे भद्दके भिक्खू
दूसेसी ति !

१० ६. “सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो उदपानपनाळियत्थिको तिण्हं
कुठारि^३ आदाय वनं पविसेय्य । सो यं^४ यदेव^५ रुक्खं कुठारिपासेन आको-
टेय्य^६ तत्थ यानि तानि रुक्खानि दब्भानि सारवन्तानि तानि कुठारि-
पासेन आकोटितानि कक्खळ^६ पटिनदन्ति; यानि पन तानि रुक्खानि
अन्तोपूतीनि अवस्सुतानि कसम्बुजातानि तानि कुठारिपासेन आकोटि-
१५ तानि दहरं पटिनदन्ति । तमेनं मूले छिन्दति, मूले छिन्दित्वा अग्गे
छिन्दति, अग्गे छिन्दित्वा अन्तो सुविसोधितं विसोधेति, अन्तो सुविसो-
धितं विसोधेत्वा उदपानपनाळि^७ योजेति । एवमेव खो, भिक्खवे, इधे-
कच्चस्स पुग्गलस्स तादिसंयेव होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं
विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सञ्जाटिपत्तचीवरधारणं, सेय्यथापि
२० अञ्जेसं भद्दकानं भिक्खूनं — यावस्स भिक्खू आपत्ति न पस्सन्ति । यतो
१. 18 च ख्वास्स भिक्खू आपत्ति पस्सन्ति, तमेनं एवं जानन्ति — ‘समणदूसीवायं
समणपलापो समणकारण्डवो’ ति । तमेन इति विदित्वा बहिद्धा नासेन्ति ।
तं किस्स हेतु ? मा अञ्जे भद्दके भिक्खू दूसेसी ति !

१. 172

२५ “संवासायं विजानाथ, पापिच्छो कोधनो इति ।
मक्खी थम्भी पलासी च, इस्सुकी मच्छरी सठो ॥
“सन्तवाचो जनवति, समणो विय भासति ।
रहो करोति करणं, पापदिट्ठि अनादरो ॥

१. अपकस्सति — सी० । २. सेय्यथापि नाम — सी० । ३. कुठारि — स्या० ।
४. त्त तदेव — सी०, स्या०, रो० । ५. आकोटिति — सी०, स्या०, रो० । ६. कक्खल — सी० ।
७. उदपानपनाळियं — सी०; उदपाननाळि — स्या०; उदपानपनाळि — रो० ।

“संसृप्ती च मुसावादी, तं विदित्वा यथातथं ।
 सब्धे समग्ना हृत्वान, अभिनिब्बज्जयाथ नं ॥
 “कारण्डवं निद्धमथ^१, कसम्बुं अपकस्सथ^२ ।
 ततो पलापे वाहेथ, अस्समणे समणमानिने ॥
 “निद्धमित्वान पापिच्छे^३, पापआचारगोचरे^४ । 5
 सुद्धासुद्धेहि संवासं, कप्पयव्हो पतिस्सता ।
 ततो समग्ना निपका, दुक्खस्सन्तं करिस्सथा” ति ॥
 मेत्तावग्गो पठमो ।

तस्सुद्धानं

मेत्तं^५ पञ्जा च द्वे पिया^६, द्वे^६ लोका द्वे विपत्तियो^६ ।
 देवदत्तो च उत्तरो, नन्दो कारण्डवेन चा ति ॥

२. महावग्गो

१. वेरञ्जसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा वेरञ्जायं विहरति नळेस्- 10
 पुचिमन्दमूले । अथ खो वेरञ्जो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; R 173
 उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं^७
 वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो वेरञ्जो B 19
 ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच —

२. “सुतं मेत्तं, भो गोतम — ‘न समणो गोतमो ब्राह्मणो जिण्णे 15
 बुद्धे महल्लके अद्दगते वयोअनुपत्ते अभिवादेत्ति वा पच्चुट्ठेत्ति वा आसनेन
 वा निमन्तेती’ ति । तथिदं, भो गोतम, तथेव । न हि भवं गोतमो
 ब्राह्मणो जिण्णे बुद्धे महल्लके अद्दगते वयोअनुपत्ते अभिवादेत्ति वा
 पच्चुट्ठेत्ति वा आसनेन वा निमन्तेत्ति । तथिदं, भो गोतम, न सम्पन्न-
 मेवा” ति । 20

१. निद्धमवा — स्या० । २. अपकस्सवा — स्या० । ३. पापिच्छ — स्या० ।
 ४. पापकाचारगोचरे — सी०; पापलाचारगोचरे — स्या० । ५-५. मेत्ता० — सी०; मेत्त
 पञ्जा च द्वे च — स्या० । ६-६. द्वे लोकविपत्तियो — सी०; द्वे चापिये द्वे च — स्या०; द्वे च
 लोकविपत्तियो — सी० । ७. सारणीयं — सी०, स्या०, सी० ।

“नाहं तं, ब्राह्मण, पस्सामि सदेवके लोके समारके सन्नह्मके
सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय यमहं अभिवादेय्य वा पच्चु-
ट्टेय्य वा आसनेन वा निमन्तेय्यं । यं हि, ब्राह्मण, तथागतो अभि-
वादेय्य वा पच्चुट्टेय्य वा आसनेन वा निमन्तेय्य, मुद्धा पि तस्स
5 विपतेय्या” ति ।

३. “अरसरूपो भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस^१, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा
वदमानो वदेय्य — ‘अरसरूपो समणो गोतमो’ ति । ये ते, ब्राह्मण,
रूपरसा सद्दरसा गन्धरसा रसरसा फोट्टव्वरसा, ते तथागतस्स पहीना
10 उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावद्धता^२ आयति अनुप्पादधम्मा ।
अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य —
‘अरसरूपो समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी^३” ति ।

R. 174

४. “निब्भोगो भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वद-
15 मानो वदेय्य — ‘निब्भोगो समणो गोतमो’ ति । ये ते, ब्राह्मण, रूपभोगा
सद्दभोगा गन्धभोगा रसभोगा फोट्टव्वभोगा, ते तथागतस्स पहीना
उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावद्धता आयति अनुप्पादधम्मा ।
अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य —
‘निब्भोगो समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

B. 20

५. “अकिरियवादो भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वद-
मानो वदेय्य — ‘अकिरियवादो समणो गोतमो’ ति । अहं हि, ब्राह्मण,
अकिरियं वदामि कायदुच्चरितस्स वचीदुच्चरितस्स मनोदुच्चरितस्स;
अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अकिरियं वदामि । अयं
25 खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य —
‘अकिरियवादो समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

६. “उच्छेदवादो भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वद-
मानो वदेय्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो’ ति । अहं हि, ब्राह्मण,

१. हेस - सी० । २. अनभावकता - सी०, रो० । ३-३. वदेसि - सी० ।

उच्छेदं वदामि रागस्स दोसस्स मोहस्स; अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं उच्छेदं वदामि । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

७. “जेगुच्छी भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘जेगुच्छी समणो गोतमो’ ति । अहं हि, ब्राह्मण, जिगुच्छामि कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन; जिगुच्छामि अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘जेगुच्छी समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

८. “वेनयिको भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो’ ति । अहं हि, ब्राह्मण, विनयाय धम्मं देसेमि रागस्स दोसस्स मोहस्स; अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं विनयाय धम्मं देसेमि । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

९. “तपस्सी भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘तपस्सी समणो गोतमो’ ति । तपनीयाह, ब्राह्मण, पापके अकुसले धम्मे वदामि कायदुच्चरितं वचीदुच्चरितं मनोदुच्चरितं । यस्स खो, ब्राह्मण, तपनीया पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयति अनुप्पादधम्मा, तमहं ‘तपस्सी’ ति वदामि । तथागतस्स खो, ब्राह्मण, तपनीया पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयति अनुप्पादधम्मा । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘तपस्सी समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

१०. “अपगब्भो भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अपगब्भो समणो गोतमो’ ति । यस्स खो, ब्राह्मण,

R 176

आर्याति गव्भसेय्या पुनव्भवाभिनिव्वत्ति पहीना उच्छिन्नमूला ताला-
वत्थुकता अनभावङ्कता आर्याति अनुप्पादधम्मा, तमहं 'अपगव्भो' ति
वदामि । तथागतस्स खो, ब्राह्मण, आर्याति गव्भसेय्या पुनव्भवाभि-
निव्वत्ति पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आर्याति
5 अनुप्पादधम्मा । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन म परियायेन सम्मा
वदमानो वदेय्य - 'अपगव्भो समणो गोतमो' ति, नो च खो यं त्वं
सन्धाय वदेसि ।

११. "सेय्यथापि, ब्राह्मण, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ट वा दस
वा द्वादस वा । तानास्सु कुक्कुटिया सम्मा अघसयितानि सम्मा परि-
10 सेदितानि सम्मा परिभावितानि । यो नु खो तेस कुक्कुटच्छापकानं'
पठमतं पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोस पढालेत्वा सोत्थिना
अभिनिग्भिज्जेय्य, किन्ति स्वास्स वचनीयो - 'जेट्टो वा कनिट्टो वा'" ति ?
"जेट्टो तिस्स, भो गोतम, वचनीयो । सो हि नेसं, भो गोतम,
जेट्टो होती" ति ।

15 १२. "एवमेव खो अहं, ब्राह्मण, अविज्जागताय पजाय अण्ड-
भूताय परियोनद्धाय अविज्जण्डकोसं पढालेत्वा एको व लोके अनुत्तर
सम्मासम्बोधिं अभिसम्बुद्धो । अहं हि, ब्राह्मण, जेट्टो सेट्टो लोकस्स ।
आरद्धं खो पन मे, ब्राह्मण, विरिय अहोसि असल्लीन, उपट्टिता सति
असम्मूट्टा^१, पस्सद्धो कायो असारद्धो, समाहित चित्तं एकगं । सो खो
B. 22 अहं, ब्राह्मण, विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मोहि सवित्तक
20 सविचारं विवेकजं पीत्तिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि, वित्तक-
विचारानं वूपसमा अज्झत्त सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवित्तक
3. 177 अविचारं समाधिजं पीत्तिसुखं दुत्तियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि^२,
पीत्तिया च विरागा उपेक्खको च विहरामि सतो च सम्पजानो सुखं च
25 कायेन पटिसवेदेसि^३ यं तं अरिया आचिक्खन्ति - 'उपेक्खको सतिमा
सुखविहारी' ति ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि, सुखस्स च पहाना
दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सान अत्थङ्गमा अदुक्खम-
सुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं^४ ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि ।

१ कुक्कुटपीतकानं - सी०, रो० । २ अपम्मूट्टा - सी०, अपमूट्टा - रो० ।
३. विहरासि - रो० । ४ पटिसवेदेसि - रो० । ५-५. चतुत्थज्ञान - सी० ।

१३. "सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे
 विगतूपविकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठित्ते आनेञ्जप्पत्ते पुब्बेनिवासा-
 नुस्सत्तिञ्जाणाय चित्तं अभिनिन्नामोसि । सो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं
 अनुस्सरामि, सेय्यथीदं—एकं पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्सो पि जातियो
 चतस्सो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो वीसं पि जातियो 5
 तिसं पि जातियो चत्तालीसं पि जातियो पञ्चासं पि जातियो जातिसतं
 पि जातिसहस्सं पि जातिसतसहस्सं पि अनेके पि संवट्टकप्पे अनेके
 पि विवट्टकप्पे अनेके पि संवट्टविवट्टकप्पे—'अमुत्रासि एवंनामो एवं-
 गोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो,
 सो ततो चुतो अमुत्र उदपादि; तत्रापासि एवंनामो एवंगोत्तो एवं- 10
 वण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो
 चुतो इधूपपन्नो' ति । इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं
 अनुस्सरामि । अयं खो मे, ब्राह्मण, रत्तिया पठमे यामे पठमा विज्जा
 अधिगता; अविज्जा विहता विज्जा उप्पन्ना; तमो विहतो आलोको
 उप्पन्नो, यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहित्तत्तस्स विहरतो । अयं 15
 खो मे, ब्राह्मण, पठमा अभिनिन्निदा अहोसि कुक्कुटच्छापकस्सेव
 अण्डकोसम्हा ।

१४. "सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे R. 178
 विगतूपविकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठित्ते आनेञ्जप्पत्ते सत्तानं चुतूपपात-
 ञ्जाणाय चित्तं अभिनिन्नामोसि । सो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अति- 20
 कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सामि चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते
 सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानामि—'इमे वत्त
 भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता
 मनोदुच्चरितेन समन्नागता अरियानं उपवादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छा- 25
 दिट्ठिकम्मसमादाना; ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनि-
 पातं निरयं उपपन्ना ति । इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्ना-
 गता वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियानं
 अनुपवादका सम्मादिट्ठिका सम्मादिट्ठिकम्मसमादाना; ते कायस्स भेदा
 परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपन्ना' ति । इति दिब्बेन चक्खुना
 विसुद्धेन अतिकन्तमानुसकेन सत्ते पस्सामि चवमाने उपपज्जमाने हीने 30
 पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानामि ।

अयं खो मे, ब्राह्मण, रत्तिया मज्झिमे यामे दुतिया विज्जा अधिगता; अविज्जा विहता विज्जा उप्पन्ना; तमो विहतो आलोको उप्पन्नो, यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो । अयं खो मे, ब्राह्मण, दुतिया अभिनिब्बिदा अहोसि कुक्कुटच्छापकस्सेव अण्डकोसम्हा ।

5 १५. “सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपविकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते आसवान खय-
जाणाय चित्तं अभिनिष्णामेसि । सो ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं अब्भञ्जासि,
‘अयं दुक्खसमुदयो’ ति यथाभूतं अब्भञ्जासि, ‘अयं दुक्खनिरोधो’ ति
यथाभूतं अब्भञ्जासि, ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं

R. 179 10 अब्भञ्जासि; ‘इमे आसवा’ ति यथाभूतं अब्भञ्जासि, ‘अयं आसव-
समुदयो’ ति यथाभूतं अब्भञ्जासि, ‘अयं आसवनिरोधो’ ति यथाभूतं
अब्भञ्जासि, ‘अयं आसवनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं
अब्भञ्जासि । तस्स मे एवं जानतो एवं पस्सतो कामासवा पि चित्तं
विमुच्चित्थ, भवासवा पि चित्तं विमुच्चित्थ, अविज्जासवा पि चित्तं

15 विमुच्चित्थ । विमुत्तस्मिं विमुत्तमिति जाणं अहोसि । ‘खीणा जाति,
दुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया’ ति अब्भञ्जासि ।

B. 24 20 अयं खो मे, ब्राह्मण, रत्तिया पच्छिमे यामे तत्तिया विज्जा अधि-
गता; अविज्जा विहता विज्जा उप्पन्ना; तमो विहतो आलोको
उप्पन्नो, यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो । अयं
खो मे, ब्राह्मण, तत्तिया अभिनिब्बिदा अहोसि कुक्कुटच्छापकस्सेव
अण्डकोसम्हा” ति ।

१६. एवं वुत्ते वेरञ्जो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच — “जेट्ठो
भवं गोतमो, सेट्ठो भवं गोतमो । अभिक्कन्तं, भो गोतम, अभिक्कन्त,
भो गोतम ! सेय्यथापि, भो गोतम, निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेय्य,
25 पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूल्हस्स वा मगं आचिक्खेय्य, अन्धकारे वा
तेलपज्जोतं धारेय्य — चक्खुमन्तो रूपानि दक्खन्ती ति, एवमेव भोता
गोतमेन अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसाहं भवन्तं गोतमं सरणं
गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्ज-
तग्गे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

२. सीहसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागार-
सालायं । तेन खो पन समयेन सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता
लिच्छवी सन्थागारे सन्निसिन्ना सन्नपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स
वण्णं भासन्ति, धम्मस्स वण्णं भासन्ति, सङ्खस्स वण्णं भासन्ति ।

२. तेन खो पन समयेन सीहो सेनापति निगण्ठसावको तस्सं 5 R 180
परिसायं निसिन्नो होति । अथ खो सीहस्स सेनापतिस्स एतदहोसि -
“निस्संसयं खो सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो भविस्सति, तथा हिमे
सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी सन्थागारे सन्निसिन्ना
सन्नपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स वण्णं भासन्ति, धम्मस्स वण्णं
भासन्ति, सङ्खस्स वण्णं भासन्ति । यन्नूनाहं तं भगवन्तं दस्सनाय उप-
सङ्कमेय्यं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं” ति । 10

३. अथ खो सीहो सेनापति येन निगण्ठो नाटपुत्तो^१ तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा निगण्ठं नाटपुत्तं एतदवोच - “इच्छामहं, भन्ते, समणं
गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं” ति ।

“किं पन त्वं, सीह, किरियवादो समानो अकिरियवादं समणं 15 B 25
गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमिस्ससि ? समणो हि, सीह, गोतमो अकिरिय-
वादो, अकिरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावकै विनेती” ति ।

अथ खो सीहस्स सेनापतिस्स यो अहोसि गमियाभिसङ्कारो
भगवन्तं दस्सनाय, सो पटिप्पस्सम्भि ।

४. दुतियं पि खो सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी 20
सन्थागारे सन्निसिन्ना सन्नपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स ... पे०...
धम्मस्स ... पे०... सङ्खस्स वण्णं भासन्ति । दुतियं पि खो सीहस्स सेना-
पतिस्स एतदहोसि - “निस्संसयं खो सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो
भविस्सति, तथा हिमे सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी
सन्थागारे सन्निसिन्ना सन्नपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स वण्णं भासन्ति, 25
धम्मस्स ... पे०... सङ्खस्स वण्णं भासन्ति । यन्नूनाहं तं भगवन्तं दस्स-
नाय उपसङ्कमेय्यं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं” ति ।

R. 181

५. अथ खो सीहो सेनापति येन निगण्ठो नाटपुत्तो तेनुपसङ्कमि;

१. नाटपुत्तो - सी० ।

उपसङ्कमित्वा निगण्ठं नाटपुत्तं एतदवोच - “इच्छामहं, भन्ते, समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमित्तुं” ति ।

“किं पन त्वं, सीह, किरियवादो समानो अकिरियवादं समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमिस्ससि ? समणो हि, सीह, गोतमो अकिरिय-
5 वादो अकिरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती” ति ।

दुतियं पि खो सीहस्स सेनापतिस्स यो अहोसि गमियाभिसङ्खारो भगवन्तं दस्सनाय, सो पटिप्पस्सम्भि ।

६. ततियं पि खो सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी सन्थागारे सन्निसिन्ना सन्नपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स ... पे०...
10 धम्मस्स ... पे०... सङ्खस्स वण्णं भासन्ति । ततियं पि खो सीहस्स सेनापतिस्स एतदहोसि - “निस्संसयं खो सो भगवा अरह सम्मासम्बुद्धो भविस्सति, तथा हिमे सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी सन्थागारे सन्निसिन्ना सन्नपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स वण्णं भासन्ति, धम्मस्स वण्णं भासन्ति, सङ्खस्स वण्णं भासन्ति । किं हिमे करिस्सन्ति
B. 26 15 निगण्ठा अपलोकिता वा अनपलोकिता वा ? यन्नूनाह अनपलोकेत्वा व निगण्ठे^१ तं भगवन्तं दस्सनाय उपसङ्कमेय्यं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं” ति ।

७. अथ खो सीहो सेनापति पञ्चमत्तेहि रथसतेहि दिवादिवस्स वेसालिया निय्यासि भगवन्तं दस्सनाय । यावतिका यानस्स भूमि, यानेन गत्वा याना पच्चोरोहित्वा पत्तिको व अगमासि । अथ खो
20 सीहो सेनापति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सीहो सेनापति भगवन्तं एतदवोच -

८. “मुत्तं मेत्तं, भन्ते - ‘अकिरियवादो समणो गोतमो, अकि-
R 182 रियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति । ये ते, भन्ते, एव-
25 माहंसु - ‘अकिरियवादो समणो गोतमो, अकिरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति, कच्चि ते, भन्ते, भगवतो वृत्तवादिनो न च भगवन्तं अभूतेन अब्भाचिक्खन्ति धम्मस्स चानुधम्मं व्याकरोन्ति न च कोचि सहधम्मिको वादानुवादो^२ गारह्णं ठानं आगच्छति ? अनभवखालु-
कामा हि मयं, भन्ते, भगवन्तं” ति ।

१. निगण्ठं - स्या० । २. वादानुवातो - स्या०, रो० ।

६. “अत्थि, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अकिरियावादो समणो गोतमो, अकिरियाय धम्मं देसेत्ति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१०. “अत्थि, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘किरियावादो समणो गोतमो, किरियाय धम्मं देसेत्ति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

११. “अत्थि, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो, उच्छेदाय धम्मं देसेत्ति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१२. “अत्थि, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘जेगुच्छी समणो गोतमो, जेगुच्छिताय धम्मं देसेत्ति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१३. “अत्थि, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो, विनयाय धम्मं देसेत्ति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१४. “अत्थि, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘तपस्सी समणो गोतमो, तपस्सिताय धम्मं देसेत्ति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१५. “अत्थि, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अपगम्भो समणो गोतमो, अपगम्भताय धम्मं देसेत्ति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१६. “अत्थि, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अस्सासको’ समणो गोतमो, अस्सासाय धम्मं देसेत्ति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१७. “कतमो च, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अकिरियावादो समणो गोतमो, अकिरियाय धम्मं देसेत्ति, तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, अकिरियं वदामि कायदुच्चरितस्स वचीदुच्चरितस्स मनोदुच्चरितस्स; अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अकिरियं वदामि । अयं खो, सीह,

परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अकिरियवादो समणो गोतमो, अकिरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१८. “कतमो च, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘किरियवादो समणो गोतमो, किरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, किरियं वदामि कायसुचरितस्स वचीसुचरितस्स मनोसुचरितस्स; अनेकविहितान कुसलान धम्मानं किरियं वदामि । अयं खो, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘किरियवादो समणो गोतमो, किरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

B 20

१९. “कतमो च, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो, उच्छेदाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, उच्छेदं वदामि रागस्स दोसस्स मोहस्स, अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं उच्छेदं वदामि । अयं खो, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो, उच्छेदाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

२०. “कतमो च, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘जेगुच्छी समणो गोतमो, जेगुच्छिताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, जेगुच्छामि कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, जेगुच्छामि अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । अयं खो, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘जेगुच्छी समणो गोतमो, जेगुच्छिताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

२१. “कतमो च, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो, विनयाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, विनयाय धम्मं देसेमि रागस्स दोसस्स मोहस्स, अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं विनयाय धम्मं देसेमि । अयं खो, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो, विनयाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

R. 184

२२. “कतमो च, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘तपस्सी समणो गोतमो, तपस्सिताय धम्मं देसेति,

तेन च सावके विनेती' ति ? तपनीयाहं, सीह, पापके अकुसले धम्मं वदामि कायदुच्चरितं वचीदुच्चरितं मनोदुच्चरितं । यस्स खो, सीह, तपनीया पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयति अनुप्पादधम्मा, तमहं 'तपस्सी' ति वदामि ।
 तथागतस्स खो, सीह, तपनीया पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्न- 5
 मूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयति अनुप्पादधम्मा । अयं खो, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य - 'तपस्सी समणो गोतमो, तपस्सिताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

२३. "कतमो च, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य - 'अपगब्भो समणो गोतमो, अपगब्भताय धम्मं देसेति, 10
 तेन च सावके विनेती' ति ? यस्स खो, सीह, आयति गब्भसेय्या पुन-
 ष्मवाभिनिब्बत्ति पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयति अनुप्पादधम्मा, तमहं 'अपगब्भो' ति वदामि । तथागतस्स खो, सीह, आयति गब्भसेय्या पुनष्मवाभिनिब्बत्ति पहीना उच्छिन्नमूला 15
 तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयति अनुप्पादधम्मा । अयं खो, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य - 'अपगब्भो समणो गोतमो, अपगब्भताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

२४. "कतमो च, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य - 'अस्सासको समणो गोतमो, अस्सासाय धम्मं देसेति, 20
 तेन च सावके विनेती' ति ? अहं हि, सीह, अस्सासको परमेन अस्सा-
 सेन, अस्सासाय धम्मं देसेमि, तेन च सावके विनेमि । अयं खो, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य - 'अस्सासको समणो गोतमो, अस्सासाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

२५. एवं वुत्ते सीहो सेनापति भगवन्तं एतदवोच - "अभि-
 वकन्तं, भन्ते, अभिवकन्तं, भन्ते ... पे०... उपासकं मं, भन्ते, भगवा 25
 धारेतु अज्जतमो पाणुपेतं सरणं गतं" ति ।

२६. "अनुविच्चकारं खो, सीह, करोहि । अनुविच्चकारो तुम्हादिसानं ज्ञातमनुस्सानं साधु होती" ति ।

"इमिनायाहं", भन्ते, भगवतो भिय्योसोभत्ताय अत्तमनो अभि-
 रद्धो, यं मं भगवा एवमाह - 'अनुविच्चकार खो, सीह, करोहि । 30

अनुविच्चकारो तुम्हादिसानं ज्ञातमनुस्सानं साधु होती' ति । मं^१ हि, भन्ते, अञ्जतित्थिया सावकं लभित्वा केवलकप्पं वेसालिं पटाकं परि-
हरेय्युं - 'सीहो अम्हाकं सेनापति सावकत्तं उपगतो' ति । अथ च पन
भगवा एवमाह - 'अनुविच्चकार, सीह, करोहि । अनुविच्चकारो
5^१ तुम्हादिसानं ज्ञातमनुस्सानं साधु होती' ति । एसाह, भन्ते, दुतिय पि
भगवन्तं सरणं गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । उपासकं मं^१ भगवा
धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं' ति ।

B 30

२७. "दीघरत्त खो ते, सीह, निगण्ठान ओपानभूत कुलं,
येन नेसं उपगतान पिण्डकं दातब्बं मञ्जेय्यासी" ति ।

10 "इमिनापाहं, भन्ते, भगवतो भिय्योसोमत्ताय अत्तमनो अभि-
रद्धो, यं मं भगवा एवमाह - 'दीघरत्तं खो ते, सीह, निगण्ठान ओपानभूत
कुलं, येन नेसं उपगतानं पिण्डकं दातब्बं मञ्जेय्यासी' ति । सुत्तं मेत्तं,
भन्ते - 'समणो गोतमो एवमाह - मय्हमेव दानं दातब्बं, मय्हमेव
सावकानं दातब्बं; मय्हमेव दिन्नं महप्फलं, न अञ्जेसं दिन्नं महप्फलं;
15 मय्हमेव सावकानं दिन्नं महप्फलं, न अञ्जेसं सावकानं दिन्नं महप्फलं'
ति, अथ च पन मं भगवा निगण्ठेसु पि दाने समादपेति । अपि च, भन्ते,
मयमेत्थं कालं जानिस्साम । एसाहं, भन्ते, ततियं पि भगवन्तं सरणं
गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । उपासकं मं, भन्ते, भगवा धारेतु
अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं' ति ।

R 186

20 २८. अथ खो भगवा सीहस्स सेनापतिस्स अनुपुब्बि^१ कथं^३
कथेसि, सेय्यथीदं - दानकथं सीलकथं सग्गकथं, कामान आदीनवं ओकार
सङ्किलेसं नेक्खम्मो आनिसस पकासेसि । यदा भगवा अञ्जासि सीहं सेना-
पतिं कल्लचित्तं मुदुचित्तं विनीवरणचित्तं उदग्गचित्तं पसन्नचित्तं, अथ
या बुद्धानं सामुक्कसिका धम्मदेसना तं पकासेसि - दुक्खं समुदयं निरोधं
25 मग्गं । सेय्यथापि नाम सुद्धं वत्थं अपगतकाळकं सम्मदेव रजनं
पटिग्गहेय्यं; एवमेव सीहस्स सेनापतिस्स तस्मियेव आसने विरजं
वीतमलं धम्मचक्खुं उदपादि - "यं किञ्चि समुदयधम्मं, सब्बं तं
निरोधधम्मं" ति ।

१. मम - सी० । २. म भन्ते - सी०, रो० । ३-३ अनुपुब्बिकय - सी०,
स्या०, रो० ।

२६. अथ खो सीहो सेनापति दिदुधम्मो पत्तधम्मो विदित-
धम्मो परियोगान्हधम्मो तिण्णविचिकिच्छो विगतकथङ्कथो वेसारज्ज-
प्पत्तो अपरप्पच्चयो सत्थुसासने भगवन्तं एतदवोच - "अधिवासेतु मे,
भन्ते, भगवा स्वातनाय भत्तं सद्धि भिक्खुसङ्घेना" ति । अधिवासेसि
भगवा तुण्हीभावेन ।

R 187

5

३०. अथ खो सीहो सेनापति भगवतो अधिवासनं विदित्वा
उट्टायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि । अथ
खो सीहो सेनापति अञ्जतरं पुरिसं आमन्तेसि - "गच्छ त्वं, अम्भो
पुरिस, पवत्तमंसं जानाही" ति । अथ खो सीहो सेनापति तस्सा रत्तिया
अच्चयेन सके निवेसने पणीतं खादनीयं भोजनीयं पटियादापेत्वा भगवती
कालं आरोचापेसि - "कालो, भन्ते ! निट्ठितं भत्तं" ति ।

B 31

10

३१. अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय
येन सीहस्स सेनापतिस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्चत्ते
आसने निसीदि सद्धि भिक्खुसङ्घेन । तेन खो पन समयेन सम्बहुला
निगण्ठा वेसालियं रथिकाय^१ रथिकं^२ सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं बाहा पग्गह्
कन्दति - "अज्ज सीहेन सेनापतिना थूलं पसुं वधित्वा समणस्स गोतमस्स
भत्तं कत्तं । तं समणो गोतमो जान उद्दिस्सकत्तं^३ मंसं परिभुञ्जति
पटिच्चकम्मं" ति ।

15

३२. अथ खो अञ्जतरो पुरिसो येन सीहो सेनापति तेनुप-
सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा सीहस्स सेनापतिस्स उपकण्णके आरोचेसि -
"यग्घे, भन्ते, जानेय्यासि ! एते सम्बहुला निगण्ठा वेसालियं रथिकाय
रथिकं सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं बाहा पग्गह् कन्दन्ति - 'अज्ज सीहेन
सेनापतिना थूलं पसुं वधित्वा समणस्स गोतमस्स भत्तं कत्तं । तं समणो
गोतमो जानं उद्दिस्सकत्तं मंसं परिभुञ्जति पटिच्चकम्मं' ति । अलं
अय्यो दीघरत्तं हि^४ ते आयस्मन्तो अवण्णकामा बुद्धस्स अवण्णकामा
धम्मस्स अवण्णकामा सङ्घस्स । न च पनेते आयस्मन्तो जिरीदन्ति^५ त
भगवन्तं असता तुच्छा मुसा अभूतेन अम्भाचिक्खितुं^६; न च मयं जीवित-
हेतु पि सञ्चिच्च पाणं जीविता वोरोपेय्यामा" ति ।

20

25

R 188

३३. अथ खो सीहो सेनापति बुद्धप्यमुखं भिक्खुसङ्घं पणीतेन
खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तप्पेसि सम्पवारेसि । अथ खो सीहो

30

१-२. रथियाय रथियं - सी०, स्या०, रो० । २. उद्दिस्सकट - सी० । ३. पि -
सी० । ४. जीरन्ति - सी०, रो० । ५. अम्भाचिक्खन्ता - सी०, रो० ।

सेनापति भगवन्तं भुक्तावि ओनीतपत्तपाणि एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धं खो सीहं सेनापतिं भगवा धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समाद-
पेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा उट्ठायासना पक्कामी ति ।

३. अस्साजानीयसुत्तं

B. 32

१. “अट्टहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रञ्जो भद्दो
5 अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्जो अङ्गन्तेव^१ सङ्ग
गच्छति । कतमेहि अट्टहि ? इध, भिक्खवे, रञ्जो भद्दो अस्सा-
जानीयो उभतो सुजातो होति - मातितो च पितितो च । यस्सं दिसायं
अञ्जे पि भद्दा अस्साजानीया जायन्ति तस्सं दिसायं जातो होति ।
यं खो पनस्स भोजनं देन्ति - अल्लं वा सुक्खं वा - तं सक्कच्चंयेव परि-
10 भुञ्जति अविकिरन्तो । जेगुच्छी होति उच्चारं वा पस्सावं वा अभि-
निसीदितुं वा अभिनिपज्जितुं वा । सोरतो होति सुखसंवासो, न^३ च^३
अञ्जे अस्से उब्बेजेता । यानि खो पनस्स होन्ति^४ साट्ठेय्यानि कूटे-
य्यानि जिम्हेय्यानि वड्ढेय्यानि, तानि यथाभूतं सारथिस्स आविकत्ता
होति । तेसमस्स सारथि अभिनिम्मदनाय वायमति । वाही खो पन
15 होति । ‘कामञ्जे’ अस्सा वहन्तु वा मा वरु, अहमेत्थ वहिस्सामी’ ति
चित्तं उप्पादेति । गच्छन्तो खो पन उजुमग्गेनेव गच्छति । थामवा
होति याव जीवितमरणपरियादाना थाम^५ उपदंसेता । इमेहि खो,
भिक्खवे, अट्टहि अङ्गेहि समन्नागतो रञ्जो भद्दो अस्साजानीयो राजा-
रहो होति राजभोग्गो, रञ्जो अङ्गन्तेव सङ्गं गच्छति ।

R. 189

२. “एवमेव खो, भिक्खवे, अट्टहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु
20 आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जाक्खेतं लोकस्स । कतमेहि
अट्टहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति, पातिभोक्खसंवरसंबुतो
विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय
सिक्खति सिक्खापदेसु । यं खो पनस्स भोजनं देन्ति - लूखं वा पणीतं
25 वा - तं सक्कच्चंयेव परिभुञ्जति अविहृञ्जमानो । जेगुच्छी होति
कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, जेगुच्छी होति अनेक-
विहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । सोरतो होति

१. भद्दो - सी० । २ अङ्गन्तेव - सी०, रो० । ३-३. व - सी०, रो० ।
४. तानि - स्था० । ५. कामञ्जे - सी०, काम मञ्जे - रो० । ६. थाम वा - सी० ।

सुखसंवासो, न अञ्जे भिक्खू उब्बजेता । यानि खो पनस्स होन्ति साठेय्यानि कूटेय्यानि जिम्हेय्यानि वड्ढेय्यानि तानि यथाभूतं आवि-
 कत्ता होति सत्थरि वा विञ्जसु वा सन्नहाचारीसु । तेसमस्स सत्था
 वा विञ्जू वा सन्नहाचारी अभिनिम्मदनाय वायमति । सिक्खिता खो पन
 होति । 'कामञ्जे भिक्खू सिक्खन्तु वा मा वा, अहमेत्थ सिक्खिस्सामी'
 ति चित्तं उप्पादेति । गच्छन्तो खो पन उजुमग्गेनेव गच्छति;
 तत्रायं उजुमग्गे, सेय्यथीदं - सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मासमाधि ।
 आरद्धविरियो विहरति - 'कामं तचो च न्हारु' च अट्ठि च अवसिस्सतु,
 सरीरे उपसुस्सतु मंसलोहितं, यं तं पुरिसथामेन पुरिसविरियेन पुरिस-
 परक्कमेन पत्तब्बं, न तं अपापुणित्वा विरियस्स सण्ठानं भविस्सती' ति ।
 इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति
 ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जकखेतं लोकस्सा' ति ।

R. 190

B. 33

10

४. अस्सखळुङ्कुत्तं

१. "अट्ठ^१ च^२, भिक्खवे, अस्सखळुङ्के^३ देसेस्सामि अट्ठ च अस्स-
 दोसे, अट्ठ च पुरिसखळुङ्के अट्ठ च पुरिसदोसे । तं सुणाथ, साधुकं मनसि
 करोथ; भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो
 पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच -

15

२. "कतमे च, भिक्खवे, अट्ठ अस्सखळुङ्का अट्ठ च अस्सदोसा ?
 इध, भिक्खवे, एकच्चो अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो
 चोदितो सारथिना पच्छतो पटिक्कमति^४, पिट्ठितो रथं पवत्तेति^५ ।
 एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अय, भिक्खवे,
 पठमो अस्सदोसो ।

R. 191

20

३. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को 'पेही' ति
 वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना पच्छा लङ्घति^६, कुब्बरं हनति,
 तिदण्डं भञ्जति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को
 होति । अयं, भिक्खवे, दुतियो अस्सदोसो ।

25

१ नहाव - सी०, स्या०, रो० । २-२. अट्ठ - स्या० । ३. अस्सखळुङ्के -
 सी० । ४. पटिक्कमति - सी०, रो० । ५. पटिक्कतेति - सी०, रो० । ६. लङ्घिपति -
 सी०, लङ्घिपति - रो० ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को ‘पेही’ ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना रथीसाय सत्थि उस्सज्जित्वा रथीसयेव अज्जोमहति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, ततियो अस्सदोसो ।

5 ५. “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को ‘पेही’ ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना उम्मग्गं गण्हति^१, उब्बटुम रथं करोति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो अस्सदोसो ।

3. 34

6. “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को ‘पेही’ ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना लङ्घति^२ पुरिमकायं^३ पग्गहति पुरिमे पादे । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो अस्सदोसो ।

7. “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को ‘पेही’ ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना अनादियित्वा सारथि अनादियित्वा पतोदलट्ठि^४ दन्तेहि मुखाधान विघंसित्वा^५ येन कामं पक्कमति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, छट्ठो अस्सदोसो ।

१. 192

8. “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को ‘पेही’ ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना नेव अभिक्कमति नो पटिक्कमति 20 तत्थेव खीलट्ठायी ठितो होति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, सत्तमो अस्सदोसो ।

9. “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को ‘पेही’ ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना पुरिमे च पादे सहरित्वा पच्छिमे च पादे सहरित्वा तत्थेव चत्तारो पादे अभिनिसीदति । एवरूपो पि, 25 भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, अट्ठमो अस्सदोसो । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ अस्सखळुङ्का अट्ठ च अस्सदोसा ।

१०. “कतमे च, भिक्खवे, अट्ठ पुरिसखळुङ्का अट्ठ च पुरिसदोसा ? इध, भिक्खवे, भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु

१. गण्हति - सी०, रो० । २ लङ्घति - सी०, रो० । ३. पुरिम काय - सी०, रो० । ४. पतोद - सी०, पतोदयट्ठि - स्था०; पतोद - रो० । ५. विमसित्वा - सी० ।

भिकखूहि आपत्तिया चोदियमानो 'न सरामी' ति असत्तिया^१ निब्बेठेति ।
सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो
चोदितो सारथिना पच्छतो पटिक्कमत्ति, पिट्ठितो रथ वत्तेति, तथूपमाहं,
भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिस-
खळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, पठमो पुरिसदोसो ।

5

११. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खु आपत्तिया चोदेन्ति ।
सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो चोदकयेव पटिप्फरति —
'कि नु खो तुय्हं बालस्स अब्यत्तस्स भणितेन ! त्वं पि नाम भणितब्बं
मञ्जसी' ति ! सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो,
विद्धो समानो चोदितो सारथिना पच्छा लङ्घति, कुब्बरं हनति, तिदण्डं
भञ्जति, तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि,
भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिसखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, दुतियो पुरिस-
दोसो ।

B. 35

R. 193

10

१२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खु आपत्तिया चोदेन्ति ।
सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो चोदकस्सेव पञ्चारोपेति —
'त्वं' खोसि इत्थन्नामं आपत्ति आपन्नो, त्वं ताव पठमं पटिकरोही' ति ।
सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो
चोदितो सारथिना रथीसाय सत्थि उस्सज्जित्वा रथीसंयेव अज्जोमहति;
तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधे-
कच्चो पुरिसखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, ततियो पुरिसदोसो ।

15

20

१३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खु आपत्तिया चोदेन्ति ।
सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो अञ्जेनाञ्जं पटिचरति,
बहिद्धा कथं अपनामेति, कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति ।
सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो
चोदितो सारथिना उम्मगं गण्हति, उब्बट्टुमं रथं करोति; तथूपमाहं,
भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिस-
खळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो पुरिसदोसो ।

25

१४. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खु आपत्तिया चोदेन्ति ।
सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो सङ्गमज्जे बाहुविकखेप^३

१ असत्तियाव - सी०, रो० । २. त्व पि - सी०, रो० । ३ बाहुविकखेप - सी०, रो० ।

R. 194

करोति^१ । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना लङ्घति, पुरिमकाय पग्गण्हति पुरिसे पादे, तथूपमाहं, भिक्खवे, इम पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिसखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो पुरिसदोसो ।

B. 36

5

१५. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो अनादियित्वा सङ्घं अनादियित्वा चोदकं सापत्तिको व येन कामं पक्कमति । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना अनादियित्वा सारथि अनादियित्वा पतोदलट्ठि दन्तेहि मुखाघानं विधंसित्वा येन कामं पक्कमति, तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिसखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, छट्ठो पुरिसदोसो ।

१६. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो 'नेवाह आपन्नोम्हि, न पनाहं आपन्नोम्ही' ति सो तुण्हीभावेन संङ्घं विहेठेति^२ । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना नेव अभिक्कमति नो पटिकम्मति तत्थेव खीलट्ठायी ठितो होति, तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिसखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, सत्तमो पुरिसदोसो ।

R. 195

१७. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो एवमाह — 'किं नु खो तुम्हे आयस्मन्तो अतिबाब्हं मयि ब्यावटा याव^३ इदानाहं सिक्खं पञ्चक्खाय हीनायावत्तिसामी' ति । सो सिक्खं पञ्चक्खाय हीनायावत्तिया एवमाह — 'इवानि खो तुम्हे आयस्मन्तो अत्तमना होथा' ति ? सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना पुरिमे च पादे संहरित्वा पच्छिमे च पादे संहरित्वा तत्थेव चत्तारो पादे अभिनिसीदति; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिसखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे,

१ मनति - सी०, भगति - रो० । २ विहेसेति - सी०, रो० । ३ सी० पोल्लके नत्थि ।

अट्टमो पुरिसदोसो । इमे खो, भिक्खवे, अट्ट पुरिसखळुङ्का अट्ट च पुरिसदोसा” ति ।

५. मलसुतं

१. “अट्टिमानि, भिक्खवे, मलानि । कतमानि अट्ट ? अस-
ज्जायमला, भिक्खवे, मन्ता; अनुद्धानमला, भिक्खवे, घरा; मलं,
भिक्खवे, वण्णस्स कोसज्जं; पमादो, भिक्खवे, रक्खतो मलं; मलं,
भिक्खवे, इत्थिया दुच्चरितं; मच्छेरं, भिक्खवे, ददतो मलं; मला,
भिक्खवे, पापका अकुसला धम्मा अस्मि लोके परम्हि च; ततो,
भिक्खवे, मला मलतरं अविज्जा परमं मल । इमानि खो, भिक्खवे,
अट्ट मलानी ति ।

B. 37

“असज्जायमला मन्ता, अनुद्धानमला घरा ।
मलं वण्णस्स कोसज्जं, पमादो रक्खतो मलं ॥

10

“मलित्थिया दुच्चरितं, मच्छेरं ददतो मलं ।
मला वे पापका धम्मा, अस्मि लोके परम्हि च ।
ततो मला मलतरं, अविज्जा परमं मलं” ति ॥

६. द्वैतव्यसुतं

१. “अट्टहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु द्वैतव्यं
गन्तुमरहति । कतमेहि अट्टहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सोता च
होति, सावेता च, उग्गहेता च, धारेता च, विञ्जाता च, विञ्जापेता
च, कुसलो च सहितासहितस्स, नो च कलहकारको — इमेहि खो, भिक्खवे,
अट्टहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु द्वैतव्यं गन्तुमरहति । अट्टहि, भिक्खवे,
धम्मेहि समन्नागतो सारिपुत्तो द्वैतव्यं गन्तुमरहति । कतमेहि अट्टहि ?
इध, भिक्खवे, सारिपुत्तो सोता च होति, सावेता च, उग्गहेता च, धारेता
च, विञ्जाता च, विञ्जापेता च, कुसलो च सहितासहितस्स, नो च
कलहकारको । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्टहि धम्मेहि समन्नागतो सारि-
पुत्तो द्वैतव्यं गन्तुमरहती ति ।

15

R. 196

20

१. ततो च — स्या०, रो० । २. सी० पोत्यके नत्वि ।

“द्यो वे न व्यथति^१ पत्वा, परिसं उग्गवादिनि^२ ।
 न च हापेति वचनं, न च छादेति सासनं ॥
 “असन्दिद्धं च भणति, पुच्छितो न च कुप्पति ।
 स वे तादिसको भिक्खु, दूतेय्यं गन्तुमरहती” ति ॥

B. 38

७. पठनबन्धनसुत्तं

१. “अट्टहि, भिक्खवे, आकारेहि इत्थी पुरिसं वन्धति । कत-
 5 मेहि अट्टहि ? रुण्णेन^३, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं वन्धति; हसितेन,
 भिक्खवे, इत्थी पुरिसं वन्धति, भणितेन, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं वन्धति^४,
 आकप्पेन, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं वन्धति; वनभङ्गेन, भिक्खवे, इत्थी
 पुरिसं वन्धति; गन्धेन^५, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं वन्धति, रसेन,
 10 भिक्खवे, इत्थी पुरिसं वन्धति^६; फस्सेन, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं वन्धति ।
 इमेहि खो, भिक्खवे, अट्टहाकारेहि इत्थी पुरिसं वन्धति । ते^७, भिक्खवे,
 सत्ता सुबद्धा^८ ये^९ फस्सेन^{१०} बद्धा” ति ।

R. 197

८. इत्तिथबन्धनसुत्तं

१. “अट्टहि, भिक्खवे, आकारेहि पुरिसो इत्थि वन्धति ।
 कतमेहि अट्टहि ? रुण्णेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थि वन्धति; हसितेन,
 15 भिक्खवे, पुरिसो इत्थि वन्धति, भणितेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थि
 वन्धति; आकप्पेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थि वन्धति, वनभङ्गेन, भिक्खवे,
 पुरिसो इत्थि वन्धति, गन्धेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थि वन्धति; रसेन,
 भिक्खवे, पुरिसो इत्थि वन्धति; फस्सेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थि वन्धति ।
 इमेहि खो, भिक्खवे, अट्टहाकारेहि पुरिसो इत्थि वन्धति । ते, भिक्खवे,
 20 सत्ता सुबद्धा ये फस्सेन बद्धा” ति ।

९. पहारादसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेरञ्जायं विहरति नळेरुपुच्चिमन्दभूले ।
 अथ खो पहारादो असुरिन्दो येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा

१. वेधती - सी०; व्याधति - स्या०, रो० । २. उग्गवादिन - सी०; उग्गहवादिन -
 स्या०, रो० । ३. रुप्पेण - सी०, रो० । ४. एत्थ षीतेन ० वन्धति, रोण्णेन ० वन्धती ति
 सी०, रो० पोत्यकेसु अधिको पाठो विस्सति । ५-५. अयं पाठो सी०, रो० पोत्यकेसु न विस्सति ।
 ६. तेहि - रो० । ७. सुबद्धा - सी०, स्या० । ८. येव - स्या०, रो० । ९. पसिेन - रो० ।

भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्टासि । एकमन्तं ठितं खो पहारादं
असुरिन्दं भगवा एतदवोच -

“अपि पन, पहाराद, असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ती” ति ?

“अभिरमन्ति, भन्ते, असुरा महासमुद्दे” ति ।

“कति पन, पहाराद, महासमुद्दे अच्छरिया अब्भुता धम्मा”, 5
ये दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ती” ति ?

२. “अट्ट, भन्ते, महासमुद्दे अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा
दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति । कतमे अट्ट ? महासमुद्दो, भन्ते,
अनुपुब्बनिन्नो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपम्भारो, न आयतकेनेव पपातो ।
यं पि, भन्ते, महासमुद्दो अनुपुब्बनिन्नो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपम्भारो, न 10
आयतकेनेव पपातो; अयं, भन्ते, महासमुद्दे पठमो अच्छरियो अब्भुतो
धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

३. “पुन च परं, भन्ते, महासमुद्दो ठितधम्मो वेल नातिवत्तति ।
यं पि, भन्ते, महासमुद्दो ठितधम्मो वेलं नातिवत्तति; अयं, भन्ते, महा-
समुद्दे दुतियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो यं दिस्वा दिस्वा असुरा महा- 15
समुद्दे अभिरमन्ति ।

४. “पुन च परं, भन्ते, महासमुद्दो न मतेन कुणपेन संवसति” ।
यं होति महासमुद्दे मतं कुणप, तं खिप्पमेव तीरं वाहेति, थलं उस्सा-
रेति” । यं पि, भन्ते, महासमुद्दो न मतेन कुणपेन संवसति, यं होति
महासमुद्दे मतं कुणपं, तं खिप्पमेव तीरं वाहेति, थलं उस्सारेति; अयं, 20
भन्ते, महासमुद्दे ततियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा
असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

५. “पुन च परं, भन्ते, या काचि महानदियो, सेय्यथीदं - गज्जा
यमुना अचिरवती सरभू मही, ता महासमुद्दं पत्वा जहन्ति पुरिमानि
नामगोत्तानि, ‘महासमुद्दो’ त्वेव सङ्गं गच्छन्ति । यं पि, भन्ते, या 25 R. 199
काचि महानदियो, सेय्यथीदं - गज्जा यमुना अचिरवती सरभू मही,
ता महासमुद्दं पत्वा जहन्ति पुरिमानि नामगोत्तानि, ‘महासमुद्दो’ त्वेव
सङ्गं गच्छन्ति; अयं, भन्ते, महासमुद्दे चतुत्थो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो,
यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

१-१ अब्भुतधम्मा - स्या० । २. सबट्टति - स्या० । ३. खिप्पमेव - सी० ।

४. उस्सादेति - सी०, रो० ।

R. 40

६. “पुन च परं, भन्ते, या च^१ लोके सवन्तियो महासमुद्दं अप्येन्ति या च अन्तलिक्खा धारा पपतन्ति, न तेन महासमुद्दस्स ऊनत्त वा पूरत्त वा पञ्जायति । यं पि, भन्ते, या च लोके सवन्तियो महासमुद्दं अप्येन्ति या च अन्तलिक्खा धारा पपतन्ति, न तेन महासमुद्दस्स ऊनत्त वा पूरत्त वा पञ्जायति; अयं, भन्ते, महासमुद्दे पञ्चमो अञ्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

७. “पुन च परं, भन्ते, महासमुद्दो एकरसो लोणरसो । य पि, भन्ते, महासमुद्दो एकरसो लोणरसो, अयं, भन्ते, महासमुद्दे छट्ठो अञ्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

८. “पुन च परं, भन्ते, महासमुद्दो बहुरतनो अनेकरतनो । तत्रिमानि रतनानि, सेव्यथीदं - मुत्ता मणि वेळुरियो सङ्घो सिला पवाळं रजतं जातरूपं लोहितको^२ मसारगल्लं । यं पि, भन्ते, महासमुद्दो बहुरतनो अनेकरतनो; तत्रिमानि रतनानि, सेव्यथीदं - मुत्ता मणि वेळुरियो सङ्घो सिला पवाळं रजतं जातरूपं लोहितको मसारगल्लं; अयं, भन्ते, महासमुद्दे सत्तमो अञ्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

R. 200

९. “पुन च परं, भन्ते, महासमुद्दो महत्त भूतान आवासो । तत्रिमे भूता - तिमि^३ तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो^३ असुरा नागा गन्धब्बा । सन्ति महासमुद्दे योजनसतिका पि अत्तभावा द्वियोजनसतिका पि अत्तभावा तियोजनसतिका पि अत्तभावा चतुयोजनसतिका पि अत्तभावा पञ्चयोजनसतिका पि अत्तभावा । यं पि, भन्ते, महासमुद्दो महत्तं भूतानं आवासो; तत्रिमे भूता - तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा नागा गन्धब्बा; सन्ति महासमुद्दे योजनसतिका पि अत्तभावा ... पे०... द्वियोजन ... तियोजन ... चतुयोजन ... पञ्चयोजनसतिका पि अत्तभावा; अयं, भन्ते, महासमुद्दे अट्ठमो अञ्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति । इमे खो, भन्ते, महासमुद्दे अट्ठ अञ्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ती ति ।

B. 41

१ कान्ठि - स्वा०, रो० । २. लोहितको - सी०, रो० । ३-३ तिमि तिमिङ्गला तिमिरपिङ्गला - सी०; तिमितिङ्गला तिमिरिङ्गला - स्वा०, रो० ।

१०. “अपि पन, भन्ते, भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ती” ति ?

“अभिरमन्ति , पहाराद, भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये” ति ।

“कति पन, भन्ते, इमस्मिं धम्मविनये अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ती” ति ? 5

११. “अट्ट, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति । कतमे अट्ट ? सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्धो अनुपुब्बनिन्नो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपब्भारो, न आयतकेनेव पपातो, एवमेव खो, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये अनुपुब्बसिक्खा अनुपुब्बकिरिया अनुपुब्बपटिपदा, न आयतकेनेव 10 अञ्जापटिवेधो । यं पि, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये अनुपुब्बसिक्खा अनुपुब्बकिरिया अनुपुब्बपटिपदा, न आयतकेनेव अञ्जापटिवेधो; अयं, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये पठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति ।

R 201

१२. “सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्धो ठितधम्मो वेलं नातिवत्तति; एवमेव खो, पहाराद, यं मया सावकानं सिक्खापदं पञ्जत्तं तं मम सावका जीवितहेतु पि नातिक्कमन्ति । यं पि, पहाराद, मया सावकानं सिक्खापदं पञ्जत्तं तं मम सावका जीवितहेतु पि नातिक्कमन्ति; अयं, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये दुत्तियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति । 20

१३. “सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्धो न मतेन कुणपेन संवसति । यं होति महासमुद्धे मतं कुणपं, तं खिप्पमेव तीरं वाहेति थलं उस्सारेति; एवमेव खो, पहाराद, यो सो पुग्गलो दुस्सीलो पापधम्मो असुचिसङ्कस्सरसमाचारो पटिच्छन्नकम्मन्तो अस्समणो समणपटिञ्जो अब्रह्मचारी ब्रह्मचारिपटिञ्जो अन्तोपूति अवस्सुतो कसम्बुजातो, न तेन सङ्घो संवसति; खिप्पमेव^१ नं सन्निपतित्वा उक्खिपति । किञ्चा पि सो होति मज्जे भिक्खुसङ्घस्स सन्निसिन्नो^२, अथ खो सो आरका व सङ्घम्हा सङ्घो च तेन । यं पि, पहाराद, यो सो पुग्गलो दुस्सीलो पापधम्मो असुचिसङ्कस्सरसमाचारो पटिच्छन्नकम्मन्तो अस्समणो समणपटिञ्जो अब्रह्मचारी ब्रह्मचारिपटिञ्जो 30

B 42

१. खिप्पमेव - सी० । २. निसिन्नो - सी०, रो० ।

R 202

अन्तोपूति अवस्सुतो कसम्बुजातो, न तेन सङ्घो संवसति; खिप्पमेव
 नं सन्निपतित्वा उक्खिपति; किञ्चा पि सो ह्योति मज्झे भिक्खुसङ्घस्स
 सन्निसिद्धो, अथ खो सो आरका व सङ्गम्हा सङ्घो च तेन; अयं, पहाराद,
 इमस्मि धम्मविनये ततियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा
 5 भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१४. “सेय्यथापि, पहाराद, या काचि महानदियो, सेय्यथीदं -
 गङ्गा यमुना अचिरवती सरभू मही, ता महासमुद्दं पत्वा जहन्ति पुरि-
 मानि नामगोत्तानि, ‘महासमुद्दो’ त्वेव सङ्घं गच्छन्ति; एवमेव खो, पहा-
 10 राद, चत्तारो मे वण्णा - खत्तिया ब्राह्मणा वेस्सा सुद्दा, ते तथागतप्पवेदिते
 धम्मविनये अगारस्सा अनगारियं पब्बजित्वा जहन्ति पुरिमानि नाम-
 गोत्तानि, ‘समणा’ सकयपुत्तिया’ त्वेव सङ्घं गच्छन्ति । यं पि, पहाराद,
 चत्तारोमे वण्णा - खत्तिया ब्राह्मणा वेस्सा सुद्दा, ते तथागतप्पवेदिते
 धम्मविनये अगारस्सा अनगारियं पब्बजित्वा जहन्ति पुरिमानि नाम
 गोत्तानि, ‘समणा सकयपुत्तिया’ त्वेव सङ्घं गच्छन्ति; अयं, पहाराद,
 15 इमस्मि धम्मविनये चतुत्थो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा
 भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१५. “सेय्यथापि, पहाराद, या च लोके सवन्तियो महासमुद्दं
 अप्पेन्ति या च अन्तलिक्खा’ धारा पपतन्ति, न तेन महासमुद्दस्स ऊनत्तं
 वा पूरत्तं वा पञ्जायति, एवमेव खो, पहाराद, बहू चे पि भिक्खू अनु-
 20 पादिसेसाय निब्बानघातुया परिनिब्बायन्ति, न तेन निब्बानघातुया
 ऊनत्तं वा पूरत्तं वा पञ्जायति । यं पि, पहाराद, बहू चे पि भिक्खू
 अनुपादिसेसाय निब्बानघातुया परिनिब्बायन्ति, न तेन निब्बानघातुया
 ऊनत्तं वा पूरत्तं वा पञ्जायति, अयं, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये
 पञ्चमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि
 R 203 25 धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१६. “सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो एकरसो लोणरसो,
 एवमेव खो, पहाराद, अयं धम्मविनयो एकरसो विमुत्तिरसो । यं पि
 पहाराद, अयं धम्मविनयो एकरसो विमुत्तिरसो; अयं, पहाराद, इमस्मि
 धम्मविनये छद्दो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू
 B 43 30 इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१७. “सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दे बहुरतनो अनेकरतनो; तत्रिमानि रतनानि, सेय्यथीदं – मुत्ता मणि वेळुरियो’ सङ्घो सिला पवाळं रजतं जातरूपं लोहितको मसारगल्लं; एवमेव खो, पहाराद, अयं धम्म-
विनयो बहुरतनो अनेकरतनो । तत्रिमानि रतनानि, सेय्यथीदं –
चत्तारो सतिपट्टाना, चत्तारो सम्मप्पधाना, चत्तारो इद्धिपादा, पञ्च- 5
न्द्रियानि, पञ्च बलानि, सत्त बोज्झङ्गा, अरियो अट्टङ्गिको मग्गो ।
यं पि, पहाराद, अयं धम्मविनयो बहुरतनो अनेकरतनो; तत्रिमानि
रतनानि, सेय्यथीदं – चत्तारो सतिपट्टाना, चत्तारो सम्मप्पधाना, चत्तारो
इद्धिपादा, पञ्चन्द्रियानि, पञ्च बलानि, सत्त बोज्झङ्गा, अरियो
अट्टङ्गिको मग्गो, अयं, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये सत्तमो अच्छरियो 10
अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभि-
रमन्ति ।

१८. “सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दे महत्तं भूतानं आवासो;
तत्रिमे भूता – तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो अचुरा नागा गन्धब्बा;
सन्ति महासमुद्दे योजनसतिका पि अत्तभावा द्वियोजनसतिका पि अत्त- 15
भावा तियोजनसतिका पि अत्तभावा चतुयोजनसतिका पि अत्तभावा
पञ्चयोजनसतिका पि अत्तभावा; एवमेव खो, पहाराद, अयं धम्म-
विनयो महत्तं भूतानं आवासो; तत्रिमे भूता – सोतापन्नो सोतापत्ति-
फलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो सकदागामी सकदागामिफलसच्छिकिरियाय
पटिपन्नो अनागामी अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो अरहा अर- 20
ह्णाय पटिपन्नो । यं पि, पहाराद, अयं धम्मविनयो महत्तं भूतानं
आवासो, तत्रिमे भूता – सोतापन्नो सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटि-
पन्नो सकदागामी सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो अनागामी
अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो अरहा अरहताय पटिपन्नो;
अयं, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये अट्टमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं 25
दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति । इमे खो, पहा-
राद, इमस्मि धम्मविनये अट्ट अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा
दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ती” ति ।

R. 204

15

20

25

B. 44

१०. उपोसथसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति पुब्बारामे भिगार-
मातुपासादे । तेन खो पन समयेन भगवा तदहुपोसथे भिक्खुसङ्घपरिवृतो
निसिन्नो होति । अथ खो आयस्मा आनन्दो अभिक्कन्ताय रत्तिया,
निकखन्ते पठमे यामे, उट्टायासना एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा येन भगवा
तेनञ्जलि पणामेत्वा भगवन्तं एतदवोच - "अभिक्कन्ता, भन्ते, रत्ति,
निकखन्तो पठमो यामो, चिरनिसिन्नो भिक्खुसङ्घो । उट्टिसतु, भन्ते,
भगवा भिक्खूनं पात्तिमोक्खं" ति ।

R. 205

२. एवं वुत्ते भगवा तुण्ही अहोसि । दुत्तियं पि खो आयस्मा
आनन्दो अभिक्कन्ताय रत्तिया, निकखन्ते मज्झिमे यामे, उट्टायासना
एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा येन भगवा तेनञ्जलि पणामेत्वा भगवन्तं
एतदवोच - "अभिक्कन्ता, भन्ते, रत्ति, निकखन्तो मज्झिमो यामो, चिर-
निसिन्नो भिक्खुसङ्घो । उट्टिसतु, भन्ते, भगवा भिक्खूनं पात्तिमोक्खं"
ति । दुत्तियं पि खो भगवा तुण्ही अहोसि । तत्तियं पि खो आयस्मा
आनन्दो अभिक्कन्ताय रत्तिया, निकखन्ते पच्छिमे यामे, उट्टस्ते अरुणे,
नन्दिमुखिया रत्तिया उट्टायासना एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा येन भगवा
तेनञ्जलि पणामेत्वा भगवन्तं एतदवोच - "अभिक्कन्ता, भन्ते, रत्ति,
निकखन्तो पच्छिमो यामो, उट्टस्तं अरुणं, नन्दिमुखी रत्ति; चिरनिसिन्नो
भिक्खुसङ्घो । उट्टिसतु, भन्ते, भगवा भिक्खूनं पात्तिमोक्खं" ति ।
"अपरिसुद्धा, आनन्द, परिसा" ति ।

३. अथ खो आयस्मतो महामोग्गल्लानस्स एतदहोसि - "कं
नु खो भगवा पुग्गलं सन्धाय एवमाह - 'अपरिसुद्धा, आनन्द, परिसा'
ति ? अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो सन्धवान्तं भिक्खुसङ्घ
चेतसा चेतो परिच्च मनसाकासि । अइसा खो आयस्मा महामोग्गल्लानो
तं पुग्गलं दुस्सीलं पापघम्मं असुचिं सङ्खस्सरसमाचार पटिच्छन्नकम्मन्त
अस्समणं समणपटिञ्जं अन्नहाचारि ब्रह्मचारिपटिञ्जं अन्तोपूति अव-
स्सुतं कसम्बुजातं मज्जे भिक्खुसङ्घस्स निसिन्नं; दिस्वान उट्टायासना
येन सो पुग्गलो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा तं पुग्गलं एतदवोच -
"उट्टेहावुसो, दिट्ठोसि भगवता । नत्थि ते भिक्खूहि सट्ठि संवासो" ति ।

B 45

१. कि - स्वा०, रो० । २ असुचि० - सी०, स्वा०, रो० । ३. दिस्वा -
स्वा०, रो० ।

४. एवं वृत्ते सो पुग्गलो तुण्ही अहोसि । द्वुतियं पि खो आयस्मा
महामोग्गल्लानो तं पुग्गलं एतदवोच — “उट्टेहावुसो, दिट्ठोसि भगवता ।
नत्थि ते भिक्खूहि सद्धि संवासो” ति । द्वुतियं पि खो सो पुग्गलो तुण्ही
अहोसि । ततियं पि खो आयस्मा महामोग्गल्लानो तं पुग्गलं एतदवोच —
“उट्टेहावुसो, दिट्ठोसि भगवता । नत्थि ते भिक्खूहि सद्धि संवासो” 5
ति । ततियं पि खो सो पुग्गलो तुण्ही अहोसि ।

R. 206

५. अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो तं पुग्गलं बाहायं गहेत्वा
बहिद्वारकोट्टका निक्खामेत्वा सूचिघटिकं दत्त्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा भगवन्तं एतदवोच — “निक्खामितो सो, भन्ते, पुग्गलो
मया । परिसुद्धा परिसा । उद्दिसतु, भन्ते, भगवा भिक्खून पात्तिमोक्खं” 10
ति ।

“अच्छरियं, मोग्गल्लान, अब्भुतं, मोग्गल्लान ! याव बाहा
गहणा पि नाम सो मोघपुरिसो आगमिस्सती” ति !

६. अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “तुम्हेव दानि, भिक्खवे,
उपोसथं करेय्याथ, पात्तिमोक्खं उद्दिसेय्याथ । न दानाहं, भिक्खवे, 15
अज्जतग्गे उपोसथं करिस्सामि, पात्तिमोक्खं उद्दिसिस्सामि । अट्टान-
मेतं, भिक्खवे, अनवकासो यं तथागतो अपरिसुद्धाय परिसाय पात्तिमोक्खं
उद्दिसेय्य ।

७. “अट्ठिमे, भिक्खवे, महासमुद्दे अच्छरिया अब्भुता^१ धम्मा^२,
ये दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति । कतमे अट्ट ? महा- 20
समुद्दो, भिक्खवे, अनुपुब्बनिज्जो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपम्मारो, न आयत-
केनेव पपातो । यं पि, भिक्खवे, महासमुद्दो अनुपुब्बनिज्जो अनुपुब्बपोणो
अनुपुब्बपम्मारो, न आयतकेनेव पपातो; अयं, भिक्खवे, महासमुद्दे
पठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे
अभिरमन्ति ... पे०... (यथा पुरिमे^३ तथा वित्थारेत्तब्बो) । 25

८. “पुन च परं, भिक्खवे, महासमुद्दो महत्तं भूतानं आवासो ।
तन्निमे भूता — तिमि तिमिज्जलो तिमिरपिज्जलो असुरा नागा गन्धवा ।
वसन्ति^४ महासमुद्दे योजनसत्तिका पि अत्तभावा ... पे०... पञ्चयोजन-
सत्तिका पि अत्तभावा । यं पि, भिक्खवे, महासमुद्दो महत्तं भूतानं

R. 207

B. 46

१-१. स्या०, रो० पोत्यकेनु न दिस्सति । २. अब्भुतवम्मा — स्या० । ३. पुरिमेन —
स्या० । ४. सन्ति — सी०, स्या०, रो० ।

आवासो; तन्निमे भूता - तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा
नागा गन्धर्वा, वसन्ति महासमुद्दे योजनसतिका पि अत्तभावा
... पे०... पञ्चयोजनसतिका पि अत्तभावा, अय, भिक्खवे, महा-
समुद्दे अट्टमो अच्छरिया अम्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा
5 महासमुद्दे अभिरमन्ति । इमे खो, भिक्खवे, महासमुद्दे अट्ट अच्छरिया
अम्भुता धम्मा, ये' दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

६. "एवमेव' खो, भिक्खवे, अट्ट' इमस्मि धम्मविनये अच्छ-
रिया अम्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभि-
रमन्ति । कतमे अट्ट ? सेय्यथापि, भिक्खवे, महासमुद्दो अनुपुब्बनिज्जो
10 अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपम्भारो, न आयतकेनेव पपातो, एवमेव खो,
भिक्खवे, इमस्मि धम्मविनये अनुपुब्बसिक्खा अनुपुब्बकिरिया अनुपुब्ब-
पटिपदा, न आयतकेनेव अञ्जापटिवेधो । यं पि, भिक्खवे, इमस्मि
धम्मविनये अनुपुब्बसिक्खा अनुपुब्बकिरिया अनुपुब्बपटिपदा, न आयत-
केनेव अञ्जापटिवेधो; अयं, भिक्खवे, इमस्मि धम्मविनये पठमो अच्छ-
15 रियो अम्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभि-
रमन्ति ... पे०... । सेय्यथापि, भिक्खवे, महासमुद्दो महत्त भूतानं
आवासो; तन्निमे भूता - तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा
नागा गन्धर्वा, वसन्ति महासमुद्दे योजनसतिका पि अत्तभावा . पे०...
3 208 पञ्चयोजनसतिका पि अत्तभावा; एवमेव खो, भिक्खवे, अयं धम्म-
20 विनयो महत्तं भूतानं आवासो । तन्निमे भूता - सोतापन्नो सोतापत्तिफल-
सच्छिकिरियाय पटिपन्नो ... पे०... अरहा अरहत्ताय पटिपन्नो । य
पि, भिक्खवे, अयं धम्मविनयो महत्त भूतान आवासो, तन्निमे भूता -
सोतापन्नो सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो .. पे०... अरहा अर-
हत्ताय पटिपन्नो; अयं, भिक्खवे, इमस्मि धम्मविनये अट्टमो अच्छरियो
25 अम्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति ।
इमे खो, भिक्खवे, इमस्मि धम्मविनये अट्ट अच्छरिया अम्भुता
धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ती'
ति ।

महावग्गो वृत्तियो ।

तस्सुद्धानं^१

B 47

वेरञ्जो^२ सीहो^३ आजञ्जां^४, खळुङ्केन^५ मलानि च ।
दूतेय्यं^६ द्वे^७ च बन्धना^८, पहारादो^९ उपोसथो ति ॥

—०—

३. गहपतिवग्गो

१. पठमउग्यसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावन कूटागार-
सालायं । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि ... पे०... एतदवोच —
“अट्टहि, भिक्खवे, अच्छरियेहि अब्भुतेहि^१ धम्मेहि^२ समन्नागतं उगं^३ 5
गहपति वेसालिकं धारेथा” ति । इदमवोच भगवा । इदं वत्तान सुगतो
उट्ठायासना विहारं पाविसि । R. 209

२. अथ खो अञ्जतरो भिक्खु पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्त-
चीवरमादाय येन उग्यस्स गहपतिनो वेसालिकस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो उगो गहपति 10
वेसालिको येन सो भिक्खु तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तं भिक्खुं अभि-
वादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो उगं गहपति वेसालिकं
सो भिक्खु एतदवोच —

“अट्टहि खो त्वं, गहपति, अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि
समन्नागतो भगवता व्याकतो । कतमे ते, गहपति, अट्ट अच्छरिया 15
अब्भुता धम्मा, येहि त्वं समन्नागतो भगवता व्याकतो” ति ?

३. “न खो अहं, भन्ते, जानामि — कतमेहि अट्टहि अच्छरियेहि
अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता व्याकतो ति । अपि च, भन्ते, येमे
अट्ट अच्छरिया अब्भुता धम्मा संविज्जन्ति, ते^४ सुणाहि^५, साधुकं मनसि
करोहि; भासिस्सामी” ति । “एवं, गहपती” ति खो सो भिक्खु उग्यस्स 20
गहपतिनो वेसालिकस्स पच्चस्सोसि । उगो गहपति वेसालिको एतद-
वोच — “यदाहं, भन्ते, भगवन्तं पठमं दूरतो व अहंसं; सह दस्सनेनेव

१. तत्रुदान — सी०, रो० । २-२. वेरञ्ज० — सी०, स्या०, रो० । ३. आजञ्जा —
स्या० । ४. खलुङ्केन — सी०; खळुङ्केन — स्या० । ५. दूता — स्या० । ६. दुते — सी० ।
७. वन्धनन्ति — स्या०; वन्धन्ति — रो० । ८. पहाराद — स्या०, रो० । ९-९. अब्भुत-
धम्मेहि — स्या० । १०-१०. तं सुणाहि — म० ।

B. 48

मे, भन्ते, भगवतो चित्तं पसीदि । अयं खो मे, भन्ते, पठमो अञ्छरियो अञ्भुतो धम्मो संविज्जति ।

R. 210

४. “सो खो अहं, भन्ते, पसन्नचित्तो भगवन्तं पयिरुपासि । तस्स मे भगवा अनुपुब्बि^१ कथं^२ कथेसि, सेय्यथीदं – दानकथं सीलकथं सग्गकथं; कामानं आदीनवं ओकारं सञ्चि^३लेसं, नेक्खम्मो आनिसंसं पकासेसि । यदा मं भगवा अञ्जासि कल्लचित्तं मुदुचित्तं विनीवरणचित्तं उदग्गचित्तं पसन्नचित्तं, अथ या बुद्धानं सामुक्कंसिका धम्मदेसना तं पकासेसि – दुक्खं समुदयं निरोधं मग्गं । सेय्यथापि नाम सुद्धं^४ वत्थं^५ अपगतकाळकं सम्मदेव रजनं पटिग्गणहेय्य; एवमेव खो मे तस्मियेव 10 आसने विरजं वीतमलं धम्मचक्खुं उदपादि – ‘य किञ्चि समुदयधम्मं, सब्बं तं निरोधधम्मं’ ति । सो खो अहं, भन्ते, दिट्ठधम्मो पत्तधम्मो विदित्तधम्मो परियोगाब्बुधम्मो तिण्णविचिकिच्छो विगतकथञ्चुधो वेसारज्जप्पत्तो अपरप्पच्चयो सत्थुसासने तत्थेव बुद्धं च धम्मं च सद्धं च सरणं अगमांसि, ब्रह्मचरियपञ्चमानि च सिक्खापदानि समा- 15 दिंयि^६ । अयं खो मे, भन्ते, दुतियो अञ्छरियो अञ्भुतो धम्मो संविज्जति ।

५. “तस्स मय्हं, भन्ते, चतस्सो कोमारियो पजापतियो अहेसुं । अथ ख्वाहं, भन्ते, येन ता पजापतियो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा ता पजापतियो एतदवोचं – ‘मया खो, भगिनियो, ब्रह्मचरियपञ्चमानि 20 सिक्खापदानि समादिज्जानि^७ । या इच्छति सा इधेवं भोगे च^८ भुञ्जतु पुञ्जानि च करोतु, सकानि वा आतिकुलानि गच्छतु । होति वा पन पुरिसाधिप्पायो, कस्स वो दम्मी’ ति ? एवं वुत्ते सा, भन्ते, जेट्ठा पजापति मं एतदवोच – ‘इत्थन्नामस्स मं, अय्यपुत्त, पुरिसस्स देही’ ति । अथ खो अहं, भन्ते, त पुरिसं पक्कोसापेत्वा वामेन हत्थेन पजापतिं 25 गहेत्वा दक्खिणेन हत्थेन भिज्जावं^९ गहेत्वा तस्स पुरिसस्स ओणोर्जेसि । कोमारि खो पनाहु, भन्ते, दावं परिच्चजन्तो नाभिजानामि चित्तस्स अञ्जथत्तं । अयं खो मे, भन्ते, ततियो अञ्छरियो अञ्भुतो धम्मो संविज्जति ।

१-१. अनुपुब्बि० - सी०, स्या०, रो० । २-२. सुद्धवत्थं - स्या० । ३. समादिज्जि - स्या० । ४. एतदवोचं - सी०, स्या०, रो० । ५. समादिज्जानि - सी० । ६-६. इमेव भोगे - स्या० । ७. भिज्जारं - सी० ।

६. "संविज्जन्ति खो पन मे, भन्ते, कुले भोगा । ते च खो अप्पट्टिविभत्ता सीलवन्तेहि कल्याणधम्मोहि । अयं खो मे, भन्ते, चतुत्थो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

७. "यं खो पनाहं, भन्ते, भिक्खुं पयिरुपासामि; सक्कच्चंयेव पयिरुपासामि, नो असक्कच्चं । अयं खो मे, भन्ते, पञ्चमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

८. "सो चे, भन्ते, मे आयस्मा धम्मं देसेति; सक्कच्चंयेव सुणोमि, नो असक्कच्चं । नो चे मे सो' आयस्मा धम्मं देसेति, अहमस्स धम्मं देसेमि । अयं खो मे, भन्ते छट्ठो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

९. "अनच्छरियं खो पन मं, भन्ते, देवता उपसङ्कमित्वा आरोचेन्ति - 'स्वाक्खातो, गहपति, भगवता धम्मो' ति । एवं वुत्ते अहं, भन्ते, ता देवता एवं वदामि - 'वदेय्याथ वा एवं खो तुम्हे देवता नो वा वदेय्याथ, अथ खो स्वाक्खातो भगवता धम्मो' ति । न खो पनाहं, भन्ते, अभिजानामि ततोनिदानं चित्तस्स उण्णति^१ - 'मं वा देवता उपसङ्कमन्ति, अहं वा देवताहि सद्धिं^२ सल्लपामी' ति । अयं खो मे, भन्ते, सत्तमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

१०. "यानिमानि, भन्ते, भगवता देसितानि पञ्चोरम्मागियानि संयोजनानि, नाहं तेसं किञ्चि अत्तनि अप्पहीनं समनुपस्सामि । अयं खो मे, भन्ते, अट्ठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति । इमे खो मे, भन्ते, अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा संविज्जन्ति । न^३ च खो अहं जानामि - कतमेहि चाहं^४ अट्ठहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मोहि समन्नागतो भगवता ब्याकतो' ति ।

११. अथ खो सो भिक्खु उग्गस्स गहपतिनो वेसालिकस्स निवेसने पिण्डपातं गहेत्वा उट्ठायीसना पक्कामि । अथ खो सो भिक्खु पच्छाभुत्तं पिण्डपातपटिकन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो भिक्खु यावतको अहोसि उग्गेन गहपतिना वेसालिकेन सद्धि कथासल्लापो, तं सब्बं भगवतो आरोचेसि ।

१. स्या०, रो० पोत्थकेषु नत्थि । २. उण्णन्ति - स्या०; उन्नति - रो० । ३. सी० पोत्थके नत्थि । ४. नो - सी० । ५. पहं - सी०; पाहं - रो० ।

१२. “साधु साधु, भिक्खु ! यथा तं उग्गो गहपति वेसालिको सम्मा व्याकरमानो^१ व्याकरेय्य^१, इमेहेव खो, भिक्खु, अट्टहि अच्छरियेहि अभ्भुतेहि धम्मोहि समन्नागतो उग्गो गहपति वेसालिको मया व्याकतो । इमेहि च पन, भिक्खु, अट्टहि अच्छरियेहि अभ्भुतेहि धम्मोहि 5 समन्नागतं उग्गं गहपति वेसालिकं धारेही^२” ति ।

२. दुत्थियउग्गसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वज्जीसु विहरति हत्थिगामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “अट्टहि, भिक्खवने, अच्छरियेहि अभ्भुतेहि धम्मोहि समन्नागतं उग्गं गहपतिं हत्थिगामकं धारेथा” ति । इदमवोच भगवा । इदं वत्वान सुगतो उट्ठायासना विहारं पाविसि ।

- 10 २. अथ खो अञ्जतरो भिक्खु पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्त-चीवरमादाय येन उग्गस्स गहपतिनो हत्थिगामकस्स निवेशनं तेनुप-सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्चत्ते आसने निसीदि । अथ खो उग्गो गहपति हत्थिगामको येन सो भिक्खु तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा त भिक्खुं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो उग्गं 15 गहपति हत्थिगामकं सो भिक्खु एतदवोच — “अट्टहि खो त्वं, गहपति, अच्छरियेहि अभ्भुतेहि धम्मोहि समन्नागतो भगवता व्याकतो । कतमे ते, गहपति, अट्ट अच्छरिया अभ्भुता धम्मा, येहि त्व समन्नागतो भगवता व्याकतो” ति ?

३. “न खो अहं, भन्ते, जानामि — कतमेहि अट्टहि अच्छरियेहि 20 अभ्भुतेहि धम्मोहि समन्नागतो भगवता व्याकतो ति । अपि च, भन्ते, ये मे अट्ट अच्छरिया अभ्भुता धम्मा संविज्जन्ति, ते^३ सुणाहि, साधुक मनसि करोहि; भासिस्सामी” ति । “एवं, गहपती” ति खो सो भिक्खु उग्गस्स गहपतिमो हत्थिगामकस्स पच्चस्सोसि । उग्गो गहपति हत्थिगामको एतदवोच — “यदाहं, भन्ते, नागवने परिचरन्तो^४ भगवन्तं पठमं दूरतो व 25 अट्ठसं; सह दस्सनेनेव मे, भन्ते, भगवतो चित्तं पसीदि, सुरामदो च पहीयि^५ । अयं खो मे, भन्ते, पठमो अच्छरियो अभ्भुतो धम्मो संविज्जति ।

१ व्याकरमानो व्याकरेय्य — सी०, रो० । २ धारेथा — सी०, स्या०, रो० । ३ त — म० । ४ परिचरन्तो — सी० । ५ पहीयि — स्या० ।

४. "सो खो अहं, भन्ते, पसन्नचित्तो भगवन्तं पयिरुपासि ।
 तस्स मे भगवा अनुपुब्बि कथं कथेसि, सेय्यथीदं - दानकथं सीलकथं
 सग्गकथं; कामानं आदीनवं ओकारं सङ्खिलेसं, नेक्खम्मो आनिसंसं पका-
 सेसि । यदा मं भगवा अञ्जासि कल्लचित्तं मुदुचित्तं विनीवरणचित्तं
 उदग्गचित्तं पसन्नचित्तं, अथ या बुद्धानं सामुक्कसिका धम्मदेसना तं
 पकासेसि - दुक्खं समुदयं निरोधं मग्गं । सेय्यथापि नाम सुद्धं वत्थं
 अपगतकाळकं सम्मदेव रजनं पटिग्गण्हेय्य; एवमेव खो मे तस्मियेव
 आसने विरजं वीतमलं धम्मचक्खुं उदपादि - 'यं किञ्चि समुदयधम्मं,
 सब्बं तं निरोधधम्मं' ति । सो खो अहं, भन्ते, दिट्ठधम्मो पत्तधम्मो
 विदितधम्मो परियोगाब्बधम्मो तिण्णविचिकिच्छो विगतकथङ्कथो
 वेसारज्जपत्तो अपरप्पच्चयो सत्थुसासने तत्थेव बुद्धं च धम्मं च सङ्गं
 च सरणं अगमासि, ब्रह्मचरियपञ्चमानि च सिक्खापदानि समादियि ।
 अथ खो मे, भन्ते, दुत्तियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो सविज्जति ।

५. "तस्स मय्हं, भन्ते, चतस्सो कोमारियो पजापतियो अहेसुं ।
 अथ ख्वाहं, भन्ते, येन ता पजापतियो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा
 ता पजापतियो एतदवचं - 'मया खो, भगिनियो, ब्रह्मचरियपञ्चमानि
 सिक्खापदानि समादिल्लानि । या इच्छति सा इधेव भोगे च भुञ्जतु
 पुञ्जानि च करोतु, सकानि वा ज्जातिकुलानि गच्छतु । होति वा पन
 पुरिसाधिप्पायो, कस्स वो दम्मी' ति ? एवं वुत्ते सा, भन्ते, जेट्ठा पजा-
 पतिं मं एतदवोच - 'इत्थन्नामस्स म, अय्यपुत्त, पुरिसस्स देही' ति ।
 अथ खो अहं, भन्ते, तं पुरिसं पक्कोसापेत्वा वामेन हत्थेन पजापति
 गहेत्वा दक्खिणेन हत्थेन भिज्जार गहेत्वा तस्स पुरिसस्स ओणोर्जेसि ।
 कोमारिं खो पनाहं, भन्ते, दारं परिच्चजन्तो नाभिजानामि चित्तस्स
 अञ्जथत्तं । अयं खो मे, भन्ते, ततियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो
 संविज्जति ।

६. "संविज्जन्ति खो पन मे, भन्ते, कुले भोगा । ते च खो
 अप्पटिविभत्ता सीलवन्तेहि कल्याणधम्मैहि । अयं खो मे, भन्ते, चतुत्थो
 अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

७. "यं खो पनाहं, भन्ते, भिक्खुं पयिरुपासामि; सक्कच्चयं
 पयिरुपासामि, नो असक्कच्च । सो चे मे^३ आयस्सा धम्मं देसेति;

सककच्चयेव सुणामि, नो अमवकच्चं । नो चे मे सो आयस्मा धम्मं देसेति, अहमस्स धम्मं देसेमि । अयं खो मे, भन्ते, पञ्चमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

B. 52

८. “अनच्छरियं खो पन, भन्ते, सङ्घे निमन्तिते देवता उपसङ्क-
5 मित्वा आरोचेन्ति - ‘असुको’, गहपति, भिक्खु उभतोभागविमुत्तो असुको पञ्जाविमुत्तो असुको कायसक्खी असुको दिट्ठिपत्तो असुको सद्धाविमुत्तो असुको धम्मानुसारी असुको सद्धानुसारी असुको सीलवा कल्याणधम्मो असुको दुस्सीलो पापधम्मो’ ति । सङ्घ खो पनाहं, भन्ते, परिविसन्तो नाभिज्जानामि एवं चित्तं उप्पादेन्तो - ‘इमस्स वा थोकं
10 देमि इमस्स वा बहुकं’ ति । अथ ख्वाहं, भन्ते, समचित्तो व देमि । अयं खो मे, भन्ते, छट्ठो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

९. “अनच्छरियं खो पन मं, भन्ते, देवता उपसङ्कमित्वा आरोचेन्ति - ‘स्वाक्खातो, गहपति, भगवता धम्मो’ ति । एवं वुत्ते अह, भन्ते, ता देवता एवं वदेमि’ - ‘वदेय्याथ वा एवं खो तुम्हे देवता नो वा
15 वदेय्याथ, अथ खो स्वाक्खातो भगवता धम्मो’ ति । न खो पनाह, भन्ते, अभिज्जानामि ततोनिदानं चित्तस्स उण्णति - ‘मं ता देवता उपसङ्क- मन्ति, अहं वा देवताहि सद्धि सल्लपामी’ ति । अयं खो मे, भन्ते, सत्तमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

R 216

१०. “सच्चे खो पनाहं, भन्ते, भगवतो पठमतंरं कालं करेय्यं,
20 अनच्छरियं खो पनेतं यं मं भगवा एवं व्याकरेय्य - ‘नत्थि तं संयोजनं येन संयुत्तो उग्गो गहपति हत्थिगामको पुन इयं लोकं आगच्छेय्या’ ति । अयं खो मे, भन्ते, अट्ठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति । इमे खो मे^१, भन्ते, अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा संविज्जन्ति । न च खो अहं जानामि - कतमेहि चाहं अट्ठहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि
25 समन्नागतो भगवता व्याकतो’ ति ।

११. “अथ खो सो भिक्खु उग्गस्स गहपतिनो हत्थिगामकत्स निवेसने पिण्डपातं गहेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अथ खो सो भिक्खु पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो

१. असीको - स्या० । २. वदामि - सी०, स्या०, रो० । ३. सी०, रो० वीरघनेणु नत्थि ।

भिक्षु यावतको अहोसि उग्गेण गहपतिना हत्थिगामकेण सद्धिं कथा-
सल्लापो, तं सब्बं भगवतो आरोचेसि ।

१२. “साधु साधु, भिक्षु ! यथा तं उग्गे गहपति हत्थिगामको
सम्मा व्याकरमानो व्याकरेय्य, इमेहेव खो भिक्षु, अट्टहि अच्छरियेहि
अब्भुतेहि धम्महेहि समन्नागतो उग्गे गहपति हत्थिगामको मया व्याकतो । 5
इमेहि च पण, भिक्षु, अट्टहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्महेहि समन्नागतं
उग्गं गहपति हत्थिगामकं धारेही” ति ।

B. 55

३. पठमहृत्यकमुत्तं

१. एकं समयं भगवा आळवियं विहरति अग्गाळवे चैतिये ।
तत्र खो भगवा भिक्षु आमन्तेसि — “सत्तहि, भिक्खवे, अच्छरियेहि
अब्भुतेहि धम्महेहि समन्नागतं हृत्यकं आळवकं धारेथ । कतमेहि सत्तहि ? 10
सद्धो हि, भिक्खवे, हृत्यको आळवको; सीलवा, भिक्खवे, हृत्यको
आळवको; हिरीमा, भिक्खवे, हृत्यको आळवको; ओत्तप्पी’, भिक्खवे,
हृत्यको आळवको; बहुस्सुतो, भिक्खवे, हृत्यको आळवको; चागवा,
भिक्खवे, हृत्यको आळवको; पञ्जवा, भिक्खवे, हृत्यको आळवको —
इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्महेहि समन्नागतं 15
हृत्यकं आळवकं धारेथा” ति ।

R. 217

२. इदमवोच भगवा । इदं वत्तान सुगतो उट्टायासना विहारं
पाविसि । अथ खो अञ्जतरो भिक्षु पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्ता-
चीवरमादाय येन हृत्यकस्स आळवकस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उप-
सङ्कमित्वा पञ्जात्ते आसने निसीदि । अथ खो हृत्यको आळवको 20
येन सो भिक्षु तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तं भिक्षुं अभिवादेत्वा
एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो हृत्यकं आळवकं सो भिक्षु
एतदवोच —

३. “सत्तहि खो त्वं, आवुसो, अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्महेहि
समन्नागतो भगवता व्याकतो । कतमेहि सत्तहि ? ‘सद्धो, भिक्खवे, 25
हृत्यको आळवको, सीलवा .. पे०... हिरीमा ... ओत्तप्पी ... बहुस्सुतो
... चागवा ... पञ्जवा, भिक्खवे, हृत्यको आळवको’ ति । इमेहि खो

त्वं, आवुसो, सत्तहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मोहि समन्नागतो भगवता व्याकतो' ति ।

“कच्चित्थ, भन्ते, न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो” ति ?

“न हेत्थ, आवुसो, कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो” ति ।

5 “साधु, भन्ते, यदेत्थ न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो” ति ।

B. 54

४. अथ खो सो भिक्खु हत्थकस्स आळवकस्स निवेसने पिण्ड-

पातं गहेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अथ खो सो भिक्खु पच्छाभत्त

R. 218

पिण्डपातपट्टिकन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं

अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो भिक्खु

10 भगवन्तं एतदवोच -

५. “इघाहं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय

येन हत्थकस्स आळवकस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्चते

आसने निसीदि । अथ खो, भन्ते, हत्थको आळवको येनाहं तेनुपसङ्कमि;

उपसङ्कमित्वा म अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं

15 खो अह, भन्ते, हत्थकं आळवकं एतदवोच - ‘सत्तहि खो त्वं, आवुसो,

अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मोहि समन्नागतो भगवता व्याकतो । कतमेहि

सत्तहि ? सद्धो, भिक्खवे, हत्थको आळवको; सीलवा... पे० .. हिरीमा

... ओत्तप्पी ... बहुस्सुतो ... चागवा ... पञ्जवा, भिक्खवे, हत्थको

आळवको ति । इमेहि खो त्वं, आवुसो, सत्तहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि

20 धम्मोहि समन्नागतो भगवता व्याकतो’ ति ।

६. “एवं वृत्ते, भन्ते, हत्थको मं एतदवोच - ‘कच्चित्थ, भन्ते,

न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो’ ति ?

‘न हेत्थ, आवुसो, कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो’ ति ।

‘साधु, भन्ते, यदेत्थ न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो’ ति ।

25 ७. “साधु साधु, भिक्खु ! अप्पिच्छो सो, भिक्खु, कुलपुत्तो ।

सन्तेयेव अत्तनि कुसलधम्मे^१ न इच्छति परेहि जायमाने । तेन हि

त्व, भिक्खु, इमिना पि अट्टमेन^२ अच्छरियेन अब्भुतेन धम्मेन समन्नागतं

हत्थकं आळवकं धारेहि, यदिदं अप्पिच्छताया” ति ।

१ खोत्थ - सी०, रो० । २. कुसले धम्मे - सी०, त्या०, रो० । ३. त्या०
पोत्यके नत्थि ।

४. द्वितीयहृत्यकसुत्तं

१. एकं समयं भगवा आळवियं विहरति अग्गाळवे चेतिये ।
अथ खो हृत्यको आळवको पञ्चमत्तेहि उपासकसत्तेहि परिवुतो येन
भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्त
निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो हृत्यकं आळवकं भगवा एतदवोच —

R. 219

B. 55

२. “महती खो त्यायं, हृत्यक, परिसा । कथं पन त्वं, हृत्यक, 5
इमं महति परिसं सङ्गण्हासी” ति ?

“यानिमानि, भन्ते, भगवता देसितानि चत्तारि सङ्गहवत्थूनि,
तेहाहं इमं महति परिसं सङ्गण्हामि । अहं, भन्ते, यं जानामि — ‘अयं
दानेन सङ्गहेतव्वो’ ति, तं दानेन सङ्गण्हामि; यं जानामि — ‘अयं
पेय्यवज्जेन’ सङ्गहेतव्वो’ ति, तं पेय्यवज्जेन सङ्गण्हामि, यं जानामि — 10
‘अयं अत्थचरियाय सङ्गहेतव्वो’ ति, तं अत्थचरियाय सङ्गण्हामि; यं
जानामि — ‘अयं समानत्ताय सङ्गहेतव्वो’ ति, तं समानत्ताय सङ्ग-
ण्हामि । संविज्जन्ति’ खो पन मे, भन्ते, कुले भोगा । दलिहस्स खो
नो तथा सोतव्वं मञ्जन्ती” ति ।

३. “साधु साधु, हृत्यक ! योनि खो त्यायं, हृत्यक, महति परिसं 15
सङ्गहेतुं । ये हि केचि, हृत्यक, अतीतमद्धानं महति परिसं सङ्गहेसुं,
सव्वे ते इमेहेव चतूहि सङ्गहवत्थूहि महति परिसं सङ्गहेसु । ये पि हि
केचि, हृत्यक, अनागतमद्धानं महति परिसं सङ्गण्हिस्सन्ति, सव्वे ते इमे-
हेव चतूहि सङ्गहवत्थूहि महति परिसं सङ्गण्हिस्सन्ति । ये पि हि केचि,
हृत्यक, एतरहि महति परिसं सङ्गण्हन्ति, सव्वे ते इमेहेव चतूहि सङ्गह- 20
वत्थूहि महति परिसं सङ्गण्हन्ती” ति ।

४. अथ खो हृत्यको आळवको भगवता धम्मिया कथाय सन्द-
स्सितो समावपितो समुत्तेजितो सम्पहंसितो उट्टयासना भगवन्तं अभि-
वादेत्वा पदनिखणं कत्वा पक्कामि । अथ खो भगवा अचिरपक्कत्ते
हृत्यके आळवके भिक्खू आमन्तेसि — “अट्टहि, भिक्खवे, अच्चरियेहि 25
अब्भुतेहि धम्मोहि समन्नागतं हृत्यकं आळवकं धारेथ । कतमेहि अट्टहि ?
सट्ठो, भिक्खवे, हृत्यको आळवको, सीलवा, भिक्खवे ... पे०...
हिरीमा ... ओत्तप्पी . बहुस्सुतो ... चागवा ... पञ्जवा, भिक्खवे,

R. 220

25

१. तेनाहं — सी० । २. पेय्यवाच्चेन — स्था० । ३. संविज्जन्ते — सी०, स्था०, रो० ।

हृत्थको आळवको; अप्पिच्छो, भिक्खवे, हृत्थको आळवको । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्टहि अच्छरियेहि अम्भुतेहि धग्मेहि समन्नागतं हृत्थक आळवकं धारेथा” ति ।

५. महानामसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्सि
5 निम्नोधारामे । अथ खो महानामो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्त
निसिन्नो खो महानामो सक्को भगवन्तं एतदवोच —

२. “कित्तावता नु खो, भन्ते, उपासको होती” ति ?

“यतो खो, महानाम, बुद्धं सरणं गतो होति, धम्मं सरणं गतो
10 होति, सङ्घं सरणं गतो होति, एत्तावता खो, महानाम, उपासको
होती” ति ।

३. “कित्तावता पन, भन्ते, उपासको सीलवा होती” ति ?

“यतो खो, महानाम, उपासको पाणातिपाता पटिविरतो होति,
अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुभिच्छाचारा पटिविरतो होति,
15 मुसावादा पटिविरतो होति, सुरामेरयमज्जपमादट्टाना पटिविरतो होति;
एत्तावता खो, महानाम, उपासको सीलवा होती” ति ।

४. “कित्तावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो
होति, नो परहिताया” ति ?

“यतो खो, महानाम, उपासको अत्तना व^१ सद्धासम्पन्नो होति,
20 नो परं सद्धासम्पदाय समादपेति, अत्तना व सीलसम्पन्नो होति, नो परं
सीलसम्पदाय समादपेति; अत्तना व चागसम्पन्नो होति, नो परं चाग-
सम्पदाय समादपेति; अत्तना व भिक्खूनं दस्सनकामो होति, नो पर
भिक्खूनं दस्सने समादपेति; अत्तना व सद्धम्मं सोतुकामो होति, नो पर
सद्धम्मस्सवने^२ समादपेति, अत्तना व सुतानं धम्मनं धारणजातिको^३
25 होति, नो परं धम्मधारणाय समादपेति; अत्तना व सुतानं^४ धम्मन
अत्थूपपरिक्खिता^५ होति, नो परं अत्थूपपरिक्खाय समादपेति; अत्तना व

१-१ अत्तना - सी०, रो०, अत्तना व - स्या० । २ सद्धम्मसवणे - सी०, सद्धम्म-
सवने - रो० । ३ धारकजातिको - स्या०, रो० । ४ वतान - सी०, रो० पोत्थके
नत्थि । ५ अत्थूपपरिक्खि - सी०, अत्थूपपरिक्खी - स्या०, अत्थूपपरिक्खी - रो० ।

अथमञ्ज्याय धम्ममञ्ज्याय धम्मानुधम्मपटिपन्नो होति, नो परं धम्मानुधम्मपटिपत्तिया समादपेति । एत्तावता खो, महानाम, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताया” ति ।

५. “कित्तावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा” ति ?

“यतो खो, महानाम, उपासको अत्तना च सद्धासम्पन्नो होति, परं च सद्धासम्पदाय समादपेति; अत्तना च सीलसम्पन्नो होति, परं च सीलसम्पदाय समादपेति; अत्तना च चागसम्पन्नो होति, परं च चागसम्पदाय समादपेति; अत्तना च भिक्खूनं दस्सनकामो होति, परं च भिक्खूनं दस्सने समादपेति; अत्तना च सद्धम्मं सोतुकामो होति, परं च सद्धम्मस्सवने समादपेति; अत्तना च सुतानं धम्मानं धारणजातिको होति, परं च धम्मधारणाय समादपेति; अत्तना च सुतान धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति, परं च अत्थूपपरिक्खाय समादपेति, अत्तना च अत्थमञ्ज्याय धम्ममञ्ज्याय धम्मानुधम्मपटिपन्नो होति, परं च धम्मानुधम्मपटिपत्तिया समादपेति । एत्तावता खो, महानाम, उपासको अत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा” ति ।

६. जीवकसुतं

१. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति जीवकम्बवने । अथ खो जीवको कोमारभच्चो येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो जीवको कोमारभच्चो भगवन्तं एतदवोच --

२. “कित्तावता नु खो, भन्ते, उपासको होती” ति ?

“यतो खो, जीवक, नुद्धं सरणं गतो होति, धम्मं सरणं गतो होति, सद्धं सरणं गतो होति; एत्तावता खो जीवक, उपासको होती” ति ।

३. “कित्तावता पन, भन्ते, उपासको सीलवा होती” ति ?

“यतो खो, जीवक, उपासको पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०... सुरामेरथमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति; एत्तावता खो, जीवक, उपासको सीलवा होती” ति ।

४. “कित्तावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताया” ति ?

“यतो खो, जीवक, उपासको अत्तना व सद्दासम्पन्नो होति, नो परं सद्दासम्पदाय समादपेति .. पे०... अत्तना व अत्यमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, नो परं धम्मानुधम्मप्पटित्तिया समादपेति । एत्तावता खो, जीवक, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताया” ति ।

५. “कित्तावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा” ति ?

R. 223

B 58

“यतो खो, जीवक, उपासको अत्तना च सद्दासम्पन्नो होति, परं च सद्दासम्पदाय समादपेति; अत्तना च सीलसम्पन्नो होति, पर च सीलसम्पदाय समादपेति; अत्तना च चागसम्पन्नो होति, परं च चागसम्पदाय समादपेति, अत्तना च भिक्खूनं दस्सनकामो होति, पर च भिक्खूनं दस्सने समादपेति, अत्तना च सद्धम्मं सोतुकामो होति, पर च सद्धम्मस्सवने समादपेति; अत्तना च नुत्तानं धम्मनं धारणजातिको होति, परं च धम्मधारणाय समादपेति. अत्तना च सुतान धम्मन अत्थूपपरिक्खिता होति, परं च अत्थूपपरिक्खाय समादपेति, अत्तना च अत्यमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, परं च धम्मानुधम्मप्पटित्तिया समादपेति । एत्तावता खो, जीवक, उपासको अत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा” ति ।

७. पठमबलसुत्तं

१ “अट्ठिमानि, भिक्खवे, वलानि । कत्तमानि अट्ठ ? रुण्णवला^१, भिक्खवे, दारका, कोघवला^२ मातुगामा^३, आवुधवला चौरा, इस्सरियवला राजानो, उज्झत्तिवला बाला, निज्झत्तिवला पण्डिता, पटिसङ्खानवला बहुस्सुता, खन्तिवला रामणनाह्वाणा — इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ वलानी” ति ।

८. दुत्तियबलसुत्तं

१. अथ खो आर्यस्मा सारिपुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धं

१. रोण्णवला — सी०, स्या०, रो० । २-२ कोवलो यातुगामो — सी० ।

खो आयस्मन्तं सारिपुत्तं भगवा एतदवोच - "कति नु खो, सारिपुत्त, खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि बलेहि समन्नागतो खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति - 'खीणा मे आसवा'" ति ?

"अट्ठ, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि बलेहि समन्ना-
गतो खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति - 'खीणा मे आसवा' 5
ति । कतमानि अट्ठ ? इध, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अनिच्चतो
सब्बे सङ्गारा यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय सुदिट्ठा होन्ति । यं पि, भन्ते,
खीणासवस्स भिक्खुनो अनिच्चतो सब्बे सङ्गारा यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय
सुदिट्ठा होन्ति, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं
आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति - 'खीणा मे 10
आसवा' ति ।

२. "पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अङ्गारकासूपमा
कामा यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय सुदिट्ठा होन्ति । यं पि, भन्ते, खीणा-
सवस्स भिक्खुनो अङ्गारकासूपमा कामा यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय सुदिट्ठा
होन्ति, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म 15
खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति - 'खीणा मे आसवा' ति ।

B. 59

३. "पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो विवेकनिञ्जं चित्तं
होति विवेकपोणं विवेकपब्भारं विवेकट्ठं नेक्खम्माभिरतं व्यन्तिभूत
सब्बसो आसवट्ठानियेहि धम्महेहि । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो
विवेकनिञ्जं चित्तं होति विवेकपोणं विवेकपब्भारं विवेकट्ठं नेक्खम्माभिरतं 20
व्यन्तिभूतं सब्बसो आसवट्ठानियेहि धम्महेहि, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स
भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं
खयं पटिजानाति - 'खीणा मे आसवा' ति ।

४. "पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो सत्ति-
पट्ठाना भाविता होन्ति सुभाविता । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो 25
चत्तारो सत्तिपट्ठाना भाविता होन्ति सुभाविता, इदं पि, भन्ते,
खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म खीणासवो भिक्खु
आसवानं खयं पटिजानाति - 'खीणा मे आसवा' ति ।

R. 225

५. "पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो इद्धिपादा
भाविता होन्ति सुभाविता ... पे०... पञ्चिन्द्रियानि भावितानि होन्ति 30
सुभावितानि ... पे०... सत्त बोद्धङ्गा भाविता होन्ति सुभाविता ... पे०...

अरियो अट्टुङ्गिको मग्गो भावितो होति सुभावितो । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अरियो अट्टुङ्गिको मग्गो भावितो होति सुभावितो, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बल होति, यं बलं आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवान खयं पटिजानाति - 'खीणा मे आसवा' ति ।

- 5 ६. "इमानि खो, भन्ते, अट्टु खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि बलेहि समन्नागतो खीणासवो भिक्खु आसवान खयं पटिजानाति - 'खीणा मे आसवा'" ति ।

६. अक्खणमुत्तं

B. 60

- १ "खणकिच्चो लोको, खणकिच्चो लोको" ति, भिक्खवे, अस्सुतवा पुथुज्जनो भासति, नो च खो सो जानाति खणं वा अक्खणं
10 वा । अट्टिमं, भिक्खवे, अक्खणा असमया ब्रह्मचरियवासाय । कतमं अट्ट ? इध, भिक्खवे, तथागतो च लोके उप्पन्नो होति अरहं सम्मा-
सम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि
सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा, धम्मो च देसियति ओपसमिको^१
परिनिब्बानिको^२ सम्बोधगामी सुगतप्पवेदितो, अयं च पुग्गलो निरयं
15 उपपन्नो होति । अयं, भिक्खवे, पठमो अक्खणो असमयो ब्रह्मचरिय-
वासाय ।

. 226

२. "पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो च लोके उप्पन्नो होति
.. पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा, धम्मो च देसियति ओप-
समिको परिनिब्बानिको सम्बोधगामी सुगतप्पवेदितो; अयं च पुग्गलो
20 तिरच्छानयोनि उपपन्नो होति .. पे०... द्वितियो अक्खणो असमयो
ब्रह्मचरियवासाय ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे .. पे०... अयं च पुग्गलो पत्तिविसयं
उपपन्नो होति ... पे० .. ततियो अक्खणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे . पे०... अयं च पुग्गलो अञ्जतरं
25 दीघायुकं देवनिकायं उपपन्नो होति .. पे०... चतुत्थो अक्खणो असमयो
ब्रह्मचरियवासाय ।

१. उपसमिको - स्या० । २. परिनिब्बानिको - सी०, रो० ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे ... पे०... अयं च पुग्गलो पच्चन्तिमेसु जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो' च होति' अविञ्जातारेसु मिलक्खेसु^१, यत्थ नत्थि गति भिक्खूनं भिक्खुनीनं उपासकानं उपासिकानं ... पे०... पच्चमो अखणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे ... पे०... अयं च पुग्गलो मज्झिमेसु 5 जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति मिच्छादिद्विको विपरीतदस्सनो- 'नत्थि दिन्नं, नत्थि यिट्ठं, नत्थि हुतं, नत्थि सुकतदुक्कटानं'^२ कम्मनं फलं विपाको, नत्थि अयं लोको, नत्थि परो लोको, नत्थि माता, नत्थि पिता, नत्थि सत्ता ओपपातिका, नत्थि लोके समणब्राह्मणा सम्मग्गता सम्मापटिपन्ना ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिञ्जा सच्छिक्कत्वा 10 पवेदेन्ती' ति ... पे०... छट्ठो अखणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

७. "पुन च परं, भिक्खवे ... पे०... अयं च पुग्गलो मज्झिमेसु 15 जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति दुप्पञ्चो जळो एळमूगो अप्पटिबलो' सुभासितदुब्भासितस्स अत्थमञ्जातुं । अयं, भिक्खवे, सत्तमो अखणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो च लोके अनुप्पन्नो होति अरहं सम्मासम्बुद्धो ... पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा, धम्मो च न देसियति ओपसमिको परिनिब्बानिको सम्बोधगामी सुगतप्पवेदितो, 20 अयं च पुग्गलो मज्झिमेसु जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति पञ्चवा अजळो अनेळमूगो पटिबलो सुभासितदुब्भासितस्स अत्थमञ्जातुं । अयं, भिक्खवे, अट्ठमो अखणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

"इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ अखणो असमया ब्रह्मचरियवासाय ।

९. "एको व खो, भिक्खवे, खणो च समयो च ब्रह्मचरिय- 25 वासाय । कतमो एको ? इध, भिक्खवे, तथागतो च लोके उप्पन्नो होति अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा, धम्मो च देसियति ओपसमिको परिनिब्बानिको सम्बोधगामी सुगतप्पवेदितो, अयं च पुग्गलो मज्झिमेसु जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति पञ्चवा अजळो अनेळमूगो पटिबलो सुभासितदुब्भासितस्स अत्थमञ्जातुं । 30 अयं, भिक्खवे, एको व खणो च समयो च ब्रह्मचरियवासाया ति ।

१-१. सी०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २. मिलक्खसु - स्या० । ३. सुकटदुक्कटानं - नी०, रो० । ४. न पटिबलो - सी०, स्या०, रो० ।

“मनुस्सलाभं” लद्धान, सद्धम्मे सुप्पवेदिते ।
 ये खणं” नाधिगच्छन्ति, अतिनामेन्ति ते खणं ॥
 “वहू हि अखण्णा वुत्ता, मग्गस्स अन्तरायिका ।
 कदाचि करहचि लोके, उप्पज्जन्ति तथागता ॥
 5 “तयिदं सम्मुखीभूत, य लोकास्मि सुदुल्लभ ।
 मनुस्सपटिलाभो च, सद्धम्मस्स च देसना ॥
 “अलं वायमित्तु तत्थ, अत्तकामेन” जन्तुना ।
 कथं विजञ्जा सद्धम्मं, खणो वे” मा उपच्चगा” ॥
 “अगातीता हि सोचन्ति, निरयमिह समप्पिता ।
 10 इध चे” न” विराधेति, सद्धम्मस्स नियामत्त” ॥
 “वाणिजो व अतीतत्थो, चिरत्तं” अनुत्तपिस्सत्ति” ।
 अविज्जानिवुतो” पोसो, सद्धम्म अपराधिको ॥
 “जातिमरणसंसार, चिर पच्चनुभोस्सत्ति” ।
 15 ये च लद्धा मनुस्सत्तं, सद्धम्मे सुप्पवेदिते ॥
 “अकसु सत्थु वचनं, करिस्सन्ति करोन्ति वा ।
 खण पच्चवित्तु” लोके, ब्रह्मचरिय अनुत्तरं ॥
 “ये मग्गं पटिपज्जिसु, तथागतप्पवेदितं ।
 ये संवरा चक्खुमता, देसितादिच्चवन्धुना ॥
 “तेसु गुत्तो सदा सतो, विहरे” अनवस्सुतो ।
 20 सव्वे अनुसये छेत्वा, मारवेय्यपरानुगे” ।
 ते वे पारङ्गता” लोके, ये पत्ता आसवक्खय” ति ॥

१०. अनुरुद्धमहावित्तवकसुत्तं

१. एकं समयं भगवा भग्गेषु विहरति सुसुमारगिरे” भेस-
 कळावने भिगदाये । तेन खो पन समयेन आयस्मा अनुरुद्धो चेतीसु विहरति

१. मनुस्सलोकं - स्या० । २ फलं - सी० । ३ पुण्यलस्स - सी०, स्या०, रो० ।
 ४. अत्यकामेन - सी०, स्या०, रो० । ५ वो - स्या० । ६ उपज्जगा - स्या० । ७-७ वेव -
 सी०, चे न - स्या०, मेव न - रो० । ८ नियामितं - स्या० । ९-९ अनुत्तपेस्सत्ति - सी०,
 रो०; चिरत्तनुत्तपिस्सत्ति - स्या० । १० अविज्जानिवुतो - स्या० । ११ पच्चानुगोस्सत्ति -
 स्या० । १२- पच्चवित्तु - स्या० । १३ विहरेथ - सी०, स्या०, रो० । १४ मारवेय्यपरानुगे -
 सी०, स्या०, रो० । १५ पारगता - सी०, स्या०, रो० । १६ सुसुमारगिरे - म० ।

पाचीनवंसदाये । अथ खो आयस्मतो अनुरुद्धस्स र्होगटस्स पटिसल्ली-
नस्स^१ एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि - “अप्पिच्छस्सायं धम्मो,
नायं धम्मो महिच्छस्स; सन्तुट्टस्सायं धम्मो, नायं धम्मो असन्तुट्टस्स;
पविवित्तस्सायं धम्मो, नायं धम्मो सङ्गणिकारामस्स; आरद्धविरिय-
स्सायं धम्मो, नायं धम्मो कुसीतस्स; उपट्टितस्सतिस्सायं^२ धम्मो,
नायं धम्मो मुट्टस्सतिस्स; समाहितस्सायं धम्मो, नायं धम्मो असमाहि-
तस्स; पञ्चवतो अयं धम्मो, नायं धम्मो दुप्पञ्चास्सा” ति ।

R. 229

5

२. अथ खो भगवा आयस्मतो अनुरुद्धस्स चेतसा चेतोपरि-
वितक्कमञ्जाय - सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा वाहं
पसारेय्य, पसारितं वा वाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव - भग्गोसु सुसुमारगिरे
भेसकळावने भिगदाये अन्तरहितो चेतोसु पाचीनवंसदाये आयस्मतो
अनुरुद्धस्स सम्मुखे^३ पातुरहोसि । निसीदि भगवा पञ्चत्ते आसने ।
आयस्मा पि खो अनुरुद्धो भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिञ्चं खो आयस्मन्तं अनुरुद्धं भगवा एतदवोच -

B. 63

10

३. “साधु साधु, अनुरुद्ध ! साधु खो त्वं, अनुरुद्ध, यं” तं महा-
पुरिसवितक्कं^४ वितक्केसि - ‘अप्पिच्छस्सायं धम्मो, नायं धम्मो महि-
च्छस्स; सन्तुट्टस्सायं धम्मो, नायं धम्मो असन्तुट्टस्स; पविवित्तस्सायं
धम्मो, नायं धम्मो सङ्गणिकारामस्स; आरद्धविरियस्सायं धम्मो, नायं
धम्मो कुसीतस्स, उपट्टितस्सतिस्सायं धम्मो, नायं धम्मो मुट्टस्सतिस्स;
समाहितस्सायं धम्मो, नायं धम्मो असमाहितस्स; पञ्चवतो अयं धम्मो,
नायं धम्मो दुप्पञ्चास्सा’ ति । तेन हि त्वं, अनुरुद्ध, इमं पि अट्टमं महा-
पुरिसवितक्कं वितक्केहि^५ - ‘निप्पपञ्चारामस्सायं धम्मो निप्पपञ्च-
रत्तिनो, नायं धम्मो पपञ्चारामस्स पपञ्चरतिनो’ ति ।

15

20

४. “यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे अट्ट महापुरिसवितक्के वितक्के-
स्ससि, ततो त्वं, अनुरुद्ध, यावदेव आकङ्खिस्ससि, विविच्चेव कामेहि^६
विविच्च अकुसलेहि धम्मोहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं
पठमं^७ ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरिस्ससि ।

25

R. 230

५. “यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे अट्ट महापुरिसवितक्के वितक्के-
स्ससि, ततो त्वं, अनुरुद्ध, यावदेव आकङ्खिस्ससि, वितक्कविचारानं

१. पटिसल्लीनस्स - सी०, रो० । २. उपट्टितस्सतिस्सायं - सी०, रो० । ३. सम्मुखे -
नी० । ४-४. सत्तमहापुरिसवितक्के - सी०; सत्त महापुरिसवितक्के - रो० । ५. वितक्केसि -
स्सा० । ६-६. पठमज्ञान - सी०, स्था० ।

वूपसमा अज्जत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अदितक्कं अविचारं
समाधिजं पीत्तिसुखं दुदितियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरिस्ससि ।

६. "यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे अट्ट महापुरिसवितक्के वितक्के-
स्ससि, ततो त्वं, अनुरुद्ध, यावदेव आकङ्खिस्ससि, पीतिया च विरागा
B 61 5 उपेक्खको च विहरिस्ससि सतो च सम्पजानो सुखं च कायेन पटि-
संवेदिस्ससि" य तं अरिया आचिक्खन्ति - 'उपेक्खको सतिमा सुखविहारी'
ति ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरिस्ससि ।

७. "यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे अट्ट महापुरिसवितक्के वित-
क्केस्ससि, ततो त्वं, अनुरुद्ध, यावदेव आकङ्खिस्ससि, सुखस्स च पहाना
10 दुक्खस्म च पहाना पुव्वेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अट्टक्खमसुखं
उपेक्खासतिपारिमुद्धि चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरिस्ससि ।

८. "यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे च अट्ट महापुरिसवितक्के
वितक्केस्ससि, इमेसं च चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठघम्मसुख-
विहारानं निकामलाभी भविस्ससि अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो
15 तुय्हं, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा नाना-
रत्तानं दुस्सानं दुस्सकरण्डको पुरो^१; एवमेव ते पंसुकूलचीवरं^२ खायिस्सति
सन्तुट्टस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फामुविहाराय ओक्कमनाय
निव्वानस्स ।

231

९. "यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे च अट्ट महापुरिसवितक्के
20 वितक्केस्ससि, इमेसं च चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठघम्मसुख-
विहारानं निकामलाभी भविस्ससि अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो
तुय्हं, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा सालीनं
ओदनो विचित्ताळको^३ अनेकसूपो अनेकव्यञ्जनो; एवमेव ते पिण्डिया-
लोपभोजनं^४ खायिस्सति सन्तुट्टस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फामु-
25 विहाराय ओक्कमनाय निव्वानस्स ।

१०. "यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे च अट्ट महापुरिसवितक्के
वितक्केस्ससि, इमेसं च चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठघम्मसुख-
विहारानं निकामलाभी भविस्ससि अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो
तुय्हं, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा कूटागारं

१. पदिसवेत्तसि - स्वा० । २. पुरो अस्स - सी० । ३. पंसुकूलं चीवरानं - सी० ।
४. अविचेतसिकानं - सी० । ५. विचित्ताळको - सी० । ६. पिण्डियालोपं भोजनानं - सी० ।

उल्लितावलित्तं निवातं फुसितग्गळं पिहित्वातपानं; एवमेव ते रुक्ख-
मूलसेनासनं^१ खायिस्सति सन्तुद्धस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासु-
विहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

११. “यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे च अट्ट महापुरिसवित्तक्के
वित्तक्केस्ससि, इमेसं च चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुख- 5
विहारानं निकामलाभी भविस्ससि अक्किच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो
तुय्हं, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम, गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा पल्लङ्को
गीनकत्थतो पटिकत्थतो पटलिकत्थतो कदलिभिगपवरपच्चत्थरणो B. 65
सउत्तरच्छदो उभतोलोहितकूपघानो; एवमेव ते तिणसन्थारकसयनासनं^२
खायिस्सति सन्तुद्धस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय 10
ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

१२. “यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे च अट्ट महापुरिसवित्तक्के
वित्तक्केस्ससि, इमेसं च चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुख-
विहारानं निकामलाभी भविस्ससि अक्किच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो
तुय्हं, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा नाना- 15
भेसज्जानि, सेय्यथीदं – सप्पि नवनीतं तेलं मधु फाणितं; एवमेव ते
पूतिमुत्तभेसज्जं^३ खायिस्सति सन्तुद्धस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय
फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स । तेन हि त्वं, अनुरुद्ध, आर्यतिकं
पि वस्सावासं इधेव चेतीसु पाचीनवंसदाये विहरेय्यासी” ति । “एवं,
भन्ते” ति खो आर्यस्मा अनुरुद्धो भगवतो पच्चस्सोसि । 20

१३. अथ खो भगवा आर्यस्मन्तं अनुरुद्धं इमिना ओवादेन
ओवदित्वा – सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहं पसा-
ख्ये, पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव – चेतीसु पाचीनवंसदाये
अन्तरहितो भग्गोसु सुंसुमारगिरे भेसकळावने भिगदाये पातुरहोसी
ति । निसीदि भगवा पञ्चत्ते आसने । निसज्ज खो भगवा भिक्खू 25
आमन्तेसि – “अट्ट खो, भिक्खवे, महापुरिसवित्तक्के देसेस्सामि, तं
सुणाथ ... पे०... कत्तमे च, भिक्खवे, अट्ट महापुरिसवित्तक्का ? अप्पि-
च्छस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो महिच्छस्स; सन्तुद्धस्सायं,
भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो असन्तुद्धस्स; पविचित्तस्सायं, भिक्खवे,

१ रुक्खमूल सेनासनान – सी०, रुक्खमूलसेनासनान – रो० । २ तिणसन्थारको
सयनासनान – सी०; तिणसन्थारको – स्या०, रो० । ३ पूतिमुत्त भेसज्जान – सी० । ४ वो –
सी०, स्या०, रो० ।

R. 233

वन्मो, तद्यं वन्मो मङ्गलिकारानस्तः आरुहदिरित्यस्यायं, निरुहवे,
 वन्मो, तद्यं वन्मो कुलीतस्तः उपद्वितस्तित्यस्यायं, निरुहवे, वन्मो,
 तद्यं वन्मो मुहुस्तितस्तः सनाहितस्तित्यस्यायं, निरुहवे, वन्मो, तद्यं वन्मो
 अमनाहितस्तः पञ्चवतो अयं, निरुहवे, वन्मो, तद्यं वन्मो कुल
 5 व्जस्तः निष्पञ्चारानस्तः, निरुहवे, वन्मो निष्पञ्चारित्तो, तद्यं
 वन्मो पञ्चारानस्त पञ्चारित्तो ।

B 66

१४. "अपिच्छस्त्यायं, निरुहवे, वन्मो, तद्यं वन्मो नहिच्छस्त्या
 ति, इति खो पनेतं वृत्तं, किञ्चेतं पटिञ्च वृत्तं ? इव, निरुहवे,
 भिक्षु अपिच्छो मनानो 'अपिच्छो ति नं जानेय्युं' ति न इच्छति,
 10 सन्तुष्टो सनातो 'सन्तुष्टो ति नं जानेय्युं' ति न इच्छति, पञ्चित्तो
 सनातो 'पञ्चित्तो ति नं जानेय्युं' ति न इच्छति, आरुहदिरित्यो सनातो
 'आरुहदिरित्यो ति नं जानेय्युं' ति न इच्छति, उपद्वितस्तित्यो सनातो
 'उपद्वितस्तित्यो ति नं जानेय्युं' ति न इच्छति, सनाहितो सनातो 'सनाहितो
 ति नं जानेय्युं' ति न इच्छति, पञ्चवा सनातो 'पञ्चवा ति नं जानेय्युं'
 15 ति न इच्छति, निष्पञ्चारानो सनातो 'निष्पञ्चारानो ति नं
 जानेय्युं' ति न इच्छति । 'अपिच्छस्त्यायं, निरुहवे, वन्मो, तद्यं वन्मो
 नहिच्छस्त्या' ति, इति यं तं वृत्तं इदनेतं पटिञ्च वृत्तं ।

१५. "सन्तुष्टस्त्यायं, निरुहवे, वन्मो, तद्यं वन्मो असन्तुष्टस्त्या
 ति, इति खो पनेतं वृत्तं, किञ्चेतं पटिञ्च वृत्तं ? इव, निरुहवे,
 20 भिक्षु सन्तुष्टो होति इतरितरवीवरसिद्धपातनेचासपिदापनञ्चध-
 नेत्तञ्चपरिक्वारेण । 'सन्तुष्टस्त्यायं, निरुहवे, वन्मो, तद्यं वन्मो असन्तु-
 टस्त्या' ति, इति यं तं वृत्तं इदनेतं पटिञ्च वृत्तं ।

R. 234

१६. "पद्वित्तस्त्यायं, निरुहवे, वन्मो, तद्यं वन्मो सङ्गणिकार-
 रानस्त' ति, इति खो पनेतं वृत्तं, किञ्चेतं पटिञ्च वृत्तं ? इव,
 25 निरुहवे, भिक्षुनो पद्वित्तस्त विहरतो भवन्ति उपसङ्गमितारो भिक्षु
 भिक्षुनियो उपासका उपासिकायो राजानो राजनहानता तिरिथ्या
 तिरिथ्यसावका । तत्र भिक्षु विवेकनिष्ठेन चित्तेन विवेकयोगेन विवेक-
 पञ्चारेण विवेकहेतुं नेकलम्भाभिरतेन अञ्जदत्तु उच्योपनिकपटिञ्चवृत्तं
 30 येन कथं कता होति । 'पद्वित्तस्त्यायं, निरुहवे, वन्मो, तद्यं वन्मो
 सङ्गणिकारानस्त' ति, इति यं तं वृत्तं इदनेतं पटिञ्च वृत्तं ।

१७. “आरद्धविरियस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो कुसीतस्सा’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खत्तधुरो कुसलेसु धम्मेषु । ‘आरद्धविरियस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो 5 B. 67 कुसीतस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१८. “उपट्टितस्सतिस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो मुट्ठस्सतिस्सा’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सतिमा होति परमेण सतिनेपक्केण समन्नागतो, चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता । ‘उपट्टितस्सतिस्सायं, 10 भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो, मुट्ठस्सतिस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१९. “समाहितस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो असमाहितस्सा’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज 15 विहरति । ‘समाहितस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो असमाहितस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

२०. “पञ्जवतो अयं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो दुप्पञ्जस्सा’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पञ्जवा होति उदयत्थगामिनिया’ पञ्जाय समन्ना- 20 गतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । ‘पञ्जवतो अयं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो दुप्पञ्जस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

२१. “निप्पपञ्चारामस्सायं, भिक्खवे, धम्मो निप्पपञ्चरतिनो, नायं धम्मो पपञ्चारामस्स पपञ्चरतिनो’ ति, इति खो पनेतं 25 वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो पपञ्चनिरोधे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति । ‘निप्पपञ्चारामस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, निप्पपञ्चरतिनो, नायं धम्मो पपञ्चारामस्स पपञ्चरतिनो’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं’ ति ।

२२. अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो आयतिकं पि वस्सावासं तत्थेव
चेत्तीसु पाचीनवंसदाये विहासि । अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो एको
वूपकद्धो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो नचिरस्सेव - यस्सत्थाय
कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारिय पव्वजन्ति, तदनुत्तरं - ब्रह्म-
५ चरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज
विहासि । “खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापर
इत्थत्ताया” ति अब्भञ्जासि । अञ्जातरो च पनायस्मा अनुरुद्धो
अरहतं अहोसी ति ।

B. 68

२३. अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो अरहत्तप्पत्तो तायं वेलाय इमा
10 गाथायो अभसि -

“मम सङ्कप्पमञ्जाय, सत्था लोके अनुत्तरो ।
मनोमयेन कायेन, इद्धिया उपसङ्कमि ॥

“यथा मे अहु सङ्कप्पो, ततो उत्तरि देसयि ।
निप्पपञ्चरतो बुद्धो, निप्पपञ्च अदेसयि ॥

15

“तस्साहं धम्ममञ्जाय, विहासि सासने रतो ।
तिस्सो विज्जा अनुप्पत्ता, कतं बुद्धस्स सासनं” ति ॥

गहपतिवग्गो ततियो ।

तस्सुद्दानं

द्वे उग्गा द्वे च हत्थका, महानामेन जीवको ।
द्वे बला अक्खणा वुत्ता, अनुरुद्धेन ते दसा ति ॥

—o—

४. दानवग्गो

१. पठमदानसुत्तं

A. 236

१. “अट्ठिमानि, भिक्खवे, दानानि । कत्तमानि अट्ठु ?
20 आसज्ज दानं देति, भया दान देति, ‘अदासि मे’ ति दान देति, ‘दस्सति
मे’ ति दानं देति, ‘साहु दानं’ ति दानं देति, ‘अह पच्चाभि, इमे न पचन्ति,
नारहामि पचन्तो अपचन्तानं दान अदातु’ ति दान देति, ‘इमं मे दानं

ददतो कल्याणो कित्तिसद्दो अम्भुग्गच्छती' ति दानं देत्ति, चित्तालङ्कार-
चित्तपरिक्खारत्थं दानं देत्ति । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ट दानानी' ति ।

२. दुत्तियदानसुत्तं

१. "सद्धा हिरियं कुसलं च दानं ,
धम्मा एते सप्पुरिसानुयाता ।
एतं हि मग्गं दिवियं वदन्ति ,
एतेन हि गच्छति देवलोकं" ति ॥

5

३. दानवत्थुसुत्तं

१. "अट्टमानि, भिक्खवे, दानवत्थूनि । कतमानि अट्ट ?
छन्दा दानं देत्ति, दोसा दानं देत्ति, मोहा दानं देत्ति, भया दानं देत्ति, 'दिन्न-
पुब्बं कतपुब्बं पित्तुपितामहेहि, नारहामि' पोरणं कुलवसं हापेतु' ति
दानं देत्ति, 'इमाहं दानं दत्त्वा कायस्स भेदा परं मरणा सुगति सग्गं लोकं
उपपज्जिस्सामी' ति दानं देत्ति, 'इमं मे दानं ददतो चित्तं पसीदति,
अत्तमनता सोमनस्सं उपजायती' ति दानं देत्ति, चित्तालङ्कारचित्त-
परिक्खारत्थं दानं देत्ति । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ट दानवत्थूनी' ति ।

B. 69

10

R. 237

४. खेत्तसुत्तं

१. "अट्टङ्गसमन्नागते, भिक्खवे, खेत्ते बीजं वुत्तं न महप्फलं
होति न महस्सादं न फात्तिसेय्यं' । कथं अट्टङ्गसमन्नागते' ? इध,
भिक्खवे, खेत्तं उन्नामनिन्नामि च होति, पासाणसक्खरिक्कं च होति,
ऊसरं च होति, न च गम्भीरसित्तं होति, न आयसम्पन्नं होति, न अपाय-
सम्पन्नं होति, न भात्तिकासम्पन्नं हात्ति, न मरियादसम्पन्नं होति । एवं
अट्टङ्गसमन्नागते, भिक्खवे, खेत्ते बीजं वुत्तं न महप्फलं होति न महस्सादं
न फात्तिसेय्यं ।

15

20

२. "एवमेव खो, भिक्खवे, अट्टङ्गसमन्नागतेसु समणन्नाहाणेसु
दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसंसं न महाजुत्तिकं न महाविप्फारं ।

१ नारहामि - स्या० । २ फात्तिसेय्या ति - सी०, फात्तिसेय्य ति - स्या० ।
३. अट्टङ्गसमन्नागत - स्या० । ४. पासाणसक्खरिक्कं - सी०, स्या०, रो० । ५. मरियादा-
सम्पन्नं - सी० ।

कथं अट्टङ्गसमन्नागतेसु ? इध, भिक्खवे, समणब्राह्मणा मिच्छादिट्टिका
होन्ति, मिच्छासङ्कप्पा, मिच्छावाचा, मिच्छाकम्मन्ता, मिच्छाआजीवा,
मिच्छावायामा, मिच्छासतिनो, मिच्छासमाधिनो । एवं अट्टङ्गसमन्ना-
गतेसु, भिक्खवे, समणब्राह्मणेसु दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिससं
5 न महाजुतिकं न महाविप्फारं ।

३. “अट्टङ्गसमन्नागते, भिक्खवे, खेत्ते वीजं वुत्तं महप्फलं होति
महस्सादं फातिसेय्यं । कथं अट्टङ्गसमन्नागते ? इध, भिक्खवे, खेत्तं
R. 238 अनुत्तमानिन्नामि च होति, अपासाणसक्खरिकं च होति, अनूसर च
B. 70 10 होति, गम्भीरसितं होति, आयसम्पन्नं होति, अपायसम्पन्नं होति,
मातिकासम्पन्नं होति, मरियादसम्पन्नं होति । एवं अट्टङ्गसमन्नागते,
भिक्खवे, खेत्ते वीजं वुत्तं महप्फलं होति महस्सादं फातिसेय्यं ।

४. “एवमेव खो, भिक्खवे, अट्टङ्गसमन्नागतेसु समणब्राह्मणेसु
दानं दिन्नं महप्फलं होति महानिससं महाजुतिकं महाविप्फार । कथं
अट्टङ्गसमन्नागतेसु ? इध, भिक्खवे, समणब्राह्मणा सम्मादिट्टिका
15 होन्ति, सम्मासङ्कप्पा, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्ता, सम्माआजीवा,
सम्मावायामा, सम्मासतिनो, सम्मासमाधिनो । एवं अट्टङ्गसमन्नागतेसु,
भिक्खवे, समणब्राह्मणेसु दानं दिन्नं महप्फलं होति महानिससं महाजुतिकं
महाविप्फारं ति ।

“यथा पि खेत्ते सम्पन्ने, पवुत्ता वीजसम्पदा ।
20 देवे सम्पादयन्तमिह, होति धञ्जस्स^१ सम्पदा ॥
“अनीतिसम्पदा होति, विरुह्ही भवति सम्पदा ।
वेपुल्लसम्पदा^२ होति, फल वे होति सम्पदा ॥
“एवं सम्पन्नसीलेसु, दिन्ना भोजनसम्पदा ।
सम्पदान उपनेति, सम्पन्न हिस्स त कत्तं ॥
25 “तस्मा सम्पदमाकङ्खी, सम्पन्नत्थूधपुगलो^३ ।
सम्पन्नपञ्जे सेवेथ, एवं इज्जन्ति सम्पदा ॥
“विज्जाचरणसम्पन्ने^४, लद्धा चित्तस्स सम्पद^५ ।
करोति कम्मसम्पदं, लभति चत्थसम्पद^६ ॥

१ वञ्जाय - स्या० । २. वेपुल्ल सम्पदा - स्या०, रो० । ३ सम्पन्नत्वध पुगलो -
स्या०; सम्पन्नत्वोव पुगलो - रो० । ४० सम्पन्नो - सी०, स्या०, रो० । ५ सम्पदा - स्या० ।
६. चे अत्थ० - सी० ।

“लोकं ज्ञत्वा यथाभूतं, पप्पुय्य दिट्ठिसम्पदं ।
मग्गसम्पदमागम्म, याति सम्पन्नमानसो ॥
“ओधुनित्वा मलं सब्बं, पत्वा निव्वानसम्पदं ।
मुच्चति सब्बदुक्खेहि, सा होति सब्बसम्पदा” ति ॥

R 239

५. दानूपपत्तिसुत्तं

१. “अट्ठिमा, भिक्खवे, दानूपपत्तियो । कतमा अट्ठ ? इध, 5
भिक्खवे, एकच्चो दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं,
यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं^१ । सो यं देति तं पच्चा-
सीसति^२ । सो पस्सति खत्तियमहासाले वा ब्राह्मणमहासाले वा गहपति-
महासाले वा पच्चहि कामगुणेहि समप्पिते समङ्गीभूते परिचारयमाने ।
तस्स एवं होति — ‘अहो वताहं कायस्स भेदा परं मरणा खत्तियमहा- 10
सालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सहव्यतं
उपपज्जेय्यं’ ति ! सो तं चित्तं दहति^३, तं चित्तं अघिट्ठाति, तं चित्तं
भावेति । तस्स तं चित्तं हीने विमुत्तं^४, उत्तरि^५ अभावितं, तन्नूपपत्तिया^६
संवत्तति^७ । कायस्स भेदा परं मरणा खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मण-
महासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सहव्यतं उपपज्जति । तं च खो 15
सीलवतो वदामि, नो दुस्सीलस्स । इज्जति, भिक्खवे, सीलवतो चेतो-
पणिधि विसुद्धत्ता^८ ।

B. 71

10

15

२. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चो दानं देति समणस्स वा ब्राह्म-
णस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं ।
सो यं देति तं पच्चासीसति । तस्स सुत्तं होति — ‘चातुमहाराजिका^१
देवा दीघायुका वण्णवन्तो सुखबहुला’ ति । तस्स एवं होति — ‘अहो
वताहं कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं देवानं सहव्यतं उप-
पज्जेय्यं’ ति । सो तं चित्तं दहति, तं चित्तं अघिट्ठाति, तं चित्तं भावेति ।
तस्स तं चित्तं हीने विमुत्तं, उत्तरि अभावितं, तन्नूपपत्तिया संवत्तति ।
कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । 25

R. 240

१. सेय्यावसथं पदीपेय्यं — स्या० । २. पच्चासिसति — सी०, स्या०, रो० । ३. पदहति
— स्या० । ४. विमुत्तं — सी०, स्या०, रो० । ५. उत्तरि — स्या०, रो० । ६-६ स्या०, रो०
पीत्यकेसु नत्थि । ७. सुद्धत्ता — स्या० । ८. चातुम्महाराजिका — सी०, स्या०, रो० ।

तं च खो सीलवतो वदामि, नो दुस्सीलस्स । इज्झति, भिक्खवे, सीलवतो चेतोपणिधि विसुद्धता ।

३. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चो दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेव्यावसथपदीपेय्यं । सो यं देति तं पच्चासीसति । तस्स सुतं होति — तावतिसा देवा ... पे० . यामा देवा ... तुसिता देवा ... निस्मानरती देवा . परनिम्मितवसवत्ती देवा दीघायुका वण्णवन्तो सुखवहुला ति । तस्स एवं होति — ‘अहो वताहं कायस्स भेदा परं नरणा परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्यं’ ति । सो तं चित्तं दहति, तं चित्तं अधिट्ठाति, तं चित्तं भावेति । तस्स तं चित्तं हीने विमुत्तं, उत्तरि अभावितं, तन्नूपपत्तिया संवत्तति । कायस्स भेदा परं मरणा परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । तं च खो सीलवतो वदामि, नो दुस्सीलस्स । इज्झति, भिक्खवे, सीलवतो चेतोपणिधि विसुद्धता ।

४. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चो दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेव्यावसथपदीपेय्यं । सो यं देति तं पच्चासीसति । तस्स सुतं होति — ‘ब्रह्मकायिका देवा दीघायुका वण्णवन्तो सुखवहुला’ ति । तस्स एवं होति — ‘अहो वताहं कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्मकायिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्यं’ ति । सो तं चित्तं दहति, तं चित्तं अधिट्ठाति, तं चित्तं भावेति । तस्स तं चित्तं हीने विमुत्तं, उत्तरि अभावितं, तन्नूपपत्तिया संवत्तति । कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्मकायिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । तं च खो सीलवतो वदामि, नो दुस्सीलस्स; वीतरागस्स, नो सरागस्स । इज्झति, भिक्खवे, सीलवतो चेतोपणिधि वीतरागता । इमा खो, भिक्खवे, अद्द दानूपपत्तियो” ति ।

६. पुञ्जकिरियवत्थुसुत्तं

१. “तीणिमानि, भिक्खवे, पुञ्जकिरियवत्थूनि । कतमानि तीणि ? दानमयं पुञ्जकिरियवत्थुं, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थुं, भावनामयं पुञ्जकिरियवत्थुं । इध, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्जकिरियवत्थुं परित्तं कतं होति, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थुं परित्तं कतं

१. पुञ्जकिरियवत्थुं — सी०, रो०; पुञ्जकिरियावत्थुं — स्या० ।

होति, भावनामयं पुञ्जकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा मनुस्सदोभयं^१ उपपज्जति ।

२. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्जकिरियवत्थु मत्तसो कतं होति, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थु मत्तसो कतं होति, भावनामयं पुञ्जकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा मनुस्सदोभयं उपपज्जति ।

३. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, भावनामयं पुञ्जकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, चत्तारो महाराजानो दानमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, चातुमहाराजिके देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हन्ति - दिब्बेन आयुना, दिब्बेन वण्णेन, दिब्बेन सुखेन, दिब्बेन यसेन, दिब्बेन आधिपतेय्येन, दिब्बेहि रूपेहि, दिब्बेहि सद्देहि, दिब्बेहि, गन्धेहि, दिब्बेहि रसेहि, दिब्बेहि फोटुब्बेहि ।

४. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, भावनामयं पुञ्जकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा तावतिसानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, सक्को देवानमिन्दो दानमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा तावतिसे देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हति - दिब्बेन आयुना ... पे०... दिब्बेहि फोटुब्बेहि ।

५. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, भावनामयं पुञ्जकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा यामानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, सुयामो देवपुत्तो दानमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, यामे देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हति - दिब्बेन आयुना ... पे०... दिब्बेहि फोटुब्बेहि ।

१. मनुस्सदोभयं - दो० । २. अधिगण्हति - स्या० ।

६. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, भावनामयं पुञ्जकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा पर मरणा तुसितानं देवानं सहब्बयतं उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, सन्तुसितो देवपुत्तो दानमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, तुसिते देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति - दिब्बेन आयुना ... पे०... दिब्बेहि फोट्टब्बेहि ।

७. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, भावनामयं पुञ्जकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा निम्मानरतीनं देवानं सहब्बयतं उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, सुनिम्मतो देवपुत्तो दानमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, निम्मानरती देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति - दिब्बेन आयुना .. पे०.. दिब्बेहि फोट्टब्बेहि ।

८. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, भावनामयं पुञ्जकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा पर मरणा परनिम्मतवसवत्तीनं देवानं सहब्बयतं उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, वसवत्ती देवपुत्तो दानमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, परनिम्मतवसवत्ती देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति - दिब्बेन आयुना, दिब्बेन वण्णेन, दिब्बेन सुखेन, दिब्बेन यसेन, दिब्बेन आधिपतेय्येन, दिब्बेहि रूपेहि, दिब्बेहि सद्देहि, दिब्बेहि गन्धेहि, दिब्बेहि रसेहि, दिब्बेहि फोट्टब्बेहि । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि पुञ्जकिरियवत्थूनी" ति ।

७. सप्पुरिसदानसुत्तं

१. "अट्टिमानि, भिक्खवे, सप्पुरिसदानानि । कत्तमानि अट्ट ? सुच्चिं देति, पणीतं देति, कालेन देति, कप्पियं देति, विचेय्यं देति, अभिण्हं देति, दद चित्तं पसादेति, दत्त्वा अत्तमनो होति । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ट सप्पुरिसदानानी ति ।

“सुच्चि पणीतं कालेन, कप्पियं पानभोजनं ।
 अभिण्हं ददाति दानं, सुखेत्तेसु^१ ब्रह्मचारिसु ॥
 “नेव^२ विप्पटिसारिस्स^३, चजित्वा आमिसं बहुं ।
 एवं दिन्नानि दानानि, वण्णयन्ति विपस्सिनो ॥
 “एवं यजित्वा मेधावी, सद्धो मुत्तेन चेतसा ।
 अब्बापञ्च^४ सुखं लोकं, पण्डितो उपपज्जती” ति ॥

5

८. सप्पुरिससुत्तं

१. “सप्पुरिसो, भिक्खवे, कुले जायमानो बहूना जनस्स
 अत्थाय हिताय सुखाय होति - मातापितून^१ अत्थाय हिताय सुखाय
 होति, पुत्तदारस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति, दासकम्मकरपोरिसस्स
 अत्थाय हिताय सुखाय होति, मित्तामच्चानं अत्थाय हिताय सुखाय
 होति, पुब्बपेतानं अत्थाय हिताय सुखाय होति, रञ्जो अत्थाय हिताय
 सुखाय होति, देवतानं अत्थाय हिताय सुखाय होति, समणब्राह्मणानं
 अत्थाय हिताय सुखाय होति ।

B. 75

२. “सेय्यथापि, भिक्खवे, महामेघो सब्बसस्सानि सम्पादेन्तो
 बहूना जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति; एवमेव खो, भिक्खवे, सप्पु-
 रिसो कुले जायमानो बहूना जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति -
 मातापितूनं अत्थाय हिताय सुखाय होति, पुत्तदारस्स अत्थाय हिताय
 सुखाय होति, दासकम्मकरपोरिसस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति,
 मित्तामच्चानं अत्थाय हिताय सुखाय होति, पुब्बपेतानं अत्थाय हिताय
 सुखाय होति, रञ्जो अत्थाय हिताय सुखाय होति, देवतानं अत्थाय
 हिताय सुखाय होति, समणब्राह्मणानं अत्थाय हिताय सुखाय होती ति ।

15

20 R. 245

“बहूनां” वत् अत्थाय, सप्पञ्जो घरमावसं ।

मातरं पितरं पुब्बे, रत्तिन्दिमत्तन्दिन्तो ॥

“पूजेति सहधम्ममेन, पुब्बेकतमनुस्सरं ।

अनागारे पब्बजित्ते, अपचे^५ ब्रह्मचारयो ॥

25

१. दानानि - स्वा०, रो० । २ सुखेत्ते - सी०, रो० । ३ न च - सी०, रो० ।
 ४. विप्पटिसारिय - स्वः० । ५ अब्बापञ्च - रो० । ६. मातापितुभ - रो० । ७. बहूना
 - सी०, रो० । ८-८. अपापे ब्रह्मचारिणो - स्वा० ।

“निविट्टसद्धो पूजेति, ज्ञत्वा धम्मं च पेसलो ।
 रञ्जो हितो देवहितो, ज्ञातीनं सखिन हितो ॥
 “सब्बेस सो’ हितो होति, सद्धम्मं सुप्पत्तिट्ठितो ।
 विनेय्य मच्छेरमलं, स लोकं भजते सिव’” ति ॥

६. अभिसन्दसुत्तं

B 76

5

१. “अट्टिमे, भिक्खवे, पुञ्जाभिसन्दा कुसलाभिसन्दा सुख-
 स्साहारा सोवग्गिका सुखविपाका सग्गसवत्तनिका, इट्ठाय कन्ताय मना-
 पाय हिताय सुखाय संवत्तन्ति । कतमे अट्ट ? इध, भिक्खवे, अरिय-
 सावको बुद्ध सरणं गतो होति । अयं, भिक्खवे, पठमो पुञ्जाभिसन्दो
 कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसवत्तनिको,
 10 इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति ।

२. “पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको धम्मं सरणं गतो होति ।
 अयं, भिक्खवे, दुतियो पुञ्जाभिसन्दो .. पे० .. संवत्तति ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको सङ्घं सरणं गतो होति ।
 अयं, भिक्खवे, ततियो पुञ्जाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो
 15 सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसवत्तनिको, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय
 सुखाय संवत्तति ।

.246

४. “पञ्चिमानि, भिक्खवे, दानानि महादानानि अग्गञ्जानि
 रत्तञ्जानि वंसञ्जानि पोरानानि असङ्किण्णानि असङ्किण्णपुब्बानि,
 न सङ्कियन्ति न सङ्कियिस्सन्ति, अप्पटिकुट्टानि” समणेहि ब्राह्मणेहि
 20 विञ्जूहि । कतमानि पञ्च ? इध, भिक्खवे, अरियसावको पाणात्ति-
 पातं पहाय पातात्तिपाता पटिविरतो होति । पाणात्तिपाता पटिविरतो,
 भिक्खवे, अरियसावको अपरिमाणान सत्तान अभयं देति, अवेरं देति,
 अब्यापञ्चं देति । अपरिमाणान सत्तान अभयं दत्त्वा अवेरं दत्त्वा अब्या-
 पञ्चं दत्त्वा अपरिमाणस्स अभयस्स अवेरस्स अब्यापञ्चस्स भागी होति ।
 25 इदं, भिक्खवे, पठमं दानं महादानं अग्गञ्जं रत्तञ्जं वंसञ्जं पोरानं
 असङ्किण्णं असङ्किण्णपुब्बं, न सङ्कियति न सङ्कियिस्सति, अप्पटिकुट्टं
 समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूहि । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो पुञ्जाभिसन्दो

कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो होति ... पे०... कामेसुमिच्छाचारं पहाय कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति ... पे०... मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं पहाय सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो, भिक्खवे, अरियसावको अपरिमाणानं सत्तानं अभयं देति अवेरं देति अब्यापज्जं देति । अपरिमाणानं सत्तानं अभयं दत्त्वा अवेरं दत्त्वा अब्यापज्जं दत्त्वा, अपरिमाणस्स अभयस्स अवेरस्स अब्यापज्जस्स भागी होति । इदं, भिक्खवे, पञ्चमं दानं महादानं अग्गञ्जं रत्तञ्ज वंसञ्जं पोरारणं असङ्खिण्णं असङ्खिण्णपुब्बं, न सङ्खियति न सङ्खियिस्सति, अप्पटिकुट्टं समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूहि । अयं खो, भिक्खवे, अट्ठमो पुञ्जाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ पुञ्जाभिसन्दा कुसलाभिसन्दा सुखस्साहारा सोवग्गिका सुखविपाका सग्गसंवत्तनिका, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तन्ती’ ति ।

१०. दुच्चरितविपाकसुत्तं

१. “पाणातिपातो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुलीकतो निरयसंवत्तनिको तिरच्छानयोनिसंवत्तनिको पेट्तिविसयसंवत्तनिको’ । यो सब्बलहुसो पाणातिपातस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स अप्पायुकसंवत्तनिको होति ।

२. “अदिन्नादानं, भिक्खवे, आसेवितं भावितं बहुलीकतं निरयसंवत्तनिकं तिरच्छानयोनिसंवत्तनिकं पेट्तिविसयसंवत्तनिकं । यो सब्बलहुसो अदिन्नादानस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स भोगव्यसनसंवत्तनिको होति ।

३. “कामेसुमिच्छाचारो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुलीकतो निरयसंवत्तनिको तिरच्छानयोनिसंवत्तनिको पेट्तिविसयसंवत्त-

१ पित्तिविसयसंवत्तनिको - स्या०, रो० ।

निको । यो सव्वलहुसो कामेसुमिच्छाचारस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स सपत्तवेरसंवत्तनिको होति ।

B 78

४. “मुसावादो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुलीकतो निरयसंवत्तनिको तिरच्छानयोनिसंवत्तनिको पत्तिविसयसंवत्तनिको । यो सव्वलहुसो मुसावादस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स अभूतवभक्खानसंवत्तनिको होति ।

५. “पिसुणा, भिक्खवे, वाचा आसेविता भाविता बहुलीकता निरयसंवत्तनिका तिरच्छानयोनिसंवत्तनिका पत्तिविसयसंवत्तनिका । यो सव्वलहुसो पिसुणाय वाचाय विपाको, मनुस्सभूतस्स मित्तेहि भेदन-
10 संवत्तनिको होति ।

R. 24B

६. “फरसा, भिक्खवे, वाचा आसेविता भाविता बहुलीकता निरयसंवत्तनिका तिरच्छानयोनिसंवत्तनिका पत्तिविसयसंवत्तनिका । यो सव्वलहुसो फरसाय वाचाय विपाको, मनुस्सभूतस्स अमनापसद्दसवत्तनिको होति ।

७. “सम्फप्पलापो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुलीकतो निरयसंवत्तनिको तिरच्छानयोनिसंवत्तनिको पत्तिविसयसंवत्तनिको । यो सव्वलहुसो सम्फप्पलापस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स अनादेय्यवाचा-
15 संवत्तनिको होति ।

८. “सुरामेरयपानं, भिक्खवे, आसेवितं भावितं बहुलीकतं निरयसंवत्तनिकं तिरच्छानयोनिसंवत्तनिकं पत्तिविसयसंवत्तनिकं । यो सव्वलहुसो सुरामेरयपानस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स उम्मत्तकसंवत्तनिको
20 होती” ति ।

दानवग्गो चतुत्थो ।

तस्सुद्धानं

द्वे दानानि वत्थुं च, खेतं दानूपपत्तियो^१ ।
किरियं द्वे सप्पुरिसा, अभिसन्दो^१ विपाको चा^१ ति ॥

१. दानूपपत्ति किरिय - स्या०, रो० । २-२ सव्वलहुसो अभिसन्दो च वत्ती - स्या०, रो० ।

५. उपोसथवग्गो

१. सङ्खित्तूपोसथसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

B 79

२. “अट्टङ्गसमन्नागतो, भिक्खवे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुत्तिको महाविप्फारो । कथं उपवुत्थो च, भिक्खवे, अट्टङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुत्तिको महाविप्फारो ? इघ, भिक्खवे, अरियसावको इति पटिसञ्चिवस्सति — ‘यावजीवं अरहन्तो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरता निहितदण्डा निहितसत्था लज्जी दयापत्ता, सब्बपाणभूतहितानुकम्पिनो’ विहरन्ति । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी दयापत्तो, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि । इमिनापज्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती’ ति । इमिना पठमेन अज्जेन समन्नागतो होति ।

R. 249

३. ‘यावजीवं अरहन्तो अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरता दिन्नादायी दिन्नपाटिकङ्खी, अथेनेन सुचिभूतेन अत्तना विहरन्ति । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो दिन्नादायी दिन्नपाटिकङ्खी, अथेनेन सुचिभूतेन अत्तना विहरामि । इमिनापज्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती’ ति । इमिना दुत्तियेन अज्जेन समन्नागतो होति ।

15

४. ‘यावजीवं अरहन्तो अब्रह्मचारियं पहाय ब्रह्मचारिनो^२ आराचारिनो^३ विरता मेथुना गामधम्मा । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं अब्रह्मचारियं पहाय ब्रह्मचारी आराचारी विरतो मेथुना गामधम्मा । इमिनापज्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती’ ति । इमिना तत्तियेन अज्जेन समन्नागतो होति ।

25

१. ० कम्मि — सी०; सब्बपाणभूतहितानुकम्पी — रो० । २. ब्रह्मचारी — सी०, रो० । ३. आराचारी — सी०, रो० ।

B. 80

५. 'यावज्जीवं अरहन्तो मुसावादां पहाय मुसावादा पटिविरता सच्चवादिनो^१ सच्चसन्धा थेता^२ पच्चयिका अविस्वादाका लोकस्स । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं मुसावादां पहाय मुसावादा पटिविरतो सच्चवादी सच्चसन्धो थेतो पच्चयिको अविस्वादाको लोकस्स ।

R. 250

5 इमिनापज्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती^३ ति । इमिना चतुत्थेन अज्जेन समन्नागतो होति ।

६. 'यावज्जीवं अरहन्तो सुरामेरयमज्जपमादट्टानं पहाय सुरामेरयमज्जपमादट्टाना पटिविरता । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं सुरामेरयमज्जपमादट्टानं पहाय सुरामेरयमज्जपमादट्टाना पटिविरतो ।

10 इमिनापज्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती^३ ति । इमिना पच्चमेन अज्जेन समन्नागतो होति ।

७. 'यावज्जीवं अरहन्तो एकभत्तिका रत्तूपरता विरता विकालभोजना । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं एकभत्तिको रत्तूपरतो विरतो विकालभोजना । इमिनापज्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो

15 च मे उपवुत्थो भविस्सती^३ ति । इमिना छट्ठेन अज्जेन समन्नागतो होति ।

८. 'यावज्जीवं अरहन्तो नच्चगीतवादितविसूकदस्सनमालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्टानं^३ पहाय^३ नच्चगीतवादितविसूकदस्सनमालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्टाना पटिविरता । अहं पज्ज

20 इमं च रत्ति इमं च दिवसं नच्चगीतवादितविसूकदस्सनमालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्टानं पहाय नच्चगीतवादितविसूकदस्सनमालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्टाना पटिविरतो । इमिनापज्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती^३ ति । इमिना सत्तमेन अज्जेन समन्नागतो होति

25 ९. 'यावज्जीवं अरहन्तो उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरता नीचसेय्यं कप्पेन्ति - मच्चके वा तिणसन्थारके^४ वा । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेय्यं कप्पेमि - मच्चके वा

१. सच्चवादी - सी०, रो० । २. ठेता - स्या०, रो० । ३-३. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु न विस्सति । ४. तिणसन्थारके - स्या० ।

तिणसन्थारके वा । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना अट्टमेन अङ्गेन समन्नागतो होति । एवं उपवुत्थो खो, भिक्खवे, अट्टङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिससो महाजुतिको महाविप्फारो" ति ।

R 251

B. 81

२. वित्थतूपोसथसुत्तं

१. "अट्टङ्गसमन्नागतो, भिक्खवे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति महानिससो महाजुतिको महाविप्फारो । कथं उपवुत्थो च, भिक्खवे, अट्टङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिससो महाजुतिको महाविप्फारो ? इध, भिक्खवे, अरियसावको इति पटिसञ्चिवखति — 'यावजीवं अरहन्तो पाणात्तिपातं पहाय पाणात्तिपाता पटिविरत्ता निहितदण्डा निहितसत्था लज्जी दयापन्ना, सब्बपाणभूतहितानुकम्पिनो विहरन्ति । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं पाणात्तिपातं पहाय पाणात्तिपाता पटिविरतो निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना पठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति ... पे०... । 'यावजीवं अरहन्तो उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरता नीचसेय्यं कप्पेन्ति — मञ्चके वा तिणसन्थारके वा । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेय्यं कप्पेमि — मञ्चके वा तिणसन्थारके वा । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना अट्टमेन अङ्गेन समन्नागतो होति । एवं उपवुत्थो खो, भिक्खवे, अट्टङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिससो महाजुतिको महाविप्फारो ।

15

R. 252

२. "कीवमहप्फलो होति कीवमहानिससो कीवमहाजुतिको कीवमहाविप्फारो ? सेय्यथापि, भिक्खवे, यो इमेसं सोळसन्नं महाजनपदानं पहुत्तरत्तनानं^१ इस्सरियाधिपच्च^२ रज्जं कारेय्य, सेय्यथीदं^३ — अङ्गानं भगवानं कासीनं कोसलानं वज्जीनं मल्लानं चेत्तीनं वज्जानं^४ कुल्लं पञ्चालानं मच्छानं सूरसेनानं अस्सकानं अक्खन्तीनं गन्धारानं

25

१. पहुत्तरत्तनान — सी०; पहुत्तरत्तनानं — स्या०, रो० । २. इस्सरियाधिपच्चं — स्या०, रो० । ३. सेय्यथिद — म० । ४. वंसान — स्या०, रो० ।

B. 82

कम्बोजानं, अद्वैतसमन्वागतस्य उपोसथस्य एतं कलं नाग्धति सोळ्ळि। तं किस्स हेतु ? कपणं, भिक्खवे, मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिघाय ।

३. “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि पञ्चासवस्सानि”, चातु-
महाराजिकानं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो
5 मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन सवच्छरेन दिब्बानि
पञ्च वस्ससतानि चातुमहाराजिकानं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो
पनेतं, भिक्खवे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अद्वैतसमन्वा-
गतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं
देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं, भिक्खवे, सन्धाय भासितं -
10 ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिघाय’ ।

R. 253

४. “यं”, भिक्खवे, मानुसकं वस्ससतं, तावत्तिसानं देवानं
एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन
द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिब्बं वस्ससहस्सं तावत्तिसानं
देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेत, भिक्खवे, विज्जति यं इधेकच्चो
15 इत्थी वा पुरिसो वा अद्वैतसमन्वागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा
परं मरणा तावत्तिसानं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेत,
भिक्खवे, सन्धाय भासितं - ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिघाय’ ।

५. “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि द्वे वस्ससतानि, यामानं देवानं
एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन
20 द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिब्बानि द्वे वस्ससहस्सानि
यामानं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेतं, भिक्खवे, विज्जति यं इधे-
कच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अद्वैतसमन्वागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स
भेदा परं मरणा यामानं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं,
भिक्खवे, सन्धाय भासितं - ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिघाय’ ।

६. “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि चत्तारि वस्ससतानि, तुसि-
25 तानं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो ।
तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिब्बानि चत्तारि
वस्ससहस्सानि तुसितानं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेतं, भिक्खवे,
विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अद्वैतसमन्वागतं उपोसथं

B. 83

१. पञ्चास वस्सानि - स्या० । २-२ यानि भिक्खवे मानुसकानि वस्ससतानि -

उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा तुसितानं देवानं सहब्यतं उपपज्जेय्य ।
इदं खो पनेतं, भिक्खवे, सन्धाय भासितं — 'कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं
सुखं उपनिघाय' ।

७. "यानि, भिक्खवे, मानुसकानि अट्ट वस्ससतानि, निम्मान-
रतीनं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो भासो । 5
तेन भासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिब्बानि अट्ट
वस्ससहस्सानि निम्मानरतीनं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेतं,
भिक्खवे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्टङ्गसमन्ना-
गतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा निम्मानरतीनं देवानं
सहब्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं, भिक्खवे, सन्धाय भासितं — 'कपणं 10
मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिघाय' ।

R. 254

८. "यानि, भिक्खवे, मानुसकानि सोळस वस्ससतानि, पर-
निम्मितवसवत्तीनं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिस-
रत्तियो भासो । तेन भासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन
दिब्बानि सोळस वस्ससहस्सानि परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं आयुप्प- 15
माणं । ठानं खो पनेतं, भिक्खवे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो
वा अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा
परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं सहब्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं,
भिक्खवे, सन्धाय भासितं — 'कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं
उपनिघाया' ति । 20

"पाणं न हञ्जे^१ न चदिन्नमादिये^२ ;
मुसा न भासे न च मज्जपो सिया ।
अन्नहाचरिया विरमेय्य मेथुना,
रत्तिं न भुञ्जेय्य विकालभोजनं ॥
"मालं न धारे^३ न च गन्धमाचरे,
मञ्चे छमायं व सयेथ सन्थते ।
एतं हि अट्टङ्गिकमाहुपोसथं,
बुद्धेन दुक्खन्तगुना पकासितं ॥

25

१. हाने - सी० । २. चादिन्नमादिये - स्या०, रो० । ३. धारये - स्या०, रो० ।

B 84

“चन्दो च सुरियो^१ च उभो सुदस्सना,
ओभासयं^२ अनुपरियन्ति^३ यावता ।
तमोनुदा ते पन अन्तलिवखगा,
नभे पभासन्ति दिसाविरोचना ॥

R. 255 5

“एतस्मि^१ यं विज्जति अन्तरे धनं,
मुत्ता मणि वेळुरियं च भद्दकं ।
सिङ्गी सुवण्णं अथ वा पि कञ्चनं^२,
यं जातरूपं हटक ति वुच्चति ॥

10

“अट्टङ्गुपेतस्स उपोसथस्स,
कलं पि ते नानुभवन्ति सोळ्ळसि ।
चन्दप्पभा तारगणा च^३ सब्बे ॥

15

“तस्मा हि नारी च नरो च सीलवा,
अट्टङ्गुपेत उपवस्सुपोसथ ।
पुञ्जानि कत्वान सुखुद्रयानि,
अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति ठानं^४ ति ॥

३. विसाखासुत्तं ।

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति पुब्बारामे मिगार-
मालुपासादे । अथ खो विसाखा मिगारमाता येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नं खो विसाखं मिगारमातरं भगवा एतदवोच — “अट्टङ्गसमन्नागतो
२० खो, विसाखे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको
महाविप्फारो । कथं उपवुत्थो च, विसाखे, अट्टङ्गसमन्नागतो उपोसथो
महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो ? इध, विसाखे,
अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति — ‘यावजीव अरहन्तो पाणातिपातं
पहाय पाणातिपाता पटिविरता निहितदण्डा निहितसत्था लज्जी दया-
२५ पत्ता, सब्बपाणभूतहितानुकम्पिनो विहरन्ति । अह पज्ज इम च रत्ति
इमं च दिवसं पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो निहितदण्डो

१ सूरो - स्या० । २-२ ओभासयन्ता अनुयन्ति - स्या० । ३ एतन्हि - स्या० ।
४. कञ्चन - स्या० । ५. व - स्या०, रो० ।

निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि ।
 इमिनापङ्गेन अरहत्तं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भवि-
 स्सती' ति । इमिना पठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति ... पे०... ।
 'धावज्जीवं अरहत्तो उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयनमहासयना
 पटिविरता नीचसेय्यं कप्पेन्ति - मञ्चके वा तिणसन्धारके वा । अहं 5
 पज्ज इमं च रत्तिं इमं च दिवसं उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयन-
 महासयना पटिविरतो नीचसेय्यं कप्पेमि - मञ्चके वा तिणसन्धारके
 वा । इमिनापङ्गेन अरहत्तं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भवि-
 स्सती' ति । इमिना अट्टमेन अङ्गेन समन्नागतो होति । एवं उपवुत्थो
 खो, विसाखे, अट्टङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिससो 10
 महाजुतिको महाविप्फारो ।

२. "कीवमहप्फलो होति कीवमहानिससो कीवमहाजुतिको
 कीवमहाविप्फारो ? सेय्यथापि, विसाखे, यो इमेसं सोळसन्नं महाजन-
 पदान पहूतरत्तरतनानं इस्सरियाधिपच्चं रज्जं कारेय्य, सेय्यथीद -
 अङ्गानं मगधानं कासीनं कोसलानं वज्जीनं मल्लानं चेतीनं वज्जान 15
 कुल्लं पञ्चालानं मच्छानं सूरसेनानं अस्सकानं अवन्तीनं गन्धारानं
 कम्बोजानं, अट्टङ्गसमन्नागतस्स उपोसथस्स एतं कलं नाग्घति सोळसि ।
 तं किस्स हेतु ? कपणं, विसाखे, मानुसक रज्जं दिब्बं सुख उपनिधाय ।

३. "यानि, विसाखे, मानुसकानि पञ्जासवस्सानि, चातुमहा-
 राजिकान देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो 20
 मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेण दिब्बानि
 पञ्च वस्ससतानि चातुमहाराजिकानं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं
 खो पनेतं, विसाखे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्टङ्ग-
 समन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजि-
 कानं देवानं सहब्बयतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेत, विसाखे, सन्धाय 25
 भासितं - 'कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिधाय' ।

४. "यं, विसाखे, मानुसकं वस्ससतं, तावत्तिसानं देवानं एसो
 एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन
 द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेण वस्ससहस्सं तावत्तिसानं

१. दिब्ब ० - सी०, स्या०, रो० ।

B. 86

देवानं आयुष्पमाणं । ठानं खो पनेतं, विसाखे, विज्जति यं इधे-
कच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स
भेदा परं मरणा तावत्तिसानं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो
पनेतं, विसाखे, सन्धाय भासितं — ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं
5 उपनिधाय’ ।

५. “यानि, विसाखे, मानुसकानि द्वे वस्ससत्तानि ... पे०...
चत्तारि वस्ससत्तानि ... पे०... अट्ट वस्ससत्तानि .. पे०... सोळस वस्स-
सत्तानि परनिम्मित्तवसवत्तीनं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय
रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो ।
10 तेन संवच्छरेन दिब्बानि सोळस वस्ससहस्सानि परनिम्मित्तवसवत्तीनं
देवानं आयुष्पमाणं । ठानं खो पनेतं, विसाखे, विज्जति यं इधेकच्चो
इत्थी वा पुरिसो वा अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा
परं मरणा परनिम्मित्तवसवत्तीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो
पनेतं, विसाखे, सन्धाय भासितं — ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उप-
15 निधाय’ ति ।

“पाणं न हञ्जे न चदिन्नमादिये,
मुसा न भासे न च मज्जपो सिया ।
अन्नहाचरिया विरमेय्य मेथुना,
रत्ति न भुञ्जेय्य विकालभोजनं ॥

20

R. 258

“मालं न धारे न च गन्धमाचरे,
मञ्चे छमायं व सयेथ सन्थते ।
एतं हि अट्टङ्गिकमाहुपोसथं,
बुद्धेन दुक्खन्तगुणा पकासितं ॥

25

“चन्दो च सुरियो च उभो सुदस्सना,
ओभासयं अनुपरियन्ति यावता ।
तमोनुदा ते पन अन्तलिकखगा,
नभे पभासन्ति दिसाविरोचना ॥

30

“एतस्मि यं विज्जति अन्तरे धनं,
मुत्ता मणि वेळुरिय च भट्ठकं ।
सिङ्गी सुवण्णं अथ वा पि कञ्चनं,
यं जातरूपं हट्ठकं ति वुच्चति ॥

“अट्टङ्गुपेतस्स उपोसथस्स ,
 कलं पि ते नानुभवन्ति सोळ्ळिंसि ।
 चन्दप्पभा तारगणा च सब्बे ॥
 “तस्मा हि नारी च नरो च सीलवा ,
 अट्टङ्गुपेतं उपवस्सुपोसथं ।
 पुञ्जानि कत्वान सुखुद्दयानि ,
 अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति ठानं” ति ॥

5

४. वासेद्वसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागार-
 सालायं । अथ खो वासेद्वो उपासको येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उप-
 सङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं 10
 खो वासेद्वं उपासकं भगवा एतदवोच — “अट्टङ्गसमन्नागतो, वासेद्व,
 उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति ... पे०... अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति
 ठानं” ति ।

२. एवं वृत्ते वासेद्वो उपासको भगवन्तं एतदवोच — “पिया
 मे, भन्ते, आतिसालोहिता अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, पियानं 15
 पि मे अस्स आतिसालोहितानं दीघरत्तं हिताय सुखाय । सब्बे चे पि,
 भन्ते, खत्तिया अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, सब्बेसं^१ पिस्स^१
 खत्तियानं दीघरत्तं हिताय सुखाय । सब्बे चे पि, भन्ते, ब्राह्मणा
 ... पे०... वेस्सा ... सुद्दा अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, सब्बेसं
 पिस्स सुद्दानं दीघरत्तं हिताय सुखाया” ति । 20

३. “एवमेतं”, वासेद्व, एवमेतं, वासेद्वं^१ ! सब्बे चे पि, वासेद्व,
 खत्तिया अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, सब्बेसं पिस्स खत्तियानं
 दीघरत्तं हिताय सुखाय । सब्बे चे पि, वासेद्व, ब्राह्मणा ... पे०... वेस्सा
 ... सुद्दा अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, सब्बेसं पिस्स सुद्दानं दीघ-
 रत्तं हिताय सुखाय । सदेवको चे पि, वासेद्व, लोको समारको सब्बहाको 25
 सस्समण्णाह्मणी^१ पजा^५ सदेवमनुस्सा^५ अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथं उप-
 वसेय्युं, सदेवकस्स पिस्स^१ लोकस्स^१ समारकस्स सब्बहाकस्स सस्समण-
 १-१. सब्बेसम्मस्स - स्या० । २-२ स्या० पोत्थके नत्थि । ३. सस्समण्णाह्मणिया -
 सी०, रो० । ४-४. पजाय सदेवमनुस्साय - रो० । ५-५. लोकस्स - सी०, स्या०, रो० ।

R. 259

20

25

B. 88

ब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय दीघरत्त हिताय सुखाय । इमे चे पि, वासेट्ठ, महासाला अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, इमेस पित्स महासालानं दीघरत्तं हिताय सुखाय । सचे चेत्य्युं, को पन वादो मनुस्सभूतस्सा” ति !

५. बोज्झसुत्तं

- 5 १. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो बोज्झा उपासिका येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो बोज्झं उपासिकं भगवा एतदवोच -
२. “अट्टङ्गसमन्नागतो, बोज्झे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो । कथं उपवुत्थो च, बोज्झे, अट्टङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो ? इध, बोज्झे, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति - ‘यावजीवं अरहन्तो पाणातिपात पहाय पाणातिपाता पटिविरत्ता निहितदण्डा निहितसत्था लज्जी दयापन्ना, सब्बपाणभूतहितानुकम्पिनो विहरन्ति । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती’ ति । इमिना पठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति ... पे० .. । ‘यावजीवं अरहन्तो उच्चासयनमहासयन पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरत्ता नीचसेय्य कप्पेन्ति - मञ्चके वा तिणसन्थारके वा । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेय्यं कप्पेमि - मञ्चके वा तिणसन्थारके वा । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती’ ति । इमिना अट्टमेन अङ्गेन समन्नागतो होति । एवं उपवुत्थो खो, बोज्झे, अट्टङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो ।
३. “कीवमहप्फलो होति कीवमहानिसंसो कीवमहाजुतिको कीवमहाविप्फारो ? सेय्यथापि, बोज्झे, यो इमेसं सोळसन्नं महाज्जन-

पदानं पट्टतरत्तरतनानं इस्सरियाधिपच्चं रज्जं कारेय्य, सेय्यथीदं —
अङ्गानं मगधानं कासीनं कोसलानं वज्जीनं मल्लानं चेतीनं वज्जानं
कुल्लं पञ्चालानं मच्छानं सूरसेनानं अस्सकानं अवन्तीनं गन्धारानं
कम्बोजानं, अट्टङ्गसमन्नागतस्स उपोसथस्स एतं कलं नाग्घतिं सोळसि ।
तं किस्स हेतु ? कपणं, बोज्झे, मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिघाय । 5

R. 261

४. “यानि, बोज्झे, मानुसकानि पञ्जासवस्सानि, चातुमहा-
राजिकानं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो
मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेण दिब्बानि
पञ्च वस्ससतानि चातुमहाराजिकानं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो
पनेतं, बोज्झे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्टङ्गसमन्नागतं
उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं देवानं
सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं, बोज्झे, सन्धाय भासितं — ‘कपणं
मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिघाय’ । 10

५. “यं, बोज्झे, मानुसकं वस्ससतं ... पे०... यानि’, बोज्झे,
मानुसकानि द्वे वस्ससतानि ... पे०... चत्तारि वस्ससतानि ... पे०... 15
अट्ट वस्ससतानि ... पे०... सोळस वस्ससतानि परनिम्मितवसवत्तीनं
देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन
मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेण दिब्बानि सोळस
वस्ससहस्सानि परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो
पनेतं, बोज्झे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्टङ्गसमन्नागतं
उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा परनिम्मितवसवत्तीनं
देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं, बोज्झे, सन्धाय भासितं —
‘कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिघाया’ ति । 20

“पाणं न हृज्जे न चदिस्समादिये,
मुसा न भासे न च मज्जपो सिया ।
अन्नहाचरिया विरमेय्य मेथुना,
रत्तिं न भुज्जेय्य विकालभोजनं ॥

25

R. 262

“मालं न धारे न च गन्धमाचरे,
मञ्चे छमायं व सयेथ सन्थते ।
एतं हि अट्टङ्गिकमाहुपोसथं,
बुद्धेन दुक्खन्तगुना पकासितं ॥

B. 90

30

- “चन्दो च सुरियो च उभो सुदस्सना ,
 ओभासयं अनुपरियन्ति यावता ।
 तमोनुदा ते पन अन्तलिक्खगा ,
 नभे पभासन्ति दिसाविरोचना ॥
- 5 “एतस्मिं यं विज्जति अन्तरे धनं ,
 मुत्ता मणि वेळेरियं च भट्ठक ।
 सिङ्गी सुवण्णं अथ वा पि कञ्चनं ,
 यं जातरूपं हट्ठकं ति वुच्चति ॥
- 10 “अट्ठङ्गुपेतस्स उपोसथस्स ,
 कलं पि ते नानुभवन्ति सोळ्ठसि ।
 चन्दप्पभा तारगणा च सब्बे ॥
- “तस्मा हि नारी च नरो च सीलवा ,
 अट्ठङ्गुपेतं उपवस्सुपोसथ ।
 पुञ्जानि कत्वान सुखुद्रयानि ,
 15 अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति ठानं” ति ॥

६. अनुरुद्धसुत्तं

१. एकं समयं भगवा कोसम्बियं विहरति घोसितारामे ।
 तेन खो पन समयेन आयस्मा अनुरुद्धो दिवाविहारं गतो होति पटि-
 सल्लीनो । अथ खो सम्बहुला मनापकायिका देवता येनायस्मा अनु-
 रुद्धो तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं अनुरुद्धं अभिवादेत्वा
 20 एकमन्तं अट्ठंसु । एकमन्तं ठिता खो ता देवता आयस्मन्तं अनुरुद्धं
 एतदवोचुं — “मयं, भन्ते अनुरुद्ध, मनापकायिका नाम देवता तीसु
 ठानेसु इस्सरियं कारेम वसं वत्तेम । मयं, भन्ते अनुरुद्ध, यादिसकं वण्णं
 आकह्वाम तादिसकं वण्णं ठानसो पटिलभाम; यादिसकं सरं आकह्वाम
 B 91 तादिसकं सरं ठानसो पटिलभाम; यादिसकं सुखं आकह्वाम तादिसकं
 25 सुखं ठानसो पटिलभाम । मयं, भन्ते अनुरुद्ध, मनापकायिका नाम
 देवता इमेसु तीसु ठानेसु इस्सरियं कारेम वसं वत्तेम” ति ।
२. अथ खो आयस्मतो अनुरुद्धस्स एतदहोसि — “अहो वत्तिमा
 देवता सब्बा व नीला अस्सु नीलवण्णा नीलवत्था नीलालङ्कारा” ति ।

अथ खो ता देवता आयस्मतो अनुरुद्धस्स चित्तमञ्जाय सब्बा व नीला अहेसुं नीलवण्णा नीलवत्था नीलालङ्कारा ।

३. अथ खो आयस्मतो अनुरुद्धस्स एतदहोसि — “अहो वतिमा देवता सब्बा व पीता अस्सु ...पे०... सब्बा व लोहितका अस्सु ... सब्बा व ओदाता अस्सु ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा” ति । 5
अथ खो ता देवता आयस्मतो अनुरुद्धस्स चित्तमञ्जाय सब्बा व ओदाता अहेसुं ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा ।

४. अथ खो ता देवता एका च^१ गायि एका च^२ नच्चि एका^३ च अच्चरं^४ वादेसि । सेय्यथापि नाम पञ्चञ्जिकस्स तूरियस्स^५ सुविनी- तस्स सुप्पटिपताळितस्स^६ कुसलेहि सुसमन्नाहतस्स सद्दो होति वग्गुं^७ च 10
रजनीयो^८ च कमनीयो च पेमनीयो च मदनीयो^९ च, एवमेव तासं देवतानं अलङ्कारानं^{१०} सद्दो^{११} होति वग्गु च रजनीयो च कमनीयो च पेमनीयो च मदनीयो च । अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो इन्द्रियाणि ओक्खिपि । R. 264

५. अथ खो ता देवता “न ख्वय्यो अनुरुद्धो सादियती” ति तत्थेवन्तरधायिसु । अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो सायन्हसमयं पटिसल्लाना 15
वुट्ठितो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा अनुरुद्धो भगवन्त एतदवोच —

६. “इधाहं, भन्ते, दिवाविहारं गतो होमि पटिसल्लीनो । अथ खो, भन्ते, सम्बहुला मनापकायिका देवता येनाहं तेनुपसङ्कमिसु; 20
उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठंसु । एकमन्तं ठिता खो, भन्ते, ता देवता मं एतदवोचुं — ‘मयं, भन्ते अनुरुद्ध, मनापकायिका नाम देवता तीसु ठानेसु इस्सरियं कारेम वसं वत्तेम । मयं, भन्ते अनुरुद्ध, यादिसकं वण्णं आकङ्खाम तादिसकं वण्णं ठानसो पटिलभाम; यादिसकं सरं आकङ्खाम तादिसकं सरं ठानसो पटिलभाम; यादिसकं सुखं आक- 25
ङ्खाम तादिसकं सुखं ठानसो पटिलभाम । मयं, भन्ते अनुरुद्ध, मनाप- कायिका नाम देवता इमेसु तीसु ठानेसु इस्सरियं कारेम वसं वत्तेमा’ ति । तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि — ‘अहो वतिमा देवता सब्बा व नीला

१ प — सी०, व — स्या०, रो० । २ पन — सी० । ३-३. एका अच्चरिक्क — सी०, एकाव अच्चरिक्क — स्या०, रो० । ४. तूरियस्स — सी०, स्या, रो० । ५. सुप्पटिपताळितस्स — स्या०, रो० । ६. वग्गु — स्या० । ७ रजनीयो — स्या०, रो० । ८. रमणियो — स्या० ; ६-६ अलङ्कारसद्दो — सी० ।

अस्सु नीलवण्णा नीलवत्था नीलालङ्कारा' ति । अथ खो, भन्ते, ता देवता मम चित्तमञ्जाय सब्बा व नीला अहेसु नीलवण्णा नीलवत्था नीलालङ्कारा ।

R 265

७. "तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि - 'अहो वतिमा देवता सब्बा व पीता अस्सु ... पे०. . सब्बा व लोहितका अस्सु . . पे०. . सब्बा व ओदाता' अस्सु ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा' ति । अथ खो, भन्ते, ता देवता मम चित्तमञ्जाय सब्बा व ओदाता अहेसु ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा ।

८. "अथ खो, भन्ते, ता देवता एका च गायि एका च नच्चि एका च अच्चरं वादेसि । सेय्यथापि नाम पञ्चङ्गिकस्स तूरियस्स सुविनीतस्स सुप्पटिपताळितस्स कुसलेहि सुसमन्नाहतस्स सद्दो होति वग्गु च रजनीयो च कमनीयो च पेमनीयो च मदनीयो च; एवमेव तासं देवतानं अलङ्कारानं सद्दो होति वग्गु च रजनीयो च कमनीयो च पेमनीयो च मदनीयो च । अथ ख्वाहं, भन्ते, इन्द्रियाणि ओक्खिपि' ।

९. "अथ खो, भन्ते, ता देवता 'न ख्वय्यो अनुरुद्धो सावियती' ति तत्थेवन्तरधायिसु । कतिहि नु खो, भन्ते, धम्मोहि समन्नागतो मातुगामो कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहब्बतं उपपज्जती" ति ?

B 98

१०. "अट्टहि खो, अनुरुद्ध, धम्मोहि समन्नागतो मातुगामो कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहब्बतं उपपज्जति । कतमेहि अट्टहि ? इध, अनुरुद्ध, मातुगामो यस्स मातापितरो भत्तुनो देन्ति अत्थकामा हित्तिसिनो अनुकम्पका अनुकम्पं उपादाय तस्स होति पुब्बुट्ठाथिनी पच्छानिपातिनी किङ्कारपटिस्साविनी मनापचारिनी पियवादिनी ।

११. "ये ते भत्तु गरुनो होन्ति - माता ति वा पिता ति वा समणन्नाह्वाणा ति वा - ते सक्करोति गरं करोति मानेति पूजेति अब्भागते च आसनोदकेन पटिपूजेति ।

१२. "ये ते भत्तु अब्भन्तरा कम्मन्ता - उण्णा ति वा कप्पासा ति वा - तत्थ दक्खा होति अनलसा तत्तुपायाय वीमंसाय समन्नागता अलं कातुं अलं संविधातु ।

८.५.६]

अनुरुद्धखुलं

१३. "यो सो" भक्तु अम्बन्तरो अन्तोजनो^२ - दासा ति वा पेस्सा ति वा कम्मकरा ति वा - तेसं कतं च कततो जानाति अकतं च अकततो जानाति, गिलानकानं च बलाबलं जानाति खादनीयं^३ भोजनीयं चस्स पच्चसेने^४ संविभजति ।

१४. "यं भत्ता" आहरति घनं वा घञ्जं वा^५ जातरूपं वा तं^६ आरक्खेने गुत्तिया सम्पादेति, तत्थ च होति अघुत्ती अथेनी असोण्डी अविनासिका ।

१५. "उपासिका खो पन होति बुद्धं सरणं गता धम्मं सरणं गता सङ्घं सरणं गता ।

१६. "सीलवती खो पन होति - पाणात्तिपाता पटिविरता, 10 अदिन्नादाना पटिविरता, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरता, मुसावादा पटिविरता, सुरामेरयमज्जपमादट्टाना पटिविरता ।

१७. "चागवती खो पन होति । विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगारं अज्झावसति मुत्तचागा^७ पयतपाणिनी^८ वोस्सग्गरता याचयोगा दानसंविभागरता ।

१८. "इमेहि खो, अनुरुद्ध, अट्टहि घम्मेहि समन्नागतो मानु- 15 गामो कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जती ति ।

"यो नं भरति सब्बदा, निच्च आतापि उस्सुको । 20 तं सब्बकामदं^९ पोसं, भत्तार नातिमञ्जति ॥

"न चा पि सोत्थि भत्तार, इस्सावादेन रोसये । भत्तु" च" गरुनो सब्बे, पटिपूजेति पण्डिता ॥

"उट्टाहिका अनलसा, सङ्गहितपरिज्जना । भत्तु मनापं चरति, सम्भत अनुरक्खति ॥ 25

"या एवं वत्तति नारी, भत्तु छन्दवसानुगा । मनापा" नाम ते देवा", यत्थ सा उपपज्जती" ति ॥

१-१ ये ते - स्या० । २-२ अम्बन्तरा अन्तोजना - स्या० । ३ खादनीय० - स्या० । ४ पच्चसेने - स्या० । ५ भक्तु - म० । ६ वा रजत वा - सी०, स्या०, रो० । ७ मुत्तचागी - स्या० । ८ पयतपाणी - सी०, स्या०, रो० । ९ सब्बकामहर - सी०, स्या०, रो० । १०-१० भत्तुञ्चा - सी०, भत्तुञ्च - स्या०, रो० । ११-११. मनाप-कायिका देवा - सी० ।

७. दुतियविसाखासुत्तं

१. 267

१. एकं समयं भगवा सावत्थिय विहरति पुब्बारामे मिगार-
मातुपासादे । अथ खो विसाखा मिगारमाता ... पे० .. एकमन्त निसिन्न
खो विसाखे^१ मिगारमातरं भगवा एतदवोच -

२. “अट्टहि खो, विसाखे, धम्मोहि समन्नागतो मातुगामो कायस्स
५ भेदा पर मरणा मनापकायिकानं देवानं सहब्बतं उपपज्जति । कतमेहि
अट्टहि ? इध, विसाखे, मातुगामो यस्स मातापितरो भत्तुनो देन्ति
अत्थकामा हित्तिसिनो अनुकम्पका अनुकम्पं उपादाय तस्स होति पुब्बुट्टा-
यिनी पच्छानिपातिनी किङ्कारपटिस्साविनी मनापचारिनी पियवादिनी
... पे०... ।

३. “चागवती खो पन होति । विगतमलमच्छेरेण चेतसा
१० अगारं अज्जावसति मुत्तचागा^२ पयतपाणिनी^३ वोस्सग्गस्ता याचयोगा
दानसंविभागस्ता ।

४. इमेहि खो, विसाखे, अट्टहि धम्मोहि समन्नागतो मातुगामो
कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकान देवान सहब्बतं उप-
१५ पज्जती ति ।

१ 95

“यो नं भरति सब्बदा, निच्चं आतापि उस्सुको ।
तं सब्बकामदं^४ पोसं, भत्तार नातिमञ्जति ॥
“न चा पि सोत्थि भत्तारं, इस्सावादेन रोसये ।
भत्तु च गहनो सब्बे, पटिपूजेति पण्डिता ॥
२० “उट्टाहिका अनलसा, सज्जहितपरिज्जना” ।
भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ॥
“या एवं वत्तति नारी, भत्तु छन्दवसानुगा ।
मनापा^५ नाम ते^६ देवा, यत्थ सा उपपज्जती” ति ॥

८. नकुलमातासुत्तं

१ 268

१. एकं समयं भगवा भग्गोसु विहरति सुंसुमारगिरे भेस-
२५ कळावने मिगदाये । अथ खो नकुलमाता गहपतानी येन भगवा तेनुप-

१. विसाखा - रो० । २. मुत्तचागी - स्या० । ३. पयतपाणी - सी०, स्या०,
रो० । ४. सब्बकामहर - सी०, स्या०, रो० । ५. सज्जहितपरिज्जना - सी० ।
६-६. मनापकायिका - सी० ।

सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा ...पे०... एकमन्तं निसिन्नं खो नकुलमातरं
गृहपतार्नि भगवा एतदबोच -

३. "अट्टहि खो, नकुलमाते, धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो
कायस्स भेदा परं भरणा मनापकायिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति ।
कतमेहि अट्टहि ? इध, नकुलमाते, मातुगामो यस्स मातापितरो भत्तुनो 5
देन्ति अत्यकामा हितेसिनो अनुकम्पका अनुकम्पं उपादाय तस्स होति
पुब्बुट्ठायिनी पच्छानिपातिनी किङ्कारपटिस्साविनी मनापचारिणी पिय-
वादिनी ।

३. "ये ते भत्तु गरुणो होन्ति - माता ति वा पिता ति वा समण-
ब्राह्मणा ति वा - ते सक्करोति गरं करोति मानेति पूजेति, अब्भागते 10
च आसनोदकेन पटिपूजेति ।

४. "ये ते भत्तु अब्भन्तरा कम्मन्ता - उण्णा ति वा कप्पासा ति
वा - तत्थ दक्खा होति अनलसा तत्रुपायाय वीमंसाय समन्नागता अलं
कातुं अलं संविधातुं ।

५. "थो सो भत्तु अब्भन्तरो अन्तोज्जो - दासा ति वा पेस्सा 15
ति वा कम्मकरा ति वा - तेसं कतं च कततो जानाति अकतं च अकततो
जानाति, गिलानकानं च बलाबलं जानाति खादनीयं भोजनीयं चस्स
पच्चंसेन संविभजति ।

६. "यं भत्ता आहरति धनं वा धञ्जं वा रजतं वा जातरूपं
वा तं आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति, तत्थ च होति अधुत्ती अथेनी असोण्डी 20
अविनासिका ।

B. 96

७. "उपासिका खो पन होति बुद्धं सरणं गता धम्मं सरणं गता
सङ्घं सरणं गता ।

८. "सीलवती खो पन होति - पाणातिपाता पटिविरता . पे०...
सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरता ।

25

९. "चागवती खो पन होति । विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगारं
अज्जावसति मुत्तागा पयत्तपाणिनी वोस्सग्गरता याचयोगा दान-
संविभागरता ।

R. 269

१०. "इमेहि खो, नकुलमाते, अट्टहि धम्मेहि समन्नागतो मातु-
गामो कायस्स भेदा परं भरणा मनापकायिकानं देवानं सहव्यतं उप- 30
पज्जती ति ।

“यो न भरति सव्वदा, निच्चं आतापि उस्सुको ।
तं सव्वकामदं पोसं, भत्तारं नातिमञ्जति ॥

“न चा पि सौत्थि भत्तारं, इस्सावादेन रोसये ।
भत्तु च गरुणो सव्वे, पटिपूजेत्ति पण्डिता ॥

5 “उट्टाहिका अनलसा, सङ्गहितपरिज्जना ।
भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ।

“या एवं वत्तति नारी, भत्तु छन्दवसानुगा ।
मनापा नाम ते देवा, यत्थ सा उपपज्जती” ति ॥

६. पठमइधलोकिकसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति पुव्वारामे मिगारमातु-
10 पासादे । अथ खो विसाखा मिगारमाता येन भगवा तेनुपसङ्गमि .. पे०...
एकमन्तं निसिञ्जं खो विसाखं मिगारमातरं भगवा एतदवोच -

B. 97

२. “चतूहि खो, विसाखे, धम्महेहि समन्नागतो मातुगामो
इधलोकविजयाय पटिपन्नो होति, अयं लोको आरद्धो होति । कतमेहि
चतूहि ? इध, विसाखे, मातुगामो सुसंविहितकम्मन्तो होति, सङ्गहित-
15 परिजनो, भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ।

R. 270 20

३. “कथं च, विसाखे, मातुगामो सुसंविहितकम्मन्तो होति ?
इध, विसाखे, मातुगामो ये ते भत्तु अब्भन्तरा कम्मन्ता - उण्णा ति वा
कप्पासा ति वा - तत्थ दक्खा होति अनलसा तत्रुपायाय बीमसाय
समन्नागता अलं कातुं अलं सविधातुं । एवं खो, विसाखे, मातुगामो
सुसंविहितकम्मन्तो होति ।

४. “कथं च, विसाखे, मातुगामो सङ्गहितपरिजनो^१ होति ?
इध, विसाखे, मातुगामो यो^२ सो भत्तु अब्भन्तरो अन्तोज्जो^३ - दासा ति
वा पेस्सा ति वा कम्मकरा ति वा - तेसं कतं च कततो जानाति अकतं
च अकततो जानाति, गिलानकानं च बलावलं जानाति खादनीयं भोजनीयं
25 चस्स पच्चंसेन^४ संविभजति । एवं खो, विसाखे, मातुगामो सङ्गहित-
परिजनो होति ।

१. अय सो - स्या०, रो० । २. सङ्गहितपरिजनो - स्या०, रो० । ३-३ ये ते भत्तु
अब्भन्तरा अन्तोज्जना - स्या० । ४. पच्चयेन - स्या० ।

५. "कथं च, विसाखे, मातुगामो भत्तु मनापं चरति ? इध, विसाखे, मातुगामो यं भत्तु' अमनापसङ्घातं तं जीवितहेतु पि न अज्झा-चरति । एवं खो, विसाखे, मातुगामो भत्तु मनाप चरति ।

६. "कथं च, विसाखे, मातुगामो सम्भतं अनुरक्खति ? इध, विसाखे, मातुगामो यं भत्ता आहरति घनं वा धञ्जं वा रजतं वा जांतरूपं 5 वा तं आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति, तत्थ च होति अघुत्ती अथेनी असोण्डी अविनासिका । एवं खो, विसाखे, मातुगामो सम्भतं अनुरक्खति । इमेहि खो, विसाखे, चतूहि धम्महेहि समन्नागतो मातुगामो इधलोक-विजयाय पटिपन्नो होति, अयं लोको आरद्धो होति ।

७. "चतूहि खो, विसाखे, धम्महेहि समन्नागतो मातुगामो परलोक-विजयाय पटिपन्नो होति, परलोको' आरद्धो होति । कतमेहि चतूहि ? इध, विसाखे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति, सीलसम्पन्नो होति, चाग-सम्पन्नो होति, पञ्चासम्पन्नो होति । 10

८. "कथं च, विसाखे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति ? इध, विसाखे, मातुगामो सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधिं - 'इति पि 15 सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति । एवं खो, विसाखे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति ।

९. "कथं च, विसाखे, मातुगामो सीलसम्पन्नो होति ? इध, विसाखे, मातुगामो पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०... सुरामेरय- 20 मज्जपमादद्धाना पटिविरतो होति । एवं खो, विसाखे, मातुगामो सीलसम्पन्नो होति ।

१०. "कथं च, विसाखे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ? इध, विसाखे, मातुगामो विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति मुत्त-चागा पयतपाणिनी वोस्सग्गरता' याचयोगा दानसंविभागरता । एवं 25 खो, विसाखे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ।

११. "कथं च, विसाखे, मातुगामो पञ्चासम्पन्नो होति ? इध, विसाखे, मातुगामो पञ्चवा होति ... पे०... एवं खो, विसाखे, मातुगामो पञ्चासम्पन्नो होति । इमेहि खो, विसाखे, चतूहि धम्महेहि

१. भत्तुनो - सी० । २. परस्स लोको - सी०, स्या०, रो० । ३. वोस्सगरतो - सी० ।

समन्नागतो मातुगामो परलोकविजयाय पटिपन्नो होति, परलोको आरद्धो होती ति ।

- “सुसंविहितकम्मन्तो^१, सङ्गहितपरिज्जना^२ ।
 भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ॥
 5 “सद्धासीलेन सम्पन्ना^३, वदञ्चू वीतमच्छरा^४ ।
 निच्चं मग्गं विसोधेति, सोत्थानं सम्परायिक ॥
 “इच्चेते अट्ट धम्मा च, यस्सा विज्जन्ति तारिया ।
 तं पि सीलवति आहु, धम्मट्टु सच्चवादिनि ॥
 10 “सोळसाकारसम्पन्ना, अट्टङ्गसुसमागता ।
 तादिसी^५ सीलवती उपासिका,
 उपपज्जति देवलोकं मनापं” ति ॥

१०. दुतियइघलोकिकसुत्तं

B 99

१. “चतूहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो मातुगामो इघलोक-
 विजयाय पटिपन्नो होति, अयं लोको आरद्धो होति । कतमेहि चतूहि ?

R 272

इघ, भिक्खवे, मातुगामो सुसंविहितकम्मन्तो होति, सङ्गहितपरिजनो,
 15 भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ।

२. “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो सुसंविहितकम्मन्तो होति ?
 इघ, भिक्खवे, मातुगामो ये ते भत्तु अब्भन्तरा कम्मन्ता ... पे०... एवं
 खो, भिक्खवे, मातुगामो सुसंविहितकम्मन्तो होति ।

३. “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो सङ्गहितपरिजनो होति ?
 20 इघ, भिक्खवे, मातुगामो यो सो भत्तु अब्भन्तरो अन्तोजनो ... पे०... एव
 खो, भिक्खवे, मातुगामो सङ्गहितपरिजनो होति ।

४. “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो भत्तु मनापं चरति ? इघ,
 भिक्खवे, मातुगामो यं भत्तु अमनापसङ्घातं तं जीवितहेतु पि न अज्झा-
 चरति । एवं खो, भिक्खवे, मातुगामो भत्तु मनापं चरति ।

५. “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो सम्भतं अनुरक्खति ? इघ,
 25 भिक्खवे, मातुगामो यं भत्ता आहरति ... पे०... एवं खो, भिक्खवे, मातु-

१ कम्मन्तो - स्या० । २ परिज्जनी - स्या० । ३ सम्पन्नो - स्या० ।
 ४ वीतमच्छरो - स्या० । ५ सा तादिसी - सी० ।

गामो सम्भतं अनुरक्खति । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मोहि समन्ना-
गतो मातुगामो इधलोकविजयाय पटिपन्नो होति, अयं लोको आरद्धो
होति ।

६. “चतूहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो मातुगामो परलोक-
विजयाय पटिपन्नो होति, परलोको आरद्धो होति । कतमेहि चतूहि ? 5
इध, भिक्खवे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति, सीलसम्पन्नो होति, चाग-
सम्पन्नो होति, पञ्जासम्पन्नो होति ।

७. “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति ? इध,
भिक्खवे, मातुगामो सद्धो होति ... पे०... एवं खो, भिक्खवे, मातुगामो 8
सद्धासम्पन्नो होति । R. 273

८. “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो सीलसम्पन्नो होति ? इध,
भिक्खवे, मातुगामो पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०... सुरामेरथ- 10
मज्जपमादद्वाना पटिविरतो होति । एवं खो, भिक्खवे, मातुगामो
सीलसम्पन्नो होति । B. 100

९. “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ? इध, 15
भिक्खवे, मातुगामो विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगारं अज्झावसति
... पे०... एवं खो, भिक्खवे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ।

१०. “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो पञ्जासम्पन्नो होति ?
इध, भिक्खवे, मातुगामो पञ्जवा होति .. पे०.. एवं खो, भिक्खवे,
मातुगामो पञ्जासम्पन्नो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मोहि 20
समन्नागतो मातुगामो परलोकविजयाय पटिपन्नो होति, परलोको आरद्धो
होती ति ।

“सुसंविहितकम्मन्ता, सङ्गहितपरिज्जना ।

भुत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ॥

“सद्धासीलेन सम्पन्ना, वदञ्जू वीत्तमच्छरा । 25

निच्चं मग्गं विसीधेति, सोत्थानं सम्परायिकं ॥

“इच्चेते अट्ठ धम्मा च, यस्सा विज्जन्ति नारिया ।

तं पि सीलवर्ति आहु, धम्मट्ठं सच्चवादिनि ॥

“सोळसाकारसम्पन्ना, अट्ठङ्गसुसमागता ।

तादिसी सीलवती उपासिका,

उपपज्जति देवलोकं मनापं” ति ॥ 30

उपोसथवन्नो पञ्चमो ।

तत्सुद्धानं^१सङ्घित्ते वित्यते विसाखे, वासेट्टो^२ बोज्जाय पञ्चमं ।अनुसुद्धं पुन^३ विसाखे, नकुला इधलोकिका द्वे ति ॥

पठमो पण्णासको समतो ।

६. गोतमीवग्गो^४

१. गोतमीसुत्तं

B. 101,
R. 274

१. एकं समयं भगवा सक्केषु विहरति कपिलवत्थुस्मि निग्रोघा-
रामे । अथ खो महापजापती^५ गोतमी येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
५ उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्टासि । एकमन्तं ठिता
खो महापजापती गोतमी भगवन्तं एतदवोच — “साधु, भन्ते, लभेय्य
मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्सा अनगारियं पब्बज्ज”
ति ।

“अलं, गोतमि ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते
१० धम्मविनये अगारस्सा अनगारियं पब्बज्जा” ति ।

२. दुतियं पि खो महापजापती गोतमी भगवन्तं एतदवोच —
“साधु, भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्सा
अनगारियं पब्बज्ज” ति ।

“अलं, गोतमि ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते
१५ धम्मविनये अगारस्सा अनगारियं पब्बज्जा” ति ।

३. “ततियं पि खो महापजापती गोतमी भगवन्तं एतदवोच —
“साधु, भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्सा
अनगारियं पब्बज्ज” ति ।

“अलं, गोतमि ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते
२० धम्मविनये अगारस्सा अनगारियं पब्बज्जा” ति ।

४. अथ खो महापजापती गोतमी “न भगवा अनुजानाति
मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्सा अनगारियं पब्बज्ज”

१ तसुद्धानं - सी०, स्या०, रो० । २ वासेट्टो - सी० । ३ पन - स्या० ।
४ सन्धानवग्गो - स्या० । ५ महापजापति - स्या० ।

ति दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदविक्षणं कत्वा पक्कामि ।

५. अथ खो भगवा कपिलवत्थुस्मिं यथाभिरन्तं विहरित्वा येन वेसाली तेन चारिकं पक्कामि । अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन वेसाली तदवसरि । तत्र सुदं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटा- 5 B. 102
गारसालायं । अथ खो महापजापती गोतमी केसे छेदापेत्वा कासायानि वत्थानि अच्चादेत्वा सम्बहुलाहि साकियानीहि^१ सद्धि येन वेसाली तेन पक्कामि । अनुपुब्बेन येन वेसाली महावनं कूटागारसाला तेनुप- R. 275
सङ्कमि । अथ खो महापजापती गोतमी सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन गत्तेन दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना बहिद्वारकोट्टके अट्टासि । 10

६. अद्दसा खो आयस्सा आनन्दो महापजापति गोतमि सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन गत्तेन दुक्खि दुम्मनं अस्सुमुखि रुदमान बहिद्वार-
कोट्टके ठित । दिस्वान^२ महापजापति गोतमि एतदवोच — “कि नु त्वं, गोतमि, सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन गत्तेन दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना बहिद्वारकोट्टके ठिता” ति ? 15

“तथा हि पन, भन्ते आनन्द, न भगवा अनुजानाति मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्सा अनगारियं पब्बज्ज” ति ।

“तेन हि त्व,^३ गोतमि, मुहुत्त^४ इधेव^५ ताव होहि^६, यावाहं भग-
वन्तं याचामि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्सा अन-
गारियं पब्बज्ज” ति । 20

७. अथ खो आयस्सा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उप-
सङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो
खो आयस्सा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — “एसा, भन्ते, महापजापती
गोतमी सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन गत्तेन दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी
रुदमाना बहिद्वारकोट्टके ठिता — ‘न भगवा अनुजानाति मातुगामस्स 25
तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्सा अनगारियं पब्बज्ज’ ति । साधु,
भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्सा अन-
गारियं पब्बज्ज” ति ।

१. साकियाहि — स्या० । २. महावने — सी० । ३. दिस्वा — रो० । ४. सी०,
स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ५. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ६-६ इधेव ताव
पहाहि — सी० ; ० होति — रो० ।

“अलं, आनन्द ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्सा अनगारियं पब्बज्जा” ति ।

८. दुतियं पि खो ... पे०. . ततियं पि खो आयस्सा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच - “साधु, भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते
5 धम्मविनये अगारस्सा अनगारियं पब्बज्ज” ति ।

“अलं, आनन्द ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्सा अनगारियं पब्बज्जा” ति ।

B. 103,
R. 276

९. अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि - “न भगवा अनुजानाति मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्सा अन-
10 गारियं पब्बज्जं । यन्नूनाह् अञ्जेन पि परिआयेन भगवन्तं याचेय्य मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्सा अनगारियं पब्बज्ज”
ति । अथ खो आयस्सा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच - “भब्बो नु खो, भन्ते, मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्सा अनगारियं
15 पब्बजित्वा सोतापत्तिफलं वा सकदागामिफलं वा अनागामिफलं वा अरहत्तफलं वा सच्छिकातु” ति ?

“भब्बो, आनन्द, मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्सा अनगारियं पब्बजित्वा सोतापत्तिफलं पि सकदागामिफलं पि अनागामिफलं पि अरहत्तफलं पि सच्छिकातु” ति ।

१०. “सचे, भन्ते, भब्बो मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये
20 अगारस्सा अनगारियं पब्बजित्वा सोतापत्तिफलं पि ... पे०... अरहत्त-
फलं पि सच्छिकातुं, बहुकारो^१, भन्ते, महापजापती गोतमी भगवतो मातुच्छा आपादिका पोसिका^२ खीरस्स^३ दायिका^४, भगवन्तं जनेत्तिया कालङ्कताय^५ थञ्जं पायेसि । साधु, भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये अगारस्सा अनगारियं पब्बज्ज” ति ।

११. “सचे, आनन्द, महापजापती गोतमी अट्टु गरुधम्मे पटि-
25 गण्हाति, सावस्सा होतु उपसम्पदा -

“वस्ससतूपसम्पन्नाय भिक्खुनिया तदहूपसम्पन्नस्स भिक्खुनो अभिवादनं पच्चुट्ठानं अञ्जलिकम्मं सामीचिकम्मं कत्तब्बं । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरु^६ कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीव अनतित्थकमनीयो ।

१. पब्बज्ज - सी० । २. बहुकारा - रो० । ३. पोसिता - स्या० । ४-५. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ६. कालकताय - सी०, स्या०, रो० । ६. गरु - सी०, स्या०, रो० ।

१२. “न भिक्खुनिया अभिक्खुके आवासे वस्सं उपगन्तव्वं ।
अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं
अनतिक्कमनीयो ।

१३. “अन्वड्ढुमासं^१ भिक्खुनिया भिक्खुसङ्गतो द्वे^२ धम्मा पच्चा-
सीसितव्वा^३ — उपोसथपुच्छकं च, ओवादूपसङ्कमनं च^४ । अयं पि 5 R. 277
धम्मो सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।

१४. “वस्संवुट्ठाय भिक्खुनिया उभतोसङ्घे तीहि ठानेहि पवा-
रेतव्वं — विट्ठेन^५ वा सुतेन वा परिसङ्काय वा^६ । अयं पि धम्मो सक्कत्वा
गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।

१५. “गरुधम्मं अज्जापन्नाय भिक्खुनिया उभतोसङ्घे पक्ख- 10 B 104
मानत्तं चरित्तव्वं । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा
यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।

१६. “द्वे वस्सानि छसु धम्मेषु सिक्खितसिक्खाय सिक्खमानाय
उभतोसङ्घे उपसम्पदा परियेसितव्वा । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरं
कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो । 15

१७. “न केनचिं परियायेन भिक्खुनिया भिक्खु अवकोसितव्वो
परिभासितव्वो । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा
यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।

१८. “अज्जतम्भे^७ ओवटो भिक्खुनीनं भिक्खूसु वचनपथो, अनो-
वटो भिक्खूनं भिक्खुनीसु वचनपथो । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरं 20
कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।

१९. “सच्चे, आनन्द, महापजापती गोतमी इमे अट्ट गरुधम्मे
पटिग्गण्हति^८, सावस्सा होतु उपसम्पदा” ति ।

२०. अथ खो आयस्सा आनन्दो भगवतो सन्तिके इमे अट्ट
गरुधम्मे उग्गहेत्वा येन महापजापती गोतमी तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क- 25
मित्वा महापजापतिं गोतमिं एतदवोच —

२१. “सच्चे खो त्वं, गोतमि, अट्ट गरुधम्मे पटिग्गण्हय्यासि,
साव ते भविस्सति उपसम्पदा — वस्ससतूपसम्पन्नाय भिक्खुनिया तदहूप-

१ अ वड्ढुमासं — सी० । २-२ परियेसितव्व — सी०; स्था०, रो० पीत्यकेसु
नत्थि । ३. च परियेसितव्वं — रो० । ४-४. विट्ठेन सुतेन परिसङ्काय — सी०, स्था०, रो० ।
५. अज्जतम्भे आनन्द — सी०, रो० । ६. पटिग्गण्हति — सी० ।

सम्पन्नस्स भिक्खुनो अभिवादनं^१ पच्चुट्टानं अञ्जलिकम्मं^२ सामीचि-
कम्मं कत्तब्बं^३ । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा
यावजीवं अनतिकमनीयो ... पे० .. । अज्जतग्गे ओवटो भिक्खुनीनं
R 278 भिक्खूसु वचनपथो, अनोवटो भिक्खूनं भिक्खुनीसु वचनपथो । अयं
5 पि धम्मो सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिकमनीयो ।
सच्चे खो त्वं, गोतमि, इमे अट्ट गरुधम्मं पटिग्गहेय्यासि, साव ते भविस्सति
उपसम्पदा^४” ति ।

B 105

२२. “सेय्यथापि, भन्ते आनन्द, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो
युवा मण्डनकजातिको^५ सीसन्हातो^६ उप्पलमालं वा वत्सिकमालं वा
10 अधिमुत्तकमालं^७ वा लभित्वा उभोहि हत्थेहि पटिग्गहेत्वा उत्तमङ्गे
सिरस्मि पतिट्ठापेय्य; एवमेव खो अहं, भन्ते आनन्द, इमे अट्ट गरुधम्मं
पटिग्गहामि^८ यावजीवं अनतिकमनीये^९” ति ।

२३. अथ खो आयस्सा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
15 निसिन्नो खो आयस्सा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच - “पटिग्गहिता,
भन्ते, महापजापत्तिया गोतमिया अट्ट गरुधम्मं यावजीवं अनतिकम-
नीया^{१०}” ति ।

२४. “सच्चे, आनन्द, नालभिस्स मातुगामो तथागतप्पवेदिते
धम्मविनये अगारस्सा अनगारियं पब्बज्जं, चिरट्ठितिकं, आनन्द, ब्रह्म-
20 चरियं अभविस्स, वस्ससहस्समेव सद्धम्मो तिट्ठेय्य^{११} । यतो च खो,
आनन्द, मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्सा अनगारियं
पब्बजित्थी, न दानि, आनन्द, ब्रह्मचरियं चिरट्ठितिकं भविस्सति । पञ्चैव
दानि, आनन्द, वस्ससतानि सद्धम्मो ठस्सति ।

२५. “सेय्यथापि, आनन्द, यानि कानिचि कुलानि बहुत्थिकानि^{१२}
25 अप्पपुरिसकानि, तानि सुप्पघंसियानि होन्ति चोरेहि कुम्भत्थेनकेहि;
एवमेव खो, आनन्द, यस्मि धम्मविनये लभति मातुगामो अगारस्सा
अनगारियं पब्बज्जं, न तं ब्रह्मचरियं चिरट्ठितिकं होति ।

१-१. अभिवादनपच्चुट्टानअञ्जलिकम्म ० - सी० । २. मण्डनकजातियो - सी०
रो० । ३. सीसन्हातो - सी०, रो०; सीसन्हातो - स्या० । ४. अधिमुत्तकमाल - सी० ।
५. पतिग्गहस्सामि - सी० । ६. अनतिकमनीयो - सी० । ७. पतिट्ठेय्य - सी० ।
८. वत्तिकित्तिकानि - सी०, रो० ।

२६. “सेय्यथापि, आनन्द, सम्पन्ने सालिक्खेत्ते संतट्टिका नाम रोगजाति निपतति, एवं तं सालिक्खेत्तं न चिरट्टितिकं होति, एवमेव खो, आनन्द, यस्मिं घम्मविनये लभति मातुगामो अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जं, न तं ब्रह्मचरियं चिरट्टितिकं होति ।

२७. “सेय्यथापि, आनन्द, सम्पन्ने उच्छुक्खेत्ते मञ्जिट्टिका^१ नाम रोगजाति निपतति, एवं तं उच्छुक्खेत्तं न चिरट्टितिकं होति; एवमेव खो, आनन्द, यस्मिं घम्मविनये लभति मातुगामो अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जं, न तं ब्रह्मचरियं चिरट्टितिकं होति ।

२८. “सेय्यथापि, आनन्द, पुरिसो महतो तळाकस्स पटि-
कच्चेव^२ आलिं^३ बन्धेय्य यावदेव उदकस्स अनतिककमनाय; एवमेव खो, आनन्द, मया पटिकच्चेव भिक्खुनीनं अट्ट गरुधम्मा पञ्चत्ता याव-
जीवं अनतिककमनीया” ति ।

२. श्रीवादसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागार-
सालायं । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्क-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो
खो आयस्सा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — “कतिहि नु खो, भन्ते, घम्मोहि
समन्नागतो भिक्खु भिक्खुनोवादको सम्मन्नितब्बो” ति ?

२. “अट्टहि खो, आनन्द, घम्मोहि समन्नागतो भिक्खु भिक्खुनो-
वादको सम्मन्नितब्बो । कतमेहि अट्टहि ? इधानन्द, भिक्खु सीलवा
होति ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति ... पे०...
दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; उभयानि खो पनस्स पात्तिमोक्खानि वित्थारेन
स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छित्तानि सुत्तसो
अनुव्यञ्जनसो; कल्याणवाचो होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय
समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय^४ अत्थस्स विञ्जापनिया; पटिबलो
होति भिक्खुनिसङ्घस्स^५ घम्मिया कथाय सन्दस्सेतु समादपेतु समुत्तेजेतुं
सम्पहसेतुं; येभुय्येन भिक्खुनीनं पियो होति मनापो; न खो पनेतं

१. मञ्जेट्टिका - सी०, स्या० । २. पटिकच्चेव - सी०, रो० । ३. पालि -
स्या०, आलिं - रो० । ४. अनेळगळाय - सी० । ५. भिक्खुनीसङ्घ - सी०; भिक्खुनी-
सङ्घस्स - स्या०, रो० ।

भगवन्तं उद्दिस्स पब्बजिताय कासायवत्थनिवसनाय गरुधम्मं अज्जापन्न-
पुब्बो होति, वीसतिवस्सो वा होति अतिरेकवीसतिवस्सो वा । इमेहि
खो, आनन्द, अट्टहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु भिक्खुनोवादको सम्मन्नि-
तत्त्वो' ति ।

३. सङ्घित्तसुत्तं

- 5 १. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागर-
सालायं । अथ खो महापजापती गोतमी येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता
खो' सा महापजापती' गोतमी भगवन्तं एतदवोच -
- B. 107 २. "साधु मे, भन्ते, भगवा सङ्घित्तेन धम्मं देसेतु, यमहं भगवतो
10 धम्मं सुत्वा एका वूपकट्ठा अप्पमत्ता आतापिनी पहितत्ता विहरेय्य" ति ।
"ये खो त्वं, गोतमि, धम्मो जानेय्यासि - 'इमे धम्मा सरागाय
संवत्तन्ति, नो विरागाय; संयोगाय संवत्तन्ति, नो विसंयोगाय; आचयाय
संवत्तन्ति, नो अपचयाय; महिच्छताय संवत्तन्ति, नो अप्पिच्छताय;
असन्तुट्ठिया संवत्तन्ति, नो सन्तुट्ठिया; सङ्गणिकाय संवत्तन्ति, नो पवि-
15 वेकाय; कोसज्जाय संवत्तन्ति, नो विरियारम्भाय; दुब्भरताय संवत्तन्ति,
नो सुभरताया' ति, एकसेन, गोतमि, धारेय्यासि - 'नेसो धम्मो, नेसो
विनयो, नेतं सत्थुसासनं' ति ।
- R 281 ३. "ये च खो त्वं, गोतमि, धम्मो जानेय्यासि - 'इमे धम्मा
विरागाय संवत्तन्ति, नो सरागाय; विसंयोगाय संवत्तन्ति, नो संयोगाय,
20 अपचयाय संवत्तन्ति, नो आचयाय; अप्पिच्छताय संवत्तन्ति, नो महिच्छ-
ताय; सन्तुट्ठिया संवत्तन्ति, नो असन्तुट्ठिया; पविवेकाय संवत्तन्ति,
नो सङ्गणिकाय; विरियारम्भाय^३ संवत्तन्ति, नो कोसज्जाय; सुभ-
रताय संवत्तन्ति, नो दुब्भरताया' ति, एकसेन, गोतमि, धारेय्यासि -
'एसो धम्मो, एसो विनयो, एतं सत्थुसासनं'" ति ।

१ खो महापजापति - सी०, स्या०, खो महापजापती - रो० । २ वीरिया-

४. दीघजाणुसुत्तं

१. एकं समयं भगवा कोळियेसु^१ विहरति कक्करपत्तं नाम कोळियानं निगमो । अथ^२ खो दीघजाणु कोळियपुत्तो येन भगवा तेनुप-सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो दीघजाणु कोळियपुत्तो भगवन्तं एतदवोच - "मयं, भन्ते, गिही कामभोगिनो^३ पुत्तसम्बाधसयनं अज्जावसाम, कासिकचन्दनं 5 पच्चनुभोम, मालागन्धविलेपनं धारयाम, जातरूपरजतं सादयाम^४ । तेसं नो, भन्ते, भगवा अम्हाकं तथा धम्मं देसेतु ये अम्हाकं अस्सु^५ धम्मा दिट्ठधम्महिताय दिट्ठधम्मसुखाय, सम्परायहिताय सम्पराय-सुखाया" ति ।

२. "चत्तारोमे, व्यग्घपज्ज^६, धम्मा कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय 10 सवत्तन्ति दिट्ठधम्मसुखाय । कतमे चत्तारो ? उट्टानसम्पदा, आरक्ख-सम्पदा, कल्याणमित्तता, समजीविता^७ । कतमा च, व्यग्घपज्ज, उट्टान-सम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो येन कम्मट्टानेन^८ जीविकं कप्पेति - यदि कसिया यदि वणिज्जाय यदि गोरक्खेन यदि इस्सत्तेन^९ यदि राज-पोरिसेन यदि सिप्पञ्जातरेन - तत्थ दक्खो होति अनलसो, तन्नुपायाय 15 वीमंसाय समन्नागतो, अलं कातुं अलं संविघातुं । अयं वुच्चति, व्यग्घपज्ज, उट्टानसम्पदा ।

३. "कतमा च, व्यग्घपज्ज, आरक्खसम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तस्स भोगा होन्ति उट्टानविरियाधिगता वाहावलपरिचिता 20 सेदावक्खित्ता धम्मिका धम्मलद्धा । ते आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति - "किन्ति मे इमे भोगे नेव राजानो हरेय्युं, न चोरा हरेय्युं, न अग्गि डहेय्य, न उदकं वहेय्य, न अप्पिया दायादा हरेय्युं" ति ! अयं वुच्चति, व्यग्घ-पज्ज, आरक्खसम्पदा ।

४. "कतमा च, व्यग्घपज्ज, कल्याणमित्तता ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो यस्मिं गामे वा निगमे वा पटिवसति, तत्थ ये ते होन्ति - गहपती 25 वा गहपतिपुत्ता वा दहुरा वा बुद्धसीलिनो^{१०} बुद्धा^{११} वा बुद्धसीलिनो^{१२}

१. कोलियेसु - सी० । २. तत्र - सी० । ३. कामभोगी - सी०, स्या०, रो० । ४. सादयाम - सी०, स्या०, रो० । ५. अस्स - रो० । ६. व्यग्घपज्ज - सी० । ७. समज्जो-विकता - सी० । ८. कम्मट्टानेन - स्या० । ९. इस्सत्तेन - सी०, स्या०, रो० । १०-१०. बुद्धसीलिनो बुद्धा - स्या० । ११. बुद्धसीला - सी० ।

सद्वासम्पन्ना सीलसम्पन्ना चागसम्पन्ना पञ्चासम्पन्ना—तेहि सद्धिं सन्तिदुष्टि
सल्लपति साकच्छं समापज्जति, यथारूपानं सद्वासम्पन्नानं सद्वासम्पदं
अनुसिक्खति ... यथारूपानं सीलसम्पन्नानं सीलसम्पदं अनुसिक्खति ...
यथारूपानं चागसम्पन्नानं चागसम्पदं अनुसिक्खति ... यथारूपानं
5 पञ्चासम्पन्नानं पञ्चासम्पदं अनुसिक्खति, तेहि सद्धिं सन्तिदुष्टि सल्लपति
साकच्छं समापज्जति । अयं वुच्चति, व्यग्घपज्ज, कल्याणमित्तता ।

५. “कतमा च, व्यग्घपज्ज, समजीविता ? इध, व्यग्घपज्ज,
कुलपुत्तो अयं च भोगानं विदित्वा, वयं च भोगानं विदित्वा, सम जीविक
कप्पेति नाच्चोगाब्हं नातिहीनं—‘एव मे आयो वयं परियादाय ठस्सति,
10 न च मे वयो’ अयं’ परियादाय ठस्सती’ ति । सेय्यथापि, व्यग्घपज्ज,
तुलाघारो वा तुलाघारन्तेवासी वा तुलं पग्गहेत्वा जानाति—‘एत्तकेन
वा औनतं, एत्तकेन वा उन्नतं’ ति; एवमेव खो, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो
अयं’ च भोगानं विदित्वा, वयं च भोगानं विदित्वा, सम’ जीविक’ कप्पेति
R 283 नाच्चोगाब्हं नातिहीनं—‘एवं मे आयो वयं परियादाय ठस्सति, न
B 109 च मे वयो अयं परियादाय ठस्सती’ ति । सचायं, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो
अप्यायो समानो उळारं जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो—
‘उदुम्बरखादीवायं’ कुलपुत्तो भोगे खादती’ ति । सचे पनायं, व्यग्घ-
पज्ज, कुलपुत्तो महायो समानो कसिरं जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति
वत्तारो—‘अजेदुमरणंवायं’ कुलपुत्तो मरिस्सती’ ति । यतो च खोयं,
20 व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो अयं च भोगानं विदित्वा, वयं च भोगानं विदित्वा,
समं जीविकं कप्पेति नाच्चोगाब्हं नातिहीनं—‘एवं मे आयो वयं परि-
यादाय ठस्सति, न च मे वयो अयं परियादाय ठस्सती’ ति । अयं वुच्चति,
व्यग्घपज्ज, समजीविता ।

६. “एवं समुप्यन्नानं, व्यग्घपज्ज, भोगानं चत्तारि अपायमुखानि
25 होन्ति—इत्थिघुत्तो, सुराधुत्तो, अक्खधुत्तो, पापमित्तो पापसहायो
पापसम्पवद्धो । सेय्यथापि, व्यग्घपज्ज, महतो तळाक्खं चत्तारि चैव
आयमुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिसो यानि चैव आय-

१-१ अयो वयं—सी० । २. अयं—सी० । ३-३ समं—स्या० । ४ उदुम्बर-
खादिकवायं—सी०, रो०; उदुम्बरखादकञ्जायं—स्या० । ५ अजदुमारिकवायं—सी०;
अदुमारिकञ्जायं—स्या०, अजदुमारिकं—रो० । ६ स्वायं—सी०, रो० । ७ इत्थिघुत्तो
होति—सी०, रो० । ८. तलाक्खं—सी० ।

मुखानि तानि पिदहेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि विवरेय्य; देवो च न सम्मा धारं अनुप्पवेच्छेय्य । एवं हि तस्स, व्यग्घपज्ज, महतो तळाकस्स परिहानियेव^१ पाटिकह्खा, नो बुद्धि; एवमेव, व्यग्घपज्ज, एवं समुप्पन्नानं भोगानं चत्तारि अपायमुखानि होन्ति - इत्थिघुत्तो, सुराघुत्तो, अक्खघुत्तो, पापमित्तो पापसहायो पापसम्पवद्धो ।

5

७. “एवं समुप्पन्नानं, व्यग्घपज्ज, भोगानं चत्तारि आयमुखानि होन्ति - नं इत्थिघुत्तो, न सुराघुत्तो, न अक्खघुत्तो, कल्याणमित्तो कल्याणसहायो कल्याणसम्पवद्धो । सेय्यथापि, व्यग्घपज्ज, महतो तळाकस्स चत्तारि चेव आयमुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिसो यानि चेव आयमुखानि तानि विवरेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि पिदहेय्य; देवो च सम्मा धारं अनुप्पवेच्छेय्य । एवं हि तस्स, व्यग्घपज्ज, महतो तळाकस्स बुद्धियेव पाटिकह्खा, नो परिहानि; एवमेव खो, व्यग्घपज्ज, एवं समुप्पन्नानं भोगानं चत्तारि आयमुखानि होन्ति - न इत्थिघुत्तो, न सुराघुत्तो, न अक्खघुत्तो, कल्याणमित्तो कल्याणसहायो कल्याणसम्पवद्धो । इमे खो, व्यग्घपज्ज, चत्तारो धम्मा कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय संवत्तन्ति दिट्ठधम्मसुखाय ।

R. 284

10

B. 110

15

८. “चत्तारोमे, व्यग्घपज्ज, धम्मा कुलपुत्तस्स सम्परायहिताय संवत्तन्ति सम्परायसुखाय । कतमे चत्तारो ? सद्धासम्पदा, सीलसम्पदा, चागसम्पदा, पञ्जासम्पदा । कतमा च, व्यग्घपज्ज, सद्धासम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो सद्धो होति, सद्दहति तथागतस्स बोधिं - ‘इति पि सो भगवा ... पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ ति । अयं वुच्चति, व्यग्घपज्ज, सद्धासम्पदा ।

20

९. “कतमा च, व्यग्घपज्ज, सीलसम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो पाणातिपाता पटिविरतो होति .. पे०... सुरामेरथमज्जपमावद्धाना पटिविरतो होति । अयं वुच्चति, व्यग्घपज्ज, सीलसम्पदा ।

25

१०. “कतमा च, व्यग्घपज्ज, चागसम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो विगतमलमच्छरेण चेतसा अगारं अज्जावसति मुत्तचागो पयत्तपाणि वोस्समारतो याचयोगो दानसंविभागरतो । अयं वुच्चति, व्यग्घपज्ज, चागसम्पदा ।

33

१. हानियेव - सी० ।

R. 285

११.. “कतमा च, व्यग्घपज्ज, पञ्जासम्पदा ? इध, व्यग्घ-
पज्ज, कुलपुत्तो पञ्जावा होति, उदयत्थगामिनिया पञ्जाय समन्नागतो
अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । अयं वुच्चति,
व्यग्घपज्ज, पञ्जासम्पदा । इमे खो, व्यग्घपज्ज, चत्तारो धम्मा कुल-
5 पुत्तस्स सम्परायहिताय सबत्तन्ति सम्परायसुखाया ति ।

“उट्ठाता कम्मधेय्येसु, अण्णमत्तो विधानवा ।

सम कप्पेति जीविक^१, सम्भत अनुरक्खति ॥

“सद्धो सीलेन सम्पन्नो, वदञ्जू वीतमच्छरो ।

निच्चं मग्गं विसोधेति, सोत्थान सम्परायिक ॥

10 “इच्चेते अट्ठ धम्मा च, सद्धस्स घरमेसिनो ।

अक्खाता सच्चनामेन, उभयत्थ सुखावहा ॥

“दिट्ठधम्महित्थाय, सम्परायसुखाय च ।

एवमेतं गहट्ठान, चागो पुञ्जं पवड्ढती” ति ॥

५. उज्जयसुत्तं

B. 111

१. अथ खो उज्जयो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उप-
15 सङ्गमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथं सारणीयं वीति-
सारत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो उज्जयो ब्राह्मणो
भगवन्तं एतदवोच - “मय^१, भो गोतम, पवास गन्तुकामा । तेस नो
भवं गोतमो अम्हाकं तथा धम्मं देसेतु - ये अम्हाकं अस्सु धम्मा दिट्ठ-
धम्महिताय दिट्ठधम्मसुखाय सम्परायहिताय सम्परायसुखाया” ति ।

R. 286

20 २. “चत्तारोमे, ब्राह्मण, धम्मा कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय
संबत्तन्ति दिट्ठधम्मसुखाय । कतमे चत्तारो ? उट्ठानसम्पदा, आरक्ख-
सम्पदा, कल्याणमित्तता, समजीविता । कतमा च, ब्राह्मण, उट्ठान-
सम्पदा ? इध, ब्राह्मण, कुलपुत्तो येन कम्मट्ठानेन जीविकं कप्पेति -
यदि कसिया यदि वणिज्जाय यदि गोरक्खेन यदि इस्सत्तेन यदि राज-
25 पोरिसेन यदि सिप्पञ्जातरेन - तत्थ दक्खो होति अनलसो, तत्रुपायाय
वीमसाय समन्नागतो, अलं कातु अलं संबिधातुं । अयं वुच्चति, ब्राह्मण,
उट्ठानसम्पदा ।

१. जीवित - स्या० । २. मयमस्सु - सी०, रो० ।

३. “कतमा च, ब्राह्मण, आरक्खसम्पदा ? इच्च, ब्राह्मण, कुलपुत्तस्स भोगा होन्ति उट्ठानविरियाधिगता बाहाबलपरिचिता सेदा-
वक्खित्ता धम्मिका धम्मलद्धा । ते आरक्खेन गुत्थिया सम्पादेति —
‘किन्ति मे इमे भोगे नेव राजानो हरेय्युं, न चोरा हरेय्युं, न अग्गि डहेय्य’,
न उदकं वहेय्य, न अप्पिया दायादा हरेय्युं’ ति । अयं वुच्चति, ब्राह्मण, 5
आरक्खसम्पदा ।

४. “कतमा च, ब्राह्मण, कल्याणमित्ता ? इच्च, ब्राह्मण, कुल-
पुत्तो यस्मिं गामे वा निगमे वा पटिवसति तत्र^१ ये ते होन्ति — गहपती
वा गहपतिपुत्ता वा दहरा वा बुद्धसीलिनो बुद्धा वा बुद्धसीलिनो सद्धा-
सम्पन्ना सीलसम्पन्ना चागसम्पन्ना पञ्जासम्पन्ना — तेहिं सद्धिं सन्तिट्ठति 20
सल्लपति साकच्छं समापज्जति; यथारूपानं सद्धासम्पन्नानं सद्धासम्पदं
अनुसिक्खति ... यथारूपानं सीलसम्पन्नानं सीलसम्पदं अनुसिक्खति ...
यथारूपानं चागसम्पन्नानं चागसम्पदं अनुसिक्खति ... यथारूपानं पञ्जा-
सम्पन्नानं पञ्जासम्पदं अनुसिक्खति, तेहिं सद्धिं सन्तिट्ठति सल्लपति
साकच्छं समापज्जति । अयं वुच्चति, ब्राह्मण, कल्याणमित्ता । 15

५. “कतमा च, ब्राह्मण, समजीविता ? इच्च, ब्राह्मण, कुल-
पुत्तो आयं च भोगानं विदित्वा वयं च भोगानं विदित्वा समं जीविकं
कप्पेति नाच्चोगाळ्हं नातिहीनं — ‘एवं मे आयो वयं परियादाय ठस्सति,
न च मे वयो आयं परियादाय ठस्सती’ ति । सेय्यथापि, ब्राह्मण, तुला-
धारो वा तुलाधारस्तेवासी वा तुलं पग्गहेत्वा जानाति — ‘एत्तकेन वा 20
ओनत्तं, एत्तकेन वा उन्नत्तं’ ति; एवमेव खो, ब्राह्मण, कुलपुत्तो आयं च
भोगानं वयं च भोगानं विदित्वा समं जीविकं कप्पेति नाच्चोगाळ्हं नाति-
हीनं — ‘एवं मे आयो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयो आयं परिया-
दाय ठस्सती’ ति । सचार्थं, ब्राह्मण, कुलपुत्तो अप्पायो समानो उच्चारं
जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो — ‘उदुम्बरखादीवायं कुलपुत्तो 25
भोगे खावती’ ति । सचे पनायं, ब्राह्मण, कुलपुत्तो महायो समानो कसिरं
जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो — ‘अजेट्टुभरणंवायं कुलपुत्तो
मरिस्सती’ ति । यतो च खोयं, ब्राह्मण, कुलपुत्तो आयं च भोगानं विदित्वा
वयं च भोगानं विदित्वा समं जीविकं कप्पेति नाच्चोगाळ्हं नातिहीनं —

B. 112

R. 287

‘एवं मे श्रायो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयो श्रायं परियादाय ठस्सती’ ति, श्रायं वुच्चति, ब्राह्मण, समजीविता ।

६. “एवं समुप्पन्नानं, ब्राह्मण, भोगानं चत्तारि अपायमुखानि होन्ति - इत्थिधुत्तो, सुराधुत्तो, अक्खधुत्तो, पापमित्तो पापसहायो पाप-
 5 सम्पवङ्को । सेय्यथापि, ब्राह्मण, महतो तळाकस्स चत्तारि चैव श्राय-
 मुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिसो यानि चैव श्राय-
 मुखानि तानि पिदहेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि विवरेय्य; देवो च
 R. 288 न सम्मा धारं अनुप्पवेच्छेय्य । एवं हि तस्स ब्राह्मण, महतो तळाकस्स
 परिहानियेव पाटिकह्हा, नो वुद्धि; एवमेव खो, ब्राह्मण, एवं समु-
 10 प्पन्नानं भोगानं चत्तारि अपायमुखानि होन्ति - इत्थिधुत्तो, सुराधुत्तो,
 अक्खधुत्तो, पापमित्तो पापसहायो पापसम्पवङ्को ।

७. “एवं समुप्पन्नानं, ब्राह्मण, भोगानं चत्तारि आयमुखानि होन्ति - न इत्थिधुत्तो, न सुराधुत्तो, न अक्खधुत्तो, कल्याणमित्तो कल्याण-
 सहायो कल्याणसम्पवङ्को । सेय्यथापि, ब्राह्मण, महतो तळाकस्स
 15 चत्तारि चैव आयमुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिसो
 यानि चैव आयमुखानि तानि विवरेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि
 पिदहेय्य; देवो च सम्मा धारं अनुप्पवेच्छेय्य । एवं हि तस्स, ब्राह्मण,
 महतो तळाकस्स वुद्धियेव पाटिकह्हा, नो परिहानि; एवमेव खो,
 ब्राह्मण, एवं समुप्पन्नानं भोगानं चत्तारि आयमुखानि होन्ति - न इत्थि-
 20 धुत्तो ... पे०... कल्याणसम्पवङ्को । इमे खो, ब्राह्मण, चत्तारो घम्मा
 कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय संवत्तन्ति दिट्ठधम्मसुखाय ।

८. “चत्तारोमे, ब्राह्मण, कुलपुत्तस्स घम्मा सम्परायहिताय संवत्तन्ति सम्परायसुखाय । कतमे चत्तारो ? सद्धासम्पदा, सील-
 सम्पदा, चागसम्पदा, पञ्जासम्पदा । कतमा च, ब्राह्मण, सद्धासम्पदा ?
 25 इध, ब्राह्मण, कुलपुत्तो सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधि - इति
 पि सो भगवा ... पे०... सत्था देवमनुत्सानं बुद्धो भगवा’ ति । श्रायं
 वुच्चति, ब्राह्मण, सद्धासम्पदा ।

९. “कतमा च, ब्राह्मण, सीलसम्पदा ? इध, ब्राह्मण, कुलपुत्तो पाणात्तिपाता पटिविरतो होति ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादहाना पटि-
 30 विरतो होति । श्रायं वुच्चति, ब्राह्मण, सीलसम्पदा ।

१०. “कतमा च, ब्राह्मण, चागसम्पदा ? इध, ब्राह्मण, कुल-
पुत्तो विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगारं अज्जावसति मुत्तचागो पयतपाणि
वोस्सग्गारतो याचयोगो दानसंविभागरतो । अयं वुच्चति, ब्राह्मण,
[चागसम्पदा ।

११. “कतमा च, ब्राह्मण, पञ्जासम्पदा ? इध, ब्राह्मण, 5
कुलपुत्तो पञ्जावा होति ... पे०... सम्मा दुक्खवक्खयगामिनिया । अयं
वुच्चति, ब्राह्मण, पञ्जासम्पदा । इमे खो, ब्राह्मण, चत्तारो धम्मा
कुलपुत्तस्स सम्परायहिताय संवत्तन्ति सम्परायसुखाया ति ।

“उट्ठाता कम्मघेय्येसु, अप्पमत्तो विधानवा ।

ममं कप्पेति जीविकं, सम्भतं अनुरक्खति ॥

10

“सद्धो सीलेन सम्पन्नो, वदञ्जू वीतमच्छरो ।

निच्चं मगं विसोधेति, सोत्थानं सम्परायिकं ॥

“इच्चेते अट्ट धम्मा च, सद्धस्स धरमेसिनो ।

अक्खाता सच्चनानेन, उभयत्थ सुखावहा ॥

“दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च ।

15

एवमेतं गहट्ठानं, चागो पुञ्जं पवड्ढती” ति ॥

६. भयसुत्तं

१. “भयं ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । ‘दुक्खं’ ति,
भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । ‘रोगो’ ति, भिक्खवे, कामानमेतं
अधिवचनं । ‘गण्डो’ ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । ‘सल्लं’
ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । ‘सङ्गो’ ति, भिक्खवे, कामानमेतं
अधिवचनं । ‘पड्ढो’ ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । ‘गब्भो’ ति,
भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । कस्मा च, भिक्खवे, ‘भयं’ ति कामान-
मेतं अधिवचनं ? यस्मा च कामरागरत्तायं, भिक्खवे, छन्दरागविनि-
बद्धो दिट्ठधम्मिका पि भया न परिमुच्चति, सम्परायिका पि भया न
परिमुच्चति, तस्मा ‘भयं’ ति कामानमेतं अधिवचनं । कस्मा च,
भिक्खवे, ‘दुक्खं’ ति ... पे०... ‘रोगो’ ति ... ‘गण्डो’ ति ... ‘सल्लं’ ति
... ‘सङ्गो’ ति ... ‘पड्ढो’ ति ... ‘गब्भो’ ति कामानमेतं अधिवचनं ?
यस्मा च कामरागरत्तायं, भिक्खवे, छन्दरागविनिबद्धो दिट्ठधम्मिका पि

B. 114

20

R. 290

25

गव्भा न परिमुच्चति, सम्परायिका पि गव्भा न परिमुच्चति, तस्मा 'गव्भो' ति कामानमेत अधिवचनं ।

“भय दुक्खं च रोगो च, गण्डो सल्लं च सङ्गो च ।

पङ्को गव्भो च उभयं, एते कामा पवुच्चन्ति ॥

5

“यत्थ सत्तो पुथुज्जनो, ओतिण्णो सातरूपेण ।

पुन गव्भाय गच्छति ॥

“यतो च भिक्खु आतापी, सम्पजञ्जं' न रिच्चति' ।

सो इमं पलिपथं दुग्गं, अतिक्कम्म तथाविधो ।

पजं जातिजरूपेतं, फन्दमानं अवेक्खती” ति ॥

७. षष्ठमब्राह्मणव्यसुत्तं

10

१. “अट्टहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिण्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जाक्खेतं लोकस्स । कतमेहि अट्टहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति ... पे०...

B. 115

R. 291

15

दिट्ठिया सुप्पट्टिदिट्ठा; कल्याणमित्तो होति कल्याणसहायो कल्याण-सम्पवङ्को; सम्मादिट्ठिको होति, सम्मादस्सनेन समन्नागतो; चतुस्रज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीद — एकं पि जाति द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं सउद्देस अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अति-

20

क्कन्तमानुसकेन . पे० . यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति; आसवानं खया .. पे०... सच्छिक्त्वा उपसग्गज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्टहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जाक्खेतं लोकस्सा” ति ।

८. तृतीयब्राह्मणव्यसुत्तं

१. “अट्टहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जाक्खेतं लोकस्स । कतमेहि अट्टहि ?

१. अधिवचन ति - सी०, त्या०, रो० । २-२. सम्पजञ्जेन रच्चति - त्या०, ०रिच्चति - रो० ।

इष, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खा-
पदेसु; बहुस्सुतो होति ... पे०... विट्ठिया सुप्पटिविद्धा; आरद्धविरियो
विहरति^१ थामवा दब्बपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मसेसु; आर-
ञ्जिको^२ होति पन्तसेनासनो; अरतिरतिसहो होति, उप्पन्नं अरतिं
अभिभुय्य अभिभुय्य विहरति; भयभेरवसहो होति, उप्पन्नं भयभेरवं
अभिभुय्य अभिभुय्य विहरति; चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठ-
धम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी;
आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि
खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो ... पे० ..
अनुत्तरं पुञ्जक्खेतं लोकस्सा^३ ति ।

R. 292

01

६. पठमपुंगलसुत्तं

१. “अट्ठिमे भिक्खवे, पुंगला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिण्येय्या
अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्जक्खेतं लोकस्स ? कतमे अट्ठ ? सोता-
पन्नो, सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, सकदागामी, सकदा-
गामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, अनागामी, अनागामिफलसच्छि-
किरियाय पटिपन्नो, अरहा, अरहत्ताय पटिपन्नो । इमे खो, भिक्खवे,
अट्ठ पुंगला आहुनेय्या ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जक्खेतं लोकस्सा ति ।

15

“चत्तारो च पटिपन्ना, चत्तारो च फले ठिता ।

एस सङ्खो उज्जुभूतो, पुञ्जासीलसमाहितो ॥

“यजमानानं मनुस्सानं, पुञ्जपेक्खान पाणिनं ।

करोत^१ ओपधिकं पुञ्जं, सङ्खे दिन्नं महप्फलं” ति ।

B. 116

20

१०. द्वितीयपुंगलसुत्तं

१. “अट्ठिमे, भिक्खवे, पुंगला आहुनेय्या ... पे०... अनुत्तरं
पुञ्जक्खेतं लोकस्स । कतमे अट्ठ ? सोतापन्नो, सोतापत्तिफलसच्छि-
किरियाय पटिपन्नो ... पे०... अरहा, अरहत्ताय पटिपन्नो । इमे खो,
भिक्खवे, अट्ठ पुंगला आहुनेय्या ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जक्खेतं
लोकस्सा ति ।

R. 293

25

१. होति - स्या० । २. आरञ्जिको - सी०, स्या०, रो० । ३. करोति - स्या० ।

“चत्तारो च पटिपन्ना, चत्तारो च फले ठिता ।
 एस सङ्घो समुक्कट्ठो, सत्तानं अट्ठ पुग्गला ॥
 “यजमानानं मनुस्सानं, पुञ्जपेक्खानं^१ पाणिन ।
 करोतं ओपधिकं पुञ्जां, एत्थ दिशं महप्फलं” ति ॥
 गोतमीवग्गो^२ छट्ठो^३ ।

तस्सुद्दानं

5

गोतमी ओवादं सङ्घित्तं, दीघजाणु^४ च उज्जयो ।
 भया द्वे आहुनेय्या च, द्वे च अट्ठ पुग्गला ति ॥

— ० —

७. भूमिचालवग्गो^५

१. इच्छासुत्तं

१. “अट्ठिमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि ।
 कतमे अट्ठ ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-
 वुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति
 10 लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति ।
 सो तेन अलाभेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळिं^६ कन्दति, सम्मोहं
 आपज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय,
 उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, न च लाभी, सोची^७ च परिदेवी
 च^८, चुतो च सद्धम्मा’ ।

B 117

R. 294

15

२. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरा-
 यत्तवुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति
 लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो उप्पज्जति ।
 सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमादमापज्जति । अयं वुच्चति,
 भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति
 20 लाभाय, लाभी च मदी च पमादी च, चुतो च सद्धम्मा’ ।

३. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-

१ पुञ्जपेक्खाय — सी० । २-२. सम्मानवग्गो पठमो — स्या०, सम्पाधानवग्गो
 छट्ठो — रो०, ० पठमो — म० । ३ दीघजाणु — सी०, दीघजाणु — स्या०, दीघजाणु
 — रो० । ४. चालवग्गो वुत्तियो — स्या० । ५. उरत्ताळी — स्या० । ६-६. सोचिच्च परि-
 देविच्च — रो० ।

वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्टुहति न घटति न वायमति लाभाय । तस्स अनुट्टुहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो नुपपज्जति । सो तेन अलाभेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि कन्दति, सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्टुहति न घटति न वायमति लाभाय, न च लाभी, सोची च परिदेवी च, चुतो च सद्धम्मा’ । 5

४. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्टुहति न घटति न वायमति लाभाय । तस्स अनुट्टुहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो उपपज्जति । सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमादमापज्जति । अयं वुच्चति, 10 भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्टुहति न घटति न वायमति लाभाय, लाभी च मदी च, पमादी च, चुतो च सद्धम्मा’ ।

५. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो उट्टुहति घटति वायमति लाभाय । तस्स उट्टुहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो नुपपज्जति । 15 सो तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळि कन्दति, न सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्टुहति घटति वायमति लाभाय, न च लाभी, न च सोची न च परिदेवी, अच्चुतो च सद्धम्मा’ । R 295

६. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो उट्टुहति घटति वायमति लाभाय । तस्स उट्टुहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो उपपज्जति । 20 सो तेन लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमादमापज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्टुहति घटति वायमति लाभाय, लाभी च, न च मदी न च पमादी, अच्चुतो च 25 सद्धम्मा’ ।

७. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरा-यत्तवृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्टुहति न घटति न वायमति लाभाय । तस्स अनुट्टुहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो नुपपज्जति । सो तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न 30

उरत्ताळि कन्दति, न सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे -
‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्टहति न घटति न वायमति
लाभाय, न च लाभी, न च सोची न च परिदेवी, अच्चुतो च सद्धम्मा’ ।

८. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविचित्तस्स विहरतो निरायत्त-
5 वुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो न उट्टहति न घटति न वायमति
लाभाय । तस्स अनुट्टहतो ग्रघटतो अवायमतो लाभाय लाभो उप्प-
ज्जति । सो तेन लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमादमापज्जति ।
अयं वुच्चति, भिक्खवे - ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्टहति
न घटति न वायमति लाभाय, लाभी च, न च मदी न च पमादी, अच्चुतो
10 च सद्धम्मा’ । इमे खो, भिक्खवे, अट्ट पुग्गला सन्तो संविज्जमाना
लोकास्सि” ति ।

२. अलंसुत्तं

R. 296

१. “छ्हि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो
अलं परेसं । कतमेहि छ्हि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खिप्पनिसन्ति
च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुतानं च धम्मानं धारणजातिको^१ होति,
15 धातानं^२ च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता^३ होति; अत्थमञ्जाय धम्म-
मञ्जाय धम्माम्नुधम्मप्पटिपन्नो च होति; कल्याणवाचो च होति
कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय
अत्थस्स विञ्जापनिया; सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको
सम्पहंसको सन्नहाचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, छ्हि धम्मेहि
20 समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो अलं परेसं ।

B. 119

२. “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो
अलं परेसं । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो
खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको
होति, धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमञ्जाय
25 धम्ममञ्जाय धम्माम्नुधम्मप्पटिपन्नो च होति, कल्याणवाचो च^४ होति
... पे०... अत्थस्स विञ्जापनिया; सन्दस्सको च होति समादपको

१. धारकजातिको - स्या०, रो० । २. धतान - सी०, स्या०, रो० । ३. अत्थुप-
परिक्खी - सी०, स्या०, रो० । ४. सी० पोल्के नत्थि ।

समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो अलं परेसं ।

३. “चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो नालं^१ परेसं । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; 5 R. 297
धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मपटिपन्नो च होति; नो च कल्याणवाचो होति कल्याण-
वाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय अत्थस्स विञ्जापनिया; नो च सन्दस्सको होति समादपको समुत्तेजको सम्प-
हंसको सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो 10
भिक्खु अलं अत्तनो नालं परेसं ।

४. “चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं नालं अत्तनो । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; 15
नो च धातानं धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; न^२ च अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मपटिपन्नो होति; कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो ... पे०... अत्थस्स विञ्जापनिया; सन्दस्सको च होति ... पे०... सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो ।

५. “तीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो 20
नालं परेसं । कतमेहि तीहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो खिप्प-
निसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको^३ होति; धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमञ्जाय B. 120
धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मपटिपन्नो च होति; नो च कल्याणवाचो होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेल-
गळाय अत्थस्स विञ्जापनिया; नो च सन्दस्सको होति समादपको 25 R. 298
समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं ।

१. नो - स्या०, रो० । २. नो - स्या०, रो० । ३. धारणजातिको - सी०, स्या०, रो० ।

६. “तीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो । कतमेहि तीहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो खिप्प-
निसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको
होति; नो च धातानं धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति, नो च अत्थ-
मञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, कल्याणवाचो च
होति ... पे०... अत्थस्स विञ्जापनिया; सन्दस्सको च होति समादपको
समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि
धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो ।

७. “द्वीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो,
नालं परेसं । कतमेहि द्वीहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो खिप्प-
निसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; नो च सुतानं धम्मानं धारणजातिको
होति; धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति, अत्थमञ्जाय
धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, नो च कल्याणवाचो
होति ... पे०... अत्थस्स विञ्जापनिया; नो च सन्दस्सको होति ... पे०...
सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, द्वीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु
अलं अत्तनो, नालं परेसं ।

८. “द्वीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेस,
नालं अत्तनो । कतमेहि द्वीहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो
खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु, नो च सुतानं धम्मानं धारण-
जातिको होति; नो च धातानं धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; नो
च अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, कल्याण-
वाचो च होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सद्वाय
अनेलगळाय अत्थस्स विञ्जापनिया; सन्दस्सको च होति समादपको
समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, द्वीहि धम्मेहि
समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो” ति ।

३. सङ्घित्तसुत्तं

१. अथ खो अञ्जतरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्गमि .पे०...
एकमन्तं निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच — “साधु मे, भन्ते,
भगवा सङ्घित्तेन धम्मं देसेत्तु, यमहं भगवतो धम्मं सुत्वा एको
वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहित्तो विहरेय्य” ति ।

“एवमेव पनिधेकञ्चे मोघपुरिसा ममञ्जेव^१ अज्जेसन्ति । धम्मं च भासिते ममञ्जेव अनुबन्धितत्वं मञ्जन्ती” ति ।

“देसेतु मे, भन्ते, भगवा सङ्घित्तेन धम्मं, देसेतु सुगतो सङ्घित्तेन धम्मं । अप्पेव नामाहं भगवतो भासितस्स अत्थं आजानेय्यं, अप्पेव नामाहं भगवतो भासितस्स दायादो अस्सं” ति ।

“तस्मात्तिह ते, भिक्खु एवं सिक्खितत्वं – ‘अज्जत्तं मे चित्तं ठितं भविस्सति सुसण्ठितं, न च जप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा चित्तं परियादाय ठस्सन्ती’ ति । एवं हि ते, भिक्खु, सिक्खितत्वं ।

२. “यतो खो ते, भिक्खु, अज्जत्तं चित्तं ठितं होति सुसण्ठितं, न च जप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा चित्तं परियादाय तिट्ठन्ति, ततो ते, भिक्खु, एवं सिक्खितत्वं – ‘मेत्ता मे चेतोविमुत्ति भाविता भविस्सति बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा’ ति । एवं हि ते, भिक्खु, सिक्खितत्वं ।

३. “यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एवं भावितो होति बहुलीकतो, ततो त्वं, भिक्खु, इमं समाधि सवितक्कसविचारं^२ पि^३ भावेय्यासि, अवितक्कविचारमत्तं पि भावेय्यासि, अवितक्कअविचारं पि भावेय्यासि, सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निप्पीतिकं पि भावेय्यासि, सात्सहगतं पि भावेय्यासि, उपेक्खासहगतं पि भावेय्यासि ।

४. “यतो खो, ते भिक्खु, अयं समाधि एवं भावितो होति सुभावितो, ततो ते, भिक्खु, एवं सिक्खितत्वं – ‘करुणा मे चेतोविमुत्ति ... मुद्धिता मे चेतोविमुत्ति ... उपेक्खा मे चेतोविमुत्ति भाविता भविस्सति बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा’ ति । एव हि ते, भिक्खु, सिक्खितत्वं ।

५. “यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एवं भावितो होति सुभावितो^३, ततो त्वं, भिक्खु, इमं समाधि सवितक्कसविचारं पि भावेय्यासि, अवितक्कविचारमत्तं पि भावेय्यासि, अवितक्कअविचारं पि भावेय्यासि, सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निप्पीतिकं पि भावेय्यासि, सात्सहगतं पि भावेय्यासि, उपेक्खासहगतं पि भावेय्यासि ।

१ मञ्जेव – स्या० । २-२ सवितक्कम्मि सविचार – सी०, स्या०, रो० ।
३ बहुलीकतो – सी०, स्या०, रो० ।

६. “यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एवं भावितो होति सुभावितो, ततो ते, भिक्खु, एवं सिक्खितब्बं - ‘काये कायानुपस्सी विहरिस्सामि आतापी सम्पजानो सतिमा, विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्स’ ति । एवं हि ते, भिक्खु, सिक्खितब्बं ।

5 ७. “यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एवं भावितो होति बहुलीकतो, ततो त्वं, भिक्खु, इमं समाधि सवितक्कसविचारं पि भावेय्यासि, अदितक्कविचारमतं पि भावेय्यासि, अदितक्कअविचारं पि भावेय्यासि, सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निप्पीतिकं पि भावेय्यासि, सातसहगतं पि भावेय्यासि, उपेक्खासहगतं पि भावेय्यासि ।

R. 301

10 ८. “यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एवं भावितो होति सुभावितो, ततो ते, भिक्खु, एवं सिक्खितब्बं - ‘वेदनासु ... चित्ते ... धम्मेषु धम्मानुपस्सी विहरिस्सामि आतापी सम्पजानो सतिमा, विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्स’ ति । एवं हि ते, भिक्खु, सिक्खितब्बं ।

15 ९. “यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एवं भावितो होति बहुली-
कतो, ततो त्व, भिक्खु, इमं समाधि सवितक्कसविचारं पि भावेय्यासि,
अदितक्कविचारमतं पि भावेय्यासि, अदितक्कअविचार पि भावेय्यासि,
सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निप्पीतिकं पि भावेय्यासि, सातसहगतं पि
भावेय्यासि, उपेक्खासहगतं पि भावेय्यासि ।

20 १०. “यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एवं भावितो होति
सुभावितो, ततो त्वं, भिक्खु, येन येनेव गग्घसि^१ फासुयेव^२ गग्घसि, यत्थ
यत्थ ठस्ससि फासुयेव ठस्ससि, यत्थ यत्थ निसीदिस्ससि फासुयेव निसी-
दिस्ससि, यत्थ यत्थ सेय्यं कप्पेस्ससि^३ फासुयेव सेय्यं कप्पेस्ससी” ति ।

B. 123

25 ११. अथ खो सो भिक्खु भगवता इमिना ओवादेन ओवदितो
उट्ठयासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि । अथ
खो सो भिक्खु एको वूपकट्ठो अप्पसत्तो आतापी पहितत्तो विहरत्तो
नचिरस्सेव - यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव^४ अगारस्सा अनगारिय
पब्बजन्ति, तदनुत्तर - ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्झा
सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहासि । “खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरिय,

R. 302

१ गच्छसि - सी०, रो०; तग्घसि - स्या० । २ फासुयेव - सी०, स्या०, रो० ।

३ कप्पिस्ससि - स्या० । ४ सम्महे - स्या० ।

कतं करणीयं, नापरं इत्यन्ताया” ति अन्वञ्जासि । अञ्जतरो च पन
सो भिक्खु अरहतं अहोसी ति ।

४. गयासीसमुत्तं

१. एकं समयं भगवा गयायं विहरति गयासीसे । तत्र खो
भगवा भिक्खू आमन्तेसि ... पे०... एतदवोच - “पुब्बाहं, भिक्खवे,
सम्बोधा अनभिसम्बुद्धो बोविसत्तो व समानो ओभासञ्जेव” खो सञ्जा- 5
नामि, नो च रूपानि पस्सामि ।

२. “तस्स मय्हं, भिक्खवे, एतदहोसि - ‘सचे खो अहं ओभासं
चेव सञ्जानेय्यं रूपानि च पस्सेय्यं; एवं मे इदं आणदस्सनं परिसुद्धतरं
अस्सा’ ति ।

“सो खो अहं, भिक्खवे, अपरेन समयेन अप्पमत्तो आतापी 10
पहित्तो विहरन्तो ओभासं चेव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि;
नो च खो ताहि देवताहि सद्धि सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छं
समापज्जामि ।

३. “तस्स मय्हं, भिक्खवे, एतदहोसि - ‘सचे खो अहं ओभासं
चेव सञ्जानेय्यं. रूपानि च पस्सेय्यं, ताहि च देवताहि सद्धि सन्तिट्ठेय्यं 15
सल्लपेय्यं साकच्छं समापज्जेय्यं; एवं मे इदं आणदस्सनं परिसुद्धतरं
अस्सा’ ति ।

“सो खो अहं, भिक्खवे, अपरेन समयेन अप्पमत्तो आतापी
पहित्तो विहरन्तो ओभासं चेव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि,
ताहि च देवताहि सद्धि सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छं समापज्जामि; 20
नो च खो ता देवता जानामि - इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा
देवनिकाया ति ।

४. “तस्स मय्हं, भिक्खवे, एतदहोसि - ‘सचे खो अहं ओभासं
चेव सञ्जानेय्यं, रूपानि च पस्सेय्यं, ताहि च देवताहि सद्धि सन्तिट्ठेय्यं
सल्लपेय्यं साकच्छं समापज्जेय्यं, ता च देवता जानेय्यं - इमा देवता 25
अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिकाया’ ति; एवं मे इदं आणदस्सनं
परिसुद्धतरं अस्सा’ ति ।

B 124,
R. 303

“सो खो अहं, भिक्खवे, अपरेन समयेन अप्पमत्तो आतापी
 पहितत्तो विहरन्तो ओभासं चव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि, ताहि
 च देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छं समापज्जामि, ता
 च देवता जानामि — ‘इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिकाया’
 5 ति; नो च खो ता देवता जानामि — ‘इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपा-
 केन इतो चुता तत्थ उपपन्ना’ ति .. पे०... ता च देवता जानामि — ‘इमा
 देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेन इतो चुता तत्थ उपपन्ना’ ति; नो च
 खो ता देवता जानामि — ‘इमा देवता इमस्स’ कम्मस्स विपाकेन’
 एवमाहारा एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदिनियो’ ति .. पे० . ता च देवता
 10 जानामि — ‘इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेन एवमाहारा एवंसुख-
 दुक्खप्पटिसंवेदिनियो’ ति, नो च खो ता देवता जानामि — ‘इमा देवता
 एवंदीघायुका एवंचिरट्ठितिका’ ति ... पे०.. ता च देवता जानामि —
 ‘इमा देवता एवंदीघायुका एवंचिरट्ठितिका’ ति, नो च खो ता देवता
 जानामि यदि वा मे इमाहि देवताहि सद्धिं सन्निवुत्थपुब्बं यदि वा न
 15 सन्निवुत्थपुब्बं ति ।

५. “तस्स मय्हं, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘सचे खो अहं ओभासं
 चव सञ्जानेय्यं, रूपानि च पस्सेय्यं, ताहि च देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठेय्यं
 R. 904 सल्लपेय्यं साकच्छं समापज्जेयं, ता च देवता जानेय्यं — ‘इमा देवता
 अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिकाया’ ति, ता च देवता जानेय्य —
 20 ‘इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेन इतो चुता तत्थ उपपन्ना’ ति,
 ता च देवता जानेय्यं — ‘इमा देवता एवमाहारा एवंसुखदुक्खप्पटि-
 संवेदिनियो’ ति, ता च देवता जानेय्यं — ‘इमा देवता एवंदीघायुका एवं-
 चिरट्ठितिका’ ति, ता च देवता जानेय्यं यदि वा मे इमाहि देवताहि सद्धिं
 सन्निवुत्थपुब्बं यदि वा न सन्निवुत्थपुब्बं ति; एवं मे इदं ज्ञाणदस्सन
 25 परिसुद्धतरं अस्सा’ ति ।

B. 125 “सो खो अहं, भिक्खवे, अपरेन समयेन अप्पमत्तो आतापी
 पहितत्तो विहरन्तो ओभासं चव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि, ताहि
 च देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छं समापज्जामि, ता
 च देवता जानामि — ‘इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिकाया’
 30 ति, ता च देवता जानामि — ‘इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेन इतो

१-१. सी०, स्या०, रो० पोत्वकेसु न विस्सति । २ एवसुखदुक्खप्पटिसंवेदिनियो -
 सी०, स्या०, रो० ।

च्युता तत्थ उपपन्ना' ति, ता च देवता जानामि - 'इमा देवता एवमाहारा एवंसुखदुक्खप्पटिसवेदिनियो' ति, ता च देवता जानामि - 'इमा देवता एवंदीघायुका एवंचिरट्टितिका' ति, ता च देवता जानामि यदि वा मे देवताहिं' सद्धि सन्निवुत्थपुब्बं यदि वा न सन्निवुत्थपुब्बं ति ।

६. "यावकीवञ्च मे, भिक्खवे, एव अट्टपरिवट्टं अधिदेवजाण-
दस्सनं न सुविसुद्धं अहोसि, नेव तावाहं, भिक्खवे, 'सदेवके लोके समारके
सन्नहाके सस्समणन्नाह्वाणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तरं सम्मासम्बोधि
अभिसम्बुद्धो' ति' पच्चञ्जासि । यतो च खो मे, भिक्खवे, एवं अट्ट-
परिवट्टं अधिदेवजाणदस्सनं सुविसुद्धं अहोसि, अथाहं, भिक्खवे, 'सदेवके
लोके समारके सन्नहाके सस्समणन्नाह्वाणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तर
सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धो' ति पच्चञ्जासि; आणं च पन मे दस्सनं
उदपादि; अकुप्पा मे चेतोविमुत्ति, अयमन्तिमा जाति नत्थि दानि
पुनब्भवो" ति ।

R. 305

10

५. अभिभायतनसुत्तं

१. "अट्टिमानि, भिक्खवे, अभिभायतनानि । कतमानि अट्ट ?
अज्झत्तं रूपसञ्ची एको बहिद्धा रूपानि पस्सति परित्तानि सुवण्ण-
दुब्बण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्ची होति ।
इदं पठमं अभिभायतनं ।

15

२. "अज्झत्तं रूपसञ्ची एको बहिद्धा रूपानि पस्सति अप्प-
माणानि सुवण्णदुब्बण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति,
एवंसञ्ची होति । इदं दुत्तियं अभिभायतनं ।

20

३. "अज्झत्तं अरूपसञ्ची एको बहिद्धा रूपानि पस्सति
परित्तानि सुवण्णदुब्बण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी'
ति, एवंसञ्ची होति । इदं तत्तियं अभिभायतनं ।

B 126

४. "अज्झत्तं अरूपसञ्ची एको बहिद्धा रूपानि पस्सति अप्प-
माणानि सुवण्णदुब्बण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति,
एवंसञ्ची होति । इदं चतुत्थं अभिभायतनं ।

25

५. "अज्झत्तं अरूपसञ्ची एको बहिद्धा रूपानि पस्सति
नीलानि नीलवण्णानि नीलनिदस्सनानि नीलनिभासानि । 'तानि अभि-

१ ताहि देवताहि - सी०, स्या० । २. सी०, स्या०, रो० पोत्वकेषु नत्थि ।
अ० ३-५०

भुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्ची होति । इदं पञ्चमं अभि-
भायतनं ।

६. "अज्झत्तं अरूपसञ्ची एको बहिद्धा रूपानि पस्सति पीतानि
पीतवण्णानि पीतनिदस्सनानि पीतनिभासानि । 'तानि अभिभुय्य
5 जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्ची होति । इदं छट्ठं अभिभायतनं ।

R. 306

७. "अज्झत्तं अरूपसञ्ची एको बहिद्धा रूपानि पस्सति
लोहितकानि लोहितकवण्णानि लोहितकनिदस्सनानि लोहितकनिभा-
सानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्ची होति ।
इदं सत्तमं अभिभायतनं ।

10 ८. "अज्झत्तं अरूपसञ्ची एको बहिद्धा रूपानि पस्सति
श्रोदातानि श्रोदातवण्णानि श्रोदातनिदस्सनानि श्रोदातनिभासानि ।
'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्ची होति । इदं अट्ठमं
अभिभायतनं । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठं अभिभायतनानी" ति ।

६. विमोक्खसुत्तं

१. "अट्ठिमे, भिक्खवे, विमोक्खो । कतमे अट्ठ ? रूपी रूपानि
15 पस्सति । अयं पठमो विमोक्खो ।

२. "अज्झत्तं अरूपसञ्ची, बहिद्धा' रूपानि पस्सति । अयं
दुतियो विमोक्खो ।

३. "सुभं तेव अधिमुत्तो होति । अयं ततियो विमोक्खो ।

B 127

४. "सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्य-
20 ज्झमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासा-
नञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं चतुत्थो विमोक्खो ।

५. "सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म 'अनन्त
विञ्ज्ञाणं' ति विञ्ज्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं पञ्चमो
विमोक्खो ।

25 ६. "सब्बसो विञ्ज्ञाणञ्चायतनं समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची'
ति आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं छट्ठो विमोक्खो ।

७. "सब्बसो आकिञ्चञ्चायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ज्ञा-
नासञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं सत्तमो विमोक्खो ।

८. “सब्वसो नेवसञ्जानासञ्जायतनं समतिकम्म सञ्जा-
वेदयितनरोधं उपसम्पज्ज विहरति । अय अट्टमो विमोक्खो । इमे
खो, भिक्खवे, अट्ट विमोक्खा” ति ।

७. अनरियवोहारसुत्तं

१. “अट्टिमे, भिक्खवे, अनरियवोहारा । कतमे अट्ट ? अट्टिहे
दिट्ठवादिता, असुते^१ सुतवादिता, अमुते मुतवादिता, अविञ्जाते 5
विञ्जातवादिता, दिट्ठे अदिट्ठवादिता, सुते असुतवादिता, मुते अमुत-
वादिता, विञ्जाते अविञ्जातवादिता । इमे खो, भिक्खवे, अट्ट
अनरियवोहारा” ति ।

R 307

८. अरियवोहारसुत्तं

१. “अट्टिमे, भिक्खवे, अरियवोहारा । कतमे अट्ट ? अट्टिहे
अदिट्ठवादिता, असुते असुतवादिता, अमुते अमुतवादिता, अविञ्जाते 10
अविञ्जातवादिता, दिट्ठे दिट्ठवादिता, सुते सुतवादिता, मुते मुत-
वादिता, विञ्जाते विञ्जातवादिता । इमे खो, भिक्खवे, अट्ट अरिय-
वोहारा” ति ।

९. परिसासुत्तं

१. “अट्टिमा, भिक्खवे, परिसा । कतमा अट्ट ? खत्तियपरिसा,
ब्राह्मणपरिसा, गहपत्तिपरिसा, समणपरिसा, चातुमहाराजिकपरिसा, 15
तावतिसपरिसा, मारपरिसा, ब्रह्मपरिसा । अभिजानामि खो पनाहं,
भिक्खवे, अनेकसत्तं खत्तियपरिसं उपसङ्कमिता^१ । तत्र पि भया
सन्निसिन्नपुब्बं चैव सल्लपितपुब्बं च साकच्छा च समापन्नपुब्बा । तत्थ
यादिसको तेसं वण्णो होति तादिसको मय्हं वण्णो होति, यादिसको
तेसं सरो होति तादिसको मय्हं सरो होति । धम्मिया च कथाय 20
सन्दस्सेमि समादपेमि समुत्तेजेमि सम्पहंसेमि । भासमानं च मं न
जानन्ति — ‘को नु खो अयं भासति देवो वा मनुस्सो वा’ ति । धम्मिया^३
कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेत्वा सम्पहंसत्वा अन्तरघायामि ।

B. 128

१. असुते — स्या० । २. उपसङ्कमिता — सी०, स्या०, रो० । ३. धम्मिया च —
सी०, स्या०, रो० ।

अन्तरहितं च मं न जानन्ति - 'को नु खो अयं अन्तरहितो देवो वा मनुस्सो वा' ति ।

R. 308

२. "अभिजानामि खो पनाहं, भिक्खवे, अनेकसतं ब्राह्मणपरिसं ... पे०... गहपतिपरिसं ... समणपरिसं ... चातुमहाराजिकपरिसं .. तावतिसपरिसं ... मारपरिसं ... ब्रह्मपरिसं उपसङ्कमिता । तत्र पि मया सन्निसिन्नपुब्बं च व सल्लपितपुब्बं च साकच्छा च समापन्नपुब्बा । तत्थ यादिसको तेसं वण्णो होति तादिसको मय्हं वण्णो होति । यादिसको तेसं सरो होति तादिसको मय्हं सरो होति । धम्मिया च कथाय सन्दस्सेमि समादपेमि समुत्तेजेमि सम्पहंसेमि । भासमानं च मं न जानन्ति - 'को नु खो अयं भासति देवो वा मनुस्सो वा' ति । धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा अन्तरधायामि । अन्तरहितं च मं न जानन्ति - 'को नु खो अयं अन्तरहितो देवो वा मनुस्सो वा' ति । इमा खो, भिक्खवे, अट्ट परिसा" ति ।

१०. भूमिचालसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागार-
 15 सालायं । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय वेसालि पिण्डाय पाविसि । वेसालियं पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि - "गण्हाहि, आनन्द, निसीदनं । येन चापाल" चेतिय" तेनुपसङ्कमिस्साम दिवाविहारया" ति । "एवं, भन्ते" ति खो आयस्सा आनन्दो भगवतो पटिस्सुत्वा"
 20 निसीदनं आदाय भगवन्तं पिट्ठितो पिट्ठितो अनुबन्धि ।

B. 129

R 309

२. अथ खो भगवा येन चापालं चेतियं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
 मित्वा पञ्जात्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं आनन्द
 आमन्तेसि - "रमणीया", आनन्द, वेसाली, रमणीयं उदेनं" चेतिय",
 रमणीयं गोतमकं" चेतिय", रमणीयं बहुपुत्तकं" चेतिय"; रमणीयं सत्तम्बं"
 25 चेतिय", रमणीयं सारन्ददं" चेतिय", रमणीयं चापालं" चेतिय" । यस्स

१-१ पापालचेतिय - स्या०, चापालचेतिय - री० । २ पटिस्सुणित्वा - स्या० ।
 ३ रमणीया - सी० । ४-४ उदेनचेतिय - सी०, स्या०, री० । ५-५ गोतमकचेतिय -
 स्या०, री० । ६-६ बहुपुत्त चेतिय - सी०, बहुपुत्तकचेतिय - स्या०, री० । ७-७ सत्तम्बक
 चेतिय - सी०, सत्तम्बचेतिय - स्या०, री० । ८-८ सारन्ददचेतिय - स्या०, री० ।
 ९-९ चापालचेतिय - री० ।

कस्सच्चि, आनन्द, चत्तारो इद्धिपादा भाविता बहुलीकता यानीकता^१ वत्थुकता अनुद्धिता परिचिता सुसमारद्धा, आकङ्खमानो सो, आनन्द, कप्पं वा तिट्ठेय्य कप्पावसेसं वा । तथागतस्स खो, आनन्द, चत्तारो इद्धिपादा भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुद्धिता परिचिता सुसमारद्धा । आकङ्खमानो, आनन्द, तथागतो कप्पं वा तिट्ठेय्य कप्पाव- 5
सेसं वा” ति ।

३. एवं पि खो आयस्सा आनन्दो भगवता ओळारिके^२ निमित्ते कथिरमाने^३ ओळारिके ओभासे कथिरमाने नासक्खि पटिविञ्जित्तुं; न भगवन्तं याचि — “तिट्ठतु, भन्ते, भगवा कप्पं, तिट्ठतु सुगतो कप्पं बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय सुखाय 10
देवमनुस्सानं” ति, यथा तं भारेण परियुद्धित्तचित्तो ।

४. दुतियं पि खो भगवा ... पे०... ततियं पि खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि — “रमणीया, आनन्द, वेसाली, रमणीयं उदेनं चेतियं, रमणीयं गोतमकं चेतियं, रमणीयं बहुपुत्तकं चेतियं, रमणीयं सत्तम्बं चेतियं, रमणीयं सारन्ददं चेतियं, रमणीयं चापालं चेतियं । यस्स 15
कस्सच्चि, आनन्द, चत्तारो इद्धिपादा भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुद्धिता परिचिता सुसमारद्धा, आकङ्खमानो सो, आनन्द, कप्पं वा तिट्ठेय्य कप्पावसेसं वा । तथागतस्स खो, आनन्द, चत्तारो इद्धिपादा भाविता ... पे०... आकङ्खमानो, आनन्द, तथागतो कप्पं वा तिट्ठेय्य कप्पावसेसं वा” ति । 20

५. एवं पि खो आयस्सा आनन्दो भगवता ओळारिके निमित्ते कथिरमाने ओळारिके ओभासे कथिरमाने नासक्खि पटिविञ्जित्तुं; न भगवन्तं याचि — “तिट्ठतु, भन्ते, भगवा कप्पं, तिट्ठतु सुगतो कप्पं बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं” ति, यथा तं भारेण परियुद्धित्तचित्तो । 25

६. अथ खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि — “गच्छ त्वं, आनन्द, यस्स दानि कालं मञ्जसी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो आयस्सा आनन्दो भगवतो पटिस्सुत्वा उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा भगवतो अविदूरे अञ्जतरस्सिं स्वस्समूले निसीदि । अथ खो मारो पापिमा अचिरपक्कन्ते आयस्मन्ते आनन्दे भगवन्तं 30
एतदवोच —

१. यानीकता — सी० । २. ओळारिके — सी० । ३. कथिरमाने — स्या० ।

७. "परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा, परिनिब्बातु सुगतो । परिनिब्बानकालो दानि, भन्ते, भगवतो । भासिता खो पनेसा, भन्ते, भगवता वाचा - 'न तावाहं, पापिम, परिनिब्बायिस्सामि याव मे भिक्खू न सावका भविस्सन्ति वियत्ता विनीता विसारदा पत्तयोगक्खेमा बहु-
 5 स्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना सामीच्चिप्पटिपन्ना' अनुधम्म-
 चारिनो, सकं आचरियकं उग्गहेत्वा आचिक्खन्ति देसेस्सन्ति' पञ्ज-
 पेस्सन्ति पट्टपेस्सन्ति विवरिस्सन्ति विभजिस्सन्ति उत्तानीकरिस्सन्ति
 उप्पन्नं परप्पवाद्दं सहधम्ममेन सुनिग्गहितं निग्गहेत्वा सप्पाटिहारियं धम्म
 देसेस्सन्ती' ति । एतरहि, भन्ते, भिक्खू भगवतो सावका वियत्ता विनीता
 10 विसारदा पत्तयोगक्खेमा बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना सामी-
 चिप्पटिपन्ना अनुधम्मचारिनो, सकं आचरियकं उग्गहेत्वा आचिक्खन्ति
 देसेन्ति पञ्जापेन्ति पट्टपेन्ति विवरन्ति विभजन्ति उत्तानीकरोन्ति उप्पन्नं
 परप्पवाद्दं सहधम्ममेन सुनिग्गहितं निग्गहेत्वा सप्पाटिहारियं धम्मं देसेन्ति ।
 परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा, परिनिब्बातु सुगतो । परिनिब्बान-
 15 कालो दानि, भन्ते, भगवतो । भासिता खो पनेसा, भन्ते, भगवता
 वाचा - 'न तावाहं, पापिम, परिनिब्बायिस्सामि याव मे भिक्खुनियो न
 साविका भविस्सन्ति ... पे० .. याव मे उपासका न सावका भविस्सन्ति
 ... पे०... याव मे उपासिका न साविका भविस्सन्ति वियत्ता विनीता
 विसारदा पत्तयोगक्खेमा बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना
 20 सामीच्चिप्पटिपन्ना अनुधम्मचारिनियो, सकं आचरियकं उग्गहेत्वा आचि-
 क्खन्ति देसेस्सन्ति पञ्जपेस्सन्ति' पट्टपेस्सन्ति विवरिस्सन्ति विभजि-
 स्सन्ति उत्तानीकरिस्सन्ति, उप्पन्नं परप्पवाद्दं सहधम्ममेन सुनिग्गहितं
 निग्गहेत्वा सप्पाटिहारियं धम्मं देसेस्सन्ती' ति । एतरहि, भन्ते, उपा-
 सिका भगवतो साविका वियत्ता विनीता विसारदा पत्तयोगक्खेमा
 3 131 25 बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना सामीच्चिप्पटिपन्ना अनुधम्म-
 चारिनियो, सकं आचरियकं उग्गहेत्वा आचिक्खन्ति देसेन्ति पञ्जापेन्ति
 पट्टपेन्ति विवरन्ति विभजन्ति उत्तानीकरोन्ति, उप्पन्नं परप्पवाद्दं
 सहधम्ममेन सुनिग्गहितं निग्गहेत्वा सप्पाटिहारियं धम्मं देसेन्ति ।
 ८. "परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा, परिनिब्बातु सुगतो ।
 30 परिनिब्बानकालो दानि, भन्ते, भगवतो । भासिता खो पनेसा, भन्ते,

१. सामीचि पटिपन्ना - सी०, स्या०, रो० । २. देसिस्सन्ति - सी०, स्या०, रो० ।
 ३. पञ्जापेस्सन्ति - सी०, रो० ।

भगवता वाचा - 'न तावाहं, पापिम, परिनिब्बायिस्सामि याव मे इदं
ब्रह्मचरियं न इद्धं चेव भविस्सति फीतं च वित्थारिकं बाहुजञ्जं
पुथुभूतं, याव देवमनुस्सेहि सुप्पकासितं' ति । एतरहि, भन्ते, भगवतो
ब्रह्मचरियं इद्धं चेव फीतं च वित्थारिकं बाहुजञ्जं पुथुभूतं, याव
देवमनुस्सेहि सुप्पकासितं ।

5

६. "परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा, परिनिब्बातु सुगतो ।
परिनिब्बानकालो दानि, भन्ते, भगवतो" ति ।

"अप्पोस्सुक्को त्वं, पापिम, होहि । नचिरं तथागतस्स परि-
निब्बानं भविस्सति । इतो तिण्णं मासानं अच्चयेन तथागतो परिनिब्बा-
यिस्सती" ति ।

10

१०. अथ खो भगवा चापाले^१चेतिये^२सतो सम्पजानो आयुसङ्कारं
ओस्सजि । ओस्सट्ठे^३ च^४ भगवता आयुसङ्कारे महाभूमिचालो अहोसि
भिसनको सलोमहंसो, देवदुन्दुभियो च फलिसु । अथ खो भगवा एतमत्थ
विदित्वा तायं वेलायं इमं उदानं उदानेसि -

"तुलमतुलं च सम्भवं,
भवसङ्कारमवस्सजि^३ मुनि ।
अञ्जत्तरतो समाहितो,
अभिन्दि कवचमिवत्तसम्भव" ति ॥

15 R. 312

११. अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि - "महा वतायं
भूमिचालो^५, सुमहा वतायं भूमिचालो भिसनको सलोमहंसो, देव-
दुन्दुभियो च फलिसु । को नु खो हेतु, को पच्चयो महतो भूमिचालस्स
पातुभावाया" ति ?

20

१२. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्नं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिञ्चो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच - "महा वतायं, भन्ते,
भूमिचालो; सुमहा वतायं, भन्ते, भूमिचालो भिसनको सलोमहंसो,
देवदुन्दुभियो च फलिसु । को नु खो, भन्ते, हेतु, को पच्चयो महतो
भूमिचालस्स पातुभावाया" ति ?

25

B. 132

१-१ पापालचेतिये - स्या०, चापालचेतिये - रो० । २-२ ओस्सट्ठे - सी०,
रो०, ओस्सज्जिते - स्या० । ३ भवसङ्कारमोस्सजि - सी०; ० भवस्सज्जि - स्या० ।
४ भूमिचालो अहोसि - सी० ।

१३. "अद्विमे, आनन्द, हेतु, अद्व पञ्चया महतो भूमिचालस्स पातुभावाय । कतमे अद्व ? अयं, आनन्द, महापथवी उदके पतिद्विता, उदकं वाते पतिद्वितं; वातो आकासद्वो होति । सो, आनन्द, समयो यं महावाता वायन्ति; महावाता वायन्ता उदकं कम्पेन्ति, उदकं कम्पितं पथविं कम्पेति । अयं, आनन्द, पठमो हेतु, पठमो पञ्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाय ।

१४. "पुन च परं, आनन्द, समयो वा ब्राह्मणो वा इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो देवता^१ वा महिद्धिका^२ महानुभावा । तस्स परित्ता पथवीसञ्जा भाविता होति, अप्पमाणा आपोसञ्जा । सो इम पथविं कम्पेति सङ्कम्पेति सम्पकम्पेति सम्पवेधेति^३ । अयं, आनन्द, दुतियो हेतु, दुतियो पञ्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाय ।

१५. "पुन च परं, आनन्द, यदा बोधिसत्तो तुसिता काया चवित्वा सतो सम्पजानो मातुकुच्छि ओक्खमति, तदाय पथवी^४ कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति सम्पवेधति । अयं, आनन्द, ततियो हेतु, ततियो पञ्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाय ।

१६. "पुन च परं, आनन्द, यदा बोधिसत्तो सतो सम्पजानो मातुकुच्छिस्सा निक्खमति, तदायं पथवी कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति सम्पवेधति । अयं, आनन्द, चतुत्थो हेतु, चतुत्थो पञ्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाय ।

१७. "पुन च परं, आनन्द, यदा तथागतो अनुत्तरं सम्मासस्वोधि अभिसम्बुज्जति, तदायं पथवी कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति सम्पवेधति । अयं, आनन्द, पञ्चमो हेतु, पञ्चमो पञ्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाय ।

१८. "पुन च परं, आनन्द, यदा तथागतो अनुत्तरं धम्मचक्रं पवत्तति^५, तदायं पथवी कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति सम्पवेधति । अयं, आनन्द, छट्ठो हेतु, छट्ठो पञ्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाय ।

१९. "पुन च परं, आनन्द, यदा तथागतो सतो सम्पजानो आयुसङ्कारं ओस्सज्जति, तदायं पथवी कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति

१. य - स्या०, रो० । २-२ देवता महिद्धिका - सी०, स्या०, रो० । ३ सी०, स्या०, रो० पोलकेसु नत्थि । ४ पठवि - सी०; पठवी - स्या०, रो० । ५. पवत्तति - सी०, स्या०, रो० ।

सम्पवेधति । अयं, आनन्द, सत्तमो हेतु, सत्तमो पच्चयो महतो भूमि-
चालस्स पातुभावाय ।

२०. “पुन च परं, आनन्द, यदा तथागतो अनुपादिसेसाय
निब्बानघातुया परिनिब्बायति, तदायं पथवी कम्पति सद्धम्पति सम्प-
कम्पति सम्पवेधति । अयं, आनन्द, अट्टमो हेतु, अट्टमो पच्चयो महतो 5
भूमिचालस्स पातुभावाय । इमे खो, आनन्द, अट्ट हेतू, अट्ट पच्चया
महतो भूमिचालस्स पातुभावाया” ति ।

भूमिचालवगो सत्तमो ।

. तस्सुदानं

इच्छा अलं च सङ्घित्तं, गया^१ अभिभुता सह^२ ।

R. 31

विमोक्खो^३ द्वे च वोहारा, परिसा भूमिचालेना^४ ति ॥

८. यमकवग्गो

१. पठमसद्वासुत्तं

१. “सद्धो च”, भिक्खवे, भिक्खु होति, नो च सीलवा । एवं 10
सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं — ‘किन्ताहं’
सद्धो च अस्सं सीलवा चा’ ति । यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च
होति सीलवा च, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।

२. “सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च, नो च बहु-
स्सुतो । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं — 15
‘किन्ताहं सद्धो च अस्स, सीलवा च, बहुस्सुतो चा’ ति । यतो च खो,
भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति सीलवा च बहुस्सुतो च, एव सो तेनङ्गेन
परिपूरो होति ।

३. “सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च बहुस्सुतो च,
नो च धम्मकथिको ... पे०... धम्मकथिको च, नो च परिसावचरो ... पे०... 20
परिसावचरो च, नो च विसारदो परिसाय धम्मं देसेति ... पे०... विसा-
रदो च परिसाय धम्मं देसेति, नो च चतुस्रं ज्ञानानं आभिचेतसिकान”

B. 134

१. अया — स्या० । २. ते सहा — सी०; ते सह — स्या०, रो० । ३. विमोक्खो — सी० ।

४. भूमिचालेत चा — स्या० । ५-५ सद्धो — स्या० । ६. किन्ताहं — स्या० । ७. अभिचेत-
सिकानं — सी०, रो० ।

दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ... पे०... चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकान दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकाम-
लाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, नो च आसवान खया अनासवं
चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा
5 उपसम्पज्ज विहरति; एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन त अङ्गं
परिपूरेतब्ब - 'किन्ताह सद्धो च अस्सं, सीलवा च, बहुस्सुतो च,
R 315 धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेय्यं,
चतुन्नं' च^१ ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी
अस्सं अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं च^१ खया अनासव चेतो-
10 विमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उप-
सम्पज्ज विहरेय्यं' ति ।

४. "यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति, सीलवा
च, बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय
धम्मं देसेति, चतुन्नं च ज्ञानानं आभिचेतसिकान दिट्ठधम्मसुखविहारानं
15 निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवान च खया
अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छि-
क्त्वा उपसम्पज्ज विहरति, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति । इमेहि,
खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु समन्तपासादिको च
होति सब्बाकारपरिपूरो चा" ति ।

२. दुत्तियसद्धासुत्तं

20 १. "सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति, नो च सीलवा । एवं
सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं - 'किन्ताहं
सद्धो च अस्सं सीलवा चा' ति । यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च
होति सीलवा च, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।

25 २. "सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च, नो च बहु-
स्सुतो .. पे०.. बहुस्सुतो च, नो च धम्मकथिको ... पे०.. धम्म-
कथिको च, नो च परिसावचरो ... पे०.. परिसावचरो च, नो च विसारदो
परिसाय धम्मं देसेति ... पे०... विसारदो च परिसाय धम्मं देसेति,

नो च ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा विहरति ... पे०... ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा विहरति, नो च आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति; एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्ग परिपूरे- 5
तब्बं - “किन्ताहं सद्धो च अस्सं, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेय्य, ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा विहरेय्यं, आसवानं च खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्यं” ति । 10

३. “यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेति, ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते च कायेन फुसित्वा विहरति, आसवानं च खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति; एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि 15
धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु समन्तपासादिको च होति सब्बाकारपरिपूरो चा” ति ।

३. पठममरणस्सतिसुत्तं

१. एकं समयं भगवा नातिके विहरति गिञ्जकावसथे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि - “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू 20
भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच - “मरणस्सति, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमत्तोगघा अमत्परि- योसाना । भावेथ नो तुम्हे, भिक्खवे, मरणस्सति” ति ।

२. एवं वुत्ते अञ्जातरो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - “अहं खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - ‘अहो वताह रत्तिन्दिवं जीवेय्यं, 25
भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कत्तं अस्सा’ ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

१-१ ते - सी०, स्वा०, रो० । २. नातिके - सी०, स्वा०; नातिके - रो० ।
३. व्हं - सी०, रो० ।

३. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति" ति ?

5 "इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - 'अहो वताह दिवस जीवेय्य, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अह, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

४. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति" ति ?

10 "इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - 'अहो वताहं उपड्ढुदिवसं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

५. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

15 "यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति" ति ?

"इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकपिण्डपातं भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

20 ६. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति" ति ?

B. 138

"इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं उपड्ढुपिण्डपातं भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

25 ७. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति" ति ?

B. 137

"इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं चत्तारो पञ्च आलोपे सङ्खादित्वा अञ्जोहरामि, भगवतो

सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

८. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

- "यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति" ति ? 5

"इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकं आलोपं सङ्घादित्वा अञ्जोहरामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

९. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति । 10

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति" ति ?

"इध मय्हं भन्ते, एवं होति - 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं अस्ससित्वा वा पस्ससामि, पस्ससित्वा वा अस्ससामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते 15 भावेमि मरणस्सति" ति ।

१०. एवं वुत्ते भगवा ते भिक्खू एतदवोच - "य्वायं", भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति - 'अहो वताहं रत्तिन्दिवं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति; योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति - 'अहो वताहं दिवसं जीवेय्यं, भगवतो 20 सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति; योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति - 'अहो वताहं उपड्ढदिवसं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति, योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति - 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकपिण्डपातं भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत 25 मे कतं अस्सा' ति; योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति - 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं उपड्ढपिण्डपातं भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति; योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति - 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं चत्तारो पञ्च आलोपे सङ्घादित्वा अञ्जोहरामि, भगवतो सासनं मनसि 30

R. 319

B. 138

करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति - इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, 'भिक्खु पमत्ता विहरन्ति, दन्धं मरणस्सति भावेन्ति आसवानं खयाय' ।

११. "यो च ख्वायं", भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति - 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकं आलोपं सङ्घावित्वा अण्णो-
 5 हारामि, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कतं अस्सा' ति; योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति - 'अहो वताह तदन्तर जीवेय्यं यदन्तरं अस्ससित्वा वा पस्ससामि, पस्ससित्वा वा अस्ससामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति - इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, 'भिक्खू अप्पमत्ता विहरन्ति, तिक्खं' मरणस्सति भावेन्ति
 10 आसवानं खयाय' ।

१२. "तस्मात्तिह, भिक्खवे, एवं सिक्खित्तब्बं - 'अप्पमत्ता विहरिस्साम, तिक्खं मरणस्सति भावयिस्साम आसवानं खयाय' ति । एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खित्तब्बं" ति ।

४. दुत्तियमरणस्सतिसुत्तं

R. 320

१. एकं समयं भगवा नातिके विहरति गिञ्जकावसथे ।
 15 तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि .. पे०... मरणस्सति, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना ।

२. "कथं भाविता च, भिक्खवे, मरणस्सति कथ बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना ? इध, भिक्खवे, भिक्खु दिवसे निक्खन्ते रत्तिया पत्तिहिताय' इति पटिसञ्चि-
 20 क्खति - 'बहुका खो मे पच्चया मरणस्स - अहि वा मं डंसेय्य, विच्छिको' वा मं डंसेय्य, सतपदी वा मं डंसेय्य; तेन मे अस्स कालङ्कुरिया । सो मम अस्स अन्तरायो । उपक्खलित्वा वा पपतेय्यं, भत्त वा मे भुत्तं व्यापज्जेय्य, पित्तं वा मे कुप्पेय्य, सेम्ह वा मे कुप्पेय्य, सत्थका वा मे वाता कुप्पेय्यं, मनुस्सा वा मं उपक्कमेय्यु, अमनुस्सा वा मं उपक्कमेय्यु,
 25 तेन मे अस्स कालङ्कुरिया । सो मम अस्स अन्तरायो' ति । तेन, भिक्खवे, भिक्खुना इति पटिसञ्चिक्खित्तब्बं - 'अत्थि नु खो मे

B. 139

१-१ चायं - सी० । २. स्या० पोत्थके नत्थि । ३ पटिहिताय - स्या०, रो० ।
 ४. विच्छिका - सी०, स्या०, रो० ।

पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति कालं करोन्तस्स अन्तरायाया' ति ।

३. "सचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति — 'अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति कालं करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव पापकान 5 अकुसलानं धम्मानं प्हानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोम्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं ।

४. "सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निब्बापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साह च उस्सोम्हि च अप्पटिवानि च सति च सम्पजञ्जं च करेय्य^१; 10 एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसंयेव पापकान अकुसलानं धम्मानं प्हानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोम्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं ।

R. 321

५. "सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति — 'अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति कालं करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेनेव पीतिपामोज्जेन विहातब्बं अहोरत्तानुसिक्खिना कुसलेसु धम्मेषु । 15

६. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु रत्तिया निक्खन्ताय दिवसे पतिहिते^२ इति पटिसञ्चिक्खति — 'बहुका खो मे पच्चया मरणस्स — अहि वा मं डसेय्य, विच्छिको वा मं डसेय्य, सत्तपवी वा मं डसेय्य; तेन 20 मे अस्स कालञ्छिरिया । सो मम अस्स अन्तरायो । उपक्खलित्वा वा पपतेय्यं, भत्तं वा मे भुत्तं व्यापज्जेय्य, पित्तं वा मे कुप्पेय्य, सेम्हं वा मे कुप्पेय्य, सत्थका वा मे वाता कुप्पेय्युं, मनुस्सा वा मं उपक्कमेय्युं, अमनुस्सा वा मं उपक्कमेय्युं; तेन मे अस्स कालञ्छिरिया । सो मम अस्स अन्तरायो' ति । तेन भिक्खवे, भिक्खुना इति पटिसञ्चिक्खित्तत्त्वं — 25 'अत्थि नु खो मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा कालं करोन्तस्स अन्तरायाया' ति ।

७. "सचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति — 'अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा कालं

B. 140

१ करेय्य — सी० । २. पटिहिते — त्या०, रो० ।

करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय -अधिमतो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी' च सति च सम्पज्जञ्चं च करणीयं ।

८. "सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा
5 तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निब्बापनाय अधिमतं छन्द च वायाम च उस्साहं च उस्सोब्धिं च अप्पटिवानि च सति च सम्पज्जञ्चं च करेय्य; एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलान धम्मानं पहानाय अधिमतो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति च सम्पज्जञ्चं च करणीय ।

R. 322 10 ६. "सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एव जानाति - 'नत्थि मे पापका अकुसलां धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा कालं करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेनेव पीति-पामोज्जेन विहातब्बं अहोरत्तानुसिक्खिना कुसलेसु धम्मेसु । एव भाविता खो, भिक्खवे, मरणस्सति एवं बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा
15 अमतोगघा अमतपरियोसाना" ति ।

५. पठमसम्पदासुत्तं

१. "अट्ठिमा, भिक्खवे, सम्पदा । कतमा अट्ठ ? उट्ठान-सम्पदा, आरक्खसम्पदा, कल्याणमित्ताता, समजीविता, सद्धासम्पदा, सीलसम्पदा, चागसम्पदा, पञ्जासम्पदा - इमा खो, भिक्खवे, अट्ठ सम्पदा ति ।

20 "उट्ठाता कम्मघेय्येसु, अप्पमतो विघ्नानवा ।
समं कप्पेति जीविक', सम्भतं अनुरक्खति ॥
"सद्धो सीलेन सम्पन्नो, वदञ्चू वीतमच्छरो ।
निच्चं मगं विसोघेति, सोत्थानं सम्परायिकं ॥
"इच्चेत्ते अट्ठ धम्मा च, सद्धस्स घरभेसिनो ।
अक्खाता सच्चनामेन, उभयत्थ सुखावहा ॥
25 "दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च ।
एवमेतं गहट्ठानं, चागो पुञ्चं पवड्ढती" ति ॥

६. द्वितीयसम्पदासुतं

१. “अट्टिमा, भिक्खवे, सम्पदा । कतमा अट्टु ? उट्टान-
सम्पदा, आरक्खसम्पदा, कल्याणमित्तता, समजीविता, सद्धासम्पदा,
सीलसम्पदा, चागसम्पदा, पञ्जासम्पदा । कतमा च, भिक्खवे, उट्टान-
सम्पदा ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो येन कम्मट्टानेन^१ जीविकं^२ कप्पेति —
यदि कसिया यदि वणिज्जाय^३ यदि गोरक्खेन यदि इस्सत्तेन^४ यदि राज-
पोरिसेन यदि सिप्पञ्जतरेण — तत्थ दक्खो होति अनलसो, तत्रुपायाय
वीमंसाय समन्नागतो, अलं कातुं अलं संविधातुं ति । अयं वुच्चति,
भिक्खवे, उट्टानसम्पदा ।

B. 141

R. 323

२. “कतमा च, भिक्खवे, आरक्खसम्पदा ? इध, भिक्खवे,
कुलपुत्तस्स भोगा होन्ति उट्टानविरियाधिगता बाहाबलपरिचिता सेदा-
वक्खिता धम्मिका धम्मलद्धा ते आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति — ‘किन्ति
मे भोगे नेव राजानो हरेय्युं, न चोरा हरेय्युं, न अग्गि डहेय्य, न उदकं
वहेय्य, न अप्पिया दायदा हरेय्युं’ ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, आरक्ख-
सम्पदा ।

३. “कतमा च, भिक्खवे, कल्याणमित्तता ? इध, भिक्खवे,
कुलपुत्तो यस्मिं गामे वा निगमे वा पटिवसति, तत्थ ये ते होन्ति गहपती
वा गहपतिपुत्ता वा दहरा वा बुद्धसीलिनो बुद्धा वा बुद्धसीलिनो सद्धा-
सम्पन्ना सीलसम्पन्ना चागसम्पन्ना पञ्जासम्पन्ना, तेहिं सद्धिं सन्तिट्ठति
सल्लपति साकच्छं समापज्जति; यथारूपानं सद्धासम्पन्नानं सद्धासम्पदं
अनुसिक्खति ... यथारूपानं सीलसम्पन्नानं सीलसम्पदं अनुसिक्खति ...
यथारूपानं चागसम्पन्नानं चागसम्पदं अनुसिक्खति ... यथारूपानं पञ्जा-
सम्पन्नानं पञ्जासम्पदं अनुसिक्खति, तेहिं सद्धिं सन्तिट्ठति सल्लपति
साकच्छं समापज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कल्याणमित्तता ।

४. “कतमा च, भिक्खवे, समजीविता ? इध, भिक्खवे, कुल-
पुत्तो आयं^५ च भोगानं विदित्वा वयं च भोगानं विदित्वा समं जीविकं
कप्पेति नाच्चोगाब्हुं नातिहीनं — ‘एवं मे आयो वयं परियादाय
ठस्सति, न च मे वयो आयं परियादाय ठस्सती’ ति । सेय्यथापि,
भिक्खवे, तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा तुलं पग्गहेत्वा जानाति —

१. कम्मट्टानेन — स्या०, रो० । २ जीवित — म० । ३ वनिज्जाय — सी० ।
४. इस्सत्तेन — सी०; इस्सत्तेन — स्या०, रो० । ५. अयं — सी० ।

R. 324

‘एतकेन वा ओनतं, एतकेन वा उन्नतं’ ति; एवमेवं खो, भिक्खवे, कुलपुत्तो आर्यं च भोगानं विदित्वा वयं च भोगानं विदित्वा समं जीविकं कप्पेति नाच्चोगाब्हं नातिहीनं – ‘एवं मे आर्यो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयो आर्यं परियादाय ठस्सती’ ति । सच्चायं, भिक्खवे, कुलपुत्तो अप्पायो समानो उळारं जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो ‘उदुम्बरखादी’ वायं कुलपुत्तो भोगे खादती’ ति । सचे पनायं, भिक्खवे, कुलपुत्तो महायो समानो कसिरं जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो – ‘अजेट्टमरणं वायं कुलपुत्तो मरिस्सती’ ति । यतो च खोयं, भिक्खवे, कुलपुत्तो आर्यं च भोगानं विदित्वा वयं च भोगानं विदित्वा समं जीविकं कप्पेति नाच्चोगाब्हं नातिहीनं – ‘एवं मे आर्यो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयो आर्यं परियादाय ठस्सती’ ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, समजीविता ।

५. “कतमा च भिक्खवे, सद्धासम्पदा ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधि – इति पि सो भगवा ... पे०... सत्या देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सद्धासम्पदा ।

६. “कतमा च, भिक्खवे, सीलसम्पदा ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्टाना पटिविरतो होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सीलसम्पदा ।

७. “कतमा च, भिक्खवे, चागसम्पदा ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति ... पे०... थाचयोगो दानसंविभागरतो । अयं वुच्चति, भिक्खवे, चागसम्पदा ।

R. 325

८. “कतमा च, भिक्खवे, पञ्जासम्पदा ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो पञ्जवा होति ... पे०... सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पञ्जासम्पदा । इभा खो, भिक्खवे, अट्ट सम्पदा ति ।

“उट्ठाता कम्मघेय्येसु, अप्पमत्तो विधानवा ।

सम कप्पेति जीविक, सम्भतं अनुरक्खति ॥

“सद्धो सीलेन सम्पन्नो, वदञ्जू वीतमच्छरो ।

निच्चं मग्गं विसोधेति, सोत्थानं सम्परायिकं ॥

१-१ उदुम्बरखादिक ० - सी०, रो०, उदुम्बरखादकञ्जायं - स्या० । २-२ अजट्टमारिक चाय - सी०, अजट्टमारिकञ्जायं - स्या०; अजट्टमारिक वाय - रो० ।

“इच्छेते अद्दु धम्मा च, सद्धस्स घरमेसिनो ।
 अक्खाता सच्चनामेन, उभयत्थ सुखावहा ॥
 “दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च ।
 एवमेतं गहट्टानं, चागो पुञ्जं पवड्ढती” ति ॥

७. इच्छासुप्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि — “आवुसो 5 B 143
 भिक्खवो” ति ! “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स
 पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच —

२. “अट्ठिमे, आवुसो, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकास्मि ।
 कतमे अद्दु ? इधावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्तवुत्तिनो
 इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय । 10
 तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति । सो तेन अला-
 भेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि कन्दति, सम्मोहं आपज्जति ।
 अयं बुच्चतावुसो, ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति
 वायमति लाभाय, न च लाभी, सोची च परिदेवी च, चुतो च सद्धम्मा’ । R 326

३. “इध पनावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त- 15
 वुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति
 लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो उप्पज्जति ।
 सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमादमापज्जति’ । अयं बुच्चतावुसो,
 ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, लाभी
 च, मदी च पमादी च, चुतो च सद्धम्मा’ । 20

४. “इध पनावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-
 वुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति
 लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो नुप्प-
 ज्जति । सो तेन अलाभेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि कन्दति,
 सम्मोहं आपज्जति । अयं बुच्चतावुसो, ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, 25
 न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, न च लाभी, सोची च परिदेवी
 च, चुतो च सद्धम्मा’ ।

५. “इध पनावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-

B. 114

वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति
लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो उपप-
ज्जति । सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमादमापज्जति । अयं
वुच्चतावुसो, 'भिक्षु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न
5 वायमति लाभाय, लाभो च, मदी च पमादी च, चुतो च सद्धम्मा' ।

R. 327

६. "इध पनावुसो, भिक्षुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-
वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति
लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय, लाभो नुपपज्जति । सो
तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळि कन्दति,
10 न सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चतावुसो, 'भिक्षु इच्छो विहरति
लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, न च लाभो, न च सोची न च
परिदेवी, अचुतो च सद्धम्मा' ।

७. "इध पनावुसो, भिक्षुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-
वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय ।
15 तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय, लाभो उपपज्जति । सो तेन
लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमादमापज्जति । अयं वुच्चतावुसो,
'भिक्षु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, लाभो
च, न च मदी न च पमादी, अचुतो च सद्धम्मा' ।

८. "इध पनावुसो, भिक्षुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-
वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वाय-
मति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय, लाभो
नुपपज्जति । सो तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न
उरत्ताळि कन्दति, न सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चतावुसो, 'भिक्षु
इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, न च
25 लाभो, न च सोची न च परिदेवी, अचुतो च सद्धम्मा' ।

९. "इध पनावुसो, भिक्षुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-
वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति
लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय, लाभो उपप-
ज्जति । सो तेन लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमादमापज्जति ।
R 328 30 अयं वुच्चतावुसो, 'भिक्षु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न
घटति न वायमति लाभाय, लाभो च, न च मदी न च पमादी, अचुतो

च सद्धम्मा' । इमे खो, आवुसो, अट्ट पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि' ति ।

८. अलंसुतं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि ... पे०...
छहावुसो, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, अलं परेसं । कतमेहि
छहि ? इधावुसो, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मोसु; 5
सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; धातानं च धम्मानं अत्थूप-
परिक्खिता होति; अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो
च होति, कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय
समन्नागतो विस्सट्टाय अनेलगळाय अत्थस्स विञ्जापनिया; सन्दस्सको
च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सन्नहाचारीनं । इमेहि 10
खो, आवुसो, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, अलं परेसं ।

२. "पञ्चहावुसो, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो,
अलं परेसं । कतमेहि पञ्चहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्प-
निसन्ति च होति कुसलेसु धम्मोसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको
होति; धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमञ्जाय 15
धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; कल्याणवाचो च होति
... पे०... सन्दस्सको च होति ... पे०... सन्नहाचारीनं । इमेहि खो,
आवुसो, पञ्चहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, अलं परेसं ।

३. "चतूहावुसो, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं
परेसं । कतमेहि चतूहि ? इधावुसो, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति 20
कुसलेसु धम्मोसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; धातानं च
धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानु-
धम्मप्पटिपन्नो च होति; नो च कल्याणवाचो होति ... पे०... नो च
सन्दस्सको होति ... पे०... सन्नहाचारीनं । इमेहि खो, आवुसो, चतूहि
धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं । 25

४. "चतूहावुसो, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं
अत्तनो । कतमेहि चतूहि ? इधावुसो, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति
कुसलेसु धम्मोसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; नो च धातानं

B. 145

R. 329

B. 146

धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; नो च अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति; कल्याणवाचो च होति ... पे०... सन्दस्सको च होति ... पे०.. सन्नह्वाचारीनं । इमेहि खो, आवुसो, चतूहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो ।

5 ५. "तीहावुसो, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं । कतमेहि तीहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पिनसन्ति च होति कुसलेसु धम्मोसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; घातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; नो च कल्याणवाचो होति ... पे०...
10 नो च सन्दस्सको होति ... पे०... सन्नह्वाचारीनं । इमेहि खो, आवुसो, तीहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं ।

R. 330

६. "तीहावुसो, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो । कतमेहि तीहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पिनसन्ति च होति कुसलेसु धम्मोसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति;
15 नो च घातानं धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; नो च अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति; कल्याणवाचो च होति ... पे०... अत्थस्स विञ्जापनिया, सन्दस्सको च होति ... पे०... सन्नह्वाचारीनं । इमेहि खो, आवुसो, तीहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो ।

20 ७. "द्वीहावुसो, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं । कतमेहि द्वीहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पिनसन्ति च होति कुसलेसु धम्मोसु; नो च सुतानं धम्मानं धारणजातिको होति; घातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; नो च कल्याणवाचो होति .. पे०...
25 नो च सन्दस्सको होति ... पे०... सन्नह्वाचारीनं । इमेहि खो, आवुसो, द्वीहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं ।

R. 331

८. "द्वीहावुसो, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो । कतमेहि द्वीहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पिनसन्ति च होति कुसलेसु धम्मोसु; नो च सुतानं धम्मानं धारणजातिको होति;
30 नो च घातानं धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; नो च अत्थमञ्जाय

धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मपटिपन्नो होति; कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सद्वाय अनैलगळाय अत्थस्स विञ्जापनिया; सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सन्नह्वाचारीनं । इमेहि खो, आवुसो, द्वीहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो” ति ।

B. 147

5

६. परिहानमुत्तं

१. “अट्ठिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति । कतमे अट्ठ ? कम्मरामता, भस्सरामता, निहारामता, सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेषु अगुत्तद्वारता, भोजने अमत्तञ्जुता, संसंगारामता, पपञ्चारामता — इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति ।

10

२. “अट्ठिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे अट्ठ ? न कम्मरामता, न भस्सरामता, न निहारामता, न सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेषु गुत्तद्वारता, भोजने मत्तञ्जुता, असंसंगारामता, निप्पपञ्चारामता — इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती” ति ।

15

१०. कुसीतारम्भवत्युत्तं

१. “अट्ठिमानि, भिक्खवे, कुसीतवत्थूनि । कतमानि अट्ठ ? इध, भिक्खवे, भिक्खुना कम्मं कत्तव्वं होति । तस्स एवं होति — ‘कम्मं खो मे कत्तव्वं भविस्सति । कम्मं खो पन मे करोन्तस्स कायो किलमिस्सति । हन्दाहं निपज्जामी’ ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिक्कतस्स सच्छिक्किरियाय । इदं, भिक्खवे, पठमं कुसीतवत्थु” ।

R. 332

20

२. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना कम्म कतं होति । तस्स एवं होति — ‘अहं खो कम्मं अकासि । कम्मं खो पन मे करोन्तस्स कायो किलन्तो । हन्दाहं निपज्जामी’ ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिक्कतस्स सच्छिक्किरियाय । इदं, भिक्खवे, दुतियं कुसीतवत्थु ।

25

B. 148

३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना मग्गो गन्तव्वो होति । तस्स एवं होति - 'मग्गो मे' गन्तव्वो भवित्ससि । मग्गं खो पन मे गच्छन्तस्स कायो किलमिस्सति । हन्दाहं निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय
5 असच्छिक्रतस्स सच्छिक्रिरियाय । इदं, भिक्खवे, तत्तियं कुसीतवत्थु ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना मग्गो गतो होति । तस्स एवं होति - 'अहं खो मग्गं अगमासि । मग्गं खो पन मे गच्छन्तस्स कायो किलन्तो । हन्दाहं निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिक्रतस्स
10 सच्छिक्रिरियाय । इदं भिक्खवे, चतुत्थं कुसीतवत्थु ।

R. 333

५. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो न लभति लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारि-
पूरि । तस्स एवं होति - 'अहं खो गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो
नालत्थं लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूरि ।
15 तस्स मे कायो किलन्तो अकम्मञ्जो । हन्दाहं निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति ... पे०.. इदं, भिक्खवे, पञ्चमं कुसीतवत्थु ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो लभति लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूरि ।
20 तस्स एवं होति - 'अहं खो गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो अलत्थं लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूरि । तस्स मे कायो गरको अकम्मञ्जो नात्ताचितं मञ्जे । हन्दाहं निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति ... पे०... इदं, भिक्खवे, छट्ठं कुसीतवत्थु ।

७. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो उप्पन्नो होति अप्पमत्तको
25 आवाधो । तस्स एवं होति - 'उप्पन्नो खो मे अयं अप्पमत्तको आवाधो अत्थि कप्पो निपज्जितुं । हन्दाहं निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति ... पे०... इदं, भिक्खवे, सत्तमं कुसीतवत्थु ।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गिलाना बुद्धितो होति अचिर-
बुद्धितो गेलञ्जा । तस्स एवं होति - 'अहं खो गिलाना बुद्धितो अचिर-
30 बुद्धितो गेलञ्जा । तस्स मे कायो दुव्वलो अकम्मञ्जो । हन्दाहं

निपञ्जामी' ति । सो निपञ्जति, न विरियं आरभति अप्यत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । इदं, भिक्खवे, अट्टमं कुसीतवत्थु । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ट कुसीतवत्थूनि ।

B 149

६. "अट्टिमानि, भिक्खवे, आरम्भवत्थूनि । कतमानि अट्ट ? 5 इध, भिक्खवे, भिक्खुना कम्मं कत्तब्बं होति । तस्स एवं होति — 'कम्मं खो मे कत्तब्बं भविस्सति । कम्मं खो मया' करोन्तेन न सुकरं बुद्धानं सासनं मनसि कातुं । हन्दाहं पटिकच्चेव विरियं आरभामि अप्यत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाया' ति । सो विरियं आरभति अप्यत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय 10 असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । इदं, भिक्खवे, पठमं आरम्भवत्थु' ।

R. 334

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना कम्मं कतं होति । तस्स एवं होति — 'अहं खो कम्मं अकासिं । कम्मं खो पनाहं करोन्तो नासक्खि बुद्धानं सासनं मनसि कातुं । हन्दाहं विरियं आरभामि अप्यत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाया' ति । सो 15 विरियं आरभति । इदं, भिक्खवे, दुतियं आरम्भवत्थु ।

११. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना मग्गो गन्तब्बो होति । तस्स एवं होति — मग्गो खो मे गन्तब्बो भविस्सति । मग्गं खो पन मे गच्छन्तेन न सुकरं बुद्धानं सासनं मनसि कातुं । हन्दाहं विरियं ...पे०... 20 इदं, भिक्खवे, ततियं आरम्भवत्थु ।

१२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना मग्गो गतो होति । तस्स एवं होति — अहं खो मग्गं अगमासिं । मग्गं खो पनाहं गच्छन्तो नासक्खि बुद्धानं सासनं मनसि कातुं । हन्दाहं विरियं आरभामि ... पे०... 25 इदं, भिक्खवे, चतुत्थं आरम्भवत्थु ।

१३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो न लभति लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिप्पूरि । तस्स एवं होति — अहं खो गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो नालत्थं लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिप्पूरि । तस्स मे कायो 25 R 335

१. पन मे - सी०, स्या०, रो० । २ आरम्भवत्थु - सी०, आरम्भवत्थु - स्या० ; भिक्खवत्थु - रो० ।

लहुको कम्मञ्जो । हन्दाहं विरियं आरभामि ... पे०... इदं, भिक्खवे,
पञ्चमं आरम्भवत्थु ।

B 150

१४. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गामं वा निगमं वा पिण्डाय
चरन्तो लभति लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूर्ति ।
5 तस्स एवं होति - अहं खो गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो अलत्थं
लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूर्ति । तस्स मे कायो
वलवा' कम्मञ्जो । हन्दाहं विरियं आरभामि ... पे०... इदं, भिक्खवे,
छट्ठं आरम्भवत्थु ।

१५. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो उप्पन्नो होति अप्पमत्तको
10 आवाधो । तस्स एवं होति - उप्पन्नो खो मे अयं अप्पमत्तको आवाधो ।
ठानं खो पनेतं विज्जति यं मे आवाधो पवङ्केय्य । हन्दाह पटिकच्चेव
विरियं आरभामि ... पे०... इदं, भिक्खवे, सत्तमं आरम्भवत्थु ।

१६. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गिलाना वुट्ठितो होति
अचिरवुट्ठितो गेलञ्जा । तस्स एवं होति - अहं खो गिलाना वुट्ठितो
15 अचिरवुट्ठितो गेलञ्जा । ठानं खो पनेतं विज्जति य मे आवाधो
पच्चुदावत्तेय्य । हन्दाहं पटिकच्चेव' विरियं आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया
अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाया' ति । सो
विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छि-
कतस्स सच्छिकिरियाय । इदं, भिक्खवे, अट्ठमं आरम्भवत्थु । इमानि
20 खो, भिक्खवे, अट्ठ आरम्भवत्थूनी' ति ।

यमकवग्गो अट्ठमो ।

तस्सुद्धानं

R 336

द्वे' सद्धा द्वे मरणस्सती, द्वे सम्पदा अथापर' ।
इच्छा अलं' परिहानं, कुसीतारम्भवत्थूनी ति ॥

- ० -

६. सतिवग्गो

१. सतिसम्पजञ्जसुत्तं

१. “सतिसम्पजञ्जे, भिक्खवे, असति सतिसम्पजञ्जविपन्नस्स
हत्तूपनिसं होति हिरोत्तप्यं । हिरोत्तप्ये असति हिरोत्तप्यविपन्नस्स

१. लहुको - स्या० । २ पटिकच्चेव - सी०, रो० । ३-३ ० मरणसति० - सी०,
रो०, द्वे पटिपदा अपरे - स्या० । ४. लच्छा - स्या० ।

हतूपनिसो' होति इन्द्रियसंवरो । इन्द्रियसंवरं असति इन्द्रियसंवरविपन्नस्स
हतूपनिसं होति सीलं । सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति
सम्मासमाधि । सम्मासमाधिं हि असति सम्मा समाधिविपन्नस्स हतूपनिसं
होति यथाभूतज्जाणदस्सनं । यथाभूतज्जाणदस्सने असति यथाभूतज्जाण-
दस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो । निब्बिदाविरागे
असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।
सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका पि
न पारिपूरिं गच्छति, तत्रो पि ... फेग्गु पि ... सारो पि न पारिपूरिं
गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, सतिसम्पज्ज्जे असति सतिसम्पज्ज्ज-
विपन्नस्स हतूपनिसं होति हिरोत्तप्पं; हिरोत्तप्पे असति हिरोत्तप्प-
विपन्नस्स हतूपनिसो' होति ... पे०... विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।

२. "सतिसम्पज्ज्जे, भिक्खवे, सति सतिसम्पज्ज्जसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नं होति हिरोत्तप्पं । हिरोत्तप्पे सति हिरोत्तप्पसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नो होति इन्द्रियसंवरो । इन्द्रियसंवरं सति इन्द्रियसंवर-
सम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सीलं । सीले सति सीलसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि । सम्मासमाधिं हि सति सम्मा-
समाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतज्जाणदस्सनं । यथाभूत-
ज्जाणदस्सने सति यथाभूतज्जाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
निब्बिदाविरागो । निब्बिदाविरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नं होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं । सेय्यथापि, भिक्खवे,
रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पपटिका' पि पारिपूरिं गच्छति,
तत्रो पि ... फेग्गु पि ... सारो पि पारिपूरिं गच्छति । एवमेव
खो, भिक्खवे, सतिसम्पज्ज्जे सति सतिसम्पज्ज्जसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं होति हिरोत्तप्पं; हिरोत्तप्पे सति हिरोत्तप्पसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नो होति ... पे०... विमुत्तिज्जाणदस्सनं" ति ।

२. पुण्णियसुत्तं

१. अथ खो आयस्सा पुण्णियो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं

१. हतूपनिसो - सी०, स्या०, रो० । २ हतूपनिस - सी०, स्या०, रो० ।
३. पपटिका - स्या० ।

निसिन्नो खो आयस्मा पुण्णियो भगवन्तं एतद्वोच - “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन अप्पेकदा तथागतं धम्मदेसना पटिभाति, अप्पेकदा न पटिभाती” ति ?

“सद्धो च, पुण्णिय, भिक्खु होति, नो चुपसङ्कमिता, नेव^१ तथागतं
 152 5 धम्मदेसना पटिभाति । यतो च खो, पुण्णिय, भिक्खु सद्धो च होति,
 उपसङ्कमिता च; एवं तथागतं धम्मदेसना पटिभाति । सद्धो च,
 पुण्णिय, भिक्खु होति, उपसङ्कमिता च, नो च पयिरुपासिता . . पे०...
 पयिरुपासिता च, नो च परिपुच्छिता ... परिपुच्छिता च, नो च ओहित-
 सोतो धम्मं सुणाति ... ओहितसोतो च धम्मं सुणाति, नो च सुत्वा धम्मं^२
 10 धारेति^३ ... सुत्वा च धम्मं धारेति, नो च घातानं धम्मानं अत्थं उप-
 परिक्खति ... घातानं च धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति, नो च अत्थ-
 मञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति । नेव ताव तथागतं
 धम्मदेसना पटिभाति ।

. 338 २. “यतो च खो, पुण्णिय, भिक्खु सद्धो च होति, उपसङ्कमिता
 15 च, पयिरुपासिता च, परिपुच्छिता च, ओहितसोतो च धम्मं सुणाति,
 सुत्वा च धम्मं धारेति, घातानं च धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति, अत्थ-
 मञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; एवं तथागतं
 धम्मदेसना पटिभाति । इमेहि खो, पुण्णिय, अट्ठहि धम्मोहि समन्नागता^४
 एकन्तपटिभाना^५ तथागतं धम्मदेसना होती” ति ।

३. मूलकसुत्तं

20 १. “सचे, भिक्खवे, अञ्जतित्थिया परिब्बाजका एवं पुच्छेय्युं
 - “किंमूलका, आवुसो, सब्बे धम्मा, किंसम्भवा सब्बे धम्मा, किसमुदया
 सब्बे धम्मा, किसमोसरणा सब्बे धम्मा, किंपमुखा सब्बे धम्मा, किअधि-
 पतेय्या” सब्बे धम्मा, किउत्तरा सब्बे धम्मा, किसारा सब्बे धम्मा” ति,
 एवं पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं कित्ति
 25 व्याकरेय्याथा” ति ?

“भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा, भगवत्तेत्तिका भगवम्पटि-

१ नेव ताव - सी०, स्या०, रो० । २-३. धारेति - स्या० । ३. समन्नागतो -
 सी०, स्या०, रो० । ४. एकन्तपटिभानं - सी०, रो०; एकन्तपटिभाग - स्या० । ५. किंमधि-
 पतेय्या - सी०, स्या०, रो० ।

सरणा । साधु, भन्ते, भगवन्तयेव पटिभालु एतस्स भासितस्स अत्थो ।
भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती' ति ।

'तेन हि, भिक्खवे, देसेस्सामि' । तं' सुणाथ, साधुकं मनसि
करोथ; भासिस्सामी' ति ।

'एवं, भन्ते' ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा 5
एतदवोच - "सचे, भिक्खवे, अञ्जतित्थिया परिब्बाजका एवं पुच्छेय्युं
- 'किमूलका, आवुसो, सब्बे धम्मा, किसम्भवा सब्बे धम्मा, किसमुदथा
सब्बे धम्मा, किसमोसरणा सब्बे धम्मा, किपमुखा सब्बे धम्मा, किअधि-
पतेय्या सब्बे धम्मा, किउत्तरा सब्बे धम्मा, किसारा सब्बे धम्मा' ति,
एवं पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं एवं 10
ब्याकरेय्याथ - 'छन्दमूलका, आवुसो, सब्बे धम्मा, मनसिकारसम्भवा
सब्बे धम्मा, फस्ससमुदथा सब्बे धम्मा, वेदनासमोसरणा सब्बे धम्मा,
समाधिप्पमुखा' सब्बे धम्मा, सताधिपतेय्या सब्बे धम्मा, पञ्चुत्तरा
सब्बे धम्मा, विमुत्तिसारा सब्बे धम्मा' ति, एवं पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे,
तेसं अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं एवं ब्याकरेय्याथा' ति । 15

B 153,
R. 339

४. चोरसुतं

१. "अट्ठहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो महाचोरो खिप्पं
परियापज्जति, न चिरट्ठित्तिको होति । कतमेहि अट्ठहि ? अप्प-
हरन्तस्स पहरति, अनवसेसं आदियति, इत्थि हनति, कुमारिं दूसेति,
पब्बजितं विलुम्पति, राजकोसं विलुम्पति, अच्चासन्ने कम्मं करोति,
न च निधानकुसलो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहङ्गेहि समन्नागतो 20
महाचोरो खिप्पं परियापज्जति, न चिरट्ठित्तिको होति ।

२. "अट्ठहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो महाचोरो न खिप्पं
परियापज्जति, चिरट्ठित्तिको होति । कतमेहि अट्ठहि ? न अप्पहरन्तस्स
पहरति, न अनवसेसं आदियति, न इत्थि हनति, न कुमारिं दूसेति, न
पब्बजितं विलुम्पति, न राजकोसं विलुम्पति, न अच्चासन्ने कम्मं करोति, 25
निधानकुसलो च' होति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहङ्गेहि समन्नागतो
महाचोरो न खिप्पं परियापज्जति, चिरट्ठित्तिको होती' ति ।

१-१. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेमु न विस्सति । २. समाधिप्पमुखा - सी०, रो० ।
३. स्या०, रो० पोत्यकेमु नत्थि ।

५. समणसुत्तं

340

१. "समणो" ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । 'ब्राह्मणो' ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । 'वेदयू' ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । 'भिसक्को' ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । 'निम्मलो' ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । 'विमलो' ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । 'ज्जाणी' ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । 'विमुत्तो' ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्सा ति ।

D. 154

10

"यं समणेन पत्तब्बं, ब्राह्मणेन वुसीमता ।

यं वेदगुना पत्तब्बं, भिसक्केन अनुत्तरं ॥

"यं निम्मलेन पत्तब्बं, विमलेन सुचीमता ।

यं ज्जाणिना च^३ पत्तब्बं, विमुत्तेन अनुत्तरं ॥

"सोहं विजितसङ्गामो, मुत्तो मोचेभि बन्वना ।

15

नागोग्धि परमदन्तो, असेखो परिनिब्बुतो" ति ॥

६. थससुत्तं

१. एकं समयं भगवा कोसलेसु^१ चारिकं चरमानो महता भिक्खुसङ्घेन सद्धि येन इच्छानङ्गलं नाम कोसलानं ब्राह्मणगामो तदवसरि । तत्र सुदं भगवा इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवनसण्डे । अस्सोसुं खो इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका — "समणो खलु भो गीतमो सक्कयपुत्तो सक्कयकुला पब्बजितो इच्छानङ्गलं अनुप्पत्तो इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवनसण्डे । तं खो पन भवन्तं गीतमं एवं कल्याणो कित्तिसुद्धो अन्भुग्गतो — 'इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो ... पे... साच्चु खो पन तथारूपानं अरहतं दस्सनं होती" ति ।

R. 341

२. अथ खो इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका तस्सा रत्तिया अच्चयेन पहुतं^२ खादनीयं भोजनीयं आदाय येन इच्छानङ्गलवनसण्डे

१. सुचीमता — सी०, वुसीमता — स्या० । २. सी०, री० पीत्थकेसु गत्थि ।

३. परमो दन्तो — सी०; परमदन्तो — स्या०; परसं दन्तो — री० । ४. असेखो — स्या० ।

५. कोसम्बीसु — स्या० । ६. पहुत — सी०, स्या०, री० ।

तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा बहिद्वारकोट्टुके अट्टंसु उच्चासद्वा महासद्वा ।
तेन खो पन समयेन आयस्मा नागितो भगवतो उपट्टाको होति । अथ
खो भगवा आयस्मन्तं नागितं आमन्तेसि — “के पन ते, नागित, उच्चासद्वा
महासद्वा केवट्टा मञ्चे मच्छविलोपे” ति ?

“एत्ते, भन्ते, इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका पट्टतं खादनीयं 5
भोजनीयं आदाय बहिद्वारकोट्टुके ठिता भगवन्तयेव उद्दिस्स भिक्खु-
सङ्घं चा” ति ।

“माहं^१ नागित, यसेन समागमं, मा च मया यसो । यो
खो, नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स
सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, 10
यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स
निकामलाभी^३ अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो तं मीब्हुसुखं मिद्धसुखं
लाभसक्कारसिलोकसुखं सादियेय्या” ति ।

B. 155

“अधिवासेतु दानि, भन्ते, भगवा । अधिवासेतु सुगतो ।
अधिवासनकालो दानि, भन्ते, भगवतो । येन येनेव दानि, भन्ते, भगवा 15
गमिस्सति तन्निन्ना व भविस्सन्ति ब्राह्मणगहपतिका नेगमा चैव जानपदा
च । सेय्यथापि, भन्ते, थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते यथानिन्नं उदकानि
पवत्तन्ति; एवमेव खो, भन्ते, येन येनेव दानि भगवा गमिस्सति
तन्निन्ना व भविस्सन्ति ब्राह्मणगहपतिका नेगमा चैव जानपदा च । तं
किस्स हेतु ? तथा हि, भन्ते, भगवतो सीलपञ्जाणं” ति । 20

R. 342

३. “माहं, नागित, यसेन समागमं, मा च मया यसो । यो
खो, नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स
सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी,
यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स
निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो तं मीब्हुसुखं मिद्धसुखं 25
लाभसक्कारसिलोकसुखं सादियेय्य ।

४. “देवता पि खो, नागित, एकच्चा नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स
पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभिनियो अस्सु
अकिच्छलाभिनियो अकसिरलाभिनियो, यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पवि-

१-१. मच्छ विलोपे-तीति - स्या०; मच्छे विलोपे ति - रो० । २. मा त्वं - स्या० ।
३. निकामलाभी अस्स - सी०, स्या०, रो० ।

वेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । तुम्हाकं पि खो, नागित, सङ्गम्म समागम्म सङ्गणिक-
विहारं अनुयुत्तानं विहरतं एवं होति - 'न हि' नूनमे आयस्मन्तो इमस्स
नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकाम-
लाभिनो अस्सु अकिच्छलाभिनो अकसिरलाभिनो, यस्साहं नेक्खम्म-
सुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी
अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । तथा हि पन मे आयस्मन्तो सङ्गम्म
समागम्म सङ्गणिकविहारं अनुयुत्ता विहरन्ति ।

l. 156,
t. 343

५. "इघाहं, नागित, भिक्खू पस्सामि अञ्जमञ्जं अङ्गुलि-
पतोदकेन^१ सञ्जघन्ते सङ्कीळन्ते । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति -
'न हि नूनमे आयस्मन्तो इमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उप-
समसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभिनो अस्सु अकिच्छलाभिनो
अकसिरलाभिनो, यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स
सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । तथा हि
पन मे आयस्मन्तो अञ्जमञ्जं अङ्गुलिपतोदकेन सञ्जघन्ति
सङ्कीळन्ति ।

६. "इघ^२ पनाहं^३, नागित, भिक्खू पस्सामि यावदत्थं उदराव-
देहकं भुञ्जित्वा सेय्यसुखं पस्ससुखं^४ मिद्धसुखं अनुयुत्ते विहरन्ते । तस्स
मय्हं, नागित, एवं होति - 'न हि नूनमे आयस्मन्तो इमस्स नेक्खम्म-
सुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभिनो
अस्सु अकिच्छलाभिनो अकसिरलाभिनो, यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पवि-
वेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अकिच्छलाभी
अकसिरलाभी । तथा हि पन मे आयस्मन्तो यावदत्थं उदरावदेहकं
भुञ्जित्वा सेय्यसुखं पस्ससुखं मिद्धसुखं अनुयुत्ता विहरन्ति ।

७. "इघाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि गामन्तविहारिं^५ समाहित
निसिन्नं । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति - 'इदानि इम आयस्मन्तं
आरामिको वा उपट्टहिस्सति^६ समणुद्देशो वा । तं तम्हा समाधिम्हा

१ ह - सी०, त्या०, रो० । २ अङ्गुलिपतोदकेहि - सी०, रो० । ३-३ इघाह
- सी०, रो० । ४. फत्ससुख - सी०, रो० । ५ गामन्तविहारे - त्या० । ६ पन्नेस्सति -
सी०; सच्चेस्सति - रो०

चावेस्सती” ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि गामन्तविहारेण ।

R. 344

८. “इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरञ्जकं^२ अरञ्जे पचलायमानं निसिन्नं । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति — ‘इदानीं अयमायस्मा इमं निद्वाकिलमथं^३ पटिबिनोदेत्वा अरञ्जसञ्जंयेव^४ मनसि^५ करिस्सति एकत्तं” ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरञ्जविहारेण ।

B. 157

९. “इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरञ्जकं अरञ्जे असमाहितं निसिन्नं । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति — ‘इदानीं अयमायस्मा असमाहितं वा चित्तं समादहिस्सति, समाहितं वा चित्तं अनु-^{१०}रक्खिस्सती’ ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरञ्जविहारेण ।

१०. “इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरञ्जकं अरञ्जे समाहितं निसिन्नं । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति — ‘इदानीं अयमायस्मा अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चिस्सति^१, विमुत्तं वा चित्तं^२ अनुरक्खिस्सती’^३ ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरञ्जविहारेण ।

15

११. “इध* पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि गामन्तविहारिं^१ लाभिं चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्यच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । सो तं लाभसक्कारसिलोकं निकामयमानो रिञ्चति पटिसल्लानं, रिञ्चति अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि; गामनिगमराजधानि ओसरित्त्वा^२ वासं कप्पेति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि गामन्तविहारेण ।

20

१२. “इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरञ्जकं लाभिं चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्यच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । सो तं लाभसक्कारसिलोकं पटिपणामेत्वा न रिञ्चति पटिसल्लानं, न रिञ्चति^३ अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरञ्जविहारेण* ।

25

१. गमिस्सती - स्या०; चाविस्सती - रो० । २. स्या० पोत्यके नत्वि । ३. निद्वाकिलमथं - सी० । ४. अरञ्जसञ्जंयेव - स्या० । ५. एत्तक - स्या० । ६. विमुच्चिस्सति - स्या० ।
-। अय पाठो रो० पोत्यके छक्कनिपातेयेव विस्सति न एत्थ अद्दुक्कनिपाते ।

१३. “यस्माहं, नागित, समये अद्धानमगपटिपन्नो न कञ्चि^१
पस्सामि पुरतो वा पच्छतो वा, फासु मे, नागित, तस्मिं समये होति
अन्तमसो उच्चारपस्सावकम्माया^२” ति ।

७. पत्तनिकुञ्जनसुत्तं

B 158

R. 345

१. “अट्टहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतस्स उपासकस्स
आकङ्खमानो सङ्घो पत्तं निक्कुञ्जेय्य^३ । कतमेहि अट्टहि ? भिक्खूनं
अलाभाय परिसक्कति, भिक्खूनं अनत्थाय परिसक्कति, भिक्खूनं अवा-
साय^४ परिसक्कति, भिक्खू^५ अक्कोसति परिभासति, भिक्खू भिक्खूहि
भेदेति^६, बुद्धस्स अवण्णं भासति, धम्मस्स अवण्णं भासति, सङ्घस्स
अवण्णं भासति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्टहङ्गेहि समन्नागतस्स
10 उपासकस्स आकङ्खमानो सङ्घो पत्तं निक्कुञ्जेय्ये ।

२. “अट्टहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतस्स उपासकस्स
आकङ्खमानो सङ्घो पत्तं उक्कुञ्जेय्य । कतमेहि अट्टहि ? न भिक्खूनं
अलाभाय परिसक्कति, न भिक्खूनं अनत्थाय परिसक्कति, न भिक्खूनं
अवासाय परिसक्कति, न भिक्खू अक्कोसति परिभासति, न भिक्खू
15 भिक्खूहि भेदेति, बुद्धस्स वण्णं भासति, धम्मस्स वण्णं भासति, सङ्घस्स
वण्णं भासति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्टहङ्गेहि समन्नागतस्स
उपासकस्स आकङ्खमानो सङ्घो पत्तं उक्कुञ्जेय्या^७” ति ।

८. अप्पसादपवेदनीयसुत्तं

१. “अट्टहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्ख-
माना उपासका अप्पसादं पवेदेय्युं । कतमेहि अट्टहि ? गिहीनं अला-
20 भाय परिसक्कति, गिहीनं अनत्थाय परिसक्कति, गिही^१ अक्कोसति
परिभासति, गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स अवण्णं भासति, धम्मस्स
अवण्णं भासति, सङ्घस्स अवण्णं भासति, अगोचरे^२ च^३ नं पस्सन्ति ।

१ किञ्चि - सी०, स्या०, रो० । २ ० कम्मस्सा - स्या० । ३ निकुञ्जेय्य -
म० । ४ अवासाय - सी०, स्या०, रो० । ५ भिक्खून - सी०, रो० । ६ विभेदेति -
सी०, स्या०, रो० । ७ गिहीन - सी०, रो० । ८-८. ततो च देवा - स्या० ।

इमेहि खो, भिक्खवे, अट्टहि धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्खमाना
उपासका अप्पसादं पवेदेय्युं ।

२. “अट्टहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्ख-
माना उपासका पसादं पवेदेय्युं । कतमेहि अट्टहि ? न गिहीनं अला-
भाय परिसक्कति, न गिहीनं अनत्थाय परिसक्कति, न गिही अक्कोसति 5
परिभासति, न गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स वण्णं भासति, धम्मस्स
वण्णं भासति, सङ्खस्स वण्णं भासति, गोचरे च नं पस्सन्ति । इमेहि
खो, भिक्खवे, अट्टहि धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्खमाना
उपासका पसादं पवेदेय्युं” ति ।

R. 346

B. 159

६. पटिसारणीयसुत्तं

१. “अट्टहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो 10
आकङ्खमानो सङ्खो पटिसारणीयकम्मं करेय्य । कतमेहि अट्टहि ?
गिहीनं अलाभाय परिसक्कति, गिहीनं अनत्थाय परिसक्कति, गिही
अक्कोसति परिभासति, गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स अवण्णं
भासति, धम्मस्स अवण्णं भासति, सङ्खस्स अवण्णं भासति, धम्मिकं
च गिहिपटिस्सवं न सच्चापेति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्टहि 15
धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्खमानो सङ्खो पटिसारणीय^१
कम्मं करेय्य ।

२. “अट्टहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्ख-
मानो सङ्खो पटिसारणीयकम्मं पटिप्पस्सम्भेय्य । कतमेहि अट्टहि ?
न गिहीनं अलाभाय परिसक्कति, न गिहीनं अनत्थाय परिसक्कति, न 20
गिही अक्कोसति परिभासति, न गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स वण्णं
भासति, धम्मस्स वण्णं भासति, सङ्खस्स वण्णं भासति, धम्मिकं च
गिहिपटिस्सवं सच्चापेति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्टहि धम्मेहि
समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्खमानो सङ्खो पटिसारणीयकम्मं पटिप्प-
स्सम्भेय्या” ति ।

R. 347

25

१०. सम्भावत्तनसुत्तं

१. "तस्सपापियसिककम्मकतेन^१, भिक्खवे, भिक्खुना अट्टसु धम्मेषु सम्मा वत्तितब्बं - न उपसम्पादेतब्बो^२, न निस्सयो दातब्बो, न सामणेरो उपट्टापेतब्बो, न भिक्खुनोवादकसम्मृत्ति सादितब्बा, सम्मतेन पि भिक्खुनियो न ओवदितब्बा, न काचि^३ सङ्खसम्मृत्ति सादितब्बा, न किस्मिञ्चि पञ्चेकट्टाने ठपेतब्बो, न च तेन मूलेन बुट्टापेतब्बो । तस्सपापियसिककम्मकतेन, भिक्खवे, भिक्खुना इमेषु अट्टसु धम्मेषु सम्मा वत्तितब्बं" ति ।

सतिवग्गो नवमो ।

तस्सुद्धानं

१. 160

सत्तिपुण्णियमूलेन, चोरसमणेन पञ्चमं ।

यसो पत्तप्पसादेन^४, पटिसारणीयं च वत्तनं^५ ति ॥

— ० —

१०. सामञ्जवग्गो

१. 348

१-२६. अथ^६ खो बोज्झा उपासिका^७, सिरीमा, पट्टुमा, सुतना^८, मनुजा^९, उत्तरा, मुत्ता, खेमा^{१०}, रुची^{११}, चुन्दी, बिम्बी, सुमना, मल्लिका, तिस्सा^{१२}, तिस्समाता^{१३}, सोणा^{१४}, सोणाय माता^{१५}, काणा^{१६}, काणमाता^{१७}, उत्तरा^{१८} नन्दमाता^{१९}, विसाखा भिगारमाता, खुज्जुत्तरा उपासिका, सामावती^{२०} उपासिका, सुप्पवासा कोलियधीता^{२१}, सुप्पिया उपासिका, नकुलमाता गहपत्तानी ।

सामञ्जवग्गो दसमो ।

द्वितीयो पण्णासको समत्तो ।

— ० —

१. तस्सपापियसिककम्मकतेन - सी०, स्या०, रो० । २. उपसम्पादेतब्बं - सी०, स्या०, रो० । ३. किञ्चि - सी० । ४. पत्तापसादेन - स्या० । ५. वत्तनी - सी०, स्या०, रो० । ६-६ बोज्झा - सी०, स्या०, रो० । ७. सुधना - सी०, रो०; सुधमा - स्या० । ८. मणुजा - स्या० । ९. खेमा सोमा - सी०, रो० । १०. रुची - रो० । ११. स्या० पोत्थके नत्थि । १२. तिस्साय माताय - सी० । १३-१३ सोणमाता - स्या०; सोना सोनाय माता - सी० । १४-१४ काना कानाय माता - सी०; काणमाता - स्या०; काणा काणाय माता - रो० । १५-१५ उत्तरमाता - स्या० । १६. सामवती - रो० । १७. कोलियधीता - स्या० ।

११. रागपेय्यालं

१. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय अट्ट धम्मा भावेतब्बा ।
कतमे अट्ट ? सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्खप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो,
सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि – रागस्स,
भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे अट्ट धम्मा भावेतब्बा” ति ।

B. 161

२. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय अट्ट धम्मा भावेतब्बा । 5
कतमे अट्ट ? अज्झत्तं रूपसञ्ची बहिद्धा रूपानि पस्सति परित्तानि
सुवण्णदुब्बण्णानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति एवंसञ्ची
होति । अज्झत्तं रूपसञ्ची बहिद्धा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि
सुवण्णदुब्बण्णानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति एवंसञ्ची
होति । अज्झत्तं अरूपसञ्ची बहिद्धा रूपानि पस्सति परित्तानि सुवण्ण- 10
दुब्बण्णानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति एवंसञ्ची होति ।
अज्झत्तं अरूपसञ्ची बहिद्धा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि सुवण्ण-
दुब्बण्णानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति एवंसञ्ची होति ।
अज्झत्तं अरूपसञ्ची बहिद्धा रूपानि पस्सति नीलानि नीलवण्णानि नील-
निदस्सनानि नीलनिभासानि ... पे०... पीतानि पीतवण्णानि ... पे०... 15
लोहितकानि लोहितवण्णानि ... पे०... ओदातानि ओदातवण्णानि
... पे०... ओदातनिभासानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति
एवंसञ्ची होति – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे अट्ट धम्मा
भावेतब्बा” ।

R. 349

३. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय अट्ट धम्मा भावेतब्बा । 20
कतमे अट्ट ? रूपी रूपानि पस्सति, अज्झत्तं अरूपसञ्ची बहिद्धा
रूपानि पस्सति, सुभं तेव अधिभुत्तो होति, सब्बसो रूपसञ्जानं समति-
क्कमा पटिघसञ्जानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्जानं अमनसिकारा अनन्तो
आकासो’ ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति, सब्बसो आका-
सानञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘अनन्तं विञ्जाणं’ ति विञ्जाणञ्चायतनं 25
उपसम्पज्ज विहरति, सब्बसो विञ्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘नत्थि
किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति, सब्बसो आकि-
ञ्चञ्चायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्चायतनं उपसम्पज्ज विह-
रति, सब्बसो नेवसञ्जानासञ्चायतनं समतिक्कम्म सञ्जावेदयित-

निरोधं उपसम्पज्ज विहरति -- रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे
अट्ट धम्मा भावेतब्बा” ।

B. 162

४-३०. “रागस्स, भिक्खवे, परिञ्जाय ... पे०... परिक्खयाय
... पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय
5 ... पटिनिस्सग्गाय ... पे०... इमे अट्ट धम्मा भावेतब्बा” ।

R. 350

३१-५१०. “दोसस्स ... पे०... मोहस्स ... कोषस्स ... उप-
नाहस्स ... मक्खस्स ... पलासस्स ... इस्साय ... मच्छरियस्स ... मायाय
... साठेय्यस्स ... धम्मस्स ... सारम्भस्स ... मानस्स ... अतिमानस्स ...
सदस्स ... पमादस्स अभिञ्जाय ... पे०... परिञ्जाय ... परिक्खयाय
10 ... पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ...
पटिनिस्सग्गाय ... पे०... इमे अट्ट धम्मा भावेतब्बा” ति ।

रागपेय्यालं निट्ठितं ।

अट्टकनियत्तो निट्ठितो ।

विसेसपदानं

अनुवकभणिका

अ	अद्द, आरम्भवत्पूनि	४१७, ४१८
अकखणो ब्रह्मचरियवासाय, अद्दमो	- कुसीतवत्पूनि	४१५, ४१७
- चतुत्थो	- गरुवम्मे	३७०
- छट्ठो	- दानवत्पूनि	३३७
- ततियो	- दानानि	३३६, ३३७
- दुतियो	- दानूपपत्तियो	३३६
- पञ्चमो	- घम्मा	४११, ४२६
- षष्ठो	- घम्मा, सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय	४१५
- सप्तमो	- घम्मा, सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय	४१५
अकखधुत्तो	- पञ्चया	२७१, ४००, ४०१
अग्गी, तयो	- परिखा	३६५, ३६६
- सप्त	- पुञ्जानिसन्दा	३४४
अङ्गानं	- पुरिसखट्ठुक्का	३०१, ३०२, ३०५
अङ्गीरसस्स	- पुरिसवोसा	३०१, ३०२, ३०५
अनिरवती, नदी	- पुरिसपुग्गला	८
अचेलकसावका, अवातवसना	- बलानि	३२६
अच्छरिया अम्मुता घम्मा, अद्द	- बलानि	३०५
	- महापुरिसवितक्का	३३३
	- लोकवम्मा	२७५, २७६
अच्छरियो अम्मुतो घम्मो, अद्दमो	- विमोक्खा	३६४, ३६५
- चतुत्थो	- सप्पुरिसदानानि	३४२
- छट्ठो	- सम्पदा	४०८, ४०९
- ततियो	- हेतू	२७१
- दुतियो	अद्दुक्कित्थ मग्गस्स अरियस्स	११७, २४६
- पञ्चमो	अद्दानिसंसा, पाटिकङ्का	२७०
- षष्ठो	अतिनिपाठं	१३२
- सप्तमो	अतिमानं	१३२, १४४
अनातसत्तु, वेवेहिपुत्तो	अतीतं, एको अन्तो	१०६
अञ्जदत्तुवसो	अत्तञ्जू	२४०
अद्द, अच्छरिया अम्मुता घम्मा	अत्थञ्जू	२४०
	अत्यूपपरिक्खिता, वातानं घम्मानं ३८६-३८८, ४१४	
- अनारियवोहार	अविद्धे, अविट्ठुवादिता	३६५
- अभिभायत्तनानि	- विट्ठुवादिता	३६५
- अत्सखट्ठुक्का	अदिभादानं	३४५

अदुक्खमसुखा वेवना, निरामिसा	११७	अव्यापञ्जाभिमूत्तो	८७
- मज्जे	१०७	अमब्बट्टानानि, छ	१३९, १४०
- सामिसा	११७	अभिभायतनानि, अट्ट	३९३
अधिकरणसमथा भम्मा, सत्त	२६३	अभिभायतनं, अट्टम	३९४
अधिचित्तसिक्खा	१४४	- चतुत्थं	३९४
अधिपञ्जासिक्खा	१४४	- छट्ठं	३९४
अधिमानं	१३२	- ततियं	३९३
अधिसीलसिक्खा	१४४	- दुत्तियं	३९३
अनभिमूत्तो	२२१	- पञ्चमं	३९४
अनरियबोहारा, अट्ट	३९५	- षष्ठं	३९३
अनागत, दुत्तियो अन्तो	१०६	- सत्तमं	३९४
अनायाभिफलं	१२५	अभिमू	२२१
अनायामी	३९३	अमूत्ते, अमूत्तवादिता	३९५
अनाथपिण्डकस्स आरामे, जेतवने	३, २०, ५१, ५९, ७२, १५१, १५२, १७१, २७०, ३४७, ३५६	- मूत्तवादिता	३९५
अनाथपिण्डको, गहपत्ति	२२३	अमूच्छविनयो	२६३
अनिच्चसञ्जा	१८८, १८९	अम्बट्टो, सूरो	१४९
अनिच्चे दुक्खसञ्जा	१८८, १८९	अम्बपालिवने	३९०
अनुचरिया, दुक्खा लोकास्मि	६६, ६७	अव्यसया	२२३
अनुत्तरियानि, छ	७, ४२	अव्या च भरिया	२२४
अनुनयसंयोजनं	१५६, १५७	अरको नाम, सत्या	२५७, २५८
अनुपवज्जो, तीहि	२१६, २१७	अरनेमि नाम, सत्या	८३, ८४, २५६
अनुपादापरिनिब्बान	२०९	अरहा, आरकत्ता	२६५, ३११, ३८३
अनुषट्ठो, आयस्सा	२०, ३३०-३३३, ३३६, ३५९	अरिद्धो, जपासको	१४९
अनुसया, सत्त	१५७	अरियबोहारा, अट्ट	३९५
अनुस्सत्तानुत्तरियं	७, ४२, ४५	अरियसावको, धीत्तप्परियायपयो	२३७
अनुस्सत्तिट्टानानि, छ	७, ३३, ३५	- पञ्जावासनलोपनसम्पन्नो	२३८
- पञ्च	४०, ४२	- विरियवत्तकायो	२३७
अन्तरापपरिनिब्बायी	२६६	- सत्तिदोवारिको	२३८
अन्तो, एको	१०६	- सट्ठेसिको	२३६
- दुत्तियो	१०६	- सुत्ताबुधो	२३७
अपरिह्वानभम्मो	१४१	- हिरीपरिक्खो	२३७
अपरिह्वानिया भम्मा, छ	३०	अरियस्स, अट्टङ्गिकस्स भग्गस्स	११७, २४९
- सत्त १६२, १६४, १६७-१६९		अरियाय, विमुत्तिया	१४८
अपायगमनीयं, दोसं	१३८	अरियेन, ज्ञापेन	१४८
- मोहं	१३८	- सीलेन	१४८
- राम	१३८	अरियो, आरकत्ता	२६५
अपायमुखाणि, चत्तारि	३७६	अरूपभवो	१४१
		अवन्तीनं	३४९, ३५३, ३५६
		अविज्जानुसयो	१५७
		अविज्जासवो	११९

अविष्कारसंयोजन	१५६
अविष्कारते, अविष्कारतवादिता	३६५
— विष्कारतवादिता	३६६
अवेचनपञ्चाशदेन, धम्मे	१४८
— वृद्धे	१४८
— सङ्घे	१४८
असङ्कारपरिनिष्वायो	२६६
असङ्गम्भा, सत्त	२६५
असम्पज्ज	१३०
असम्भोहायिमुत्तो	८७
पसाधारणेन ज्ञानेन समज्ञायतो	१४१
मयुने, अमुतवादिता	३६५
— सुतवादिता	३६५
अमुमसञ्जा	१८८, १८९
असुरिन्दो, पहारादो	३०६
अस्सकान	३४९, ३५३, ३५६
अस्सखलुब्बा, अट्ट	३०१, ३०२
अस्सदीसा, अट्ट	३०२
अस्सदीसो, अट्टमो	३०२
— चतुल्यो	३०२
— छट्ठो	३०२
— सत्तियो	३०२
— द्दुत्तियो	३०१
— पञ्चमो	३०२
— षष्ठमो	३०१
— सप्तमो	३०२
आ	
आकासानञ्चायतनं	३६४
आकिञ्चञ्चायतन	३६४
आजीवका, आजीविकिनियो	६४
आनन्दो, आयस्सा २०, ५६, ७४, ९०-९४,	
१०८, १०९, ११२, १६५,	
३६९-३७१, ३६६, ३६७, ३६९	
आनिससा, छ	६३
आनिससो, चतुल्यो	६२
— छट्ठो	६३
— सत्तियो	६२
— द्दुत्तियो	६२
अ० ३-५५	

आनिससो, पञ्चमो	६३
— षष्ठमो	६२
मायाधा, छज्जेव	२५९
आभस्सत्पगो	२२२
नायस्सा, अनुवद्धो	२०, ३३०-३३३
	३३६, ३५९
— आनन्दो २०, ५६, ७४, ९०-९४, १०८,	
१०९, ११२, १६५, ३६९-३७१,	
३६६, ३६७, ३६९	
— सत्तरो	२७६, २८०
— त्तायो	५०, ६०
— सपाणि	२६३
— किमिलो	५५, २१७
— खेयो	७२
— धम्मिको	७८-८०
— नागित्ती	५७, ४२३
— पुण्णियो	४१९
— फग्गुनो	६०, ६१, ६३
— महाकच्चानो	२०, ३३, ३६, ५०
— महाकम्पिनो	२०
— महाकत्तमो	२०
— महाकोट्टिको	२०, १०१
— महाचुन्दो	२०, ६८
— महामोगल्लानो २०, ४७, ४८, २००,	
२१०, २१२, २२०, ३१३	
— रेवतो	२०
— सारिपुत्तो १५, १६, २०, ५५, ७४,	
१७६-१८०, २००, ४११, ४१३	
— सुमनो	७२
— सौणो	८५, ८७
आरक्कता, अरह्हा	२६५
— अरियो	२६५
आरक्कसम्पदा	३७५, ४०८, ४०९
आरम्भवत्तु, अट्टम	४१८
— चतुल्यं	४१७
— छट्ठ	४१८
— सत्तियं	४१७
— द्दुत्तियं	४१७
— पञ्चम	४१८

आरम्भवत्यु, पठम्	४१७	उगो, गृहपति वेसालिको	१४६, ३१५, ३१८, ३२०
- सप्तम	४१८	- हृत्विमामको	३२१
आरम्भवत्यूनि, अट्ट	४१७, ४१८	- राजमहामतो	१५५
आलोकसङ्घं	४१	उन्वासोण्ड	२२०
आसवनिरोधो, कतमो	११६	उज्जयो, ब्राह्मणो	३७८
आसवा, अविदासना पहातब्बा	६७, ६८	उट्टानसम्पदा	३७८, ४०८, ४०९
- तयो	११६	उतुसतानि, तीणि	२५६
- तिरञ्छानयोनियमनीया	११६	उत्तरा नन्दमाता, उपासिका	४२८
- देवलोकागमनीया	११६	उत्तरिमनुस्सवम्भ	१३२
- निरयगमनीया	११६	उत्तरो, आयस्मा	२७६, २८०
- पटिसेवना पहातब्बा	६७, ६८	उदकूपमा, पुग्गला	१५६, १६०
- परिवर्जना पहातब्बा	६७, ६८	उदायी, आयस्मा	४०, ६०
- पेत्तिविसयगमनीया	११६	उद्धञ्चकुक्कुच्च	१३०
- भावना पहातब्बा	६७, ६६	उद्धसोतो होति अकनिट्टगामी	१६२
- मनुस्सलोकगमनीया	११६	उपहृत्त्वपरिनिब्बायी	२६६
- विधातपरिळाहा	६७, ६८	उपादानक्खयाधिमुत्तो	८७
- विनोदना पहातब्बा	६७, ६८	उपालि, आयस्मा	२६३
- संबरा पहातब्बा	६७	उपासकस्स परामवा, सत्त	१७३
आसवान निदानसम्भवो, अविज्जा	११६	- सम्भवा, सत्त	१७३
- विपाको	११६	उपासका, क्षम्पेय्यका	१६७, १६८
- वेमत्तता	११६	उपासको, अत्तहिताय पटिप्पो	३२४, ३२५
आहारे पटिकूलसञ्जा	१८८, १८९	- अरिद्धो	१४६
आहुनेय्यग्गि	१८४, १८७	- वासेट्ठो	१४६
आळवके, वेत्तिये	३२१, ३२३	- सद्धासम्पन्नो	३२५
आळवको, हृत्थको	१४६, ३२१	- सारगो	१४६
आळवियं विहरति, भगवा	३२१, ३२३	- सीलवा	३२४, ३२५
इ		उपासिका	३६१, ३६३
इञ्छानङ्ग लवनसण्डे	४२२	- उत्तरा नन्दमाता	४२८
इञ्छानङ्गल, कोसलानं ब्राह्मणगामो	५६, ४२२	- काणमाता	४२८
इणादानस्सिम्भ	६६	- काणा	४२८
इत्थिमुत्तो	३७६	- कुञ्जुत्तरा	४२८
इद्धिपावा, चत्तारो	३४६, ३६७	- खेमा	४२८
इन्द्रियानं, पञ्चन्नं	२४६	- चुन्दी	४२८
इन्द्रियेषु अगुत्तवारता	१३२	- सिस्समाता	४२८
इसिद्धतो, गृहपति	६२, ६३, ६५, १४६	- सिस्सा	४२८
इसिपत्तने, भिगवाये	३८, १०१, १०६	- नकुलमाता, गृहपतानी	४२८
इस्सासंयोजन	१५७	- नन्दमाता	२००, २०१
उ		- पडुमा	४२८
उगगतसरीरो, ब्राह्मणो	१८४, १८५, १८८	- बिम्बी	६२८

कामसञ्ज्ञा	
कामानमेतं भ्रविक्चनं, गण्डो	१३१
- गन्धो	३०, ३८१
- दुक्ख	३०, ३८१
- पङ्को	३०, ३८१
- भयं	३०, ३८१
- रोगो	३०, ३८१
- सङ्गो	३०, ३८१
- सल्ल	३०, ३८१
कामान निदानसम्भवो, फस्सो	११६
- विपाको, कतमो	११७
- वेमत्तता, कतमा	११७
कामासवो	११९
कामेसुमिच्छाचारो	३४५
कालञ्जू	२४०, २४१
कासीन	३४९, ३५३, ३५६
किमिलाय विहरति, भगवा	५५, २१७
किमिलो, आयस्मा	५५, २१७
किसो, सङ्किञ्चो	९४
कुट्टमलकजातो	२४४
कुद्दालको नाम, सत्था	८३, ८४, २५६
कुल्लन	३४९, ३५३, ३५६
कुसीतवत्थु, अट्टमं	४१६
- चतुत्थ	४१६
- छट्ठं	४१६
- ततियं	४१६
- दुतिय	४१५
- पञ्चम	४१६
- षष्ठम	४१५
- सत्तम	४१६
कुसीतवत्थुनि, अट्ट	४१५, ४१७
कुहन	१३२
कूटामारसाला, महावने	२१३, २९३, ३१५, ३५५,
	३६९, ३७३, ३७४, ३९६
कोषमानो भ्रविगती हीति, पुग्गलस्स	६४, ६५
कोमारभञ्चो, जीवको	१४९
कोरकजातो	२४४
कोसम्भिय विहरति, भगवा	१८१
कोसलस्स, पत्तेनविस्स	५९

कोसलान	३४९, ३५३, ३५६
- निगमो, दण्डकप्पक	१०८
- ब्राह्मणगामो, इच्छानङ्गलं	५६, ४२२
कोसलेसु चारिक चरमानो, भगवा	२२, ५७, १०८,
	२५१, ४२२
कोलियपुत्तो, दीवजाणु	३७५
कोलियान निगमो, कक्करपत्त	३७५
कोलियेसु विहरति, भगवा	३७५
ख	
खत्तियपरिखा	२१४, ३९५
खत्तियमहासालकुल	९५, ९६
खारकजातो	२४४
खिप्पनिसन्ति, कुसलेसु धम्मेषु	३८६-३८८
खुञ्जुत्तरा, उपासिका	४२८
खेमा, उपासिका	४२८
खमो, आयस्मा	७२
ग	
गग्गाराय, पोक्खरणिमा तीरे	१९७, २८४
गङ्गा	३०७
गन्वारान	३४९, ३५३, ३५६
गयाय विहरति, भगवा	३९१
गयासीसी, गयाय	३९१
गक्खम्मे, अट्ट	३७०
गहपतागि	१८४, १८७
गहपति, अनायपिण्डिको	२२१
- इसियत्तो	१४९
- उग्गतो	१४९
- उग्गो, वेसालिको १४९, ३१५, ३१८, ३२०	
- हत्थियगामको	३२१
- चित्तो	१४९
- त्तपुस्सो	१४८
- त्तवकण्णिको	१४९
- वाक्कम्मिको	९९
- नकुलपिता	१७, १९, १४९
- पुरणो	१४९
- अत्तिको	१४९
- नेण्णको	१४९

गहपति, विचयी	१४६	क्षमाय विहरति, भगवा	१६७, २८४
- विजयमाहिको	१४६	क्षम्येयका, उपासका	१८७, १६८
- सन्धानो	१४६	क्षमावन	१५३, १५५
- सुवत्तो	१४६	क्षमावती	३६१, ३६३
गहपतिपरिसा	२१४, ३६५	क्षामसम्पदा	३७७, ३८०, ३८१, ४०८-४१०
गहपतिमहासालकुल	६५, ६६	क्षामानुस्सति	७, १०
गामयामणिको	२१	क्षामुमहाराजिकपरिसा	३६५
गिज्जाकूटे, पव्वते	५५, ७८, ८५-८७, ९३, १६४, १६८, २०६, २८१	क्षामुमहाराजिका, देवा	१०, ३५, ४८, ४९, १६६, २४४, ३३६, ३४१, ३५०, ३५३
गिज्जाकावसथे	२४, २६, ६६, ४०३	क्षारित्तकिलमथो	३८
गेधो	३३-३५	क्षित्तो, गहपति मच्छिकासण्डिको	१४६
गेलञ्जा	१६	- हरियसारिपुत्तो आयस्मा	१०१, १०५, १०६
गोतमी, महापजापति	३६८, ३७०, ३७१	क्षित्त, अविमुत्त	५८
गोतमी, अकिरियवादो	२८८, २६३	- असमाहित	५८
- अणगम्भो	२८६	- विमुत्त	५८
- अरसरूपो	२८८	- समाहित	५८
- उच्छेदवादो	२८८	क्षुत्ती, उपासिका	४२८
- जेगुञ्जी	२८६	क्षेतसा, उदञ्चकुलकुञ्चपरियुद्धितेन	३७, ३६
- तपस्वी	२८६	- कामरागपरियुद्धितेन	३६, ३६
- निज्जोगी	२८८	- कामरागपरेतेन	३६, ३६
- वेनयिको	२८६	- धीनमिद्धपरियुद्धितेन	३६, ३६
गोविन्दी	८४	- व्यापादपरियुद्धितेन	३६, ३६
		- विचिकिञ्छापरियुद्धितेन	३७, ३६
	घ	क्षेतियं, अग्गाळवं	३२३
घोसितारामे, कोसम्भियं	१८१	- उदेनं	३६६
	च	- गीतमक	३६६
चण्डालकुल	६७	- चापाल	३६६, ३६६
चतस्सो, पटिसम्भिदा	१७८	- बन्नुपुत्तक	३६६
- परिसा	२८३	- सत्तम्ब	३६६
चतुत्थो, अञ्जरीयो अम्भुतो धम्मो	३१७, ३१६	- सारन्द	१६३, ३६६
चतुत्थ, क्षानं	४२, २०३, २६०, ३३२	क्षेतीन	३४६, ३५३, ३५६
चत्तारि, अपायमुत्थानि	३७६	क्षेतीसु विहरति, अनुबद्धो	३३०
- तथागतस्स आरक्खेय्यानि	२१६, २१७	- आयस्मा महानुत्तो	६८
- पुरिसयुगानि	८	क्षोरा, आयुधवत्ता	३२६
- सतिपट्टानानि	६६, २४६	क्षोरी च अय्या	२२४, २२५
- सम्मप्यवानानि	२४६	क्षोरीसमा	२२३
चत्तारो, आहारा	२३६	क्षोदना	६६, ६७
- इद्धिपादा	२४६	छ	
		छ अञ्जात्तिकानि आयतनानि, एको भन्तो	१०७

तीर्थ, पुञ्जकिरिमव्यूनि	३४०, ३४२	दुमला, लोकास्मि, वड्डि	६६
तीसु, सिक्खामु	१४३	- वेदना निरामिसा	११७
तीहि, अनुपवञ्जो	२१६, २१७	- वेदना सामिसा	११७
तुसिता, देवा	३२, ४६, २४४, ३४०, ३४२, ३५०	- मोकपरिदेवदुक्खदोमनत्सुपायामा	१२०
तुसित, कार्य	६२, ६३	दुक्खे अनतसञ्ज्जा	१८८, १८६
	थ	दुक्खो, व्याधि	१२०
पम्म	१३२	दुक्ख, मरण	१२०
धीनमिद	१३०	- य पिच्छ, न लमति	१२०
	द	- लोकास्मि, वासिद्धि	६५
		- लोकास्मि, वन्वत	६६
दक्खिणागिरीरिंस	२००	दुतियो, अञ्छरियो अम्मतो धम्मो	३१६, ३१६
दक्खिणेय्यणि	१८४, १८८	दुतियो अत्तो, अनागत	१०६
दण्डकम्मक, कोसलान निगमो	१०८	- छ बाहिरुपनि आयतनानि	१०७
दस्सनानुत्तरिणं	७, ४२-४५	- दुक्खा वेदना	१०७
दानवव्यूनि, अट्ट	३३७	- फलसमुदयो	१०८
दानानि, अट्ट	३३६, ३३७	- ह्यं	१०७
दानूपत्तियो, अट्ट	३३६	- सक्कायममुदयो	१०७
दायकस्स, तीणञ्जानि	५१	दुतिय क्षान	२६०, ३३२
दास्का, सण्णवला	३२६	देवतानुस्सति	७
दास्काभिक्को, गहपति	६६	देवतो	१०६, २८१, २८२
दासिद्धि, दुक्ख लोकास्मि	६५	देवपुत्तो, वसवत्तो	३४२
दासी, भरिवा	२२५	- सुनिमित्तो	३४२
दासीसमा	२२३	- सुपागो	३४१
दिट्ठवम्मसुखविहारय	५०	देवलोकभगनीया, आसवा	११६
दिट्ठामुत्तयो	१५७	देवलोकवेदनीयं, कम्म	१२०
विट्ठिसंयोजनं	१५६, १५७	देवा, चातुमहारथिका	१०, ३२, ३५, ४८, ४६, २४४, ३३६, ३४१, ३५०, ३५३, ३५७
विट्ठे, अट्ठिदासिता	३६५	- तट्टुत्तरि	१०, ३२
- विट्ठुदासिता	३६५	- तावत्तिसा	३५०, ३५०, ३५३
दिवसाञ्ज	४१	- तुसिता	१०, ३२, ४६, २४४, ३४०, ३४२, ३५०
दीक्खवाणु, कोट्टिम्युत्तो	३७५	- निम्मानत्तो	१०, ३२, ४६, २४४, ३५०
दुक्खनिरिधी, कवमो	१२१	- परनिमित्तवसवती	१०, ३२, ४६, २४४, ३४०, ३४२, ३५१, ३५४, ३५७
दुक्खस्स, निदानसम्भवो, तस्सा	१२०	- ब्रह्मकायिका	१०, ३२, २१०, २४४, ३५०
- विपाको कदमो	१२१	- धुम्मा	२४४
- वेमत्तता कवमा	१२१	- सनायकायिका	३६२
दुक्खा, वर	१२०	- यामा	३६२
- वासि	१२०		
- पञ्चपादानकलम्मा	१२०		
- लोकास्मि, अनुचरिसा	६६		
- लोकास्मि, चोदना	६६		

देवानमिन्दो, समज्ञो	२२१, २८०
देविन्दी	२२२
दोवचस्सता	२६
दोसग्गि	१८४, १८६, १८७
द्वयद्वयसमापत्ति	१६४
घ	
घनानि, सत्त	१५४, १५८
घम्मगारवता	१२७
घम्मञ्जू	२४०
घम्मपरियायो, निब्बेधिकपरियायो	११५, १२१
— विसयोगो	१६६, १६८
घम्मा, अट्ट	४६, ४७, १२५, १२७, १३१ १३२, १४६, १५०, ३६७, ४११, ४२६
— ठितिभागिया	१३०
— तयो	२६, १४४, १४५
— निब्बेधभागिया	१३०
— विज्जाभागिया छ	५०
— विसेसभागिया	१३०
— सत्त	१७१, २६८
— सम्परायहिताय	३८०
— हानभागिया	१२६
— हेतुसम्पन्ना	१४१
घम्मानुघम्मपटिपत्तो	३८६-३८८
घम्मानुस्सति	७
घम्मिको, आयस्मा	७८-८०
— ब्राह्मणो	८१
घम्मो, अत्तानुविट्ठि	१४६
— अक्कम्मचरिया	१४६
— अनिच्चसञ्जा	१४६
— अनिच्चे दुक्खसञ्जा	१४६
— अनुस्सतानुत्तरियं	१४६
— अत्पमादगारवता	४६, ४७, १७४-१७६
— अरत्ति	१४६
— असन्तुट्ठिता	१४६
— असम्पजञ्ज	१४६
— असंबरो	१४७
— अस्सादविट्ठि	१४६
— आभिसमाचारिको	१२५, १२६

घम्मो, द्दन्त्रियेसु अगुत्तहारता	४६, १४८, १७१
— उद्धक्ख	१४७
— कम्मारावता	४६, १४८, १७१
— कामघातु	१४६
— कामवितक्को	१४५
— कामसञ्जा	१४५
— कायदुक्करित	१४५
— चतुल्यो	२२६
— चागानुस्सति	१४६
— चेतसो विक्खेपो	१४७
— छट्ठो	२२७
— तत्तियो	२२६
— दस्सानुत्तरिय	१४६
— दुक्खे अनतसञ्जा	१४६
— दुत्तियो	२२६
— देवतानुस्सति	१४६
— दोवचस्सता	१४७
— घम्मगारवता	४६, ४७
— घम्मानुस्सति	१४६
— निहारवता	४६, १४८, १७१
— निरोधसञ्जा	१४६
— पञ्चमी	२२७
— पटिसम्भारगारवता	४६, ४७, १७४-१७६
— पठमो	२२६
— पमादो	१४७
— पहानसञ्जा	१४६
— पापमित्तता	१४७
— पारिचरियानुत्तरिय	१४६
— बुद्धानुस्सति	१४६
— व्यापादघातु	१४६
— व्यापादवितक्को	१४५
— व्यापादसञ्जा	१४५
— अस्सारावता	४६, १४८, १७१
— भोजने अयत्तञ्जुत्ता	४६, १४८, १७१
— मनोदुक्करित	१४५
— महिच्छत्ता	१४६
— मिच्छादिट्ठि	१४६
— लामानुत्तरियं	१४६
— वचीदुक्करितं	१४५

धम्मो, विरामसञ्ज्ञा	१४६
- विहिंसाधातु	१४६
- विहिंसावितक्को	१४५, १४६
- विहिंसासञ्ज्ञा	१४५
- सङ्घणिकारामता	४६, १४८, १७१
- सङ्घारवता	४६, ४७, १७४-१७६
- सङ्घानुस्सति	१४६
- सत्तमो	२२७
- सत्थुगारवता	४६, ४७, १७४-१७६
- सन्दिट्टिको	७०, ७१
- समाधिगारवता	१७४-१७६
- सवनानुत्तरिय	१४६
- सिक्खागारवता	४६, ४७, १७४-१७६
- सिक्खानुत्तरिय	१४६
- सीलानुस्सति	१४६
- सेखो	१२५, १२६
धारणजातिको	३८७, ३८८, ४१४

न

नकुलपिता, गहपति	१७, १६, १४६
नकुलमाता, गहपतानी	१७, १६, ४२८
नदी, अचिरवती	१०८
नन्दमाता, बेल्लकण्ठकी	५१, २००, २०१
नन्दो, वच्छो	६४, २०२
नल्लेषुचिमन्दमूले	२८७, ३०६
नागिती, आयस्मा	५७, ४२३
नागो	५६, ६०
नारतिके विहरति, भगवा	२४, २६, ६६, ४०३
नाम, एको अन्तो	१०७
निगण्ठा, एकसाटका	६३
निगण्ठो, नाटपुत्तो	२६३
निगोवराजा, सुप्पतिट्ठो	८१, ८२
निगोधारामो, कपिलवत्युस्मि	७, ३२४, ३६८
निचुसवने	२१७
निदानानि, तीणि	५४
निहसवत्युनि, सत्त	१६२, १६३
निहारामता	२६
निब्बधिकपरियायो, धम्मपरियायो	११५, १२१
निम्मलो	४२२
निम्मानरतिनो, देवा ३२, ४६, २४४, ३४०, ३४२, ३५१	

अ० ३-५६

निरयगमनीया, आसवा	११६
निरयवेदनीय, कम्म	१२०
निस्सयो	४२८
निस्सारणीया धातुयो, छ	१३, १५
निस्सुत्ता, सीत्तियो	२६४
नीवरणानि, पञ्च	६६
नेवसम्भाधिमुत्तो	८७
नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतन	३६४, ३६५
नेसावकुलं	६४
न्हातको, न्हातता	२६४

प

पच्चया, अट्ट	२७१, ४००, ४०१
पच्चयो, अट्टमो	२७२
- चतुत्थो	२७२
- छट्ठो	२७२
- ततियो	२७२
- बुतियो	२७२
- पच्चमो	२७२
- पठमो	२७२
- सत्तमो	२७२
पच्चुप्पन्न, मज्झे	१०६
पच्च, अनुस्सतिट्ठानानि	४०, ४२
- इन्द्रियानि	२४६
- श्रौरम्भागियानि सयोजनानि	६१, १६२, २०३, ३२६
- कामगुणा	११६
- नीवरणानि	६६
- बलानि	२४६
पच्चमो, अञ्छरियो अञ्जुतो धम्मो	३१७, ३२०
पञ्चालान	३४६, ३५३, ३५६
पञ्चान्ता, कम्हाभिजाति	६३
- नीलामिजाति	६३
- परमसुक्कामिजाति	६३
- लोहिताभिजाति	६३
- सुक्कामिजाति	६३
- हसिहामिजाति	६३
पञ्चाधन	१५३, १५५
पञ्चाधल	१५३

पञ्चावासनलेपनसम्पत्ती	२३८
पञ्चासम्पदा	३७७, ३८०, ३८१, ४०८
पटिषसंयोजन	१५६, १५७
पटिषानुसयो	१५७
पटिञ्जातकरण	२६३
पटिभाहकानं तीणञ्जानि	५१
पटिसम्भिदा चतस्रो	१७८
पटिसारणीयकम्प	४२७
पठमो, अञ्छरियो अञ्मुतो धम्पो	३१६, ३१८
पठमं धान	२६०, ३३१
पण्डिता, निञ्जात्तिबला	३२६
फट्टुमा, उपासिका	४२८
फब्बते, निञ्जाकूटे	५५, ७८, १६४
- सङ्ख्यके, बट्वालिकाय	२७६, २८०
परनिमित्तवसवत्तिनो, देवा १०, ३२, ४६, २४४,	
३४०, ३४२, ३४१, ३४३, ३४४, ३४७	
परिञ्जाजको, भौळियसीवको	७०
परियन्तकतस्स दुक्कं	१४१
परिसञ्जू	२४१
परिसा, अट्ट	३६५, ३६६
- चतस्रो	२८३
परिहानिया धम्मा, तयो	२६
पविनेकाधिमुत्तो	८७
पसेनदि, कोसलो	५६
पहारादो, असुरिन्दो	३०६
पाणत्तिपातो	३४५
पातुभावो दुक्कनो लोकार्त्तिम, ज्ञन	१४१
पापमित्ता	२६
पापसम्भवञ्जो	३७६
पापसहायो	३७६
पारायनो, भेत्तेय्यपट्ठे	१०६, १०८
पारिचरियानुत्तरियं	७, ४२-४५
पिसुणा वाचा	३४६
पुक्कसकुलं	६४
पुगालपरोपरञ्जू	२४१
पुगालस्स, कोषमानो प्रविगती	६४, ६५
पुगाला, उवकूपया	१५६
- छं	६३
- सत्त	१५६, २६६

पुगालो, उभतोभागविमुत्तो	१५८
- उम्मुञ्जित्वा, ठितो	१५६
- तिण्णो	१६०
- निमुञ्जति	१५६
- पतरति	१६०
- पत्तियावप्पत्तो	१६०
- विपस्सति	१६०
- कायसक्खि	१५८
- विट्ठिप्पत्तो	१५८
- दुत्तियो	२६६
- धम्भानुसारी	१५६
- पञ्चाविमुत्तो	१५८
- पठमो	२६६
- सकिं निमुम्यो	१५६
- सद्धानुसारी	१५६
- सद्धाविमुत्तो	१५८
- सोरतो	६३, ६४
पुञ्जाकिरियवत्तुमि, तीणि	३४०, २४२
पुञ्जामिसन्दा, अट्ट	३४४
पुञ्जामिसन्दा, अट्टमो	३४५
- चतुत्थो	३४४
- छट्ठो	३४४
- ततियो	३४४
- दुत्तियो	३४४
- पञ्चमो	३४५
- पठमो	३४४
- सत्तमो	३४५
पुण्णियो, धामस्सा	४१६
पुञ्जारासे, मिगारमातुपासावे	५६, ३१२, ३५२, ३६२
पुराणो ब्रह्मचारी	६२, ६३
पुरिसखट्ठुका, अट्ट	३०१, ३०२, ३०४, ३०५
पुरिसगतियो, सत्त	२०८, २०९
पुरिसदोसा, अट्ट	३०१, ३०२, ३०५
पुरिसदोसा, अट्टमो	३०५
- चतुत्थो	३०३
- छट्ठो	३०४
- ततियो	३०३
- दुत्तियो	३०३
- पञ्चमो	३०६
- पठमो	३०३

पुरिसदोसो, सत्तमो	३०४
पुरिसपुग्गसा, अट्ट	८
पुरिसस्स भरियायो, अट्ट	२२३
पुरो, कस्सपो	६३
— गहपति	१४६
पेत्तणिको	२१
पेत्तिविसयगमनीया, भ्रासवा	११६
पेत्तिविसयवेदनीय कम्म	१२०
पोक्खरणिया तीरे, भग्गराय	१६७, २८४
पोक्खरणियाय, सामगामके	२८
फग्गुनो, भ्रायप्सा	६०, ६१, ६३
फडसा चाचा	३४६
फत्सनिरोधो, मज्झे	१०६, १०८
फत्ससमुदयो, दुत्तियो अन्तो	१०६, १०८
फत्सो, एको अन्तो	१०६, १०८
ब	
बन्धन, दुक्ख लोकास्मि	६६
बलानि, अट्ट	३२६
बाराणसिय विहरति, भगवा	१०१, १२६
— विहरन्ति, बेरा भिनखु	३८
बाला, उज्झत्तिबला	३२६
बाहित्ता, ब्राह्मणो	२६४
बिन्धी, उपासिका	४२८
दुद्धानुस्सति	७, ६
वोष्साङ्गानि, सत्त	२४६
वोष्सा, उपासिका	४२८
ब्रह्मपञ्ज	३७५
व्यापाववित्तक	१३१
व्यापारं	१३०
ब्रह्मकायिका, देवा १०, ३२, २००, २१०, २४४, ३४०	
ब्रह्मपरिसा	३६५
ब्रह्मलोकं	२१०
ब्रह्मा, तित्तो	२१०
ब्राह्मणपरिसा	२१४, ३६५
ब्राह्मणमहासावकुल	६५, ६६
ब्राह्मणो	४२२
— उग्गतसरीरो	१८४, १८५, १८८

ब्राह्मणो, उज्जयो	३७८
— जाणुस्सोणि	७५, १६४
— धम्मिको	८१
— बाहित्ता	२६४
— बत्सकारो	१६५, १६८
— बेरञ्जो	२८७, २६२
भ	
भगवतो सावकसङ्घो, उजुप्पटिपन्नो	८
— ज्ञायप्पटिपन्नो	८
— सामीचिप्पटिपन्नो	८
— सुप्पटिपन्नो	८
भगिनी च भरिया	२२४
भगिनीसमा	२२३
भगुनो	१६६
भग्गोसुविहरति, भगवा	१७-१६, २१८, ३३०-३३२, ३६२
भत्तकिलमयो	३८
भल्लिको, गहपति	१४६
भवत्तप्हा	१४४
भवरागसंयोजनं	१५६
भवरागानुसयो	१५७
भवा, तयो	१४३
भवासवो	११६
भत्सारामता	२६
भारद्वाजस्स	१६६
भावित्ता	२४६
भिनखु, अनिक्खित्तधुरो	१३४
— अनोत्तप्पी	१३५
— अव्यापञ्जारामो	१३३
— असन्नुट्ठिवट्ठो	१३४
— अत्सदो	१३५
— अहिरिको	१३५
— आरञ्जिको	१००
— आरद्धविरियो	१३५, १३६
— आलोक्कवट्ठो	१३४
— औत्तप्पी	१३५
— काये अनपेक्खो	१३५
— सापेक्खो	१३५
— कुसलेसु धम्मोसु उत्तरि	१३४

भिकखु, कुसीतो	
- गणरतो	
- गणारामत अनुयुत्तो	
- गणारामो	
- गहपतिचीवरघरो	
- गामन्तविहारी	
- दुप्पञ्जो	
- दुस्सीलो	
- धम्मञ्जु	
- धम्मारासो	
- न अयायकुसलो	
- न आयकुसलो	
- न उपायकुसलो	
- न महिच्छो	
- निप्पपञ्चारामो	
- नेमन्तनिको	
- पञ्जावा	
- पविवेकारामो	
- पद्धानारामो	
- पिण्डपातिको	
- पसुकुलिको	
- भावनारामो	
- महिच्छो	
- मुट्टुस्सति	
- योगवहुलो	
- विनयघरो	
- वेदवहुलो	
- सङ्गणिकरतो	
- सङ्गणिकारामो	
- सतिमा	
- सद्धो	
- सीलधा	
- हिरिमा	
भिकखुनोवादकसम्मृति	
भिकखु, अनत्तसञ्च भावेस्सन्ति	
- अनिच्चसञ्चं भावेस्सन्ति	
- असुससञ्चं भावेस्सन्ति	
- आदीनवसञ्च भावेस्सन्ति	
- आरद्धविरिया	
- उपेक्खासम्बोज्झङ्गं भावेस्सन्ति	

१३५	भिकखु, श्रोतपिनो	१७०
१२६	- धम्मविचयसम्बोज्झङ्गं भावेस्सन्ति	१७०
१२६	- निरोधसञ्च भावेस्सन्ति	१७१
१२६	- पञ्जावन्तो	१७०
१००	- पस्सद्विसम्बोज्झङ्गं भावेस्सन्ति	१७०
१००	- पद्धानसञ्च भावेस्सन्ति	१७१
१३५	- पीतिसम्बोज्झङ्गं भावेस्सन्ति	१७०
१३५	- बह्वसुत्ता	१७०
२३६	- विरागसञ्च भावेस्सन्ति	१७१
१३३	- विरियसम्बोज्झङ्गं भावेस्सन्ति	१७०
१३३	- सतिमन्तो	१७०
१३३	- सतिसम्बोज्झङ्गं भावेस्सन्ति	१७०
१३३	- समाधिसम्बोज्झङ्गं भावेस्सन्ति	१७०
१३५	- हिरीमन्तो	१७०
१३३	भिसक्को	४२२
१००	सुम्मा, देवा	२४४
१३५, १३६	सूमिचालस्स पातुभावय, अट्टमो हेतु	४०१
१३३	- चतुत्थो हेतु	४००
१३३	- छट्ठो हेतु	४००
१००	- तत्तियो हेतु	४००
१००	- दुत्तियो हेतु	४००
१३३	- पञ्चमो हेतु	४००
१३५	- षष्ठमो हेतु	४००
१३५	- सत्तमो हेतु	४०१
१३४	भेसकळावने, भिगवाये	१७-१६, २१८
२६०	भोजने अमत्तञ्चू	१३२
	सं	
१२६	मकखलि, गोसालो	६४
१२६	मगधान	३४६, ३५३, ३५६
१३६	मग्गो अट्टङ्गिको, अरियो	११७
१३५	मच्छरियसयोजन	१५७
१३६	मच्छान	३४६, ३५३, ३५६
१३५	मनापकायिका, देवा	३६२
४२८	मनुजा, उपासिका	४२८
१७१	मनुस्सलोकगमनीया, आसवा	११६
१७०	मनुस्सलोकवेदनीय, कम्मं	१२०
१७१	मनोसत्थ पठम	१८६
१७०	मरणसञ्जा	१८८, १८९
१७०	मरणस्सत्ति	२५, ४०४, ४०५

मलानि, अट्ट	३०५
मलवान	३४६, ३५३, ३५६
मल्लिका, उपासिका	४२८
महाकच्चायनो, आयस्मा	२०, ३३, ३६
महाकम्पिनो, आयस्मा	२०
महाकस्सपो, आयस्मा	२०
महाकोट्टिको, आयस्मा	२०, १०१
महाकुन्दो, आयस्मा	२०, ६८
महानामो, सक्की	७, १४६
महापजापती, गौतमी	३६८, ३७०, ३७३
महापुरिसवितक्का, अट्ट	३३३
महाभ्रह्मा	२२१, २२२
महामोगल्लानो, आयस्मा	२०, ४७, ४८, ५०, २००
	२१०, २१२, २२०, ३१३
महावनो, कूटागारसालायं	२१३, २६३, ३१५, ३५५,
	३६६, ३७३, ३७४, ३६६
महिसवत्तुस्मि विहरति, आयस्मा उत्तरो	२७६, २८०
मही	३०७
मगधमहामत्तो, बस्सकारो ब्राह्मणो	१६५, १६८
माता च भरिया	२२४
मातासमा	२२३
मातुगामा, कौषवला	३२६
मातुगामो, चागसम्पन्नो	३६५, ३६७
— पञ्जासम्पन्नो	३६५, ३६७
— अत्तु मनाप चरति	३६५, ३६६
— सङ्गहितपरिजनो	३६५, ३६५
— सद्धासम्पन्नो	३६५, ३६७
— सम्भवं अनुरक्खति	३६६
— सीलसम्पन्नो	३६५, ३६७
— सुसविहितकम्मन्तो	३६५, ३६५
मानसयोजनं	१५६, १५७
मानानुसयो	१५७
मानो	१३२, १४४
भारपरिसा	३६५
मिगधामे, इत्तिपतने	३८, १०१, १०६
— भेसकळावने	२१८
मिगसाला, उपासिका	६२, ६५
मिगारमाता, विसाखा	३५२
मिगारमातुपासादे, पुब्बारामे	५६, ३१२, ३५२

मिगारो, रोहणेव्यो	१५५
मिच्छाभाजीवा	३३८
मिच्छाकम्मन्ता	३३८
मिच्छादिट्टिका	३३८
मिच्छावाचा	३३८
मिच्छावायामा	३३८
मिच्छासङ्कप्पा	३३८
मिच्छासतिनो	३३८
मिच्छासमाधिनो	३३८
मुट्टस्सच्चं	१३२
मुते अमुतवाविता	३६५
— मुतवाविता	३६५
मुत्ता, उपासिका	४२८
मुसावादा	३४६
भूगपक्खो, सत्या	८३, ८४, २५६
भेण्डको, गह्वपत्ति	१४६
भेत्तेव्यपब्धे, पारायने	१०६, १०८
मोहीगि	१८४, १८६, १८७
मोळियसीवनको, परिव्वाजको	७०
य	
यथा दिवा तथा रत्ति	४१
यथामूतज्जाणवस्सनं	२२६, २३०
यथा रत्तिं तथा दिवा	४१
यमदग्गिनो	१६६
यमुना	३०७
यामा, देवा	१०, ३२, २४४, ३३६, ३४५, ३५०
येभुय्यसिका	२६३
र	
रट्टिको	२१
रथकारकुलं	६४
रागमि	१८४, १८६, १८७
राजगहे विहरति, भगवा ७८, ८५, ६३, १६४, १६८,	२०६, ३२५
— सारिपुत्तो	५५
राजमहामत्तो, उगो	१५५
राजा, कौरव्यो	८१

राजानो, इत्सरियवला,	३२६	विज्ञानाणद्विति, चतुत्वा	१८३
राजा भागवो, अजातसत्तु	१६४, १६५	- छद्दा	१८४
रुचि, उपासिका	४२८	- ततिया	१८३
रूपभवो	१४३	- दुतिया	१-३
रुपं, दुतियो अन्तो	१०७	- पञ्चमा	१८३
देवतो, आयस्मा	२०	- पठमा	१८३
रोहणेभ्यो, मिगारो	१५५	- सप्तमा	१८४
		विज्ञानाणद्वितियो, सत्त	१८४
लपनं	१३२	विज्ञान, मञ्जो	१०७
लामानुत्तरियं	७, ४२-४५	विज्ञाते, अविज्ञातवादिता	३६५
लोकधम्मा, अट्ट	२७५, २७६	- विज्ञातवादिता	३६५
		विभवतण्हा	१४४
व		विमलो	४२२
वज्जानं	३४९, ३५३, ३५६	विमुत्तो	४२२
वचीसत्थं, दुतियं	१८६	विमोक्खा, अट्ट	३६४
वज्जीन	३४९, ३५३, ३५६	विमोक्खो, अट्टमो	३६४
वज्जीसु विहरति, भगवा	३१८	- चतुत्थो	३६४
वट्ठि, दुक्खा लोक्खिम्	६६, ६७	- छट्ठो	३६४
ववकसमा	२२३	- ततियो	३६४
वमा व भरिया	२२४	- दुतियो	३६४
वसवती, देवा	२२१, २२२, ३४२	- पञ्चमो	३६४
वत्सकारो, ब्राह्मणो	१६५, १६८	- पठमो	३६४
वत्सावासो	३३६	- सप्तमो	३६४
वामकस्स	१९९	विरियवलकायो, अरियसावको	२३७
वामदेवस्स	१९९	विरियवल	१५२
वासिदुस्स	१४९, १९९	निवादमूसानि, छ	५०, ५१
विग्गाहिककथ	२२०	विसाखा मिगारमाता, उपासिका	३५२, ४२८
विचयो, गहूपति	१४९	विसयोगो, धम्मपरियायो	१९६, १९७
विचिकिच्छानुसयो	१५७	- सयोगो	१९६, १९७
विचिकिच्छासयोजनं	१५६, १५७	विहिंसावितक्क	१२१
विचिकिच्छ	१३०, १३८	विहिंसिसञ्ज	१३१
विजयमाहिक्को, गहूपति	१४९	वेदगू	२६५, ४२२
विज्जाभागियो धम्मो, अमिच्चसञ्जा	५०	वेदना, अट्टकखमसुखा	११७
- अमिच्चे दुक्खसञ्जा	५०	- दुक्खा	११७
- दुक्खे अनत्तसञ्जा	५०	- सुखा	११७
- निरोधसञ्जा	५०	वेदानानिरोधी, फत्सनिरोधी	११८
- पद्दानसञ्जा	५०	वेदानानिदानसम्भवी, फत्सो	११७
- विरागसञ्जा	५०	- विपाको	११८
- विज्ञानाणव्यायतन	३६४	- वेमत्तता	११७

वेदेहिपुत्तो, मागधो अजातसत्तु	१६४, १६५
वेनकुल	६४
वेरञ्जाय विहरति, भगवा	२८७, ३०६
वेरञ्जो, ब्राह्मणो	२८७, २६२
वेसालिय विहरति, भगवा	१६३, २१३, २३०, २६३, ३१५, ३५५, ३७३, ३७४, ३६६
वेसाली	३६६, ३७६
वेस्सवणो, महाराजा	२००, २०२, २८०
वेस्सामित्तस्स	१६६
वेळ्ळकण्डकी, नन्दयाता	५१, २००
वेळ्ळकण्डको	२०१
वेळ्ळवने	५५
वोहारवेपक्का, सञ्जा	११८

स

सकदागामिपत्तो	६२
सकदागामी	३११, ३८३
सकिं निमुग्गो, पुग्गलो	१५६
सक्कायविट्ठि	१३८
सक्कायनिरोधो	१०७
सक्कायसमुदयो, दुत्तियो अन्तो	१०७
सक्कायो, एको अन्तो	१०७
सक्केसु विहरति, भगवा	७, २८, ३२४, ३६८
सक्को, देवानमिन्दो	८२, २२१, २८०
— महानामो	७, १४६
सखी च भरिया	२२५
सखीसमा	२२३
सङ्खेय्यके, पव्वते वट्ठान्तिकाय	२७६, २८०
सङ्गणिकारामता	२६
सङ्गारवत्ता	१२७
सङ्गानुस्सति	७, ६
सञ्जानिरोधो, फस्सनिरोधो	११८
सञ्जान निदानसम्भवो, फस्सो	११८
— विपाको	११८
— वैमत्तता	११८
सञ्जा, सत्त	१८८, १६४
सत्तिदोवारिको, अरियसावको	२३८
सत्तिपट्टानानि, चत्तारि	६६, २४६

सतिबलं	१५७
सत्तिविनयो	२६३
सत्त, भग्गी	१८४
— अञ्छरिया अम्भुता घम्मा	३२१
— अधिकरणसमया घम्मा	२६३
— अनुसया	१५७
— अपरिहानिया घम्मा	१६३, १६४, १६७—१६६
— असद्धम्मा	२६५
— उदकूपमा पुग्गला	१६०
— उपासकस्स परामवा	१७३
— सम्भवा	१७३
— घनानि	१५४, १५६
— घम्मा	१७१, २६४, २६८
— निद्दसवत्थूनि	१६२
— पुग्गला	१५६, २६६
— पुरिसगत्तियो	२०८, २०६
— पुरिसस्स भरियायो	२२३
— बोज्झङ्गा	२४६
— विञ्ज्याणट्ठित्तियो	१८४
— सञ्जा	१८८, १६४
— सद्धम्मा	२६५
— समाधिपरिक्खारा	१८४
— सयोजनानि	१५६, १५७
सत्तमो, अञ्छरियो अम्भुतो घम्मो	३१७, ३२०
सत्ताहि नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खित	२३६
सत्या, अरको	२५७, २५६
— अरनेमि	८३, २५६
— कुद्दावको	८३, २५६
— जोत्तिपालो	८३, २५६
— भूगपक्खो	८३, २५६
— सुनेत्तो	८३, २५६
— हत्थिपालो	८३, २५६
सत्थारो, छ	८४
सत्थुमारवत्ता	१२७
सद्दे, उभो	४
सद्धम्मनियतो	१४१
सद्धम्मा, सत्त	२६५
सद्धाघर्ण	१५३, १५४
सद्धाबलं	१५२

सद्भासम्पदा	३७७, ३८०, ४०८-४१०
सद्वैतिको, अरियसावको	२३६
सन्ध्यागारे	२६३, २६४
सन्दिष्टिको, धम्मो	७०, ७१
सन्धानो, गहपति	१४६
सन्धुरिसदानानि, अट्ट	३४२
सन्धुफालिफुल्लो	२४४
सन्धुलोकं अनभिरतसञ्ज्ञा	१८८, १८९
समजीवित्ता	३७६, ३७८, ३७९, ४०८, ४०९
समणपरिसा	२१४, ३६५
समणब्राह्मणा	३२६, ३३८
समणो गोतमो, अकिरियवावो	२६५, २६६
- अणगम्भी	२६०, २६५, २६७
- अस्सासको	२६५, २६७
- उच्छेदवावो	२६५, २६६
- किरियवावो	२६५, २६६
- जेगुच्छी	२६५, २६६
- तपस्सी	२६५, २६६
- वेनयिको	२६५, २६६
- सत्तन्ना धम्मान समितत्ता	२६४
समया, छ	३६
समाधिपरिक्खारा, सत्त	१८४
समाधिबल	१५३
सम्पदा, अट्ट	४०८, ४०९
सम्परायहिताय, धम्मा	३८०
सम्पत्तापो	३४६
सम्पत्तानानि, चत्तारि	२४६
सम्माअजावीवो	१८४, ३३८, ४२६
सम्माकम्मन्तो	१८४, ३३८, ४२६
सम्मादिट्ठि	१८४, ३३८, ४२६
सम्मासङ्कप्पो	१८४, ३३८, ४२६
सम्मासति	१८४, ३३८, ४२६
सम्मावाचा	१८४, ३३८, ४२६
सम्मावायामो	१८४, ३३८, ४२६
सम्मासमाधि	१८४, ३३८, ४२६
सम्मुखाविनयो	२६३
सरभू	३०७
सवनानुत्तरिय	७, ४२-४५
साकुणिको	२३

सामगामके, पोक्खरणियायं	२८
सामावती, उपासिका	४२८
सारग्गी; उपासको	१४६
सारणीया धम्मा, छ	११, १२
सारन्दद, चेतिय	१६३
सारिपुत्तो, आयस्सा १५, १६, २०, ५५, ७४, १७६, १७८-१८०, २००, ३०५, ४११, ४१३	
सावत्थिय विहरति, भगवा ३, २०, ५१, ५६, ७२, १५१, १५२, २७०, ३१२, ३४७, ३५२, ३५६, ३६२, ३६४	
सिक्खागारवत्ता	१२७
सिक्खानुत्तरिय	७, ४२, ४५
सिक्खासु, तीसु	१४३
सिब्बिनी	१०६
सिरीया, उपासिका	४२८
सौतवनस्सि	८५
सीलवन	१५३, १५४
सीलव्वतपरामास	१३८
सीलवती	३६१, ३६३
सीलसम्पदा	३७७, ३७८, ४०८-४१०
सीलानुस्सति	७, ९
सीही, सेनापति	२१३, २१५, २६३, २६४, २६७, २६९
सुक्कामिजातियो	६५, ६६
सुखा वेदना, एको अन्तो	१०७
- निरामिसा	११७
- सामिसा	११७
सुजाता, धरसुण्हा	२२३, २२४
सुञ्जब्रह्मपगो	२२२
सुतवन	१५३, १५४
सुतना, उपासिका	४२८
सुतावुघो, अरियसावको	२३७
सुते, असुतवादिता	३६५
- सुतवादिता	३६५
सुदत्तो, गहपति अनयापिण्डको	१४६
सुनिम्मितो, देवपुत्तो	३४२
सुनेत्तो, सत्था	८६, ८४, २५६
सुप्पट्ठो, निगोषरजा	८०, ८२
सुप्पवासा, कोळियवीत्ता उपासिका	४२८

सुमिया, उपासिका	४२८	सौरतो ह्रीति पुगलो	६३, ६४
सुमनी, आयत्ता	७२	सौवचस्सता	१२७
सुधामो, देवपुत्तो	३४१	सयोमो, विसंयोगो	१६६, १६७
सुरावुत्तो	३७६	संयोगनानि, पञ्च औरम्भानियानि	२०३, २०७
सुरामेरयपालं	३४६	- सत्त	१५६, १५७
सुंमुमारगिरे, भैसकळावने मिंगादाये	१७-१९, २१८		
	३३०, ३३१, ३३३, ३६२	हृत्को, आळवको	१४९, ३२१, ३२३
सूकरिको	२३	हृत्विपालो, सत्या	८३, ८४, २५६
सूरसेनानं	३४९, ३५३, ३५६	हिटीवनं	१५३, १५४
सूरो, अम्बुद्वे	१४९	हिटीपरिखो, अरियसावको	२३७
सेखस्स, अपरिहानाय अट्ट वम्मा	४१५	हिटीवलं	१५३
- परिहानाय अट्ट वम्मा	४१५	हेतु, अट्टमो	२७२
सेतो, नागो	५९	- चतुत्यो	२७२
सेनापति, सीहो	२१३, २१५, २९३, २९४	- छट्टो	२७२
	२९७, २९९	- तटियो	२७१
सेय्यावसयपदीपेय्यस्स	९५	- दुटियो	२७१
सेणा, उपासिका	४२८	- पञ्चमो	२७२
सेणाय भात्ता, उपासिका	४२८	- षट्ठमो	२७१
सेणो, आयत्ता	८५, ८७	- सत्तमो	२७२
सेतापन्नो	३११, ३८३	- सुट्टियो	१४१
सेतियो, निस्सुत्ता	२६४	हेतु, अट्ट	२७१

गाथायो

अकम्मकामा अलसा मह्वससा	२२४	असञ्जायमला मन्ता	३०५
अकंभु सत्थु वचनं	३३०	असन्निद्ध व भणति	३०६
अककुब्बसन्ता वववण्डतञ्जिता	२२५	असिना ह्वित अत्तानं	२२८
अट्टकूपेतस्स उपीसयस्स	३५२, ३५५, ३५८	अहेतुं सावका वेसं	८४
अत्तूपमा हि ते सत्ता	२२८	इन्वेते अट्ट वम्मा व	३६६, ३६७, ३७८, ३८१
अत्थस्ताय विञ्जापनी	६१	इट्टा वम्मा अनिट्टा व	९०
अवण्ठेन असत्थेन	२२२	इत्तायं कोवरूपेन	२२८
अनत्थजननी कोषो	२२७	इति बुद्धो अभिञ्जाय	२३४
अनीतिसम्भवा ह्रीति	३३८	इतो व वहिद्धा अञ्जं	१७२, १७३
अप्यमादगव ह्रीति	१७५	इद्धिमा यसवा ह्रीति	२२२
अप्यमादे पमुदिवा	४५	उट्टाता कामवेय्येसु	३७८, ३८१, ४०८, ४११
अप्यसादो व भिक्खूसु	१७२, १७३	उट्टाहिक्का अलससा	३६१, ३६३
असं वायमित्तुं सत्थ	३३०	उपादाने भयं दित्वा	३१
अवीतरागो कामेसु	८५	उपट्टिता पारिचरिया	४५

उभयस्थ कटगाहो	६८	तस्मा हि अतकामेन	२२२
एकं पि चे पाणमदुद्रुचित्तो	२७०	तस्मा हि नारी च नरो च सीलवा	३५२, ३५५, ३५८
एतस्मि यं विज्जति अन्तरे धनं	३५२, ३५५, ३५८	तस्स सम्माविमुत्तस्स	६८, ८९
एते खो अपरिहानिये	१७२, १७३	तस्सानुरोषा अथवा विरोषा	२७६, २७८
एते खो परिहानिये	१७२, १७३	तस्साह धम्ममञ्जाय	३३६
एते च नत्वा सतिमा सुमेधो	२७६, २७८	ताविस भिक्खुमासज्ज	८५
एतेहि बलवा, भिक्खु	१५२, १५३	पुलमपुल च सम्भव	३३६
एत खो परमं ज्ञाण	६८	ते खेमपत्ता सुखिनी	३१
एतं हि बन्धनं दुक्खं	६८	तेसु गुत्तो सदा सतो	३३०
एवं अत्वा यथामूर्तं	६८	दस्सन भावितत्तान	१७२, १७३
एवं यजित्वा मेधावी	५३, ३४३	दालिहिय दुक्ख लोके	६७
एवं सम्पन्नसीलेसु	३३८	विट्ठवम्महितत्थाय	३७८, ३८१, ४०८, ४११
एसो खो अरियविनये	६८	दुद्द वदाति भित्तो	१७७
एसो हेतु महन्तस्स	२२२	दुम्मदकुय पदस्सेति	२२८
ओघुनित्वा मल सब्बं	३३६	धम्मो न रज्जं कारेत्वा	२२२
कल्याणमित्तो सुवचो	१७६	न इतो बहिद्धा अञ्ज	१७२, १७३
कायदुक्खरितं कत्वा	६७	न चापि सोरिय भत्तार	३६१, ३६३
कारण्डव निद्धमथ	२८७	न सावुरूप आसीदे	८५
कुब्बो अत्यं न जानाति	२२७	नाग वो कित्तयिस्सामि	६१
कुब्बो हि पितर हन्ति	२२८	निद्धमित्त्वान पापिच्छे	२८७
कोचनो दुब्बणो ह्येति	२२७	निरामगन्वा करणेधिमत्ता	८५
कोवसम्मदसम्मत्तो	२२७	निविट्ठसद्धो पूजेति	३४३
खणातीता हि सोचन्ति	३३०	नेक्खम्म अधिमुत्तस्स	८६
गुच्छं च तस्स अक्खाति	१७७	नेव विप्पटिसारिस्स	३४३
चक्कवत्ती अहु राणा	२२२	पञ्च नीवरणे हित्वा	६८
चत्तारो च पटिपन्ना	३८३, ३८४	पट्टुचित्ता अहितानुकम्पी	२२४
चन्दो च सुरियो च उमो सुवत्सना	३५२, ३५५, ३५८	पस्स पुञ्जान विपाक	२२२
जातिमरणससार	३३०	पसादो चस्स भिक्खुसु	१७२, १७३
जोत्तिपालो च गोविन्दो	८५	पाण न हञ्जे न चदिन्नमादिये	३५१, ३५४, ३५७
तण्हाक्खयाधिमुत्तस्स	८६	पियो गर भावनीयो	१७७
ततो अनुचरति न	६७, ६८	पुब्बेव दाना सुमनो	५२
ततो कायेन वाचाय	२२७	पूजेति सहवम्मो न	३४३
तथेव अरियविनयो	६७, ६८	बहू न वत अत्थाय	३४३
तथेव लोके पञ्जातो	६१	बहू हि अक्खणा वुत्ता	३३०
तपनीयानि कम्मानि	२२८	भय दुक्खं च रोगो च	३८२
तपो च ब्रह्मचरिय	६१	भय दुक्ख रोगो गण्ढो	३०
तथिदं सम्मुक्खीभूतं	३३०	भुञ्जति अनवज्जानि	६१
तस्मा सद्धं च सीलं च	१५५-१५६	भूणहज्जानि कम्मानि	२२८
तस्मा सम्पदमाकङ्क्षी	३३८	मनुत्सभूत सम्बुद्ध	६०

मनुस्सलार्थं जडान	३३०	यं समथेन पत्तञ्जं	४२२
मम सङ्कप्पमञ्ज्याथ	३३६	लामो अलामो च यसायसो च	२७५, २७८
मलित्थिया दृञ्चरितं	३०५	सोकं अत्वा यथामृतं	३३६
महाग्गिणी व जसितो	६१	वाणिजो व अतीतत्थो	३३०
मालं न वारे न च गम्भमाचरे	३५१, ३५४, ३५७	विज्जाचरणसम्भे	३३८
मेत्तस्स चित्तस्स सुभावितस्स	२७१	वीतकोवा अनायासा	२२८
यजमानार्थं मनुस्सान	३८३, ३८४	वीतरागा वीतदोसा	५२
यतो व भिक्खु आतापी	३८२	वीतरागो वीतदोसो	६२
यत्थ सत्तो पुथुज्जजो	३८२	सङ्कप्परगो पुरिसस्स कामो	११६
यथापि उदके जलं	६१	सति गीवा सिरो पञ्जा	६१
यथापि खेत्ते सम्पन्ने	३३८	सत्तन्नत्तुं महाब्रह्मा	२२२
यथापि जेद्दा भग्गिणी	२२४	सत्युगहं धम्मगहं	४७, १७५
यथा मे अहं सङ्कप्पो	३३६	सद्धाघनं सीलघनं	१५४, १५६
यथा मेत्तं अक्कुसल	२२८	सद्धाबलं विरियं च	१५२, १५३
यन्हि एत्तानि ठानानि	१७७, १७८	सद्धासीलेन सम्पन्ना	३६६, ३६७
यस्स एते धना अत्थि	१५४, १५६	सद्धा हिरियं कुसलं च दानं	३३७
या एवं वत्तति नारी	३६१, ३६३	सद्धो सीलेन सम्पन्नो	३७८, ३८१, ४०८, ४१०
या चीष दिस्वान पति पमोवति	२२५	सन्तवाचो जनवति	२८६
या चीष भरिया वक्कका ति वुञ्चति	२२५	सब्बकामेहि सम्पन्ने	२२२
या चीष माता भग्गिणी सखी ति च	२२५	सब्बेस सो हितो होति	३४४
याय मातु भतो पीसो	२२८	सय आचममित्थान	५२
या सब्बदा होति हिटानुकम्पिनी	२२४	सब्बसयोजनातीतं	६०
ये ते इसी वाहिरका	८४	सब्बे अञ्चक्खी नागो	६१
ये दस्सनानुत्तरं जड्डा	४५	सील समाधि पञ्जा च	३२४
ये मग्ग पटिपज्जिज्जु	३३०	सुचि पणीतं कालेन	३४३
ये सत्तदण्डं पथांवि विजेत्वा	२७०	सुनेत्तो मूगपक्खो व	८४
यो उन्नोत्ते विदित्वा	१०६, १०८	सुसविहितकम्मन्ता	३६६, ३६७
यो च पपञ्चं हित्वान	१६, १७	सेय्यं समाहितो नागो	६१
यो च मेत्तं भावयति	२७०	सेलो यथा एकग्घनो	८६
यो च रक्खति घत्तानं	८५	सो भायी अस्तासरतो	६१
यो वेकं विट्टिसम्भं	८४	सो पापकम्मो दुस्सेधो	६७, ६८
यो न हन्ति न धातेति	२७१	सो ससम्पति कायेन	६७
यो नं भरति सब्बदा	३६१, ३६३	सोह विजितसङ्गमो	४२१
यो पपञ्चमनुयुत्तो	१६, १७	सोळसाकारसम्पन्ना	३६६, ३६७
यो वे न व्यथति पत्वा	३०६	संयोजनं अणु भूज	६१
यं इत्थिया विन्दति सामिको धनं	२२४	सवट्टमाने लोकाग्घि	२२२
यं कुब्धो उपरोधेति	२२८	संवासायं विजानाय	२८६
यं निम्भलेन पत्तञ्जं	४२१	ससम्पी च मुसावादी	२८७
यं मनस्सा नमस्सन्ति	६०	हिरिं शीतप्पसम्भो	१७५

उपमायो

सेय्यथापि अञ्जसं भट्टकानं भिक्खूनं	२८५, २८६
सेय्यथापि अञ्जसं यवानं	२८५
सेय्यथापि आकासे	४
सेय्यथापि, आनन्द, अङ्गारानि आदित्तानि ..	११३, ११४
सेय्यथापि, आनन्द, अङ्गारानि सीतानि .	११५
सेय्यथापि, आनन्द, गूथकूपो साधिकपीरिसो .	११०
सेय्यथापि, आनन्द, पुरिसो दलित्तो अस्सको .	६४
सेय्यथापि, आनन्द, पुरिसो महवो तळाकस्स पटिकच्चेव आलिं बन्वेय्य...	३७३
सेय्यथापि, आनन्द, वीजानि अखण्डानि अपूतीनि...	११०, १११
सेय्यथापि, आनन्द, वीजानि खण्डानि पूतीनि...	११२
सेय्यथापि, आनन्द, यानि कानिचि कुसानि बहुत्थिकानि...	३७२
सेय्यथापि, आनन्द, सम्पन्ने उच्छ्वक्खेत्ते मञ्जिट्टिका...	३७३
सेय्यथापि, आनन्द, सम्पन्ने सालिक्खेत्ते सेतट्टिका...	३७३
सेय्यथापि, आबुसो, गामस्स वा निगमस्स वा अब्बिदूरे ..	१०३
सेय्यथापि, आबुसो, गोणो किट्टादो दामेन वा बढो...	१०१
सेय्यथापि, आबुसो, चातुम्महापथे बुल्लफुसित्तको देवो...	१०२
सेय्यथापि, आबुसो, पव्वत्तसह्वेपे उदकरह्वो निवातो...	१०४
सेय्यथापि, आबुसो, पुरिस पणीतभोजन भुत्ताधिं ..	१०३
सेय्यथापि, आबुसो, राजा वा राजमहामत्तो वा चतुरङ्गिनिया .	१०४
सेय्यथापि उक्खित्तासिके वषके	१४३
सेय्यथापि उदके	४
सेय्यथापि, देवानमित्थं, गामस्स वा निगमस्स वा अब्बिदूरे महाघञ्जारासि...	२८१
सेय्यथापि नाम गह्वपत्तिस्स कूटागारं उल्लित्तावत्तित्तं...	३३३
सेय्यथापि नाम गह्वपत्तिस्स नानामेसज्जानि	३३३
सेय्यथापि नाम गह्वपत्तिस्स नानारत्तानं दुस्सान...	३३२
सेय्यथापि नाम गह्वपत्तिस्स पल्लच्छो गोनकत्थो...	३३३
सेय्यथापि नाम गह्वपत्तिस्स सासीन ओदतो विचित्ताळको...	३३२
सेय्यथापि नाम पञ्चङ्गिकस्स तुरियस्स	३५६, ३६०
सेय्यथापि नाम पुरिसो सुवण्णमित्थं अविगच्छेय्य...	२४५, २४६
सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्चितं वा बाह पसारेय्य ..	४८, ५०.
सेय्यथापि नाम सुद्ध वल्ल अपगतकालक सम्मदेव रजन पटिग्गह्वेय्य	२६८, ३१६, ३१६
सेय्यथापि नाम पक्खी सक्कुणो	४
सेय्यथापि पथविद्यं	४१
सेय्यथापि पस्सेय्य सरोर सीवधिकाय छड्ढित्तं...	३०६
सेय्यथापि, पहाराद, महासमुदो अनुपुब्बनिसो .	३१०
सेय्यथापि, पहाराद, महासमुदो एकरसो लोणरसो	३०६
सेय्यथापि, पहाराद, महासमुदो ठित्तधम्मो...	

सेय्यथापि, पहाराद, महासमुहो न मतेन कुणपेन संवसति...	३०६
सेय्यथापि, पहाराद, या काचि महानदियो ...	३१०
सेय्यथापि, पहाराद, या च लोके सवन्तियो...	३१०
सेय्यथापि, व्यग्धपज्ज, तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा..	३७६
सेय्यथापि, व्यग्धपज्ज, महती तळाकस्स चत्तारि आयमुत्थानि...	३७६, ३७७
सेय्यथापि, ब्राह्मण, अम्बपिण्डिया वण्टच्छिन्नप ..	७६
सेय्यथापि, ब्राह्मण, कूटागारस्स या काचि गोपानसियो...	७७
सेय्यथापि, ब्राह्मण, गावी वज्जा आधातनं नीयमाना...	२५८
सेय्यथापि, ब्राह्मण, तिणमो उस्सावविन्दु सुरिये उग्गच्छन्ते .	२५८
सेय्यथापि, ब्राह्मण, तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा . .	३७६
सेय्यथापि, ब्राह्मण, शुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते उदकवुब्बुल...	२५८
सेय्यथापि, ब्राह्मण, दिवसंसन्तत्ते अयोकटाहे मंसपेसि पक्खित्ता...	२५८
सेय्यथापि, ब्राह्मण, नदी पम्बतेव्या दूरङ्गमा सीघसोता...	२५८
सेय्यथापि, ब्राह्मण, पम्बजलायको पम्बजं लामित्वा...	७७
सेय्यथापि, ब्राह्मण, बलवा पुरिसो जिम्हो खेळपिण्ड समुहित्वा...	२५८
सेय्यथापि, ब्राह्मण, महती तळाकस्स चत्तारियेव आयमुत्थानि..	३८०
सेय्यथापि, ब्राह्मण, या काचि तारकल्पान पभा .	७८
सेय्यथापि, ब्राह्मण, यानि कानिचि जङ्गलानि पाणान पदजातानि...	७७
सेय्यथापि, ब्राह्मण, ये कोचि बुद्धराजानो ...	७८
सेय्यथापि, भन्ते आनन्द, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा ..	३७२
सेय्यथापि, भन्ते, शुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते .	५७, ५२३
सेय्यथापि, भन्ते, वक्खो गोधातको वा गोधातकन्तेवासी वा	६१
सेय्यथापि, भन्ते, हे बलवन्तो पुरिसा दुम्बलतरं पुरिस...	६१
सेय्यथापि, भन्ते, बलवा पुरिसो तिण्हेव सिखरेण .	६०
सेय्यथापि, भन्ते, बलवा पुरिसो दळ्हेण वरत्तकखण्णेन...	६१
सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा	२७, २८, ४०७
सेय्यथापि, भिक्खवे, उक्खित्तासिक्के वचके	१६२, १६३
सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्तं वा म्हास्वहलं वा	१८६-१६२
सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्णानि अट्ठ वा..	२४६, २६०
सेय्यथापि, भिक्खवे, कुम्भकारपाको आलेपिलो ..	२३२
सेय्यथापि, भिक्खवे, तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा . .	४०६
सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते अयोकपाले हृञ्जमाने...	२०६-२०८
सेय्यथापि, भिक्खवे, पलगण्डस्स वा पलगण्डन्तेवासिस्स वा...	२५०
सेय्यथापि, भिक्खवे, महासमुद्धे न सुकरं उदकस्स पमार्ण...	५२
सेय्यथापि, भिक्खवे, महासमुद्धो अनुपुब्बनिज्जो	३१४
सेय्यथापि, भिक्खवे, महासमुद्धो महत्तं भूतानं आवासो....	३१४
सेय्यथापि, भिक्खवे, यो इमेसं सोळससं महाजनपदान्...	३४६
सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चत्तिमे नगरे...	२३७-२३६
सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो सात्थापलासविपन्नो...	७३, २२६, ४१६

सेव्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो .	७३, २३०, ४१६
सेव्यथापि, भिक्खवे, सप्पिस्स वा तेलस्स वा ज्ञायमानस्स ..	२३२
यथापि, भिक्खवे, सम्पन्नो यवकरणे यवदूसी जायेय	२८५
सेव्यथापि, भिक्खवे, सरदसमये थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते.	२३१
सेव्यथापि, भिक्खवे, सामुद्धिकाय नावाय वेत्तवन्धनवद्धाय	२५०
सेव्यथापि, भो गोतम, निक्कुज्जितं वा चक्कुज्जेय्य .	२६२
सेव्यथापि भनुस्सा एकच्चे च देवा एकच्चे च विनिपातिका	१८३
सेव्यथापि भहतो घञ्जारासिस्स फुणमानस्स .	२८५
सेव्यथापि वा पन, आनन्द, सायन्हसमय सुरिये.	११३
सेव्यथापि वा पन पस्सेव्य सरीर सीवधिकाय छहित .	४१
सेव्यथापि वा पनानन्द, अभिदो अद्धरत्त भत्तकालसमये..	११३
— मज्झन्टिके भत्तकालसमये.	११४
सेव्यथापि वा पनानन्द, रत्तिया पच्चूससमय सुरिये .	११४
सेव्यथापि, विसाखे, इमेसं सोळसन्न महाजनपदान .	३५३, ३५६
सेव्यथापि, सो, भिक्खवे, अस्सखल्लुक्को 'पेही'ति वुत्तो .	३०३, ३०४

सुद्धिपणं

पिठे	पन्तिर्यं	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो	पिठे	पन्तिर्यं	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो
७	१६	० राम	० रामे .	१३१	६	विहिंसासञ्ज	विहिंसासञ्जं
१०	१	० मवस्स	० भेवस्स .	१४४	१५	भवाहृतण्हायेका	भवा तण्हायेकावसा
१६	४	वसारञ्जप्पत्ता	वेसारञ्जप्पत्ता .			वसा	
१६	१२	बुद्धाहि	बुद्धाहि .	१५०	७	पहनाय	पहानाय
२१	२६	समर्यं	सम्यं .	१७०	१४	भिक्षु	भिक्षू
२३	८	तेहि	ते हि	१७६	१८	निवासत्वा	निवासित्वा
२४	२०	भन्त	भन्ते	१८२	२१	० नन्दिस्व	० नन्धित्वा
२८	३	अप्पाटिवांनि	अप्पटिवांनि	२२५	२३	सत्तिम	सत्तिमे
२६	२	निहारामसा	निहारामता	२२६	७	० मिपगवर ०	० मिपगवर ०
२६	२१	दोवचस्सत्ता	दोवचस्सता	२३६	३	भिक्षव	भिक्षवे
३०	७	अनानत ०	अनागत ०	२४१	११	गुण्ही,	गुण्ही-
३०	१४	अविवचनं	अविवचन	२४८	२	अत्य	अत्य
३०	२१	पङ्को पि	पङ्को ति	२६२	१५	समन्ना तो	समन्नातो
३१	१	B 27	B 275	२६६	२	पमादस्स . .	पमादस्स
३५	(सिरो) ० सुत्त	० सुत्त	० सुत्त	२७७	६	यसा	यसो
४०	१६	त्ति ?	त्ति ।	२८४	११	परिसोवेति	परिसोवेति
४१	२	दिवा सञ्ज	दिवासञ्ज	२६६	१६	सेनापति	सेनापति
४५	६	० नुत्तरियं	० नुत्तरियं	३०७	१४	यं	यं
४६	(अधो) ० वसवत्तीन	० वसवत्तीन	० वसवत्तीन	३१२	२२	भिक्षुसङ्घ	भिक्षुसङ्घं
५१	७	जनेति	जनेति	३१५	३	महावनं	महावने
५८	१	वा	वा उपट्टहिस्सति	३२८	(सिरो) ६२८		३२८
५८	१	तम्हा	सो तं तम्हा	३३५	७-८	मुट्टस्सतिस्सा	मुट्टस्सतिस्सा
५८	२१	वा सङ्कप्पेति	वास कप्पेति	३३७	७	अट्टमानि	अट्टिमानि
५६	६	पिण्डपातटिककन्तो	० पटिककन्तो	३४०	२०	हाने	हीने
७६	२२	खा	खो	३४५	६	पटिविरता	पटिविरतो
८२	२६	यथापुर	यथापुरे	३७३	१६	कतिहि	कतीहि
८६	२१	नेक्खम्म	नेक्खम्म	३८१	१०	समं	समं
११५	२७	वेदि	वेदि-	४०५	२५	भुञ्जामि	भुञ्जामि
११८	२	वेदियमानो	वेदियमानो	४१८	२१	अथापर	अथापर

प्रकाशक—शिक्षु जगदीश काश्यप, मन्त्री, पालि प्रकाशन सण्डल,
विहार, नालन्दा (पटना)
मुद्रक—श्रीकृष्णचन्द्र बेरी, विद्यामन्दिर प्रेस (ब्राह्मबेट) लिमिटेड,
डी० १५।२४, मानमन्दिर, वाराणसी-१

